

KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIOTHEK

EXLI * BRIS

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1888.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1889.

09.614

AARSBEREYNING 1888-98

1888

SUNDHEDSTILSTANDEN I KLØBENHAVN

1888

1888

KLØBENHAVN

1888

527

I Aaret 1888 er der paa de ugenlige Lister indkomne Anmeldelser om epidemiske Sygdomstilfælde fra 258 Læger. Antallet har som sædvanlig vexlet stærkt fra Uge til Uge. Af Stadens 385 Læger have knap 200 til Stadighed udfyldt Listerne. For en Del skyldes vel dette den Omstændighed, at en Del Læger til Tider have været bortrejste, medens de Sygdomstilfælde, der ere forekomne i deres Klientel, ere blevne anmeldte af vikarierende Læger. Ved Siden heraf tør det dog forudsættes, at nævnte Uregelmæssighed tillige fremkommer derved, at ikke alle Læger have Øjet aabent for, hvor stor Betydning det har for Administrationen og den offentlige Sundhedspleje, at Anmeldelserne indkomme regelmæssigt med nøjagtige og fuldstændige Oplysninger. Det er af Hensyn hertil, at Anmeldelserne i Lov af 20. April 1888 (kfr. Sundhedskollegiets Instruktion for Læger af 1. December 1888) ere gjorte obligatoriske, navnlig da i den Forstand, at der eventuelt vil kunne gjøres Ansvar gjældende for Undladelse af at efterkomme det givne Paabud.

I det Hele er der i Aarets Løb anmeldt 49,807 Sygdomstilfælde, fordelte paa 52 Uger fra 4. Januar til 29. December. Deraf vare 41,354 egenlig epidemiske Tilfælde, et Tal der næsten nøjagtig svarer til Gjennemsnittet for de sidste 11 Aar 1877—87. Det største Antal Tilfælde forekom i Ugen til 10. Januar, nemlig 1375 (hvoraf 1191 egenlig epidemiske), det mindste i Ugen til 14 August, nemlig 694 (530).

Aar	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	Gjennemsnit 1877—87
Alle anmeldte Sygdomstilfælde	39350	28433	55144	48352	48445	55029	49290	57878	47499	54971	59889	49807	50389
Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	32594	31259	47238	40239	39505	46195	39221	47285	36775	44359	50603	41354	41388
Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme	150	140	203	168	158	181	142	173	129	153	171	136	161

Antages Folkemængden i Kjøbenhavn efter den sædvanlige Beregningsmaade at have være 303,500 ved Midten af 1888, indtraf der ifølge Sygelisterne 136 Tilfælde af epidemiske Sygdomme for 1000 Indbyggere, hvilket er betydelig lavere end det gjennemsnitlige Tal (161) for de foregaaende 11 Aar. — Skjøndt Aaret 1888 saaledes — navnlig i Sammenligning med det nærmest foregaaende Aar — har været ret heldigt stillet, have dog enkelte smitsomme Sygdomme, nemlig Skarlagensfeber og Diphtheritis, havt en meget betydelig Udbredelse. For den første Sygdoms Vedkommende maa man gaa tilbage til Aarene 1865 og 1879 for at finde et større eller næsten lige saa stort Antal Tilfælde, og hvad Diphtheritis angaar, er der i 1888 anmeldt det højeste Antal Tilfælde af de sidste 25 Aar, henved 3 Gange saa stort som det gjennemsnitlige Tal for Tiaaret 1878—87.

Tab. 6 giver en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Sygdomstilfælde, fordelte efter Alder og Kjøen, efter Optræden i Måaneder og Forekomst i Byens Kvarterer. Tab. 2 samt 5 A og B give en lignende Oversigt over Dødeligheden. Idet der iøvrigt henvises til disse Tabeller, skulle enkelte Sygdomme af større Betydning gjøres til Gjenstand for nærmere Omtale i det følgende.

Den Epidemi af *Mæslinger* (Morbilli), som herskede i 1887 og kulminerede i tredje Uge af Oktober s. A. med over 1000 ny anmeldte Tilfælde, var allerede ved Aarets Udgang aftaget til mindre end 100 Tilfælde om Ugen. I de første 6 Uger af 1888 tog Epidemien stadig af indtil 19 Tilfælde om Ugen, derpaa svingede Anmeldelsernes Antal op og ned mellem 40 og 10 indtil Juli Maaned; naar en enkelt Uge undtages (til 2. September), anmeldtes der hver Uge nye Tilfælde dog under 10, lige til Aarets Udgang, og i det første Fjerdingaar af 1889 har Sygdommen forholdt sig paa samme Maade, dog stadig aftagende. Denne Epidemi er den syvende, som har hemsøgt Byen i de sidste 20 Aar (se tidligere Aarsberetninger 1880—87). Medens det er let at fastslaa dens Begyndelse, nemlig til første Uge af Juni 1887, — da der paa en Gang anmeldtes 44 Tilfælde mod to i den foregaaende Uge og mod 22 Tilfælde spredte over de foregaaende 5 Maaneder af 1887 — er det vanskeligt at fastsætte dens Afslutning, og det er selvfølgelig noget vilkaarligt at vælge Udgangen af August, fordi Tilfældene i flere Uger da havde været mindre end 5. Vælges imidlertid disse Grændser for Epidemien, bliver Varigheden 14 Maaneder, saa at denne bliver den længste af de syv Epidemier (i 1884—85 varede den 13 Maaneder). Epidemien omfatter tillige det største Antal Tilfælde (12,479), men staar dog i Intensitet tilbage for den i 1879—80. Med sine 11,276 Tilfælde i 12 Maaneder angreb nemlig denne 48 af 1000 Indbyggere, medens den sidste Epidemi i 14 Maaneder kun angreb 41 af 1000. Disse to Epidemier, der ere de betydeligste i de sidste 20 Aar, havde begge deres Kulmination sidst i Oktober med et Antal af op over 1000 Anmeldte i Kulminationugen. Derimod begyndte Epidemien i 1879—80 ikke saa pludseligt som i 1887—88 og naaede langt hurtigere sin Afslutning end denne. En væsenlig Forskjel frembyder Antallet af Dødsfald. I 1879—80 døde der nemlig kun 340 Individuer af Mæslinger, i Epidemien 1887—88 derimod 627, henholdsvis 3 mod 5 % af de anmeldte Tilfælde, hvorhos skal bemærkes, at der er al Grund til at antage, at Antallet af anmeldte Mæslingetilfælde i 1887—88 kommer Virkeligheden adskilligt nærmere end i 1879—80. Uden at kunne vurdere dette Forholds Betydning for den virkelige Dødelighed i de to Epidemier nøjagtigt, kan det vistnok betragtes som givet, at den sidst oplevede Epidemi har haft en betydelig større Dødelighed end den i 1879—80 og antagelig har været den af de 7 Epidemier i de sidste 20 Aar, der baade absolut og relativt har foraarsaget flest Dødsfald.

Hvad angaar Sygdomstilfældenes Fordeling i de forskellige Aldersklasser, skal Opmærksomheden henledes paa nedenstaaende af Kredslæge Carøe udarbejdede Tabeller. Herefter indtraf i den sidste Epidemi de fleste Tilfælde hos Børn mellem 1 og 5 Aar, medens

Tilfælde	0—1	1—5	5—15	15—65	Ialt
1879—80	773 ♂: 6.8 %	4901 ♂: 43.5 %	5131 ♂: 45.5 %	471 ♂: 4.2 %	11276 c: 100
1882	536 ♂: 6.9 -	3329 ♂: 43.5 -	3141 ♂: 40.9 -	661 ♂: 8.7 -	7667 c: 100
1884—85	621 ♂: 7.4 -	4066 ♂: 48.8 -	3174 ♂: 38.1 -	457 ♂: 5.7 -	8318 c: 100
1887—88	930 ♂: 7.5 -	6228 ♂: 49.9 -	4629 ♂: 37.1 -	639 c: 5.5 -	12479 c: 100

de i 1879—80 indtraf mellem 5 og 15 Aar, i hvilken Epidemi der iøvrigt kun er en Forskjel af 2 % mellem Antallet af angrebne Børn i de to Aldersklasser; i 1887—88 er Antallet i Aldersklassen 1—5 Aar derimod 12.8 % større end mellem 5—15 Aar.

Dette Forhold gjælder — om end mindre udtalt — ogsaa for femte (1882) og sjette Epidemi (84—85). Sandsynligvis staaer det i Forbindelse med den Omstændighed, at disse fire Epidemier ere fulgte saa kort efter hinanden — med kun $1\frac{1}{2}$ —2 Aars Mellemrum —, at Sygdommen har forefundet et forholdsvis større Antal modtagelige Individuer i den yngre end i den ældre Aldersklasse, hvorved dens Angrebsfelt ligesom er bleven flyttet nærmere mod Livets Begyndelse. Ogsaa imellem 0—1 Aar ere forholdsvis flere angrebne i den sidste Epidemi end i 1879—80. Heraf følger maaske atter den større Dødelighed i 1887—88, idet de yngre Aldersklasser af Børn frembyde mindre Modstandskraft end de ældre. I det hele er Dødeligheden steget fra 4de Epidemi i 79—80, da den var 3 %, gennem femte, 3.5, og sjette, 4.8, til syvende med 5 % Dødelighed. Det nærmere vedrørende Dødsfaldenes Fordeling paa Aldersklasser vil ses af nedenstaaende Tabel:

Dødsfald	0—1	1—5	5—15	15—65	Ialt
1879—80	101 ♂: 29.7 %	215 ♂: 63.2 %	22 ♂: 6.5 %	2 ♂: 0.6 %	340 ♂: 100
1882	96 ♂: 35.6 -	153 ♂: 56.7 -	19 ♂: 7.0 -	2 ♂: 0.7 -	270 ♂: 100
1884—85	123 ♂: 30.9 -	249 ♂: 62.5 -	25 ♂: 6.3 -	1 ♂: 0.3 -	398 ♂: 100
1887—88	203 ♂: 32.4 -	386 ♂: 61.6 -	31 ♂: 4.9 -	7 ♂: 1.1 -	627 ♂: 100

Hvad angaar Udbredelsen af den sidste Epidemi over Byens forskellige Kvarterer, skal bemærkes, at den, som allerede fremhævet i Aarsberetningen for 1887, fra Begyndelsen af optraadte stærkest paa Vesterbro, men dette Kvarter viste sig dog efter Epidemiens Afslutning ikke at have været mest hjemsøgt. Der forekom der 53 Tilfælde pr. m. af Indbyggerne, mens der paa Nørrebro s. s. forekom 55. Mindst hjemsøgt var St. Annæ Øster Kvarter med henved 24 Tilfælde pr. m., medens Christianshavn, der ligeledes hører til Byen indenfor gamle Voldlinie, havde 47. I det hele var Byen stærkere hjemsøgt udenfor end indenfor Voldlinien, henved 48 mod 36 p. m., hvilket kan føres tilbage til den Omstændighed, at der findes flere Børn af de yngre Aldersklasser udenfor end indenfor Voldlinien. Udenfor denne Grændse havde atter Voldkvarteret de færreste Tilfælde, nemlig 36 p. m. Dødsfaldene fordelte sig nogenlunde paa samme Maade, 1.4 p. m. indenfor, 2.1 udenfor Voldlinien, højeste Tal falder paa Vesterbro med 3.7 p. m., laveste paa St. Annæ Øster med 0.1.

Medens som anført Epidemien naaede sin definitive Kulmination i Slutningen af Oktober 1887, indtraf der en foreløbig eller første Kulmination allerede i Juli. Herfra og til Udgangen af August holdt Epidemien sig oppe paa mellem 2 og 300 nye Tilfælde om Ugen, for saa fra første Uge i September at begynde Tilløbet til den endelige Kulmination. Denne relative Stillestaaen af Sygdommen skyldes aabenbart — som Dr. Carøe gjør opmærksom paa — Sommerferien, under hvilken mange Børn uden Tvivl have forladt Byen, men ere blevene angrebne ved deres Tilbagekomst efter Ferieopholdet paa Landet eller i Provindserne. At det forholder sig saaledes, fremgaar yderligere deraf, at den omtalte Stilstand i Epidemien væsenlig skyldes en betydelig Forminskelse af Tilfælde i den skolesøgende Alder 5—15 Aar, medens de andre Aldersklasser ikke frembyde en saadan Aftagen.

Medens Mæslingerne i 1888 kun have spillet en lidet fremtrædende Rolle, maa *Skarlagensefeberen* (Scarlatina) siges at være den Sygdom, der har givet Aaret dets epidemiske Karakter. Den Exacerbation af Sygdommen, der som omtalt i Beretningen for 1887 fandt Sted i sidste Fjerdingaar af 1887 (317 i December), tog vel af fra Begyndelsen af 1888 og de ny anmeldte Tilfældes Antal gik ned fra 293 i Januar til kun 69 i Maj, men derpaa bleve Anmeldelserne atter hyppigere, og Tallet holdt sig Aaret ud over 100 om Maaneden, gennemsnitligt ved 145. Da det gennemsnitlige

maanedlige Antal i 1884, det sidste Aar, i hvilket Sygdommen er optraadt ikke epidemisk — 585 Tilfælde for hele Aaret — kun var $\frac{1}{3}$ saa stort, nemlig 49, fremgaar heraf, at Skarlagensfeberen, selv om Hensyn tages til det stadig voxende Indbyggerantal, har været meget udbredt i 1888. I de fire epidemiske Aar 1885—88 var det gennemsnitlige maanedlige Antal af ny anmeldte Tilfælde henholdsvis 123, 111, 123 og 145 og det sidste Aar viser sig saaledes at have været det mest hjemsogte under Epidemien, der nu i 1889 synes at ende med en udtalt Remission, idet Antallet af ny anmeldte fra Midten af Marts til Midten af Maj er sunken ned under 20 om Ugen. Dog tør dette kun siges med Forbehold, thi i 1888 indtraf der ogsaa en udtalt Remission, der rigtignok varede betydelig kortere, egenlig kun 4 Uger af Maj, saa at de ny anmeldte Tilfælde i en enkelt Uge endog sank ned til 9; herpaa fulgte atter en langvarig Exacerbation af Sygdommen til Aarets Udgang. Det højeste Antal af anmeldte Syge forekom i tredje Uge af Januar nemlig 90. Ialt anmeldtes i 1888 2018 Tilfælde af denne Sygdom, et Antal som kun engang tidligere i de sidste 25 Aar er bleven overgaaet nemlig i Epidemien 1865—66, i hvis første Aar anmeldtes 2268 Tilfælde, hvilket med den Tids mindre fuldstændige og nøjagtige Anmeldelser rigtignok vidner om en forholdsvis endnu større Udbredelse af Sygdommen end i 1888. Med en antagen Folkemængde i Kjøbenhavn i 1865 af 170,000 faas over 13 anmeldte af 1000 Indbyggere, medens Forholdet i 1888 kun var 6—7 p. m. I Epidemien 1879—82 fremkom i det første Aar 1968 Anmeldelser, altsaa med en Folkemængde af 232,000 c. 8 anmeldte Tilfælde p. m. af Indbyggere, der nogenlunde svarer til Forholdet 1888. I 1888 ligesom i de foregaaende Aar var Vesterbro et af Skarlagensfeberen særlig hjemsogt Kvarter, henved $\frac{1}{4}$ af Tilfældene anmeldtes herfra, ligesom Sygdommens større Udbredelse i Aarets Begyndelse væsenlig skyldes Forekomsten i dette Kvarter. Der forekom her over 11 Tilfælde pr. 1000 Indbyggere, medens det gennemsnitlige Antal som nævnt var mellem 6 og 7 for hele Byen. Ogsaa Østerbro, Nørrebro og Christianshavn maa fremhæves som Kvarterer, der have været meget hjemsogte; der forekom i disse henholdsvis 10.8, 10.9 og 9.3 ny anmeldte Tilfælde pr. 1000 Indbyggere. I Aarets Løb døde 174 Personer af Skarlagensfeber, 8.6% af de anmeldte Tilfælde, det højeste Antal siden 1871 med 217 Dødsfald 13.1% af samme Sygdom; 1888 har ogsaa havt den største Dødelighed af de fire epidemiske Aar 1885—88, i hvilke den er steget fra [3.8% i 85] 2.6 i 86, 6.8 i 87 til 8.6 i 88. Selv om Antallet af anmeldte Tilfælde maa antages at være betydelig nærmere Antallet af virkelig forekomne Tilfælde i 1888 end 1871, hvoraf følger at Dødelighedskvotienten for 1871 af Skarlagensfeber i Virkeligheden har været betydelig lavere end det angivne Tal 13.1%, saa er Forskjellen dog saa stor, at Epidemien i 1885—88 maa siges at have været godartet. Den Omstændighed at Dødeligheden stiger fra 1886 til 88 skyldes sandsynligvis hyppig Komplikation af Skarlagensfeberen med Diphtheritis. Af Dødsfaldene indtraf de fleste paa Vesterbro, omtrent lige saa mange som i hele Byen indenfor gamle Voldlinie, men forholdsvis døde der flere Individuer paa Nørrebro, Kvarter X, nemlig 1.2 p. m. mod 1.08 p. m. af Befolkningen paa Vesterbro; indenfor gamle Voldlinie var Dødeligheden gennemsnitlig kun 0.3 p. m. af Befolkningen.

Sygdommene *Ondartet Halssyge og Strubehoste* (Diphtheritis & Croup) havde i 1888 ligeledes en meget betydelig Udbredelse. Ser man tilbage paa de foregaaende 18 Aar 1870—87, er Forholdet mellem anmeldte Tilfælde og Folkemængden meget vexlende, lavest 1.1 p. m. i 72, højest 4.7 p. m. i 79, indtil denne sidste Epidemi, som begyndte i 1885, i 1886 havde 6.3 i 1887 8.3 og i 1888 endelig 9.8 anmeldte Tilfælde af 1000 Indbyggere. Selv om Hensyn tages til, at Lægernes Anmeldelser af epidemiske Sygdomstilfælde ere blevne mere nøjagtige og omfattende, kan der dog ikke være Tvivl om, at Aaret 1888 har været overordenlig stærkt hjemsogt af Diphtheritis, ligesom at den Epidemi af denne Sygdom, som nu har været i henved 4 Aar, har havt en større

Udbredelse end nogen tidligere i de sidste 25 Aar. Løvrigt frembyder Epidemien den Ejendommelighed, at Antallet af Croup-tilfælde var højest ved dens Begyndelse: 286 i 1886 og senere er taget af: 249 i 1887, 212 i 1888, medens Diphtheritistilfældenes Antal er voxet stærkt fra Aar til Aar, henholdsvis 1548, 2221 til 2760, eller udtrykt procentvis udgjorde Croup-tilfældene i 1886 15.5 % af Antallet af begge Sygdomme tilsammen, i 1887 10.1 og i 1888 kun 7.1. Dette antyder muligvis en Forandring i Epidemien's Karakter, der ogsaa giver sig tilkjende i den forholdsvis Dødelighed. For begge Sygdomme tilsammen faldt denne fra 16.4 % af Tilfældene i 1885 gennem 15.6 i 86, 14.5 i 87 til 11.5 i 88. Samtidig med at blive mere udbredt synes Epidemien saaledes at have faaet et mere godartet Præg, hvilket er i Overensstemmelse med Erfaringerne fra andre Epidemier. I 1889 er der, saavidt skjønnes kan efter Antallet af Tilfælde i de første 5 Maaneder, 1091, endnu ingen tydelige Tegn paa Epidemien's Ophør; dog er der adskillig færre end i det tilsvarende Tidsrum af 1888, da der anmeldtes 1333 Tilfælde. Hertil maa dog bemærkes, at Antallet fra Maaned til Maaned i 1889 er bleven lidt større saaledes: i Januar 206, Februar 190, Marts 210, April 231 og Maj 254. Man maa derfor være forberedt paa, at Epidemien heller ikke i 1889 vil finde sin Afslutning. Ses tilbage paa disse Sygdommes Forhold i de foregaaende 25 Aar, faas heller ikke nogen Antydning af regelmæssig Stigen eller Synken i de anmeldte Tilfældes Antal, hvoraf der kunde sluttet til deres fremtidige Forløb. Fra et ringe Antal Tilfælde i 1863: 282, steg det meget hurtigt til et første Maximum i 1865 med 1005, faldt derpaa stadig i Løbet af 7 Aar til Minimum i 1872: 223, steg atter i 8 Aar ret jævnt til Kulmination i 1880 med 1117 Tilfælde; derpaa tog Antallet af i 3 Aar til 710 i 1883 for fra 1884 at stige stærkt og uafbrudt i 5 Aar indtil 1888 med 2972 Tilfælde. Medens der kun er ringe Forskjel imellem det første Maximum i 1865 og det andet i 1880, 1005 og 1117 c. 10 %, skjøndt de ere adskilte ved et Tidsrum af 15 Aar, er Forskjellen betydelig mellem første og andet Minimum i 1872 og 1883, 223 og 710 c. 68 %, adskilte ved 11 Aar og ligeledes meget betydelig mellem det andet og foreløbige tredje Maximum i 1880 og 88 nemlig 62 %, skjøndt der kun ligger 8 Aar imellem. En lignende betydelig Forskjel findes der i Dødsfaldenes Antal af disse Sygdomme i det nævnte Tidsrum af 25 Aar, c. 73 %s Forskjel mellem de to Minima i 1872 og 1883, 28 og 104 Dødsfald og c. 46 % mellem de to Maxima, der for Dødsfaldenes Vedkommende faldt 1 Aar tidligere i 1879 og 88, henholdsvis 194 og 359. Baade som Sygdom og som Dødsårsag er Diphtheritis (& Croup) saaledes kommen til at spille en meget betydelig Rolle i det sidste Decennium, en Hjem søgelse, som Kjøbenhavn imidlertid deler med de fleste andre store Byer, endog saadanne, der ellers ere bekjendte for god Sundhedstilstand f. Ex. Christiania. Sygdommenes og Dødsfaldenes Optraeden og Udbredelse efter Aarstid og Lokalitet indenfor Byen samt efter Alder og Kjønn fremgaar af Tabellerne 5 og 6 og Mortalitetstabellen. I Aarets første 7 Maaneder indtraf over $\frac{2}{3}$ af alle Tilfældene, og Sygdommene toge jævnt af fra August til Aarets Udgang. Som allerede anført forekom Diphtheritis (& Croup) med en Hyppighed af 9.8 p. m. over hele Staden i 1888. Forskjellen mellem de enkelte Kvarterer har ikke været stor, svingende mellem 13.2 paa Nørrebro, 8.6 i Voldkvarteret, 10.5 i St. Annæ Øster og 6.4 i St. Annæ Vester Kvarter; paa Vesterbro var Hyppigheden 11.3 p. m., indenfor Voldlinien 8.8 mod 10.2 udenfor. Tilfældenes og Dødsfaldenes Fordeling efter Alder kan, da Sygdommen, saaledes som Tab. 6 udviser, fortrinsvis angriber Børn, aldeles ikke være parallel med Befolkningens Fordeling paa Aldersklasserne.

Diphtheritis & Croup.	0—1		1—5		5—15		15—65				over 65		Ialt
							M.		K.				
	ialt	%	ialt	%	ialt	%	ialt	%	ialt	%	ialt	%	
Anmeldte Tilfælde	61	2.1	857	28.8	1178	39.6	390	13.1	482	16.2	4	0.1	2970
Dødsfald	25	7.3	197	57.8	111	32.5	6	1.1	2	0.6	-	-	341
Fordeling af levende Befolkning . .		2.7		9.3		17.3		30.1		35.8		4.6	

Medens Børn under 1 Aar have leveret et Kontingent af Sygdomstilfælde, der kun er lidt mindre end deres Tal i Befolkningen, have Børn mellem 1 og 15 Aar givet et Bidrag, der er langt større, Individuer over 15 Aar derimod et, der er langt mindre end deres tilsvarende Andele af den levende Befolkning. Af Tabellen i Texten fremgaar tillige, at Dødsfaldene have været forholdsvis særdeles hyppige hos Børn under 1 Aar, i hvilken Klasse over 40 % af Tilfældene endte dødeligt, noget mindre hyppige i næste Aldersklasse, 1—5 Aar, med c. 23 % Dødsfald, i 5—15 Aar indtraf kun 9 % og hos Individuer over 15 Aar ikke engang 1 %. En meget betydelig Del af de mandlige Diphtheritispatienter over 15 Aar leveredes af Garnisonen, ikke mindre end 218 Personer anmeldtes som indlagte paa Garnisonssygehuset, deraf kun ganske enkelte Børn og Kvinder tilhørende Underofficersfamilier. Over 50 % af alle anmeldte Tilfælde af Diphtheritis hos Mænd over 15 Aar skyldes saaledes Garnisonen (hvortil henregnes Søværnets Værnepligtige, der ere kasererede paa Vagt- og Exercerskibet). Mest synes Sølvgadens Kaserne at have været hjemsøgt, (51 Tilfælde), men dernæst anmeldtes 40 fra Ny Artillerikaserne, 42 fra Vagtskibet og Forterne, 29 fra Artillerikaserne i Frederiks Holms Kanal, 25 fra Garderkaserne, 12 fra Citadellet, 5 fra Ingenieurkaserne i Kronprinsessegade, 4 fra Husarkaserne; da imidlertid de forskellige Kasernes Belægningsforhold ikke foreligge oplyste undtagen for Ny Artilleri Kaserne, hvor det var 600 Mand under den egenlige Epidem i Juli, mangler Grundlaget til en nærmere Vurdering af, hvor betydelig Sygdommen har hersket i de andre Kaserne. I nævnte Kaserne, hvor der blev taget meget energiske Forholdsregler mod Epidemien, naaede Sygeligheden det meget høje Tal 65 angrebne af 1000 Beboere, medens Christianshavn, hvor Kaserne ligger, iøvrigt kun var angrebet i Forholdet 9 af 1000. Ifølge Sygehusets Angivelse forekom der i samme Kaserne tillige 19 Tilfælde af Skarlagensfeber, af hvilken Sygdom der alt i alt optraadte 40 Tilfælde hos Garnisonen med 4 Dødsfald, alle hos Folk fra Ny Artillerikaserne. Desuden indtraadte 3 Dødsfald af Diphtheritis, 1 hos en Mand paa Vagtskibet og 2 fra Sølvgadens Kaserne.

Typhoid Feber (Febris typhoidea) er i 1888 optraadt med et Antal Tilfælde, der næsten falder sammen med det gennemsnitlige Tal for Tiaaret 1878—87, henholdsvis 522 mod 516. Sygdommen har forsaavidt ikke hersket epidemisk, men, naar henses til Tilfældenes Fordeling paa Byens Kvarterer, har den dog frembudt Uregelmæssigheder, som fortjene at omtales. Af Tabel 6 fremgaar, at Sygdommen er forekommet over hele Byen med en Hyppighed af 1.7 pr. 1000 Indbyggere, i Kvartererne indenfor gamle Voldlinie tilsammen 1.3 og udenfor denne Linie 1.9; men i Blaagaardskvarteret har Hyppigheden været 2.4 og paa Vesterbro ikke mindre end 3.2. Disse to Kvarterer og især Vesterbro have saaledes været betydelig mere hjemsøgte end Byens øvrige Kvarterer. Hvad Kvarter XI, Blaagaardskvarteret, angaar, saa forekom c. 70 % af Tilfældene i den yderste af Kvarterets Roder, Kirkegaardstroden, væsenligst i en bestemt Gade (Stengade) med 28 Tilfælde, og de fleste af disse atter i to ved Siden af hinanden liggende Huse. I et af disse fandtes et Mælkeudsalg, her kom de første Tilfælde og herfra er Sygdommen højst sandsynligt bleven udbredt til de nærmest liggende Dele af Kvarteret ved Nydelsen af Mælken. Efterat Mælkeudsalget var bleven lukket og passende Isolations- og Desinfektionsforanstaltninger truffet, ophørte Epidemien. Den begyndte i August og slæbte sig gennem September hen til Begyndelsen af Oktober; der indtraf

kun 4 Dødsfald af Sygdommen i hele Kvarteret, og deraf kun 2 i September i den mest hjem søgte Rode.

Paa Vesterbro var den typhoide Feber mest fremherskende fra anden Uge af Juli til Udgangen af Oktober, i hvilket Tidsrum anmeldtes 71 Tilfælde, eller 51 % af alle Tilfældene i knap 4 Maaneder. En anden Gruppe Tilfælde — i det Hele 25 — forekom i Begyndelsen af Aaret i Januar og Februar, og denne Gruppe staar i det mindste tildels i Forbindelse med og danner Fortsættelse af en lille til et Par Huse (Enghavevej) indskrænket Epidemi i December 87, ved hvilken indbyrdes Smitte fra Person til Person synes at have spillet en vis Rolle. Den større Ophobning af Tilfælde i Juli til Oktober fandt væsenlig Sted i den Del af Vesterbro, hvor 4 Roder, Skydebanens, Enghavevejs, Sorte Hests og Gl. Kongevejs Roder, stode sammen ved den gamle Jernport. Trods omfattende Undersøgelser lykkedes det ikke at finde Aarsagerne til Sygdommens hyppige Optræden i denne rigtignok ikke meget skarpt begrænsede Lokalitet. Navnlig har det ikke været muligt nærmere at bestemme, hvilken Indflydelse Mælkeudsalg kunne have havt. Efter den ret betydelige Epidemi i 1880, der særlig havde sat sig fast paa Vesterbro, blev dette Kvarter ogsaa i de nærmest paafølgende Aar stærkere end den øvrige By hjem søgt af typhoid Feber. Fra 1884 indtil 86 vare Tilfældene fra Vesterbro ikke talrigere end fra de øvrige Kvarterer udenfor den gamle Voldlinie; først i 1887 og i 88 er Sygdommen her atter begyndt at optræde med større Hyppighed og navnlig med jevnlige, ret betydelige Husepidemier. Bortset fra den alt nævnte begrænsede Epidemi i December 87 — Januar 88, hvor der i to Naboejendomme med livlig indbyrdes Kommunikation indtraf 12 Tilfælde, samt en anden udtalt Familieepidemi med 6 Tilfælde i et Brændevinsbrænderi med Kohold og Mælkeudsalg, forekom i 1888 desuden 1 Familieepidemi med 6 Tilfælde, 3 Husepidemier med 3 Tilfælde, samt 9 med 2 Tilfælde.

Den lille Ophobning af Tilfælde i December 87 og Januar 88, har medført ret betydelig Dødelighed, nemlig 5 Dødsfald i Januar. Den større Mængde Tilfælde i Juli — Oktober derimod kun 6 Dødsfald fra Juli til Aarets Udgang. Ialt døde der 15 Individuer af typhoid Feber paa Vesterbro, mere end $\frac{1}{3}$ af alle Dødsfald af denne Sygdom (38), medens de anmeldte Tilfælde fra dette Kvarter kun udgjøre $\frac{1}{4}$ af Totalantallet.

Af *Blodgang* (Dysenteria) anmeldtes ialt 28 Tilfælde; der indtraf ingen Dødsfald. For de Tilfældes Vedkommende, der af den anmeldende Læge indlagdes til Behandling eller Observation paa Epidemihospitalet, blev Diagnosen i intet Tilfælde bekræftet, og det maa vel derfor og i Betragtning af, at der kun i et enkelt Tilfælde kunde paavises Sandsynlighed for Smitte, medens Sygdommen optraadte udelukkende sporadisk, være berettiget at antage, at de paagældende Tilfælde saa godt som alle have været Tarmkatarrher, komplicerede med forbigaaende Blødning fra Slimhinden.

Ligesom i 1886 og 87 er *Barsel-feber* (Febris puerperalis) opført med et Antal Tilfælde, der er betydelig større end det gennemsnitlige for de 10 Aar 1878—87. Der anmeldtes 201 Tilfælde (i 1886: 164, i 87: 215) mod Gennemsnitstallet 125. Som allerede i forrige Aarsberetning bemærket skyldes dette vistnok den Omstændighed, at Lægerne (og Hospitalerne) opfyldte Anmeldelsespligten med større Omhyggelighed end tidligere. Dødeligheden af Barsel-feber er atter iaar taget af (fra 41 i 1887 til 28). Medens Tallet af anmeldte Tilfælde er højere end Gennemsnitstallet for de 15 Aar 1873—87, 181, er Antallet af Dødsfald betydeligt under det tilsvarende Gennemsnitstal: 39. Dette gode Resultat skyldes sikkert den store Agtpaagivenhed, der udvises saavel af Læger som af Jordemødre.

De *akute epidemiske Brysts sygdomme*, hvorom der gjøres Anmeldelse af Stadens Læger, nemlig *Lungebetændelse* (Pneumonia crouposa), *Brystkatarrh* (Bronchitis acuta simplex, Tracheo-Bronchitis) og *katarrhalsk Lungebetændelse* (Bronchitis capillaris,

Bronchopneumonia), vare i 1888 ikke meget fremtrædende. Af Lungebetændelse forekom der saaledes kun 1404 Tilfælde, endel under det gennemsnitlige aarlige Antal (1747) for Tiaaret 1878—87; af Brystkatarrh ligeledes lidt færre Tilfælde end det gennemsnitlige Antal: 11319 mod 11387, og det samme gjælder om katarrhalsk Lungebetændelse med 1041 Tilfælde mod 1105 efter Gjennemsnit af de 3 Aar 1885—87. Den usædvanlige Kulde i Februar—April, og atter i Juni—August synes ikke at have foranlediget nogen Tiltagen af disse Sygdomme, og det uagtet de først nævnte 3 Maaneder havde overvejende østlige Vinde. For de to katarrhalske Sygdomme falder det største Antal Anmeldelser i Januar, det mindste i August; indtil denne Maaned er der en stadig og jevn Aftagen, men fra August stiger Antallet atter til Aarets Udgang. Lungebetændelse — der efter Erfaringer fra tidligere Aar, regelmæssigt har sin største Udbredelse i en af Foraarsmaanederne, Marts, April eller Maj — møder i 1888 med det største Antal Tilfælde i Maj, der med overvejende vestlige Vinde havde normal Varme og Nedbør, medens April havde megen Østenvind og var meget kold. Af de to katarrhalske Sygdomme indtraf tilsammen 379 Dødsfald, de fleste i Januar (57), de færreste i September (9). Dødsfaldene af Lungebetændelse beløb sig til ialt 302, hvoraf de fleste ligeledes indtraf i Januar, de færreste i September. Bortset herfra ere Dødsfaldene af denne Sygdom meget uregelmæssig fordelte, medens Dødsfaldene af de to katarrhalske Sygdomme aftage i Mængde temmelig jævnt og regelmæssigt fra Aarets Begyndelse til September og atter tage til mod Aarets Udgang. Antallet af Dødsfald af de to katarrhalske Brystsygdomme er iøvrigt højt og navnlig betydelig højere end Gjennemsnittallet for det foregaaende Tiaar, 264 mod 379 i 1888; af Lungebetændelse er der død lidt færre (302) end det gennemsnitlige Tal (309). Paa Garnisonssygehuset indlagdes 97 Personer som lidende af Lungebetændelse, paa de øvrige Hospitaler tilsammen kun 310; af Garnisonen døde der 9 af denne Sygdom, der i 1888 forekom noget hyppigere blandt Hærens og Flaadens Mandskab end i 1887, men med langt mindre Dødelighed.

Kolerine og akut Diarhoe (Cholerine & Catarrhus intestinalis acutus) — en Sygdomsgruppe, der utvivlsomt omfatter flere i ætiologisk som i symptomatologisk Henseende meget forskellige Former af akut Tarmkatarrh — har i 1888 ikke havt nogen særdeles stor Udbredelse. Der er vel anmeldt c. 400 Tilfælde mere end i 1887, da Sygdommen kun var lidet udbredt, men Antallet er dog mindre end det gennemsnitlige Tal for Tiaaret 1878—87: 7529 mod 7887. Som berørt i forrige Aarsberetning have for disse Sygdommes Vedkommende siden 1877, Aar med mange anmeldte Tilfælde regelmæssig afvexlet med Aar med kun faa Tilfælde; den større Mængde Tilfælde, som ifølge denne Erfaring, kunde ventes i 1888, udeblev imidlertid, tildels muligvis paa Grund af at Aaret i sin Helhed netop har været noget koldere end normalt og samtidig har havt den normale Nedbør. Juni og Juli Maaned vare begge kolde med normal eller rigelig Nedbør, medens August, der kun havde ringe Nedbør, var kjøligere end normalt; men det er netop i disse Maaneder, at Kolerine og akut Diarhoe pleje at faa størst Udbredelse, naar der i nogen Tid har hersket Tørhed og Varme. Ogsaa i 1888 gjorde dette sig gjældende, idet de anmeldte Tilfælde, der fra Maj til Juli kun vare tiltagne med c. 100 om Maaneden, i August voxede med c. 300 og i September yderligere med c. 500 til Kulminationen med 1551. Det højeste Antal Tilfælde for en enkelt Uge (til 11. September) var 416, hvorpaa Sygdommen begyndte at tage jævnt af til Aarets Slutning. „Kolerine & akut Diarhoe“ synes saaledes i 1888 at have fulgt sin sædvanlige Gang, under hvilken dog Kulminationen er forskudt noget og Svingningerne afløbne indenfor snævrere Grændser end sædvanlig. Af Dødsfald indtraf 473, hvilket er noget flere end det gennemsnitlige Tal for Tiaaret 1878—87 (431). Deles de 10 Aar i to Grupper, en omfattende de 5 stærkere hjemsøgte og en anden med 5

svagere hjemsøgte, faas for første Gruppe en Gjennemsniits-Dødelighed af 528, for sidste af 333; herefter maa Aaret 1888 med 473 Dødsfald nærmest regnes til første Gruppe.

De meteorologiske Forhold i 1888 findes meddelte for de enkelte Maaneder i efterfølgende Tabel, som skyldes det meteorologiske Instituts Velvilje. De nærmere Detailler maa for de enkelte Uger søges i de regelmæssig i Aarets Løb fremkomne Ugeberetninger fra Stadslægen.

Meteorologiske Data ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1888.

1888.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C ^o	÷0.4	÷1.9	÷3.1	2.3	9.7	13.3	14.7	14.6	12.6	7.1	4.2	3.2	6.4
Middelfugtighed i pCt.	88	88	88	87	75	74	82	82	82	82	80	91	83
Middellufttryk (ved Havet, Millm.)	765.3	760.0	752.9	758.6	760.5	760.7	753.7	760.4	765.1	759.3	759.4	762.5	759.0
Nedbør (Millm.)	23.2	47.9	67.0	17.3	34.7	45.1	103.7	34.3	18.5	35.0	38.2	44.4	509.3
Dage med Nedbør	15	20	17	17	12	8	23	15	8	18	11	19	183
" " Sne	7	19	17	14	"	"	"	"	"	"	1	4	62
" " Hagl	"	"	"	1	3	"	2	"	"	2	"	"	10
" " Torden	"	"	"	"	4	1	3	2	"	"	"	"	10
" " Storm*)	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"

*) Som Storm regnes en Vind med en Hastighed af 20 Meter pr. Secund eller derover.

Januar havde flest sydlige til vestlige Vinde, omtrent normal Varme og temmelig ringe Nedbør. Februar var usædvanlig kold med nordøstlige til østlige Vinde og rigelig Nedbør. Marts var usædvanlig kold med nordøstlige til østlige Vinde og meget stor Nedbør (Sne). April havde usædvanlig mange østlige Vinde med ualmindelig lav Middelvarme og temmelig ringe Nedbør. Maj var med overvejende vestlige Vinde normal med Hensyn til Varme- og Nedbørsforhold. Juni var temmelig kold med sydlige Vinde og omtrent normal Nedbør. Juli var meget kold med sydlige til vestlige Vinde og meget rigelig Nedbør. August var med sydlige til vestlige Vinde temmelig kold og havde ringe Nedslag. September havde omtrent normal Varme, flest sydlige til vestlige Vinde og meget ringe Nedslag. Oktober var kold med vestlige Vinde og ringe Nedbør. November havde med flest sydvestlige Vinde omtrent normale Varme- og Nedbørsforhold. December var usædvanlig mild med sydlige til vestlige Vinde og omtrent normal Nedbør.

Aaret var 1° koldere end normalt med overvejende sydlige til vestlige Vinde og omtrent normal Nedbør.

De veneriske Affektioner (Morbi venerei) forekom — efter Lægernes Anmeldelser at dømme — i 1888 betydelig sjældnere end i den foregaaende Aarrække og det samlede Antal er lidt lavere end Gjennemsnitstallet for de sidste 12 Aar 1876—87, 7265 mod 7526. Betragter man hver enkelt Affektion for sig, viser dette sig særlig at gjælde for *Gonorhoe*, for hvilken Sygdom man maa gaa tilbage til 1881 for at finde et lavere Tal — 5081 mod 5000; *veneriske Saar* (*Ulcus venereum*), er kun anmeldt 727 Gange, et Tal mindre end noget af de for de sidste 25 Aar 1863—87 angivne, og 57% lavere end det højeste (i 1869: 1682 Tilfælde); *erhvervet Syphilis* (*S. acquisita*) forekom i 1888 mindre hyppigt end i Aarene 1884—87. Denne sidste Sygdom har været i uafbrudt og stærk Stigen indtil 1886; fra 648 Tilfælde i 1876 naaede Anmeldelserne op til 2014 i 86, en Tilvæxt af c. 68%. I 1887 var der en betydelig Nedgang i Antallet, — med 22% til 1578 Tilfælde, — dette har gjentaget sig i 1888 med endog 28% til 1141 Tilfælde. Endelig er der af *medfødt Syphilis* (*S. congenita*) i de foregaaende 12 Aar gjennemsnitlig anmeldt 67 Tilfælde om Aaret, det laveste Antal faldt i 1877, nemlig 45, det højeste i 1887, 119; i 1888 var Tallet 98, noget

lavere end i 1887, men dog betydeligt højere end Gjennemsnittet. *Syphilis insons* er kun bleven anmeldt siden 1885 med gennemsnitlig 31 Tilfælde om Aaret, i 1888 anmeldtes kun 18 Tilfælde. Af alle Tilfælde af veneriske Sygdomme ere 2770 anmeldte fra civile Hospitaler ialt 38 %, 255 eller 3.5 % fra Garnisonshospitalet; det sidste Tal er noget lavere end i 1887, 342 eller 4.3 %. Da der i 1888 ikke er sket nogen Forandring i Anmeldelsesmaaden af veneriske Sygdomme, maa denne paafaldende Formindskelse i Antallet af anmeldte veneriske Sygdomstilfælde vel opfattes som en virkelig Aftagen af disse Sygdomme. Der er saa meget mere Grund hertil som Nedgangen i Tilfældenes Antal for Gonorrhoe, der omfatter c. 72 % af hele Gruppens Tilfælde, allerede er begyndt i 1885 og har fortsat sig gennem 86 til 87; de paa-gjældende Tal ere i 1884: 6023, i 85: 5844, i 86: 5385 og i 87: 5281. Ved Bedømmelsen og Benyttelsen af disse Talstørrelser bør det dog have i Erindring, at Angivelserne og Anmeldelserne af de veneriske Sygdomstilfælde ikke kunne gjøre Krav paa nogen høj Grad af Nøjagtighed, ligesom ogsaa at Muligheden for, at en Del Tilfælde anmeldes to Gange ingenlunde er udelukket og slet ikke kan kontrolleres.

Af *Fnat* (Scabies) anmeldtes i 1888 766 Tilfælde, altsaa færre end i de foregaaende Aar. Siden 1883 har Sygdommen været i stadig Aftagen. Antallet af Tilfælde er ogsaa i 1885 en Del lavere end det gennemsnitlige Tal for Tiaaret 1878—87, som var 920. Fra Hospital anmeldtes 539, deraf skyldtes kun 35 Garnisonen (mod 85 i 1887).

Af *Drankergalskab* (Delirium tremens) anmeldtes i 1888 422 Tilfælde, hvoraf 348 fra Hospital; dette er det højeste Tal, der er naaet siden 1876, da Anmeldelser deraf begyndte, og meget højere end Gjennemsnittet for de 12 Aar 1876—87: 320. Der døde 44 Personer af Sygdommen i 1888, alle Mænd, men desuden døde 21 Mænd og 4 Kvinder af Brændevinssygdom (Alcoholisme chronicus), 11 Mænd og 3 Kvinder „døde pludselig af Drik“. Ialt døde der saaledes i 1888 83 Personer, 76 Mænd og 7 Kvinder, direkte af Alkoholforgiftning; 1 Mand var mellem 20 og 25 Aar, 44 Mænd og 2 Kvinder mellem 25 og 45 Aar, 28 Mænd og 3 Kvinder mellem 45 og 65 Aar og 3 Mænd og 2 Kvinder over 65 Aar gamle. Den samlede Dødelighed, 83, er betydelig højere end det gennemsnitlige Tal for de 12 Aar 1876—87, 63.

Tabellerne 3 og 4 give en Oversigt over Sygeligheden i *Kjøbenhavns Fattigbefolkning*, forsaavidt Kommunalægernes Hjælp har været søgt. Tallene for de epidemiske Sygdomme bekræfte i det hele den i denne Beretnings Begyndelse fremsatte Iagttagelses Rigtighed, at den epidemiske Sygelighed har været mindre end i de nærmest foregaaende Aar. Der er ialt kun anmeldt 3721 Tilfælde af egenlig epidemiske Sygdomme paa Kommunalægernes Maanedslister, imod 4816 i 1887 og 3035 i Gjennemsnit for Aarrækkerne 1876—87. Naar henses til den store Udbredelse Diphtheritis & Croup have havt i 1888 er det ret paafaldende, at der fra Kommunalægerne er anmeldt færre Tilfælde af disse Sygdomme i 1888 end i 1887: 164 mod 220. Dog er Antallet betydeligt større end Gjennemsnittet (55) for Aarene 1880—86. Af Skarlagensfeber anmeldtes 221 Tilfælde i 1888 mod 125 i 87 og 115 i Gjennemsnit for Aarene 1880—86.

Paa *Almindelig Hospital* med en Belægning af mellem 16 og 1700, har Sundhedstilstanden i det Hele været god. Der er forekommet 79 Tilfælde af epidemiske Sygdomme, deriblandt 9 af blodig Diarhoe og 9 af Rosen, hvilke indlagdes paa Epidemihospitalet, Af Lungebetændelse, der er en saa skæbnesvanger Sygdom for gamle Folk, døde der ikke mindre end 30 Individuer og af Ftisis 45. Ialt døde 222 Individuer.

Ifølge Karantænelægens Aarsberetning for 1888 om de til Staden ad Søvejen bragte Sygdomstilfælde af epidemisk Natur have 11,314 Skibe ankret op paa Rheden eller ere gaaede i Havn, deraf 6661 Dampskibe, 4653 Sejlskibe. 6366 Skibe have gjort Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord ved Karantænehuset paa Nordre Toldbod, mens 4948 i regelmæssig Fart gaaende Dampskibe have afgivet Erklæring derom til Toldopsynet i Havnen. 183 Skibe ere i Aarets Løb underkastede karantænemæssig Behandling, deraf 86 i Henhold til Karantænelovens Afsnit I (o: Undersøgelse af Sygdomstilfælde i Skibe kommende fra Havne, mod hvilke der ikke er truffen Karantæneforanstaltninger) og 97 i Henhold til samme Lovs Afsnit II (omhandlende Skibe kommende fra Havne, mod hvilke Karantæneforanstaltninger ere truffene). I de førstnævnte Skibe er der forefundet 84 Sygdomstilfælde, hvoraf 31 have været af epidemisk eller smitsom Natur; heraf skal fremhæves, et Tilfælde af Diphtheritis, 2 af Rosen, 6 af typhoid Feber, 1 af Skarlagensfeber og 1 af Kopper. Om det sidste fortjener at bemærkes, at Skibet, et engelsk Dampskib, var løbet helt op i Gasværkshavnen ved Kalveboderne uden at anmelde Sygdomstilfælde og havde sat sig i Forbindelse med Land, begyndt at losse sin Kulladning, inden det blev opdaget. Patienten blev da strax indlagt paa Epidemihospitalet og Skibet desinficeret, Mandskabet blev holdt ombord, indtil Skibet efter nogle Dages Forløb atter sejlede bort. Alle tænkelige Forbindelser med Byens Befolkning bleve eftersporede, og de vedrørende Personer — væsenlig Kullosningsmænd og Vaskerkoner — tilligemed deres Familier holdte under omhyggelig Opsigt af Kredslægerne, samt hurtigst muligt vaccinerede eller revaccinerede; der kom intet Tilfælde i Byen herefter, ligesom den i det hele har været fri for denne Sygdom i en Aarrække. — I Skibe, behandlede i Henhold til Lovens Afsnit II, forefandtes kun 1 Sygdomstilfælde, nemlig af Kolerine af uskyldig Natur. Af veneriske Sygdomme observerede Karantænelægerne kun 10 Tilfælde, 5 af Gonorrhoe, 4 af veneriske Saar og 1 af Syphilis. Der er imidlertid stor Sandsynlighed for, at Tilfælde saavel af disse Sygdomme, som af andre, komme her til Byen uden at passere Karantænen eller søge Karantænelægerens Hjælp, hvilket Loven næppe kan forhindre, ja til en vis Grad kan siges at opfordre til.

I Skudaaret 1888 fødtes i Kjøbenhavn 10,577 Børn i 366 Dage. Tallet er som sædvanlig beregnet ved at sammentælle Kirkebetjentenes ugenlige Anmeldelser om Fødsler og dertil, — da Aaret for Ugeberetningernes Vedkommende begyndte med 4. Januar og endte med 29 December 1888, — føje det beregnede Antal Fødsler for 3 Dage af Januar og 2 Dage af December. Antallet af Ægteskaber beregnet paa samme Maade og for samme Tidsrum var 2508, hvoraf ikke mindre end 304 vare borgerlige, 12 % 5405 af de levendefødte Børn vare af Mandkøn, 5172 af Kvindekøn, henholdsvis 51 og 49 %, 8564 vare fødte i, 2013 udenfor Ægteskab, henholdsvis 81 og 19 % af alle Fødsler, Proportioner, der ere temmelig uforanderlige fra Aar til Aar. Gjennemsnitlig fødtes der knap 29 (28.9) Individuer om Dagen i 1888, der døde knap 18 (17.9) om Dagen, Tal, der ere noget lavere end i 1887 — 29 og 19.1 — og 1886 — 29.7 og 18.3. Foruden de levendefødte Børn blev der anmeldt 292 Dødfødsler, 220 i og 72 udenfor Ægteskab, 158 Mandkøn, 134 af Kvindekøn; ligesom i 1887 viser der sig betydelig større Forskjel mellem Tallene paa ægte og uægte fødte blandt levendefødte Børn, end blandt dødfødte, henholdsvis 81 og 19 % mod 75 og 25 %, medens omvendt den Overvægt, som Mandkønnet har for levendefødte Børns Vedkommende, er endnu mere udtalt for dødfødte Børn, henholdsvis 51 og 49 mod 54 og 46 %.

Den følgende Tabel viser Ægteskaber, Fødslers og Dødfødslers Fordeling efter Maaneder, tilligemed deres Antal for den enkelte Dag i Maaneden.

1888.	Ægte- skaber		Levendefødte										Dødfødte									
			Mandkjøn			Kvindelkjøn			Ægte- fødte		Uægte- fødte		Til- sammen		Legiti- mitet		Kjøn		Til- sammen			
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Til- sammen pr. Dag	Ægte	Uægte	Til- sammen pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	pr. Dag	Ægte- Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag				
																			pr. Dag	pr. Dag	pr. Dag	pr. Dag
Januar . .	143	4.6	383	92	475	15.3	342	84	426	13.7	725	23.4	176	5.6	901	29.0	18	10	15	13	28	0.9
Februar .	161	5.5	329	86	415	14.3	328	86	414	14.3	657	22.5	172	5.9	829	28.0	17	3	13	7	20	0.7
Marts . .	173	5.6	385	95	480	15.5	357	81	438	14.1	742	23.9	176	5.7	918	29.6	26	8	18	16	34	1.1
April . .	195	5.5	366	72	438	14.6	379	98	477	15.8	745	24.8	170	5.7	915	30.5	23	10	15	18	33	1.1
Maj	281	9.1	344	88	432	13.9	325	92	417	13.5	669	21.6	180	5.8	849	27.4	16	4	11	9	20	0.6
Juni	166	5.5	338	98	436	14.5	329	86	415	13.8	667	22.2	184	6.1	851	28.3	11	9	10	10	20	0.7
Juli	174	5.6	370	76	446	14.3	357	88	445	14.3	727	23.4	164	5.3	891	28.7	21	5	12	14	26	0.8
August . .	205	6.6	403	75	478	15.4	363	74	437	14.1	766	24.7	149	4.8	915	29.5	12	7	13	6	19	0.6
September	183	6.1	355	72	427	14.2	339	86	425	14.1	694	23.1	158	5.3	852	28.4	15	4	12	7	19	0.6
Oktober .	287	9.1	415	85	500	16.1	345	89	434	14.0	760	24.5	174	5.6	934	30.1	20	2	13	9	22	0.7
November	315	10.5	353	82	435	14.5	334	75	409	13.6	687	22.9	157	5.2	844	28.1	20	5	12	16	28	0.9
December	225	7.2	369	74	443	14.5	256	79	435	14.0	725	23.4	153	4.9	878	28.5	18	5	14	9	23	0.7
Ialt . .	2508	6.8	4410	995	5405	14.8	4154	1018	5172	14.1	8564	23.4	2013	5.5	10577	28.3	220	72	158	134	292	0.8

Ifølge denne Tabel ere Ægteskaberne, som for hele Aaret indgaas i et Antal af henved 7 (6.8) om Dagen, som sædvanlig paa 2 Tider af Aaret, som Befolkningen synes at foretrække, blevne indgaaede med betydelig større Hyppighed, nemlig Maj og endnu mere Oktober—November. En Kurve konstrueret over de i Tabellen anførte Tal, har sit laveste Punkt — 4.6 Ægteskaber daglig — ved Aarets Begyndelse i Januar og stiger derfra jævnt til Maj med 9.1 om Dagen, der indtræder derpaa et stejlt Fald i Juni til 5.5 om Dagen, hvorpaa en mere uregelmæssig Stigen med en enkelt ret betydelig Svingning nedad i September indtræder til Oktober med 9.1 og November med 10.5 Ægteskaber om Dagen; med December indtræder atter en stærkt nedadgaaende Bevægelse. I Modsætning til disse regelmæssigt hvert Aar tilbagevendende Svingninger i de indgaaede Ægteskabers Antal frembyde Fødslerne kun ringe Variation i Antallet fra Maaned til Maaned. Forskjellen mellem det højeste daglige Antal, som falder i April 30.5 og det laveste i Maj 27.4, er kun ringe sammenlignet med den tilsvarende Forskjel for Ægteskabernes Vedkommende, og der synes ikke at findes regelmæssigt tilbagevendende Svingninger til bestemte Tider af Aaret. Paa Tabellen findes tillige anført Dødfødslernes Antal efter Kjøn og Legitimitet ordnede maanedsvist; heraf indtraf knap 1 om Dagen (0.8); antagelig paa Grund af Tallenes Lidenhed er Forskjellen mellem disses daglige Forekomst i de enkelte Maaneder forholdsvis betydelig større end mellem Fødslerne af levende Børn.

Den følgende Tabel, i hvilken Folketallet af Februar 1885 er benyttet, viser Fødslernes Fordeling paa Byens Sogne m. m.

Det fremgaar heraf, at der er en stor Overvægt i Fødslernes Antal udenfor den gamle Voldlinie, i Forstæderne, i Modsætning til Byen indenfor denne Linie. I Forstæderne, hvor Byens Udvidelse væsenligt foregaar, bor for en stor Del den egenlige Arbejderbefolkning; den stadig indvandrende Befolkning af yngre Individuer af Arbejderklassen vælger ligeledes med Forkjærlighed Bolig der, dels fordi denne er billigere end i den indre By, dels fordi de fleste industrielle Foretagender, der give Beskæftigelse til Arbejdere, ere anlagte i eller flyttes ud til Byens Omkreds. Men netop i denne Samfundsklasse er Frugtbarheden størst. Fødselskvotienten er da ogsaa henved dobbelt saa stor udenfor som indenfor Voldlinien, 41.83 mod 22.44 Fødsler pr. 1000 Indbyggere. Indenfor Voldlinien iagttages iøvrigt en lignende Forskjel mellem Helligaands Sogn midt i den gamle Bys lidet beboede, velhavende og væsenlig af Butikker bestaaende Centrum, der har en Fødselskvotient af kun 16.76 p. m., og Christianshavn med en væsenlig ubemidlet Arbejderbefolkning og en Fødselskvotient

Sogne.	Folkengd. i Febr. 1885	Ægte- skaber	Levendefødte.						Tilsammen			pr. 1000 af Befolkn.
			Mandkjøn.			Kvindekjøn.			Ægte	Uægte	Ialt	
			Ægte	Uægte	Ialt	Ægte	Uægte	Ialt				
Frue	21341	121	160	23	183	169	22	191	329	45	374	17.52
Trinitatis	17576	140	146	31	177	172	44	216	318	75	393	22.36
Helligaands	14137	89	107	11	118	108	11	119	215	22	237	16.76
Holmens	14276	172	156	10	166	175	14	189	331	24	355	24.86
Garnisons	11679	145	125	4	129	115	4	119	240	8	248	21.23
Pauls	28279	191	301	52	353	258	58	316	559	110	669	23.66
Slotskirken	c. 600	11	18	—	18	9	—	9	27	—	27	45.00
Frelserens (Chrhv.)	19228	133	248	22	270	256	24	280	504	46	550	28.60
Indenfor Voldlinien	127116	1002	1261	153	1414	1262	177	1439	2523	330	2853	22.44
Citadellet	666	14	9	—	9	6	—	6	15	—	15	22.52
Johannes	69669	521	1121	102	1223	1026	105	1131	2147	207	2354	33.79
Stephans	22613	282	555	58	613	500	61	561	1055	119	1174	52.45
Jacobs	20962	178	389	12	401	324	14	338	713	26	739	35.25
Mathæus	38600	449	898	105	1003	880	115	995	1778	220	1998	51.76
Udenfor Voldlinien	152513	1444	2972	277	3249	2736	295	3031	5708	572	6280	41.83
Fødselsstiftelsen . .	—	—	97	565	662	92	546	638	189	1111	1300	—
Andre Menigheder	—	62	80	—	80	64	—	64	144	—	144	—
Ialt	—	2508	4412	993	5405	4154	1018	5172	8564	2013	10577	—

med 28.60 p. m. I det store Johannes Sogn udenfor Voldlinien, hvor en stor Fødselskvotient var at vente, bliver den trykket ned af det overvejende velhavende Frederiksborg-Kvarter mellem Voldlinien og Søen paa den ene, Ørsteds Park og botanisk Have paa den anden Kant; derved faar dette Sogn den laveste Kvotient udenfor Voldlinien. Den højeste Kvotient har iaar som ifjor og foregaaende Aar Stephans Sogn, den yderste Del af Nørrebro; men Vesterbro er kun lidet lavere, Kvotienterne ere henholdsvis 52.45 og 51.76. Østerbro eller Jacobs Sogn har en forholdsvis lav Kvotient, kun 35.25 p. m., endskjøndt der her findes Lægeforeningens to store, af Arbejdere beboede Bygningskomplexer. Udenfor disse har Befolkningen imidlertid endnu gennemgaaende et mere velhavende Præg langs selve Østerbrogade og Strandvejen, og heri maa vel Grunden søges til den mindre høje Fødselskvotient, som uden Tvivl vil stige i den nærmeste Fremtid.

I Aaret 1888 døde 6577 Individuer; herfra burde egenlig trækkes 144, der vel ere døde paa Byens Grund, men ikke hører hjemme her, idet de ere bragte hertil for at behandles paa Hospital eller Privatklinik, hvor Døden da er indtraadt. Et ikke ringe Antal Dødsfald belaster ligeledes Kjøbenhavn ved den Omstændighed, at Kjøbenhavns Amts Sygehus ligger paa Byens Grund. Sammenholdes Antallet af Døde med det for Aarets Midte beregnede Folketal 303,500, bliver Dødeligheden 21.67 p. m.; fradrages de ovennævnte 144 Døde, falder Kvotienten til 21.20. Det viser sig saaledes, at Aaret 1888 har en lavere Dødelighed end de nærmest foregaaende Aar, betydelig under den gennemsnitlige Kvotient (uden Reduction for „udenbyes“) for de foregaaende 18 Aar 1870—87, som er 23.77.

Tabellerne 1 og 2 samt Mortalitetstabellen vise Dødsfaldenes Fordeling efter Aarstider, Alder, Kjøen og Dødsarsager, Tabel 5 A og B deres Fordeling efter Byens Kvarterer. Hele Aaret rundt døde der som alt nævnt 17.9 Individuer om Dagen, men naar hver Maaned betragtes for sig, viser der sig ikke ringe Forskjel i Dødsfaldenes Hyppighed paa de forskellige Aarstider. I Januar døde saaledes 20.2 om Dagen, men i December kun 15; i det hele taget var Dødeligheden størst ved Aarets Begyndelse og tog af mod Slutningen. I første Kvartal døde 19.9, i andet 19.1, i tredje 16.4 og i fjerde 16.3, hvilket omtrent svarer til det sædvanlige Forhold, men er væsenlig forskjelligt fra Dødelighedens Gang i 1887, da den netop var størst i Aarets fjerde Kvartal.

I 1888 døde 2086 Børn under 1 Aars Alderen, 1118 af Mandkjon, 968 af Kvindekjon, henholdsvis 54 og 46 % ganske som i de foregaaende Aar; imellem levendefødte Børn af de to Kjon var Forholdet derimod det, at af 100 fødtes 51 Dreng mod 49 Piger. Antallet af Dødsfald i denne Aldersklasse udgjorde 19.72 % af alle i 1888 levendefødte Børn, 31.71 % af alle Dødsfald, Proportioner, af hvilke den første er betydelig lavere end Gjennemsnittallet for de sidste 18 Aar, 22.31, medens Forholdet til Dødsfaldene omtrent falder sammen med det for nævnte Aarrække 1880—87 gjennemsnitlige, 31.54. Ligesom i 1887, da der ligeledes var relativ ringe Dødelighed blandt Børn under 1 Aar, maa dette antagelig skyldes den Omstændighed, at smitsomme Sygdomme, der ikke saameget hemsøge spæde Børn under 1 Aar som ældre Børn over 1 Aar, have spillet en fremtrædende Rolle som Dødsarsag, hvorimod Kolerie og akut Diarhoe ikke have været saa udbredte som i andre Aar. Af uægte Børn under 1 Aars Alderen døde ialt 625 i 1888, 29.96 % af alle Dødsfald i denne Aldersklasse, et Tal der er lavere end i de 6 foregaaende Aar, ligesom Forholdstallet er meget lavere end det for de sidste 11 Aar 1877—87 beregnede 32.92. Hvad Dødeligheden blandt Plejebørn, som for den overvejende Del ere uægtefødte, angaar, henvises til den Oversigt over Plejebørnsforholdene, der ledsager denne Beretning. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over Ægteskaber, Fødsler, og Dødsfald absolut og i Forhold til Folkemængden for de sidste 18 (for uægte Børns Vedkommende kun 11) Aar 1870—87, Gjennemsnittallene for hele denne Aarrække samt Tallene for 1888.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)						
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar				
						Ialt	p. c. af alle Levende- fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Døds- fald	Uægte fødte	
													Ialt	p. c. af alle Dødsfald i 1 Aar
1870	185000	1511	8.16	5763	31.18			4206	22.73	1310	22.71	31.15		
1871	192000	1586	8.25	5803	30.22			5063	26.36	1421	24.49	28.07		
1872	195000	1768	9.06	6271	32.16			4736	24.29	1470	23.44	31.04		
1873	199000	1914	9.56	6478	32.55			4955	24.94	1678	25.90	33.86		
1874	205000	1996	9.73	7016	34.22			5203	25.38	1805	25.74	34.69		
1875	212000	2539	11.97	7162	33.78			5869	27.63	1912	26.70	32.58		
1876	216000	2343	10.89	7949	36.80			5235	24.28	1859	23.39	35.51		
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30
1882	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.95	6290	24.66	2282	23.66	36.28	761	33.35
1883	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01
1885	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6396	23.13	2431	22.41	36.30	774	31.84
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81
Gjennemsnit 1870—87			9.13		35.51		19.23		23.77		22.31	31.54		32.92
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96

Af denne Tabel ses, at der vel er en lille Forøgelse i Ægteskabernes Antal i Modsætning til den nedadgaaende Bevægelse, der har fundet Sted siden 1884, men for Fødslernes Vedkommende er Tallet baade absolut og i Forhold til Folkemængden stadig i Aftagende siden nævnte Aar. Paa Grund af den relativ store Dødelighed blandt ganske spæde Børn er denne Aftagen af Fødslernes Antal vel ikke uden Betydning for den lave Mortalitetkvotient, som Kjøbenhavn har for 1888 og hvorved Byen kommer til at indtage en ret gunstig Plads blandt de større Byer og Hovedstæder, ordnede efter deres Mortalitet, som paa efterfølgende Tabel.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Edinburgh	28,5	18,0	Dublin	28,1	25,3
London	30,7	18,5	Calcutta	—	25,9
Stockholm	33,0	19,8	New York	—	26,3
Berlin	33,4	20,3	Bombay	21,6	29,0
Bruxelles	28,9	21,1	Triest	—	29,4
Kjøbenhavn	34,8	21,7	München	36,0	29,9
Amsterdam	36,7	22,0	Buda-Pest	37,3	31,6
Christiania	26,2	22,3	Petersborg	—	34,6
Paris	27,0	22,6	Moskva	—	36,8
Hamborg	34,8	24,9	Alexandria	44,8	38,8
Wien	33,4	25,1	Madras	40,1	37,8
Rom	30,3	25,2	Cairo	54,3	48,9

For at give en tydelig Forestilling om Forholdet imellem Dødsfaldene efter Alder og Kjøen og den levende Befolkning fordelt efter de samme Momenter, findes paa Tabel 1 under Summerne for de enkelte Alders- og Kjønsubruiker af Dødsfaldene først disses Fordeling efter 1000 og dernæst den levende Befolkning ligeledes fordelt efter 1000 og i samme Rubriker. Hertil maatte benyttes Folketællingen af 1885 som den nærmest liggende, og det kan vistnok antages, at Tilvæksten i de forløbne 4 Aar næppe kan have gjort nogen følelig Forandring i Individernes *forholdsvis* Fordeling efter Alder og Kjøen. I det hele og store ses heraf, hvorledes Tallene for Dødeligheden og for den levende Befolkning divergere fra den kraftigere Alder henimod Livets Begyndelse og Slutning. Nærmest ligge dog Tallene hinanden i 4de og 5te Aar, hvor der paa en p. m. Befolkning af c. 23 og 22 Individuer indtraf henholdsvis 21 og 19 Dødsfald (for at forebygge Misforstaaelse skal gøres opmærksom paa, at det absolute Tal af Dødsfald i 1888 var kun 6577 mod en levende Befolkning i 1885 af 280054). I Mod-sætning hertil døde der 317 p. m. mod en levende Befolkning af kun 27 p. m. i 1ste Leveaar; i Aldersklassen 75—85, hvert Leveaar betragtet for sig, mellem 5 og 6 p. m. Døde mod en levende Befolkning af kun lidt over 1 p. m. I Alderen mellem 20 og 25 Aar derimod kun 5 p. m. mod næsten 21 p. m. af den levende Befolkning.

Af Tab. 7 (med tilhørende Plan over Byens Inddeling i Kvarterer^{*)}) fremgaar, hvorledes Mortaliteten af epidemiske Sygdomme har været fordelt i 1888, sammenholdt med den samlede Dødelighed. Desuden findes her givet en Oversigt over den levende Befolknings Fordeling efter Aldersklasser i Byens enkelte Kvarterer samt disses Beboelsestæthed pr. Etageareal. Det ses heraf, at Forskjellighederne mellem Dødeligheden af epidemiske Sygdomme i de enkelte Kvarterer ikke er saa udtalt som i 1887, men iøvrigt gaa i samme Retning, der kan udtrykkes saaledes, jo stærkere Aldersklasserne under 15 Aar ere repræsenterede og jo større Beboelsestætheden er, desto større vil den epidemiske Dødelighed findes at være. Hertil maa dog bemærkes, at Aldersfordelingen sikkert spiller en betydelig større Rolle i dette Forhold end Beboelsestætheden; saaledes viser Tabellen, at St. Annæ Vester Kvarter ej har større epidemisk Mortalitet end hele Byen, skjøndt dets Beboelsestæthed er større end hele Byens; men her ere Aldersklasserne under 15 Aar ikke særlig talrigt repræsenterede. Omvendt forholder det sig med Christianshavn, der har stor epidemisk Dødelighed, Beboelsestæthed lig hele Byens, men Aldersklassen 5—15 Aar stærkere repræsenteret end hele Byen.

Af Tab. 1, paa hvilken de 4 Kvartaler ere afmærkede, fremgaar, hvorledes de forskellige Aldersklasser af Dødsfaldene have Maximum og Minimum paa forskellige Tider af Aaret. For Børn under 1 Aar falder saaledes Maximum i tredje Kvartal i

^{*)} I denne Tabel ere ved en Fejltagelse Dødskvotienterne for Kvartererne XI og XII blevne ombyttede.

Sammenhæng med, at Sygdommen Kolerine og akut Diarhoe, der er særlig skjæbne-
svanger for spæde Børn, i dette Kvartal har sin største Udbredelse; Minimum falder
i andet Kvartal, i hvilket de akute Brystsygdomme navnlig Bronchitis for dem ere en
mindre hyppig Dødsarsag, medens Diarhoe endnu ikke har naaet sin større Udbredelse.
For den livskraftige Alder fra 15—55 indtræde de fleste Dødsfald i andet Kvartal, i
hvilket Lungebetændelsen er en vigtig Dødsarsag for denne Aldersklasse. For gamle
Personer, Aldersklassen 55 og opad saavel som for Børn mellem 1 og 15 Aar, er
første Kvartal med fremherskende akute Brystsygdomme og især Bronchitis capil-
laris det Tidsrum, i hvilket de fleste Dødsfald indtræde. I 1887 derimod, da der
herskede en stor Mæslingeepidemi med Kulmination i Oktober var, Dødeligheden for
Børn mellem 1 og 15 Aar størst i Aarets sidste Kvartal.

Paa de *Kjøbenhavnske Hospitaler* døde i 1888 1938 Personer, 29,5% af alle
Dødsfald, et Forholdstal, der er næsten ligesaa højt som i 1887, 30,5, og meget højere
end Gjennemsnittet for de 7 Aar 1881—87, 22,3. Ligesom i 1887 skyldes denne store
Hospitaldødelighed væsenligst den stærke Belægning paa det for epidemiske Sygdomme
særlig bestemte Hospital, Blegdamshospitalet. Her indtraf 318 Dødsfald og desuden
10 paa Øresundshospitalet, altsaa færre end i 1887, henholdsvis 357 og 39, men i 1886
vare Dødsfaldenes Tal kun 242 og 2 og i de foregaaende Aar endnu færre. Paa
Kommunehospitalet og Frederiks Hospital døde der imidlertid betydelig flere Personer
end i 1887 og 86, nemlig henholdsvis 772 og 302 mod 651 og 274 i 87 og 703 og
274 i 86. Paa Dronning Louises Børnehospital (84), Fødselsstiftelsen (34), St. Johannes
Stiftelsens Sygehus (265) og Optagelsesanstalt for Børn (23), Garnisonshospitalet (50)
og St. Josephs Hospital (50), indtraf der færre Dødsfald end i 1887. Dødsfaldene
paa Kjøbenhavns Amts Sygehus, 29, traf alle Personer med Hjemsted udenfor
Byen, og desuden døde der paa de øvrige Hospitaler 107 ligedan stillede Individuer.

Af Lemmer i Fattigvæsenets Stiftelser paa Byens Grund foruden St. Johannes
Stiftelsen døde 215 paa Almindelig Hospital og 5 i Nikolaj og Frelserens Arbejdshuse
mod 214 og 10 i 1887.

Medikolegale Dødsattester, der ifølge Loven skulle udstedes ved Selvmord, Død
ved ulykkelig Hændelse og over Personer, der findes døde, indkom i et Antal af 193 (i
1887 185). Heraf vare 91 udstedte i Anledning af Selvmord, svarende til de registrerede
Antal, ligeledes 91; over Død ved ulykkelig Hændelse derimod kun 63, medens de
registrerede Dødsfald af denne Art beløbe sig til 98. Selvmordenes Fordeling paa Alder
og Kjøns ses af Mortalitetstabellen: 72 vare Mænd og kun 19 Kvinder; 5 Mænd og
3 Kvinder vare mellem 15 og 25, 45 Mænd og 7 Kvinder mellem 25 og 55, 21 Mænd
og 5 Kvinder vare over 55 Aar gamle, 5 Personer af ubekjendt Alder. Ved Hængning
aflivede sig 65 Personer, hvoraf 7 Kvinder, ved Drukning kun 7, hvoraf 3 Kvinder; 3
Personer aflivede sig ved Gift.

Dødfødslernes Antal var i 1888, som allerede nævnt, 292 ifølge de af Læger og
Jordemødre udstedte Attester. Deres Fordeling efter Aarstider fremgaar af Tabellen
Side 14, ifølge hvilken det højeste Antal forekom i Marts (34) det laveste i August
og September (19). I Forhold til Befolkningen ved Aarets Midte udgjorde de 0,96
p. m. lidt mindre end det gjennemsnitlige Tal for de sidste 13 Aar. Netop Halvdelen,
146, vare ufuldbaarne, men af disse vare 71 af Mand-, 75 af Kvindekjøns, medens af
de fuldbaarne dødfødte 87 vare af Mand-, 59 af Kvindekjøns. 132 Fostre vare
macerererede eller i mere eller mindre fremskreden Opløsningstilstand. Af Fødslerne fore-
gik 222 ved Naturen, 70 fordrede Kunsthjælp, hvoraf atter til 28 benyttedes Tang eller
andet Instrument, 42 fuldendtes ved Vending eller Fremtrækning. Af Komplikationer
ved Dødfødslerne eller som Aarsagsmomenter til disse er der paa Jordemødrenes og
tildels paa Lægernes Attester anførte følgende: Sædestilling 34 Gange, Fodstilling 15,
Skraaleje 11, Ansigsstilling 4, Placenta prævia 5, Prolapsus funiculi 12, Omslyngning

af og Tryk paa Funiklen 12, Fremfald af Arm 4, Tvillingfødsel 5, Misfoster 7, Hydrocephalus 2, Syphilis 9, andre Sygdomme hos Fostret 3, Sygdomme hos Moderen 15, Overanstrængelse, Fald og Sindsbevægelse 10, Ruptura uteri 1, Pelvis angusta 6, stort Foster 4, Blødning før Fødselen 4, Asphyxi 7, Fostret født i Hinderne 1, besværlig Fødsel 5, langvarig 6 og for hurtig Fødsel 3, habituel Dødfødsel 1, for tidlig Fødsel 146 Gange. Jævnlig forekom flere af de anførte Komplikationer ved samme Fødsel, paa 54 Attester var ingen Uregelmæssighed anført eller Rubriken udfyldt med „vides ikke“.

I den ved kommunal Foranstaltning af Sundhedskommissionen paa Nørrebro etablerede *offenlige Vaccinationsanstalt* blev der vaccineret fra Maj til November hver Fredag ialt 27 Gange. Ifølge første Vaccinator, Dr. Israels Beretning bleve 930 Børn, 486 Drengene og 444 Piger, vaccinerede for første Gang; det stærkeste Besøg faldt i August med 86 Vaccinationer paa en enkelt Dag. Af de vaccinerede Børn udebleve 5 fra Eftersyn og Resultatet kjendes kun for 925 Børns Vedkommende, hos disse gave 11,100 Indstik (eller Scarificationer) 8250 Pustler $\circ$: 74.3% positive Indstik; Anslag indtraf hos 921 Børn $\circ$: hos 99.5%. Med animal Vaccine (fra den kgl. Anstalt) opnaedes kun positivt Resultat i 40.4% af Scarificationerne; den anvendtes kun hos 20 Børn, men heraf opdyrkedes en særdeles god Stamme, der benyttedes til Vaccination af Resten fra Arm til Arm; dog maa herfra undtages 9 Børn, der vaccineredes med humaniseret Vaccine opbevaret i Rør, og 112 Indstik gave her kun 32 Pustler $\circ$: kun c. 29.6% positivt Resultat. Der foretoges jævnlig Omvaccination, naar Pustlernes Antal kun var ringe, saavel som naar Resultatet var helt negativt (hos 4). Revaccination foretoges 14 Gange, 6 Gange med positivt Resultat (3 bleve ej synede). — Vaccinationen foretoges ligesom i 1887 med strænge antiseptiske Kauteler. Der iagttoges af usædvanlige Tilfælde et meget udtalt af Autovaccination $\circ$: et vaccineret Barn fik i Omfanget af Pustlerne et nyt Frembrud af Vaccinepustler, der afset fra den ret betydelige Reaction forløb ganske som de først indpodede Pustler. Der blev til Læger i og udenfor Kjøbenhavn udleveret 98 Rør med og 6 Naale dyppede i humaniseret Vaccine.

Paa den kgl. *Vaccinationsanstalt* vaccineredes i 1888 3022 Børn, 1607 Drengene og 1415 Piger. Kun 146 Børn vaccineredes med animal Vaccine, nærmest for at prøve dens Virksomhed, inden den blev udleveret til Læger over hele Landet; der kom Anslag hos alle, men af Ridsene slog dog kun 78.2% an. Der revaccineredes 1222 Individuer, væsenligst af Hærens og Flaadens Mandskab; hertil benyttedes i stor Udstrækning animal Vaccine med gjennemgaaende godt Resultat.

I den kommunale Poliklinik for Øjensygdomme (Prof. Lehmann) blev der behandlet 248 Personer, 48 Mænd, 145 Kvinder og 55 Børn; 47 behandledes for akut eller chronisk Slimhindebetændelse, 102 for Refractions- og Accomodationsanomalier, 7 for Stær, 22 for traumatiske Affektioner o. s. v.

Chr. Tryde.

H. Selmer.

Kjøbenhavn.

Bilag til Stadslægens Aarsberetning

for

1887 og 1888.

Ved Sundhedsvedtægten af 15. Juni 1886 § 3 blev det bestemt, at der til Raadighed for *Sundhedskommissionen* skulde stilles et *Lægepersonale* med den Opgave „i Almindelighed at virke i den offentlige Sundhedsplejes Tjeneste, derunder indbefattet at foretage saadanne hygiejniske Undersøgelser, hvortil lægevidenskabelig Indsigt er nødvendig“. Efter Forslag af nævnte Kommission vedtog Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse i Slutningen af December 1886 følgende nærmere Bestemmelser til Gjennemførelsen af denne Foranstaltning:

§ 1. Det Lægepersonale, der i Henhold til Sundhedsvedtægten for Kjøbenhavn af 15de Juni 1886 § 3 første Afsnit skal stilles til Raadighed for Sundhedskommissionen, skal bestaa af 6 lægevidenskabelige Kandidater. De benævnes Kredslæger. Til veterinærkyndig Assistance ansættes 1 examineret Dyr læge.

§ 2. Efter Indstilling af Sundhedskommissionen udnævner den samlede Magistrat Lægepersonalet for 3 Aar ad Gangen. Naar Funktionstiden er udløben, kan Gjenvælg finde Sted, dog først efter at Embederne paany have været bekendtgjorte ledige. For saa vidt der maatte findes Anledning til Afskedigelse inden Trearets Udløb, forholdes paa samme Maade som ved Udnævnelsen.

§ 3. Første Kredslæge lønnes med 2000 Kr., de øvrige 5 hver med 1200 Kr., Dyr lægen med 1000 Kr. aarlig. De ere ikke pensionsberettigede.

§ 4. Til Legitimation under Udførelsen af Tjenesten forsynes enhver af Lægepersonalet med et Tegn efter Sundhedskommissionens nærmere Bestemmelse.

§ 5. Lægepersonalets nærmeste Foresatte er — under Rekurs til den samlede Sundhedskommission — i alle den daglige Tjeneste vedrørende Forhold Stadslægen. Han bestemmer efter Forhandling med Sundhedskommissionen de Kvarterer af Staden, i hvilke hver Kredslæge har sin ordenlige Virkekreds. Skulde Forretningernes Antal eller Beskaffenhed kræve en Samvirken mellem flere Læger, paahviler det Stadslægen at fordele Forretningerne mellem dem.

§ 6. Den sakkyndige Bistand ved de paa selve Politiets Stationer forefaldende Forretninger ydes af Lægepersonalet saaledes, at første Kredslæge og Dyr lægen nærmest knyttes til Hovedstationens tredje Afdeling, medens Tjenesten ved Politistationerne fordeles mellem de øvrige fem Kredslæger.

§ 7. Sundhedskommissionen udarbejder en Instrux for Lægepersonalet og fastsætter i Forbindelse med Politidirektøren Regler for Forretningsgangen i Alt vedrørende Samarbejdet mellem Lægepersonalet og Politiets Funktionærer.

Til Medlemmer af Lægepersonalet udnævntes derefter fra 1. Mai 1887 følgende Læger: d'Hrr. Justitsraad *Hoff*, *Selmer*, *Ulrik*, *Carøe*, *Nielsen*, Dr. med *Levison* og Veterinær læge *S. Friis*.

Efter at være forelagt Borgerrepræsentationen vedtoges følgende *Instrux for Lægepersonalet*:

§ 1. Kredslægerne skulle, saavidt muligt, bo paa et bestemt Sted i den dem tildelte Kreds. Tildelse til at have Bolig udenfor Kredsen kan meddeles af Stadslægen.

§ 2. Ingen af Lægerne maa uden foregaaende Samtykke af Stadslægen være fraværende fra Staden længere end 24 Timer. Ønsker nogen af dem at forlade Staden paa længere Tid end en Maaned, skal han dertil have Sundhedskommissionens Samtykke.

Baade naar Permission attraaes og naar Sygdomsfald indtræder, bliver det Lægens Sag at formaa en anden Læge til, under Forbehold af Stadslægens Approbation, at varetage de ham paahvilende Forretninger.

Ingen af Lægerne maa uden Sundhedskommissionens Samtykke paatage sig nogen anden offentlig Bestilling eller Embede.

§ 3. Første Kredslæge deltager efter Stadslægens Anvisning i Ledelsen af de daglige Forretninger og træder i Stadslægens Sted, naar denne midlertidig maatte have Forhindringer. — En Gang ugentlig eller oftere, om Forholdene maatte gjøre det nødvendigt, samles Lægepersonalet med Stadslægen til mundtlig Forhandling.

§ 4. De Lægepersonalet paahvilende Forretninger — i hvilke Veterinær lægen dog kun deltager, for saa vidt der til deres Udførelse kræves veterinær Sagkundskab — ere følgende:

a) Indsamling af Oplysninger med dertil hørende Undersøgelser vedrørende Forhold, der kunne bidrage til at karakterisere Staden i hygiejnisk Henseende. Særligt vil Opmærksomheden herunder være at henvende paa den Maade, hvorpaa epidemiske og smitsomme Sygdomme optræde og udbrede sig inden for den enkelte Kreds og Rode.

b) Anmeldelse til Stadslægen angaaende de mod Sundhedsvedtægtens Bestemmelser stridende Forhold, der maatte komme til Lægernes Kundskab.

c) Indstilling til Stadslægen om hygiejniske Foranstaltninger, som skjønnes hensigtsmæssige eller nødvendige.

d) Undersøgelser eller Forretninger vedrørende de i Sundhedsvedtægtens Afsnit IX omhandlede Foranstaltninger mod smitsomme Sygdomme.

e) Deltagelse i det Tilsyn, der i Henhold til Sundhedsvedtægtens Afsnit XI vil være at føre med Plejeforældre og Plejebørn.

f) Undersøgelser, der maatte være nødvendige i Sager, der ere til Behandling i Sundhedskommissionen og Samarbejde med Københavns Politi til Forberedelse af disse Sager, i hvilken Henseende den af Stadslægen fremsatte og af Politidirektøren ved Dagsbefaling Nr. 96 af 30. April 1887 tiltraadte Ordning vil være at følge.

§ 5. Under Udførelsen af Forretningerne have Lægerne at holde sig for Øje, at de ikke ere Politifunktionærer og som Følge heraf ikke kunne optræde med Politimyndighed ligeoverfor Befolkningen. Saafremt der til Undersøgelserne kræves Adgang til offentlig eller privat Grund, der ikke kan betrædes af Alle og Enhver, har Lægen under Forevisning af sit Legitimationskort mundtlig at anmode vedkommende Ejer eller Bruger om, at der tilstedes ham Adgang. Nægtes der ham Adgang, har han uvægerlig at rette sig derefter, men skal da snarest muligen underrette Stadslægen derom.

§ 6. Lægerne skulle føre nøjagtig Dagbog over alle til dem indkomne Sager, samt over deres Virksomhed i hver enkelt Sag. Deres Journaler, der stedse skulle holdes à jour, deres Arbejdsskemata og Indberetninger indrettes efter Stadslægens Forskrift og forblive i Arkivet ved det Lægerne anviste Embedslokale.

Efter Aarets Slutning har Enhver af Lægepersonalet at afgive en samlet Oversigt over sin Virksomhed.

§ 7. Lægepersonalet er pligtig til at underkaste sig de Forandringer i denne Instrux, som senere maatte blive vedtagne.

Politidirektørens Dagsbefaling Nr. 96 af 30. April 1887.

Stadslægen har under 23. d. M. tilskrevet mig saaledes:

„I Forbindelse med Stadslægens Kontor — Vestergade 33, 2 Sal — vil der fra Begyndelsen af Maj Maaned, ved Kommunalbestyrelsens Foranstaltning, være indrettet Arbejdslokaler for Sundhedskommissionens Lægepersonalet med Konsultationstid hver Søndag Kl. 1—2.

Indtil anden Bestemmelse maatte blive truffet i Lægeinstruxen eller gennem Forhandling mellem Hr. Politidirektøren og Sundhedskommissionen, vil Lægernes Arbejde blive ledet under Iagttagelse af følgende Regler.

De til Lægepersonalet fra det ærede Politi fremsendte Begjæring om Udførelse af Undersøgelser af lægevidenskabelig Natur, der i Henhold til Sundhedsvedtægten ønskes iværksatte, ville strax efter Modtagelsen blive tildelte vedkommende Læge.

Saafremt Gjenstanden for Undersøgelsen er af saadan Beskaffenhed, at den samtidigt med Begjæringen har kunnet bringes tilstede ved Arbejdslokalerne, og saafremt Undersøgelsen overhovedet med Nytte lader sig udføre ved de her til Raadighed staaende Midler, vil den uophødelig blive iværksat. Undersøgelsesforretningen kan da ordentligvis strax ventes beskrevet og et kort Resumé vil derefter paa Forlangende kunne afgives til Politiet. For saa vidt Begjæringen maatte være ledsaget af Oplysninger, der ere tilstrækkelige til, at eventuelt forelagte Spørgsmaal kunne besvares, vil Lægeskjønnet angaaende disse hurtigst muligt blive affattet og med Stadslægens Paategning tilstillet Politiet.

Saafremt Gjenstanden for Undersøgelsen maa søges udenfor Arbejdslokalerne, ville Undersøgelserne blive foretagne i den Orden, hvori Begjæringerne indkomme og iøvrigt under passende Hensyn til Sagens Vigtighed og deres større eller mindre Krav til hurtig Behandling. Beskrivelsen af Undersøgelsesforretningen og Lægeskjønnet om de forelagte Spørgsmaal vil følge som ovennævnt.

De fra Lægepersonalet udgaaende Anmodninger til det ærede Politi ville stedse fremkomme skriftligt og med Angivelse af de Forhold, der ønskes oplyste ved Politiets Medhjælp. Naar ikke paatrængende Omstændigheder undtagelsesvis maatte gjøre det tilraadeligt at udlade det, vil denne skriftlige Anmodning stedse først blive forelagt Stadslægen og med hans Paategning blive fremsendt til Politiet. For saa vidt der nogensinde maatte blive Anledning for Lægepersonalet til i tjenstlige Anliggender at begjære Politiets Hjælp til at betrede offentlig eller privat Grund, til hvilken Adgang maatte være nægtet, vil Begjæring om saadan Hjælp ingensinde fremkomme uden Stadslægens Paategning.

Ligesom Lægepersonalet selvfølgelig er rede til ovennævnte Konsultationstid at yde Hr. Inspektøren for Hovedstationen 3. Afdeling og d'Hrr. Politiassistenter mundtlig Vejledning og Raad, naar saadant maatte søges i tjenstlige Anliggender vedrørende Sundhedsvedtægten, saaledes tør det maaske ogsaa forventes, at Politiet vil være villigt til at angive en passende Time daglig, i hvilken Lægerne ordentligvis kunne vente at træffe nævnte ærede Politifunktionærer i deres Embedslokaler, naar Lægerne paa deres Side maatte ønske mundtlig Forhandling til Forberedelse eller Fremme af de dem paahvilende Forretninger.

Ved denne mundtlige hygiejniske Konsultationsvirksomhed ville nedennævnte Læger særligt bistaa

1ste	Kredslæge og Veterinærlægen — Hr. Politiinspektøren.
2den	— Hr. Politiassistenten ved 2. Station.
3die	— d'Hrr. Politiassistenter ved 3. og 7. Station.
4de	— Hr. Politiassistenten ved 4. Station.
5te	— d'Hrr. Politiassistenter ved 5. og 1. Station.
6te	— Hr. Politiassistenten ved 6. Station.

Endelig skal jeg tilføje, at første Kredslæge er bemyndiget til at træde i Stadslægens Sted, naar denne maatte have Forhindringer, hvorfor hans Paategning paa Sagerne eventuelt vil kunne erstatte Stadslægens.

Det er mit Haab, at den her fremsatte foreløbige Ordning vil finde velvillig Imødekommen, og at den vil kunne danne Indledning til et for Stadens Sundhedspleje frugtbringende Samarbejde mellem Politiet og Sundhedskommissionens Lægepersonale.

Idet Foranstaaende meddeles til Efterretning for Politistyrken, særlig for d'Hrr. Poliassistenter, tilkjendegives det tillige, at Formiddagstimen fra Kl. 10—11 formentlig vil være den mest passende Tid til de i Hr. Stadslægens Skrivelse ommeldte Konferencer imellem Poliassistenterne og d'Hrr. Kredslæger, hvorfor Poliassistenterne anmodes om, saavidt ikke andre Embedsforretninger derfor ere til Hinder, at være til Stede paa deres Stationer i den omhandlede Tid.

Beliggenheden og Omfanget af de enkelte Lægekredse samt den Maade, hvorpaa Stadens hygiejniske Kvarterer (se Aarsberetningen for 1887, Tabel 7 med Kort) ere fordelte mellem disse vil fremgaa af Følgende:

1. Lægekreds: Gamle Bys ældre og yngre Del, o: følgende Roder: Bispegaardens, Frimands, Gl. Strands, Kalveboders, Raadhus, Skt. Peders, Slotskirkens, Snarens, Reformert Kirkes, Synagogens, Universitetets, Hovedvagts- Nikolaj, Pilestræde og Trinitatis Rode.

2. Lægekreds: Skt. Anna Vester og Voldkvarteret mellem Gyldenløvesgade og Sølvgades Forlængelse (Nørrevoldkvarter), o: følgende Roder: Peblinge, Ørstedsparkens, Kommunehospit., Gothersgades, Kongens Haves, Frimurer, Garnisonshospit. og Nyboders Rode.

3. Lægekreds: Voldkvarteret nord for Sølvgades Forlængelse (Østervoldkvarter), **Østerbro** og **Blegdamskvarteret**, o: følgende Roder: Østervolds, Ravnsborgs, Skt. Hans, Blegdams, Citadellets, Strandvejs og Østerbroes Rode.

4. Lægekreds: Skt. Anna Øster, Gl. Holm og Christianshavn, o: følgende Roder: Gl. Holms, Amalienborgs, Frederiks Hospit., Marmorkirkens, Nyhavns, Toldbodens, Amagerbros, Frederikskirkens, Frelsers og Nyholms Rode.

5. Lægekreds: Voldkvarteret syd for Gyldenløvesgade (Vestervoldkvarter) og **Vesterbro**, o: følgende Roder: Vestervolds, Enghavevejs, Gl. Kongevejs, Gasværkets, Kvægtorvets, Skydebanens, Sorte Hests og Vesterfælledvejs Rode.

6. Lægekreds: Blaagaardskvarteret og Nørrebro, o: følgende Roder: Blaagaards, Fælled, Havremarkens, Kirkegaardens og Lersøens Rode.

Efter Indstilling af Sundhedskommissionen har Kommunalbestyrelsen fremdeles truffet Foranstaltning til, at Bestemmelserne i Sundhedsvedtægtens § 7 ere blevne gennemførte. Fra 1. Jan. 1888 er der til Raadighed for Kommissionen og under dennes Overbestyrelse stillet et fuldt udrustet *Laboratorium*, i hvilket den kan lade foretage saadanne kemiske, fysiske og mikroskopiske Undersøgelser, som maatte findes fornødne til Varetagelsen af Sundhedsvedtægtens Bestemmelser.

Af nedenstaaende Meddelelse vil det ses, at der i stor Udstrækning er lagt Beslag paa Lægepersonalets og Laboratoriets Arbejdskraft. For en Del har dette ligefrem været nødvendigt, fordi talrige løbende Sager have krævet sagkyndig Medvirking. Af ikke mindre Betydning har det imidlertid været, at saavel d'Hrr. Læger som Laboratoriets Forstander Hr. Professor *Stein* til enhver Tid have vist en levende Interesse for Samarbejdet og med stor Redebonhed have imødekommet ethvert Krav, som Stadslægen har stillet til dem under Ledelsen af den hele Virksomhed. Det er herved bleven muligt at sætte flere større Undersøgelsesrækker i Gang og at samle et Materiale, der ogsaa i Fremtiden vil kunne komme den daglige Tjeneste til Nytte.

Foruden en summarisk Oversigt over Laboratoriets og Lægepersonalets Arbejde i Aaret 1888, vil man nedenfor finde enkelte af Lægernes Indberetninger i udførlig Gjengivelse. Formentlig vil man derigjennem kunne danne sig en Forestilling om den Maade, hvorpaa den ny Institution arbejder, om Værdien af de Bidrag, den er i Stand til at yde til Belysning af Stadens sanitære Forhold og om den Støtte den afgiver for den hygiejniske Administration.

A. Beretning om Laboratoriets Virksomhed i 1888.

(Meddelet af Professor Stein.)

Jeg tillader mig herved at fremsende en samlet Oversigt over Laboratoriets Virksomhed for Aaret fra 1. Jan.—31. Decbr. 1888. Antallet af de indsendte og undersøgte Prøver har været **1175**, om hvilke Undersøgelser der er afgivet Beretning i 243 Skrivelser. Ved Laboratoriet har været ansat 2 Assistenters med daglig Arbejdstid fra 9—4.

Efter Stoffernes Beskaffenhed og Formaålet for Undersøgelserne have disse været enten udelukkende kemiske eller blandede, ligesom der ogsaa er foretaget Undersøgelser af ren mekanisk Natur, nemlig af de i nedenstaaende Sammenstilling opførte Tøjprøver, undersøgte ved Styrkeprøve.

Der har været udført:

729 kemiske Undersøgelser.
311 mikroskopiske —
201 bakteriologiske —
171 mekaniske —

De foretagne Undersøgelser have været følgende:

A. Drikkevand.

I. Fuldstændig kemisk og mikroskopisk. a) Kjøbenhavns filtrerede Vandledningsvand 12 Prøver. b) Vandet taget fra Vandværkets Filtre 12 Prøver. c) Vandet taget fra de forskellige Søer og Kilder, som benyttes til Kjøbenhavns Vandforsyning 43 Prøver.

II. Bakteriologisk Undersøgelse (Kimtælling). d) Filtreret Vand taget paa Vandværket 92 Prøver. e) Vandet taget fra Filtrene paa Vandværket 92 Prøver. f) Vand taget paa forskellige Steder i Byen fra Ledningen 9 Prøver.

III. Kemisk, mikroskopisk og bakteriologisk Undersøgelse. g) Vand fra Brønde i Kjøbenhavn og Omegn 8 Prøver.

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse). a) Indkjøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 178 Prøver. b) Udtaget af Politiet fra Leverandørernes Vogne ved Indkjørsel til Byen 56 Prøver. c) Leveringer fra Sverrig 3 Prøver. d) Undersøgelse for tilsatte Konserveringsmidler 2 Prøver. *Skummet Mælk.* a) Indkjøbt af Politiet i Udsalgssteder 51 Prøver. b) Udtaget af Leverandørernes Vogne 5 Prøver. c) Af Leveringer fra Sverrig 9 Prøver.

Fløde 1 Prøve. *Smør* til Bedømmelse af Ægthed 36 Prøver. *Margarine* til Bestemmelse af Smørfedtindhold 35 Prøver. *Kaffe* brændt og malet til Bedømmelse af Ægthed 50 Prøver. *Brøndevin.* Undersøgelse for Kobber 10 Prøver, for Forfalskning 1 Prøve. *Sagomel* do. 40 Prøver. *Rismel* do. 20 Prøver. *Hvedemel* (Flormel) do. 43 Prøver. *Usigtet Rugmel* do. 23 Prøver. *Sigtet Rugmel* do. 25 Prøver. *Cacaopulver* do. 31 Prøver. *Puddersukker* do. 25 Prøver. *Stødt Melis* do. 25 Prøver. *Æg* (Formodning om Kunstæg) 1 Prøve. *Svinefedt* for Forfalskning 22 Prøver.

C. Giftundersøgelser.

Tapetpapir for Arsenik 6 Prøver. *Druesukker* og *Sirup* for Arsenik 3 Prøver. *Rottegiftsalver* 3 Prøver. *Muslinger* 1 Prøve. *Indvolde* for Arsenik 1 Prøve. *Legetøj* for giftige Stoffer 2 Prøver.

D. Andre Undersøgelser.

Medicinalvarer for Sammensætning 2 Prøver. *Petroleum* Bedømmelse af Kvalitet 20 Prøver. *Dagrenovation* for Sammensætning og Beskaffenhed 2 Prøver. *Kloakvand* og *Slam* 4 Prøver. *Tøjer* til Bedømmelse af Indflydelsen af Desinfektion paa Styrken 171 Prøver.

Der er saaledes undersøgt:

Drikkevand	268 Prøver.
Fødemidler	692 —
Stoffer for Gift	16 —
Diverse Stoffer	199 —

1175 Prøver.

Foruden de i ovenstaaende Sammenstilling opførte bakteriologiske Undersøgelser, som væsentligst have været indskrænkede til Kimtælling og som navnlig ere udførte for at kontrollere Filtreringen af Vandet paa Vandværket ved Prøver tagne dersteds én eller flere Gange ugentlig hele Aaret igjennem, er der i Laboratoriet foretaget bakteriologiske Undersøgelser i større Udstrækning med det Formaal at rendyrke de forskjellige i Kjøbenhavns Drikkevand tilstedeværende Bakterierformer. Resultatet af dette Arbejde forelaa i en under Stadslægeembedet paa den nordiske Industri- og Kunstudstilling under Hygiejnen foranstaltet Udstilling af Kulturer foretagne af Hr. Cand. pharm. Bille Gram og Kredslæge Nielsen, og denne sidste har siden til Stadighed i Laboratoriet foretaget Undersøgelser i samme Retning.

Med Hensyn til Resultatet af de forskjellige i Laboratoriet foretagne Undersøgelser tillader jeg mig at fremsende følgende kortfattede Bemærkninger.

Den *fuldstændige kemiske Undersøgelse* af Drikkevandet — angaaende hvilken er indsendt udførlige Beretninger og grafiske Fremstillinger — har for de Prøvers Vedkommende, der bleve tagne paa Vandværket givet følgende Resultat.

Oversigt over Resultatet af de maanedlige Undersøgelser.

Filtreret Vand.	Gram i 10000 gram.									
	Inddampningsrest.	Ammoniak.	Salpetersyre. HN O ₃ .	Salpetersyrling.	Saltsyre. HCl.	Svovlsyre. H ₂ S O ₄ .	Fri og halv-bunden Kulsyre CO ₂ .	Fosforsyre.	Kalk. Ca O.	Magnesia. Mg O.
Højeste Indhold	6,100	-	0,223	-	0,874	1,918	1,186	-	2,040	0,346
Laveste do.	3,520	-	Spør	-	0,374	0,185	0,726	-	1,080	0,173

Indholdet af organisk Stof:

	Iltforbrug. Gram i 10000 gram.											
	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	August.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Ufiltreret Vand	0,063	0,086	0,076	0,075	0,088	0,078	0,044	0,031	0,033	0,030	0,030	0,028
Filtreret do.	0,057	0,068	0,062	0,062	0,059	0,060	0,030	0,023	0,025	0,023	0,023	0,024

Den *bakteriologiske Undersøgelse* (Kimtælling) af det filtrerede og ufiltrerede Vand, taget paa Vandværket og flere Steder i Byen, har udvist følgende Indhold af Kolonier i 1 C C af Vandet (hver Undersøgelse er udført dobbelt).

Filtreret.		Ufiltreret.	
Under 10	27 Prøver.	Under 100	2 Prøver.
10—20	25 -	100—300	24 -
20—30	21 -	300—500	17 -
30—50	8 -	500—1000	21 -
50—100	4 -	1000—2000	9 -
100—300	10 -	2000—5000	11 -
300—700	4 -	5000—13000	8 -
	99 Prøver.		92 Prøver.

Ved den til Bedømmelsen af *Mælkens Kvalitet* foretagne Undersøgelse er Indholdet af faste Stoffer og Fedt bleven bestemt. De for disse Stoffer fundne Tal have grupperet sig paa følgende Maade:

Faste Stoffer.

Indhold i %.	Sød Mælk.			Skummet Mælk.		
	Udsalgssteder.	Leverandører.	Leveringer fra Sverrig.	Udsalgssteder.	Leverandører.	Leveringer fra Sverrig.
8 $\frac{1}{2}$ —9	-	-	-	-	-	1
9 — 9 $\frac{1}{2}$	-	-	-	5	-	7
9 $\frac{1}{2}$ —10	1	-	-	8	3	1
10 — 10 $\frac{1}{2}$	1	1	-	24	2	-
10 $\frac{1}{2}$ —11	5	1	-	13	-	-
11 — 11 $\frac{1}{2}$	9	2	-	1	-	-
11 $\frac{1}{2}$ —12	46	14	-	-	-	-
12 — 12 $\frac{1}{2}$	56	16	1	-	-	-
12 $\frac{1}{2}$ —13	36	13	1	-	-	-
13 — 13 $\frac{1}{2}$	18	7	1	-	-	-
13 $\frac{1}{2}$ —14	2	1	-	-	-	-
14 — 14 $\frac{1}{2}$	2	-	-	-	-	-
14 $\frac{1}{2}$ —15	1	-	-	-	-	-
16 — 16 $\frac{1}{2}$	-	1	-	-	-	-
17 $\frac{1}{2}$ —18	1	-	-	-	-	-
Antal Prøver	178	56	3	51	5	9

Fedt.

Indhold i %.	Sød Mælk.			Indhold i %.	Skummet Mælk.		
	Udsalgssteder.	Leverandører.	Leveringer fra Sverrig.		Udsalgssteder.	Leverandører.	Leveringer fra Sverrig.
1 — 1 $\frac{1}{2}$	-	1	-	0,1 — 0,2	2	-	5
1 $\frac{1}{2}$ —2	4	-	-	0,2 — 0,3	1	-	3
2 — 2 $\frac{1}{2}$	28	2	-	0,3 — 0,4	1	-	-
2 $\frac{1}{2}$ —3	53	21	-	0,4 — 0,5	1	1	-
3 — 3 $\frac{1}{2}$	58	19	2	0,5 — 0,6	-	-	-
3 $\frac{1}{2}$ —4	24	7	1	0,6 — 0,7	1	-	-
4 — 4 $\frac{1}{2}$	4	3	-	0,7 — 0,8	5	1	1
4 $\frac{1}{2}$ —5	5	1	-	0,8 — 0,9	6	1	-
5 — 5 $\frac{1}{2}$	-	1	-	0,9 — 1,0	1	2	-
5 $\frac{1}{2}$ —6	1	-	-	1,0 — 1,5	27	-	-
7 — 7 $\frac{1}{2}$	-	1	-	1,5 — 2,0	4	-	-
8 $\frac{1}{2}$ —9	1	-	-	2,0 — 2,5	2	-	-
Antal Prøver	178	56	3	Antal Prøver	51	5	9

For *sød Mælk* har saaledes Indholdet af:

<i>Faste Stoffer</i>	ligget imellem	11 $\frac{1}{2}$ —13	% i 183 Prøver	c. 77 %
—	—	under	11 $\frac{1}{2}$ % i 20	— c. 8 -
—	—	over	13 % i 34	— c. 15 -
<i>Fedt</i>	—	imellem	2 $\frac{1}{2}$ —4	% i 185 — c. 78 -
—	—	under	2 $\frac{1}{2}$ % i 35	— c. 15 -
—	—	over	4 % i 17	— c. 7 -

For *skummet Mælk* har Indholdet af Fedt varieret meget betydeligt, eftersom de til Undersøgelse indsendte Prøver have været saavel helskummet (centrifugeret) som halvskummet, hvilket har maattet have en tilsvarende Indflydelse paa Indholdet af faste Stoffer.

- Smør.* Af 36 Prøver af Smør, som var forhandlet som ægte Smør, befandtes 1 Prøve at være Margarine.
- Margarine.* Ved Undersøgelse af 35 Prøver fra danske og udenlandske Fabriker befandtes Indholdet af Smørfedt at variere fra under 1% til c. 29%.
- Kaffe* (brændt og malet). Af de undersøgte 50 Prøver befandtes 2 at være *forfalskede* med Cichorie og brændt Korn.
- Brændevin.* I 10 Prøver, som undersøgte for Indhold af Kobber, fandtes Spor deraf i 4 Prøver. 1 Prøve befandtes *forfalsket* ved Fortynding.
- Sagomel.* Af 40 Prøver befandtes 5 at være *forfalskede* med Kartoffelstivelse.
- Rismel.* Af de undersøgte 20 Prøver fandtes ingen forfalskede. En af Prøverne var dog Sagomel, men da dette er dyrere end Rismel, maa det skyldes en Fejltagelse.
- Hvedemel* (Flormel). Af de undersøgte 43 Prøver vare ingen forfalskede.
- Rugmel.* Usigtet 23 Prøver.
— Sigtet 25 —
Alle Prøver uforfalskede.
- Cakaopulver.* Af de undersøgte 31 Prøver befandtes 14 at være fuldstændig rene, medens der i 17 Prøver fandtes Tilstedeværelse af fremmed Stivelse, nemlig i 1 Prøve Kartoffelstivelse, i 16 Prøver Sagostivelse. I 8 af de sidstnævnte Prøver var Indholdet af Sagostivelse dog saa ringe, at Tilstedeværelsen nærmest maa antages som tilfældig, medens Indholdet i de andre var rigeligt. Alle de Prøver, hvori der fandtes Sagostivelse hidrørte dog fra den samme Fabrik, idet Prøverne af Politiet vare indkøbte hos sammes forskellige Forhandlere her; det med Kartoffelstivelse forfalskede Pulver hidrørte fra en anden Fabrik.
- Sukker.* Af de undersøgte 25 Prøver Puddersukker og 25 Prøver stødt Melis fandtes ingen forfalskede. Indholdet af rent Sukker var i Puddersukkeret lavest 83% og i stødt Melis i alle Prøver over 99%.
- Æg.* Den indsendte Prøve var ikke som formodet kunstige Æg, men naturlige, kun af et noget usædvanligt Udseende.
- Svinefedt.* Af de undersøgte 22 Prøver fandtes 18 at være uforfalsket Svinefedt, i 4 Prøver, som vare solgte som *amerikansk* Svinefedt, fandtes Indblanding af fremmed Fedtstof, nemlig Bomuldsfrøolie.
- Tapetpapier.* Af de undersøgte 6 Prøver vare 2 fuldstændig arsenikfri, i 4 fandtes Spor af Arsenik, som indeholdtes i det paa Papiret anvendte Metal.
- Druesukker* og *Druesirup*, undersøgte for Arsenik. I 2 Prøver Druesukker fandtes ikke Tilstedeværelse af Arsenik, i 1 Prøve Sirup fandtes en meget ringe Mængde deraf.
- Rottegiftsalver.* Af de undersøgte 3 Prøver indeholdt de 2 Prøver Fosfor, 1 Prøve kulsur Baryt.
- Muslinger.* 1 Prøve, undersøgt for Ptomainer, indeholdt ikke saadanne.
- Indvolde* af et Barn, undersøgte for Arsenik, som ikke indeholdtes.
- Legetøj.* Ved Undersøgelse af 2 Gummiboldte fandtes, at Massen hvoraf de vare lavede var stærk zinkholdig.
- Medicinalvarer.* 1 Prøve af Syrupus Kermetis og 1 Prøve af Høebergs Fordraaber til Undersøgelse for S sammensætning.
- Petroleum.* Ved Undersøgelse af 20 Prøver befandtes ingen at være forfalskede og der fandtes ej heller Forhold, som maatte forringe Petroleumens Nyttedevirkning. Alle Prøver befandtes at være i en saadan Rensningsgrad, at Dampenes Antændelsespunkt laa over det lovbestemte Punkt 40° C. ved Undersøgelse i det lovanordnede aabne Apparat. Ved den til Angivelse af et bestemt Antændelsespunkt i Abels Apparat foretagne Undersøgelse laa Dampenes Antændelsespunkt imellem 22 og 34° C. Efter Forskjellen i saa Henseende og Forskjellen i Vægtfylden forholdt 13 Prøver sig som russisk Petroleum, 6 Prøver som amerikansk og 1 Prøve som en Blanding af begge.
- Dagrenovation.* 2 Prøver af finere og grovere harpet Affald ere undersøgte med Hensyn til S sammensætning, og Forsøg ere anstillede med Hensyn til Stoffets Omdannelse ved Opbevaring paa forskjellig Maade i kortere og længere Tid.
- Kloakvand.* Undersøgelserne bleve foretagne med Vandet fra Kjøbenhavns offentlige Slagtehus og gik ud paa at bedømme Virkningen af forskjellige Stoffer til Udfældning og Klaring af Kloakvandet som Grundlag for en praktisk Anvendelse.

Tøjer. Undersøgelserne bleve foretagne for at bedømme Indflydelsen af Desinfektion, foretaget i Ovne af forskjellig Konstruktion. Undersøgelsen foretoges ved Styrkeprøve med et Apparat, som Laboratoriet har ladet konstruere særlig til dette Brug og hvoraf fotografisk Afbildning i sin Tid blev sendt med Undersøgelsens Resultat, som findes offentliggjort i „Hospitalstidende“ 3. Række, VII, Nr. 2 af Kredslæge Dr. med. Levison.

Jeg tillader mig iøvrigt at *henvise til de efter hver Undersøgelse afgivne udførlige Beretninger.*

B Summarisk Oversigt over de af Lægepersonalet i 1888 udførte Undersøgelser afgivne Erklæringer, Skjøn m. m.

	Undersøgelser.	Erklæringer.
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme.</i>	295	156
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	315	353
III. <i>Sundhedskommissionssager:</i>		
a) vedrørende Afløbsforhold og offentlig Renlighed.		
Vedtægtens Afsnit II og III	94	108
b) — Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV	25	23
c) — Fabriker og skadelige Næringsveje.		
Vedtægtens Afsnit V og X	109	135
d) — Tilsyn med Næringsmidler.		
Vedtægtens Afsnit VI	64	75
e) — Boliger. Vedtægtens Afsnit VII	52	55
f) — smitsom Sygdom Vedtægtens Afsnit IX	56	253
g) — Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI	1092	1205
h) — andre Forhold	132	78
Ialt	2234	2441

Til Vejledning ved Kontrollen med de vigtigere epidemiske Sygdommes stedlige Optræden er der fremdeles af Kredslægerne foretaget Indregistrering paa Tællekort af 8894 Sygdomstilfælde. Disse ere uddragne af de ved Stadslægens Foranstaltning siden Begyndelsen af 1887 udarbejdede Lister over hver enkelt epidemisk Sygdomsform med Angivelse af den anmeldende Læges Navn, Anmeldelsesugens Nummer, den Syges Alder, Kjøen, Bolig m. m. Efter Overførelsen af hvert enkelt Tilfælde paa sit Tællekort, er dette dernæst anbragt paa sin Plads i vedkommende Kvarter og Rode, saaledes at man til enhver Tid har havt let og fuldstændig Adgang til at kontrollere Sygeligheden i hver enkelt Gade og Hus i hele Staden. -- Siden Begyndelsen af 1888 er en ganske lignende Kontrol indført med Dødeligheden.

C. Oversigt over Tilsynet med Plejebørn og Plejeforhold i Kjøbenhavn 1887/8.

(Udarbejdet af Kredslæge, Justitsraad Hoff.)

Efterat det ved Sundhedsvedtægt af 15. Juni 1886 var slaaet fast, at Ingen mod Betaling maatte have Børn under 7 Aar i Pleje uden dertil at have erhvervet Sundhedskommissionens Tilladelse, foretoges efterhaanden Undersøgelse af samtlige Plejehjem paa Byens Grund. Indtil Bestemmelse var taget af Sundhedskommissionen saa vel om de nærmere Regler for Fremgangsmaaden herved som om Ordningen af den for hele Kontrollen med Plejevæsenet nødvendige Bogføring, udstedtes af de vedkommende Politiaassistenter, hvor ikke særlige Forhold fandtes at være til Hinder derfor, en foreløbig Tilladelse.

I August 1887 tog den af Sundhedskommissionen anordnede systematiske Undersøgelse af samtlige Plejehjem sin Begyndelse.

Den første Afhøring, der besørges gennem den Politistation, i hvis Kreds Plejemoderen bor, foretages af en Politifunktionær efter nedenstaaende Afhøringsformular Nr. I & Nr. II.

Fra Stationen passerer Sagen, forsynet med Politiaassistentens anbefalende eller fraraadende Paategning, til Hovedstationens 3^{die} Inspektorat, i hvis Kontor for Tilsyn med Plejebørn Sundhedskommissionens Hovedregistre over Plejemødre og Plejebørn føres (Formular III & IV.) Om fornødent tilstilles Sagen herfra 2^{det} Politinspektorat til Udfyldning af Afhøringsformular Nr. I. Punkt II., ligesom ogsaa i nogle Tilfælde de fremskaffede Oplysninger suppleres ved særlige Rapporter, optagne af de under Sundhedspolitiet ansatte Funktionærer. Efter at Aktstykkerne derfra ere tilstillede Stadslæggen, foretages der af den Kredslæge, i hvis Distrikt Hjemmet findes; paa ny Eftersyn af samme, med særligt Hensyn paa de hygiejniske Forhold, Plejeforældrenes og Plejebørnernes Helbred m. m.

I Henhold til det ved denne første Undersøgelse forefundne paategnes Afhøringsformularen Nr. 1 under Rubr. III Kredslægens Erklæring, hvorefter Sundhedskommissionen under Hensyn til samtlige oplyste Omstændigheder meddeler eller nægter Vedkommende Tilladelsen til at have Børn i Pleje.

Efter at Plejehjemmene derpaa ere indregistrerede under Nummer som tilladte eller udgaaede i Plejebørnskontoets Bøger, meddeles Underretning om Sundhedskommissionens Afgjørelse til vedkommende Politistation, gennem hvilken den udfærdigede skriftlige Tilladelse (Formul. VIII) tilstilles Plejemoderen, og ved hvilken der derefter føres Notitser om senere Forandringer i Hjemmet paa et Stationen fra Hovedkontoet tilstillet Plejemoderblad (Formul. V), der, hvis Plejehjemmet senere flytter til en anden Politikreds, afgives til dennes Politistation.

Ved Ophør af bestaaende Plejeforhold, Stiftelse af ny og Skiften af Bopæl, hvorom Anmeldelse ifølge Vedtægten skal ske til vedkommende Politistation, tilstilles der fra denne Sundhedskommissionen de nødvendige Oplysninger desangaaende paa dertil indrettede Blanketter (Formul. II—IV og VII), Flyttemeldingen ledsaget af særlig Politirapport angaaende den nye Bopæls Beskaffenhed, hvilke Aktstykker, for inden de indlemmes i Plejebørnskontoets Arkiv, tilstilles vedkommende Kredslæge til Efterretning og Notering.

Over hvert enkelt *Plejehjem* optages af Kredslægen ved den første Undersøgelse en Journal, hvori foruden Resumé af Politiafhøringen noteres de Bemærkninger, som Kredslægens egen Undersøgelse giver Anledning til, og hvori ligeledes Resultatet af senere Eftersyn tilføjes, saa at der derigennem efterhaanden kan ventes indvundet et fyldigt Materiale til Karakteristik af hvert enkelt Plejehjem. Over hvert enkelt *Plejebarn* optages samtidig en særlig Journal, der vedlægges Plejehjemmets Journal, og som, hvis Barnet skifter Pleje, overføres til det nye Plejehjems Journal. — Flytter en Plejemoder til en anden Lægekreds, afgives hele Plejehjemsjournalen med tilhørende Plejebørnsjournaler til vedkommende Kredslæge.

Ved Siden af Inspektionen af alle nye Plejehjem er der tillige fra Kreds- lægernes Side, saa vidt muligt, udøvet nogen Kontrol med de antagne Hjem, navnlig for saa vidt de ved den første Undersøgelse vare fundne mindre tilfredsstillende, eller for saa vidt senere fremkomne Oplysninger eller Meddelelser fra Politiet have givet Anledning dertil; i en Del Tilfælde har denne Kontrol ført til Indskrænkning eller Tilbagetagelse af den meddelte Tilladelse.

At dette af Lægerne øvede Tilsyn ikke kan være fyldestgørende, ligger i Sagens Natur. En nogenlunde tilstrækkelig Kontrol navnlig med de Hjem, i hvilke der findes spæde Børn, vil selvfølgelig kræve et langt større dagligt Arbejde, end Kredslægerne kunne overkomme, og det maa derfor haabes, at Lægekrollen i en nær Fremtid vil faa sit nødvendige Supplement i et af Sundhedskommissionen organiseret, lønnet eller ulønnet Dametilsyn.

Efter at den ommeldte første Undersøgelse ved Politifunktionærer og Kreds- læger af samtlige, indtil Begyndelsen af 1888 anmeldte Plejehjem var tilendebragt, foretoges den *1. Februar 1888* efter Plejebørnskontorets Hovedbøger en Opgjørelse, som gav det Resultat, at der indtil denne Dato var anmeldt 1427 Plejemødre, af hvilke 992 havde faaet Tilladelse til at have Børn i Pleje for Betaling, 204 havde, for en stor Del af Misfornøjelse med den uvante Kontrol, trukket sig tilbage, forinden Spørgsmaalet, om Tilladelse kunde meddeles dem, havde fundet sin Afgjørelse, 4 vare i Mellemtiden af forskellige Grunde udgaaede af Tilsyn, 60 bortflyttede til fremmede Jurisdiktioner eller i ethvert Fald ikke til at finde, og 167 var der af forskellige Grunde nægtet Tilladelse til at have Erhverv som Plejemødre (i 49 Tilfælde af Hensyn til Lejlighedens Indskrænkethed eller andre Mangler ved Lejligheden, i 18 Tilfælde, fordi det oplystes, at Plejemoderen eller hendes Mand vare drikfældige, i 26 Tilfælde paa Grund af Uorden eller Urenlighed i Huset eller øjensynlig slet Pasning af Plejebørnene, i 11 Tilfælde, fordi Plejemoderen boede i Hus sammen med offentlige Fruentimmer, i 15 Tilfælde, fordi Plejeforældrene i en nærliggende Fortid vare straffede, i 7 Tilfælde af Hensyn til Plejemoderens høje Alder, i 41 Tilfælde af forskellige andre Grunde).

Af de kasserede Plejehjem faldt paa 1. Lægekreds 20, 2. Lægekreds 25, 3. Lægekreds 16, 4. Lægekreds 18, 5. Lægekreds 43, 6. Lægekreds 45. Af de antagne 992 Plejehjem faldt 100 paa 1. Lægekreds, 128 paa 2. Kreds, 147 paa 3. Kreds, 90 paa 4. Kreds, 249 paa 5. Kreds og 278 paa 6. Lægekreds. I en Del af Tilfældene begrænsedes Tilladelsen paa forskjellig Maade med Hensyn til Børnenes Alder og Antal: 36 Plejemødre fik kun Tilladelse til at beholde de Børn, de havde ved Tilladelsens Udfærdigelse.

I det overvejende Flertal af tilladte Plejehjem fandtes kun et enkelt Plejebarn, i 97 Plejehjem dog 2 og i 15 Plejehjem 3 Plejebørn. For enkelte af de sidstnævnte Plejehjem er Tilladelsen senere begrænset, idet det i det hele er ansét for betænkeligt, hvor Forholdene ikke vare ualmindelig gunstige, at tillade en Plejemoder at have flere end 2 spæde Børn i Pleje paa en Gang. Saavel ved saavidt mulig at holde denne mere fabrikmæssige Drift af Plejeerhvervet indenfor meget snævre Grænser, som ogsaa ved, hvor Forholdene tale derfor, at knytte Tilladelsen til et bestemt Plejebarn og derved særlig opfordre Plejemoderen til fra sin Side at søge det bestaaende Forhold bevaret, vil der sikkert kunne udrettes en Del til Bedste for Plejebørnene.

Uagtet saaledes et ikke ringe Antal af de uheldigste Plejehjem ere kasserede, og uagtet det vel er muligt, at der blandt de antagne Plejehjem kan findes enkelte, som fortsat Eftersyn vil føre til senere at udskyde, i ethvert Fald en Del som, selv om de bibeholdes, lade et og andet tilbage at ønske, maa det dog siges, at Forholdene i Plejehjemmene i det store Flertal Tilfælde ere fundne bedre end paaregnet; i ikke faa Tilfælde fortræffelige; de Mangler ved Plejebørnenes Behandling, som hyppig ere paaviste, og som i de mest graverende Tilfælde have ført til Tilladelsens Nægtelse, have som Regel været af saadan Art, at de næppe kunne tilskrives Mangel paa god Vilje fra Plejemoderens Side, og kunne formentlig med tilnærmelsesvis samme Hyppighed paavises, hvor det ikke gjælder fremmede men egne Børns Behandling. Fattigdom, manglende Renlighedssands, manglende Kjendskab til Børnepleje og Overtro ere Plejemødrene ikke ene om.

Af 992 antagne Plejemødre vare 24 ugifte, 205 Enker eller fraskilte, i begge Tilfælde fortrinsvis ernærende sig ved Haandarbejde eller Vask og Rengjøring; 763 vare gifte, deraf 306 med Haandværkere, 291 med Arbejdsmand.

Med Hensyn til Plejemødrenes Alder oplyses, at af 959 Plejebørn vare 87 an-

bragte hos Plejemødre mellem 20 og 30 Aar, 260 hos Plejemødre mellem 30 og 40 Aar, 289 hos Plejemødre mellem 40 og 50 Aar, 250 hos Plejemødre mellem 50 og 60 Aar, 73 hos Plejemødre over 60 Aar.

Af Plejehjemmene fandtes 721 i Forhuslejligheder, 271 i Side-, Mellem- eller Baghuslejligheder (18 i Kjælderlejligheder, 156 i Stuelejligheder).

I de nævnte 992 Plejehjem fandtes den 1. Februar 1888 anbragt 959 Plejebørn (idet nogle Plejemødre ikke paa dette Tidspunkt havde Plejebørn); af Plejebørnene vare 100 ægtefødte, for største Delen forældreløse, 859 uægtefødte; for 557 af disse sidste er Mødrenes Stilling oplyst; det overvejende Antal af dem (420) opføres som Tjenestepiger (41 Syersker, 9 offentlige Fruentimmer).

Af de 959 Plejebørn vare 253 under 1 Aar, 343 mellem 1 og 3 Aar, 363 mellem 3 og 7 Aar. Forholdet mellem Plejebørns og Plejemødres Alder var følgende:

Plejemødrenes Alder:	20—30 Aar.	30—40 Aar.	40—50 Aar.	50—60 Aar.	Over 60 Aar.	Ialt	
Plejebørnenes Alder: {	0—1 Aar . . .	35	75	73	60	10	253
	1—3 Aar . . .	30	95	105	88	25	343
	3—7 Aar . . .	22	90	111	102	38	363
	Ialt . . .	87	260	289	250	73	959

Betalingen for Plejen varierede i det overvejende Antal Tilfælde mellem 10 og 14 Kr. maanedlig, og forlanges i Reglen erlagt ugevis eller maanedsviis forud.

For 1193 i Sundhedskommissionens Registre noterede Plejeforhold angives Betalingen at have været fastsat: i 161 Tilfælde til 8 Kr. eller derunder maanedlig, i 268 Tilfælde over 8 Kr. indtil 10 Kr. (incl.), i 251 Tilfælde over 10 indtil 12 Kr. (incl.), i 277 Tilfælde over 12 Kr. indtil 14 Kr. (incl.), i 158 Tilfælde over 14 Kr. indtil 16 Kr. (incl.), i 62 Tilfælde over 16 Kr. maanedlig. (For 16 Børns Vedkommende var Betalingen erlagt forud med en Sum en Gang for alle.)

Den maanedlige Plejeløns Størrelse:	Over 12 Kr.	Over 8 Kr. indtil 12 Kr. incl.	8 Kr. og derunder.	Betalt én Gang for alle.	Ialt.	
Plejebørnenes Alder: {	0—6 Maaneder	117	36	3	1	157
	7—12 Maaneder	124	81	7	-	212
	2—4 Aar . . .	163	216	32	6	417
	4—7 Aar . . .	93	186	119	9	407
Ialt . . .	497	519	161	16	1193	

Som det fremgaar af ovenstaaende Tabel, var Betalingen for Børn i de første Maaneder efter Fødselen i det overvejende Antal Tilfælde over 12 Kr. maanedlig, og hele det første Leveaar igjennem er det kun et Mindretal af Børnene, der modtages i Pleje for en lavere Betaling; allerede i 2. og 3. Leveaar er den hyppigst forekommende Betalingssats 10 Kr. maanedlig, og i de følgende Aar betales der for omtrent $\frac{1}{3}$ af Børnene mindre end 10 Kr. om Maaneden. Skulle Børnene passes forsvarlig, kan der med Gjennemsnitbetalingen ikke blive Tale om nogen egenlig Fortjeneste, i ethvert Fald kun en saa ringe Fortjeneste paa det enkelte Barn, at Forretningen maatte drives i det store, for at Overskuddet kunde blive føleligt (erfarne Plejemødre angive, at det for den, der kan paatage sig andet Arbejde, ikke kan „betale“ sig at have et mindre Antal end 3 — helst spæde — Plejebørn paa én Gang), men ligesom denne mere forretningsmæssige Drift som foran bemærket allerede ved Tilladelsens Udfærdigelse søges afværget, saaledes findes der selvfølgelig ganske særlig Opfordring til at holde vaagent Øje med de Hjem af denne Art, som existere; deres Tal er imidlertid som angivet ikke stort, og de fleste Plejemødre, der kun have et Plejebarn, paaregne ikke noget videre Overskud af Erhvervet, men betragte det nærmest som en Udvej for dem, der ikke kunne eller ikke ville søge Erhverv udenfor Hjemmet, til i Maanedens Løb at opspare en samlet Sum, der f. Ex. kan benyttes til at klare Huslejen — hvis Plejepengene

da udredes efter Aftalen; dette er imidlertid ofte ikke Tilfældet, og heri ligger der for de spæde Børn en stor Fare. Det hører vel ikke til Sjældenhederne at træffe ældre Plejebørn, der have tilbragt længere Tid i samme Hjem, som ere saa fastgroede til dette, at Plejeforældrene ikke kunne bekvemme sig til at skille sig af med dem, selv om Plejelønnen erlægges mindre prompte eller vel endog helt udbliver, men i den første Tid efter Fødselen medfører Usikkerheden i Plejepengenes Erlæggelse ofte en beklagelig Mangel paa Stabilitet i Plejeforholdet; da det overvejende Antal Mødre ere Tjenestepiger, hvis Løn sjælden er større men hyppig mindre end Gjennemsnitsplejelønnen for spæde Børn, er det let forstaaeligt, at Udredelsen deraf, naar Barnefaderen ikke bidrager til Barnets Underhold, og naar de ikke have Tilskud fra Fødselsstiftelsen, ofte kan falde dem yderst vanskelig, saa meget mere som de ikke sjælden ved Udgifter i Slutningen af Svangerskabstiden og ved Barselfærdene ere komne tilbage i økonomisk Henseende. At paa den anden Side Plejemoderen ikke vil — og oftest heller ikke kan — løbe nogen synderlig Risiko for at have positiv Udgift af et hende fremmed Barn, er ligesaa indlysende; Barnet afleveres da snarest til Moderen, der anbringer det i en ny Pleje, hvor mulig efter kortere eller længere Tids Forløb det samme gjentager sig. Men netop i den spæde Alder er den jævnlige Vexlen af Plejehjem og dermed oftest følgende Skiften Diæt og Forandring i øvrige Livsvilkaar af den største Betydning for Barnets Liv og Helbred; og der er næppe nogen Tvivl om, at den forholdsvis betydelige Dødelighed mellem spæde Plejebørn for en stor Del maa sættes i Forbindelse hermed. *Nogen* Forbedring af Forholdet tør vel paaregnes i en Del Tilfælde at blive Følgen af, at Lov af 20. April 1888 sikrer Moderen Underholdningsbidragets Udredelse, men hvor Moderen er alene om Forsørgelsen, vil man sikkert i det nævnte Forhold finde den største Hindring for at skaffe Børnene bedre Vilkaar.

For 265 Plejebørn, der i Løbet af 1888 ere døde efter at være blevne indførte i Sundhedskommissionens Journaler, fordele Dødsårsagerne sig paa Aldersklasser som følger:

	Under 1 Aar.														Sum.		Ialt begge Kjøen.							
	0—1			1—2			3—11			0—1		1		2				3		4		5—9		10—14
	Mnd.			Mnd.			Mnd.			Aar.		Aar.		Aar.		Aar.		Aar.		Aar.		Aar.		
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.
Diphtheritis og Strubehoste	-	-	-	-	1	1	1	1	-	2	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3	4
Skarlagensfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
Mæslinger	-	-	-	-	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
Kighoste	-	-	-	-	2	1	2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
Akute Sygd. i Fordøjelsesorgan.	1	5	14	10	17	13	32	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	28
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorgan.	-	1	6	4	9	10	15	15	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	15
Tæring	5	3	9	7	6	8	20	18	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	18
Rakitis	-	-	-	-	3	3	3	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3
Halskatarrh	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Brystkatarrh	-	-	3	1	1	5	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	6
Lungehindebetændelse	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Katarrh. Lungebetændelse	-	-	-	-	3	6	8	6	11	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	11
Kroup. Lungebetændelse	-	-	-	-	7	4	7	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	5
Lungesvindst	-	-	-	-	3	4	2	4	5	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	6	8
Hjærtesygdom	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Vattersot	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Hjernebetændelse	-	-	1	-	-	5	1	5	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	7
Krampe	1	1	1	1	11	7	13	9	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	11
Spina bifida	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Syphilis	-	-	2	2	-	2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4
Nedstyrtning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Pludselig Død (ukjendt Dødsårsag)	1	-	1	1	3	1	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2
	8	11	37	32	73	73	118	116	9	10	2	2	-	3	2	1	1	1	-	-	-	132	133	
	19		69		146		234	19		2		3		3		2		-			265			

Dødsfaldenes Fordeling paa Aarets Maaneder fremgaar af følgende Oversigt:

	Under 1 Aar.												Sum.		Ialt begge Kjønn.										
	0—1			1—2			3—11			0—1		1				2		3		4		5—9		10—14	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Januar	-	-	1	-	2	1	3	1	-	1	-	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	4	5	9
Februar	-	-	1	1	3	3	4	4	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	8	13
Marts	-	-	2	-	6	10	8	10	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	14	22
April	1	1	4	-	5	3	10	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	4	15
Maj	-	-	3	5	7	6	10	11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	12	22
Juni	-	-	5	6	4	7	9	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	13	22
Juli	-	-	2	3	9	6	11	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	9	21
August	2	3	4	4	6	7	12	14	2	1	-	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	15	17	32
September	1	4	5	6	13	8	19	18	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	22	19	41
Oktober	1	3	4	1	9	10	14	14	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	16	14	30
November	2	-	2	3	4	5	8	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	8	17
December	1	-	4	3	5	7	10	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	10	21
Hele Aaret	8	11	37	32	73	73	118	116	9	10	2	2	-	3	2	1	1	1	-	-	-	-	132	133	265

Nogen paalidelig Beregning af den relative Dødelighed blandt Plejebørnene lader sig, som Materialet foreligger, ikke udføre, men selv en løselig Sammenholdelse af Plejebørnenes Fordeling paa Aldersklasser, saaledes som denne opgjordes ved Aarets Begyndelse (253 under 1 Aar mod 706 mellem 1 og 7 Aar) eller ved Aarets Slutning (346 under 1 Aar mod [894 mellem 1 og 7 Aar] 1157 mellem 1 og 14 Aar) med Dødsfaldenes Fordeling paa Aldersklasser (234 under 1 Aar mod 31 mellem 1 og 14 Aar) viser noksom, hvor udsat Plejebørnenes Liv er i deres første Levetid^{*)}, hvor vel begrundet det har været fra det offentlige Side at gribe ind i disse Forhold; af de Opgaver, som Sundhedsvedtægten stiller, turde Tilsynet med Plejebørnene vistnok være en af de betydningsfuldeste. Adskillige af ovenanførte 265 Børn ere døde uden eller saa godt som uden Lægebehandling; for en Del kan dette hænge sammen med Lige-gyldighed eller med gængse Forestillinger om, at Barnet lider af „Tandhøste“ eller „indvendig Troske“, der nok jævner sig uden Hjælp, for en større Del drejer det sig ogsaa her om Pengespørgsmaalet, idet Barnemoderen, som har ondt ved at skaffe Plejelønnen, end mindre kan gjøre Udvej for Lægehonorar og Udgifter til Apotheket. At søge Fattigvæsenets Hjælp trykker hun sig selvfølgelig ved til det yderste; for mangen Pige fra Landet drejer det sig ikke alene om at undgaa, at Hjælpen skal kræves refunderet af hendes Forsørgelseskommune, men ofte tillige om at undgaa, at Slægt og Bysbørn underrettes om det Fejltrin, hun hidtil har dækket over. Som anført i den med Tilladelsen til at have Børn i Pleje følgende „Anvisning“ vil det, afset fra Fattighjælpen, i en Del Tilfælde være muligt at skaffe gratis Lægehjælp til Plejebørn, men under mange Forhold betyder dette dog nærmest Adgang til at konsulere en Læge, medens det kan have sine Vanskeligheder at skaffe sig gratis Lægetilsyn i Hjemmet, og om fri Hospitalsbehandling er der overhovedet ikke Tale; paa dette Punkt ville de Tilsynførende sikkert faa betydelige Vanskeligheder at kjæmpe med.

I Løbet af Aaret 1888 er Antallet af Plejehjem i samtlige Lægekredse betydelig forøget, for en væsentlig Del som en Følge af, at Loven af 20. April 1888 om Tilsyn med Plejebørn nødvendiggjorde den Forandring i Sundhedsvedtægten, at ogsaa Plejebørn mellem 7 og 14 Aar inddroges under Tilsynet, og at saavel de under Fattigvæsenets Forsørgelse som de under Fødselsstiftelsens Tilsyn værende Børn ligeledes underkastedes Sundhedskommissionens Tilsyn. (Forandring dat. d. 24. Juli 1888 i Københavns Sundhedsvedtægt og Tillæg til samme ligeledes af 24. Juli 1888.) Af Fattigvæsenet opgaves da 59 og af Fødselsstiftelsen 9 Børn at være anbragte i Pleje her i Byen, hvorhos desuden 171 Plejebørn, som modtog midlertidig Hjælp fra Stiftelsen, angaves at være under sammes Tilsyn

I Aarets Løb meddeltes der 836 Personer Tilladelse til at tage Børn i Pleje for Betaling; 155 Personer nægtedes Tilladelsen (1. Lægekreds resp. 69 og 16, 2. Læge-

*) For 10 Aaret 1877—86 var Dødeligheden blandt levendefødte Børn i København: for ægtefødte 173‰ og for uægtefødte 357‰ (i 1887 resp. 175‰ og 343‰) i første Leveaar.

kreds 123 og 29, 3. Løgekreds 149 og 24, 4. Løgekreds 59 og 19, 5. Løgekreds 203 og 49 og 6. Løgekreds 233 og 18).

D. 31. December 1888 var Antallet af tilladte Plejehjem steget til 1689, Antallet af Plejebørn til 1503, der fordeltes paa de 6 Løgekredse som følger:

1. Løgekreds:	141	Plejehjem med	133	Plejebørn.
2.	—	229	—	211
3.	—	295	—	301
4.	—	114	—	106
5.	—	419	—	342
6.	—	491	—	410

Alderen paa disse 1503 Plejebørn fremgaar af følgende Oversigt:

	0—1 Aar.	1—3 Aar.	3—7 Aar.	7—14 Aar.	Ialt.
1. Kreds	22	36	41	54	133
2. —	48	61	70	32	211
3. —	67	77	91	66	301
4. —	27	20	41	18	106
5. —	82	86	133	41	342
6. —	100	119	119	72	410
Ialt	346	399	495	263	1503

Form. Nr. I.

Afhøringsformular for Personer, der søge Tilladelse til imod Betaling at tage Børn under 7 Aars Alder i Kost og Pleje angaaende . . . boende . . .

- I. A. *Afhøring af Andragerinden.* 1. Fuldstændig For- og Efternavn. 2. Alder. 3. Om gift eller ugift, Enke eller fraskilt, om hun tidligere har havt den ansøgte Tilladelse og da naar den har været hende givet. 4. Erhverv eller Beskæftigelse. 5. Antal af egne Børn under 7 Aar. 6. Har hun i Henhold til Sundhedskommissionens Bekjendtgjørelse af 31. August 1886 erholdt foreløbig Tilladelse til at have Plejebørn og i saa Tilfælde under hvilken Datum.
- B. *Afhøring af Manden.* 1. Fuldstændig For- og Efternavn. 2. Alder. 3. Stilling.
- C. *Beskrivelse af Bopælen.* 1. Gade og *Nº* (Kjælder eller Etage). 2. Antal Rum. 3. Antal af sammes Beboere inklusive Logerende.
- D. *Politiassistentens Bemærkninger om:* a) *Andragerinden.* 1. Rygte. 2. Om straffet. 3. Ordenen i Huset. 4. Har hun undergivet sig Foreningen for Plejemødre? 5. Hvorledes ere hendes egne Børn — ikke Plejebørn — hidtil blevne behandlede? 6. Er der hidtil iblandt hendes Plejebørn bemærket en paafaldende Dødelighed? 7. Er Plejemoderen med Hensyn til hendes Legemsbeskaffenhed og Helbred i Stand til at udøve Plejen tilbørlig?
- b) *Hendes Mand.* 1. Rygte. 2. Om straffet.
- c) *Bopædens Beskaffenhed i sanitær Henseende.*
- d) *Ikke specielt anførte Omstændigheder, som kunne være af Vigtighed ved Afgjørelsen af hendes Andragende, f. Ex. om Ansøgerinden eller hendes Mand ere af en raa og hidsig Karakter eller om de ere tilbøjelige til Mishandlinger eller til Drik, om de have offentlige eller usædelige Fruentimmer eller ilde berygtede Personer i Logis, om nogen af de øvrige Beboere lider af modbydelige eller smitsom Sygdom.*
- e) *Om Politiassistenten efter samtlige tilvejebragte Oplysninger anbefaler eller fraraader, at Tilladelse gives.*
- II. *2den Politispektørs Bemærkninger.* forsaavidt de, navnlig hvis Andragerinden eller hendes Mand har været anholdt, tiltalt eller straffet for nogen Lovovertrædelse, anses fornødne.
- Tilstilles Sundhedskommissionen.
- III. *Kredslægens Bemærkninger,* hvis de af Stadslægen eller Sundhedskommissionen begjæres.
- Sundhedskommissionens Resolution.*

Form. II.

Anmeldelse fra en Plejemoder om et modtaget Plejebarn. 1. Plejemoderens fulde Navn, Bopæl. 2. Anmeldelsesbevisets Dato og Løbe-Nr. 3. Plejebarnets fulde Navn, Fødested, Fødselsdag og -Aar. 4. For et i Ægteskab født Barn: Forældrenes Navn og Bopæl. 5. For et udenfor Ægteskab født Barn: Moderens Navn, Stilling og Bopæl. 6. Hvilken Dag er Plejebarnet modtaget? 7. Den vedtagne Betaling samt hvorledes og i hvilke Terminer den skal erlægges.

Form. Nr. III.

Plejebørn.

Anmeldelses Datum.	Løbe- Nr.	Fulde Navn.	Betalings Størrelse og Form.	Afgang.			Anmærkninger.
				Flytning til anden Plejemoder.	Død.	14-Aars. Alderen.	

Plejemoderen (Plejeforældrene). Plejemoderens fulde Navn, Fødested og Alder samt borgerlige Stilling. — Tilladelsens Datum. — Bopæl ved Indskrivningen (Gade, Husnummer, Etage, For-, Bag-, eller Sidebygning).

Flytninger.		Anmærkninger.
Anmeldelses Datum.	Hvorhen.	

Form. Nr. IV.

Plejebørn.

Løbe- Nr.	Fulde Navn, Fødested og Fødselsdag.	Forældrenes eller, hvis Barnet er født udenfor Ægte- skabet, Moderens Navn og Bopæl.	Plejemoderens Løbe-Nr. (Naar Barnet flyttes udstreges Nummeret og den nye Plejemoders Nr. føres til.)

Form. Nr. V.

Plejemoderen Løbe-Nr. . . . Plejemoderens fulde Navn, Fødested og Alder samt borgerlige Stilling. — Tilladelsens Datum. — Bopæl ved Indskrivningen (Gade, Husnummer, Etage, For-, Bag- eller Sidebygning).

Flytninger.		Af hvem Anmeldelsen er modtaget. (Navn og Nr.)	Anmærkninger.
Anmeldelses Datum.	Hvorhen.		

Plejebørn hos Plejemoder Nr.

Anmeldelses-Datum.	Løbe-Nr.	Fulde Navn.	Betalings Størrelse og Form.	Af hvem Anmeldelsen er modtaget. (Navn og Nr.)	Afgang.			Anmærkninger.
					Flytning til anden Plejemoder.	Død.	14-Aars-Alderen.	

Form. Nr. VI.

Anmeldelse om Ophør af et Plejeforhold. 1. Plejemoderens fulde Navn, Bopæl. 2. Plejebarnets fulde Navn, Fødested, Fødselsdag og -Aar. 3. Dato for Plejeforholdets Ophør. 4. Grunden til Plejeforholdets Ophør. 5. Hvis Barnet er død, dets Dødsdag, dets Sygdom. Den behandelende Læges Navn. 6. Hvis Barnet lever, da Angivelse af dets nye Opholdssted. (Vedkommendes Navn og Bopæl.)

Form. Nr. VII.

Anmeldelse fra en Plejemoder om Bopælsforandring. 1. Plejemoderens Navn og Løbe-Nr. 2. Flytter fra . . . til . . . 3. Plejebarnets Navn.

Form. Nr. VIII.

Tilladelse til for Betaling at have Børn, der er under 14 Aar gamle, i Kost og Pleje. I Henhold til Sundhedsvedtægt for Kjøbenhavn af 15. Juni 1886 § 77 og Forandring i denne af 24. Juli 1888 meddeles der herved . . . Tilladelse til mod Betaling at have . . . i Kost og Pleje under Iagttagelse af den ovennævnte Sundhedsvedtægts Afsnit XI og de senere Bestemmelser, der i Kraft af sammes § 76 maatte blive givne af Sundhedskommissionen. Denne Tilladelse kan til enhver Tid tages tilbage.

Sundhedskommissionen for Kjøbenhavn, den . . .

Afsnit XI af Sundhedsvedtægt for Kjøbenhavn af 15. Juni 1886 med Forandring i denne af 24. Juli 1888 om Plejebørn lyder saaledes:

§ 76. Sundhedskommissionen fører Tilsyn med Plejeforældre og Plejebørn her i Staden.

§ 77. Ingen maa mod Betaling have noget Barn, der er under 14 Aar gammelt, i Kost og Pleje uden dertil at have erhvervet Sundhedskommissionens Tilladelse, som til enhver Tid skal kunne tages tilbage.

§ 78. I Tilfælde af uforsvarlig Behandling af Plejebarnet, eller hvis der indtræder for samme skadelig Forandring i Plejemoderens huslige Forhold, bliver Tilladelsen at tage tilbage.

§ 79. Enhver, der i Henhold til dertil givne Tilladelse modtager et Barn i Pleje, skal inden 24 Timer gjøre Anmeldelse derom paa vedkommende Politistation, hvor ligeledes enhver Forandring af Bopæl inden samme Frist skal anmeldes af Plejeforældrene.

Fremdeles skal Anmeldelse ske samme Steds, saa snart Plejeforholdet ophører enten ved Barnets Død eller af andre Grunde.

Dødsattester for Plejebørn skulle, forinden Begravelsen kan finde Sted, forevises for og paategnes af vedkommende Poliassistens, der, hvis Omstændighederne dertil give Anledning, skal anstille nærmere Undersøgelse og iagttage Forskrifterne i Lov om Ligsyn af 2. Januar 1871 § 6, kfr. Lov 4. Maj 1875 § 2.

§ 80. De i § 79 paabudne Meldinger skulle gjøres paa dertil af Sundhedskommissionen udfærdigede Blanketter og indeholde Oplysning om Plejebarnets fulde Navn, Fødselssted og Fødselsdag, Forældrenes eller, hvis det er født udenfor Ægteskab, Moderens Navn og Bopæl samt Oplysning om, hvorledes og i hvilke Terminer Betalingen skal erlægges. Ved Meldinger om Afgang, der ikke er bevirket ved Barnets Død, skal tillige meddeles Oplysning om Stedet, hvortil Plejebarnet henflyttes.

§ 81. Sundhedskommissionen kan fratagde Tilsynet under saadanne særlige Forhold, hvor Hensynet til Fortjeneste eller Erhverv maa skjønnes ganske at ligge udenfor Bevæggrunden til Plejeforholdets Ordning.

Anvisning for Plejemødre til Plejebørns Behandling.

1. Plejemødre skulle behandle deres Plejebørn med samme Omhu som deres egne Børn og ikke i nogen Maade forsømme, hvad der kan tjene til bedste for det Barn, som er betroet dem.

2. Da Plejebørn i Almindelighed ikke kunne faa Bryst, ville Plejemødre i Reglen være henviste til at opføde dem med Flaskeføde.

Den bedste Flaskeføde er en Blanding af kogt sød Mælk og kogt Vand med Tilsætning af lidt stødt Melis. Et nyfødt Barn skal have en Blanding af ligemeget kogt Mælk og Vand, et Barn, som er en Maaned gammelt, en Blanding af Mælk med halvt saa meget Vand; naar Barnet er 6 Maaneder gammelt, begynder man at give det ublandet kogt Sødme; dersom Barnet derefter bliver uroligt, tilsættes igjen $\frac{1}{2}$ Del kogt Vand.

„Kjøbenhavns Mælkforsyning“s Børnemælk paa Flasker er velskikket til Børneføde.

Føden skal tilberedes frisk, hver Gang den bydes Barnet, og være lunken. Den indkjøbte Mælk skal strax koges.

Føden skal gives Barnet med regelmæssige Mellemløb, i Barnets første Levetid med to eller halvtredie Time mellem hver Gang; efterhaanden som Barnet bliver ældre gives større Portioner med længere Mellemløb.

Hvad Barnet levner af en Portion, maa ikke gjemmes til næste Maaltid.

Barnet maa aldrig lægges til at sove med Flasken, men naar det har taget til sig, hvad det vil, tages Flasken bort, og Barnets Mund tørres med en ren Linnedlap, inden det lægges til at sove.

Kun de lange Patteflasker med store Gummihætter (men uden Gummirør) bør anvendes; de ere lettest at holde rene, hvilket er af den største Vigtighed. Saa snart Barnet har taget sit Maaltid til sig, skal derfor Gummihætten tages af Flasken, begge Dele renses og lægges i koldt Vand, hvori er blandet lidt Sodapulver, og forsvarlig afskylles inden næste Maaltid. Hætten maa jævnlig krænges og Indsiden børstes med en stiv Børste.

Mælken maa ikke henstaa i et aabent Kar, men altid vel tildækket eller endnu bedre tilproppet med en ren Prop, og skal altid henstilles paa det kjøligste Sted i Lejligheden og om muligt ikke i et Soveværelse.

Føde af anden Beskaffenhed eller i anden Mængde end den, der her er forklaret, maa kun gives efter en Læges Anvisning.

3. Barnet skal regelmæssig en Gang om Dagen vaskes over hele Kroppen med lunkent Vand og iøvrigt, saa snart det har gjort sig vaadt eller snavset, først aftørres og derefter afvaskes.

Den største Renlighed er ligeledes nødvendig med Hensyn til Barnets Leje og Klædedragt.

Luften i Stuen skal holdes af passende Varmegrad — omtrent 13—14 Grader efter Gradestokken — og saa ren og frisk som mulig, hvorfor der ogsaa om Vinteren flere Gange daglig bør aabnes Vinduer i Stuen. Om Sommeren kan man i Almindelighed have et Vindu aabent paa Klem om Natten, hvilket især er nødvendigt, hvor flere Personer sove i samme Værelse.

Er Plejebarnet et Par Maaneder gammelt eller derover, skal det daglig bringes ud i Luften, naar Vejret tillader det, men i den spæde Alder skærmes vel mod Blæst og stærkt Sollys. Hvert Plejebarn skal have sin egen Seng og ikke dele Seng med andre Børn eller Voxne.

At vugge Børn er unødvendigt og kan være skadeligt.

4. Viser Plejebarnet nogetsomhelst Tegn til Sygdom, bør Plejemoderen snarest mulig henvende sig til en Læge og ikke slaa sig til Ro med den Tanke, at Sygdommen skyldes Tændernes Frøbrud, saakaldet Trøske eller lignende, eller med Brugen af Husraad.

Ved at undlade i Tide at søge Raad paadrager Plejemoderen sig et stort Ansvar, og vil ikke kunne undskylde sig med Hensynet til Bekostningen, da gratis Lægehjælp altid vil kunne faas:

for de Børn, som ere under Fattigvæsenets Forsørgelse, ved Henvendelse til Kommunelægen,

for de Børn, hvis Mødre faa Plejehjælp fra Fødselsstiftelsen, ved Henvendelse til Stiftelsens Læge,

af de Plejemødre, som have undergivet sig Tilsyn af „Præmieselskabet for Plejemødre“ eller Samfundet „Smaabørns Vel“, hos de Læger, som disse Selskaber anwise, og iøvrigt ved Henvendelse

paa Børnehospitalets Poliklinik, Østerfarimagsgade 34,

paa Børnekliniken i Dronningens Tværgade 55,

paa Kommunehospitalets Konsultationsstue,

paa Frederiks Hospitals Konsultationsstue,

paa Polikliniken i Walkendorffsgade 22, 2 Sal,

paa *Marthahjemmets* Klinik, Brohusgade 7, samt hos en stor Del *private Læger*, som give gratis Konsultation.

Plejemødre skulle nøje vaage over, at Plejebørn ikke bringes i Berøring med Børn eller Væbne, som lide af Halssyge, Strubehoste, Skarlagensfeber, Kighoste, Mæslinger eller anden smitsom Sygdom. Udbryder en af disse Sygdomme i et Plejehjem, skal Lægehjælp øjeblikkelig søges.

Af Hensyn til mulig Overførelse af smitsom Sygdom bør Plejemødre undlade at kysse deres Plejebørn, og maa ikke tage Patteflaskens Gummihætte eller Koppen eller Skeen, som indeholder Barnets Mad, i Munden.

Plejebørn bør, naar ikke Sygdom efter Lægens Skjøn forhindrer det, være vaccinerede, inden de ere et Aar gamle.

D. Oversigt over Kredslægerens Indberetninger om Kludeforretningerne i Kjøbenhavn.

(Udarbejdet af Kredslæge, *Av. Ulrik*).

I. Mindre Kludeforretninger.

I Kjøbenhavn findes 112 Forretninger, bestyrede af Mænd eller Kvinder, der helst gaa under Navnet „Jernhandlere“, som have Politiets Bevilling til Handel med Klude og Ben, hvortil i Reglen kommer Handel med gammelt Jern og andre Metalgjenstande, Papiraffald, gamle Reb og Tovværk, Svine- og Hestehaar (ogsaa Kohaler og Krølhaar), gammelt Brød og andet Affald. En Priskurant for saadanne Forretninger, som dog ikke er fuldstændig, omfatter 45 forskjellige Slags Gjenstande.

Disse Kludehandlere ere fordelte saaledes over Byen, at der i:

Gamle Bys ældre Del	findes	5
Gamle Bys yngre Del	—	27
Gammelholm	—	7
St. Annæ Øster Kvarter	—	2
St. Annæ Vester	—	13
Christianshavn	—	9
Voldkvarteret	—	6
Østerbro	—	2
Blegdamskvarteret	—	10
Nørrebro	—	6
Blaagaardskvarteret	—	17
Vesterbro	—	15

Ialt 112.

Med Hensyn til Gaderne ere de saaledes fordelte, at de kun undtagelvis findes i Hovedgaderne, nemlig i St. Kongensgade én, i Nørrefarimagsgade én, i Østerfarimagsgade én og paa Østerbrogade én, hvorimod de fortrinsvis ere samlede i Bigader og Smaastræder, af hvilke 54 have hver én, 12 hver to, hvorimod Pilestræde, Borgergade, Fredericiagade og Dronningensgade have hver tre, og Aabenraa, Ryesgade og Slotsgade hver fem. Gammelholm og en Del af Voldkvarteret og af Østerbro ere fri, dog kunne de ogsaa faa Indpas i disse nyere Kvarterer, som en lille Koloni ved Nansensgade viser. Mest talrige ere de overalt, hvor der findes Fattigkvarterer.

Af de 112 Kludeforretninger findes de 91 i Kjældere, 21 i Stuelejligheder. Af disse ere kun de 6 (af 62) indenfor Søerne og paa Christianshavn, medens de øvrige 15 (af 50) ere i Forstæderne. Ved de snevrere Beboelsesforhold inde i Byen trænges altsaa disse Forretninger fortrinsvis ned i Kjælderne, hvor Manglen paa Lys og Luft nødvendigvis maa forværre de med denne Levevej forbundne Ulæmper.

Ved Inspektionen af Lokalerne foretoges Opmaalinger. Ofte vare dog Rummene af en saa uregelmæssig Form eller saa opfyldte af Gjenstande, Kludebunker og forskjellige Skrammel, at det kun var muligt at danne sig et Skjøn om det forhaanden-

værende Rumfang. Mere afgjørende var overalt det umiddelbare Indtryk, man fik ved Besøget. Det maa i saa Henseende fremhæves, at medens der fandtes ikke faa Forretninger, som i Henseende til Renlighed og Orden, for saa vidt som de lode sig forene med denne Beskæftigelse, ikke lode stort tilbage at ønske, og andre, som vidnede om, at Indehaverne førte en ihærdig om end frugtesløs Kamp for at holde sig nogenlunde klar af de forhaandenværende Dynger af Snavs, var der enkelte Exempler paa, at denne Side af Sagen var fuldstændig forsømt. Enhver af Kredslægerne har iagttaget saadanne og derved faaet en Forestilling om den ubeskrivelige Grad af Urenlighed, som denne Levevej kan medføre: et tykt Lag Støv paa alle „Gjenstandene“, en ejendommelig muggen og bedøvende Lugt (ligesom i Marskandiserbutikker) og Dynger af Klude, som ligge løst paa Gulvet, saa at man bogstavelig vader i dem og derved opkræmmer det rapfodede Utoj, som her finder et yndet Tilhold. Ogsaa Rotter ere almindelige i saadanne Kjældere og der findes Exempel paa, at Forretningens Indehaver finder det i sin Interesse at søge Forlig med disse Dyr ved daglig at fodre dem i et dertil bestemt Trug, for at de ikke skulle gjøre Fortræd ved at gnave Hul paa Kludesækkene.

Butikernes og de øvrige Lokalers Udstyrelse er i Reglen saa tarvelig som mulig; kun ganske enkelte Steder fandtes polerede Træpaneler fra Gulv til Loft eller oliemalede Vægge. Oftest vare Væggene beklædte med Puds og hvidtede, i et færre Antal Tilfælde fandtes kun de raa Murflader. Om Vedligeholdelse af Lokalerne er der sjældent Tale; i et Tilfælde fremvistes endnu Striber og Mærker paa Væggen efter en Oversvømmelse paa Grund af Regnskyl i 1881. Kunstige Ventilationsforanstaltninger findes kun sjældent: om 18 Lokaler er opgivet, at der fandtes Trækruder, et Sted fandtes et Udfaldsvindu i det særdeles slette og mørke Sorteringslokale, i et andet vare Vinduernes Ruder erstattede med Staaltraadsfletning. Enkelte Steder findes noteret, at Vinduerne ikke kunne lukkes op.

Hvad der i høj Grad bidrager til at fordærve Luften i disse Lokaler, er foruden Uddunstningerne fra Kludene Oplagene af Ben. Disse ere ganske vist ofte bragte i et Skur i Gaarden eller i fri Luft, men ikke sjældent findes de i et eller andet mørkt Rum i Nærheden af Butiken eller i selve denne. Enkelte søge at værges sig mod den hurtige Forraadelse ved kun at købe kogte Ben (som overhovedet skulle lugte mindre); andre opgive helt denne Side af Forretningen, idetmindste om Sommeren. Ogsaa det gamle Brød, som opkjøbes i Butikerne, udsender en muggen Lugt. Det sælges til Bønder, som bruge det til Svinefoder.

Enkelte Steder er Ejendommens Aflob bragt i nærgaaende Kollision med Kludekjælderen: et Sted fandtes en lukket Trærende, som fører Spildevand gennem Kjælderen til Gadens Kloak, et andet Sted findes *en aaben Trærende* 1 Alen over Gulvet, som fører Ejendommens Spildevand gennem hele Kjælderen til Kloaken. Disse Kjældere vare dog ikke beregnede paa Natteophold.

Af de 91 Kludeforretninger, som findes i Kjældere, vare de 20 forbundne med Bolig og Soverum for Familien, 9 andre med delvis Beboelse, idet blot Soverummet fandtes andetsteds. Hvor det fandtes i Kjælderen, var det ofte kun ved en Væg med Dør adskilt fra Kludeoplaget. Et mørkt Sovekammer i en saadan Kjælder, uden direkte Daglys, findes noteret. Et Sted findes Soverummet vel i Stuen, men staar ved en Lem i Gulvet i Forbindelse med Kludeoplaget, et andet Sted er Kjøkkenet paa samme Maade forbundet med Kludeoplaget.

Selv hvor Boligen ikke findes i Kjælderen, tjener denne dog ofte hele Dagen til Opholdssted for Familien, som nyder sine Maaltider her og synes at befinde sig helt vel under disse Omgivelser; et Sted overraskedes et Kaffeselskab midt imellem Kludebunkerne, et andet fandtes Familiens yngste Barn, som angaves at være svagt, sovende paa Gulvet mellem Kludene i samme Rum, hvor Forældrene vare beskæftigede med at sortere. Paa den anden Side findes Exempler paa, at Tilladelsen til at benytte Kjælderen til Natteophold ikke benyttes, idet Familien har lejet sig et Soverum andetsteds.

I 8 Stueejligheder (af 21) findes Kludeforretningerne forbundne med Bolig for Familien sammesteds.

Paa hvert enkelt Sted var Opmærksomheden særlig henvendt paa, om der fandtes Udsalg af Fødemidler i Nærheden af Kludeoplaget, og herpaa fandtes flere Exempler. Et Sted var en Nabokjælder optaget af et Ostelager, et andet Sted havde Kludeforretningen fælles Nedgang med en Gjærfabrik, om en Forretning staar noteret: „Kludeoplaget staar ved en Dør i Forbindelse med en Kartoffel- og Stegekjælder“,

i en anden Kjælder findes en lignende Forbindelse med en Urtekramhandel, Viktualiehandlere i Nabokjældere findes oftere noterede fra Vesterbro, og her findes ogsaa et Ismejeri i mistænkelig Nærhed af en Kludekjælder, o. s. v.

Endnu mere mislig og ialtfald uappetitelig er den Forhandling af Fødemidler, som af og til finder Sted i selve Kludehandelen. Ret almindelig er det, at Forhandling af Marskandiservarer, Brændsel og Petroleum er knyttet til Forretningen. Hertil kom imidlertid to Steder Udsalg af aftappet Øl. I en Kjælder solgtes Kommisbrød, som henlaa i samme Rum som Kludene, og fra en Forretning paa Vesterbro noteres som Handelsvare „Sukkergodt“.

Om særlige Renlighedsforanstaltninger var kun sjældent Tale. Et Sted blev dog Kludene hver Morgen, før Sorteringen begyndte, overstænkede med Vand, og fra et eneste Sted nævnes Karbolsprøjtninger og Stænkninger med Klorvand.

Opkjøbet af Klude sker væsenlig i Butiken fra tilfældige Indsamlere, hyppig Børn, som bringe Kurve, i hvilke al Slags Affald, Klude, Ben, Brødskorper, er sammenpakket. Enkelte Handelsmænd kjøre selv omkring med Trækkevogne og handle ved Kjøkkendøre med Tjenestepiger. Kun ganske faa Forretninger holde en eller flere Opkøbere, som bringe det indsamlede til Butiken. En Særstilling blandt Kludehandlerne danne Opkøberne af de saakaldte „vaade“ Klude, hvoraf findes to paa Nørrebro, men ingen inde i Byen eller paa de andre Broer. Denne Handel, som omtales nedsættende af de andre, — maaske for en Del af Jalousi, da den synes at betale sig godt — besørger ved Hjælp af saakaldte „Pillere“, som gaa omkring og opsøge Klude i Skarnkasser og paa Lossepladser og bringe dem til Butikerne. Ejeren af en af disse Forretninger faar paa denne Maade indsamlet ca. 50 fl om Dagen, som derfra sendes ud til et Kludeoplæg paa Frederikssundsvejen, hvor de tørres i Luften og derpaa sorteres af en dertil antaget Pige.

Sortering af Klude foregaar i 76 Forretninger. Af disse findes 61 i Kjældere, hvoraf 19 tillige tjene til Beboelse (4 af disse have dog ikke Soverum i Kjælderen).

Sorteringen er snart kun overfladisk, idet de uldne Klude blot pilles fra, snart „ufuldstændig“ i 6—7 Sorter: linnede halvuldne, uldne, strikkede („Strip“), Hvergarn („Skral“), Bast („Manilla“) og Tovværk („Spild“), snart fuldstændig i 13—20 Sorter, idet saavel Lærredet som Bomulden sorteres: eftersom den er bleget eller halvbleget, dernæst efter Farve og endnu flere Forskjelligheder. Sorteringen foregaar sædvanlig i selve Kluderummet, ofte ved en dertil indrettet „Sorteringskrybbe“, en Kasse med Staaltraadsfletning i Bunden, i hvilken Kludene lægges, og ved en eller flere lejede Sorteringskoner.

I en skematisk Oversigt have Kredslagerne for hver enkelt Forretnings Vedkommende opgivet, hvor hyppigt Kludene, ifølge Indehaverens Angivelse, fjernes fra Oplagene. Hyppigst var det omtrent 2 Gange ugenlig (45 Indkøbere), hos et mindre Antal (30) 1 Gang om Ugen, de andre sjældnere, 1 Gang eller 2 Gange om Maanedene. Et Par opgave „lejlighedsvis“, „ubestemt“ eller „paa Anfordring“, to kun 4 Gange aarligt. Indkøberne af „vaade“ Klude udføre dem hver Dag til Tørrepladserne. Meget ofte stemme Opgivelserne ikke med det i Politiets Bevilling givne Paalæg. Det var øjensynligt, at Umuligheden af at kontrollere denne Sag havde bevirket, at mange havde glemte, paa hvilke Vilkaar de havde overtaget Forretningen, saa at de ikke engang bestræbte sig for at skjule Overtrædelserne.

Kludene fjernes i Reglen ved Afhentning pr. Vogn af de større Forhandlere, af hvilke en opkøber Kludene fra 42, en fra 37, en fra 16 og en fra 10 Forretninger. Nogle ganske faa Forretninger tjene som Mellemlandere for større Grosserere.

Benene sælges enten til de samme større Forretninger som Kludene eller gaa direkte til et større Firma, hvis Omsætning af denne Vare er ca. 1 Mill. fl om Aaret. Her koges de for at udvinde Fedt eller brændes til Benkul, hvoraf største Delen afsættes til de danske Sukkerfabriker, en mindre Del males og benyttes til Blankesværtfabrikationen, endelig afsættes flere Skibsladninger aarlig til Udlandet uforarbejdet.

Handelen med Klude og Ben m. m. er ifølge overensstemmende Udtalelser meget indbringende, naar den er i god Gang, hvilket ogsaa kan sluttet af den ikke ubetydelige Lejeudgift, som paahviler adskillige af Indehaverne. Fra flere Sider er dog fremkommet Udtalelser om, at Handelen i de senere Aar lider under trykkede Priser, hvorfor enkelte angive som deres Hensigt at opgive Forretningen. Dette stemmer med Udtalelser fra de større Grosserere, ifølge hvilke den tiltagende Anvendelse af Træmasse og andet Materiale til Papir i de senere Aar gjør Kludene (som

dog beholde Ry for at levere det bedste Papir) mindre let afsættelige. Prisen for usorterede Klude i Smaaforretninger overstiger næppe nogensinde 1, højst 2 Øre, pr. fl , medens Grossererne betale Detailhandleren fra 1 Øre (kulørte Hvergarmsklude) til 20 Øre (rene, strikkede, hvide, uldne Klude) pr. fl . Mellem disse Yderligheder findes en Række af Mellempriiser efter en udførlig Priskurant. Flere af de mindre Handlende have Bifortjenester, dels som allerede anført ved forskjellig anden Handel, dels ved Haandværk og da navnlig „koldt“ Smedearbejde. Om en enkelt hedder det, at han fortrinsvis skal ernære sig som Kvaksalver.

De af denne Næringsvej levende Familier bestaa ialt af 116 Mænd, 108 Kvinder, 122 Børn paa 7—15 Aar, 77 Børn under 7 Aar, tilsammen 423 Individuer. Hver Familie bestaar i Gjennemsnit af 3,8 Individuer. Af disse ere 97 Mænd og 79 Kvinder, ialt 176 beskæftigede i Forretningerne, af Fremmede desuden 12 Mænd og 34 Kvinder, ialt 46 Personer. Flere „Sorteringskoner“ ere beskæftigede i forskellige Forretninger, idet de paa Omgang besøge Arbejdet paa en bestemt Ugedag; de have undertiden tillige Beskæftigelse ved Rengjøring og Vask. I Familierne findes 47 uvakeinerede Børn.

Om Familiernes og de med Sorteringen beskæftigede Personers Helbredstilstand er i hver Forretning søgt Oplysning. Det ligger i Sagens Natur, at de derved fundne Resultater ikke ere særlig paalidelige; dels ere nemlig Indehaverne af saadanne Forretninger lidet tilbøjelige til at give Oplysninger, som kunde tænkes at stille deres Levevej i et ugunstigt Lys, dels stemmer det lidet med disse Folks Tankegang at formode et Aarsagsforhold mellem forekommende Sygdomme og Forretningens Beskaffenhed. Svarene gik gjennemgaaende ud paa, at Familierne nyde en misundelsesværdig Sundhed. Der findes dog ogsaa Oplysninger, som gaa i modsat Retning. Blandt 15 Kjældere, hvor der baade foregaar Sortering og findes fuldstændig Beboelse, findes 6 Gange sygelige Tilfælde noterede (henholdsvis: Bronchit. chr., Ekzem hos et Barn, nervøs Hovedpine, Rosen og Dødsfald af Phthisis, 4 Dødsfald blandt spæde Børn, jævnlige Næseblødninger). Fra andre Kjælderforretninger findes 12 Gange Sygdomstilfælde anført (Diphtheritis og Scarlatina, Scrofulose, Mavekatarr, Nephritis, alm. Svaghed). Paa den anden Side have enkelte gamle 70-aarige Folk hele deres Liv været beskæftigede paa denne Maade angivelig uden Skade for deres Helbred.

II. Større Kludelagere.

Af saadanne findes i Kjøbenhavn 7, nemlig 3 i Blegdamskvarteret, 1 i St. Anna Vester, 1 paa Nørrebro og 1 paa Christianshavn.

I. Denne omfatter en stor Sorteringsanstalt og en Kradsuldsfabrik. Lokalerne, hvori ca. 60 Sorterersker ere daglig beskæftigede, bestaa af lave Pakhusrum med Bindingsværkskonstruktion og kalkede, tildels afskallede Vægge. I Midten af Rummet findes store Ovne til Opvarming. Fabriken forsynes væsentlig med Klude fra Provinserne, hvor Landopkjøbere tiltuske sig dem ved Garn, Knappenaale og lign. De uldne Klude sorteres i ca. 100 Mærker, de linnede i ca. 12. Sortererskerne staa under Arbejdet ved „Krybberne“ eller „Baasene“ og kaste Kludene omkring til de rundt om staaende Kurve med de enkelte Mærker. Der findes ingen særlige Ventilationsforanstaltninger, men om Sommeren ere Vinduerne aabne. Mod den stærke Støv beskytte enkelte sig ved at binde Tørklæder for Munden. Enkelte ere beskæftigede med ved Hjælp af ejendommelige, tangformige Saxe at afklippe Kanter, Knapper og Hægter af Kludene. Afsondret fra Fabriken findes et Lokale til Opholdsstue for de kvindelige Arbejdere under Spisningen (af tør, medbragt Kost).

Kradsuldsfabrikationen foregaar i et nærliggende Lokale, hvor de „blandede“ bomuldsholdige Uldklude først bades i en Svovlsyreopløsning (6—8° Beaumé) og derpaa udsættes for tør Varme paa 90° C., hvorved Bomulden destrueres. Ulden bearbejdes derefter i forskellige Kradse- og Kartemaskiner, indtil der fremkommer et smukt ensartet Produkt (hvis Kunstbenævnelser er Shoddy, langhaaret Kradsuld, eller Mungo, korthaaret), som blandes i alt Klæde (ca. 25 %) og hvis Værdi ikke er stort lavere end nyt Ulds. (I England findes Exempel paa, at indtil 75 % blandes i Klæde, hvorved fremstilles et billigt, men højst uholdbart Stof.)*

*) Af Kradsuldsfabriker findes her i Landet: 2 i Kjøbenhavn, 1 i hver af Byerne Nibe, Horsens og Aarhus.

II. Kludeoplæg og Sorteringsanstalt. Indkøber Klude, hovedsagelig fra Forhandlere i Kjøbenhavn, men ogsaa lidt fra Fyen, hvor samme Firma har en lignende Forretning. Lokalerne ret rummelige, forsynede med Tremmer til begge Sider, som kunne lukkes op ud til fri Luft. Fabriken beskæftiger ca. 50 Kludesortersker, som gaa hjem i Spisetiden. Kludene overstænkes hver Dag (siden den nye Sundhedsvedtægt traadte i Kraft?) med en Opløsning af $1\frac{1}{2}$ Pægl Karbolsyre til en Vandkande Vand. De „værste“ Klude fra Lossepladserne presses sammen — uden at sorteres — og føres ligesom de sorterede Klude og Ben til Udlandet.

III. Handelen føres kun pr. Kommission; det angives, at Forretningen modtager Klude fra Sverig og sender dem videre til Udlandet uden at røre ved dem.

IV. Kludelager og Sorteringsanstalt. Forretningen føres i et nyt, i 1885 opført, 3-Etages Pakhus. Forsynes navnlig med kjøbenhavnske Klude. Lokalerne ere rummelige. Der er indrettet kunstig Ventilation, som dog er indskrænket til Stueetagen. Benene føres daglig bort.

V. Kradsuldsfabrik og Sorteringsanstalt. Firmaet har tillige stort Lager og Kludehandel. Fabriken beskæftiger for Tiden 63 Arbejdere, hvoraf 53 Kludesortersker. En dygtig Sorterske kan ved Akkordarbejde tjene 12—14 Kr. om Ugen, idet Lønnen beregnes pr. H af sorterede Klude. Foruden de faste Arbejdere findes en Del løse, som idelig skifte, saaledes Fruentimmer som af Politiet faa Tilhold om at søge Arbejde, præstere Attest derfor og derpaa opgive Arbejdet. Fabriken faar sine Klude næsten udelukkende fra Provinserne, foruden Skrædderaffald fra Kjøbenhavn. Lokalerne ere renlige, med oliemalede Trævægge, om Vinteren Opvarming ved Damp. Ingen kunstig Ventilation.

VI. Kludelager og Sortering. Forretningen bør maaske nærmest betragtes som en større Mellemandel. Lokalerne indtage Stue og 1ste Sal i et Baghus, hver paa ca. 100,000 Kbf. I Stuen Cementgulv, paa 1ste Sal skraat Bjælkeloft (Højde til Loftet 9'). 4 Mænd og 8—9 Sortersker ere beskæftigede i Forretningen.

VII. Kludelager og Sortering, fører en lignende større Mellemandel som den foregaaende. Oplaget findes i et Baghus, som for 20—30 Aar siden er bygget hertil. Lokalerne er ret lyse og rummelige, med Bjælkeloft og dels kalkede Murstensvægge, dels Bræddeskillerum. Ingen Ventilationsforanstaltninger. I hele Bygningen findes ingen Apparater til Opvarming. Kludene faas fra Kjøbenhavn og Provinserne, sjældent fra Udlandet. Forretningen beskæftiger 4 Karle og 7—15 Sortersker.

Om Sygeligheden blandt Arbejderne i de nævnte Fabriker er forgjæves søgt Oplysning. Sædvanlig faar man det Svar, at de altid ere raske. Der findes ogsaa ældre Sortersker, som i 20 Aar have passet denne Beskæftigelse uden nogen kjendelig Ulampe. Men forøvrigt vanskeliggjøres Kontrollen ved Arbejdernes hyppige Skiften og Manglen af Sygekasser.

Kludeaffaldet fra Kjøbenhavns Hospitaler sælges dels til de større Fabriker, dels til de mindre Forretninger. Saaledes sælges Alm. Hospitals Beholdning (7600 H i 1886) til en større Fabrik, Kommunehospitalets Affald af Linned og Lagener hveranden Maaned, eller saa ofte der sendes Bud, til en anden, der ogsaa modtager Affald af Klædningsstykker fra Johannesstiftelsen, som da ere desinficerede. En mindre Forretning kjøber brugt og opslidt Madratslærred fra Blegdamshospitalet, medens dette selv beholder Fylden. Affaldet fra Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen angives som meget ringe. Hvad der har været benyttet til Patienter paa Stiftelsen, brændes.

Ifølge velvillig Opgivelse fra Toldvæsenet vejes Klude som Regel ikke paa Toldboden i Kjøbenhavn, aldrig i Provinserne, men Vægten ansættes efter Fragtbrevet. Importen udgjorde i 1885 ifølge statistisk Tabelværk for Kjøbenhavn:

fra Norge	247,700 H
- Sverig	1,628,642 -
- Tyskland	296,552 -
- Storbritanien	9,967 -
- Færøerne & Island	6,677 -
	ialt 2,189,601 H
heraf klareret til Forbrug i Landet	1,951,718 -
	Rest 237,883 H .

der altsaa enten har henligget paa Toldboden som ej klareret ved Aarets Slutning eller ogsaa i Aarets Løb er transiteret til andre Lande uden at have været ude af Toldvæsenets Væрге. Importørerne tage altsaa 90 % hjem paa Lager og kun 10 % transiteres. Udførselen af Klude fra Kjøbenhavn til Udlandet androg i 1885: 4,600,713 fr og er altsaa dobbelt saa stor som Indførsel.

Under 15. Januar 1889 har Sundhedskommissionen udstedt følgende to Reglementer vedrørende Kludeforretningerne:

I. *Reglement for mindre Kludeforretninger i Kjøbenhavn*
(saadanne, der drives i Butik og i Henhold til Bevilling efter Næringslovens § 50).

§ 1. Kludelageret skal være et fra Butik og Beboelse særskilt Rum, i hvilket der er sørget for Luftfornyelse ved direkte Adgang til fri Luft. Gulvet skal være uigjennemtrængeligt for Fugtighed (Betongulv, ferniseret, tætsluttende Brædegulv, Murstengulv). Væggene og Lofterne maa kun, hvor Oplaget findes i Skur, dannes af raa Brædder; i alle andre Tilfælde skulle de være saaledes udstyrede, at de tillade hyppig Rensning (Oliemaling, Fernis eller Lak paa Træ eller Puds).

§ 2. Butikens Vægge og Loft skulle være oliemalede eller hvidtede. I sidste Tilfælde skal ny Hvidtning foretages mindst 1 Gang aarlig.

§ 3. Sortering maa ikke foregaa i Beboelsesrum. I Butik eller Lagerrum tillades den kun, hvor den hidtil har fundet Sted.

Hvor der findes et fra Butik, Beboelse og Lagerrum særskilt Lokale til Sortering, skal dette være ventileret. Vægge og Loft skulle være oliemalede paa Træ eller Puds, Gulvene ferniserede, Døre og anden Trækonstruktion, forsaavidt de ikke ere oliemalede, ligeledes overtrukne med Lak eller Fernis, saa at de hyppig kunne afvaskes.

§ 4. Familiens Soverum maa ikke ved Dør eller Lem staa i Forbindelse med Kludelageret eller Sorteringslokalet. Det samme gjælder om Kjøkkenet.

§ 5. En fuldstændig Rensning af Butik, Lagerrum og Sorteringslokale skal finde Sted mindst én Gang maanedlig.

§ 6. Kludene maa ikke henligge i Bunker paa Gulvet. Strax efter Indkjøbet stoppes de i dertil bestemte hele Sække, som i Forvejen ere dyppede i en 5 % Karbolsyreopløsning. I dette Øjemed bør en Beholder med denne desinficerende Opløsning altid findes i Lokalet.

§ 7. Før Sorteringen stænkes Kludene, efter at være udtagne af Sækkene, med den nævnte Opløsning; efter endt Sortering fyldes de atter i Sække, som ere desinficerede i Opløsningen.

§ 8. Klude fra Lossepladser og Skarnkasser (vaade Klude) maa ikke modtages uden Sundhedskommissionens forud indhentede Tilladelse.

§ 9. Opkjøbere af Klude, der ikke have Oplagsrum af en passende Beskaffenhed, skulle hyppig aflevere de af dem opkjøbte Klude til Oplagene, mindst 2 Gange ugentlig, og da Onsdag og Lørdag. Det er dem forbudt at opbevare Kludene i deres Beboelseslejligheder.

§ 10. Ben maa ikke opbevares i Butiken eller Lejligheden, men skulle hensættes i en indvendig tjæret Tønde med Laag paa et dertil bestemt Sted i Gaarden. Ben maa kun modtages tilkjøbs i tør og kogt Tilstand.

§ 11. Gammelt Brød skal opbevares i Blik- eller Zinkkasser med Laag.

§ 12. Fødemidler for Mennesker maa ikke i nogen Form forhandles eller opbevares i Butiken.

§ 13. Et trykt Exemplar af disse Bestemmelser skal findes opslaaet i Butikken.

II. *Reglement for større Kludelagere i Kjøbenhavn*
(en gros Handel eller Fabrikvirksomhed).

§ 1. Lagerrummet, hvor de indkjøbte Klude opbevares i Sække, skal være forsynet med Betongulv. Loft og Vægge skulle være pudsede og oliemalede og jævnlig vaskes. For Luftfornyelse skal være sørget ved aaben Adgang for frisk Luft.

§ 2. Sorteringslokalerne skulde være ventilerede paa en Maade, som Sundhedskommissionen erklærer for fyldestgjørende. Vægge og Loft skulle være oliemalede paa Træ eller Puds, Gulvene ferniserede; Døre og anden Trækonstruktion, forsaavidt de ikke ere oliemalede, ligeledes overtrukne med en Lak eller Fernis, saa at de hyppig kunne afvaskes.

§ 3. Hver Morgen, før Arbejdets Paabegyndelse, skal enhver af Sortererkerne foretage Afvaskning med en vaad Gulvklud af sin Plads, Krybben og den tilstødende Del af Væggen.

En fuldstændig Rensning af Sorteringslokalerne skal finde Sted mindst 1 Gang ugentlig.

§ 4. Hver Gang Kludene udhældes i Krybberne skulle de før Sorteringen overstænkes med 5 % Karbolvand.

§ 5. Oplagsrummene for Ben skulde være forsynede med Betongulv og Apparater til Udskylning med Afløb til Kloak.

§ 6. Et trykt Exemplar af disse Bestemmelser skal findes opslaaet i hvert Arbejdslokale

E. Til Oplysning om Udkastning af Urenligheder paa Flyttedagen.

(Meddelt af Kredslege Carøe.)

Efter Stadslægens Opfordring skal jeg herved meddele følgende vedrørende Spørgsmaalet om, hvorvidt der af hygiejniske Grunde maatte næres Betæneligheder ved at søge tilstræbt en Ophævelse af Politivedtægtens § 86: „Det skal paa de tvende aarlige Flyttedage være tilladt at henlægge Sengehalm og anden ved Lejlighedernes Rengjøring faldende Urenlighed paa Gaden, hvorfra den da ved offentlig Foranstaltning vil være at bortføre inden 24 Timer efter Flyttedagen“.

Denne for sin Tid ret naturlige og fornuftige Skik, om hvis Bevarelse Kjøbenhavn nu vistnok staar ene blandt evropæiske Storstæder, gaar ikke alene meget langt tilbage i Tiden, men har endog meget tidligt faaet lovlig Hævd; ved Forordning af 18. Marts 1620 gjorde Christian IV det første — iøvrigt snart ophævede — Forsøg paa at indføre et ordnet offentligt System for Dagrenovationen ved fast ansatte „Karremænd“, der til bestemte Tider skulde bortføre det paa Gaderne sammenfejede: „Dogh icke hermed meent huiss halmb och wrentzell, som folck af leyehusse, naar de flötte, vdbære og legge paa gaderne, huilchet de siellff schulle forpflicht were at lade bortføre“. (Kjøbenhavns Diplomatarium II, S. 622.)

Efter den Tid og til 1728 synes der ikke at være kommet Forordninger vedrørende dette Spørgsmaal; i al Fald findes der i Kbhvns Dipl. indtil den Tid kun én Forordning vedrørende Flyttedage, et efter Pesten 1711 udstedt Forbud mod før en fastsat Tid efter Flyttedag saa vel at flytte som at skifte Tjenestefolk.

Hvorvidt der efter 1728 er udstedt Forordninger angaaende Flyttedagene, ser jeg mig ikke istand til at afgjøre før for Aaret 1777, hvor der i Anordning 7. Maj § 13 bestemmes: „Paa de tvende aarlige Flyttedage maa Sengehalm og andre ved Værelsernes Rengjørelse faldende Urenligheder udlægges paa Gaderne, men aldeles ikke til nogen anden Tid“. (Callesen. Phys. med. Betragtn. I, 228.) Denne Bestemmelse er saaledes omtrent ordlydende med den endnu gjældende, kun med Tilføjelse i denne sidste om, hvorledes Bortførelsen skal ske.

For at faa et Skjøn om, hvad det er, der for Tiden mest udkastes, har jeg sidste Flyttedag, dels kjørende, dels gaaende passeret ca. 65 Gader, for største Delen liggende i de stærkest bebyggede og tarveligste Dele af Byen, saa vel indenfor som udenfor Søerne; kun den nordenfor Gothersgades Forlængelse og Nørrebrogade liggende Del af Staden, der jo endnu ligger forholdsvis isoleret og i Sammenligning med de andre Forstæder er sparsomt befolket, er ikke medtaget i Undersøgelsen.

Hvad der da først og fremmest giver Gaderne deres ejendommelige Præg, er Sengehalm, der især i enkelte Kvarterer udgjør den langt overvejende Del af det udkastede, men som selv i de bedste Gader sjældent helt mangler; der er dog betydelig Forskjel paa Mængden selv i de Kvarterer, der maa antages at have en nogenlunde ligestillet Befolkning; thi medens der i Arbejderkvartererne i den gamle By — Adelgade, Borgergade, Brøndstræderne, Aabenraa, Vognmagergade, Pilestræde og de til disse stødende mindre Gader, samt til Dels paa Kristianshavn overalt fandtes en meget betydelig Mængde Halm, saa at den endog enkelte Steder helt dækkede Stenbroen i lang Udstrækning, fandtes der i „Rhabarberkvarteret“ forholdsvis langt mindre Mængder, paa den øvrige Del af Nørrebro og paa Vesterbro kun spredte Dynger og i Nansensgade kun yderst lidt.

I det hele vil der for den, der i en længere Aarrække har levet i Hovedstaden, ingen Tvivl være om, at Halmmængden paa Flyttedagene stadig tager af, et Forhold, der vistnok skyldes den stedse voxende Industri af Metalvarer, der for Sengenes vedkommende har ført til, at de gamle Træsenge, hvis Bund fyldes med løs Halm, mere og mere fortrænges af Jernsengene, der med stoppede Hømadratser og Skraapuder nu leveres for en meget ringe Pris. Om der ogsaa herigjennem kan søges en Forklaring paa Forskjellen af Halmmængden i den gamle By og i de nyere Dele, skal jeg lade staa hen; muligt er det dog, at det væsentligt er den yngre Arbejderbefolkning, der søger til de nye Kvarterer, og som, naar den sætter Bo, naturligvis anskaffer de billige og let flyttelige Jernsenge, i hvilke der i øvrigt ogsaa anvendes Halmadratser, der let kunne fyldes med ny Halm, men dog langt fra an-

vendes i det Omfang som fast stoppede Hømadratser, der først skiftes, naar Betrækket er slidt i Stykker; det er derfor nu ogsaa hyppigere end tidligere end træffe Hø og endog Tang paa Flyttedagene, dog kun i forsvindende Mængde i Forhold til Halm.

Har Metalindustrien saaledes i en enkelt Retning givet Anledning til en Formindskelse af Udkastningen, har den i andre Retninger fremkaldt en Forøgelse, der voxer rivende Aar for Aar og truer med snart at gjøre Kjørebanelne ufarbare. Det er en næsten utrolig Mængde af store og smaa Metalsager, der findes i alle Gaderne, særligt større Gjenstande; thi medens Thekjedler, Pander, Gryder og lign. ganske vist ses i tusindvis, spille de dog kun en mindre Rolle ved siden af en enkelt større Gjenstand: Kulspande og Kulkasser, næst Halmen absolut den mest iøjnefaldende Del af det udkastede; 1—2—3 Stykker udenfor et enkelt Hus var noget ganske almindeligt, men endnu flere var ikke ualmindeligt, og jeg har i Læderstræde i en enkelt Dyrge endog talt ialt 8. Nærmest hertil hører en betydelig Mængde større og mindre Blikbeholdere, som et Par Forretninger havde fundet Anledning til at skille sig af med paa denne bekvemme og billige Maade; den ene havde udkastet 20—30 store Blikdunke, den anden ca. 10 større Blikkasser, hvoraf en var ca. 1½ Alen lang, ca 1 Alen bred og over ½ høj; denne Samling spærrede omtrent Halvdelen af Gaden.

Det er i det hele taget — til stor Skade for Færdslen — ikke smaa Gjenstande, der udkastes; gamle Vugger forekom ret ofte, en saadan spærrede saaledes Passagen midt i lille Brøndstræde; et helt Sofaskelet gjorde Amagergade ufremkommelig; større og mindre Fjerdinger, Baller og Tønder, Sivskamler, en stor Sivlænestol, Straamadratser, en Barnevogn og især en Mængde „Juletræer“ vare ofte ret betydelige Hindringer for Færdslen.

Foruden disse Hovedbestanddele fandtes en Mængde Affald af forskjellig Slags: Murbrokker, Kalkpuds, Kakkelovnsudrensning, Fejeskarn, Mudder fra Sumpe eller Rensebrønde, Porcellæn-, Ler- og Glaskar, de sidste undertiden i større Mængde som Stumper af Ølflasker, større og mindre Tøjlapper, gamle Filthatte, en Masse Papirstykker, kun sjældent rigtigt Skarnbøtteindhold; men tillige benytte en Mængde Næringsdrivende, selv af de større, Lejligheden til at skaffe sig af med deres Forretningsaffald, og dette synes da særligt at gjælde Hattemagere, Bundtmagere, Fjerfabrikanter, Blomsterfabrikanter, Sadelmagere, Tapethandlere, Modehandlere; for de sidstes vedkommende er det især Masser af større og mindre Papæsker, der udkastes.

At forvandle en Hovedstad af Kjøbenhavns Rang og Størrelse to Gange aarligt til en offentlig Losseplads — thi det ligner dens Gader fuldstændigt paa en Flyttedag; og i ældre Tider, da Svinene gik løse paa Gaderne ligesom indtil for nyligt paa Lossepladserne, maa Ligheden have været endnu mere slaaende — ere vel alle enige om, er stridende mod offentlig Orden og Sømmelighed, yderst ubehageligt for enhver, der er nødt til at færdes paa Gaderne, og rent ud hindrende for Færdslen, der netop paa denne Dag burde kunne ske saa let som muligt.

Spørgsmaalet er da kun, om disse store Ulæmper opvejes af den Fordel, det i sanitær Henseende kan anses at være, at Befolkningen i al Fald hvert halve Aar frit kan skille sig af med en Mængde Affald, som i modsat Tilfælde kunde befrygtes at blive ophobet inden Døre og da vel især hos den fattigere Befolkning.

Dette Hensyn har sikkert tidligere havt sin fulde Berettigelse, herfor taler ikke mindst den nu snart 300aarige Hævd; men ligesom Jernsengene mere og mere har gjort Halmen overflødig, saaledes have de forandrede Lejeforhold i en væsenlig Grad formindsket Flyttedagens Betydning som Udrensingsdag for den fattigere Befolkning; thi denne flytter nu som Regel ikke paa Flyttedagene; dens Lejemaal indgaas ikke mere paa halve Aar, højst fjerdingaarsvis, men oftest maanedsvist; derfor er det for Tiden ogsaa forholdsvis sjældent i de tarveligere Kvarterer at se de karakteristiske smaa Flyttelæs, der antyde, at her flytter en Familie med hele sit Bohave paa engang.

Derimod ses det langt hyppigere, at Halmsække nedbæres, udtømmes og atter opbæres tomme i Huse, hvorfra der i øvrigt slet ikke synes at finde nogen Flytning Sted. Denne Udtømming af Sengehalm turde være den Side af Sagen, der har størst hygiejnisk Interesse, men denne maa sikkert kunne ordnes paa en Maade, hvorved de store Ulæmper ved den nuværende Ordning fjærnes, og Fordelen ved den staar i hvert Fald ikke i noget som helst rimeligt Forhold til disse. Den øvrige „ved Lejlighedernes Rengjøring faldende Urenlighed“ er, naar der herved kun forstaas Beboelseslejligheder,

saa ringe, at den let vil kunne optages direkte af Renovationsvognene, naar Kørslen med disse udvides noget paa Flyttedag; den største Del af det udkastede skriver sig nemlig som nævnt fra Forretninger af forskjellig Art, selv store og velhavende, der saaledes paa en billig Maade skille sig af med deres Affald; men dette har dog sikkert ikke været Meningen med Ordene „ved Lejlighedernes Rengjørelse“.

Af ikke ringe Betydning er det Spørgsmaal, om ikke hele denne Flyttedags-rengjørelse i sin nuværende Form giver Lejlighed til Udbredelse af smitsomme Sygdomme; dette turde være højst sandsynligt. Paa en Tid, da man stræber hen til at standse disse Sygdommes Udbredelse ved stødse strængere Fordringer til en grundig Desinfektion især af Gang- og Sengklæder, synes det lidet rationelt at fylde Gaderne med gamle Laser, Madratser og Sengehalm, i hvilken Gadens Ungdom med Glæde boltrer sig; at pediculosis og muligvis scabies kunne erhverves paa denne Maade, er rimeligt nok, men der er vel endnu større Sandsynlighed for, at forskjellige alvorligere Infektionssygdomme — Skarlagensfeber, Difteritis, Kopper — kunne overføres ad denne Vej.

At man allerede i ældre Tider, nemlig under Pesten 1711, har havt et aabent Øje herfor, viser en Forordning af 1. Avgust 1711 (der ganske vist ikke som den tidligere nævnte specielt vedrører Flyttedagen): „ . . . Og bør alle udi befængte huse befindende gamle polter, ulden, linnen og løjet tillige med ald gammel senge halm og matter paa et vist stød og af visse dertil ordinerede folk i lukte vogne udføres og opbrændes“, en Forordning, der gjør sin Tids praktiske Hygiejne al Ære.

Det skjønnes herefter, at der ikke mindst af sanitære Grunde snarest muligt bør tilstræbes en Ophævelse af Tilladelsen til Halms og Urenligheders Udkasten paa Flyttedagene, et Krav, som Aar for Aar med stigende Kraft stilles af en stor Del af Befolkningen; efter det, som ovenfor er fremsat om Beskaffenheden og Mængden af det udkastede, maa dette for saa vidt det henhører til „Sengehalm og anden ved Lejlighedernes Rengjøring faldende Urenlighed“, vistnok uden nogen betydelig forøget Udgift kunne optages direkte af dertil bestemte Renovationsvogne; det er vel endog ret sandsynligt, at Antallet af disses Ture vilde kunne indskrænkes ret betydeligt, naar der samtidigt bestemt blev holdt over, at det var hver enkelt's Sag at skaffe sit Forretningsaffald bortført, medens paa den anden Side Antallet af Vogne maatte forøges en Del, da Bortførelsen vel maatte ske tidligt paa Dagen helst inden Kl. 12 eller maaske Kl. 2.

F. Bemærkninger om Tilsynet med Kjød og Mælk.

(Meddelt af Veterinærlæge S. Friis.)

Det daglige *Tilsyn med Kjødvarer* udføres af fire Politibetjente, der forud have modtaget Undervisning i Kjødbedømmelse. Undersøgelsen gaar hovedsagelig ud paa at konstatere, at alt det Kjød, der forefindes i Udsalgslokalerne, er forsynet med Kjødkontrollens Stempel, men ved Siden heraf undersøges tillige, om Kjødvarerne ved at henligge ere undergaaede saadanne Forandringer, at de maa betragtes som utjenlige til Menneskeføde eller ere behandlede paa en mere eller mindre urenlig Maade. I begge Tilfælde foregaar Konfiskation af de paagjældende Varer først efter Dyr lægeundersøgelse. Tilsynet omfatter fremdeles Udsalgslokaler, Oplagsrum, Hakkemaskiner o. a. lign. og gjentages i hver Forretning to à tre Gange maanedlig til ubestemte Tider.

I Aaret 1888 er der ialt paa denne Maade foretaget 33,458 Eftersyn, hvilke i 215 Tilfælde have givet Anledning til, at Sager ere henviste til Retten.

Medens der i 1887 temmelig hyppig forefandtes hele Kjødkroppe eller mindre Partier Kjød, Pølser o. lign. af sundhedsfarlig Beskaffenhed, som vare indsendte her til Staden fra Landet og særlig de nærmeste sjællandske Kjøbstæder, — for hvis selvdøde og med større eller mindre sygelige Forandringer befængte Dyrekroppe Hovedstaden jo i tidligere Tider var en god Oplagsplads —, forekommer dette kun rent undtagelsesvis siden Kjødkontrollens Indførelse og efter den samtidig begyndte, ovenomtalte Undersøgelse af Slagter- og Høkerforretningerne.

Det har i 1888 kun været ganske enkelte Tilfælde, hvor der er konstateret Forandringer i det undersøgte Kjød paa Grund af Sygdom; derimod har der særligt i Sommertiden været en ret betydelig Del Kjød, som er bleven erklæret for utjenlig til Menneskeføde paa Grund af en mere eller mindre fremtrædende Forraadnelse. I August 1888 beslaglagdes saaledes 28 Tdr. (ca. 6000 ft) islandsk Lammekjød, der ved en for lang Opbevaring, i Forbindelse med en særdeles urenlig Behandling og slet Nedsaltning var overgaaet i Forraadnelse. Af samme Grund beslaglagdes i September 1888 ca. 1600 ft Flæsk, Pølser o. lign., som en Høker i Sommerens Løb havde opsamlet og gjemt saa godt, at det trods jævnlige Undersøgelser ikke var fundet tidligere; $\frac{3}{4}$ Aar forud blev der i samme Forretning beslaglagt et omtrent dobbelt saa stort Parti Fødevarer.

Ogsaa ad anden Vej er man kommen til Kundskab om lignende Misligheder, idet der Aaret igjennem indløber et ret betydeligt Antal Klager fra Private, med Anmodning om Undersøgelse af Næringsmidler, der formentlig ere utjenlige til Menneskeføde. Skjøndt adskillige Klager have vist sig ubegrundede, have de dog jævnligt givet Anledning til Beslaglæggelse af en Del Kjødvarer.

Med Hensyn til Lokaliteterne hvori Varerne udsælges, da ere de for Slagterbutikernes Vedkommende som Regel gode. Dette tør derimod ikke siges om Høkerforretningerne, et Forhold der væsenlig er betinget af Sundhedsvedtægtens § 37, hvor Udsalg af Svinekjød undtages fra Reglen om Udsalg af fersk Kjød, for hvilket særlige Bestemmelser ere truffene. Skjønt det omtalte stadige Politieftersyn alt har medført, at Forholdene i saa Henseende ere forbedrede, vilde det dog være ønskeligt, om der kunde indføres skærpede Bestemmelser, særlig angaaende de Lokaler, hvori Kjødvarerne opbevares, og en indgaaende Kontrol med de *indenbys* Pølsefabrikanter, hvortil næsten Halvdelen af Høkerforretningerne kan henregnes. Allerede naar det af Sundhedskommissionen i sin Tid foreslaaede Udsalgssted for Kjød af *mindre god Beskaffenhed*, — det Kjød, der nu er forsynet med Kjødkontrollens sorte Stempel —, træder i Kraft, maa meget anses for at være opnaaet.

Ved Sundhedskommissionens Foranstaltning føres desuden gennem Dyr læger en fuldstændig og omfattende Kontrol med forskjellige i Stadens umiddelbare Nærhed beliggende Pølsefabriker, der indføre Pølser, samt med de to Exportsvineslagterier, der forhandle Affaldet her i Staden.

Den *foreløbige Mælkeundersøgelse* foretages af en Politibetjent til ubestemte Tider, dels i Udsalgslokalerne, dels hos Leverandørerne, inden disse aflevere Mælken.

Til Vejledning ved denne Kontrol er der af Stadslægen til Politiet fremsendt følgende Anvisning med Blanket:

Anvisning for Politifunktionærer til foreløbige Mælkeundersøgelser.

1. Hovedopgaven for de Politifunktionærer, hvem Mælkekontrollen er overdraget, er at underkaste Mælk fra *saa mange* Udsalgssteder som mulig en foreløbig Undersøgelse, og, saa snart der findes Anledning dertil, at udtage Prøver til nærmere sagkyndig Undersøgelse.
2. Forinden den foreløbige Undersøgelse finder Sted, *blandes* den paagjældende Mælk godt, enten ved Omrøring i det Kar, i hvilket den henstaar, eller ved gjentagne Omhældninger fra et Kar til et andet.
3. Efterat en Prøve af Mælken derpaa er heldt eller bedre med en Ske øst over i et fuldstændigt rent Glas, undersøges den med Hensyn til *Farve, Lugt og Smag*.
Findes den rødlig, blaalig eller paa anden Maade misfarvet, lugter eller smager den syrlig eller vammel, er den slimet, eller sætter den Bundfald ved Henstand, forbydes Salget af den strax og hele Beholderens Indhold bringes til Sundhedskommissionens Laboratorium til nærmere Undersøgelse.
4. Har denne ydre Besigtelse af Mælken ikke givet Anledning til at foranledige nærmere Undersøgelse, prøves Mælken med den dertil udleverede (Vægtfyldeprøver) *Flydevægt*, hvorved den medfølgende Brugsanvisning nøje følges.

Ved 15os Temperatur skal „Sød Mælk“ holde mellem 30 og 34° paa Flydevægten, „Skummet Mælk“ 33° eller derover.

Viser det til Flydevægten hørende Thermometer over eller under 15° Temperatur, maa den fornødne Rettelse af Flydevægtens Udvisende foretages efter den til Apparatet hørende Tabel.

5. Udviser Flydevægten ved den nævnte Temperatur i „Sød Mælk“ under 30° eller over 34° og i „Skummet Mælk“ under 33°, udtages en Prøve til nærmere sagkyndig Undersøgelse.
  6. Er der af en af de foranførte Grunde taget Prøve af en Del af en Mælkebeholdning til videre Undersøgelse, tages der samtidig ogsaa Prøve af den *øvrige Del* af Mælkebeholdningen.
  7. Prøven skal indeholde $\frac{1}{2}$ Pot og udtages alene i de *dertil fra Laboratoriet udleverede Flasker*, der strax lukkes med en ren Prop, forsegles, mærkes og afleveres snarest mulig til Laboratoriet.
  8. Naar en Prøve udtages, udfyldes samtidig en af de dertil udleverede *Blanketter*. En Gjenpart deraf, der underskrives af den Funktionær, som har udtaget Prøven, medfølger denne til Laboratoriet.
- Under Rubriken Bemærkninger noteres saadanne Forhold, som kunne tjene til Vejledning ved den efterfølgende Undersøgelse, og som ikke have fundet Plads i de andre Rubriker (f. Ex. Karrenes Art, Kobber o. a. lign.).

Blanket til Udfyldning:

Hovedstationens 3dje Afdeling,
den

Foreløbig Mælkeundersøgelse.

Afsendt til Stadslæggen den

Dato og Klokket, da Prøven udtoges.	Forhandlerens Navn og Bopæl.	Ejeren af Køerne, fra hvilke Mælken stammer.	Mængden af den i det paaagældende Karværende Mælk.	Pris pr. Pot.	Mælkeprøvens Temperatur ved Undersøgelsen.	Flydevægtens Udvisende.		Prøveflaskens Nr. og Mærke.	Mælkebeholderen var af?	Fandtes der med Hensyn til Mælkens Lugt, Smag eller Farve noget at bemærke?	Andre Bemærkninger.
						Urettet.	Rettet til 15° Tp.				
			Sød eller skummet Mælk?								

Der er af saadanne Undersøgelser foretaget 344 af Mælk og af disse er der konstateret 2 Førfalskninger. 4 Undersøgelser af Fløde, hvoraf 3 Førfalskninger. Ved disse Undersøgelser er der udtaget 305 Prøver, som ere undersøgte paa Sundhedskommissionens Laboratorium. Medens man hidtil, naar kemiske Undersøgelser i enkelte Tilfælde bleve benyttede, har været henvist til at sammenholde det forefundne med Resultaterne fra andre Lande, saa vil man nu ved disse og fremtidige Undersøgelser, efterhaanden blive sat i Stand til at danne sig en bestemt Mening om Indholdet særlig af Fedt og faste Stoffer i den hertil Kjøbenhavn leverede Mælk. Betydningen af en saadan Rettesnor er saa meget større, som Resultatet af den foreløbige Politiundersøgelse i Modsætning til den kemiske Analyse jo mere maa bero paa et rent Skjøn.

For sød Mælk grupperer det langt overvejende Antal Prøver,

ca. 77 0/0, sig om 11½—13 0/0 faste Stoffer,

- 8 - under 11½

- 15 - over 13

For Fedtindholdets Vedkommende ligger:

ca. 78 0/0 mellem 2½—4 0/0 Fedt

- 15 - under 2½

- 7 - over 4

Det synes saaledes, som om Grændserne i Fremtiden ville blive henholdsvis 12 0/0 faste Stoffer og 3 0/0 Fedt for sød Mælk.

For „skummet Mælk“s Vedkommende varierer Indholdet af de undersøgte Prøver særlig meget, begrundet i den meget forskelligartede Maade hvorpaa den søde Mælk behandles, inden den afgives som skummet, alt eftersom den er haandskummet, centrifugeret, halvskummet eller helskummet. Ogsaa dette Forhold vil det blive nødvendigt at underkaste en nærmere Ordning, bl. a. derved, at der paa Mælkekarrene forlanges en Angivelse af, hvad de indeholde.

Hvad angaar den Kontrol, som forskellige Mejerier i de sidste Aar, enten alene eller sluttende sig sammen til Foreninger, rent privat have underkastet sig dels ved kemiske Undersøgelser af Mælken, dels ved en Kontrol med de Kreaturbesætninger, hvorfra Mælken leveres, da skal det indrømmes, at der herigjennem kan bydes Publikum al fornøden Garanti og at disse Bestræbelser derfor i høj Grad bør paaskjønnes. Det vil imidlertid let ses, at Angivelsen af at saadan Kontrol er iværksat ogsaa kan blive misvisende for Publikum, saasnart Tilsynet, særlig det veterinære, ikke er stadigt virkende. Opmærksomheden har da ogsaa allerede været henvendt paa dette Forhold, der nogle Gange har givet Anledning til Indskriden.

Mejerilokalene have paa faa Undtagelser nær gennemgaaende vist sig nogenlunde renlige og velholdte; af og til har der været Anledning til at ændre særlig Mælkekjælderens paa Grund af ugibset Loft, mangelfuldt Afløb o. lign. I et Par Tilfælde er der gjort Anvendelse af Sundhedsvedtægtens § 38, idet Udsalget midlertidig er bleven forbudt, paa Grund af særlige Ulæmper.

Tabeller.

Rettelse.

I Tab. 7 ere ved en Fejltagelse Dødskvotienterne for Kvartererne XI og XII
blevne ombyttede.

Tab. 2. Udtog af Københavns Mortalitetstabel for 1888.

	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt.
I. Farsoter. Morbi epidemici.													
Kopper. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger. Morbilli	19	7	5	-	1	2	-	-	-	-	2	-	36
Skarlagensfeber. Scarlatina	20	29	17	16	6	14	19	6	8	11	16	12	174
Ondartet Halsssyge. Diphtheritis	28	18	24	30	27	19	26	18	10	12	18	18	248
Strubehoste. Croup	7	16	19	6	9	5	7	6	1	7	4	6	93
Kighoste. Tussis convulsiva	7	16	15	8	15	8	7	12	5	6	7	12	118
Typhoid Feber. Febris typhoidea	5	1	2	1	4	3	1	2	7	6	4	2	38
Exanthematisk Typhus. Typhus exanthemat.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Asiatisk Cholera. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kolerine & akut Diarrhoe. Cholera & Catarrhus intest. acut.	10	13	20	16	30	45	58	77	117	52	25	10	473
Ansigts- og anden Vandrerosen. Erysipelas faciei & ambulans	7	6	4	6	2	1	2	2	4	1	2	5	42
Barsel-feber. Febris puerperalis	1	3	1	2	1	2	5	2	3	4	1	3	28
Ondartet Saarfeber. Pyæmia & Septicæmia	1	2	-	-	1	1	-	2	1	-	2	-	10
Koldfeber. Febris intermittens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grippe. Influenza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Ledderheumatisme. Febris rheumatica	2	1	2	1	-	2	-	-	-	2	1	1	12
Andre Farsoter. Alii morbi epidemici	1	1	4	1	-	4	2	1	1	-	1	2	18
II. Blodforgiftninger. Sangvinis infectiones.													
Dyriske Gifte. Venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erhvervet Syphilis. Syphilis acquisita	2	2	1	1	2	1	1	-	2	1	-	1	14
Medfødt Syphilis. Syphilis congenita	2	4	3	4	-	4	6	1	6	1	5	3	39
Brændevins sygdom. Alcoholismus chron.	2	2	2	2	6	3	2	1	1	1	1	2	25
Drankergalskab. Delirium tremens	3	2	2	2	5	7	5	4	6	4	1	3	44
Pludselig Død af Drik. Mors in ebrietate	-	2	-	1	1	1	-	1	-	3	1	4	14
III. Constitutionelle Sygdomme. Morbi constitutionales.													
Kirtelsyge. Scrophulosis	1	-	3	2	1	1	-	-	2	1	1	1	13
Akut Hjernevandsot. Hydrocephalus acutus	14	7	14	16	13	11	16	6	4	6	14	11	132
Akut Miliærtuberkulose. Tuberculosis acuta	7	6	4	8	6	4	5	2	2	8	4	5	61
Lungesvind. Phthisis pulmonum	67	66	86	80	85	75	53	58	50	68	57	63	808
Tuberkulose i andre Organer. Tuberculosis in aliis corporis partibus	3	12	9	10	12	8	5	5	6	5	4	1	80
Kræft. Cancer	35	27	30	32	29	28	30	24	25	18	40	39	357
Engelsk Syge. Rhachitis	6	9	18	20	13	8	6	1	6	9	6	10	112
Sukkersyge. Diabetes mellitus	4	4	2	2	2	1	-	2	2	3	2	3	27
Skørbug. Scorbutus	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Anæmi. Anæmia	1	2	1	3	2	1	-	2	-	2	1	-	15
IV. Voldsomme Dødsårsager. Violentæ mortis causæ.													
Fald og Knusning. Præcipitatio & Contusio	1	4	1	5	3	7	5	8	4	4	2	2	46
Drukning. Submersio	1	1	-	1	3	2	3	-	3	-	1	2	17
Andre ulykkelige Hændelser. Alii casus mortiferi	5	2	2	4	6	2	1	3	-	3	3	4	36
Selv mord. Suicidium	12	4	5	5	10	10	12	9	3	11	4	6	91
Mord og Drab. Homicidium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Dannelsesfejl. Vitia innata (ialt)													
	25	19	19	21	29	22	20	17	18	16	17	20	243

*) Heraf Meningitis cerebrospinalis: 9 Dødsfald.

	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt.
VI. Lokale Organsygdomme. Morbi singulorum organorum.													
Hjernebetændelse. Encephalitis & Meningitis cerebri	10	11	12	17	22	12	5	11	9	11	10	8	138
Apoplexi. Apoplexia cerebri	11	17	18	11	8	13	8	15	10	12	9	11	143
Kroniske Hjernesygdomme. Morbi cerebri chron.	13	7	12	13	4	10	9	10	8	7	8	5	106
Sindssygdom. Morbus mentalis	5	2	3	-	-	4	-	2	-	-	1	2	19
Stivkrampe og Mundklemme. Tetanus & Trismus	1	1	1	1	-	1	1	-	4	3	2	-	15
Konvulsioner. Ecclampsia	16	15	22	16	14	12	11	13	9	13	12	9	162
Kroniske Rygmarvsygdomme. Morbi medullæ spinalis chron.	4	1	1	2	2	6	1	-	1	2	4	-	24
Lungebetændelse. Pneumonia crouposa	44	21	28	38	28	34	18	13	10	27	28	13	302
Lungehindebetændelse. Pleuritis & Empyema	3	2	1	1	3	7	3	2	-	1	2	1	26
Brystkatarrh, akut Bronchitis. Bronchitis acuta simplex	9	4	13	6	4	6	3	2	1	6	5	4	63
Kapillær Bronchitis og katarrhalsk Lungebetændelse. Bronchitis capill. & Pneumonia catarrhal	48	40	30	38	23	22	15	11	8	25	22	34	316
Kronisk Bronchitis. Bronchitis chron. & Bronchiectasis	7	4	6	2	6	9	4	3	8	7	2	8	63
Organisk Hjertesygdom. Morbus cordis	26	23	26	30	44	33	20	24	17	24	19	23	309
Bughindebetændelse. Peritonitis	1	4	3	4	5	5	7	7	7	4	7	3	57
Tarmslyngning og indeklemt Brok. Ileus, Intussusceptio & Hernia incarcerata	3	5	4	1	3	3	3	1	5	3	3	5	39
Bright's Sygdom. Nephritis albuminosa	15	7	7	8	4	12	12	18	6	7	9	9	114
Nyre- og Blæresten. Lithiasis renalis & vesicalis	-	1	2	-	-	1	-	-	1	1	1	-	7
Andre kron. Underlivssygdomme. Alii morbi abdominales chron.	22	20	11	18	16	18	22	24	31	37	29	13	261
Andre Sygdomme i indv. Organer. Alii morbi organ. interior.	17	29	32	18	16	17	13	13	5	16	21	11	208
VII. Sygdomme i de ydre Dele. Morbi ext. partium corporis (ialt)													
	6	17	7	5	6	9	4	4	6	3	5	5	77
VIII. Andre hyppige Dødsårsager. Alii causæ mortis frequentes.													
Alderdomssvaghed. Marasmus senilis	16	10	14	9	5	10	8	12	9	13	8	11	125
Tæring hos Smaabørn. Atrophia infantilis	19	15	21	19	23	21	22	33	44	40	28	21	306
Død under Fødselen og i Barselseng (Barsel-feber ikke medregnet). Mors in partu & puerperio	-	1	2	2	2	-	1	-	1	-	-	4	13
Pludselig Død uden kjendt Aarsag. Mors repentina sine nota causa	17	12	8	7	11	8	5	3	11	6	9	12	109
Uangiven og slet specificeret Dødsårsag. Causa mortis male vel omnino non indicata	16	14	16	9	10	2	6	9	6	3	15	2	108
Tilsammen	628	571	615	581	584	577	498	502	514	536	503	465	6577
Heraf døde uden Lægebehandling. Mors medico non vocato obveniens													
	94	65	71	65	80	70	76	72	75	76	65	69	878
Dødfødte. Exanimis nati													
	28	20	34	33	20	20	26	19	19	22	28	23	292

Tab. 5. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i Kjøbenhavn i Aaret 1888. Naissances, décès et causes de décès.

A.	Areal i Tdr. Land — Superficie	Folkemængde efter Beregning — Population calculée	Antal af — Nombre de												Af 1000 ere — Taux corres- pondants sur 1000 habitants		Dødsfald efter Alderen. Répartition des décès par âge										
			Ægteskaber. Mariages	Levendefødte — Vivants-nés.					Dødfødte. Morts-nés.		Dødsfald. Décès					født Natalité	døde Mortalité	15—45			45—65		65—80		over 80		
				Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Kjøn. Sexe		Ialt. Total	Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Kjøn. Sexe		Uægte under 1 Aar. Illégitimes de 0—1 an	Ialt. Total	0—1			1—5	5—15	M. F.		M. F.		M. F.		M. F.	
						M.	F.				M.	F.								M.	F.	M.	F.	M.	F.		
Hele Kjøbenhavn. Total.	4000	303500	2508	8564	2013	5405	5172	10577	220	72	3444	3133	625	6577	34.85	21.67	2086	840	386	671	478	581	436	363	494	84	158
1. Gamle Bys ældre Del	192 60 85 104 116	18000							5	3	147	157	17	304	16.89	65	24	8	32	21	32	33	28	41	5	15	
2. Gamle Bys yngre Del		35500							15	5	349	317	41	666	18.76	142	71	35	77	48	84	52	53	66	10	28	
3. Gammelholm		8800							6	1	60	53	2	113	12.84	22	6	7	13	11	20	11	10	9	2	2	
4. St. Annæ Øster Kvarter		12000							4	-	185	179	3	355	29.58	18	11	3	24	20	49	34	75	71	16	34	
5. St. Annæ Vester Kvarter		29500							27	21	346	326	80	672	22.78	218	80	42	73	48	66	47	33	47	4	14	
6. Christianshavn		18200							11	5	193	201	31	394	21.64	116	51	25	37	36	47	32	13	32	1	4	
Indenvolds. La ville s. s.	800	122000	1033	2595	330	1454	1471	2925	68	35	1280	1224	174	2504	23.97	20.52	581	243	120	256	184	298	209	212	266	38	97
7. Voldkvarteret	620 c. 2580	40000							26	1	259	254	30	513	12.82	150	54	34	46	48	43	35	30	54	11	8	
8. Østerbro		16000							12	1	131	121	14	252	15.75	86	36	21	26	18	20	15	9	12	6	3	
9. Blegdamskvarteret		21000							25	3	281	258	65	539	25.66	208	89	29	45	36	36	26	18	32	9	11	
10. Nørrebro		20000							17	3	279	219	52	498	24.90	225	84	41	38	30	29	23	11	12	3	2	
11. Blaagaardskvarteret		36000							30	5	431	380	106	811	22.53	300	140	54	75	59	48	48	27	42	6	12	
12. Vesterbro		42500							31	9	595	586	148	1181	27.78	490	178	69	95	84	68	64	44	56	10	23	
Udenvolds. Les faubourgs	3200	175500	1475	5780	572	3289	3063	6352	141	22	1976	1818	415	3794	36.19	21.62	1459	581	248	325	275	244	211	139	208	45	59
Fødselsstiftelsen. La maternité				189	1111	662	638	1300	11	13	17	17	29	34			33			1							
Garnisonen. La garnison		c. 6000									31		31		5.17				29	1	1		1				
Ikke bosatte og uden Bolig. Non domiciliés									2		140	74	7	214					18	61	18	38	16	11	20	1	2

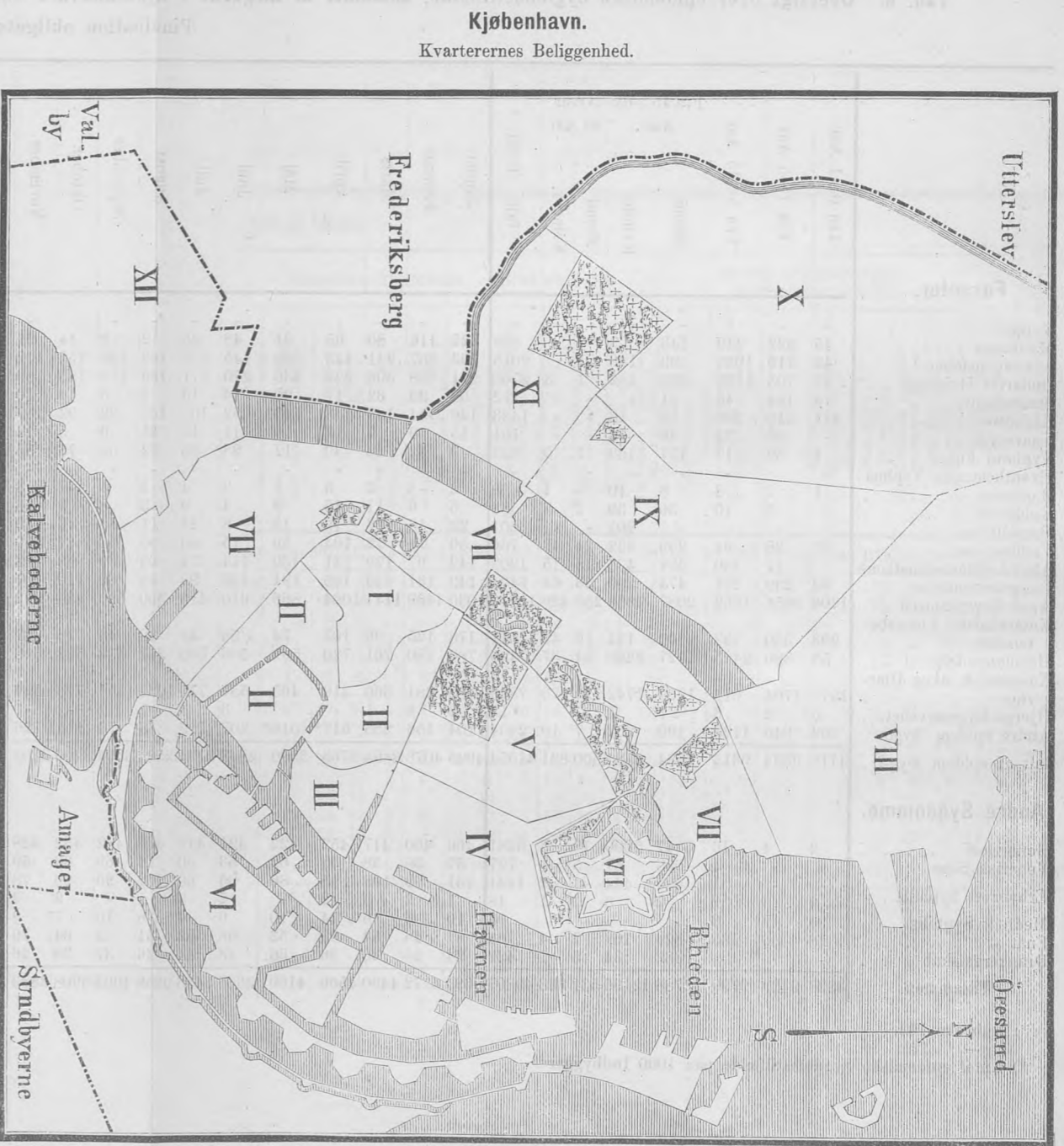
NB. Da Sogneinddelingen ikke falder sammen med den her benyttede Inddeling i Kvarterer, ere Levende-Fødsler og Ægteskaber — der anmeldes sognevis hver Uge — ikke angivne for de enkelte Kvarterer. — Garnisonen, hvortil regnes Flaadens Mandskab er ikke indbefattet i de for de enkelte Kvarterer angivne Folketal; Dødelighedskvotienterne ere i den Anledning, samt fordi Dødsfaldene paa Fødselsstiftelsen ligeledes ere særskilt anførte, i enkelte Kvarterer noget forskjellige fra dem, der findes paa Tab. 7.

Tab. 5.

B.	Dødsårsager — Causes de décès																																Ialt. Total	Deraf døde uden Lægebehandling Sine medico mortui (in summa totali inclusi)																
	Epidemiske Sygdomme. Morbi epidemici												Andre ak. Sygdomme. Alii morbi acuti					Kroniske Sygdomme. Morbi chronici										Andre Dødsårsager. Aliæ causæ mortis																						
	Mælinger. Scarlagensfeber. Ondartet Halsøge og Strubeh. Diphtheritis & Croup Kighoste. Typhoid Feber. Febria typhoides Blodgang. Dysenteria Kolerine og akut Diar- rhoe. Cholerae & Catarrhus intestinalis acutus. 0-1 1-65 over 65	Rosen. Erysipelas	Barsel-feber. Fb. puerperalis	Pyæmi & Septicæmi	Gigtfeber. Fb. rheumatica	Meningitis cerebrospinalis	Lungebetændelse. Pneumonia crouposa	Andre akutte Bryttsygdomme. Alii morbi pulmon. acuti	Andre epidemiske Sygdomme. Alii morbi epidemici	Ialt af epid. Sygdomme. Summa morbi epidemici	Hjernebetændelse. Meningitis cerebri	Apoplexia	Krampe. Convulsiones	Bugbetændelse. Peritonitis	Andre akutte Sygdomme. Alii morbi acuti	Lungevandsot. Phthisis pulmonum	Andre tuberkuløse Sygdomme. Alii morbi tuberculosi	Kræft. Cancer	Engelak Syge. Rhaehitis	Syphilis	Bright's Sygdom. Mb. Brightii	Hjertesygdom. Mb. cordis	Kroniske Hjernesygdomme. Mb. cerebri chron.	Kroniske Bryttsygdomme. Mb. pulm. chron.	Kroniske Underlivs- sygdomme. Mb. abdom. chron.	Rygmarvs- sygdomme. Mb. medullæ spinal.	Sygdomme i ydre Dele. Mb. ext. partium	Ulykkestilfælde. Mors violenta accid.	Selv- mord. Suicidium	Teering hos Smaa- børn. Atrophia infant.	Alderdom. Senilitas	Alcoholismus			Medfødte Fejl. Vitæ innata.	Pludselig død. Mors subitanea	Ubekjendt og uansigt. Causa mortis ignota	Andre Årsager. Aliæ mortis causæ												
Hele Kjøbenhavn. Total	36	174	341	118	38	-	422	48	3	42	28	10	12	9	60	242	379	9	1971	126	12	143	177	57	102	808	286	357	112	14	39	114	309	133	148	268	24	76	98	91	306	125	83	243	109	108	138	6577	878	
1. Gamle Bys ældre Del	-	3	14	3	1	-	10	1	1	2	1	-	1	-	3	8	16	1	65	5	1	13	5	2	4	47	10	16	1	1	1	6	25	11	7	13	2	4	1	5	7	11	6	7	15	5	8	304	40	
2. Gamle Bys yngre Del	3	8	41	6	4	-	23	5	2	7	2	3	1	5	29	37	4	183	17	1	18	8	3	12	105	17	33	5	2	2	14	48	12	23	32	5	4	6	9	17	19	8	19	13	11	19	666	72		
3. Gammelholm	-	1	8	2	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	3	6	-	24	2	-	5	1	3	1	17	4	8	1	-	-	6	3	4	9	1	1	4	3	4	1	1	3	1	5	113	14			
4. St. Annæ Øster Kvarter	-	1	3	-	1	-	4	-	-	2	1	-	1	-	1	30	12	-	56	1	1	16	-	6	5	62	17	38	1	1	-	13	32	22	8	15	3	6	1	4	3	17	2	5	6	1	13	355	17	
5. St. Annæ Vester Kvarter	-	16	39	6	2	-	40	4	-	3	4	1	2	1	3	31	42	1	195	12	1	18	17	5	14	79	32	31	18	-	8	10	25	13	17	24	5	11	3	11	28	6	18	31	15	10	15	672	83	
6. Christianshavn	4	14	18	8	1	-	28	4	-	2	2	1	-	-	2	12	32	1	129	5	2	11	10	2	8	47	19	21	5	-	1	6	14	14	15	18	1	3	5	6	11	2	11	13	1	9	5	394	44	
Indenvolds. La ville s. s.	7	43	123	25	9	-	108	14	3	16	10	5	7	2	15	113	145	7	652	42	6	81	41	21	44	357	99	147	31	4	12	49	150	76	74	111	17	29	20	38	70	56	46	76	53	37	65	2504	270	
7. Voldkvarteret	-	15	28	11	-	-	33	1	-	4	1	-	2	3	4	15	26	-	143	11	-	8	7	10	7	57	23	38	7	1	1	10	39	13	13	26	1	6	5	7	15	12	1	20	9	9	14	513	57	
8. Østerbro	-	8	19	4	-	-	19	3	-	2	1	1	-	1	3	6	12	-	79	5	1	4	9	3	4	38	15	20	5	1	4	4	7	4	2	11	-	5	2	1	5	6	2	4	8	3	-	252	30	
9. Blegdamskvarteret	1	12	34	9	2	-	48	6	-	5	-	-	1	-	1	5	16	30	1	171	11	-	7	17	2	9	66	28	24	16	2	4	8	21	6	12	23	2	2	14	6	32	14	-	21	6	8	7	539	71
10. Nørrebro	7	24	24	15	5	-	42	5	-	1	4	-	-	1	5	14	29	1	177	14	-	6	25	1	10	51	19	10	12	-	2	7	14	8	8	16	-	7	14	1	45	3	4	22	4	15	3	498	97	
11. Blaagaardskvarteret	10	14	50	22	4	-	66	14	-	3	3	1	-	-	15	16	35	-	253	18	1	16	25	6	9	91	44	44	23	2	6	11	32	7	18	25	2	8	12	12	61	15	7	24	13	10	16	811	103	
12. Vesterbro	10	46	41	29	15	-	103	5	-	8	7	2	2	1	13	44	97	-	423	21	3	18	52	12	12	125	50	44	18	3	9	22	39	14	17	47	2	11	10	10	74	16	18	56	10	22	23	1181	204	
Udenvolds. Les faubourgs	28	119	196	90	26	-	311	34	-	23	16	5	4	7	45	111	229	2	1246	80	5	59	135	34	51	428	179	180	81	9	26	62	152	52	70	148	7	39	57	37	232	66	32	147	50	67	63	3794	562	
Fødselstiftelsen. La maternité	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	4	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	20	-	-	1	34	-	
Garnisonen. La garnison	-	4	3	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	9	-	-	19	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	1	1	31	4		
Uden Bolig. Non domiciliés	1	8	19	3	1	-	2	-	-	1	1	-	1	-	9	4	-	50	-	2	1	3	1	1	5	21	7	30	-	1	-	3	6	5	4	8	-	8	21	12	-	3	5	-	6	3	8	214	42	

Tab. 7. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1888.

Kjøbenhavn Ville de Copenhague	Befolkning. Population							Af 1000 Individuer døde i 1888		Areal i Tdr. Land	
	beregnet 1. Juli 1888	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Beboelses- tæthed: paa 100 □ Al. Bjægeareal boede	af epide- miske Sygdomme		af alle Døds- arsager tilsammen
			0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar				
Hele Byen *) Total Rhod og Havn (la røde et le port) incl. . . .	303500	100,00	2,7	9,3	17,3	65,9	4,6	1,7	6,49	21,67	4000
Quartiers.											
Indenfor gamle Voldlinie. La ville . . .	126000	41,5	2,0	7,1	16,2	69,2	5,8	1,4	5,34	20,44	800
Kvarter VII. Voldkvarteret . . .	42000	13,8	2,6	8,3	15,3	69,8	3,9	1,5	3,40	12,23	620
VIII. Østerbro . . .	16000	5,3	2,8	10,11	21,4	62,2	3,6	1,6	4,94	15,75	
IX. Blegdæm . . .	21000	6,9	3,1	11,2	18,6	62,9	3,9	1,9	8,14	25,66	
X. Nørrebro . . .	20000	6,6	3,6	13,3	24,0	56,2	2,4	2,4	8,45	24,30	2580
XI. Blagaard . . .	36000	11,8	3,6	11,9	19,7	61,2	3,6	2,5	9,93	27,78	
XII. Vesterbro . . .	42500	14,0	3,4	11,1	18,7	62,9	3,7	1,9	7,05	22,58	
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs	177500	58,4	3,2	10,9	19,7	62,5	3,5	1,9	7,03	21,47	3200
Quartiers.											
Indenfor gamle Voldlinie. La ville . . .	126000	41,5	2,0	7,1	16,2	69,2	5,8	1,4	5,34	20,44	800
Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	18000	5,9	1,7	6,5	14,5	70,3	6,9	1,3	3,61	16,89	192
II. Gamle Bys yngre Del	36000	11,9	2,0	7,1	15,3	69,5	6,0	1,3	5,08	18,53	
III. Gammelholm . . .	8800	2,9	1,7	6,6	14,3	73,0	4,1	1,1	2,72	12,34	
IV. St. Annæ Øster . . .	12400	4,1	1,6	4,5	11,7	70,8	10,2	0,9	4,02	31,45	85
V. St. Annæ Vester . . .	32000	10,5	2,7	8,9	17,3	66,5	4,5	2,1	6,40	21,43	104
VI. Christianshavn . . .	18800	6,2	2,5	9,2	17,9	65,0	3,2	1,7	7,18	21,49	116
Quartiers.											
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs	177500	58,4	3,2	10,9	19,7	62,5	3,5	1,9	7,03	21,47	3200
Maladies épidémiques											
Mortalité de 1/an 1888 sur 1000 habitants											
Hele Byen *)											
Indenfor gamle Voldlinie											
Udenfor gamle Voldlinie											

- Kvarter I.: St. Peders, Bispegårdens, Universitetets og Stryagogens Rode samt Frimands Kvarter.
- Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusest, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvægtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snares Kvarter.
- Kvarter III.: Gammelholms Rode.
- Kvarter IV.: Nyhavns, Marmorhøjens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
- Kvarter V.: Gøttersgades, Frimurernes, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nyboders Rode samt Nyboder.
- Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Presters Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode samt Søforterne.
- Kvarter VII.: Kommunehospitalets, Pehingseens og Ørstedsparkens Rode, Vestervold og Østervolds Kvarter samt Cladellet.
- Kvarter VIII.: Østerbros og Strandvejens Roder.
- Kvarter IX.: Ravnshøjens, St. Hans og Blegdæms Rode.
- Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Frelled Rode.
- Kvarter XI.: Blagaards og Kirkegaardens Rode.
- Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Sorte Hests, Enghavevejs, Vestertrælleds og Kvegetorvejs Rode.

*) I Totaldødeligheden ere tillige indbefattede de udenfor boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Aux chiffres de la mortalité sont compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1889.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1890.

Aaret 1889 udmærkede sig ved en overordenlig stor epidemisk Sygelighed. Siden 1879 har kun et enkelt Aar frembudt en større relativ Sygelighed, og det samlede Antal Tilfælde, der ere anmeldte af Lægerne, er i 1889 naaet op til 58376, et Tal der, som nedenstaaende Tabel viser, er næsten 30 % større end det gennemsnitlige aarlige Tal for hele 12 Aars Perioden: 41386, og næsten 20 % større end det højeste Tal for noget enkelt Aar, nemlig 47238 i 1879.

Aarets store Sygelighed skyldes væsenligst den betydelige Epidemi af *Influenza* i Aarets sidste Maaned. Men ogsaa *Cholérine* og *typhoid Feber* have begge havt stor Udbredelse særligt ved Aarets Midte, og endelig er der af *Diphtheritis* anmeldt et overordenligt stort Antal Tilfælde, det største i de sidste 27 Aar.

	Gjennemsnit af					1879 højeste Antal epid. Tilf. p. m.	1885 laveste Antal epid. Tilf. p. m.	1889
	3 Aar 1877-1879	3 Aar 1880-1882	3 Aar 1883-1885	3 Aar 1886-1888	12 Aar 1877-1888			
Aarene	1877-1879	1880-1882	1883-1885	1886-1888	1877-1888	p. m.	p. m.	
Alle anmeldte Sygdoms- tilfælde	44309	50942	51556	54889	50424	55144	47499	66336
Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	37030	41979	41094	45439	41386	47238	36775	58376
Paa 1000 Beboerefaldt af epidemiske Sygdomme	164	169	148	153	159	203	129	189

Antages Folkemængden i Henhold til Tællingen i 1890 ved Midten af 1889 at have været 308,600, indtraf der 189 Tilfælde af epidemiske Sygdomme for hvert 1000 Indbyggere, altsaa betydelig flere end Gjennemsnittallet for 1877—88: 159, men dog en Del færre end for det mest hjemsøgte Aar af Perioden 1877—88: nemlig 203 i 1879. Derimod har Dødeligheden ikke været særdeles stor; naar de Byen uvedkommende Personer, der navnlig fra omliggende Kommuner direkte indlægges paa Hospitalerne, holdes ude af Beregning, har Dødeligheden endog været noget mindre end i de nærmest foregaaende Aar.

Tabel 6 giver en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, fordelt efter Alder og Kjønn, efter deres Optraeden i de enkelte Kvarterer. Tab. 2 og 5 A og B give lignende Oversigter over Dødsfaldene, medens Tab. 7 viser Dødelighedens Forhold i de enkelte Kvarterer sammenlignet med den levende Befolknings Fordeling efter Aldersklasser. Enkelte Sygdomme, der have havt større Betydning, ville nærmere blive omtalt i det følgende, medens der iøvrigt henvises til de angivne Tabeller.

Skjøndt *Skarlagensfeberen* (Scarlatina) viser en kjendelig Nedgang i Tilfældenes Antal i Modsætning til de nærmest foregaaende Aar, er den dog endnu i 1889 forekommet med saa stor Hyppighed, at man næppe er berettiget til at antage, at Enden

paa den store Epidemi, der nu har varet i 5 Aar, er nær forestaaende. Undersøger man, hvorledes Tilfældene i 1889 have været fordelt paa Aarets Maaneder, viser det sig da ogsaa, at Sygdommen vel har været i Aftagende fra Januar (97 Tilfælde) til Maj (37), men derpaa atter har bredt sig stærkt til Aarets Udgang — i December anmeldtes 186 Tilfælde. I 1890 er Skarlagensfeberen ganske vist atter taget noget af — i Januar 165, Februar 129, Marts 171 og April 95 Tilfælde; men Formindskelsen er ikke nær saa stor som i første Halvdel af 1889, i hvilken der ialt kun anmeldtes 390 Tilfælde, medens der til Midten af Maj 1890 allerede var anmeldt henved 600 Tilfælde. I 1889 var det gennemsnitlige Antal af anmeldte Tilfælde om Maaneden endnu 96, medens dette Tal i 1884, da Sygdommen ikke herskede epidemisk kun var 49, saaledes som berørt i Aarsberetningen for 1888.

I de sidste 27 Aar, siden 1863, er Skarlagensfeberen optraadt som Epidemi, eller har i hvert Fald udmærket sig ved større epidemisk Udbredelse 5 Gange, nemlig i

1865—66	med tilsammen	3645	Tilfælde	og	467	Dødsfald.
1869—71	-	4550	-	-	479	-
1875—76	-	1754	-	-	144	-
1879—82	-	5932	-	-	487	-
1885—89	-	7428	-	-	422	-

Bortses fra Aarene 1875—76, i hvilke den epidemiske Karakter ikke var meget udtalt, fremgaar det af Aarstallene, at de fire betydelige Epidemier have faaet længere Varighed, jo nærmere de ere komne Nutiden. Den første Epidemi varede kun 2 Aar 1865—66, den næste 1869—71 3 Aar, derpaa 1879—82 4 Aar og endelig begyndte i 1885 en Epidemi, der nu varer paa 6te Aar. Samtidig ere de epidemifrie Perioder ikke blevne større, men have kun omfattet 2—3 Aar, nemlig 1867—68, 1872—74, 1877—78 og 1883—84. Man faar heraf det Indtryk, at Skarlagensfeberen er i Færd med at skaffe sig mere Indgang og bedre Fodfæste end hidtil har været Tilfælde.

Undersøger man nærmere de anmeldte Tilfældes *Fordeling over Aaret 1889*, finder man som ovenfor berørt, at fjerde Kvartal, Maanederne Oktober—December, har det højeste Antal — 462 Tilfælde —, derefter kommer tredie Kvartal med 283, første Kvartal med 242 og endelig andet Kvartal med 148 Tilfælde; de to sidste Kvartaler i Aaret, have altsaa tilsammen et betydeligt større Antal Tilfælde end de to første: 745 mod 390. Det samme Forhold finder for den nuværende Epidemis Vedkommende Sted i 1887 og 1885; i 1888 er Differencen derimod størst mellem første og fjerde paa den ene, andet og tredie Kvartal paa den anden Side. Betragter man derimod Fem-aars-Epidemien i sin Helhed, faar man et betydeligt højere gennemsnitligt Antal Tilfælde for første og fjerde Kvartal end for andet og tredie. Skarlagensfeberen synes altsaa i det hele at faa større Udbredelse i den kolde Del af Aaret, mindre i den varmere. Det samme Resultat faar man ved at beregne det gennemsnitlige Antal Tilfælde, der for de 5 epidemiske Aar 1885—89 falde paa hver Maaned, reduceret til 30 Dage, nemlig i Januar 140, Februar 138, Marts 133, April 95, Maj 81, Juni 102, Juli 114, August 87, September 114, Oktober 137, November 163 og December 165. Der kan heraf dannes to Grupper, hver paa 6 Maaneder, den ene omfattende Maanederne i første og fjerde Kvartal med gennemsnitligt 146 Tilfælde om Maaneden, den anden bestaaende af andet og tredie Kvartals Maaneder med kun 99 Tilfælde om Maaneden. I første Gruppe have November og December et betydeligt højere Antal Tilfælde (163—165) end de øvrige fire Maaneder (133—140), og i anden Gruppe udmærke Maanederne Juli og September sig ligeledes ved et større Antal (114) end de øvrige fire (81—102). Denne gennemsnitlige Fordeling af Tilfælde for *hele* Tidsrummet hænger naturligvis nøje sammen med Epidemiens hele Forløb. Dette var nemlig i store Træk saaledes, at der efter en Periode af 2 Aar 1883—84 med mere sporadisk Forekomst af Sygdommen, indtraadte en begyndende Stigning i Tilfældenes Antal i sidste Halvdel af

1884; allerede i første Kvartal af 1885 naaedes et foreløbigt Maximum (444 Tilfælde mod 585 i hele 1884); Tilfældene tog derpaa af gennem Resten af 1885, Antallet holdt sig temmelig uforandret i 1886, tog atter ret betydeligt af til et første Minimum 212 Tilfælde i første Halvaar af 1887. Efter en Stigning i Aarets tredie Kvartal naaede Epidemien sit andet Maximum i fjerde Kvartal af 1887 (777 Tilfælde) og i første Kvartal af 1888 (791 Tilfælde). Under Svingninger sank Antallet derpaa ret betydelig, indtil Sygdommen i 1889 fik sit mest udtalte Minimum: 148 Tilfælde i andet Kvartal. Herefter er der atter begyndt en Stigning indtil Aarets Udgang.

Det vil af denne Fremstilling ses, at de to Maxima begge ere faldne i første og fjerde Kvartal, medens begge Minima ere faldne paa andet Kvartal. Ogsaa i Epidemierne 1879—82, samt 1875—76 findes gjennemsnitlig de fleste Tilfælde anmeldte i første og fjerde Kvartal, de færreste i andet og tredie tilsammen, ligeledes her af den Grund at begge Epidemiers Maximum falder i første og fjerde Kvartaler uden at disse for hvert enkelt Aar fremvise det største Antal anmeldte Tilfælde. Deler man disse to Epidemier hver i to Halvdele, med Aarene 74 og 75 paa den ene, 76 og 77 paa den anden Side, og for Epidemien 79—82 med Aarene 78, 79 og 80 paa den ene, 81, 82 og 83 paa den anden Side, vil man finde at de fleste Tilfælde ere indtrufne i Epidemiens første Halvdel, saaledes for Epidemien 75—76: 52.8 % af Tilfældene i første mod 47.2 % i sidste Halvdel, for Epidemien 1879—82 endog 54.0 % i første 46.0 % i sidste Halvdel. Behandles de 6 Aar 1884—89 paa samme Maade, faar man derimod 42.2 % af Tilfældene anmeldte i 1884—86 mod 57.8 % i 1887—89, et Forhold, der, hvis den i de to foregaaende Epidemier fundne Fordeling har mere almindelig Betydning, maaske ogsaa kunde tyde paa, at den nuværende Skarlagensfeberpidemi endnu ikke stunder mod Enden.

I 1889 fordelte de anmeldte Tilfælde af Skarlagensfeber sig temmelig i Forhold til Kvarterernes Folkemængde; kun femte Kvarter, St. Annæ Vester, havde et Antal, der var betydelig højere end det, som kan beregnes som Gjennemsnit for de 5 epidemiske Aar 1885—89, nemlig 180 mod 152. I 1888 derimod, der havde det højeste Antal Tilfælde af de fem epidemiske Aar, havde de 6 Kvarterer udenfor den gamle Voldlinie, samt Christianshavn den aldeles overvejende Mængde af de anmeldte Tilfælde. I 1887 var egenlig kun Vesterbro særlig stærkt hjemstøgt med 481 Tilfælde mod 295 som Gjennemsnit for Femaaret, i 1886 Gammelholm og St. Annæ Øster Kvarter, og i 1885 var det væsenlig Gamle Bys ældre og yngre Del (første og andet Kvarter) samt Christianshavn, der blev stærkt hjemstøgte, altsaa lige i Epidemiens Begyndelse, henholdsvis 163, 129 og 145 Tilfælde mod 92, 117 og 107 som Gjennemsnit for Femaaret.

I 1889 indtraf der kun 56 Dødsfald af Skarlagensfeber, endel færre end Gjennemsnitstallet for Perioden 1885—89, som er 84; sætter man Dødeligheden i Forhold til Antallet af anmeldte Sygdomstilfælde, faas for hele Perioden 5.6 Døde af 100 Syge, og for 1889 4.9, Tal, der ere betydelig lavere end de, der kunne beregnes for de tidligere epidemiske Perioder. I 1865—66 var Dødeligheden saaledes 12.8 %, i 1869—71 10.5 %, i 1875—76 og i 1879—82 8.2 % af den anmeldte Sygelighed. Der synes saaledes at gjøre sig en Aftagen af Dødeligheden gjældende gennem de sidste 25 Aar, og Differencen fra 12.8 til 8.2 er maaske betydelig nok til ikke ganske at forsvinde ved den Omstændighed, at det mindre fuldstændige Anmeldelsessystem i Tidsrummets Begyndelse i og for sig maa betinge en større Kvotient. Forskjellen i Dødeligheden mellem de epidemiske og de ikke epidemiske Aar er ikke meget stor, 8.5 % under Epidemi mod næsten 8 % udenfor Epidemi, naar hele Tidsrummet af 25 Aar tages under et. Men ogsaa for de ikke epidemiske Aars Vedkommende viser det sig, at Dødeligheden pr. 100 Sygdomstilfælde er betydelig større i det omhandlede

Tidsrumms Begyndelse end mod dets Slutning, for 1863—64 saaledes 10,6 % mod 3,1 % for 1883—84.

Af *ondartet Halssyge* (Diphtheritis) er der i 1889 anmeldt ialt 3223 Tilfælde, et Antal, der langt overgaar, hvad der i noget tidligere Aar er anmeldt; under den epidemiske Periode 1885—89, hvori Sygdommen nu befinder sig, og som har været lige saa længe som den herskende Epidemii af Skarlagensfeber, har det gjennemsnitlige Antal af anmeldte Tilfælde for et Aar været 2109; tidligere naar Sygdommen periodevis er optraadt med større epidemisk Udbredelse — saaledes, i 1864—66 og 1878—82 — har Gjennemsnittallet pr. Aar kun været 718 og 825 Tilfælde. Tilfældenes Fordeling over Aaret 1889 har været saaledes, at der i det første Kvartal forekom 539 mod 998 i det sidste Kvartal. Denne større Udbredelse har foreløbig holdt sig i 1890, i hvis første Kvartal ikke mindre end 1184 Tilfælde blev anmeldt. Hvad angaaer Fordelingen paa Aldersklasser vil det ses, at 1978 c. 62 % vare Børn indtil 15 Aars Alderen, 1245 c. 38 % voksne Mennesker over 15 Aar. Af disse sidste vare 670 Mænd, 566 Kvinder mellem 15 og 65 Aar gamle, kun 9 (2 Mænd og 7 Kvinder) vare over 65 Aar gamle. Denne ret betydelige Overvægt af Mændene skyldes Garnisonen. Ikke mindre end 416 Tilfælde af Diphtheritis bleve i Aarets Løb behandlede paa Garnisonshospitalet. Regnes disse Tilfælde fra, stiller Forholdet sig mellem de to Kjøen i de omhandlede Aldersklasser sig saaledes, at der angrebes 254 Mænd mod 566 Kvinder, altsaa 31 % mod 69 %.

Udtrykkes Sygdommens Tilvæxt fra Aar til Aar siden 1885 ved det Antal Tilfælde, som hvert Aar falder paa 1000 af Befolkningen, vil man finde, at der i 1885 kun angrebes 2,8, i 1886: 6,3, i 1887: 8,3, i 1888: 9,8, og i 1889 endelig 10,4 p. m. Som man kan tænke sig — blandt Andet naar henses til den forskjellige Fordeling af Aldersklasserne i de forskjellige Dele af Staden — viser Tilfældenes Fordeling over Byen ret betydelig Forskjelligheder mellem de enkelte Kvarterer. Medens St. Annæ Vester Kvarter og Christianshavn have henholdsvis 16,2 og 10,2 Tilfælde p. m. af Befolkningen, variere de øvrige fire Kvarterer indenfor den gamle Voldlinie kun mellem 6,6 og 7,4 p. m. Denne ulige Fordeling betinges imidlertid for en væsentlig Del af Garnisonsforholdene, idet de fleste og største af Byens Kaserne ere beliggende i de to førstnævnte Kvarterer. Udenfor den gamle Voldlinie har Sygeligheden i de forskjellige Kvarterer varieret mellem 9,5 og 11,7 p. m., men tagne tilsammen er deres Sygelighed ikke større end indenfor Voldlinien, nemlig begge Steder 10,0 p. m. For hele den epidemiske Periode 1885—89 viser der sig en Overvægt i Tilfældenes Antal for Byen udenfor Voldlinien over Byen indenfor Voldlinien, nemlig 7,4 mod 6,3 p. m. Af de enkelte Kvarterer indenfor Voldlinien har andet (gamle Bys yngre Del), været mindst angrebet, kun 4,8 p. m.; Christianshavn stærkest angrebet, 8,3 p. m.; udenfor Voldlinien har derimod Voldkvarteret været mindst hjemsøgt, 6,3 p. m., tiende (Nørrebro) og tolvte Kvarter (Vesterbro) mest hjemsøgte med henholdsvis 8,4 og 8,5 Tilfælde p. m. af Befolkningen.

Ogsaa Antallet af Dødsfald af Diphtheritis er voxet stærkt siden 1885. Indtil dette Aar var Tallet af Dødsfald under 100, naar undtages Aaret 1865, da der herskede en lille Epidemii med en Dødelighed af 12 % af Tilfældene. Gjennemsnittallet var 44 Dødsfald om Aaret, med et noget større Antal under Epidemien 1878—82, (1879: 79 Dødsfald). Endnu i 1883 og 84 forekom kun 48 og 46 Dødsfald, men i 1885 100 og derefter kom der en uafbrudt og temmelig hurtig Tilvæxt hvert Aar indtil 330 i 1889. Dette udgjør dog kun 10 % af de Angrebne og c. 1 p. m. af Befolkningen, altsaa en Dødelighed, der maa siges at være forholdsvis lav. Fordelingen af Dødsfaldene over Aldersklasserne var saaledes at c. 95 % indtraf hos Børn under 15 Aar, kun 5 % hos Voksne (14 Mænd 4 Kvinder). Kun 13 Dødsfald indtraf hos Børn under 1 Aar.

Strubehoste (Croup) blev i 1889 anmeldt med et Antal af 254 Tilfælde. Med Hensyn til dens Forhold i de sidste 25 Aar skal mindes om, at den indtil 1872 forekom

med mellem 25 og 91 Tilfælde aarlig. Det sidste Tal blev anmeldt under en Epidemi 1864—66, der faldt sammen med den i det Foregaaende omtalte Epidemi af Diphtheritis. Efter 1872 var Antallet næsten bestandig over 100, stigende til 183 under Diphtheritis-Epidemien i 1878—82. I 1883 og 84, da der kun forekom faa Tilfælde saavel af Diphtheritis som af Skarlagensfeber anmeldtes der dog 131 og 147 Tilfælde af Strubehoste. Fra 1885 steg Antallet til over 200 om Aaret, flest i 1886, da der forekom 286. Dødeligheden af Strubehoste — som siden 1863 syv Gange har været 50 % og derover af de anmeldte Tilfælde — var i de 5 Aar 1885—89 henholdsvis 31 %, 43 %, 34 %, 43 % og 24 % af de Angrebne; for hele Femaars-Perioden en gennemsnitlig aarlig Dødelighed af 36 %. I de foregaaende 7 Aar 1878—84, i hvilke der ligeledes fandtes en, om end betydelig mindre epidemisk Udbredelse af Croup, var den ikke mindre end 49,8 %.

Den *typhoide Feber* (Febris typhoidea) havde som allerede berørt en ret betydelig epidemisk Udbredelse i 1889, vistnok den største siden 1880, da der ligeledes indtraf en betydelig Epidemi. En Sammenligning mellem den typhoide Febers Forhold før og efter 1884 bliver nemlig vanskeliggjort derved, at der fra 1876—84 paa de epidemiske Sygelister fra Lægerne i særskilt Rubrik jævnsides med denne Sygdom blev anmeldt Tilfælde af kontinuerende (eller gastrisk) Feber, hvorved vel i Almindelighed blev forstaaet let forløbende Tilfælde af typhoide Feber, men der er næppe Tvivl om, at en Mængde Sygdomstilfælde af tvivlsom Diagnose, simpel Katarrh o. lgn., blev draget ind herunder. Fra 1885 faldt denne Sygdomsbetegnelse rent bort, og 1889 er det første Aar efter denne Forandring, i hvilket Sygdommen optræder med ret betydelig epidemisk Udbredelse. Der forekom i 1889 904 Tilfælde ifølge Lægernes Anmeldelser imod 736 i 1880, men desuden anmeldtes 2012 Tilfælde af kontinuerende Feber i dette Aar, og i det hele gjorde denne Epidemi i 1880 et i alle Maader større Indtryk end den i 1889 indtrufne. Herpaa tyder dels den store Mængde Tilfælde af kontinuerende Feber, hvoraf den største Del dog sikkert maa betragtes som typhoid Feber, dels Epidemiernes Forløb. I 1880 havde Epidemien, der begyndte i Slutningen af August, en tiltagende Periode, der varede indtil 3die Uge af Oktober, mindst 7 Uger, tog derpaa jævnt af indtil Aarets Slutning; i 1889 begyndte Epidemien allerede i første Uge af Juli, kulminerede allerede i Ugen til den 20. Juli, og tog derefter meget langsomt af, vistnok væsenligst fordi den gled over i den typhoide Febers sædvanlige Efteraars-tilvæxt i ikke epidemiske Aar med Maximum imellem September og Oktober. At denne sidste Epidemi opstod saa pludseligt, paa en usædvanlig Aarstid og med en tiltagende Periode af kun 3 Uger, forklares derved, at den havde sit Udspring i Garnisonens Mandskab og væsenlig i en enkelt Kaserne, nemlig Livgardens ved Østervold. Fra Garnisonen anmeldtes ialt 68 Tilfælde, deraf 21 i Ugen til 13., 17 i Ugen til 20. Juli; fra den nævnte Kaserne alene 35 Tilfælde. I Modsætning hertil er Sygdommens Udbredelse i Byens civile Befolkning foregaaet mere langsomt ligesom i 1880, da Garnisonen blev mindre hjemsogt, da Epidemien begyndte omtrent paa den Tid, da det aarligt tilbagevendende Efteraars-Maximum begynder og da den særlig hjemsogte en af Forstæderne (Vesterbro). — Garnisonens Betydning for Epidemiens Optræden i 1889 spores ogsaa i Tilfældenes Fordeling efter Alder og Kjøen. 351 vare Mænd og 262 Kvinder over og 291 Børn under 15 Aars Alderen, altsaa henholdsvis 39, 29 og 32 %. Af de i 1880 anmeldte Tilfælde af typhoid Feber — ialt 736 — vare 277 Mænd, 251 Kvinder over, 208 Børn under 15 Aars Alderen, altsaa henholdsvis 37, 34 og 29 %; Mændene have herefter været forholdsvis mindre hyppigt angrebne i 1880 end i 1889. — Antallet af Dødsfald af typhoid Feber var i 1889 55 imod 60 i 1880, altsaa 6.1 Dødsfald pr. 100 Tilfælde i 1889 imod 8.4 i 1880. I Tidsrummet 1880—89 varierede Dødeligheden beregnet paa denne Maade mellem 4.7 i 1885 og 10.9 i 81; fra 1880—1884 inkl., da kontinuerende Feber anmeldtes særskilt, var den betydelig højere (gennemsnitlig 10 %)

end for Tidsrummet 1885—89, (gjennemsnitlig 6.2%) et Forhold, hvis Betydning neppe kan vurderes før efter endnu længere Tids Iagttagelse, saafremt denne Beregningsmaade overhovedet kan finde Anvendelse overfor typhoid Feber, hvis Diagnose ikke altid er let.

Den *akute Tarmkatarrh* eller *Kolerine* (Catarrhus intestinalis acutus) har været en af Aarets Hovedsygdomme, næsten 19% af alle epidemiske Sygdomstilfælde skyldes den. Der anmeldtes 10927 Tilfælde, det højeste Antal i de sidste 25 Aar; i 1886 anmeldtes 10,422 Tilfælde, men derefter i 1887 og 88 kun imellem 7 og 8000 hvert Aar. Som det vil ses af de meteorologiske Meddelelser, der findes i det efterfølgende havde Aaret 1889 temmelig ringe Nedbør, dette gjaldt navnlig Juni Maaned, der tillige med Maj udmærkede sig ved en høj Varme. I tidligere Aarsberetninger er fremhævet den Rolle, som disse to Momenter, ringe Nedbør og høj Varme igjennem længere Tid, spille for denne Sygdoms Optræden (muligvis ogsaa for den typhoide Febers stærkere epidemiske Udbredelse). I 1889 begyndte den akute Diarhoe allerede i Slutningen af Maj at gribe om sig — 629 Tilfælde mod gjennemsnitlig 430 i Maanederne Januar—April, allerede i Juni naaede Tilfældenes Antal op til 2225, i Juli kulminerede Epidemien med 2666 Tilfælde og derpaa tog den rask af gennem de kolde og fugtige August og September Maaneder. Dette Forløb er meget afvigende fra det, der i Almindelighed iagttages; saaledes begyndte Epidemien i 1886 først i Juni (712 Tilfælde), men steg derpaa stadig indtil i September (2756 Tilfælde), og faldt derpaa meget stejlt af til Oktober (772) og Aarets Udgang. Men i dette Aar faldt den tørre Tid og den stærke Varme i August og første Uge af September. Kolerinens inderlige Sammenhæng med Nedbørens og Temperaturen's Svingninger kan vanskelig illustreres tydeligere end netop ved det ualmindelige Forløb, Sygdommen har haft i 1889. — Dødsfaldenes Antal, 590, er noget mindre end i 1886 med 616 Døde, men iøvrigt betydelig højere end det gjennemsnitlige for Tiaaret 1880—89: 458.

Skjøndt *Influenza* ikke optraadte her i Byen før i Aarets sidste Maaned, har den dog givet henved 21% af de anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde. Ogsaa her maatte Garnisonen bringe de første Offre, idet ikke mindre end 38 af 59 Tilfælde, som anmeldtes i første Uge af December, skyldes denne. Allerede i 3. Uge af December havde Epidemien kulmineret med næsten 7000 anmeldte Tilfælde, og i Løbet af 3 Uger var der saaledes over 10,000 Individuer anmeldte af Lægerne, som angrebne, altsaa omtrent 3% af den levende Befolkning; men foruden disse forekom mange Tilfælde af lettere Natur, der behandlede ambulant uden Anmeldelse eller slet ikke kom til Lægers Kundskab. Var Sygdommens tiltagende Periode saaledes kort, illustreret ved en næsten lodret opstigende Linie, blev derimod den aftagende Periode meget langvarig og strækker sig langt ind i Aaret 1890. Med Hensyn til Sygdommens Forhold i Aarets sidste Maaned skal bemærkes, at den synes at have haft mest Tendens til at hjemsoge Børn mellem 5 og 15 Aar idet 23% af de anmeldte Tilfælde faldt paa denne Aldersklasse, der kun udgjør 17% af Befolkningen; at Børn under 5 Aar har været langt sjældnere angrebne end deres Part af Befolkningen berettiger til at vente, de tilsvarende Tal ere 7% af Tilfældene paa 12% af Befolkningen, og at det samme gjælder om ældre Personer over 65 Aar, der udgjøre henved 5% af Befolkningen medens kun henved 2% af Tilfældene faldt paa dem. Derimod har den voxne Del af Befolkningen mellem 15 og 65 Aar, der udgjør næsten 66%, modtaget netop det den tilkommende Procentantal af Tilfældene 65.8%. De anmeldte Tilfælde have fordelt sig temmelig ulige imellem Kvartererne i Byen og navnlig da saaledes, at Byen indenfor gamle Voldlinie har været betydelig mere hjemsogt end Voldkvarteret og Forstæderne, 44 Tilfælde mod 35 p.m. af Befolkningen. Indenfor disse to store Hovedafdelinger have atter de mere velhavende Kvarterer været stærkere hjemsogte end de hovedsagenlig af Smaafolk beboede; indenfor Voldlinien var Kvarte-

rernes Rækkefølge følgende: Gammelholm med 68 Tilfælde p. m., St. Annæ Øster med 57, Gl. Bys ældre Del med 48, Christianshavn 43, Gl. Bys yngre Del med 43 og St. Annæ Vester Kvarter med 34 Tilfælde p. m. Ligesaa udenfor Voldlinien, hvor Østerbro (med Villaer i Rosenvænget og paa Strandvejen) er mest hjemsogt med 55 Tilfælde p. m., derefter Voldkvarteret med 52, Blegdamskvarteret (Villaer langs Sortedamssø) med 31, Vesterbro med 30, Blaagaardskvarter med 25 og endelig Nørrebro s. s. med 18 Tilfælde p. m. af Befolkningen. Denne Fordeling af de anmeldte Tilfælde af Sygdommen afhænger utvivlsomt deraf, at den velhavende Befolkning hurtigere og hyppigere søger Lægehjælp end den fattige, saaledes som det i tidligere Aarsberetninger er paavist for andre Sygdommes Vedkommende. — Dødsfaldenes Antal i 1889 er angivet til 24; det har dog rimeligvis været langt højere, naar man vil henføre under denne Dødsarsag alle de Dødsfald, som Influenza har hidført hos Personer, der i Forvejen vare svækkede af andre kroniske eller akutte Sygdomme, og hvor den dog nærmest maatte betragtes som en Lejligheds- eller Biaarsag, der traadte til og hidførte Katastrofen, som Hovedsygdommen allerede havde forberedt. Det er da ogsaa ret karakteristisk i saa Henseende, at af disse 24 Dødsfald indtraf 5 hos spæde Børn under 1 Aar, 10 hos ældre eller gamle Folk over 65 og kun 9 hos Individder mellem 1 og 65 Aar.

De meteorologiske Forhold i 1889 findes meddelte for de enkelte Maaneder og Aaret i sin Helhed i efterfølgende Tabel, der skyldes velvillig Assistance fra meteorologisk Institut. Nærmere Detailler for de enkelte Uger maa søges i Stadslægens regelmæssigt fremkommende Ugeberetninger.

Meteorologiske Data ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1889.

1889.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	÷0.1	÷2.8	÷0.7	4.8	13.0	18.0	16.4	15.2	11.1	9.0	5.4	1.1	7.0
Middelfugtighedsgrad i pCt.	87	85	84	83	72	72	76	81	83	87	89	89	82
Middelfugttryk (ved Havet, Mill.)	764.8	751.6	759.1	756.3	762.4	761.9	756.7	756.0	759.2	758.7	764.0	767.8	760.0
Nedbør (Mill.)	9.8	38.7	22.1	29.3	37.1	26.8	46.3	92.9	83.0	51.0	10.3	11.0	458.9
Dage med Nedbør	10	21	17	10	7	5	15	21	21	17	14	12	170
" " Sne	10	21	12	6	-	-	-	-	-	-	2	11	62
" " Hagl	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	3
" " Torden	-	-	-	-	-	3	2	2	-	-	-	-	7
" " Storm*)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*) Som Storm regnes en Vind med en Hastighed af 20 Meter pr. Secund eller derover.

Januar blev med variable Vinde temmelig kold og meget tør. *Februar* var meget kold med nordlige Vinde og rigelig Sne. *Marts* var kold med variable Vinde og temmelig ringe Nedbør. *April* havde med overvejende østlige Vinde omtrent normal Varme og normalt Nedslag. *Maj* var ualmindelig varm med østlige Vinde og normalt Nedslag. *Juni* var ualmindelig varm med nordlige Vinde og ringe Nedslag. *Juli* havde flest vestlige Vinde, normal Varme og omtrent normalt Nedslag. *August* var temmelig kølig med vestlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *September* var meget kold med vestlige til nordlige Vinde og rigelig Nedbør. *Oktober* havde flest sydlige til østlige Vinde og omtrent normale Varme- og Nedbørsforhold. *November* var meget mild med vestlige til sydlige Vinde og ringe Nedslag. *December* havde normal Varme, sydvestlige Vinde og ringe Nedbør.

Aaret fik normal Varme, overvejende sydlige til vestlige Vinde og temmelig ringe Nedbør.

De veneriske Sygdomme (Morbi venerei), dertil regnet Gonorrhoe, Ulcus venereum, Syphilis acquisita (e coitu impuro og insons) og congenita, have i 1889 været betydelig sjældnere end i 1888. Der synes saaledes at være begyndt en Nedgang i det samlede Antal siden 1887; i de sidste 13 Aar siden 1876, i hvilket Aar der forekom 5693 Tilfælde, har Forholdet været det, at det samlede Antal steg hvert Aar med fra 100 til henved 1000 Tilfælde indtil 1886, da der anmeldtes 9425 Tilfælde. Tilvæksten i de paagjældende 11 Aar, var da næsten 40 %. Aaret 1887 (med 7716 Tilfælde) viste allerede en Nedgang af 18 %, og i 1889 var det samlede Antal kun 6471 altsaa en Formindskelse af 31 % i kun 3 Aar. Undersøges de enkelte Sygdomme, viser det sig, at Nedgangen skyldes Gonorrhoeen og Syphilis e coit. imp., som havde henholdsvis 705 og 310 Tilfælde færre i 89 end i 88, Ulcus venereum derimod har nogen Forøgelse, nemlig fra 727 i 88 til 956 Tilfælde i 89. Ogsaa i S. congenita er der en ringe Forøgelse af Tilfældene, mens S. insons, der ej er medregnet i de ovenanførte samlede Antal, er temmelig uforandret i Forekomst. At denne Nedgang i Tallene virkelig betyder en Formindskelse af Sygdommens Hyppighed i de senere Aar, bekræftes yderligere derved, at ogsaa Hospitalsindlæggelserne for disse Sygdomme ere blevne sjældnere, fra 2770 i 1888 ere de aftagne til 2303 i 1889; navnlig er Gonorrhoe gaaet ned fra et Antal af 2400 i 88 til 1814 i 89, Syphilis acquisita imp. fra 482 til 330, Syphilis cong. fra 43 til 33, Ulcus venereum og Syphilis insons have derimod nogle flere Indlæggelser i 89 end i 88, 115 mod 94 og 11 mod 8.

Af *Fnat* (Scabies) anmeldtes der 959 Tilfælde, henved 200 flere end i 88 og 100 flere end det gennemsnitlige Tal for Aarrække, 1877—88. Denne parasitære Sygdom, hvis Forekomst hænger inderlig sammen med Befolkningens manglende Sands for Renlighed og Hudpleje, har i det nævnte Tidsrum vist en jævnt voxende Tilvæxt indtil 1884 (fra 338 til 1288 Tilfælde). Med 1885 tog Anmeldelserne atter af indtil 1888 (766 Tilfælde). Efter Alder vare Tilfældene i 1889 fordelte med 39 % Børn under, 61 % voxne Personer over 15 Aars Alderen, medens Fordelingen i 1888 var kun 35 % Børn mod 65 % Voxne.

Der blev anmeldt 500 Tilfælde af *Drankergalskab* (Delirium tremens) i 1889, det højeste Tal siden 1876. Der indtraadte ifølge Dødsattesterne 39 Dødsfald af denne Forgiftning, men desuden 26 af Brændevinssygdom (Alkoholismus chronicus) og endelig omkom 13 Personer pludselig af Drik eller bleve fundne døde under Omstændigheder, der maatte tydes derhen ialt 78 Dødsfald, der skyldes Alkoholisme et Tab, der dog langtfra ikke giver noget Udtryk for den deraf i Virkeligheden foranledigede Dødelighed. Af disse 78 afdøde Personer vare selvfølgelig de allerfleste af Mandkøn nemlig 66, men 12 $\approx$ 15 % af Kvindekøn; i 1888 var der ialt 83 Dødsfald af disse Sygdomme, men deraf var dog kun 8 % af Kvindekøn. Denne stærke Tilvæxt for Kvindekønnet i 1889 skyldes dog vistnok kun en Tilfældighed.

Tabellerne 3 og 4 give en Fremstilling af den Sygelighed, der i 1889 har hersket i den Del af Fattigbefolkningen, der har været under det offentlige Fattigvæsens Forsorg delvist eller fuldstændigt. Det synes heraf at fremgaa, at denne Del af Befolkningen ikke i nogen særlig Grad har lidt under den betydelig Udbredelse af de i det foregaaende særskilt omtalte Sygdomme. Der er ialt kun anmeldt 4036 Tilfælde af egenlig epidemiske Sygdomme mod 3035 i 1888, et Aar der havde en usædvanlig ringe epidemisk Sygelighed, og mod 4816 i 1887, der havde betydelig mindre Sygelighed i ethvert Fald end 1889. Dette er beregnet efter Kommunalægernes Aarsberetninger over Sygeligheden i deres Distrikter og ikke efter de ugenlige Sygelister, paa hvilket Anmeldelserne fra Fattigpraxis kun af ganske faa holdes ude fra den almindelige private Praxis. Ifølge disse Aarsberetninger er der en ret betydelig Nedgang i An-

tallet af Tilfælde af Skarlagensfeber, der i 1888 var 231, i 89 kun 117, medens Tallene for Diphtheritis 149 og 127 ligge temmelig nær hinanden. Ligesom for hele Byen viser Fnat en Tilvæxt i Antallet af Tilfælde (fra 196 til 217).

Paa *Almindelig Hospital* synes Sundhedstilstanden at have været god, der forekom dog 8 Tilfælde af Rosen, 1 af Pyæmi samt enkelte spredte Tilfælde af blodig Diarrhoe. Der døde 215 Individuer, deriblandt kun 19 af Lungebetændelse 37 af Lunge-svindstot, og 2 ved Selvmord. Med Hensyn til Sundhedstilstanden i *St. Johannes Stiftelsen* skal bemærkes, at der forekom 3 Tilfælde af Rosen og 1 af Pyæmi. 269 indlagte Patienter lede af Fnat, 21 af Drankergalskab; der indtraf 297 Dødsfald. Endelig har *Ladegaarden* været ganske fri for Hospitalssygdomme; 13 Tilfælde af Drankergalskab ere forekomne, af de 34 Dødsfald skyldtes 11 mere eller mindre direkte Alkoholisme.

Garnisonens Sundhedstilstand har i 1889 kun været lidet tilfredsstillende. Tab 6. har i sidste Kolonne en Oversigt over de Tilfælde af epidemiske Sygdomme, der ere blevne behandlede paa Garnisonshospitalet; om de syge Militære, der behandles paa Kaserneerne uden at blive indlagte paa Hospital, gives der ikke særlig Oplysning. Ifølge denne Oversigt er der i 1889 paa Garnisonssygehuset behandlet 1863 Tilfælde af epidemiske Sygdomme, medens Antallet i de foregaaende 3 Aar har været 1283 i 86, 1228 i 87, og 1257 i 88 altsaa er Forøgelse af henved 33 %. Den Sygdom, som især har bidraget til denne betydelige Forøgelse, er først og fremmest Diphtheritis, hvoraf der fra Hospitalet anmeldtes 416 Tilfælde mod 35, 163 og 218 i Aarene 1886—88. Der har altsaa i de sidste 4 Aar været en meget betydelig Tilvæxt fra Aar til Aar, langt stærkere end den, der er iagttaget for hele Byens Befolkning i det samme Tidsrum; denne var nemlig fra 1548 Tilfælde i 86 til 3223 i 89 altsaa næsten 52 %, men paa Garnisonshospitalet er Forskjellen mellem Indlæggelserne i 86 og i 89 omtrent 91 %. Da den i de enkelte Kaserne værende Styrke ikke foreligger oplyst, ligesom i det hele Tilsynet med og Omsorgen for Garnisonens sanitære Forhold udelukkende paahviler Hærens Lægekorps, vil det ikke tjene til Oplysning at nævne det Antal Tilfælde, der er forekommet i de enkelte Kaserne og øvrige militære Etablissementer, men det skal kun anføres, at de, naar undtages de i Citadellet værende Kasernebygninger, alle have været stærkt hjemsogte af Diphtheritis, navnlig gjælder dette om Kaserneerne i St. Annæ Vester Kvarter, paa Christianshavn og Søforterne samt de til Flaadens Mandskab benyttede Kaserneske. Om typhoid Feber gjælder noget lignende, men denne Sygdom har dog været betydelig mindre udbredt, og har væsenlig holdt sig til en enkelt Kaserne, Livgardens ved Østervold. Der er næppe Tvivl om, at Grunden til denne betydelige Sygelighed maa søges hos Garnisonen selv, navnlig i Kaserneforholdene, og at Smitte fra den civile Befolkning kun spiller en ganske underordnet Rolle. — I 1889 døde der 50 Mænd af Garnisonen, deraf 44 mellem 15 og 45 Aar gamle, 5 mellem 45 og 65 og 1 over 65 Aar. I Tiaaret 1879—88 døde der gennemsnitlig 31 Mænd af Garnisonen om Aaret, og der har saaledes i 1889 været en 38 % højere Dødelighed end i de sidste 10 Aar, naar Aaret 1887 med 51 Dødsfald i Garnisonen undtages. Men i begge disse Aar have de epidemiske Sygdomme hyppigst været Dødsarsag: i 1887 26 Tilfælde, i 1889 31 Tilfælde. I dette sidste Aar døde der 9 Mænd af Diphtheritis, 4 af typhoid Feber og 8 af Lungebetændelse.

Ifølge Karantænelægens Aarsberetning for 1889 om de hertil *ad Søvejen bragte Tilfælde af epidemiske Sygdomme* have 11,650 Skibe ankret op paa Rheden eller ere gaaede i Havn, deraf 6902 Dampskibe, 4748 Sejlskibe og Baade. 6383 Skibe have gjort Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord, men 5267 i regelmæssig Fart gaaende Dampskibe ere løbne direkte ind i Havnen uden forudgaaet Anmeldelse. I Henhold

til Karantæneloven ere 152 Skibe i Aarets Løb underkastede karantænemæssig Behandling ved Lægerne, deraf have 99 anmeldt Syge eller Lig ombord, medens der i 53 som kommende fra Havn, mod hvilke Karantæneforanstaltninger vare i Kraft, er bleven foretaget almindeligt Eftersyn. I disse 53 Skibe forekom intet Sygdomstilfælde med Undtagelse af et af Syphilis; i de 99 Skibe, der selv gjorde Anmeldelse, forefandtes Diphtheritis 1 Gang, typhoid Feber 8 og Influenza 20 Gange; af veneriske Sygdomme fandtes Gonorrhoe 6, Ulcus venereum 4 og Syphilis 2 Gange, Fnat 1 Gang. Der blev ført 6 Lig til Byen, af hvilke de 3 vare døde af Lungesvindst, 1 ved Ulykkestilfælde, 1 ved Selvmord og 1 af Hjærtesygdom. Karantæneforanstaltning har fundet Sted mod følgende Havne: Havne paa Sicilien, Marseille og Lissabon, i Ægypten og røde Hav, For- og Bagindien, St. Domingo, Portorico, Rio Grande do Sul og Rio Janeiro.

I 1889 fødtes der i Kjøbenhavn ifølge Kirkebetjentenes ugentlige Anmeldelser om Fødsler 10,955 levende Børn. Antallet af Ægteskaber var ifølge samme Kilde 2632, hvoraf 223 vare borgerlige. Af de levendefødte Børn vare 5693 af Mandkjøn, 5262 af Kvindekjøn, henholdsvis 52 og 48 % (i 1888 51 og 49). I Ægteskab fødtes 8801, udenfor Ægteskab 2154, henholdsvis 80 og 20 % (i 1888: 81 og 19 %). Efter Gjennemsnit blev der den enkelte Dag i Aaret født 30 levende Børn, medens der døde c. 18 Individuer om Dagen. Foruden de levendefødte Børn anmeldtes der 311 Dødfødsler, 165 af Mandkjøn, 146 af Kvindekjøn, 249 i Ægteskab og 62 udenfor dette. I 1889 nærmer Fordelingen af Dødfødsler efter Kjønn og Legitimitet sig stærkt den for de levende fødte Børn gjældende; for Legitimitetens Vedkommende er Forholdet endog det samme: 80 % fødtes i og 20 % udenfor Ægteskab; for Kjønnenes Vedkommende var 53 % af Mandkjøn 47 af Kvindekjøn; i de foregaaende Aar 1887—88 var der derimod mere udtalt Forskjel for Kjønnenes Vedkommende: 54 af Mandkjøn mod 46 af Kvindekjøn og meget mindre for Legitimitetens 74 Dødfødsler i Ægteskab mod 26 udenfor dette.

Efterfølgende Tabel viser Ægteskaber, Fødsler og Dødfødsler, fordelte efter Maaneder, samt Antallet for den enkelte Dag i Maanedene.

1889	Ægte- skaber		Levendefødte												Dødfødte							
			Mandkjøn				Kvindekjøn				Ægte- fødte		Uægte- fødte		Tilsammen		Legiti- mitet		Kjøn		Til- sammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
Januar . .	152	4. ₀	417	99	516	16. ₆	366	93	459	14. ₈	783	25. ₂	192	6. ₂	975	31. ₄	21	8	12	17	29	0. ₀
Februar . .	152	5. ₁	360	101	461	16. ₅	355	94	449	16. ₀	715	25. ₅	195	7. ₀	910	32. ₅	17	4	12	9	21	0. ₇
Marts . . .	163	5. ₈	379	101	480	15. ₅	348	89	437	14. ₁	727	23. ₅	190	6. ₁	917	29. ₆	25	12	22	15	37	1. ₂
April . . .	237	7. ₈	403	104	507	16. ₀	381	83	464	15. ₅	784	26. ₂	187	6. ₂	971	32. ₄	21	4	15	10	25	0. ₈
Maj	304	9. ₈	379	77	456	14. ₇	347	101	448	14. ₅	726	23. ₄	178	5. ₈	904	29. ₂	27	5	19	13	32	1. ₀
Juni	217	7. ₂	371	103	474	15. ₈	322	91	413	13. ₈	693	23. ₁	194	6. ₅	887	29. ₆	16	6	7	15	22	0. ₇
Juli	173	5. ₆	341	88	429	12. ₈	335	70	405	13. ₁	676	21. ₈	158	5. ₁	834	26. ₀	20	8	10	18	28	0. ₀
August . . .	188	6. ₀	390	83	473	15. ₂	355	85	440	14. ₂	745	24. ₀	168	5. ₄	913	29. ₄	21	1	11	11	22	0. ₇
September .	183	6. ₁	405	76	481	16. ₀	371	85	456	15. ₂	776	25. ₀	161	5. ₃	937	31. ₂	19	1	12	8	20	0. ₆
Oktober . .	279	9. ₀	339	100	439	14. ₂	358	71	429	13. ₈	697	22. ₅	171	5. ₅	868	28. ₀	13	4	6	11	17	0. ₅
November . .	329	11. ₀	369	92	461	15. ₄	347	77	424	14. ₁	716	23. ₀	169	5. ₆	885	29. ₅	23	3	17	9	26	0. ₀
December .	255	8. ₂	422	94	516	16. ₆	341	97	438	14. ₁	763	24. ₀	191	6. ₁	954	30. ₇	26	6	22	10	32	1. ₀
Ialt	2632	7. ₂	4575	1118	5693	15. ₆	4226	1036	5262	14. ₄	8801	24. ₁	2154	5. ₀	10955	30. ₀	249	62	165	146	311	0. ₈

Ifølge denne Tabel har Aaret frembudt den sædvanlige meget betydelige Forskjel i Ægteskabernes Antal fra Maaned til Maaned, fra 152 i Januar og Februar til 304 i Maj og 329 i November. Denne stærkt svingende Fordeling af Ægteskaber over Maanederne med et første Maximum i Maj, et andet og største i November og med

meget stor Forskjel mellem Antallet i disse Maaneder og i de Maaneder, i hvilke Minima faldt (Januar, Februar og Juli), gjentager sig Aar for Aar og er vistnok afhængigt af de to vedtagne Flyttedage, der gaa kort forud for Maxima, samt om end i mindre Grad af de halvvaarlige Skiftetider for Tjenestetyende, 1ste Maj og November. Forskjellen mellem *Fødslernes Antal* fra Maaned til Maaned er kun ringe og svarer ganske til dens Forhold i de fem Aar 1885—89. I disse falde det højeste Antal Fødsler en Gang i Januar, en Gang i Marts og 3 Gange i Oktober, det laveste Antal 2 Gange i Februar, 1 Gang i April, 1 Gang i Juli og 1 Gang i November. Ved at beregne Gjennemsnitstallene for de enkelte Maaneder i de 5 Aar 1885—89 og reducere Tallene til de for en Maaned paa 30 Dage gjældende faas det absolut højeste Antal Fødsler i Oktober, det laveste i Juli, henholdsvis 923 og 839, 30.7 og 27.9 Fødsler om Dagen. Forskjellen mellem det højeste og laveste Antal Fødsler udgjør saaledes ikkun 84 eller 9% af højeste Antal.

Følgende Tabel, paa hvilken er benyttet Resultaterne af Folketællingen i Febr. 1890, viser *Fødslernes Fordeling efter Sognene i Byen*, den eneste lokale Fordeling, som de sognevis indkommende Anmeldelser tillade. Det ny tilkomne Sogn, Helligkors paa Nørrebro, gjør det nødvendigt at tælle Fødslerne for Johannes og Stefans Sogn, hvoraf det er udskilt, sammen, da der ikke findes Anmeldelser af Fødsler for dette Sogn i 1889. Fordelingen udenfor og indenfor gamle Voldlinie er den samme

Sogne.	Folkemgt. i Febr. 1890.	Ægte- skaber	Levendefødte						Tilsammen			pr. 1000 af Befolkn.	
			Mandkjøn			Kvindekjøn			Ægte	Uægte	Ialt		
			Ægte	Uægte	Ialt	Ægte	Uægte	Ialt					
Frue	19795	131	151	13	164	152	11	163	303	24	327	16.5	
Trinitatis	16205	144	164	28	192	154	19	173	318	47	365	22.5	
Helligaands	12582	88	111	23	134	88	9	97	199	32	231	18.3	
Holmens	13706	187	174	10	184	169	6	175	343	16	359	26.2	
Garnisons	12378	151	155	6	161	116	6	122	271	12	283	22.8	
Pauls	27465	174	286	55	341	248	43	291	534	98	632	23.0	
Slotskirken	—	8	8	—	8	9	—	9	17	—	17	—	
Freiserens (Chrhv.)	20548	124	291	22	313	214	29	243	505	51	556	27.0	
Indenfor Voldlinien	122679	1007	1340	157	1497	1150	123	1273	2490	280	2770	22.6	
Citadellet	—	14	7	—	7	14	—	14	21	—	21	—	
Johannes	107268	508	1071	113	1184	1104	107	1211	2175	220	2395	34.3	
Stephans		239	589	69	658	569	58	627	1158	127	1285		
Jacobs		27073	138	377	19	396	326	16	342	703	35		738
Mathæus		54800	443	968	107	1075	907	116	1023	1875	223		2098
Udenfor Voldlinien	189141	1342	3012	308	3320	2920	297	3217	5932	605	6537	34.6	
Borgerl. Ægteskaber	—	223	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Fødselstiftelsen . .	—	—	142	651	793	91	616	707	233	1267	1500	—	
Andre Menigheder	—	60	81	2	83	65	—	65	146	2	148	—	
Ialt	312387	2632	4575	1118	5693	4226	1036	5262	8801	2154	10,955	35.0	

som i de foregaaende Aar med en betydelig Overvægt for Forstæderne, hvor Byens Udvidelse og Befolkningens Væxt foregaar, dog er Forskjellen ikke saa betydelig som i 1888. Ogsaa imellem de enkelte Sogne iagttages den samme Fordeling af Fødslernes Antal efter Velhavenhed og Arbejderbefolkning som i 1888, men med mindre udtalte Forskjelligheder. Det fattige, overvejende af den arbejdende Klasse beboede, Christianshavn har 27.0 Fødsler pr. 1000 Beboere, medens det velhavende Frue Sogn kun har 16.5. Udenfor Voldlinien har Jacobs Sogn (Østerbro), som Rosenvænget og Strandvejen giver en forholdsvis velhavende Karakter kun 27.2 Fødsler, men Vesterbro, Mathæus Sogn, har derimod 38.3.

Som alt omtalt, hviler den hele Fødselsstatistik i Kjøbenhavn paa de fra vedkommende Kirkebetjente ugentlig indsendte Anmeldelser. Desværre har det vist sig, at disse ikke indkomme med fuld Nøjagtighed, og de ville vanskeligt kunne blive fuldt nøjagtige, saalænge den nuværende Ordning bestaar, idet Anmeldelser fra Forældrene og Jordemødre afgives paa talrige forskellige Kontorer, hvor der tilmed ved Indsamlingen tildels følges forskjellig Praxis. En Kilde til Unøjagtighed fremkommer ogsaa derved, at visse (de militære) Sognes ideelle Sognegrændser strække sig langt udenfor Stadens Grændser, saaledes at Fødsler, der ere indtrufne der, regnes med her, uden at det hidtil har været muligt at korrigere og kontrollere dette Forhold. — De ovenfor og i tidligere Aarsberetninger meddelte Tal maa altsaa modtages med et vist Forbehold. Forhaabentlig vil en mere betryggende Ordning kunne tilvejebringes i en nær Fremtid.

I Aaret 1889 døde 6700 Individer paa Kjøbenhavns Grund. Drages fra dette Tal 210 Dødsfald, vel indtrufne i Byen og paa dens Grund, men blandt Individer, der ikke høre hjemme her, men enten ere bragte hertil for Sygdomsbehandlings Skyld og døde paa Hospitalerne eller ere rejste hertil og tilfældig døde her, faaes til Rest 6490. I Forhold til den ved Aarets Midte beregnede Folkemængde 308,600, bliver Dødeligheden for hele Antallet af Dødsfald 21.71, som anført paa den efterfølgende Tabel over Ægteskaber, Fødsler og Dødsfald i de sidste 20 Aar, men for det reducerede Antal Dødsfald, hvilket maa betragtes som det virkelige Udtryk for Dødeligheden i den *kjøbenhavnske* Befolkning, bliver den kun 21.03, altsaa lidt lavere end i 1888 og over 2 p. m. lavere end den gennemsnitlige Kvotient for de forudgaaende 19 Aar 1870—88, 23.66. I dette Tidsrum har Kvotienten varieret ret betydelig fra Aar til Aar: i 1875 var den 27.68, 10 Aar senere i 1885 kun 20.18 p. m. I Tiaaret 1870-79 varierede den mellem 27.68 og 21.62, og var i gennemsnit 24.52; i Tiaaret 1880—89 derimod var Spillerummet betydelig mindre, 24.66 i 1882 og 20.18 i 85, og Kvotienten var i Gennemsnit 22.60. Der er saaledes en kjendelig Formindskelse af Dødeligheden fra det første Aarti til det sidste.

Tabellerne 1 og 2 samt Mortalitetstabellerne vise Dødsfaldenes Fordeling efter Aarstider, Alder, Kjø og Dødsårsager, Tabel 5 A og B viser deres Fordeling efter Byens Sygekvarterer, for hvis Omraader er gjort Rede i tidligere Aarsberetninger, ligesom det ses af Tab. 7, paa hvilken Befolkningens Fordeling efter Aldersklasser, og Beboelsestætheden for de nævnte Kvarterer er stillet sammen med den totale Dødelighed og Dødeligheden af epidemiske Sygdomme. Hele Aaret rundt døde der daglig 18.3 Individer, men for de fire Kvartaler var Dødeligheden pr. Dag ret forskjellig, nemlig 16.9, 19.4, 19.9 og 17.1 i Rækkefølge; imellem de enkelte Maaneders Dødelighed pr. Dag er Forskjellen naturligvis endnu større med Maximum i Juni 20.0 og Juli 24.9 Dødsfald pr. Dag, Minimum i September 13.3 og Oktober 15.2. I December var Dødeligheden atter meget stor med 22.3 Dødsfald pr. Dag; dette skyldes aabenbart den store Influenzaepidemi, thi vel angives kun 24 Dødsfald af 691 som direkte foraarsagede af denne Sygdom, men desuden var der en meget forøget Dødelighed af de kroniske Sygdomme: Lungesvindot, Kræft, Hjertesygdom, andre kroniske Brystsygdomme og Alderdom, samt af Lungebetændelse og akut Bronchitis, og der kan næppe være Tvivl om, at Influenzaen i mange af disse Dødsfald har været medvirkende Dødsårsag.

I 1889 døde der 2184 Børn under 1 Aars Alderen 19.90 % af de i Aaret levendefødte, hvilke er en Del lavere end det gennemsnitlige Tal for de foregaaende 19 Aar, 22.17, og 32.60 % af alle Dødsfald, ligeledes noget færre end Gennemsnittet 33.13. Med Hensyn til Kjøen var Forholdet, at der døde 1197 Drengene mod 987 Piger, henved 55 % mod næsten 45; af de levendefødte Børn vare derimod kun 52 % af Mandkjøen, 48 af Kvindekjøen. Af *uægte* Børn under 1 Aars Alderen døde der 664, 30.04 % af alle Dødsfald i denne Aldersklasse, et Forholdstal, der atter er lidt højere

end det usædvanlig lave i 88, men som dog endnu er meget lavere end det for de sidste 12 Aar beregnede gennemsnitlige Tal 32.67. Om Dødeligheden blandt uægte Børn, der ere ældre end 1 Aar kan ikke gives Oplysning, da Ligsynsloven kun fordrer Legitimiteten angivet paa Dødsattesterne indtil 1ste Aar. Flertallet af de uægte Børn maa imidlertid antages at være anbragte i Pleje, og om Dødeligheden blandt Plejebørnene gives Oplysning i den Oversigt over Plejebørnsforholdene, der ledsager denne Beretning.

Aar	Beregnet folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødsfødsler excl.)						
		Ialt	pr. m. af af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar			Uægtedødsfald	
						Ialt	p. c. af alle Levende fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Uægtedødsfald	
													Ialt	p. c. af Dødsfald < 1 Aar
1870	185000	1511	8.16	5768	31.18			4206	22.73	1310	22.71	31.15		
1871	192000	1586	8.25	5803	30.22			5063	26.36	1421	24.49	28.07		
1872	195000	1768	9.06	6271	32.16			4736	24.29	1470	23.44	31.04		
1873	199090	1914	9.56	6478	32.55			4955	24.94	1678	25.90	33.86		
1874	205000	1996	9.73	7016	34.22			5203	25.88	1805	25.74	34.69		
1875	212000	2539	11.97	7162	33.78			5869	27.68	1912	26.70	32.58		
1876	216000	2343	10.89	7949	36.80			5235	24.28	1859	23.39	35.51		
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30
1882	255000	2501	9.80	9687	37.09	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35
1883	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01
1885	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.13	2431	22.41	36.30	774	31.84
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96
Gjennemsnit														
1870—88			9.45		35.47		19.21		23.66		22.17	33.13		32.67
1889	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40

Af ovenstaaende Tabel ses endvidere, at der er en ringe Forøgelse af Ægteskaberne i Forhold til Befolkningen imod i 1888, 8.52 mod 8.26 p. m., at den siden det dybe Minimum i 1887: 7.61 begyndte opadgaaende Svingning i det relative Antal altsaa fortsættes; men Tallet er dog endnu c. 1 p. m. lavere end det for Aarrækken 1870—88 gennemsnitlige 9.45. Ogsaa af Levendefødsler er der indtruffet relativt flere i 1889 end i 88, 35.50 mod 34.81, det laveste Forholdstal i en lang Aarrække siden 1875. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over Dødelighed og Fødslernes Hyppighed i en Række større Byer; herefter har Kjøbenhavn, trods den høje Fødselshyppighed, havt en forholdsvis ringe Dødelighed.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Edinburgh	27.8	18.0	Rom	31.5	25.4
London	31.2	19.2	Triest	—	25.5
Bruxelles	28.9	19.4	Dublin	28.0	25.7
Stockholm	32.0	20.0	Calcutta	—	26.7
Christiania	23.1	20.1	St. Petersborg	—	28.4
Kjøbenhavn	35.5	21.0	Buda-Pest	38.0	29.5
Amsterdam	35.0	22.3	Bombay	20.0	30.2
Berlin	31.3	23.0	München	38.8	31.0
Paris	27.4	23.5	Moskwa	—	39.6
Hamburg	36.4	23.5	Madras	41.0	43.0
Wien	33.8	24.4	Alexandria	45.5	44.3
New York	—	25.1	Cairo	55.5	50.5

Ligesom i 1888 findes paa Tabel 1, der indeholder Dødsfaldene fordelte efter Aarets Maaneder og Individernes Alder og Kjøen, Totalsummerne for disse satte i Forhold til 1000 og tilføjet, hvorledes 1000 levende Individuer af Befolkningen fordelte sig i de samme Aldersklasser. Hertil er imidlertid benyttet Folketællingen for 1885, da den i 1890 afholdte endnu ikke er behandlet saavidt af det statistiske Bureau, at Fordelingen for de enkelte Aldersklasser efter Kjøen er færdig. Antagelig vil imidlertid denne Fordeling for 1890 ikke vise sig meget forskjellig fra den i 1885 fundne og denne maa saaledes uden større Fejl kunne benyttes, ligesom der næppe kan ventes stor Forandring fra Aar til Aar i det Forhold, hvori Dødelighedstallene staa til den levende Befolknings Tal. Der dannes ved disse to Talrækker to Kurver, der for største Delen løbe temmelig parallelt, undtagen lige i Begyndelsen, hvor den store Dødelighed i det første Leveaar frembringer en stærk Divergens; Kurverne skjære hinanden paa 2 Steder: ved 5te Aar, hvor Kurven for Dødsfaldene gaar ned under Kurven for levende Individuer, og ved 55de Aar, hvor den første atter gaar op over den sidste, mellem 5te og 55de Aar løbe de næsten parallelle.

Paa de *kjøbenhavnske Hospitaler* døde i 1889 2004 Individuer, 29.9% af Totalsummen af Dødsfald, forholdsvis omtrent lige saa mange som i 1888: 29.5 og 1887: 30.5%, medens disse 2 Aars Hospitalsdødelighed er betydelig højere end for de 7 Aar 1881—87 med en gennemsnitlig Dødelighed af kun 22.3% af alle Dødsfald. Paa Epidemihospitalerne indtraf 320 Dødsfald mod 328 i 1888 og 396 i 1887, 244 i 1886 og endnu færre i de foregaaende Aar. Paa Kommunehospitalet og Frederiks Hospital døde der ligeledes færre end i 1888, 707 og 290 mod 772 og 302, men flere end i 1887, 651 og 274; paa Johannes Stiftelsens Sygehus 295, Børnehospitalet 133 mod 84 i 1888, paa Fødsels- og Plejestiftelsen 38, St. Josephs Hospital 48, Garnisonshospitalet 59; paa Københavns Amts Sygehus, der ligger paa Byens Grund, døde 35 Personer alle hørende til udenbyes Kommuner.

I *Fattigvæsenets Stiftelser*, døde 299 Personer, deraf 208 paa Almindelig Hospital, 12 i Nikolaj og Frelserens Arbejdshus og 79 i Johannes Stiftelsens Arbejdshus og Børneopdragelsesanstalt Paa Ladegaarden indtraf 34 Dødsfald.

Af *medikolegale Attester*, der udstedes ved Selvmord, Død ved uheldig Hændelse og over Personer, der findes døde, indkom 215, en Del flere end i 1888: 193 og i 1887: 185. Heraf vare 89 udstedte i Anledning af Selvmord, hvilket svarer til det indregistrerede Antal, 83 ved uheldig Hændelse, men af saadanne Dødsfald indregistreredes 117, hvorved dog maa bemærkes, at til det sidste Tal ere medregnede adskillige Dødsfald, hvor Døden først er indtraadt efter nogen Tids Forløb og Behandling i Hjem eller Hospital. 29 Attester af den her omtalte Art udstedtes over Personer, som fandtes døde, tildels spæde Børn, og 12 over Personer, der døde pludselig af Drik eller vare bekendte som hengivne til Brændevinsdrik. Af Selvmorderne vare 77 Mænd, kun 12 Kvinder; 57 aflivede sig ved Hængning, 8 ved Drukning, 18 ved Skud og 3 ved Gift, deraf 1 ved Karbolsyre.

I 1889 indtraf som alt nævnt 311 *Dødfødsler*. Det højeste Antal forekom i Marts, 37, det laveste i Oktober, 17; i Forhold til Befolkningen ved Aarets Midte forekom der netop 1 Dødfødsel pr. 1000 Indbyggere. Fuldbaarne vare 176, ufuldbaarne kun 135, medens i 1888 netop Halvdelen vare fuldbaarne; 165 vare af Mandkjøn 146 af Kvindekjøn $\circ$: 53 mod 47 af 100 Føstre. Af 100 Fuldbaarne vare 51 af Mandkjøn, 49 af Kvindekjøn, af 100 ufuldbaarne henholdsvis 54 og 46, et Forhold, der er ret forskjelligt fra det i 1888, i hvilket Aar der blandt 100 fuldbaarne Føstre fandtes 59 af Mandkjøn og 41 af Kvindekjøn, blandt 100 ufuldbaarne derimod 49 af Mandkjøn og 51 af Kvindekjøn. Af Føstrene vare 126 macererede og i mere eller mindre fremskreden Forraadnelse. 233 Fødsler skete ved Naturens Hjælp, 78 fuldendtes ved Kunst og heraf 30 med Hjælp af Tang og andre Instrumenter, 22 ved Vending med eller

uden paafølgende Fremtrækning, 26 ved Fremtrækning. Paa Jordemødrenes, tildels ogsaa men sjældnere paa Lægernes Attester anføres i Almindelighed forskellige Komplikationer, der antagelig have været Aarsagsmomenter til Fødselens uheldige Forløb. Af saadanne Komplikationer anførtes abnorm Stilling af Fostret i 80 Tilfælde, nemlig Sædestilling 37, Fodstilling 20, Tvær- og Skraaleje 13, Ansigtsstilling 4, uregelmæssig Issestilling 2 og Fremfald af Arm 4 Gange; Fremfald og Omslyngning af Navlesnoren 27, Placenta prævia 10, for tidlig Løsning af Placenta 2 og Sygdom i Placenta 2, snævert Bækken 8, langvarig og besværlig Fødsel 13, Krampe i Collum 1, Misfoster 9, Lues 5, stort Foster 1, Sygdom hos Foster 2 og hos Moderen 16, Sorg, Skræk, Sult, Fald og Overanstængelse 13, for tidlig Afgang af Liqvor ammii 5, Operationer paa Fostret 10, Tvillingfødsel 13, Trillingfødsel 1, Metrorrhagi 4, Vesvækkelse 1, Asphyxi 4, Krampe hos Moderen 5, dennes pludselige Død 1, Sygdom i Fødselsvejen 1, habituel Dødfødsel 2, Fødsel før Jordemoderens Komme 4 Gange. Paa 51 Attester var intet angivet.

I Anledning af en Koppeepidemi i Aalborg i August og September 1889, som paa Grund af denne Bys lette og hyppige Kommunikation med Kjøbenhavn kunde befrygtes overført hertil, blev der foruden den sædvanlige Vaccination paa Nørrebro fra Maj til Oktober tillige aabnet Filialstationer for Vaccination paa Vesterbro og Christianshavn i henholdsvis 7 og 4 Uger af August og September. Af Vaccinationer udførtes paa Nørrebro (i 6 Maaneder) 1196, Vesterbro (i 7 Uger) 396 og Christianshavn (4 Uger) 24 ialt 1617; af Revaccinationer udførtes ialt 13. Paa Nørrebro anvendtes udelukkende humaniseret Lympe, der var overvintret i Rør og gav ret tilfredstillende Resultater, nemlig fra Rør Anslag i 72.6 % af Stikkene, fra Arm dog kun i 75.2 %; af 9 Revaccinationer gav 8 positivt Resultat, 1 mødte ej til Eftersyn. — Paa Vesterbro vaccineredes de første 34 Børn med animal Vaccine fra den kgl. Anstalt, der kom Anslag i 80 % af Stikkene; de øvrige 363 Børn vaccineredes fra Arm og her kom Anslag i 79 % af Stikkene. 2 Revaccinationer gav negativt Resultat. — Paa Christianshavn vaccineredes 6 med humaniseret Lympe af Rør, 19 med animal Lympe, hos disse sidste med Anslag i 100 % af Snittene.

Paa den kongelige Vaccinations-Anstalt vaccineredes 3716 Børn, deraf 164 med animal Vaccine nærmest for at konstatere dennes Virksomhed, før den udsendtes til Landets Læger. Disse 164 Børn fik ialt 974 Rids med 930 Anslag altsaa i omtrent 95 %. Af Revaccinationer foretoges paa Anstalten 1951, hvoraf 1707 hørte til Hærens eller Flaadens indkaldte Mandskab, 244 vare civile Individuer, mest ældre Folk, der skulde indlægges paa Fattigvæsenets Stiftelser.

Angaaende Beskaffenheden og Omfanget af de hygieiniske Arbejder, som under Stadslægens Ledelse og Tilsyn ere udførte af Sundhedskommissionens Lægepersonale, henvises til de i Bilagene meddelte Oversigter.

Chr. Tryde.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and schemes which have been carried out, and a summary of the results achieved. The report concludes with a statement of the views of the Committee on the progress of the work and the prospects for the future.

The Committee has been pleased to note the progress made during the year, and to be assured that the work is being carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It is confident that the work done during the year will be of great value to the League and to the world.

The Committee has also been pleased to note the progress made in the various fields of work, and to be assured that the work is being carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It is confident that the work done during the year will be of great value to the League and to the world.

The Committee has also been pleased to note the progress made in the various fields of work, and to be assured that the work is being carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It is confident that the work done during the year will be of great value to the League and to the world.

The Committee has also been pleased to note the progress made in the various fields of work, and to be assured that the work is being carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It is confident that the work done during the year will be of great value to the League and to the world.

The Committee has also been pleased to note the progress made in the various fields of work, and to be assured that the work is being carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It is confident that the work done during the year will be of great value to the League and to the world.

The Committee has also been pleased to note the progress made in the various fields of work, and to be assured that the work is being carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It is confident that the work done during the year will be of great value to the League and to the world.

Kjøbenhavn.

Bilag til Stadslægens Aarsberetning

for

1889.

A. Beretning om Laboratoriets Virksomhed i 1889.

(Meddelt af Professor *Stein*.)

Jeg tillader mig herved at fremsende nedenstaaende samlede Oversigt over de Undersøgelser, som i Aaret 1889 ere udførte i Sundhedskommissionens Laboratorium. Antallet har været *1195*, om hvilke der har været afgivet Beretning i 269 Skrivelser. Ved Laboratoriet har stadig været i Virksomhed 2 Assisterter med 7 Timers daglig Arbejdstid.

Efter Formaalet for Undersøgelserne have de indsendte Stoffer været underkastede kemisk, mikroskopisk eller bakteriologisk Undersøgelse alene eller fordret en ved disse Fremgangsmaader kombineret Undersøgelse og der er saaledes udført:

1042 kemiske Undersøgelser.
172 mikroskopiske —
152 bakteriologiske —

De foretagne Undersøgelser have været følgende:

A. Drikkevand.

I. Fuldstændig kemisk og mikroskopisk. a) Kjøbenhavns filtrerede Vandledningsvand 12 Prøver. b) Vandet taget fra Vandværkets Filtre 12 Prøver. c) Vandet taget fra de forskellige Søer og Kilder, som benyttes til Kjøbenhavns Vandforsyning 34 Prøver.

II. Bakteriologisk Undersøgelse (Kimtælling). d) Filtreret Vand taget paa Vandværket 50 Prøver. e) Vandet taget fra Filtrene paa Vandværket 50 Prøver. f) Vandet taget fra Ledningen paa forskellige Steder i Byen 49 Prøver.

III. Kemisk, mikroskopisk og bakteriologisk Undersøgelse. g) Vand fra Brønde i Kjøbenhavn og Omegn 3 Prøver

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse). a) Indkjøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 90 Prøver. b) Udtaget af Politiet fra Leverandørernes Vogne ved Tilførelsen til Byen 68 Prøver. c) Undersøgelse for Opbevaringstilstand, tilsatte Konserveringsmidler m. m. 6 Prøver. *Skummet Mælk.* a) Udtaget af Politiet hos Leverandører 1 Prøve. b) Udtaget af Politiet af Leveringer fra Sverrig 18 Prøver.

Fløde (raa og kogt). a) Udtaget af Politiet i Udsalgssteder 189 Prøver. b) Udtaget af Politiet fra Leverandørernes Vogne 63 Prøver.

Smør til Bedømmelse af Ægthed 15 Prøver. *Kaffe*, brændt og malet, til Bedømmelse af Ægthed 3 Prøver. *Hvedemel*, for fremmed Indblanding 4 Prøver. *Cacaopulver* for fremmed Indblanding 10 Prøver. *Chokolade* for fremmed Indblanding 6 Prøver. *Puddersukker* for fremmed Indblanding 1 Prøve. *Svinefedt* for fremmed Indblanding 31 Prøver. *Børnemel* for Sammensætning 5 Prøver. *Gule Ærter* (raa) for Beskadigelse 4 Prøver. *Grønne Ærter* (henkogte) for Kobber 2 Prøver. *Grønne Ærter* (russiske tørrede) for Kobber 1 Prøve. *Amerikanske Æbler* for Giftstoffer 11 Prøver. *Hvidtøl* for Salicylsyre 10 Prøver. *Rødvin* for Sammensætning 9 Prøver.

Hvidvin for Sammensætning 3 Prøver. *Cognac* for Sammensætning 2 Prøver. *Mineralvand* for Sammensætning 1 Prøve. *Sardiner* for Opbevaringstilstand 5 Prøver. *Sennop* (udrørt) for Forfalskning 1 Prøve. *Sennop* (tør malet) for Forfalskning 2 Prøver. *Asparges* (henkogte) for Indhold af Tin 6 Prøver. *Krydderier* (stødte) for Forfalskning 70 Prøver.

C. Giftundersøgelser.

Tapetpapir for Arsenik 250 Prøver. *Tøjer og Baand* for Arsenik 9 Prøver. *Rottegift* for Bestanddele 1 Prøve.

D. Andre Undersøgelser.

Kloakvand for Sammensætning 37 Prøver. *Kloakslam* for Sammensætning 1 Prøve.

Desinfektionsmiddel (Ozopermanganat) iltende Evne 1 Prøve. *Pulver til Farvning af Grøncerter* for Sammensætning 1 Prøve. *Staniol* for Bly og andre fremmede Metaller 4 Prøver. *Scampe* for Anvendelse til Filtring af Mælk 6 Prøver. *Carbon-Natron Ovn* for sundhedsskadelige Forbrændingsprodukter 1 Prøve. *Carbon-Natron Strygejern* for sundhedsskadelige Forbrændingsprodukter 1 Prøve. *Belysningsgas* for Renhed 36 Prøver.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Drikkevand	210 Prøver.
do. af Fødemidler	637 —
do. for Gift	260 —
do. af anden Art	88 —

1195 Prøver.

Foruden de forannævnte Arbejder er der i Laboratoriet foretaget saavel kemiske som mikroskopiske Undersøgelser i forskjellig Retning, dels for at gjenneprøve og forbedre Methoderne og dels for ved Undersøgelse af Raastoffernes Kvalitetsforskjel at opnaa sikkrere Bedømmelse af Forfalskningsbegrebet.

Med Hensyn til Resultatet af de forskjellige i Laboratoriet foretagne Undersøgelser skal jeg, idet jeg iøvrigt maa henvise til mine efter Afslutningen af hver Undersøgelse afgivne udførlige Beretninger, fremsende følgende kortfattede Bemærkninger:

Den fuldstændige kemiske Undersøgelse af *Drikkevandet* — angaaende hvilken der er indsendt fuldstændige Beretninger — har for de Prøvers Vedkommende, som ere tagne paa Vandværket, givet følgende Resultat, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser:

Filtreret Vand.	Gram i 10000 Gram.									
	Inddampningsrest.	Ammoniak.	Salpetersyre. (H N O ₃ .)	Salpetersyring.	Saltsyre. (H Cl.)	Svovlsyre. (H ₂ S O ₄ .)	Fri og halv-bunden Kulsyre (C O ₂ .)	Fosforsyre.	Kalk. (C a O.)	Magnesia. (M g O.)
Højeste Indhold	5,400	-	0,122	-	0,998	1,182	1,137	-	1,890	0,332
Laveste do.	3,840	-	Spør	-	0,374	0,168	0,726	-	1,080	0,187

Indhold af organisk Stof:

	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram.											
	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	August.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Ufiltreret Vand	0,057	0,066	0,076	0,078	0,085	0,083	0,045	0,035	0,034	0,025	0,027	0,036
Filtreret do.	0,048	0,057	0,063	0,064	0,063	0,041	0,025	0,019	0,023	0,021	0,021	0,032

Bakteriologisk Undersøgelse (Kimtælling) er foretaget paa det nærmeste en Gang ugentlig hele Aaret rundt med de Prøver, som til dette Øjemed ere blevne indsendte i steriliserede Flasker fra Vandværket af det filtrerede Vand og Vandet fra de forskellige Filtre, og hertil er hver Gang til Sammenligning føjet en Prøve, som Laboratoriet har ladet udtage fra Husledningerne paa Steder fordelte over hele Byen og Forstæderne.

Der fandtes følgende Indhold af Kolonier i 1 C C af Vandet (hver Undersøgelse er udført dobbelt).

		fra Vandværket.		fra Ledningen i Byen.
		Filtreret.	Ufiltreret.	
Indtil	50 Kolonier	38 Prøver	—	26 Prøver.
—	100 —	8 —	4 Prøver.	14 —
—	500 —	4 —	22 —	7 —
—	1000 —	" —	13 —	2 —
—	4000 —	" —	11 —	—
Ialt Prøver		50 Prøver.	50 Prøver.	49 Prøver

Ved den til Bedømmelse af *Mælkens* Kvalitet foretagne Undersøgelse er der bleven bestemt Indholdet af faste Stoffer og Fedt. De fundne Tal have grupperet sig paa følgende Maade:

Faste Stoffer.

Indhold i %.	Sød Mælk.		Skummet Mælk.
	Udsalgssteder.	Leverandører.	Leverandører.
8 — 8 ¹ / ₂	-	-	4
8 ¹ / ₂ — 9	-	-	7
9 — 9 ¹ / ₂	-	-	6
9 ¹ / ₂ — 10	1	-	1
10 — 10 ¹ / ₂	-	-	1
10 ¹ / ₂ — 11	2	-	-
11 — 11 ¹ / ₂	11	9	-
11 ¹ / ₂ — 12	30	15	-
12 — 12 ¹ / ₂	29	17	-
12 ¹ / ₂ — 13	13	16	-
13 — 13 ¹ / ₂	3	8	-
13 ¹ / ₂ — 14	1	3	-
Antal Prøver	90	68	19

Fedt.

Indhold i %.	Sød Mælk.		Indhold i %.	Skummet Mælk.
	Udsalgssteder.	Leverandører.		Leverandører.
1 — 1 ¹ / ₂	1	-	0 ₁ —0 ₂	3
1 ¹ / ₂ — 2	2	1	0 ₂ —0 ₃	11
2 — 2 ¹ / ₂	12	2	0 ₃ —0 ₄	3
2 ¹ / ₂ — 3	36	31	0 ₄ —0 ₅	1
3 — 3 ¹ / ₂	27	18	0 ₅ —0 ₆	-
3 ¹ / ₂ — 4	11	12	0 ₆ —0 ₇	-
4 — 4 ¹ / ₂	1	4	0 ₇ —0 ₈	-
			0 ₈ —0 ₉	-
			0 ₉ —1 ₀	1
Antal Prøver	90	68	Antal Prøver	19

For sød Mælk har saaledes Indholdet af

<i>Faste Stoffer</i>	ligget	imellem	$11\frac{1}{2}\%$ — 13%	i	120	Prøver	c. 76 %.
—	—	under	$11\frac{1}{2}\%$	i	23	—	c. 15 -
—	—	over	13 %	i	15	—	c. 9 -
<i>Fedt</i>	—	imellem	$2\frac{1}{2}\%$ — 4%	i	135	—	c. 85 -
—	—	under	$2\frac{1}{2}\%$	i	18	—	c. 12 -
—	—	over	4 %	i	5	—	c. 3 -

Fløde. Indholdet af Fedt har med forskjellig Salgspris varieret imellem c. 45—8 % og Prisen pr. Fedtprocent i Pot Fløde $\varnothing$: 10 Gram (2 Kvint) Fedt imellem 8 og 2 Øre.

Smør. 15 Prøver, befandtes alle at være uforfalskede.

Kaffe (brændt og malet). 3 Prøver vare alle uforfalskede.

Hvedemel. Af 4 Prøver vare 3 réne, i 1 indblandet Vienerkalk.

Cacaopulver. Af 10 Prøver vare 9 fuldstændig réne, 1 indeholdt en ringe Mængde Sagostivelse.

Chokolade. Af 6 Prøver vare 5 fuldstændig réne, 1 indeholdt en større Mængde Sagostivelse.

Puddersukker. 1 Prøve var rén.

Svinefedt. 17 som amerikansk Svinefedt indkjøbte Prøver indeholdt Bomuldsfrøolie, 11 Prøver af dansk Svinefedt vare alle frie for fremmede Indblandinger, 3 Prøver af Fedt, solgt som dansk Svinefedt, indeholdt Bomuldsfrøolie.

Børnemel. Af 5 Prøver befandtes til 4 at være anvendt Mel af Hvede i mere eller mindre fremskreden Forklistring; 1 bestod af Ærtemel tilsat noget Cacao.

Gule Ærter. 4 Prøver, som fandtes beskadigede ved Angrebet af en Sommerfuglelarve.

Grønne Ærter. Af 2 Prøver henkogte vare begge fri for Kobber

1 do. tørrede do. do.

Æbler (amerikanske tørrede), 11 Prøver, hvoraf ingen indeholdt uorganiske Gifte eller andre sundhedsskadelige Stoffer.

Hvidtøl. 10 Prøver, i ingen fandtes Salicylsyre.

Rødvin. 9 Prøver

Hvidvin. 3 do.

Cognac. 2 do.

Mineralvand. 1 do.

Sardiner. 5 do.

Prøverne hidrørte fra Partier i et strandet Skib og undersøgte for Beskadigelse. Alle Prøver befandtes at være ubeskadigede og af normal Beskaffenhed.

Sennop, udrørt. 1 Prøve var uforfalsket.

— tør malet. 2 — — —

Asparges, henkogte. 6 Prøver undersøgte for Tin; der fandtes i dem alle Tilstedeværelse heraf, Mængden varierede fra 17—48 Milligram i Indholdet af en 1 Ås Daase.

Krydderier, stødte. Af 70 Prøver, som vare indkjøbte af Politiet hos 10 forskellige Handlende fandtes:

10 Prøver stødte Nelliker at være frie for fremmede Indblandinger.

10 — stødt Kanel — — — —

10 — stødt Allehaande — — — —

10 — stødt Muskatblomme — — — —

10 — stødt Cardemome — — — —

10 — stødt Ingefær — — — —

3 — stødt sort Peber — — — —

7 — — — —

at indeholde en større og mindre Mængde af Peberstøv og som Følge deraf vekslede Mængder af Sand.

Nogen Forskjel i S sammensætningen af de forskellige Krydderier fandtes iøvrigt kun at være betinget af Forskjel i Kvaliteten af de anvendte Raastoffer.

Tapetpapir for Arsenik. Der undersøgte 250 Prøver, som vare indkjøbte af Politiet hos Forhandlere. Af 186 Tapeter vare 161 arsenikfrie, 7 indeholdt kun meget lidt Arsenik, 18 udviste et svagt Spor af Arsenik. Af Borter til Tapeter vare af 64 Prøver 34 arsenikfrie, 12 indeholdt Arsenik i rigelig Mængde, 4 meget lidt Arsenik og 14 svagt Spor.

Tøjer og Baand for Arsenik. Af 8 Prøver Møbelstof vare 6 arsenikfrie, 2 indeholdt Arsenik i rigelig Mængde. 1 Prøve Hattebaand var arsenikfri.

Rottegift. 1 Prøve, som bestod af Hvedeklid og svovlsur Baryt; Stoffet fandtes ved Fodringsforsøg af Rotter at være uskadeligt for disse.

Kloakvand. 37 Prøver ere ved Laboratoriets Foranstaltning i Tidsrummet fra 10. April til 25. Oktober med gennemgaaende 14 Dages Mellemrum og paa samme Tid af Dagen Kl. 2—3 Efterm. udtagne fra Kloakerne paa efternævnte Steder: Kalkbrænderivejens Kloak 1 Gang, Nørrefarimagsgade (Dronning Louises Børnehospital) 4 Gange, Østerbrogade 4 Gange, Ryesgade 4 Gange, Holmens Kanal 4 Gange, Østergade 4 Gange, Vimmelskaftet 4 Gange, Bernstorffsgade 4 Gange, ny Halmtorv 4 Gange, Øhlenschlägersgade 4 Gange. Undersøgelsen er foretaget til Bestemmelse af Indhold og Sammensætning saavel af opløste som uopløste Stoffer.

Desinfektionsmiddel, saakaldt Ozo-Permanganat, var i Hovedmassen mangansurt Natron og indeholdt $6\frac{1}{2}\%$ virksomt Ilt

Pulver til Farvning af Grønerter var en Blanding af Indigofarvestof og et gult organisk Farvestof.

Staniol. 4 Prøver, som undersøgtes, indeholdt af fremmede Metaller (Bly, Kobber, Antimon) kun Spor.

Carbon-Natron Ovn (System Nieske)

og — — *Strygejern.* Ved en Række Forsøg, som anstilledes paa forskjellig Maade, fandtes at saavel Ovnen som Strygejernet ved Forbrænding af det dertil bestemte pressede Kul (Carbon-Natron) udviklede rigelige Mængder af Kulsyre og Kulilte, hvis skadelige Indvirkning konstateredes ved Dyreforsøg.

Belysningsgas. I 22 Forbrændingsforsøg udførte paa forskjellige Dage bestemtes Indholdet af Svovl i Gassen og i 14 Forsøg Indholdet af Kulilte.

I de to Aar, i hvilke Sundhedskommissionens Laboratorium har virket, har det samlede Antal Undersøgelser været 2370, fordelte saaledes:

	1888.	1889.
Drikkevand	268 Prøver.	210 Prøver.
Fødemidler	692 —	637 —
Stoffer for Gift	16 —	260 —
Undersøgelser af anden Art	199 —	88 —
	1175 Prøver.	1195 Prøver.

B. Summarisk Oversigt over de af Lægepersonalet i 1889 udførte Undersøgelser, afgivne Erklæringer, Skjøn m. m.

	Undersøgelser.	Erklæringer.
I. Tilsyn med epidemiske Sygdomme	280	790
II. Tilsyn med andre sanitære Forhold	475	522
III. Sundhedskommissionssager:		
a) vedrørende Afløbsforhold og offentlig Renlighed.		
Vedtægtens Afsnit II og III	178	210
b) — Latrivæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV	30	31
c) — Fabriker og skadelige Næringsveje.		
Vedtægtens Afsnit V og X	198	227
d) — Tilsyn med Næringsmidler.		
Vedtægtens Afsnit VI	120	197
e) — Boliger. Vedtægtens Afsnit VII	52	57
f) — smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX	29	34
g) — Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI.	1146	1120
h) — andre Forhold	40	43
Ialt	2548	3231

C. Oversigt over Tilsynet med Plejebørn og Plejebørnsforhold i Kjøbenhavn i Aaret 1889.

(Udarbejdet af Kredslæge Hoff).

Ved Udgangen af 1888 fandtes som i forrige Aars Oversigt anført 1689 under Sundhedskommissionens Tilsyn staaende *Plejhjem* her i Staden. I Løbet af Aaret 1889 søgte 916 Personer Tilladelse til at have Erhverv som Plejemødre, af disse toge 23 Andragendet tilbage, inden Sagen var afgjort, for 131's Vedkommende afsloges Andragendet, 750 erholdt Tilladelse. Samtidig udgik i Aarets Løb af tidligere tilladte Plejhjem 345, saa at den samlede Tilvæxt var 405 nye Plejhjem, hvorefter Antallet ved Aarets Udgang udgjorde 2094 eller 24 % flere end ved Aarets Begyndelse. Antallet af *Plejebørn* var ved Aarets Begyndelse 1503; deraf afmeldtes i Aarets Løb 680 (som afgivne til Moderen, fraflyttede Kommunen, udgaaede af den tilsynspligtige Alder o. s. v.), døde 278; i Aarets Løb tilkom i ældre eller nye Hjem 981 Plejebørn, saa at den samlede Tilvæxt udgjør 23 eller knap 5 %. Antallet af Plejebørn under Sundhedskommissionens Kontrol var ved Aarets Udgang 1526.

Medens Plejebørnenes Antal altsaa ikke er voxet synderlig i Aarets Løb, viser der sig derimod en betydelig Tilvæxt i Plejhjemmenes Antal, der fremkommer ved, at en Mængde Plejemødre, hvis Plejebørn ere døde eller bortflyttede, beholde den en Gang modtagne Tilladelse, til Dels med den Hensigt ved Lejlighed atter at antage et Plejebarn. — Som det ses af Tab. 1. fandtes ved Aarets Udgang i omtr. 38 % af Hjemmene intet Plejebarn. Da det i flere Retninger anses mindre heldigt at have et stort Antal hvilende Tilladelser, søges Antallet af Plejhjem uden Plejebørn efter-

Tab. 1	Antal Plejhjem				
	uden Plejebørn	med 1 Plejebarn	med 2 Plejebørn	med 3 Plejebørn	med over 3 Plejebørn
1. Kreds	40	118	18	2	-
2. Kreds	98	163	21	3	-
3. Kreds	146	170	26	7	-
4. Kreds	40	90	7	5	-
5. Kreds	223	262	41	8	1
6. Kreds	245	309	43	7	-
Ialt	792	1112	157	32	1

haanden indskrænket, dels ved at en Del af de ældre Tilladelser, som i Aar og Dag ikke have været benyttede, tilbagekaldes, dels ved at fremtidige Tilladelser oftere end hidtil begrænses. Med Hensyn til Antallet af Børn i de øvrige 1302 Plejhjem giver Tab. 1 ligeledes Oplysning. Hvor ikke særlige Forhold tale derfor, ses det kun ugjerne, at der i et Hjem findes mere end 2 Plejebørn, og Antallet af Hjem med et større Antal Børn er, som det ses, ikke betydeligt.

Fordelingen paa Lægekredse af de nævnte 1526 Plejebørn og 2094 Plejhjem saavel som Plejebørnenes Alder fremgaar af følgende Oversigt:

Tab. 2	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejhjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	27	33	40	60	160	178
2. Kreds	53	45	54	62	214	285
3. Kreds	61	68	66	48	243	349
4. Kreds	20	31	36	32	119	142
5. Kreds	90	95	111	78	374	536
6. Kreds	82	134	119	81	416	604
Ialt	333	406	426	311	1526	2094

Dødeligheden blandt de under Sundhedskommissionens Tilsyn staaende Plejebørn synes i 1889 ikke at have været væsenlig forskjellig fra det foregaaende Aars. — Som det fremgaar af de foran anførte Tal er Til- og Afgangen mellem Plejebørnene

Tab. 3.

1889	Under 1 Aar												Sum		Ialt begge Kjøn									
	0—1			1—2			3—11			0—1		1				2		3		4		5—9		10—14
	Mnd.			Mnd.			Mnd.			Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.
Diphtheritis & Strubehoste	1	-	-	-	1	-	2	-	1	2	-	2	-	2	-	2	1	3	-	-	4	11	15	
Skarlagensfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Influenza	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Kighoste	-	1	-	2	1	2	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	
Akute Sygd. i Fordøjelsesorgan.	2	2	16	12	18	17	36	31	4	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	42	33	75	
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorgan.	-	-	8	4	7	5	15	9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	9	25	
Tæring	3	4	8	7	11	11	22	22	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	23	45	
Rakitis	1	-	-	-	7	3	8	3	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	6	15	
Brystkatarrh	-	2	1	4	4	6	5	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	7	15	
Lungehindebetændelse	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	
Katarrh. Lungebetændelse	-	2	-	4	4	6	4	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	5	14	
Kroup. Lungebetændelse	-	-	-	-	3	1	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4	2	6	
Lungesvindst	-	-	1	-	3	1	4	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	5	2	7	
Hjærnebetændelse	-	-	1	2	1	-	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	6	2	8	
Krampe	4	-	2	3	5	4	11	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	7	18	
Underlivsbetændelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Brandbyld, Blodprop	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Syphilis	-	1	1	2	3	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	
Medfødt Svagbed	1	2	2	1	1	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	
Nedstyrtning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Pludselig Død (ukjendt Dødsarsag)	1	1	-	4	-	1	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6	7	
	13	11	43	37	72	53	128	101	15	11	5	5	1	3	-	2	3	4	-	-	152	126	278	
	24		80		125		229		26		10		4		2		7		-		278			

saa betydelig, at et Udtryk for den relative Dødelighed blandt Plejebørnene kun vilde kunne faas gjennem meget vidtløftige Beregninger. Ialt døde i 1889 278 indregistrerede Plejebørn; Dødsarsagerne saavel som Dødsfaldenes Fordeling paa Maaneder fremgaar af vedføjede Oversigter, Tab. 3 og 4.

Dødsarsagerne grupperede sig omtrent som i 1888; 100 Dødsfald af de 278 skyldes akute eller kroniske Sygdomme i Fordøjelsesorganerne (mod 91 det foregaaende Aar), 23 Dødsfald skyldes andre Infektionssygdomme (mod 17), 7 Syfilis (mod 6),

Tab. 4.

1889	Under 1 Aar												Sum		Ialt begge Kjøn									
	0—1			1—2			3—11			0—1		1				2		3		4		5—9		10—14
	Mnd.			Mnd.			Mnd.			Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.
Januar	1	3	2	2	4	2	7	7	2	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	10	9	19	
Februar	-	1	2	-	2	2	4	3	1	2	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	6	7	13	
Marts	-	-	4	4	4	2	8	6	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	10	8	18	
April	2	1	5	2	7	4	14	7	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	15	10	25	
Maj	1	-	3	2	8	5	12	7	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	9	22	
Juni	1	2	2	3	7	8	10	13	5	2	-	-	1	1	-	1	-	1	-	-	16	18	34	
Juli	3	-	11	6	13	11	27	17	2	2	1	-	-	1	-	1	-	1	-	-	31	20	51	
August	3	1	6	3	11	7	20	11	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	12	35	
September	1	1	3	6	5	4	9	11	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	11	21	
Oktober	-	1	2	-	1	3	3	4	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	3	6	9	
November	-	-	2	6	6	2	8	8	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	9	9	18	
December	1	1	1	3	4	3	6	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	7	13	
Hele Aaret	13	11	43	37	72	53	128	101	15	11	5	5	1	3	-	2	3	4	-	-	152	126	278	

60 andre konstitutionelle Sygdomme (mod 46), 44 Sygdomme i Aandedrætsorganerne (mod 58), 34 andre Dødsaaarsager (mod 46).

Svarende til den ualmindelig tidlig indtrædende Sommer falder Mortalitetens Kulmination i Juli, omtrent et Par Maaneder tidligere end i 1888. — Af samtlige 278 Dødsfald falde 229 paa Aldersklasserne under 1 Aar (i 1888: 234 af 265). Til Sammenligning anføres at af 1526 Plejebørn kun 333 vare under 1 Aar, 1193 over 1 Aar gamle.

I Løbet af Aaret organiseredes for den største Del af Byens Vedkommende et ulønnet Dametilsyn med Plejebørnene. Efter at et under 31. Jan. 1889 af Kredslægerne fremsat Tilbud om at søge enhver for sin Kreds's Vedkommende at formaa dertil kvalificerede Damer til uden Vederlag at føre Kontrol med Plejebørn havde erholdt Sundhedskommissionens Billigelse, lykkedes det i den indre By meget hurtig at faa et saadant Tilsyn organiseret. Efter at et passende Antal Damer havde tilsagt deres velvillige Bistand, overdroges det i hver af Kredsene en dertil villig Dame særlig at tage sig af Ordningen af Tilsynet, Fordelingen af Plejehjem, m. m., og i det hele som Regel at fungere som Mellemed mellem de øvrige Damer og Kredslægerne. Samtlige tilsynsførende Damer forsynes med et Legitimationskort (Form. IX.), et Exemplar af Dr. med. Leopold Meyers Bog „om spæde Børns Ernæring og Pleje“, et Antal Blanketter (Form. X.) til, om det anses fornødent, at føre Kontrol med, at der i Tilfælde af Sygdom søges Lægehjælp til Plejebørn, samt med særlige Notebøger (Form. XI.), i hvilke der for hvert Plejehjem findes passende Plads til Optegnelse om Plejehjemmenes Beskaffenhed og Plejebørnenes Tilstand. Efter Samraad med den Dame, der ordner Tilsynet fastsættes der for hvert Hjem et foreløbig efter Børnenes Alder afpasset Antal Besøg, — som Regel for Plejehjem med spæde Børn et Besøg hver fjortende Dag, for større Børn sjældnere — men saasart noget Kjendskab til Hjemmene er erhvervet, læmpes Tilsynet ogsaa, hvad Besøgenes Hyppighed angaar, efter Forholdene i Hjemmet. — Ligeledes er Tilsynet i den senere Tid for en Del relaxeret overfor de fra den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse kontrollerede Hjem. Til aftalte Tider samles Kredslægerne med Tilsynsdamerne, og de af disse gjorte Optegnelser indføres da i Kredslægernes Plejebørnsjournaler, for saavidt de skjønnes at være af væsenlig Betydning til Hjemmenes Bedømmelse.

I 3. Kreds (Østerbro) blev Tilsynet i Foraaret ordnet paa en tilsvarende Maade, og i 5. Kreds (Vesterbro), hvor det i Begyndelsen syntes forbundet med Vanskeligheder at faa en lignende Ordning gennemført, lykkedes dette dog i Aarets Løb ved, at 20 Damer af Matthæus Sogns Plejeforening overtog den største Del af Tilsynet.

Dette Dametilsyn, ved hvilket f. T. 50 Damer yde deres Bistand, har nu altsaa fungeret i Aar og Dag; de paagjældende Damer omfatte Opgaven med megen Interesse og ofre et betydeligt Arbejde derpaa; det skjønnes ikke rettere, end at de Fordringer, der i Sundh. Vedt. § 76 stilles til Sundhedskommissionen om at føre Tilsyn med Plejeforældre og Plejebørn, maa siges i enhver Henseende at være fyldestgjorte. Naar bortses fra de perifere Bydele, synes der heller ikke at være Grund til at tvivle om, at denne Ordning indtil videre vil kunne holdes i Live i lignende Omfang som hidtil; hvor Tilsynsdamer i Aarets Løb paa Grund af Bortflytning, Familieforhold o. a. ere fratraadte, ere de i Reglen hurtig blevne erstattede med nye Kræfter.

Men i 6. Kreds (Nørrebro), hvor Plejetilsynet vil kræve et større Arbejde end i nogen anden Kreds, hvor den overvejende Del af Befolkningen er Smaakaarsfolk, og hvor der i Forvejen er lagt i rigeligt Maal Beslag paa den Del af den bedrestillede Befolkning, som overhovedet er villig til at paatage sig ulønnet Arbejde i humane Formaals Tjeneste, har det hidtil for den paagjældende Kredslæge vist sig ugjærligt at samle et tilstrækkeligt Antal Damer til at ordne et blot nogenlunde fyldestgjørende Tilsyn i hele Kredsen. Navnlig gjælde disse Vanskeligheder de ydre Dele af Kredsen, hvor Plejebørnenes Antal er særlig stort, hvor de velstillede Samfundsklasser ere forholdsvis sparsomt repræsenterede, og hvor tilmed Afstandsforhold, Gaders og Vejes Beskaffenhed m. m. gjøre et Tilsynsarbejde, som det Talen er om, besværligere end de fleste andre Steder; og da det i Aarets Løb ligeledes i 5. Kreds havde vist sig, at Afstandsforholdene i Kredsen ydre Del voldte Vanskeligheder, og noget lignende maatte befrygtes i 3. Kreds, rettedes der under 26. November 1889 en Henvendelse til Sundhedskommissionen om at søge bevilget de nødvendige Midler for at kunne dels yde nogen

Befordringsgodtgjørelse til de Damer, der færdes i Bydele, hvor Afstandene ere særlig store, *dels* supplere det ulønnede Tilsyn ved — særlig med de ydre Dele af Nørrebro for Øje — at ansætte tvende lønnede Tilsynsdamer. Denne Indstilling toges af Sundhedskommissionen til Følge, og Spørgsmaalet om den fornødne Bevilling verserer f. T. for Kommunalbestyrelsen. —

For Tiden yde følgende Damer Bistand ved Plejebørnstilsynet: *1ste Kreds:* Fru Ch. Norrie, Frk. Blume, Fru Djørup, Frk. H. Meldahl, Frk. Joh. Petersen, Fru Schmiegelow, Frk. Sonne, Fru D. Wad, Fru Wienberg, tidligere tillige Fru Professorinde M. Nielsen, Fru Falk-Simonsen, Fru C. Wright og Frk. H. Qvistgaard; i *2den Kreds:* Fru Levison, Fru Fridericia, Fru Holm, Fru Hansen, Fru Rasmussen, Fru Klitgaard, Fru Levy, Frk. Melchior, Fru Tscherning, tidligere tillige Frk. Abrahamsen; i *3die Kreds:* Fru Antonore Christensen, Frk. E. Bergmann, Frk. S. M. Jensen, Frk. E. Lesser, Frk. Th. Outzen, Frk. M. Schou, Frk. Th. Schultz, Frk. C. Seidelin, Fru S. Ulrik; i *4de Kreds:* Frk. M. Broberg, Frk. H. Knudtzon, Admiralinde Garde, Frk. A. Møller, Fru O. Møller; i *5te Kreds:* Fru Justitsraadinde Abrahams, Fru H. Aagaard, Frk. Bønnelykke, Frk. A. Gosch, Frk. Gosch, Fru Herfurth, Frk. Hoffmann, Fru Etatsraadinde Jespersen, Fru Professorinde Løffler, Frk. Mourier, Fru Petersen, Frk. Petersen, Frk. Lund, Frk. Stæger, Fru Vadum, tidligere tillige: Fru Flemmer, Fru Kannevorff, Frk. Müllen, Frk. H. Schröder, Fru Willemoes, Frk. O. Willemoes, Frk. L. Willemoes; i *6te Kreds:* Fru N. C. Bohn.

Form. IX.

N. N.

fører Tilsyn med de under

Sundhedskommissionens Kontrol

staaende Plejehjem.

Dette Kort tilbageleveres ved eventuel Fratrædelse.

Form. X.

Sundhedskommissionens Plejebørnstilsyn.

Plejebarn hos
 Plejemoder
 Bopæl
 behandles af Hr. Dr.

Dato	Behandling

(Anm. paa Kortets Bagside).

NB. Dhrr Læger, som faa syge Plejebørn under Behandling, anmodes om velvillig at paategne denne Blanket for at lette Kontrollen med, at Lægehjælp søges. — Foruden Lægens Navn bedes anført dels Dato for de Dage, paa hvilke Lægehjælp er søgt, dels saadanne navnlig diætetiske Ordinationer, hvis Gjennemførelse i Hjemmet Lægen kunde ønske kontrolleret ved Plejetilsynets Hjælp.

Form. XI.

*N^o**Plejemoder**N^o*

født   tilkom   afgaaet

N^o

født   tilkom   afgaaet

N^o

født   tilkom   afgaaet

N^o

født   tilkom   afgaaet

D. Bemærkninger om Tilsynet med Mælk, Kjød m. m. i Aaret 1889.

(Meddelt af Dyrslæge *St. Friis*).

Ved den daglige, af fire Politibetjente udførte, Kontrol med Slagter- og Høker-butikker er der ialt foretaget 37,361 Eftersyn hos gennemsnitlig 298 Slagtere og 874 Høkere, hvilket har givet Anledning til, at der i 120 Tilfælde er forefundet Overtrædelse af Sundhedsvedtægtens § 32 og 37. Desuden er der ved 518 Undersøgelser, dels med dels uden veterinærkyndig Assistance, i 174 Tilfælde forefundet Fødevarer, der vare overgaaede „i en ved Syn og Lugt kjendelig Forraadnelstilstand“ hvorfor Tilintetgjørelse i Henhold til Sundhedsvedtægtens § 33 og 39 fandt Sted ved at de paagjældende Fødevarer sønderdeltes, overhældtes med Petroleum og derefter bleve nedgravede paa Stadens Lossepladser. I alle de sidstnævnte Tilfælde har der ikke funden yderligere Tiltale Sted, da Lovbestemmelserne kun fordre Kassation af Levnettsmidlerne, men ikke anden Straf, naar vedkommende Handlende da ikke har været sig bevidst at have solgt fordærvede Fødevarer. I enkelte Tilfælde kan en saadan Kassation dog være en temmelig betydelig Straf, naar det drejer sig om større Mængder Næringsmidler, men som oftest vilde det dog være meget ønskeligt, om slige Fund fulgtes af Straf i Form af Pengebøder, der i Gjentakelsestilfælde steg betydeligt. I saa Fald vilde man ikke atter og atter hos den samme Handlende finde fordærvede Næringsmidler.

Næst efter, at Politiet ved egne Undersøgelser har forefundet saadanne Fødevarer, der vare utjenlige til Menneskeføde, er der ogsaa af Private afleveret en Del til Undersøgelse. Mængden af alle paa forskjellig Maade foraarsagede Kassationer af Levnettsmidler meddeles for Oversigtens Skyld samlet i nedenstaaende Tabel.

Fødemidlets Art	Indleveret til Undersøgelse af Publikum	Undersøgt ved Politets Foranstaltning	Tilsammen
Oxe- og Kalvekjød	10	66	76
Hestekjød	40	16	56
Lammekjød	60	16	76
Svinekjød	1250	5476	6726
Pølser	134	910	1044
Vildt og Fugle	520	30	550
Fisk	660	2715	3375
Smør	-	30	30
Ost	700	50	750
Tilsammen	3374	9309	12683

Endvidere er der ved Undersøgelse hos forskjellige Bagere og Æggeforhandlere forefundet 280 Stk. Æg, der vare forraadnede.

Ved Tilsynet med de udenbyes Pølsefabriker er der i det Hele undersøgt:

Heste		Oxer		Kalve		Faar		Svin	
Hele Kroppe	Kjødstykker	Hele Kroppe	Kjødstykker	Hele Kroppe	Kjødstykker	Hele Kroppe	Kjødstykker	Hele Kroppe	Kjødstykker
409 ³ / ₄	2922	1909 ¹ / ₂	245669	12358	16992	3335	11790	84	129169
deraf er kasseret, som uanvendelig til Pølsetilvirkning:									
11 ¹ / ₂	192	22 ¹ / ₂	5677	240 ¹ / ₄	1197	-	26	3	66

Desuden er der undersøgt et betydeligt Antal Leverer, Lunger, Hjerter, Oxemavepiber (Spiserør), og deraf ligeledes tilintegjort en Del.

Sundhedskommissionens Kontrol med de to herværende Exportsvineslagterier er fortsat som tidligere.

Af *Mælk og Fløde* er der i Aarets Løb foretaget 1264 Undersøgelser, hvorved der er forefundne Forfalskninger i 30 Tilfælde, og de i Anledning heraf rejste Sager ere henviste til Paatale ved Retten. Af *sød Mælk* er der af Sundhedspolitiet udtaget Prøver til Undersøgelse hos 860 Handlende, hvorved der i 158 Tilfælde fandtes Anledning til at foretage en kemisk Undersøgelse paa Sundhedskommissionens Laboratorium. Ved Hjælp af denne Undersøgelse konstateredes Forfalskninger i 12 Prøver Mælk. I 5 Tilfælde paavistes Forfalskning uden forudgaaende kemisk Undersøgelse, udelukkende ved Vægtfyldebestemmelser.

Som man af Laboratoriets Beretning vil se, har Indholdet af *faste Stoffer* i de 158 undersøgte Prøver sød Mælk vist sig at

ligge imellem $11\frac{1}{2}$ — 13% i 120 Prøver,

ligge under $11\frac{1}{2}\%$ i 23 —

ligge over 13% i 5 —

og Indholdet af *Fedt* i det samme Antal Prøver viste sig at

ligge imellem $2\frac{1}{2}$ — 4% i 135 Prøver,

ligge under $2\frac{1}{2}\%$ i 18 —

ligge over 4% i 5 —

Ved at sammenligne disse Resultater med Undersøgelser fra Aaret forud, jfr. Bilag F. til Stadslægens Aarsberetning 1888, findes der kun meget ringe Forskjel paa det procentiske Indhold af Fedt og faste Stoffer, hvorfor de Grændser, under hvilke Mælkens Indhold af disse Stoffer ikke bør gaa, fremdeles synes at maatte blive de i nævnte Beretning angivne 12% for faste Stoffer og 3% for Fedt.

I 21 Tilfælde er der udtaget *Staldprøve*, for derigjennem at blive i Stand til at erholde et solidt Grundlag som Udgangspunkt for Sammenligning med den formentlig forfalskede Prøve sød Mælk. Af disse 21 Staldprøver fandtes Indholdet af Fedt og faste Stoffer

gjennemsnitlig at være henholdsvis 3.19% og 12.22% ,

som Maximum fandtes 3.95% og 13.12% ,

som Minimum fandtes 2.33% og 11.36% ,

I dette sidste Tilfælde blev der for en Sikkerheds Skyld atter udtaget *Staldprøve*, og denne udviste da 2.68% Fedt og 11.55% faste Stoffer. Mælken hidrørte fra en Besætning, bestaaende af 20 Køer, og Staldprøven var som sædvanlig udtaget af en Blanding af Mælken fra samtlige Køer. Kreaturerens Foder bestod af Bærme, Halm og lidt Hø, hvilket jo vel nok med Rette kan betragtes som et meget slet Foder for Malkekøer.

Af *skummet Mælk* er der kemisk undersøgt 19 Prøver. Indholdet af faste Stoffer og Fedt har som sædvanlig varieret betydeligt.

Af *Fløde* er der kemisk undersøgt 252 Prøver, i hvilket Indholdet af Fedt har varieret imellem 8% og 45% , alt efter den forskellige Salgspris. Af denne Undersøgelse fremgaar, at Fedtindholdet langt fra stiger proportionalt med Prisen, at 1% af den billigere Fløde gennemgaaende kan kjøbes til en langt lavere Pris end 1% af den dyrere Fløde, og at man idet Hele taget kun i ganske enkelte Tilfælde har fundet Fedtindholdet under 10% .

Der findes hverken her hjemme eller i Udlandet, saavidt mig bekjendt, nogen Kontrol med den Mængde Fedt, som Fløde bør eller skal indeholde, ligesaa lidt som der er sat nogen Grændse, under hvilken Flødens Fedtprocent ikke maa gaa. At der saaledes hidtil ikke er følt Trang til en regelbunden Ordning af dette Forhold, beroer dels paa, at Fløde ligesaa lidt som Mælk har noget konstant Indhold af Fedt, men at dette udelukkende afhænger af, hvor dybt Fløden skummes, altsaa hvor megen Mælk der iblandes denne, dels paa, at man med temmelig stor Sikkerhed kan overlade Bedømmelsen af Flødens Fedtholdighed til Publikum selv, i god Forstaaelse af, at dette nok skal vide at værdsætte den fedtholdige frem for den fedtfattige „tynde Fløde“. Skulle man her bringe en rationel Ordning tilveje, da maatte en saadan bero paa en Prisansættelse i Forhold til Fedtholdigheden, men dette vil formentlig af praktiske Hensyn vanskelig lade sig etablere. Medens Grændserne for Fedtholdigheden opad næppe vil have stor Betydning, vil der maaske være Anledning til at ansætte en Grændse, hvorunder Procentindholdet af Fedt i Fløden ikke maa gaa. Hovedgrunden

herfor er den fuldstændige Mangel paa Regelbundenhed hos Sælgeren, hvilket tydeligt vil fremgaa ved i nedenstaaende Skema at sammenligne Priserne for forskellige Flødeprøver med Yderpunkterne af disses Procentindhold af Fedt.

Pris pr. Pot	Højeste Procentindhold	Laveste Procentindhold
1.20	45.5	22.7
1.00	30.0	15.5
0.80	32.3	10.4
0.65	14.0	11.4
0.60	29.6	8.7
0.50	27.6	11.5
0.45	15.2	9.9
0.40	21.1	7.4

Allerede en Fastsættelse af 10 pCt. som Grændse, vil næppe undlade at bidrage til at hindre en altfor stor Vilkaarlighed fra Sælgerens Side

Medens saaledes den kemiske Undersøgelse af Mælk og Fløde maa siges at blive ført i saa stor Udstrækning, som det efter de indvundne Erfaringer skjønnes at være nødvendigt, saa skorter det endnu stadig, som en Følge af manglende Lovbestemmelser, i mange Punkter paa en rent hygiejnisk Kontrol, med Kreaturenes Sundhedstilstand, Fodringen, Staldenes Indretning, Renlighedsforholdene i disse, i Mejerierne, Udsalgslokalerne o. s. v. Med Hensyn til den Mælk, der produceres i selve Kjøbenhavn, er der i Henhold til Sundhedsvedtægtens § 30 i indeværende Aar truffen meget betydelige Foranstaltninger, der gaa ud paa at hindre saadanne skadelige Forhold, der kunne tjene til at gjøre Mælken uegnet til Menneskeføde. Imidlertid kræver Overholdelsen af disse Bestemmelser et hyppigt og sagkyndigt Eftersyn, hvilket under de forhaandenværende Omstændigheder kun med megen Vanskelighed kan tænkes gennemført. Udsalgslokalerne have været underkastede de sædvanlige Undersøgelser, ved hvilke der kun i forholdsvis faa Tilfælde har været Anledning til Klage af væsentlig Betydning. Lokaler, hvori der udelukkende forhandles Mælk, ere selvfølgelig bedst egnede til dette Brug, dels fordi Mælken der ikke har Lejlighed til at opsuge lugtende Stoffer fra de forskellige Varer, den i andre Udsalg forhandles sammen med, dels fordi Forhandleren i hine, lettere og med større Interesse kan henvende sin Opmærksomhed paa Forhold, der kunne skade Mælken. I saadanne udelukkende til Mælkeudsalg benyttede større Lokaler er der ofte anbragt Centrifuger, der drives ved Hjælp af Gasmotorer. Disse Maskiner udbrede hyppig en ret betydelig Gaslugt, der meget let opsuges af Mælken. Enten det nu hidrører fra en mangelfuld Indretning af Maskinerne eller en ukyndig Behandling af disse, saa maa det i hvert Tilfælde erkjendes at være et højst uheldigt Forhold. I enkelte Tilfælde har man da ogsaa af denne Grund set sig foranlediget til at isolere Gasmotoren fra Centrifugen, Mælkekølerne og Udsalget, og det maa derfor meget anbefales ved fremtidig Indretning af Mejerilokaler, i hvilke agtes benyttet Gasmotor, da at anbringe denne i et særskilt Rum.

En stor Mængde Mælk sælges imidlertid ikke i faste Udsalgssteder, men fra Vogne, hvilket er særdeles uheldigt og da navnlig naar Vognen er aaben og Mælken ikke aftappes, men hældes fra Beholderen over i Kjøberens Spande. Det gjælder jo særlig om den Mængde af Mælkehandlere, der under Navn af „Mælkeforpagtere“, „Mælkebønder“ ere saa vel kjendte fra Kjøbenhavns Gader. Mælken findes i disse Forhandleres Vogne anbragt i større eller mindre Blik- eller Træbeholdere, uden Dække over Vognen; tilmed er der saa i denne stuvet forskellige Træbøtter med Svineføde eller en større Tønde med Bærme, ikke at tale om, at man i enkelte Tilfælde finder Vognen, efter endt Salg, vende hjem, belæsset med Gjødning, ovenpaa hvilken alle de tomme Mælkebeholdere findes fastsurrede. Efter som Mælkebeholderne ved Salget blive tomme, bliver der navnlig om Sommeren, rig Anledning til Udvikling af Mælkesyre m. m. i den tiloversblevne Rest af Mælk, denne indtørres mere eller mindre op langs Beholderens Sider, hvorved Rensningen i Hjemmet — ofte flere Mil ude paa Landet — vanskeliggjøres, og da man af Erfaring ved, at Renselsen i mange Tilfælde udføres med meget ringe Omhu, vil det let indses, hvilke Ulemper, der ogsaa fra denne Side klæbe ved Salg fra disse Vogne.

Salg af Mælk under aaben Himmel er saa meget mere forkasteligt i en By som Kjøbenhavn, som stille Vejre hører til Sjældenhederne og det mindste Vindpust

fører Støv og Gadesnavs hen i Mælken. Det hører til de almindelige, men ikke synderlig fornøjelige, Iagttagelser at se den aabne Mælkevogn, med sit alt andet end propre Ydre eller Indre, holde Side om Side med Dagrenovationsvognen, og forsælge Mælken, som i høj Grad er udsat for at optage sin Del af Fejeskarnsbeholdernes Indhold.

Det var derfor særdeles ønskeligt, om alt Salg af Mælk under aaben Himmel, men under alle Omstændigheder fra aabne Vogne, hørte op, det er dog i det væsenlige kun fremtvunget af de stedse stigende Fordringer om at faa alle Fødevarer bragte ind ad Døren til enhver Husholdning. Dette vil man i og for sig ikke kunne rejse nogen Indvending mod, naar blot vedkommende Næringsmidler derved ikke tage nogen Skade i hygiejnisk Henseende. Vil man af forskjellige Grunde muligen ikke helt kunne hindre saadan Handel, saa bør det i det mindste bestemt fordres, at Mælken kun sælges fra lukkede Vogne, ikke afhældes men aftappes af Beholderne, samt at saavel disse som Vognene, Kudskene m. m. ere i fuldt ud renlig og proper Tilstand, ligesom det under ingen Omstændigheder bør tillades, at der paa Vognene findes Foder- eller Gjødningsstoffer, lugtende Varer o. s. v. Dette vil *strax*, i forskjellige Retninger, afstedkomme Tab, navnlig for de „Mælkeforpagtere“, der holde Svin og fodre disse med det Affald, der daglig hentes i Kjøbenhavn, men dette Afsavn maa dog betragtes som et ringe Offer i Sammenligning med den Nytte, et stort Antal Mennesker vil drage af denne Foranstaltning.

Publikums berettigede Ønsker om at erholde Garanti for, at den Mælk, det kjober, hidrører fra sunde velholdte Dyr, er i de senere Aar mere og mere bleven fremtrædende, saaledes at det nu er paa Grændsen til at blive opstillet som en Fordring, der blandt andet paa Grund af Konkurrencen ikke kan lades ude af Betragtning.

I Flertallet af Udsalgslokalerne for Mælk her i Staden findes der nu Opslag om, at den Kreaturbesætning, hvorfra Mælken hidrører, er underkastet Dyr lægetilsyn, at Mælken undersøges kemisk o. s. v. Uden nærmere at gaa ind paa Omtale af disse Forholdsregler, der i og for sig maa betragtes som særdeles gavnlige, skal jeg dog ikke undlade at advare mod altid at fæste Lid til den Garanti, der herved synes givet.*) Som ovenfor berørt savnes der nemlig Bestemmelser, ifølge hvilke saadan Kontrols Paalidelighed kan prøves fra det Offentliges Side, og saa længe dette er Tilfælde, ligger det i Sagens Natur, at enkelte søge at slippe saa nemt og billigt som muligt.

*) I Maanedskrift f. Dyr læger, Bd. II. Hft. 2, er dette Spørgsmaal i forskjellige Afhandlinger gjort til Gjenstand for en mere indgaaende Omtale, hvorfor jeg skal henvise dertil.

Tabeller.

Tabeller.

Tab. 1. Oversigt over Dødsfaldenes maanedlige Fordeling efter Alder og Kjøen i Kjøbenhavn 1889.

	I 1ste Aar								I 2det Aar	I 3die Aar	I 4de Aar	I 5te Aar	5-10 Aar	10-15 Aar	15-20 Aar	20-25 Aar	25-35 Aar	35-45 Aar	45-55 Aar	55-65 Aar	65-75 Aar	75-85 Aar	85 Aar og derover	Af ubekjendt Alder	Tilsammen af alle Aldere																		
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	Begge Kjøen														
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.													
Januar .	30	22	14	12	36	36	80	70	16	9	8	6	7	6	4	3	11	8	4	3	4	4	4	6	24	13	16	17	22	19	17	25	26	24	7	23	-	6	1	-	251	242	493
Februar .	27	13	19	11	41	27	87	51	11	19	9	3	7	4	4	4	5	12	-	4	6	3	12	-	17	10	22	21	12	14	31	15	21	22	22	14	4	8	-	-	270	204	474
Marts . .	19	19	21	10	48	32	88	61	14	13	7	8	8	9	3	5	7	12	6	5	3	6	8	3	16	20	20	24	27	16	29	29	22	32	14	31	4	5	1	-	277	279	556
April . .	28	23	18	26	51	33	97	82	22	24	8	10	4	7	5	6	13	12	3	8	1	1	12	3	11	18	24	15	17	19	31	30	16	24	10	31	3	8	-	1	277	299	576
Maj . . .	25	19	24	14	56	49	105	82	21	22	6	9	6	10	4	7	10	11	6	4	6	5	13	7	23	20	28	18	16	11	22	21	27	30	14	17	2	2	1	-	310	276	586
Juni . . .	30	22	21	28	62	72	113	122	22	20	8	8	4	8	5	6	12	9	4	2	7	4	13	9	16	18	22	14	18	16	21	13	20	25	15	22	1	4	-	-	301	300	601
Juli . . .	56	22	47	41	94	98	197	161	28	24	5	10	6	10	7	2	15	10	2	5	5	5	18	6	23	24	19	17	26	18	23	15	19	25	11	26	-	9	-	-	404	367	771
August .	36	31	30	28	59	55	125	114	7	16	7	8	10	5	2	5	12	7	6	6	7	-	10	6	10	16	14	17	24	10	25	19	17	14	9	24	3	3	1	-	289	270	559
Septbr. .	27	23	32	10	35	26	94	69	10	10	6	9	8	6	8	4	9	19	6	8	3	3	4	11	18	14	18	16	23	17	23	16	15	23	15	14	5	2	3	-	268	241	509
Oktober .	14	15	21	17	21	21	56	53	8	11	7	7	6	4	4	7	12	14	5	3	5	4	6	4	18	12	20	13	13	18	20	16	21	19	8	25	2	6	-	-	211	216	427
Novbr. .	20	18	17	13	31	19	68	50	13	11	9	8	4	8	7	3	20	13	4	5	5	1	7	5	8	13	20	11	20	14	25	12	17	30	15	25	1	5	-	-	243	214	457
Decbr. .	26	16	15	20	46	36	87	72	18	13	7	10	6	8	5	7	10	10	3	7	11	5	6	11	23	21	38	25	32	31	44	36	37	38	17	34	6	13	-	-	350	341	691
Tils. }	338	243	279	230	580	514	1197	987	190	192	87	96	76	85	58	59	136	137	49	60	63	41	113	71	207	199	261	208	250	203	311	247	258	306	157	386	31	71	7	1	3451	3249	6700
	581		509		1094		2184		382		183		161		117		273		109		104		184		406		469		453		558		564		443		102		8		6700		
Af 1000 Døde vare	50.5	36.3	41.6	34.3	86.6	76.7	178.7	147.3	28.4	28.7	13.0	14.3	11.3	12.7	8.7	8.8	20.3	20.4	7.3	8.9	9.4	6.1	16.9	10.6	30.9	29.7	38.9	31.0	37.3	30.9	46.4	36.9	38.5	45.7	23.4	42.7	4.6	10.6	1.1	0.2	515.1	484.9	1000
	86.8		75.9		163.3		326.0		57.1		27.3		24.0		17.5		40.7		16.2		15.5		27.5		60.6		69.9		67.6		83.3		84.2		66.1		15.2		1.3		1000.0		
Af 1000 Levende (Folketælling 1885) vare							13.6	13.3	12.4	12.0	11.8	11.8	11.6	11.1	10.9	11.0	48.6	48.4	37.9	38.4	37.1	41.9	50.2	54.1	88.0	103.5	59.6	71.3	40.5	51.9	25.9	35.7	12.6	22.2	3.1	7.5	0.2	0.8	0.7	1.0	464.7	535.3	1000
							26.9		24.4		23.6		22.7		21.9		97.0		76.3		79.0		104.3		191.5		130.9		91.8		61.6		34.8		10.6		1.0		1.7		1000.0		

Tab. 2 Udtog af Københavns

Mortalitetstabel for 1889.

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
I. Farsoter. Morbi epidemici.													
Kopper. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger. Morbilli	-	-	1	-	-	1	4	2	-	-	1	1	10
Skarlagensfeber. Scarlatina	6	6	4	1	2	2	8	2	4	5	6	10	56
Ondartet Halsssyge. Diphtheritis	16	18	15	17	27	29	27	30	37	32	44	38	330
Strubehoste. Croup	9	2	12	9	4	2	5	4	6	6	9	3	71
Kighoste. Tussis convulsiva	9	21	10	27	18	20	20	14	13	7	12	14	185
Typhoid Feber. Febris typhoidea	2	4	1	1	2	4	9	9	7	4	7	5	55
Exanthematisk Typhus. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Asiatisk Cholera. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kolerine & akut Diarrhoe. Cholerae & Catarrhus intestinorum acutus	20	23	14	32	39	89	204	91	40	18	10	10	590
Ansigts- og anden Vandrerosen. Erysipelas faciei & ambulans	-	1	2	2	1	2	3	1	2	2	5	3	24
Barsel-feber. Febris puerperalis	3	2	3	5	2	1	2	4	5	2	2	2	33
Ondartet Saarfeber. Pyæmia & Septichæmia	2	2	-	-	4	-	3	1	3	3	3	4	25
Koldfeber. Febris intermittens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grippe. Influenza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	24
Akut Ledderheumatisme. Febris rheumatica	-	2	1	3	-	2	7	-	3	3	2	-	23
Andre Farsoter. Alii morbi epidemici	1	1	3	2	-	4	1	-	-	1	-	1	14
II. Blodforgiftninger. Sangvinis infectiones.													
Dyriske Gifte. Venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erhvervet Syphilis. Syphilis acquisita	2	1	2	1	3	1	-	-	1	-	-	-	11
Medfødt Syphilis. Syphilis congenita	-	6	3	3	3	4	4	1	4	-	4	3	35
Brændevinssygd. Alcoholismus chronicus	-	-	3	2	1	-	1	3	4	5	1	6	26
Drankergalskab. Delirium tremens	3	2	2	5	6	5	5	2	2	-	4	3	39
Pludselig Død af Drik. Mors in ebrietate	1	-	2	-	3	-	1	1	1	1	-	3	13
III. Constitutionelle Sygdomme. Morbi constitutionales.													
Kirtelsyge. Scrophulosis	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	4
Akut Hjernevandsot. Hydrocephalus acutus	14	11	9	8	12	11	18	7	10	12	11	7	130
Akut Miliærtuberkulose. Tuberculosis acuta	5	3	10	11	9	2	6	5	11	3	7	3	75
Lungesvindst. Phthisis pulmonum	65	61	66	68	78	70	69	52	56	53	47	81	766
Tuberkulose i andre Organer. Tuberculosis in aliis corporis partibus	4	3	6	9	7	2	5	7	4	1	3	5	56
Kræft. Cancer	28	25	37	36	20	33	47	28	38	28	21	47	388
Engelsk Syge. Rhachitis	10	7	18	14	29	19	7	4	7	6	3	6	130
Sukkersyge. Diabetes mellitus	4	1	3	5	-	3	-	-	-	-	2	4	22
Skørbug. Scorbutus	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	3
Anæmi. Anæmia	3	-	6	-	3	1	2	2	-	4	1	3	25
IV. Voldsomme Dødsårsager. Violentæ mortis causæ.													
Fald og Knusning. Præcipitatio & Contusio	5	4	3	2	4	6	5	5	7	7	3	2	53
Drukning. Submersio	1	1	1	1	7	8	1	2	5	2	1	4	34
Andre ulykkelige Hændelser. Alii casus mor- tiferi	4	2	3	1	1	3	2	2	5	4	-	3	30
Selv-mord. Suicidium	6	5	9	4	10	12	8	10	3	8	5	9	89
Mord og Drab. Homicidium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Dannelsesfejl. Vitia innata	28	25	24	17	25	27	36	23	19	12	21	21	278

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
VI. Lokale Organsygdomme. Morbi singulorum organorum.													
Hjernebetændelse. Encephalitis & Meningitis ce- rebri	14	5	12	18	13	10	11	10	9	5	8	10	125
Apoplexi. Apoplexia cerebri	15	8	11	7	12	6	10	12	10	6	14	14	125
Kroniske Hjernesygdomme. Morbi cerebri chronici	6	8	14	9	7	13	8	6	6	10	12	10	109
Sindssygd. Morbus mentalis	1	1	2	-	-	2	2	1	2	-	-	-	11
Stivkrampe og Mundklemme. Tetanus & Tris- mus	1	1	-	-	-	3	2	6	2	2	1	2	20
Konvulsioner. Ecclampsia	14	13	14	12	17	24	14	14	14	12	10	22	180
Kroniske Rygmarvsygdomme. Morbi medullæ spinalis chronici	3	4	-	3	1	1	1	2	-	3	3	1	22
Lungebetændelse. Pneumonia crouposa	29	33	28	34	41	21	11	16	15	14	14	47	303
Lunghindebetændelse. Pleuritis & Empyema	-	3	2	5	4	2	3	-	-	4	2	4	29
Brystkatarrh, akut Bronchitis. Bronchitis acuta simplex	3	3	4	10	8	3	3	1	4	1	2	11	53
Kapillær Bronchitis og katarrhalsk Lungebetændelse. Bronchitis capillaris & Pneumonia catarrhalis	35	22	26	31	23	21	8	15	6	8	14	47	256
Kronisk Bronchitis. Bronchitis chronica & Bron- chiectasis	2	3	5	3	4	4	13	5	6	3	5	17	70
Organisk Hjertesygdom. Morbus cordis	34	32	37	28	28	16	30	16	26	20	16	34	317
Bughindebetændelse. Peritonitis	3	8	6	4	7	3	6	4	3	2	1	6	53
Tarmslyngning og indeklemt Brok. Ileus, Intus- susceptio & Hernia incarcerata	-	2	5	2	4	-	7	2	3	3	1	4	33
Bright's Sygdom. Nephritis albuminosa	9	7	8	7	5	14	11	4	3	7	10	9	94
Nyre- og Blæresten. Lithiasis renalis & vesicalis	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	1	1	6
Andre kroniske Underlivssygdomme. Alii morbi abdominales chronici	17	10	12	25	18	22	22	41	30	21	34	14	266
Andre Sygdomme i indre Organer. Alii morbi organ- orum interiorum	11	19	28	17	14	15	9	17	12	13	23	27	205
VII. Sygdomme i de ydre Dele. Morbi externarum partium corporis													
6	11	2	16	6	4	6	7	10	7	7	9	9	91
VIII. Andre hyppige Dødsårsager. Alii causæ mortis frequentes.													
Alderdomssvaghed. Marasmus senilis	10	14	15	19	12	12	11	7	8	7	8	23	146
Tæring hos Smaabørn. Atrophia infantilis	14	16	28	19	24	28	64	45	31	21	23	21	334
Død under Fødselen og i Barselseng (Barsel-feber ikke medregnet). Mors in partu & puerperio	1	-	2	-	4	-	2	1	-	2	-	2	14
Pludselig Død uden kjendt Aarsag. Mors repentina sine nota causa	4	8	12	13	7	5	3	7	5	14	6	12	96
Uangiven og slet specificeret Dødsårsag. Causa mortis male vel omnino non indicata	9	4	9	7	6	7	4	5	7	13	6	18	95
Tilsammen. Summa	493	474	556	576	586	601	771	559	509	427	457	691	6700
Heraf døde uden Lægebehandling. Mortui medico non vocato (in summa inclusi)	64	53	77	55	72	93	117	66	61	74	55	91	878
Dødfødte. Exanimis nati	29	21	37	25	32	22	28	22	20	17	26	32	311

Tab. 3. Oversigt over de i Fattigdistrikterne forekomne Sygdomstilfælde i 1889.

	Distrikterne	Behandlede i Strax indlagte paa Hospital.	Tilsammen
Brystkatarrh (akut Bronchialkatarrh)	1532	67	1599
Lungebetændelse	141	62	203
Halsbetændelse (akut Angina)	471	5	476
Faareysge	44	-	44
Kighoste	195	10	205
Rheumatisk Feber (c: akut Ledde-rheumatisme)	47	50	97
Knuderosen (Erythema nodosum)	5	-	5
Ansigtrosen	32	25	57
Mæslinger	16	-	16
Kopper	-	-	-
Skaalkopper	44	-	44
Skarlagensfeber	49	68	117
Koldfeber (ikke Tilbagefald)	12	2	14
Gastrisk og Typhoid Feber	62	70	132
Blodgang (Dysenteria)	-	-	-
Diarrhoe (akut)	731	35	766
Kolerine	94	12	106
Strubehoste (Laryngitis membran.)	6	6	12
Diphtheritis	40	87	127
Barsel-feber	4	12	16
Skørbug	4	1	5
Gonorrhoe	1	4	5
Venerisk Saar	-	3	3
Konstitutionel Syphilis (ikke Tilbage-fald)	5	8	13
Hjærnebetændelse	16	9	25
Drankergalskab (Delirium tremens)	6	32	38
Kronisk Alkoholisme	60	77	137
Lungesvindst	244	180	424
Andre kroniske Lungesygdomme	400	90	490
Scrophulosis (scroph. Øjenbetændelser, scroph. Hudsygdomme, scroph. Ben-sygdomme osv.)	351	44	395
Scrophuløs Underlivsbetændelse (Tabs mesaraica)	1	1	2
Engelsk Syge (Rhachitis)	52	21	73
Fnat	3	214	217
Andre ikke-scroph. Hudsygdomme	267	136	403
Organisk Hjertesygdom	91	32	123
Morbus Brightii	13	17	30
Andre Vattersoter	1	6	7
Apoplexi	9	23	32
Kræft	19	29	48
Blegsot	203	10	213
Kakexi (Anæmi)	330	10	340
Sindssygdomme	22	57	79
Alderdomssvaghed	63	27	90
Atropi	33	28	61
Medfødt Syphilis (syphilit. Atropi)	2	2	4
Forløsninger, der have krævet Kunsthjælp	2	-	2
Abort	12	4	16
Brok-skader, der have krævet Bandage	95	3	98
Benskader (Ulceræ cruris) og Aareknuder	197	92	289
Andre kirurgiske Sygdomme	1045	370	1415
Andre indvendige akutte Sygdomme	1402	242	1644
Andre indvendige kroniske Sygdomme	1062	249	1311
Summa . . .	*9536	**2532	12068

*) Heraf 1 Barselkvinde

**) Heraf 10 indlagte for Diegivingens Skyld.

Tab. 4. Oversigt over de under Fattigdistrikterne hørende, i og udenfor Hospital behandlede Patienters sociale Stilling og Vilkaar m. m. i 1889.

	Af samtlige Syge udenfor de faste Almisselemmer henhørte de selv eller deres Forældre til:							Faste Almisselemmer	Do. i Konsultationslokalet	Do. i Fattigvæsenets Stifelser	Indlagt paa Hospital efter Behandling i Distriktet	Døde under Behandling i Distriktet	Døde i Aldersklassen 0—1 Aar under Behandling i Distriktet										
	Arbejdsmænd og Dageløse	Haandværkssvende og industrielle Medhjælpere	Haandværksmestre og selvstændige Industriivende	Høker, Gæstgiverere eller Vertshusholdere	Handlende, incl. Smaahandlende	Lavere Bestillings-mænd og Funktionærer	Syrsker							Enkers Børn og Enkers Børn	Plejebørn	Andre Klasser							
Patienter behandlede i Distrikterne . . .	7588	1948	9536	471	9065	2144	1576	33	2	109	65	218	1283	57	802	3240	3333	5877	266	785	232	85	
Patienter strax indlagte paa Hospitalet	-	-	2532	-	675	595	51	37	5	51	37	85	288	60	484	233	-	-	-	-	-	-	-
			12068		2819	2171	160	102	7	160	102	203	1571	117	1293	3463							

Tab. 5. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i Kjøbenhavn i Aaret 1889. Naissances, décès et causes de décès.

A.	Dødfødte. Morts-nés		Dødsfald — Décès														Levendefødte. Vivants-nés				Af 1000 ere					
	Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Ialt. Total	Kjøn. Sexe		Uægte under 1 Aar. Illégitimes de 0—1 an	Dødsfald efter Alderen. Répartition des décès par âge												Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Kjøn. Sexe		Ialt. Total	Ægte- skaber Mari- ages.	Taux corres- pondants sur 1000 habitants	
				M.	F.		15—45		45—65		65—80		over 80		M.	F.	føtte. Natalité	døde. Mortalité								
	0—1	1—5		1—15	M.		F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.											
	Hele Kjøbenhavn. Total	249	62	6700	3451	3249	664	2184	843	382	644	519	561	450	370	480	83	184	8801	2154	5693	5262	10955	2632	35.07	21.44
1. Gamle Bys ældre Del	5	2	301	142	159	14	63	21	15	38	30	33	29	19	37	3	13									
2. Gamle Bys yngre Del	17	7	647	336	311	39	143	53	38	67	44	86	44	48	77	15	32									
3. Gammelholm	8	-	106	60	46	6	23	14	8	8	11	13	8	3	9	5	4									
4. St. Annæ Øster Kvarter	2	1	368	170	198	6	32	7	12	21	22	42	35	73	72	12	40									
5. St. Annæ Vester Kvarter	24	21	678	355	323	88	223	91	36	59	54	57	48	42	45	6	17									
6. Christianshavn	11	2	410	214	196	29	138	55	18	40	32	41	29	19	25	2	11									
Indenvolds. La ville s. s.	67	33	2510	1277	1233	182	622	241	127	233	193	272	193	204	265	43	117	2490	280	1497	1273	2770	1007	22.60	20.49	
7. Voldkvarteret	27	1	493	236	257	28	130	47	28	50	63	37	44	29	43	9	13									
8. Østerbro	19	1	286	138	148	18	99	53	21	19	17	18	19	15	14	5	6									
9. Blegdamskvarteret	29	2	564	288	276	75	227	70	27	47	36	51	39	17	39	1	10									
10. Nørrebro	30	1	514	261	253	58	223	94	44	32	38	22	22	17	17	2	3									
11. Blaagaardskvarteret	28	6	883	453	430	120	368	148	57	71	62	40	50	31	36	6	14									
12. Vesterbro	38	8	1115	560	555	141	457	169	60	81	82	72	64	42	56	12	20									
Udenvolds. Les faubourgs	171	19	3855	1936	1919	440	1504	581	237	300	298	240	238	151	205	35	66	5932	605	3320	3217	6537	1342	34.56	20.38	
Fødselstiftelsen. La maternité	11	10	41	22	19	37	41											235	1267	793	707	1500				
Garnisonen. Garnison			50	50						44		5		1												
Ikke bosatte. Non domiciliés			244	166	78	5	17	21	18	67	28	44	19	14	10	5	1	146	2	83	65	148	283			

Ann. Da Sogneindelingen ikke falder sammen med den her benyttede Inddeling i Kvarterer, ere Levende-Fødsler og Ægteskaber — der anmeldes sognevis hver Uge — ikke angivne for de enkelte Kvarterer. — Da Dødsfaldene paa Fødselstiftelsen og i Garnisonen ere særskilt anførte her, ere Dødeligheds-kvotienterne i de enkelte Kvarterer noget forskellige fra dem, der findes paa Tab. 7.

Tab. 5.

B.

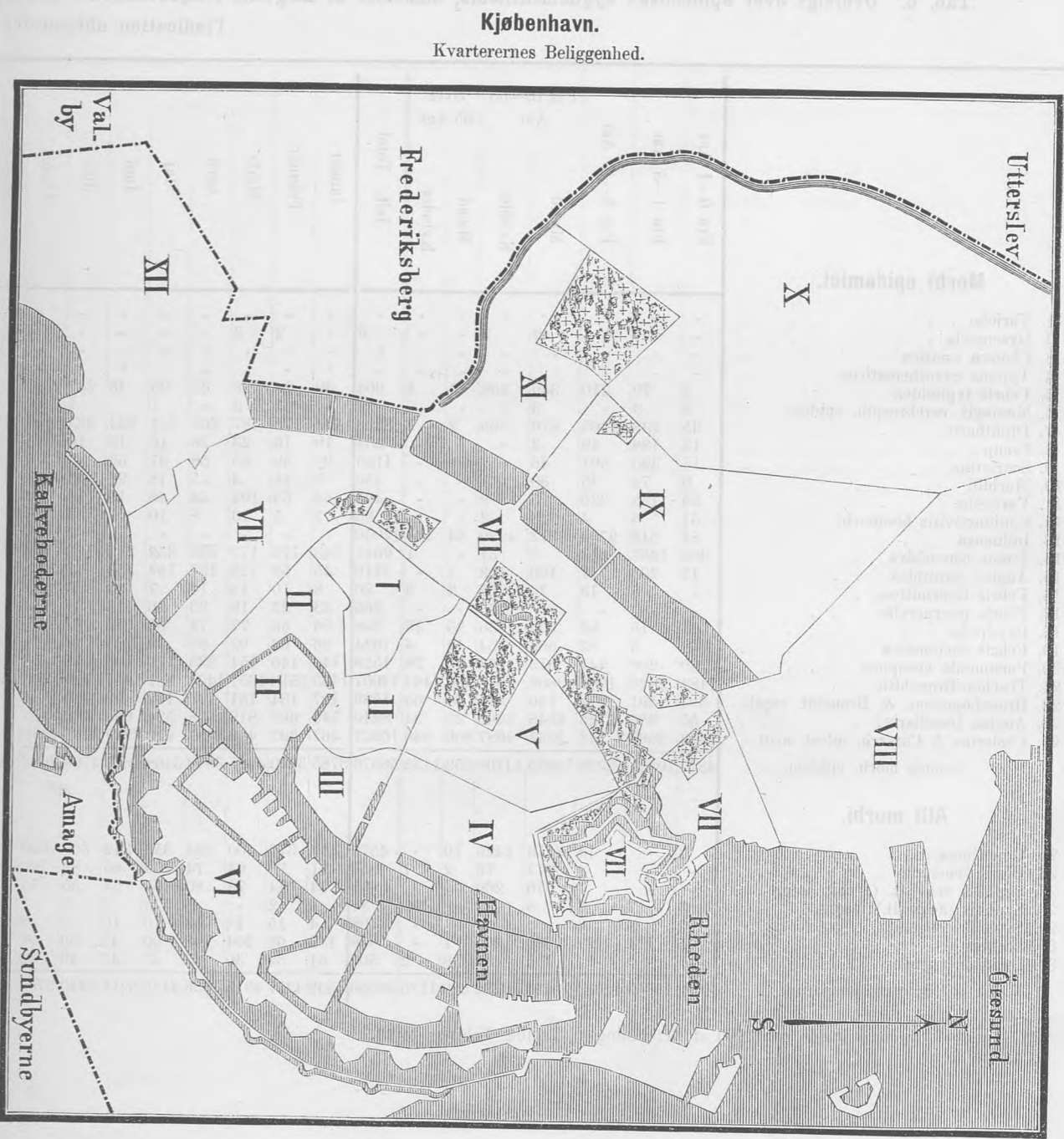
	Dødsårsager.																		
	Epidemiske Sygdomme. Morbi epidemici																		
	Mæslinger.	Morbilli	Skarlagensfeber.	Scarlatina	Ondartet Halsøge og Strubeh.	Diphtheritis & Group	Kighoste.	Tussis convulsiva	Typhoid Feber.	Febris typhoidea	Influenza.	Kolerine og akut Diar-rhoe.	Cholerae & Catarrhus intestinalis acutus	0-1	1-65	over 65	Rosen, Erysipelas.	Barsel-feber. Fb. puerperalis	
Hele Kjøbenhavn. Total	10	56	401	185	55	24	513	61	16	24	33	25	23	-	58	245	338	14	2081
1. Gamle Bys ældre Del	-	2	17	5	1	3	13	4	-	1	1	1	3	-	-	14	15	-	80
2. Gamle Bys yngre Del	-	6	29	9	2	2	29	3	3	2	2	3	2	-	2	36	26	1	157
3. Gammelholm	-	2	6	2	2	-	7	1	1	-	1	-	-	-	-	7	7	-	36
4. St. Annæ Øster Kvarter	-	1	6	2	3	1	6	1	-	2	1	1	1	-	4	14	17	1	61
5. St. Annæ Vester Kvarter	4	4	50	21	3	2	46	4	1	1	3	5	3	-	4	22	33	2	208
6. Christianshavn	1	7	18	16	3	-	31	4	-	3	4	1	-	-	3	14	33	2	140
Indenvolds. La ville s. s.	5	22	126	55	14	8	132	17	5	9	12	11	9	-	13	107	131	6	682
7. Voldkvarteret	-	4	33	8	2	2	32	3	-	2	5	1	1	-	7	20	21	3	144
8. Østerbro	1	4	24	12	-	1	25	4	-	2	-	-	-	-	7	8	14	-	102
9. Blegdamskvarteret	-	2	29	16	3	4	68	6	1	1	-	1	2	-	8	15	24	-	180
10. Nørrebro	-	7	41	22	2	1	55	4	-	1	4	-	-	-	7	18	35	-	197
11. Blaagaardskvarteret	3	3	49	29	6	5	80	9	3	3	5	5	2	-	9	21	38	2	272
12. Vesterbro	-	14	55	43	18	3	119	16	7	2	5	3	4	-	4	41	63	3	400
Udenvolds. Les faubourgs	4	34	231	130	31	16	379	42	11	11	19	10	9	-	42	123	195	8	1295
Fødselsstiftelsen. La maternité	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	6
Garnisonen. La garnison	1	-	9	-	4	-	-	-	-	3	-	-	4	-	8	2	-	-	31
Uden Bolig. Non domiciliés	-	-	34	-	6	-	2	2	-	1	2	3	1	-	7	7	-	-	67

Causes de décès

0-15 over 15	Andre ak. Sygdomme. Alii morbi acuti															Kroniske Sygdomme. Morbi chronici															Andre Dødsårsager. Aliæ causæ mortis										Ialt Total	Deraf døde uden Lægebehandling. Sine medico mortui (in summa totali inclusi)
	Hjernebetændelse. Meningitis cerebri	Apoplexia	Krampe. Convulsiones	Rughindebetændelse. Peritonitis	Andre akutte Sygdomme. Alii morbi acuti	Lungesvindset. Phthisis pulmonum	Andre tuberkuløse Sygd. Alii morbi tuberculosi	Kræft. Cancer	Engelsk Syge. Rhachitis	Syphilis	Bright's Sygdom. Mb. Brightii	Hjertesygdom. Mb. cordis	Kroniske Hjærnesygdomme. Mb. cerebri chron.	Kroniske Brystsygdomme. Mb. pulm. chron.	Kroniske Underlivsygdomme. Mb. abdom. chron.	Rygmarvsygdomme. Mb. medulle spinal.	Sygdomme i de ydre Dele. Mb. ext. partium	Ulykkestilfælde. Mors violenta accid.	Selv mord. Suicidium	Teering hos Smaa børn. Atrophia infant.	Alderdom. Senilitas	Alkoholismus	Medfødte Fejl. Vitia innata.	Pludselig død. Mors subitanea	Ubekjendt og uangivet. Causa mortis ignota.	Andre Årsager. Aliæ mortis causæ																
107	18	125	200	53	109	766	265	388	130	11	25	94	317	120	146	272	22	91	117	89	334	146	78	278	96	95	117	6700	878													
5	1	9	2	4	6	33	8	23	4	1	-	6	29	7	9	16	3	-	6	5	7	8	2	7	10	3	7	301	41													
8	1	17	14	4	16	77	20	50	4	2	3	7	51	18	20	29	2	6	11	16	22	24	14	22	10	13	9	647	84													
3	1	1	5	1	5	8	4	5	1	-	1	3	8	3	1	4	1	-	1	-	4	5	-	1	1	-	3	106	6													
-	2	16	3	6	7	54	10	39	1	5	-	6	30	26	8	19	5	15	4	4	7	20	2	5	1	3	9	388	18													
8	1	6	9	4	5	92	25	39	18	-	7	8	36	10	17	27	1	6	8	5	33	14	9	47	13	11	11	678	82													
11	2	6	10	1	6	55	15	22	12	-	2	2	19	3	6	18	-	3	9	4	15	9	13	9	4	6	8	410	49													
35	8	55	43	20	45	319	82	178	40	8	13	32	173	67	61	113	12	30	39	34	88	80	40	91	39	36	47	2510	280													
8	2	15	7	8	10	63	12	39	7	1	1	12	24	9	16	17	2	5	8	8	16	9	-	23	7	5	15	493	57													
7	2	4	8	2	5	32	9	17	7	-	1	9	10	5	4	7	-	2	5	1	16	6	-	12	5	2	6	286	43													
8	1	13	16	4	9	59	31	30	18	1	4	6	25	8	8	28	-	9	9	6	31	10	3	19	11	8	9	564	65													
13	1	3	30	2	4	47	22	17	9	-	2	8	10	9	7	14	-	9	12	1	46	6	5	21	5	7	7	514	87													
14	1	11	41	5	15	111	48	31	22	1	3	10	27	4	19	38	4	16	10	11	61	12	8	41	12	20	15	883	148													
22	1	18	54	6	15	111	45	46	27	-	6	14	38	13	26	41	2	15	18	10	70	20	15	46	11	13	12	1115	160													
72	8	64	156	27	58	423	167	180	90	3	17	59	134	48	80	145	8	56	62	37	240	63	31	162	51	55	64	3855	560													
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	25	-	1	-	41	-													
-	1	-	-	1	1	2	3	2	-	-	-	1	-	-	2	1	-	-	1	3	-	-	1	-	-	-	-	50	3													
-	1	6	-	5	5	22	13	28	-	-	1	2	10	5	3	13	2	4	15	15	3	3	6	-	6	3	6	244	34													

Ville de Copenhague.
Situation des quartiers.

Tab. 7. Oversigt over Befolknings-, Boboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1889.

Vilde de Copenhague	Hele Byen *) Total Kibed og Havn (da rade et le port) incl.	Befolkning. Population							Af 1000 Individer døde i 1889		Areal i Tdr. Land	
		efter Folke- tæling 1. Febr. 1890	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Behoelses- tæthed: paa 100 □ Al. Etagaaral boede	af epite- miske Sygdomme		af alle Døds- arsager tilsammen
				0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar				
Hele Byen *) Total Kibed og Havn (da rade et le port) incl.	312387	100,0	2,7	9,8	17,3	65,9	4,6	1,7	6,5	21,44	4000	
Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	16773	5,4	1,7	6,5	14,5	70,3	6,9	1,3	4,8	17,94	192	
II. Gamle Bys yngre Del	33995	10,9	2,0	7,1	15,3	69,5	6,0	1,3	4,6	19,06		
III. Gammelholm . . .	8122	2,6	1,7	6,6	14,3	79,0	4,1	1,1	4,4	13,05		
IV. St. Anne Øster . . .	12378	4,0	1,6	4,5	11,7	70,8	10,2	0,9	5,6	33,20		
V. St. Anne Vester . . .	31512	10,1	2,7	8,9	17,3	66,5	4,5	2,1	7,1	22,33		
VI. Christianshavn . . .	19749	6,3	2,5	9,2	17,9	65,0	3,2	1,7	7,3	21,22		
Indenfor gamle Voldlinie. La ville . . .	122529	39,3	2,0	7,1	15,2	69,2	5,8	1,4	5,8	21,13	800	
Kvarter VII. Voldkvarteret . . .	40592	13,0	2,6	8,3	15,3	69,8	3,9	1,5	3,6	12,24	630	
VIII. Østerbro . . .	16616	5,3	2,8	10,1	21,4	62,2	3,6	1,6	6,1	17,21		
IX. Blegdam . . .	26999	8,6	3,1	11,2	18,6	62,9	3,9	1,9	6,7	20,89		
X. Nørrebro . . .	20032	6,4	3,6	13,3	24,0	56,2	2,4	2,4	9,9	25,71		
XI. Blaagaard . . .	35434	11,4	3,6	11,9	19,7	61,2	3,6	2,5	7,7	24,88		
XII. Vesterbro . . .	49418	15,8	3,4	11,1	18,7	62,9	3,7	1,9	8,1	22,60		
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs	189141	60,5	3,2	10,9	19,7	62,5	3,5	1,9	6,9	20,42	3200	
Receusée le 1. Février 1890	189141	60,5	3,2	10,9	19,7	62,5	3,5	1,9	6,9	20,42	3200	
Repartiti- on par le pourcent				0-1	1-5	5-15	15-65	65-	Densité de la population (habitants par 40 mètres car- rés de l'aire des logements)	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie

Kvarter I.: St. Peders, Bispegårdens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.
 Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsolms, Raadhusets, Kalvebodernes, Plestrædes, Hovedvægens, Trinitats og Reformert Kirkes Rode samt Snares Kvarter.
 Kvarter III.: Gammelholms Rode.
 Kvarter IV.: Nyhavns, Marmorparkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
 Kvarter V.: Gøthersgades, Frimøntvægens, Kongens Haves, Garnisons Hospi- tals og Nybodens Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode.
 Kvarter VII.: Kommunehospitalets, Pøbelvægens og Ørstedsparkens Rode, Vestervolds og Østervolds Kvarter samt Citadellet.
 Kvarter VIII.: Østerbros og Strandvæjens Rode.
 Kvarter IX.: Ravnborgs, St. Hans og Blegdams Rode.
 Kvarter X.: Havremarkens, Lensens og Fælled Rode.
 Kvarter XI.: Blaagaards og Kirkegaardens Rode.
 Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Sorte Hests, Enghave- vejs, Vesterfælleds og Kvægtorvæjs Rode.

*) I Totaldødeligheden ere tillige indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalet. Aux chiffres de la mortalité sont compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1890.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1891.

De epidemiske Sygdomme, som have hjemsøgt Staden Kjøbenhavn i 1890, have vel medført en betydelig mindre Sygelighed end i 1889, men denne har dog været langt større end den gennemsnitlige Sygelighed i de foregaaende 13 Aar. Antages Folkemængden ved Aarets Midte i Henhold til Resultatet af Folketællingen Febr. 1890 og Politiets Mandtalslister fra Novbr. s. A. at have været 316000, faar man, som nedenstaaende Tabel udviser, en *epidemisk Sygelighed* for 1890 af 171 pr. 1000 Indbyggere, medens den i 1889 var 189 p. m. og i hele Tidsrummet 1877—89 gennemsnitlig 161 p. m.

Aarene	Gennemsnit af					Højeste Antal af <i>epidem.</i> Tilfælde p. m. i 1879	Laveste Antal af <i>epidem.</i> Tilfælde p. m. i 1885	1890
	3 Aar 1877-1879	3 Aar 1880-1882	3 Aar 1883-1885	4 Aar 1886-1889	13 Aar 1877-1889			
Alle anmeldte Sygdoms- tilfælde	44309	50942	51556	57751	51570	55144	47499	61894
Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	37030	41979	41094	48673	42692	47238	36775	54142
Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme	164	169	148	162	161	203	129	171

Denne betydelige Sygelighed skyldes væsenligst *Influenzaepidemien*, hvis sidste, mindre Del faldt i 1890; desuden har der hersket en Epidemi af *Mæslinger*, og endelig have *Skarlagensfeber*, *Diphtheritis* og *Strubehoste* alle haft en betydelig større Udbredelse end i de foregaaende Aar. Trods denne forøgede Sygelighed har Aarets Dødelighed i det Hele været noget mindre end Aaret forud, og naar de selve Hovedstaden uvedkommende Personer, der navnlig fra omliggende Kommuner direkte indlægges paa Hospitaler og Kliniker, holdes ude af Beregning, har den almindelige Dødelighed endog været betydelig lavere end i foregaaende Aar.

I Tabel 5 findes en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, fordelt efter Alder og Kjøen, efter Maaneder og efter de enkelte hygiejniske Kvarterer. Tab. 2 og Tab. 4 A og B giver en lignende Oversigt over Dødsfaldene, medens Tab. 6 viser Dødeligheden i de enkelte Kvarterer proportionelt til Folkemængden, samt den levende Befolknings Fordeling efter Aldersklasser. Medens der iøvrigt henvises til disse Tabeller, skulle enkelte Sygdomme af større Betydning her nærmere omtales.

Kopper (Variolæ). — Et Tilfælde i Afskalningsstadiet blev tilført Staden ved et dansk Skib, ladet med Salt, fra Spanien; den syge Matros blev straks indlagt paa Øresundshospitalet og Mandskabet og Skibsrummene desinficerede. Da det herefter ikke kunde forbydes Skibet at løbe ind i Havnen til Bolværk, vare Forholdene ret vanskelige, idet man manglede Lovhjemmel til at iværksætte Isolation af Skibet og af Besætningen, blandt hvilken der muligvis fandtes Individuer, som befandt

sig i Inkubationsstadiet af Sygdommen. Ved Sundhedskommissionens Foranstaltning blev saavel Mandskabet som Skibet holdt under omhyggelig Bevogtning, og der blev ført et omfattende Tilsyn med de mange Arbejdsfolk fra Byen, der deltog i Losningen, saavel som med deres rundt om i Staden boende Familier. Tilfældet vides da heller ikke at have forplantet Smitte til andre. — I Aarets Løb opstod der endvidere 6 Sygdomstilfælde i to smaa Udbrud, hvoraf det ene, omfattende 4 Tilfælde, indtraf i Marts—April, det andet med 2 Tilfælde i December. Baade i Marts og December opstod det første Tilfælde hos Arbejdsfolk, der havde været beskæftigede med Losning af Sæd fra Skibe, og det maa formodes, at Smitstoffet har været tilstede i disse. Nogen Forbindelse med Tilfældet i Januar har ikke kunnet paavises. Endskøndt den først angrebne Person i Marts Maaned havde opholdt sig i en lille, stærkt besøgt Beværtningskælder, efter at Eksantemet var udbrudt, fik Sygdommen dog ingen større Udbredelse, hvad der vel væsenlig skyldes den Omstændighed, at Sundhedskommissionen — foruden at træffe de i Lovgivningen hjemlede Foranstaltninger: Hospitalsindlæggelse, Desinfektion, Udflytning, Vaccination — tillige ved paagældende Families Imødekommen, blev sat i Stand til at iværksætte en delvis Isolation af de Udflyttede. Heller ikke de to Tilfælde i December Maaned gave direkte Anledning til Sygdommens Udbredelse i selve Byen. I Slutningen af Januar Maaned 1891 viste det sig imidlertid, at der paa St. Johannes Stiftelsen fandtes et ikke ringe Antal koppesmittede Syge, og at Sygdommen maatte antages at være indført paa Stiftelsen ved Smitte i December Maaned. Det laa herefter nær at antage en Forbindelse med ovennævnte to Tilfælde, og en saadan fandt sin naturlige Forklaring i den Omstændighed, at en Del af Desinfektionstjenesten — der endnu den Gang ikke stod under Sundhedskommissionens Ledelse — blev udført af Lemmer fra nævnte Stiftelse.

Den nævnte Epidemi af *Mæslinger* (Morbilli), der begyndte svagt i Slutningen af Februar 1890 og først i Begyndelsen af April tog fat for Alvor, efter at Byen i c. 1½ Aar kun havde haft spredte Tilfælde deraf, naaede allerede i Juni sit Højdepunkt med 1620 anmeldte Tilfælde for derfra at tage hurtig af indtil September med 198 Tilfælde. I Aarets sidste Kvartal tiltog atter Antallet, det naaede i December 418 Tilfælde, medens det i de første 4 Maaneder af 1891 har holdt sig omkring 250. Epidemien afsluttedes saaledes ikke med Aarets Udgang; muligvis staa vi ved Indledningen til en større Udbredelse af Sygdommen. Der blev i 1890 ialt anmeldt 6129 Tilfælde, næppe det halve Antal af det, der anmeldtes under den sidste Epidemi i 1887—88, nemlig 12479. I Modsætning til saa godt som alle andre Epidemier af Mæslinger, der have deres Kulmination og største Udbredelse i Vintermaanederne, indtraf i 1890 Kulminationen i Juni Maaned. Sygdommen synes at have været ret godartet, idet Dødeligheden i Forhold til de anmeldte Tilfældes Antal kun var 3.4%. I den sidste store Epidemi var den 5%.

Saaledes som allerede berørt i Aarsberetningen for 1889 kunde den siden 1885 herskende Epidemi af *Skarlagensfeber* (Scarlatina) ikke antages at ville naa sin Afslutning i 1890. Dette Aar har da ogsaa frembudt det højeste Antal Tilfælde, der er forekommet i de sidste 25 Aar. Fra 186 i December 1889 faldt Antallet til 98 i Maj 1890, men steg atter rask til 252 i Oktober. I Aarets sidste 2 Maaneder var det noget mindre. Gennemsnitlig anmeldtes der 171 Tilfælde om Maaneden i 1890 mod 96 i 1889. I de første 4—5 Maaneder af 1891 har der paany vist sig en ret betydelig Nedgang: fra 249 i Januar til c. 85 i Maj; det er dog næppe rimeligt, at Epidemien allerede i 1891 skulde finde sin Afslutning. Blandt det hele Antal Sygdomstilfælde — 2071 — indtraf der ifølge Dødsattesterne 130 Dødsfald, en relativ Dødelighed af 6.3%, hvilket er lidt højere end Kvotienten for hele Epidemien 1885—90: 5.8%, men dog betydelig lavere end i tidligere Epidemier (i 1865—66 12.8%, 1869—71 10.5%, 1875—76 og 1879—82 8.2%).

Baade af *ondartet Halssyge* (Diphtheritis) og *Strubehoste* (Croup) blev der i 1890 anmeldt adskilligt flere Tilfælde end i 1889 og for begge Sygdommes Vedkommende er Antallet det højeste, der nogensinde er forekommet her i Staden. Hvad Diphtheritis angaar saa forekom der i 1890 næsten 13 Anmeldelser p. m. af Befolkningen imod 10.4, 9.8, 8.3, 6.3 og 2.8 i de 5 nærmest forudgaaende Aar 1889—85. Det vil heraf ses, at Sygdommen i de nævnte Aar har vist en stadig voxende Ekstensitet. Det samme gælder tildels om Croup, der dog ikke har frembudt en saa uafbrudt tiltagende Udbredelse. For begge Sygdomme tilsammen stiller Antallet af Tilfælde sig til 1000 Indbyggere i hvert af Aarene 1885—90 saaledes: 3.5, 6.3, 8.3, 9.5, 11.2 og 13.9; Antallet af Dødsfald pr. 1000 Indbyggere har for de samme Aar og begge Sygdomme været: 0.5, 1.0, 1.2, 1.1, 1.3 og 1.6, altsaa en tilsvarende, men langt svagere Stigning. Undersøger man derimod Forholdet mellem Sygdomstilfælde og Dødsfald, finder man, at der i de 6 Aar 1885—90 indtraf 16.4, 15.6, 14.5, 11.5, 11.5, 11.3 Dødsfald af 100 Tilfælde af begge Sygdomme tilsammen; for hver Sygdom for sig vare Tallene følgende: for Diphtheritis 12.6, 10.6, 12.3, 9.0, 10.2 og 9.8 Dødsfald for 100 Sygdomstilfælde; for Croup 21.0, 43.4, 34.9, 43.9, 27.9 og 29.8. De her anførte Dødelighedskvotienter ere imidlertid ikke nøjagtigt betegnende for Sygdommens Intensitet i selve Hovedstaden. Ifølge de — her i Landet saavel som i Udlandet — gældende Regler for Dødelighedsstatistikken registreres nemlig ethvert Dødsfald paa det Sted, hvor Døden er indtruffen og regnes med i dette Steds Dødelighed. De store Byers Dødelighed belastes herigennem meget stærkt, idet Personer, som fra omliggende udenbys Kommuner transporteres til Stadens Hospitaler og der afgaa ved Døden, regnes med blandt Stadens Døde, medens de som Syge indregistreres i vedkommende udenbys Kommune. For Kjøbenhavns Vedkommende har Antallet af saadanne Døde — særligt da for dem, der ere døde af den her omhandlede Sygdom — i de sidste Aar været stærkt stigende, hvilket dels hænger sammen med at Kjøbenhavns Amts Sygehus ligger paa Hovedstadens Grund, dels dermed at Kjøbenhavns eget Epidemihospital benyttes flittigt af omliggende Kommuner. Antallet af Dødsfald af Difteri blandt slige udenbys Syge — der i 1888 og 89 var 22 og 35, steg i 1890 til 58 (36 Diphtheritis og 22 Croup). Det samlede Antal Dødsfald af Diphtheritis (501) falder herved til 443; den relative Dødelighed fra 11.3 til 10.0 (for Diphtheritis fra 9.8 til 8.9, for Croup fra 29.8 til 23.2).

I 1890 falde de fleste Tilfælde af Diphtheritis i Aarets Begyndelse med største Antal i Marts; efter en kendelig Aftagen indtil Oktober, steg Antallet atter i de to sidste Maaneder af Aaret. Gennemsnitligt anmeldtes der 340 Tilfælde om Maaneden i 1890. Af Croup, der med Hensyn til Tilfældenes Fordeling igennem Aaret 1890 forholder sig omtrent som Diphtheritis, forekom der i 1890 mellem 27 og 28 Tilfælde om Maaneden i Gennemsnit. — Ligesom i de foregaaende Aar, i hvilke Diphtherien har hersket epidemisk, er der i udstrakt Maalestok, anvendt Hospitalsbehandling, saaledes at henved 54 % af samtlige Tilfælde ere blevne behandlede paa Hospital. Heraf hørte ikke mindre end 454 til Garnisonens Mandskab, hvorved Tallet reduceres til 43 % Hospitalsbehandlede af Syge i den civile Befolkning.

Angaaende *det Omfang, i hvilket Byens enkelte Kvarterer have været angrebet af Difteri*, indeholder Tabel 5 en Række Oplysninger. Da Sygdommen har en højst forskellig Udbredelse indenfor de forskellige Aldersklasser, da fremdeles enhver af disse fra Aar til andet afgiver et ret forskelligt Bidrag til hvert Aars Sygelighed, og da endelig Befolkningens Fordeling efter Aldersklasser er højst forskellig i de enkelte Kvarterer, vil det ses, at de Oplysninger, man kan faa om Sygelighedens Styrke ved at sætte Antallet af Syge i Forhold til Kvarterets samlede Befolkning — være sig i et enkelt Aar, eller en Række af Aar — kun have betinget Værd. I den medfølgende tabellariske „Oversigt over Difteriens Udbredelse i Kjøbenhavn i 1887—1890 efter Aldersklasser og Kvarterer“ er der, saavidt Materialet har tilladt det, gjort et Forsøg

paa at eliminere denne Alderens forstyrrende Indflydelse. Tabellen er udarbejdet paa følgende Maade; Efter at den levende Befolkning i de forskellige Aldersklasser i hvert af de nævnte Aar er bestemt efter Folketællingerne 1885 og 1890, dels for hele Byen dels for hvert enkelt Kvarter, er den aarlige Sygelighedsprocent for hver Aldersklasse af hele Byens Befolkning beregnet for sig. Med denne som Maalestok er det derefter bestemt, hvor stor den Sygelighed skulde være, der maatte ventes i hver Aldersklasse og Kvarter for det tilsvarende Aar. Den saaledes beregnede Sygelighed vil man finde optegnet med røde Tal i Midten af hver Kvadrat. Det Antal Syge, der i Virkeligheden er observeret, er angivet med sorte Tal i samme Kvadrat og navnlig da saaledes, at det er anbragt nedenfor og til venstre for det beregnede, for saa vidt det er mindre end dette, ovenfor og tilhøjre derimod, for saa vidt det har været ligesaa stort eller større. Ved at følge Rækkerne *m* i horizontal Retning vil man altsaa finde de Aldersklasser og Kvarterer, som i *hvert Aar* have frembudt en *mindre Sygelighed* end den, der kunde ventes. Følger man derimod Rækkerne *m* i vertikal Retning, findes de Aar og Kvarterer, i hvilke *hver Aldersklasse* har haft den *mindre Sygelighed*. Rækkerne *s* give ved at læses paa samme Maade Oplysninger om de tilsvarende Forhold med Hensyn til den *større Sygelighed*.

Da de Syges Alder kun bliver bekendt gennem Lægernes Opgivelser paa Ugelisterne, ere Rammerne for de Aldersklasser, der kunne benyttes til Sammenstillingen, givne.*) For Alderen under 15 Aar vilde det have været ønskeligt, om der havde været en Adskillelse i det mindste ved den skolepligtige Alders Indtræden, og for Alderen over 15 en Deling i 10 eller 15 Aars Grupper. Derimod har Ugelisternes Grændse ved 65 Aar ingen praktisk Betydning i dette Forhold. Skøndt Aldersklasserne nu gennemgaaende ere blevne ret rummelige, vil det dog ses, at de Tal, der kunne benyttes til Sammenligningen, til dels ere meget smaa og opfordre til stor Forsigtighed med Hensyn til Bedømmelsen af Sygelighedens Afhængighed af stedlige Forhold. De skulle da ogsaa kun tjene som foreløbig Anvisning til at finde de Punkter, der synes særligt truede, og som Indledning til nærmere Undersøgelser ad andre Veje. Ved Siden heraf vil det dog bemærkes, at Forholdet mellem den virkelige og beregnede Sygelighed paa mange Steder — baade i og for sig og ved at sammenholdes med Forholdet i et andet Aar eller paa et andet Sted — har været saa paafaldende, at man tør gaa ud fra, at stedlige Forhold, Befolkningens Vilkaar m. m. maa have betinget Afgivelsen. Om et enkelt af disse Forhold foreligger der alt fornøden Oplysning. Det er den ejendommelige Indflydelse, som Garnisonen har paa Sygeligheden i de Kvarterer, hvor Kasernerne ere beliggende. Sygeligheden i Aldersklassen over 15 Aar i V. og VI. Kvarter er i saa Henseende meget betegnende. — Nedenfor vil man finde en Oversigt over de Aldersklasser og Kvarterer, i hvilke Forskellen mellem den virkelige og beregnede Sygelighed er større end to Gange Middelfejlen.

Den store *Influenza-Epidemi*, der begyndte i December 1889 og kulminerede i samme Maanedes tredie Uge, havde sin langvarige aftagende Periode i de første 8 Maaneder af 1890. Fra 3272 anmeldte Tilfælde i Januar sank Antallet stadig indtil 8 i August, men derpaa tog det atter til indtil 320 i December; efterat der i de første 3 Maaneder af 1891 atter var anmeldt en Del færre Tilfælde — indtil 148 i Marts —, begyndte der en betydelig Stigning fra Midten af April. De Bemærkninger, der bleve gjorte i forrige Aarsberetning i Anledning af Epidemiens første Maaned, vise sig ligeledes at gjælde om Epidemien i sin Helhed til Udgangen af 1890. Sygdommen har

*) Hvor det absolute Antal observerede Syge ikke nøjagtigt stemmer med de Tal, der findes paa Tabellerne i denne eller de tre foregaaende Aarsberetninger, skyldes dette den Omstændighed, at Lægernes Opgivelser paa Ugelisterne ikke altid have været tilstrækkeligt nøjagtige til at man har kunnet foretage Fordelingen paa Aldersklasser indenfor det enkelte Kvarter.

Oversigt over de Aldersklasser og Kvarterer, i hvilke der findes en mere fremtrædende Forskel mellem den virkelige og beregnede Sygelighed (se Tab. 9 og Text Side 5—6).

Hygiejnisk Kvarter	Aaret	Aldersklasse	Hele Kvarterets Befolkning	Antal Syge under eller over det beregnede Antal		Forskjellen mellem virkeligt og beregnet Antal x Gange større end Middelfejlen	Hygiejnisk Kvarter	Aaret	Aldersklasse	Hele Kvarterets Befolkning	Antal Syge under eller over det beregnede Antal		Forskjellen mellem virkeligt og beregnet Antal x Gange større end Middelfejlen		
				over	under						over	under			
I	1887	-	hele Kv.	-	23	243	(Fortsat.)	VI	1888	1—4	-	23	344		
-	1889	15—	-	-	44	5.6		-	1889	1—4	-	-	31	4.5	
-	-	-	hele Kv.	-	55	4.5		-	-	-	5—14	-	-	32	3.4
-	1890	1—4	-	13	-	2.3		-	-	-	15—	-	56	-	6.7
-	-	5—14	-	22	-	2.3		-	1890	1—4	-	-	20	2.3	
-	-	15—	-	-	25	2.3		-	-	-	5—14	-	-	40	4
II	1887	5—14	-	-	25	2.3		-	-	-	15—	-	32	-	3.4
-	-	15—	-	-	30	3.4		VII	1887	1—4	-	-	35	3.4	
-	-	-	hele Kv.	-	68	4.5		-	-	-	hele Kv.	-	41	2.3	
-	1889	1—4	-	-	16	2		-	1888	5—14	-	30	-	2.3	
-	-	5—14	-	-	24	2.3	-	1889	5—14	-	22	-	2		
-	-	15—	-	-	59	4.5	-	1890	15—	-	-	37	2.3		
-	-	-	hele Kv.	-	98	5.6	VIII	1887	-	hele Kv.	-	35	3		
-	1890	15—	-	-	58	4.5	-	1889	5—14	-	23	-	2.3		
-	-	-	hele Kv.	-	73	3.4	-	1890	5—14	-	20	-	2.3		
III	1889	15—	-	-	20	3.4	IX	1888	5—14	-	23	-	2.3		
-	-	-	hele Kv.	-	21	2.3	-	1890	1—4	-	29	-	2.3		
IV	1889	15—	-	-	14	2	-	-	5—14	-	42	-	3.4		
-	-	-	hele Kv.	-	21	2	-	-	-	hele Kv.	58	-	3		
-	1890	15—	-	-	17	2.3	X	1888	15—	-	-	17	2.3		
V	1887	5—14	-	-	29	3.4	-	-	-	hele Kv.	-	29	2		
-	-	15—	-	33	-	3.4	-	1889	5—14	-	28	-	2.3		
-	1888	15—	-	36	-	3.4	-	-	15—	-	-	34	4		
-	1889	1—4	-	26	-	2.3	XI	1888	15—	-	-	41	4.5		
-	-	5—14	-	32	-	3	-	1889	15—	-	-	86	7.8		
-	-	15—	-	126	-	11	-	-	-	hele Kv.	-	76	3.4		
-	-	-	hele Kv.	186	-	10-11	-	1890	15—	-	-	59	4.5		
-	1890	15—	-	250	-	20-21	XII	1887	15—	-	29	-	3.4		
-	-	-	hele Kv.	249	-	12-13	-	-	-	hele Kv.	57	-	3		
VI	1887	1—4	-	38	-	5.6	-	1889	15—	-	-	45	3.4		
-	-	5—14	-	49	-	7	-	-	-	hele Kv.	-	77	3		
-	-	15—	-	23	-	3.4	-	1890	5—14	-	46	-	2.3		
-	-	-	hele Kv.	112	-	9-10									

væsenlig angrebet Befolkningen mellem 5 og 65 Aar, hvorimod Personer under 5 og over 65 Aar have været langt mindre hjemsøgte end deres Part af Befolkningen berettigede til at vente; medens 11.9% af Befolkningen ere under 5 Aars Alderen, var kun 8.5% af de Syge i denne Aldersklasse; og kun 2.5% af de angrebne vare over 65 Aar svarende til en levende Befolkning af 4.8%. I Modsætning hertil faldt 88.8% af Tilfældene i Aldersklassen 5—65, hvortil 82.9% af den levende Befolkning hører. — Ligesom i 1889 hjemsøgte Epidemien i sin Helhed Byen indenfor den gamle Voldlinie stærkere end Byen udenfor denne, idet nemlig 63 p. m. af Befolkningen blev anmeldt som lidende af Influenza der, imod 50 p. m. her; indenfor gamle Voldlinie bidrog Kvarteret Gammelholm med 94 p. m. til Epidemien, St. Annæ Øster Kvarter med 77, Gamle Bys ældre Del med 72, Christianshavn med 69, Gamle Bys yngre Del med 52 og St. Annæ Vester med kun 46 p. m.; udenfor Voldlinien havde Voldkvarteret 73 p. m., Østerbro (med Rosenvængets Villakvarter) endog 76, men Blegdamskvarteret 44,

Vesterbro 43, Blaagardskvarteret 39 og det yderste Nørrebro kun 28 p. m. af Befolkningen angrebet. Denne Rækkefølge stemmer ret godt med den i de forskellige Kvarterer boende Befolknings Velhavenhed og dennes Evne og Lyst til at søge Lægehjælp, og kan ikke betragtes som noget virkeligt Udtryk for Sygdommens Fordeling i Staden. Mangfoldige Tilfælde ere sandsynligvis ikke blevne anmeldte, og den mindre bemidlede Befolkning har antagelig været mindst tilbøjelig til at søge Lægen. — Af Dødsfald indtraf i 1889: 24 og i 1890: 61, tilsammen 85; disse ere imidlertid kun de Dødsfald, hvor Influenza enten alene er anført som Dødsårsag, eller dog maa antages at have været den væsenligste og afgjørende Dødsårsag; foruden disse er der indtruffet flere Dødsfald, hvor Influenza synes at have spillet en mere underordnet Rolle. Føjes disse til, faas c. 100 Dødsfald, altsaa i hvert Fald en overmaade ringe Dødelighed. Af disse 100 Dødsfald falde imidlertid 57 i de Aldersklasser, hvor de færreste Tilfælde af Sygdommen indtraf, nemlig 15 under 5 Aars Alderen og 42 hos Personer over 65 Aar gamle, altsaa i de mindre livskraftige Levealdre, og kun 43 i den mere livskraftige Alder 5—65 Aar, i hvilken de fleste Tilfælde af Sygdommen indtraf. Af 15 Dødsfald, ved hvilke kun Influenza anføres som Dødsårsag, traf 8 Individuer under 5 Aar, 5 Individuer over 65 Aar og kun 2 Individuer mellem 5 og 65.

De meteorologiske Forhold i Aaret 1890 findes meddelte for de enkelte Maaneder og Aaret i sin Helhed i efterfølgende Tabel, der som sædvanlig skyldes meteorologisk Instituts velvillige Imødekommen. Nærmere Detailler for de enkelte Uger kunne findes i Stadslægens regelmæssigt fremkommende Ugeberetning, hvis meteorologiske Tabel ligeledes meddeles af Institutet.

Meteorologiske Data ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1890.

1890.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	2. ₃	÷0. ₁	2. ₈	6. ₂	11. ₀	13. ₈	15. ₀	15. ₉	13. ₅	8. ₄	4. ₅	÷1. ₅	7. ₇
Middelfugtighedsgrad i pCt.	92	87	91	85	79	76	80	82	83	88	92	90	85
Middellufttryk (ved Havet, Mill.)	758. ₂	770. ₂	756. ₀	756. ₇	758. ₁	758. ₈	756. ₇	757. ₉	765. ₁	757. ₀	758. ₃	768. ₄	760. ₁
Nedbør (Mill.)	37. ₇	2. ₂	27. ₄	37. ₁	20. ₇	37. ₅	76. ₈	85. ₄	16. ₂	51. ₂	25. ₃	4. ₁	421. ₆
Dage med Nedbør	17	11	17	12	10	16	20	18	7	17	19	11	175
” ” Sne	5	11	8	1	-	-	-	-	-	3	6	11	45
” ” Hagl	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	4
” ” Torden	-	-	-	2	1	2	4	4	-	-	-	-	13
” ” Storm*)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*) Som Storm regnes en Vind med en Hastighed af 20 Meter pr. Secund eller derover.

Januar blev meget mild med sydlige til vestlige Vinde og omtrent normal Nedbør. *Februar* havde omtrent normal Varme med nordlige til østlige Vinde og ubetydeligt Nedslag. *Marts* var meget mild med sydlige til vestlige Vinde og normalt Nedslag. *April* havde flest sydlige og sydvestlige Vinde med temmelig mildt og meget regnfuldt Vejr. *Maj* var usædvanlig varm med østlige Vinde og ringe Nedslag. *Juni* blev temmelig kold med vestlige Vinde og temmelig ringe Nedbør. *Juli* var kold med vestlige Vinde og regnfuldt Vejr. *August* havde normal Varme, vestlige Vinde og meget rigelig Nebør. *September* var temmelig mild med vestlige Vinde og meget ringe Nedslag. *Oktober* havde med vestlige Vinde normal Varme og normal Nedbør. *November* fik omtrent normal Varme med sydlige til østlige Vinde og ringe Nedbør. *December* blev meget kold med østlige til nordlige Vinde og meget lidt Nedbør.

Aaret havde overvejende sydlige til vestlige Vinde, omtrent normal Varme og temmelig ringe Nedbør.

De Sygdomme, der i deres epidemiske Udbredelse maa antages at staa i et vist Afhængighedsforhold til de meteorologiske Fænomener, nemlig: *Kolerine* og *akut Diarrhoe* (Cholerine & Catarrhus intestinalis acutus), *Brystkatarrh* (Tracheobronchitis, Bronchitis acuta simplex), *Katarrhalsk Lungebetændelse* (Bronchopneumonia & Pneumonia catarrhalis) og *Lungebetændelse* (Pneumonia crouposa) have alle undtagen katarrhalsk Lungebetændelse haft færre anmeldte Sygdomstilfælde end i de foregaaende Aar. For Kolerinens Vedkommende afhænger dette vel nærmest af, at Juni og Juli bægge vare usædvanlig kølige, og at der i August, der fik sin normale Varme, tillige kom rigelig Nedbør; denne Sygdom har nemlig sin største Udbredelse, naar tørt Vejr træffer sammen med betydelig Hede i længere Tid, og disse Betingelser have netop ikke været tilstede i 1890; iøvrigt forholder dens epidemiske Udbredelse sig som sædvanlig og var størst i August til September, mindst i Januar og December. Ogsaa Dødsfaldenes Antal var endel under de senere Aars Gennemsnit. — For den katarrhalske Lungebetændelses Vedkommende indtraf de fleste Tilfælde i Aarets 4—5 første Maaneder omtrent ligelig fordelte over Januar—Maj, hvilket maaske staaer i Forbindelse med, at Influenzaepidemien i denne Periode, skønt i Aftagende, dog endnu var herskende, og maa antages at have givet Anledning til adskillige Komplikationer fra Lungernes Side; noget lignende gælder for den kroupøse Pneumoni, hvoraf de fleste Tilfælde indtraf i Januar—Maj ligelig fordelte over alle 5 Maaneder, medens der sædvanlig findes en Kulmination i Marts—April. Antallet af Dødsfald af Brystkatarrh og katarrhalsk Lungebetændelse er noget større end i 1889, da Brystkatarrh dog var betydelig mere udbredt end i 1890; derimod indtraf der færre Dødsfald af kroupøs Pneumoni (282) end i det sidste Par Aar; af de anmeldte Tilfælde 1251 er dette en Dødelighed af 22.5%, hvilket er betydelig højere end Gennemsnittet for det sidste Tiaar, 1880—89, der kun var 17.8%.

Den Nedgang i Antallet af anmeldte Tilfælde af *veneriske Sygdomme*, hertil regnet Gonorrhoe, Ulcus venereum, Syphilis acquisita (e coitu impuro og insons) samt Syphilis congenita, som begyndte i 1887, har fortsat sig i 1890. Der anmeldtes i 1890 ialt 6222 Tilfælde af disse Sygdomme imod 6471 i 1889, 7265 i 88, 7716 i 87 og 9425 i 86; siden dette Aar har der saaledes været en Formindskelse af 34% og denne Formindskelse har ogsaa fundet Sted for hver enkelt af de 3 førstnævnte Sygdommes Vedkommende, Gonorrhoe, Ulcus venereum og Syphilis acquisita e coitu impuro, med henholdsvis c. 25, 44 og 60% af de for 1886 anførte Tal. For Syphilis insons og congenita ere Tallene temmelig smaa og vise ikke nogen regelmæssig Bevægelse. En lignende endnu betydeligere Aftagen viser sig i de Tal, der angive, hvormange veneriske Sygdomstilfælde der ere blevne indlagte paa Hospitalerne; i 1886 var det samlede Antal 4226, i 87: 3727, i 88: 3027, i 89: 2303 og i 1890 ikkun 2125 altsaa en Nedgang af ialt c. 50%.

Af *Fnat* (Scabies) anmeldtes i 1890 1036 Tilfælde; siden 1888 med 766 Tilfælde (i 1889: 959 Tilfælde) er Antallet saaledes tiltaget ikke ubetydeligt, med c. 26%.

Af *Drankergalskab* (Delirium tremens) forekom omtrent det samme Antal Tilfælde som i 1889 nemlig 494 mod 500, hvilket var det højeste Tal i de sidste 15 Aar. Der indtraf 41 Dødsfald af denne mere akut forløbne Forgiftning, men desuden 27 af kronisk Alkoholisme, samt 12, der døde pludselig af Drik og i Almindelighed blev fundne døde. Af disse 80 Dødsfald ialt, traf 67 Mænd og 13 Kvinder; 2 Mænd vare ikke 25 Aar gamle, 50 Mænd og 7 Kvinder var mellem 25 og 55 Aar, 15 Mænd og 6 Kvinder over 55 Aar gamle. Af Dødsfaldene vare c. 16% af Kvindekønnet, medens der af de anmeldte Tilfælde af Delirium tremens kun faldt 7% paa dette; i 1889 var 15% af Dødsfaldene af Kvindekøn mod kun 8% i 1888, altsaa en ret

betydelig Forøgelse i det sidste Par Aar. I 1881 var Forholdet vel 17.6 %, men derefter betydelig lavere, vekslende mellem 12 % i 1882 og 6.5 i 84.

I Tabellerne 7 og 8 findes en Oversigt over de Tilfælde af epidemiske Sygdomme, der ere forekomne i den Del af Befolkningen, der tildels eller helt har været under Fattigvæsenets Forsørgelse, samt en Redegørelse for de Personers Livsstilling m. m., der have søgt Lægehjælp. Af egentlige epidemiske Sygdomme forekom 4535, altsaa adskilligt flere end i de 2 nærmest foregaaende Aar; de samme Sygdomme, som for hele Byens Vedkommende have givet en betydelig Sygelighed, have ogsaa bidraget væsenligt til den forøgede Sygelighed i Fattigbefolkningen: Influenza, Mæslinger samt Skarlagensfeber og Diphtheritis med Croup. Undersøges de tilsvarende Tabeller for Aarrækken 1881—90, finder man derimod, at Sygdommen „Gastrisk og typhoid Feber“ under smaa Svingninger stadig har været i Aftagende; i de første 5 Aar forekom der gennemsnitlig 211 Tilfælde, i de sidste 5 kun 117 Tilfælde om Aaret. Da Sygdomsbetegnelsen „Gastrisk og typhoid Feber“ uafbrudt har været benyttet paa Fattigvæsenets Lister i hele Perioden og en Del Aar forinden, kan det antages, at paagældende Sygdomme virkelig ere aftagne. Dette bekræfter den i tidligere Aarsberetninger fremsatte Antagelse, at den Formindskelse, der har været i Antallet af anmeldte Tilfælde paa Lægernes Ugelister — hvor Betegnelsen „gastrisk Feber“ siden 1884 er udeladt — ikke er en Følge af denne Forandring i Listernes Nomenklatur, men svarer til en reel Nedgang.

Paa *Almindelig Hospital* forekom i 1890 11 Tilfælde af Røsen. Sporadisk optraadte 5 Tilfælde af „Blodgang“; de Syge evakueredes strax til Epidemihospitalet, hvor de ved nærmere Observation viste sig ikke at være „Dysenteri“.

Af Tab. 5 Kolonne 16—18 fremgaar, at næsten en Fjerdedel af de Tilfælde af epidemiske Sygdomme, der i 1890 indlagdes paa Hospitalerne, henhørte til *Garnisonen*; 1379 Mænd — saa godt som udelukkende af Aldersklassen 15—65 Aar — ere indlagte paa Garnisonshospitalerne, medens ialt 4435 Personer af begge Køn og alle Aldersklasser indlagdes paa Byens civile Hospitaler. Dette Antal er dog betydelig mindre end i 1889, da 31 % af Hospitalsindlæggelserne skyldtes Garnisonen. Ogsaa i 1890 spiller Diphtheritis den overvejende Rolle i Garnisonens Sygelighed, idet der forekom 454 Tilfælde mod 416, 218, 163 og 35 i de foregaaende 4 Aar 1889—86. Af Garnisonen døde 43 (50 i 1889), men ikke mindre end 25 af disse Dødsfald skyldes epidemiske Sygdomme.

Ifølge Karantænelægens Aarsberetning for 1890 om *de hertil ad Søvejen indbragte Tilfælde af epidemiske Sygdomme* have 10608 Skibe ankret op paa Rheden eller ere gaaede i Havn, deraf 5927 Dampskibe, 4545 Sejlskibe og Baade; 6203 Skibe have gjort Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord ved Karantænekantoret paa nordre Toldbod, medens 4405 i regelmæssig Fart gaaende Dampskibe ere løbne direkte ind i Havnen uden Anmeldelse ved Karantænekantoret. I Aarets Løb ere 131 Skibe blevne undersøgte af de ved Karantænen ansatte Læger. 86 Skibe gjorde Anmeldelse om at der var Syge eller Lig ombord, medens 45 bleve underkastede „almindeligt Eftersyn“, idet de kom fra Havne, i Forhold til hvilke de sædvanlige Foranstaltninger mod smitsomme Sygdommes Indførelse vare paabudte. I disse 45 Skibe fandtes af smitsomme Sygdomme kun et enkelt Ulcus venereum. I de 86 Skibe, der gjorde Anmeldelse om Syge, fandtes foruden det allerede ovenfor Side 3 omtalte Tilfælde af Kopper 6 Tilfælde af tyfoid Feber, hvoraf 4 indlagdes paa Hospital, 3 af Influenza, 8 af venerisk Sygdom, deraf 7 til Hospital. Endvidere tilførtes der 6 Lig ad Søvejen. Karantæne-

foranstaltninger have fundet Sted mod spanske Havne i Middelhavet, Marseille, Venedig, St. Petersborg, Havne i Lilleasien, Ægypten, Ostindien, Japan, Rio de Janeiro, Portorico, St. Domingo og Rio Grande do Sul.

I 1890 fødtes 10464 levende Børn, næsten 500 færre end i 1889. I de sidste 10 Aar har Forholdet været det, at der fra 1880 med 8725 levendefødte Børn skete en stadig, men temmelig ujævn Tilvækst indtil 1885 med 10832. I 1886 steg Antallet kun med 15, det sank i de følgende to Aar til 10577, steg i 1889 til 10955 for endelig i 1890 at gaa ned til 10464.

Da Registreringen af Fødslerne vedvarende foregaar paa en lidet tilfredsstillende Maade, kunne alle disse Tal -- saaledes som omtalt i forrige Aarsberetning -- ikke betragtes som nøjagtige Udtryk for det Antal Fødsler, der i Virkeligheden er forekommet paa Hovedstadens Grund eller i Kjøbenhavns Befolkning. Paalidelige Oplysninger ville først kunne erholdes, naar der i Stedet for eller ved Siden af den kirkelige, paa saa mange Hænder spredte Indsamling af Fødselsanmeldelser indføres en borgerlig Registrering, der foregaar paa et og samme Sted for hele Staden, saaledes som det allerede nu sker med Dødsfaldene. Man vil da blive istand til at forlade den hidtil benyttede Optælling efter Menigheder og Sogne, hvis rent territoriale Grænser tildels naa udover Kjøbenhavns Grund, og hvis ideelle Begrænsninger paa alle Punkter gribe ind i hinanden og langt ind paa de omliggende Kommuners Grund.

Af de levendefødte Børn vare 5285 af Mandkøn, 5179 af Kvindekøn, $\varnothing$: 50.5 % af Mandkøn mod 49.5 % af Kvindekøn; i 1889 var Forholdet: 52 og 48 og i 1888 51 og 49 %. — 8451 vare ægtefødte, 2013 fødte udenfor Ægteskab, $\varnothing$: 81 % ægte mod 19 % uægtefødte. I 1889 var Forholdet henholdsvis 80 og 20 og i 1888 som i 1890. Gennemsnitlig fødtes der daglig Aaret igennem næsten 29 Børn, medens der kun døde lidt mere end 18 Individuer om Dagen. Foruden de levendefødte Børn kom 271 dødfødte Børn til Verden i 1890, 144 af Mandkøn og 127 af Kvindekøn, 198 ægte og 73 uægtefødte. Denne Fordeling af de dødfødte Børn efter Legitimitet og Køn afviger i 1890 betydeligt fra den tilsvarende Fordeling af levendefødte Børn; af 100 dødfødte vare 73 ægte mod 27 uægte, medens af 100 levendefødte Tallene vare 81 mod 19. Af 100 dødfødte vare 53 af Mandkøn, 47 af Kvindekøn mod 50.5 og 49.5 af levendefødte Børn.

Efterfølgende Tabel viser Vielser, Fødte og Dødfødte fordelte efter Maaneder i 1890, samt Antallet for den enkelte Dag i Maaneden i Gennemsnit.

1890	Ægte- skaber		Levendefødte												Dødfødte							
			Mandkøn				Kvindekøn				Ægte- fødte		Uægte- fødte		Tilsammen		Legiti- mitet		Køn		Til- sammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
Januar . .	133	4.3	389	99	488	15.7	362	84	446	14.0	751	24.2	183	5.9	934	30.1	13	12	12	13	25	0.8
Februar . .	173	6.3	325	87	412	14.7	318	84	402	14.3	743	26.5	171	6.1	914	32.6	15	4	9	10	19	0.7
Marts . . .	215	6.9	377	95	472	15.3	379	103	482	15.5	756	24.3	198	6.4	954	30.8	22	5	10	17	27	0.9
April . . .	278	9.3	337	73	410	13.7	351	70	421	14.0	688	22.9	143	4.8	831	27.7	16	5	14	7	21	0.7
Maj	318	10.3	336	104	440	14.2	344	80	424	13.2	680	21.9	184	5.9	864	27.9	15	8	12	11	23	0.7
Juni	175	5.8	343	89	432	14.4	362	80	442	14.7	705	23.5	169	5.6	874	29.1	20	4	16	8	24	0.8
Juli	212	6.8	364	73	437	14.0	354	89	443	14.3	718	23.1	162	5.2	880	28.4	21	4	16	9	25	0.8
August . .	179	5.8	351	82	433	14.0	368	74	442	14.3	719	23.2	156	5.0	875	28.1	18	1	11	8	19	0.6
September	183	6.1	338	67	405	13.5	301	73	374	12.5	639	21.3	140	4.7	779	25.9	16	5	15	6	21	0.7
Oktober .	273	8.3	332	86	418	13.5	359	79	438	14.1	691	22.3	165	5.3	856	27.6	13	8	13	8	21	0.7
November	311	10.4	358	84	442	14.7	360	77	437	14.5	718	23.9	161	5.4	879	29.3	16	11	9	18	27	0.9
December	248	8.0	391	105	496	16.0	352	76	428	13.8	743	23.9	181	5.8	924	29.8	13	6	7	12	19	0.6
Ialt . . .	2698	7.4	4241	1044	5285	14.4	4210	969	5179	14.2	8451	23.2	2013	5.5	10464	28.7	198	73	144	127	271	0.7

I Aaret 1890 blev der *indgaaet 2698 Ægteskaber*, deraf 2462 ved kirkelig og 236 ved borgerlig Vielse. Som sædvanlig have Vielserne været hyppigst i Maanederne Maj og November, færrest i Januar og Juni—August. For Fødslernes Vedkommende har der været langt mindre Forskel for de enkelte Maaneder, de fleste indtraf i Januar—Marts de færreste i September, medens i de foregaaende 5 Aar 1885—89 efter Gennemsnit Fødslernes Maksimum faldt i Oktober, Minimum i Juli henholdsvis 30.7 og 27.9 Fødsler om Dagen, en langt mindre Forskel end i 1890 da det højeste Antal Fødsler om Dagen faldt i Februar med 32.6, det laveste i September med 25.9 Fødsler daglig.

I Aaret 1890 døde 6694 Individuer paa Kjøbenhavns Grund. I Forhold til den antagne Størrelse af Befolkningen ved Aarets Midte: 316,000, giver dette en Dødelighed af 21.2 p. m. — Blandt de Døde fandtes imidlertid *271 Personer, der ikke hørte til Stadens Befolkning; tages alene Hensyn til denne, reduceres det absolute Antal Dødsfald til 6423 og Dødeligheden til 20.3 p. m.* Trods den betydelige Sygelighed var Dødeligheden saaledes dog en Del lavere end i de nærmest foregaaende 4 Aar, da den varierede mellem 23.7 og 21.7. I Tiaaret 1870—79 var den gennemsnitlige aarlige Dødelighed 24.5, varierende mellem 27.7 og 21.6, i 1880—89 derimod 22.6 varierende mellem 24.6 og 20.2

Af Tabellerne 1, 2, 3 og 4 A—B fremgaar Dødsfaldenes Fordeling efter Maaneder, Dødsarsager, Alder og Køn samt Lokalitet; i Tab. 6 findes Dødeligheden beregnet for de hygiejniske Kvarterer, hvis Omraade samme Steds er angivet. Som allerede anført døde der hele Aaret rundt 18.3 Individuer daglig. Beregnes derimod for hvert Kvartal, hvormange Dødsfald der indtræffer om Dagen, viser der sig en temmelig stor Forskel nemlig 21.6 i 1ste Kvartal, 19 i 2det, 17.5 i 3die og 16.3 i 4de Kvartal; endnu større bliver Forskellen, naar den daglige Dødelighed beregnes for hver Maaned, og den viser sig da størst i Marts med 21.7 om Dagen, mindst i December med kun 15.8 om Dagen. I det Hele var Dødeligheden en Del større i Aarets første Halvdel Januar—Juni (19.3 om Dagen) end i sidste Halvdel Juli—December (16.9 om Dagen). I 1889 var der endnu større Forskel mellem de enkelte Maaneders Dødelighed med Maksimum i Juli (24.8 Dødsfald daglig), Minimum i September (13.8), medens Dødeligheden atter blev betydelig (22.3 Dødsfald om Dagen) i December 1889. Dette skyldtes aabenbart Influenzaepidemien, som ligeledes foraarsagede den større Dødelighed i første Halvdel af 1890.

I 1890 døde 1978 Børn under 1 Aars Alderen, 29.5% af det samlede Antal Dødsfald og kun 18.8% af Antallet af levendefødte Børn, en betydelig lavere Dødelighed end i de foregaaende 20 Aar, hvortil Grunden maa søges i den Omstændighed, at Kolerine i 1890 ikke har haft nogen særdeles stor Udbredelse. Af døde Børn under 1 Aars Alderen vare 1061 af Mandkøn mod 917 af Kvindekøn, 54% mod 46%, en langt større Forskel end mellem de 2 Køn hos de levendefødte Børn, der, som ovenfor vist, i 1890 kun var 1%. Af uægte Børn under 1 Aars Alderen døde i 1890 637 og 32% af alle døde Børn i denne Aldersklasse, et Tal, der omtrent svarer til det gennemsnitlige for de sidste 13 Aar, 32.5%.

Af nedenstaaende Tabel vil det ses, at Fødselsoverskuddet har været i stadig Stigen igennem de 20 Aar 1870—89; i de første 10 Aar var det gennemsnitligt 2016 aarlig, i de sidste 10 Aar 3954, og Forskellen bliver endnu større, naar man sammenligner Aaret 1871, da Fødselsoverskuddet kun var 740, med 1885, da det var 5101; siden dette Aar er Overskuddet taget af og var i 1889 4225 og i 1890 endog kun 3770. Medens Dødsfaldene ere tagne til i Antal med c. 37% fra 1870 til 1889, ere Fødslernes Antal steget med c. 47%.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)						
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar			Ialt	p. c. af alle Dødsfald < 1 Aar
						Ialt	p. c. af alle Levende fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald		
1870	185000	1511	8.16	5768	31.18			4206	22.73	1310	22.71	31.15		
1871	192000	1586	8.25	5803	30.22			5063	26.36	1421	24.49	28.07		
1872	195000	1768	9.06	6271	32.16			4736	24.29	1470	23.44	31.04		
1873	199000	1914	9.56	6478	32.55			4955	24.94	1678	25.90	33.86		
1874	205000	1996	9.73	7016	34.22			5203	25.38	1805	25.74	34.69		
1875	212000	2539	11.97	7162	33.78			5869	27.68	1912	26.70	32.58		
1876	216000	2343	10.89	7949	36.80			5235	24.28	1859	23.39	35.51		
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30
1882	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35
1883	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01
1885	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.13	2431	22.41	36.30	774	31.84
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96
1889	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40
Gennemsnit 1870—89			9.41		35.47		19.19		23.56		22.06	33.10		32.50
1890	316000	2698	8.50	10464	33.11	2013	19.24	6694	21.18	1978	18.90	29.55	637	32.20

Paa nedenstaaende Tabel vil man finde en Sammenstilling af Fødslerne og Dødsfaldenes Hyppighed i en Række store Byer; den er for de fleste udenlandske Byers Vedkommende hentet fra „Annual Summary of births, deaths and causes of death in London and other great towns 1890“, som offentliggøres af den engelske „Registrar General“.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Stockholm	31.5	19.6	New-York	—	24.9
Edinburgh	26.4	20.0	Dublin	26.0	26.4
London	29.1	20.3	Bombay	20.0	26.6
Christiania	19.6	21.1	St. Petersborg	—	28.4
Kjøbenhavn	33.1	21.2	Triest	—	28.5
Bruxelles	27.0	21.5	Calcutta	—	28.5
Berlin	30.4	21.6	München	—	30.0
Hamburg	37.5	22.3	Buda-Pesth	36.8	31.4
Amsterdam	34.6	22.6	Alexandria	44.0	39.6
Rom	28.9	23.4	Moskwa	—	40.3
Paris	25.7	24.5	Madras	43.9	42.9
Wien	32.7	24.6	Cairo	50.5	44.8

Paa de kjøbenhavnske Hospitaler døde i 1890 ifølge Dødsattesterne 2010 Individer $\approx$ 30% af det hele Antal Dødsfald, omtrent lige saa meget som i 1889, 88 og 87: 29.9, 29.5 og 30.5, medens Hospitalsdødeligheden for de foregaaende 6 Aar 1881—86 kun var 22.3% aarlig i Gennemsnit af den samlede Dødelighed.

Paa Epidemihospitalerne indtraf 403 Dødsfald mod 320, 328 og 396 i 1889—87 og kun 244 i 1886. Paa Kommunehospitallet døde 749, Frederiks Hospital 268, St. Johannes Stiftelsens Sygehus 272 (foruden 19 paa Arbejdshuset og 36 paa Børneoptagelsesanstalten); Børnehospitalet havde 95 Dødsfald, Fødsels- og Plejestiftelsen 40, St. Josephs Hospital 60 og Garnissonssygehuset 55 (deraf 12 Kvinder og Pensionister). Paa Københavns Amts Sygehus, der ligger paa Byens Grund, men kun optager Patienter fra Amtet, døde 68 Patienter mod 35 i 1889, deraf mange af Diphtheritis og Croup.

I *Fattigvæsenets Stiftelser* døde 268, deraf 206 paa Almindelig Hospital, 7 paa Nikolaj og Frøiserens Arbejdshus samt Søkvæsthuset, 55 paa St. Johannes Stiftelsens Arbejds- og Børneoptagelsesanstalt.

Af *medikolegale Dødsattester*, der skulle udstedes ved Selvmord, Død ved ulykkelig Hændelse og over Personer, der findes døde, indkom 202 i 1890 (mod 215 i 1889, 193 i 88 og 185 i 87). Af disse 202 Attester bleve 103 udstedte i Anledning af *Selvmord*. For 2 Individer, der omkom paa denne Maade, fremkom ingen medikolegal Attest. — 12 Personer toge sig af Dage ved Drukning, 71 ved Hængning, 5 ved Skud, 10 ved Gift og 7 paa anden Maade, ialt 81 Mænd og 24 Kvinder. — 3 Individer omkom ved *Drab*, deraf 2 Børn og 1 Mand. Over *Død ved ulykkelig Hændelse* er udstedt 57 medikolegale Attester, men der omkom 98 Individer paa denne Maade, hvoraf dog adskillige først efter flere Dages Henliggen paa Hospital eller i Hjemmet. 32 medikolegale Attester udstedtes over *Personer, der fandtes døde*, og 10 over saadanne, der vidstes at være hengivne til *overvættes Nydelse af Spiritus*.

I 1890 anmeldtes 271 *Dødfødsler*, hvorved der fødtes 146 fuldbaarne Børn, 125 ufuldbaarne, 144 af Mandkøn, 127 af Kvindekøn; af de fuldbaarne dødfødte Børn vare 83 af Mandkøn, 63 af Kvindekøn (∴ 57 % mod 43 %), af de ufuldbaarne derimod 61 af Mandkøn mod 64 af Kvindekøn (∴ 49 % mod 51 %); i 1889 var Forholdet anderledes nemlig henholdsvis 51 og 49 % af fuldbaarne, 54 og 46 % af ufuldbaarne, men i 1888 var det omtrent som i 1890 nemlig af fuldbaarne: 59 % Mandkøn 41 % Kvindekøn og af ufuldbaarne: 49 og 51 %. Af Dødfødslerne skete 198 i Ægteskab 73 udenfor Ægteskab ∴ 73 mod 27 af 100, medens Forholdet for 100 levendefødte Børn var 80 indenfor, 20 udenfor Ægteskab. Af Fostrene vare 108 mere eller mindre macererede; 201 Fostre kom til Verden ved Naturen (108 Mandkøn 93 Kvindekøn), 23 maatte hjælpes frem med Tang eller andre Instrumenter, 21 ved Vending og 26 ved Fremtrækning. Af de kunstig fremhjulpne Fostre vare 36 af Mandkøn 34 af Kvindekøn. Væsenlig ifølge Jordemødrenes Attester forekom forskellige Komplikationer ved de fleste af disse Fødsler; heraf kan fremhæves Sædestilling ved 23 Fødsler, Fodstilling ved 13, Tværløje og Skulderstilling ved 14, Ansigtsstilling ved 3 og Fremfald af Arm ved 5; Fremfald og Omslyngning af Navlesnoren ved 18, Placenta prævia ved 10, for tidlig Løsning af og Sygdom i Placenta ved 2, snævert Bækken ved 2, langvarig og besværlig Fødsel ved 16, Misfoster ved 4, Lues ved 6, stort Foster ved 1, Sygdom hos Fosteret 3 og hos Moderen ved 13, Overanstrængelse ved 2, Fald ved 2, for tidlig Afgang af Liqvor ammi ved 7, Operationer paa Fostret ved 5, Tvillinger ved 12, Trillinger ved 2, Metrorrhagi ved 6, Asphyxi ved 2, rigide Fødselsveje ved 2, habituel Dødfødsel ved 2.

I Anledning af et i Marts 1890 indtruffen Tilfælde af Kopper blev den *kommunale Vaccinations Anstalt* paa Nørrebro aabnet allerede i Slutningen af Marts og holdt aaben 2 Gange om Ugen indtil Begyndelsen af Maj, derefter kun en Gang om Ugen som sædvanlig til dens Lukning 11. Oktober; ialt 36 Vaccinationsdage. Der vaccineredes 806 Børn for første Gang, deraf 416 Drengene, 390 Piger. Med humaniseret Lympe vaccineredes 116 Børn, med positivt Resultat i 66.5 % af Stikkene, men hos 11 Børn kom der slet ikke Pustler ved første Vaccination, men positivt Resultat ved Omvaccination. 690 Børn vaccineredes med animal Vaccine, et Barn udeblev fra Eftersynet, men Resten gav positivt Resultat i 91.8 % af Stikkene, ligesom intet af Børnene fremviste negativt Resultat. Som sædvanlig har der jævnlig været temmelig stærk Reaktion omkring de med animal Lympe frembragte Pustler; i et Tilfælde indtraadte Ulceration af de sammenflydende Pustler og i to stærkt luxurierende Granulationsdannelse, der krævede adstringerende Efterbehandling. Af Revaccinationer foretoges 28, hvoraf 23 mødte til Eftersyn, 3 havde negativt Resultat. Alle Vaccinationer foretoges med antiseptiske Kauteler.

Paa den kongelige Vaccinations-Anstalt blev 3720 Børn vaccinerede, deraf 404 med animal Vaccine nærmest for at konstatere dennes Virksomhed, før den udsendtes til Landets Læger. Disse sidst nævnte Børn fik 2424 Rids; der udeblev 4 til Efter-synet, hos de 400, der mødte, kom der i 2196 Rids Anslag, altsaa i 91.5 %, kun hos 2 var der slet ikke Anslag. Af Revakinationer foretoges ved Anstalten 1888, hvoraf 1587 hørte til Hærens eller Flaadens indkaldte Mandskab, 301 vare civile Personer, hyppigst ældre Folk, der skulde indlægges paa Fattigvæsenets Stiftelser, Resultaterne heraf komme kun undtagelsesvis til Kundskab.

Paa Grundlag af de til Stadslægen indkomne Meddelelser er der af første Kredslæge udarbejdet følgende Oversigt over *Plejebørnsforhold og Tilsynet med Plejebørn* i Kjøbenhavn i 1890.

Ved Udgangen af 1889 fandtes, som i forrige Aarsberetning anført 2094 under Sundhedskommissionens Tilsyn staaende Plejehjem her i Staden. I Løbet af 1890 meddeltes der 629 Personer Tilladelse til at tage Børn i Pleje for Betaling; i 369 Tilfælde blev en ansøgt Tilladelse nægtet eller en tidligere given Tilladelse taget tilbage, deriblandt, som det berørtes i Beretningen for i Fjor, en stor Del Hjem, ved hvilke der ikke var fundet noget at klage, men som i over Aar og Dag ikke havde benyttet deres Tilladelse. Ved Udgangen af 1890 fandtes der ikke des mindre blandt 2147 bestaaende Plejehjem 732 uden Børn (mod 792 ved Aarets Begyndelse). Tilvæksten af Plejehjem i 1890 udgjør kun 53. Enkelte særlig gode Hjem, i hvilke Hensynet til Erhvervet ikke antoges at spille nogen Rolle, fritoges for Sundhedskommissionens Tilsyn.

I de nævnte 2147 Plejehjem fandtes ved Aarets Udgang 1660 Plejebørn. Antallet ved Aarets Begyndelse var 1526, Tilvæksten altsaa c. 9 %. I Aarets Løb ere 663 Børn af forskellige Grunde udgaaede af Tilsyn, 268 døde og 1065 nye Plejebørn tilkomne.

Tab. 1	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	50	135	15	-	-
2. Kreds	96	176	28	3	-
3. Kreds	158	192	28	4	1
4. Kreds	40	95	10	2	-
5. Kreds	260	294	45	7	1
6. Kreds	128	313	55	11	-
Ialt	732	1205	181	27	2

Som det fremgaar af Tab. 1 findes af de 1660 Plejebørn Hovedmassen, nemlig 1205, i Hjem med 1 Barn i hvert Hjem, 362 i Hjem med 2 Børn, 81 i Hjem med 3 Børn og 12 i Plejehjem med et større Antal Børn. Plejebørnenes Alder fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2.	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	27	36	40	62	165	200
2. Kreds	35	55	71	80	241	303
3. Kreds	57	76	68	65	266	383
4. Kreds	15	41	35	30	121	147
5. Kreds	90	130	113	78	411	607
6. Kreds	104	125	134	93	456	507
Ialt	328	463	461	408	1660	2147

Ifølge en ved Begyndelsen af indeværende Aar i Kontoret for Tilsyn med Plejebørn foretagen Opgjørelse af Størrelsen af den Plejebetaling, som ydedes for 1558 af de under Sundhedskommissionens Tilsyn staaende Plejebørn, for hvilke nærmere Oplysning om dette Spørgsmaal forelaa, varierede det maanedlige Vederlag mellem 1 Kr. og 70 Kr.; de hyppigst forekommende Satser laa mellem 8 og 14 Kr.; særlig omfattede Satserne 8, 10, 12, og 14 Kr. det langt overvejende Antal Tilfælde (henholdsvis 110, 277, 270 og 336, tilsammen 993 af 1558 Børn). — Den maanedlige Gennemsnitsbetaling bliver herefter for Tiden 11 Kr. 73 Øre, som tidligere anført saaledes at et Vederlag paa 12—14 Kr. oftest betales for Børn i det første Leveaar, medens der efter den Tid i Reglen betales mindre.

En Sammenstilling af denne Opgørelse med den i 1888 meddelte Opgørelse af Betalingsvilkaarene giver følgende Resultat.

Tab. 3.	8 Kroner og derunder	Over 8 Kr. indtil 12 Kr. incl.	Over 12 Kr.	Ialt
1888	161	519	497	1177
1891	320	597	641	1558

For 18 Børn, for hvis fremtidige Pleje der var betalt en Sum en Gang for alle, varierende mellem 150 Kr. og 1000 Kr., beløb den gennemsnitlige Affindelsessum sig til 456 Kr. 94 Øre.

Dødeligheden blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn har, som det fremgaar af Tab. 4, ikke i 1890 været saa stor som det foregaaende Aar.

Tab. 4.	Under 1 Aar														Ialt		Bøge	Køn											
	0—1			1—2			3—11			0—1		1		2					3		4		5—9		10—14				
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.			Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.			
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
Akute Sygd. i Fordøjelsesorg.	4	5	10	15	11	9	25	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	29	54	I	
Kroniske do.	-	1	4	3	1	5	5	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	9	14		
Tæring. Atrofi	6	7	18	16	9	5	33	28	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34	28	62	II	
Rachitis	-	-	-	-	2	2	2	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	6		
Scrofulose	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	
Medfødt Svaghed	-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	
Brystkatarrh	-	-	3	3	4	6	7	9	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	10	18	III	
Lungehindebetændelse	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2		
Katarrh. Lungetændelse	1	-	2	1	3	7	16	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	8	25		
Kroupøs Lungebetændelse	-	-	-	-	2	2	2	2	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	5	7		
Lungesvindot	-	-	1	-	3	2	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	6		
Hjernebetændelse	-	-	2	-	1	3	3	3	1	2	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	4	8	12	IV	
Krampe	1	-	2	4	10	4	13	8	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	10	24		
Skarlagensfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Mæslinger	-	-	-	-	2	7	2	7	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	9	12	V	
Difteri & Croup	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	1	5	6	1	5	6		
Kighoste	-	-	1	-	2	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	4		
Feber gastrisk	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Syphilis	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Coxitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Furunculosis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1		
Ubekendt Dødsarsag	1	-	2	3	1	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7		
Summa	13	13	46	47	63	55	122	115	6	12	1	2	1	1	1	2	0	4	0	1	131	137	268						
			26	93	118		237	18			3	2	3	4	1						268								

En Sammenligning med de to nærmest foregaaende Aars Dødelighedsforhold viser (Tab. 5), at Sygdomme i Fordøjelsesorganerne have spillet en mindre, Sygdomme i Aandedrætsorganerne en større Rolle end sædvanlig blandt de spæde Børn.

Tab. 5. Døde Plejebørn i Kjøbenhavn 1888—90

	1888		1889		1890		1888—90		Procentvis Fordeling paa Dødsårsager af den samlede Dødelighed i Alderen under 1 Aar	
	0—14	0—1	0—14	0—1	0—14	0—1	0—14	0—1	Plejebørn i Kbhvn. 1888—90	Byerne i Danmark 1880—89
	I. Akute og kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	91	90	100	91	68	68	259	249	35.6 %
II. Tæring, Rachitis, Atrofi, medf. Svagh.	46	44	67	62	72	68	185	174	24.8 -	29.6 -
III. Sygdomme i Aandedrætsorganerne .	58	49	44	32	58	52	160	133	19.0 -	13.0 -
IV. Hjærnesygdomme, Ecclamps i m. m .	35	28	26	22	36	27	97	77	11.0 -	13.2 -
V. Infektionssygdomme (÷ Cholérine) .	17	8	23	6	23	12	63	26	3.7 -	6.6 -
VI. Alle andre Dødsårsager	18	15	18	16	11	10	47	41	5.9 -	15.7 -

Dødeligheden i Aarets første Maaneder var ikke større end sædvanlig, og dette Forhold synes derfor ikke at kunne sættes i Forbindelse med den i Vinteren 1889—90 herskende Influenzaepidemi.

Tab. 6.

	Under 1 Aar												Ialt		Begge Køn								
	0—1			1—2			3—11			10—14													
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.		Mnd.	Mnd.						
Januar	1	-	3	3	-	2	4	5	-	2	-	-	-	-	-	-	4	7	11				
Februar	1	2	5	1	6	2	12	5	-	2	-	-	-	-	-	-	12	7	19				
Marts	-	-	3	8	7	3	10	11	1	1	-	-	1	-	-	-	11	13	24				
April	1	-	4	1	3	3	8	4	-	1	-	1	-	-	1	-	1	9	8	17			
Maj	3	1	4	5	9	7	16	13	-	1	-	-	-	-	1	-	16	15	31				
Juni	1	3	2	3	6	4	9	10	3	2	-	1	-	1	-	-	13	13	26				
Juli	-	-	7	3	3	4	10	7	-	-	1	-	-	-	-	-	10	8	18				
August	1	-	3	10	3	4	7	14	-	2	-	-	-	1	-	-	7	17	24				
September	2	3	4	5	12	8	18	16	1	-	-	-	-	-	-	-	19	16	35				
Oktober	2	2	5	3	8	4	15	9	-	-	-	-	-	-	-	-	15	9	24				
November	-	1	2	3	4	5	6	9	1	1	1	-	-	-	2	-	8	12	20				
December	1	1	4	2	2	9	7	12	-	-	-	-	-	-	-	-	7	12	19				
Ialt	13	13	46	47	63	55	122	115	6	12	1	2	1	1	1	2	-	4	-	1	131	137	268
	26	93	118	237	18	3	2	3	4	1	268												

I det Hele var Dødeligheden mere jævnt fordelt paa Aarstiderne end sædvanlig; det Maksimum i Sommertiden, der hovedsagelig skyldes Cholerinedødsfald, var i 1890 mindre udtalt end i tidligere Aar.

Følgende Damer have i Aarets Løb ydet deres Bistand ved Tilsynet:

i 1. Kreds: Fru Ch. Norrie, Frk. Blume, Frk. H. Meldahl, Frk. J. Petersen, Fru Smiegelow, Frk. Sonne, Fru Wienberg, Frk. D. Berner, Frk. A. Meldahl, Frk. J. Berendsen, Fru Hammeleff, Fru Fossum, Frk. Monica Jensen, Frk. J. Madsen, Fru A. Hoff samt Frk. Bølling, Fru Djørup og Fru Wad; i 2. Kreds: Fru Levison, Fru Fredericia, Fru Holm, Fru Hansen, Fru Rasmussen, Fru Klitgaard, Fru Levy, Fru Melchior, Frk. Levy, Frk. Ring-Petersen, Fru Øland, samt Fru Tscherning og Fru Israel; i 3. Kreds: Fru Antonore Christensen, Frk. E. Bergmann, Frk. S. M. Jensen, Frk. Lesser, Frk. Outzen, Frk. Schultz, Frk. Seidelin, Fru S. Ulrik; i 4. Kreds: Frk. M. Broberg, Frk. H. Knudtson, Admiralinde Garde, Frk. A. Møller, Frk. O. Møller; i 5. Kreds: Justitsraadinde Abrahams, Fru H. Aagaard, Frk. Bønnelykke, Frk. A. Gosch, Fru Herfurth, Frk. Hoffmann, Etatsraadinde Jespersen, Professorinde Løffler, Frk. Mourier, Fru Petersen, Frk. Petersen, Fru Holstebro, Frk. Futtrup samt Fru Wadum; i 6. Kreds: Fru N. C. Bohn; Fru Lindberg, Fru Christiansen, Fru Hasselris, Frk. Jensen, Søster Kirstine, Fru Lever, Fru Linde, Frk. Ulstrup, Frk. Sørensen, Søster Maren samt Fru Bruné, Frk. Fjeldsøe og Fru Viborg.

Til Oplysning i Sager vedrørende *den offentlige Sundhedspleje* er der — ligesom i de foregaaende 3 Aar — ved Stadslægens Foranstaltning sat en Række *Undersøgelser* i Gang *under Medvirkning af det hygiejniske Lægepersonale og Sundhedskommissionens Laboratorium*. En kort Redegørelse for Omfanget og Beskaffenheden af de derved foranledigede Arbejder findes i nedenstaaende Oversigt.

Efter Meddelelse af Laboratoriets Forstander, Professor *Stein* har der i Aaret 1890 været udført Undersøgelser af 1077 indsendte Prøver, og om Resultatet er der afgivet Beretning i 256 Skrivelser. Ved Laboratoriet har stadig været i Virksomhed 2 Assistentter med 7 Timers daglig Arbejdstid.

De indsendte Stoffer ere underkastede enten kemisk, mikroskopisk eller bakteriologisk Undersøgelse alene, eller efter Undersøgelsens Formaal en ved disse Fremgangsmaader kombineret Undersøgelse, og der er saaledes udført:

905 kemiske Undersøgelser.	
191 mikroskopiske	—
149 bakteriologiske	—
10 mekaniske	—

De foretagne Undersøgelser have været:

A. Drikkevand.

I. Fuldstændig kemisk og mikroskopisk. a) Kjøbenhavns filtrerede Vandledningsvand 12 Prøver. b) Vandet taget fra Vandværkets Filtre 12 Prøver. c) Vandet taget fra forskellige Søer og Kilder, som benyttes til Kjøbenhavns Vandforsyning 36 Prøver.

II. Bakteriologisk Undersøgelse (Kimtælling). d) filtreret Vand taget paa Vandværket 50 Prøver. e) Vandet taget fra Filtrene paa Vandværket 50 Prøver. f) Vandet taget fra Husledningerne paa forskellige Steder i Byen 48 Prøver.

III. Kemisk, mikroskopisk og bakteriologisk Undersøgelse. g) Vand fra offentlige Brønde 1 Prøve.

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse). a) indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 208 Prøver. b) udtaget af Politiet hos udenbys Leverandører 26 Prøver. *Skummet Mælk* fra Leverandører 3 Prøver. *Fløde* fra Forhandlere 3 Prøver. *Smør* til Bedømmelse af Uforfalskethed 16 Prøver. *Kaffebønner* (brændt og malede) do. 21 Prøver. *Svinefedt* do. 79 Prøver. *Krydderier* (stødte) do. 140 Prøver. *Hindbærsaft* do. 3 Prøver. *Eddike* do. 50 Prøver. *Grønne Ærter* (henkogte) for Indhold af Tin 1 Prøve. *Asparges* (henkogte) for Indhold af Tin 8 Prøver. *Tørrede amerikanske Æbler* i Skiver for giftige Metaller 13 Prøver. *Brændevin* for Indhold af Fuselolie og Styrke 40 Prøver. *Kondenseret Mælk* for Opbevaringstilstand 2 Prøver. *Sodavand* for Indhold af Metaller 19 Prøver. *Sherry Vin* for Beskaffenhed og Ægthed 14 Prøver. *Portvin* do. 15 Prøver. *Medicinal Tokayer Vin* do. 1 Prøve. *Gammel fransk Vin* do. 7 Prøver.

C. Giftundersøgelser.

Forskellige Tøjer for Arsenik 69 Prøver. *Kunstige Blomster og Blade* do. 17 Prøver. *Grønt Glanspapir* do. 10 Prøver. *Grønne Lampeskærme* do. 6 Prøver. *Tapetpapir* do. 1 Prøve. *Grønne Lys* do. 51 Prøver. *Medikament* do. 1 Prøve. *Glycerin* do. 16 Prøver. *Sukkerkulør* for Giftstoffer 1 Prøve. *Gjær* do. 1 Prøve. *Baiersk Æl* do. 1 Prøve. *Brændevin* do. 1 Prøve. *Rottegift*, Bestanddele 1 Prøve.

D. Andre Undersøgelser.

Søvand fra Gasværkshavnen 4 Prøver. *Luftblærer* paa Tyndtarmen af et Svin 1 Prøve. *Tinrør* fra Øltapningsapparater 4 Prøver. *Kautschukslanger* til do. 2 Prøver. *Kautschuk-Plader* til Konserverdaaser 2 Prøver. *Skindsager* til Bedømmelse af Styrke efter Desinfektion 10 Prøver.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Drikkevand . . .	209	Prøver.
do. af Fødemidler . . .	669	—
do. for Giftstoffer . . .	176	—
do. af anden Art . . .	23	—

Ialt . . 1077 Prøver.

Der er foruden de forannævnte Arbejder foretaget Undersøgelser af forskellig Art dels for at gennemprøve Undersøgelsesmetoder og dels som Grundlag for Bedømmelse af de indsendte Stoffers Kvalitet.

Den fuldstændige kemiske Undersøgelse af *Drikkevandet* har for de Prøvers Vedkommende, som ere tagne paa Vandværket, givet nedenstaaende Resultat, som er sammendraget af de maanedlige Undersøgelser.

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampningsrest	Ammoniak	Salpetersyre (H N O ₃)	Salpetersyrling	Saltsyre (H Cl.)	Svovlsyre H ₂ S O ₄	Fri og halv-bunden Kultsyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O.)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold	5.520	-	0.206	-	1.186	1.253	1.186	-	1.900	0.360
Laveste do.	4.360	-	Spor	-	0.374	0.202	0.899	-	1.080	0.202

Indholdet af organisk Stof.

	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Ufiltreret Vand	0.072	0.092	0.082	0.073	0.035	0.042	0.041	0.037	0.032	0.030	0.036	0.034
Filtreret do.	0.047	0.071	0.070	0.055	0.030	0.033	0.028	0.020	0.025	0.023	0.028	0.025

Bakteriologisk Undersøgelse (Kimtælling) er foretaget paa det nærmeste en Gang ugentlig hele Aaret rundt med Prøver, som til dette Øjemed ere blevne indsendte i steriliserede Flasker fra Vandværket, af det filtrerede Vand og Vandet paa de forskellige Filtre, og hertil er føjet Undersøgelse af en Prøve, som hver Gang samtidig af Laboratoriet er bleven udtaget fra Husledningerne paa forskellige Steder fordelte over hele Byen og Forstæderne.

Der fandtes følgende Indhold af Kolonier i 1 C C af Vandet (hver Undersøgelse er foretaget dobbelt).

Indtil	50 Kolonier	Fra Vandværket		Fra Vandledninger i Byen
		Filtreret	Ufiltreret	
—	100	43 Prøver	7 Prøver	36 Prøver
—	100	5 —	9 —	6 —
—	500	1 —	23 —	5 —
—	1000	1 —	7 —	1 —
—	2000	- —	3 —	- —
—	4000	- —	1 —	- —
Ialt Prøver		50 Prøver	50 Prøver	48 Prøver

Ved den til Bedømmelse af Mælkens Kvalitet foretagne Undersøgelse er der bleven bestemt Indholdet af faste Stoffer og Fedt. De fundne Tal have grupperet sig paa følgende Maade.

Faste Stoffer.

Indhold i %	Sød Mælk		Skummet Mælk
	Forhandlere	Leverandører	Leverandører
9 — 9 ¹ / ₂	1	-	2
9 ¹ / ₂ —10	2	-	-
10 — 10 ¹ / ₂	-	-	1
10 ¹ / ₂ —11	7	1	-
11 — 11 ¹ / ₂	15	1	-
11 ¹ / ₂ —12	49	5	-
12 — 12 ¹ / ₂	72	6	-
12 ¹ / ₂ —13	40	8	-
13 — 13 ¹ / ₂	18	4	-
13 ¹ / ₂ —14	3	-	-
14 — 14 ¹ / ₂	-	1	-
15 — 15 ¹ / ₂	1	-	-
Antal Prøver	208	26	3

Fedt

Indhold i %	Sød Mælk		Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk		Skummet Mælk
	Forhandlere	Leverandører	Leverandører		Forhandlere	Leverandører	Leverandører
0.2 — 0.3	-	-	1	Overført	167	18	3
0.5 — 0.6	-	-	2	3 ¹ / ₂ —4	31	7	-
0.6 — 1	1	-	-	4 — 4 ¹ / ₂	7	-	-
1 — 1 ¹ / ₂	3	-	-	4 ¹ / ₂ —5	1	-	-
1 ¹ / ₂ —2	4	1	-	5 — 5 ¹ / ₂	-	1	-
2 — 2 ¹ / ₂	19	-	-	5 ¹ / ₂ —6	1	-	-
2 ¹ / ₂ —3	71	5	-	9 — 9 ¹ / ₂	1	-	-
3 — 3 ¹ / ₂	69	12	-				
At overføre	167	18	3	Antal Prøver	208	26	3

For *sød Mælk* har saaledes Indholdet af:

<i>Faste Stoffer</i>	ligget imellem 11 ¹ / ₂ —13	% i 180 Prøver	: 77	%
—	under	11 ¹ / ₂	% i 27	— - 11 ¹ / ₂ %
—	over	13	% i 27	— - 11 ¹ / ₂ %
<i>Fedt</i>	imellem 2 ¹ / ₂ —4	% i 195	— - 83	%
—	under	2 ¹ / ₂	% i 28	— - 12 %
—	over	4	% i 11	— - 5 %

Fløde. I 2 Prøver fandtes imellem 21 og 24¹/₂ % faste Stoffer og imellem 11¹/₂ og 16 % Fedt. 1 Prøve undersøgtes for Mel, som ikke fandtes deri.

Smør. 16 Prøver befandtes alle at være uforfalskede.

Kaffe. 21 Prøver, hvoraf 15 vare uforfalskede, 6 Prøver vare forfalskede med Cichorie, brændt Korn og Cacaoskaller.

Svinefedt. 79 Prøver. Af disse vare 23 solgte som amerikansk Svinefedt, de indeholdt alle Bomuldsfrøolie; af 56 Prøver, som vare solgte som dansk Svinefedt vare 50 rent Svinefedt, 6 indeholdt Bomuldsfrøolie.

Krydderier, stødte. (140 Prøver indkøbte hos Detailhandlere).

Af 20 Prøver Nelliker fandtes ingen forfalskede.

- 20	—	Allehaande	—	—	—
- 20	—	Kanel	—	—	—
- 20	—	Muskatblomme	—	—	—

Af 20 Prøver Ingefær fandtes ingen forfalskede.

- 20 — Cardemome, hvoraf 18 uforfalske, 2 vare forfalskede med malede Skaller, den ene bestod næsten udelukkende deraf.

Af 20 Prøver sort Peber: 3 Prøver vare rene, 4 nogenlunde rene, 13 forurenede med Peberskaller og Sand, hvoraf 4 i betydelig Mængde.

Hindbærsaft. 3 Prøver, hvoraf 1 var Hindbærsaft stærkt fortyndet med Vand og tilsat Spiritus og Hindbæræther; 2 indeholdt ikke Hindbærsaft eller anden Frugtsaft, var farvet Sukkeropløsning tilsat Hindbæræther og Spiritus.

Eddike. 50 Prøver, heraf indeholdt:

2 Prøver 2 — $2\frac{1}{2}$ ‰ Eddikesyreanhydrid.

8 — $2\frac{1}{2}$ —3 — —

9 — 3 — $3\frac{1}{2}$ — —

9 — $3\frac{1}{2}$ —4 — —

17 — 4 — $4\frac{1}{2}$ — —

3 — $4\frac{1}{2}$ —5 — —

1 — 5 — $5\frac{1}{2}$ — —

1 — $5\frac{1}{2}$ —6 — —

Der indeholdtes altsaa i 28 Prøver (c. 56 ‰) mindre end 4 ‰ Eddikesyreanhydrid.

I Eddiken solgt til samme Pris, 24 Øre pr. Pot, har Eddikesyreprocenten pr. Pot varieret i Pris fra c. 4 Øre til c. 11 Øre. Ingen af Prøverne indeholdt Mineralsyrer.

Grønne Ærter (henkogte). 1 Prøve, indeholdt ikke Tin.

Asparges (henkogte). 8 Prøver. I Indholdet i hele Daasen, fra 422—446 gram, fandtes fra 0.011 gram—0.030 gram Tin.

Amerikanske Æbler i Skiver. 13 Prøver. I 1 Prøve fandtes ikke giftige Metaller, i 12 Prøver indeholdtes Zinkilte i Mængder fra 0.002 gram til 0.062 gram i 100 gram Æbler.

Brændevin. 40 Prøver. Styrken var: højst 48.9 Volumprocent, lavest 43.2 do. Fuselfri vare 8 Prøver, fuselholdige vare 32 Prøver, i hvilke Indholdet af Fuselolie varierede imellem 0.03—0.50 Volumprocent.

Kondenseret Mælk. 2 Prøver, der fandtes intet at indvende imod Opbevaringstilstanden.

Sodavand. 19 Prøver, hvoraf 3 vare kobberfri, 5 indeholdt Kobber som Spor, i 11 indeholdtes Kobber fra 0.0005 gram til 0.007 gram i 4 Liter.

Medicinal Tokayer Vin. 1 Prøve, som efter den kemiske Sammensætning befandtes at være overensstemmende med de Vine, som almindeligst gaa i Handelen som Tokayervin, og som ere fremstillede af tørrede Druer.

For de øvrige i foranstaaende Sammenstilling opførte Vine er Analyseresultatet ikke fremsendt, da det indgaar i en samlet Beretning, naar Undersøgelsen af de i 1891 fortsatte Vinundersøgelser er afsluttet.

Forskellige Tøjer for Arsenik. 69 Prøver, hvoraf 54 vare arsenikfri, 15 arsenikholdige.

Kunstige Blomster og Blade. 17 Prøver, 14 vare arsenikfri, 3 arsenikholdige.

Grønt Glandspapir. 10 Prøver, alle arsenikfri.

Grønne Lampeskærme. 6 Prøver, alle arsenikfri.

Tapetpapir. 1 Prøve indeholdt Spor af Arsenik

Grønne Lys. 51 Prøver, hvoraf 35 vare arsenikfri, 16 arsenikholdige.

Salpetersurt Vismuthilte. 1 Prøve indeholdt ikke Arsenik.

Glycerin. 16 Prøver, hvoraf 10 vare fuldstændig arsenikfri, 6 indeholdt Spor af Arsenik.

Sukkerkulør. 1 Prøve indeholdt ikke Giftstoffer.

Gær. 1 Prøve indeholdt ikke Giftstoffer.

Bayersk Øl. 1 Prøve indeholdt ikke Giftstoffer.

Brændevin. 1 do. do. do. do.

Rottgift indeholdt Salte af Bly, Zink og Kobber.

Tinnør til Ølftapningsapparater. 4 Prøver, hvoraf 1 var rent Tin, 3 indeholdt Spor af Kobber, Bly, Arsenik og Antimon.

Kautschukslanger til do. 2 Prøver, som bægge indeholdt Zinkilte.

Kautschukplader til Konserverdaaser. 2 Prøver som bægge indeholdt Blyilte.

I de tre Aar, i hvilke Sundheds-Kommissionens Laboratorium har virket, har Antallet af de til Undersøgelse indsendte Prøver været 3447, fordelte saaledes:

	1888.	1889.	1890.
Drikkevand	268 Prøver.	210 Prøver.	209 Prøver.
Fødemidler	692 —	637 —	669 —
Stoffer for Gift	16 —	260 —	176 —
Undersøgelse af anden Art	199 —	88 —	23 —
	1175 Prøver.	1195 Prøver.	1077 Prøver.

De af *Lægepersonalet* i 1890 udførte Undersøgelser, afgivne Erklæringer, Skøn m. m. vare følgende:

	Undersøgelser.	Erklæringer.
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	117	230
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	171	351
III. <i>Sundhedskommissionssager:</i>		
a) vedrørende Afløbsforhold og offentlig Renlighed.		
Vedtægtens Afsnit II og III	358	252
b) — Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV.	27	28
c) — Fabriker og skadelige Næringsveje.		
Vedtægtens Afsnit V og X	190	188
d) — Tilsyn med Næringsmidler.		
Vedtægtens Afsnit VI	150	197
e) — Boliger. Vedtægtens Afsnit VII	47	48
f) — smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX	44	78
g) — Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI	1778	1614
h) — andre Forhold	19	45
	Ialt	2901
		3031

Chr. Tryde.

H. Selmer.

No.	Name	Age	Sex	Parents		Marital Status	Occupation	Religion
				Father	Mother			
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								
35								
36								
37								
38								
39								
40								
41								
42								
43								
44								
45								
46								
47								
48								
49								
50								
51								
52								
53								
54								
55								
56								
57								
58								
59								
60								
61								
62								
63								
64								
65								
66								
67								
68								
69								
70								
71								
72								
73								
74								
75								
76								
77								
78								
79								
80								
81								
82								
83								
84								
85								
86								
87								
88								
89								
90								
91								
92								
93								
94								
95								
96								
97								
98								
99								
100								

Tabeller.

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
I. Farsoter. Morbi epidemici.													
Kopper. Variolæ	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Mæslinger. Morbilli	-	1	1	2	21	54	49	39	11	8	14	9	209
Skarlagensfeber. Scarlatina	10	10	15	5	6	14	7	16	11	11	12	13	130
Ondartet Halsøge. Diphtheritis	37	52	46	56	34	29	23	23	25	17	27	33	402
Strubehoste. Croup	12	10	11	8	5	6	3	3	9	7	10	15	99
Kighoste. Tussis convulsiva	19	13	15	14	12	14	9	13	12	12	11	7	151
Typhoid Feber. Febris typhoidea	8	1	3	2	1	2	-	-	3	2	3	1	26
Exanthematisk Typhus. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Asiatisk Cholera. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kolerine & akut Diarrhoe. Cholerae & Catarrhus intestinorum acutus	11	21	25	19	57	35	45	76	60	43	21	18	431
Ansigt- og anden Vanderosen. Erysipelas faciei & ambulans	-	2	3	-	3	5	1	-	2	2	4	3	25
Barsel-feber. Febris puerperalis	5	3	1	3	1	-	2	1	3	1	2	2	24
Ondartet Saarfeber. Pyæmia & Septicæmia	2	2	2	3	3	2	1	1	-	-	3	1	20
Koldfeber. Febris intermittens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grippe. Influenza	33	13	9	2	1	1	-	-	-	1	-	1	61
Gigtfeber Febris rheumatica	-	-	3	-	3	2	1	-	1	-	-	-	10
Andre Farsoter. Alii morbi epidemici	-	1	5	1	-	1	4	3	-	-	3	-	18
II. Blodforgiftninger. Sangvinis infectiones.													
Dyriske Gifte. Venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erhvervet Syphilis. Syphilis acquisita	-	2	-	1	2	1	1	1	2	1	-	1	12
Medfødt Syphilis. Syphilis congenita	2	1	1	2	2	2	4	3	2	1	3	1	24
Brændevinssygdom. Alcoholismus chronicus	2	2	-	1	4	3	1	1	4	3	4	2	27
Drankergalskab. Delirium tremens	2	3	1	1	5	6	5	4	4	3	2	5	41
Pludselig Død af Drik. Mors in ebrietate	1	1	2	3	1	1	1	1	-	1	-	-	12
III. Constitutionelle Sygdomme. Morbi constitu- tionales.													
Kirtelsyge. Scrophulosis	1	-	1	1	2	-	-	2	-	1	-	-	8
Akut Hjernevandsot. Hydrocephalus acutus	10	11	14	14	11	8	14	2	4	11	7	12	118
Akut Miliærtuberkulose. Tuberculosis acuta	4	9	15	9	12	7	5	6	3	5	9	2	86
Lungesvindst. Phthisis pulmonum	86	66	63	59	66	62	62	57	53	53	65	43	735
Tuberkulose i andre Organer. Tuberculosis in aliis corporis partibus	1	9	7	6	5	2	4	9	7	7	5	4	66
Kræft. Cancer	39	30	42	35	26	35	29	30	43	37	35	31	412
Engelsk Syge. Rhachitis	4	8	15	13	7	6	8	6	5	4	5	1	82
Sukkersyge. Diabetes mellitus	4	3	1	1	-	3	1	2	-	3	1	1	20
Skørbug. Scorbutus	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	3
Anæmi. Anæmia	3	-	1	3	1	-	-	1	1	3	1	2	16
IV. Voldsomme Dødsårsager. Violentæ mortis causæ.													
Fald og Knusning. Præcipitatio & Contusio	6	4	5	4	2	7	5	3	4	9	1	3	53
Drukning. Submersio	1	-	4	-	1	5	2	4	2	2	1	1	23
Andre ulykkelige Hændelser. Alii casus mor- tiferi	4	2	4	1	2	1	-	-	1	3	2	2	22
Selv-mord. Suicidium	4	5	8	15	15	8	7	11	6	9	6	11	105
Mord og Drab. Homicidium	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3
V. Dannelsesfejl. Vitia innata													
	16	27	32	15	22	24	23	22	17	16	27	14	255

Mortalitetstabel for 1890.

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
VI. Lokale Organsygdomme. Morbi singulorum organorum.													
Hjernebetændelse. Encephalitis & Meningitis ce- rebri	8	8	14	14	18	15	11	8	11	10	11	8	136
Apoplexi. Apoplexia cerebri	13	17	16	10	9	9	4	14	12	14	11	10	139
Kroniske Hjernesygdomme. Morbi cerebri chronici	5	15	13	7	9	11	3	9	15	8	11	12	118
Sindssygdom. Morbus mentalis	5	2	2	4	-	-	-	1	4	2	1	-	21
Stivkrampe og Mundklemme. Tetanus & Tris- mus	-	2	-	1	-	-	2	2	-	1	2	1	11
Konvulsioner. Ecclampsia	6	10	15	22	16	9	11	8	7	10	10	11	135
Kroniske Rygmarsv sygdomme. Morbi medullæ spinalis chronici	1	2	1	4	3	6	1	4	-	1	-	-	23
Lungebetændelse. Pneumonia crouposa	22	25	41	30	36	19	24	13	15	18	22	17	282
Lungehindebetændelse. Pleuritis & Empyema	4	1	2	2	5	2	2	2	-	3	2	2	27
Brystkatarrh, akut Bronchitis. Bronchitis acuta simplex	8	15	13	7	11	4	2	3	-	1	4	7	75
Kapillær Bronchitis og katarrhalsk Lungebetændelse. Bronchitis capillaris & Pneumonia catarrhalis	35	47	39	31	25	23	19	16	14	15	16	21	301
Kronisk Bronchitis. Bronchitis chronica & Bron- chiectasis	12	3	9	9	2	2	3	1	2	3	3	4	53
Organisk Hjertesygdom. Morbus cordis	32	22	24	26	17	17	23	21	18	30	23	36	289
Bughindebetændelse. Peritonitis	4	1	10	7	7	3	9	5	10	5	5	5	71
Tarmslyngning og indeklemmt Brok. Ileus, Intus- susceptio & Hernia incarcerata	5	2	2	3	1	2	1	4	-	2	1	2	25
Brights Sygdom. Nephritis albuminosa	7	8	7	13	13	9	7	9	10	7	8	8	106
Nyre- og Blæresten. Lithiasis renalis & vesicalis	1	2	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	8
Andre kroniske Underlivssygdomme. Alii morbi abdominales chronici	9	16	22	13	14	21	16	13	21	20	18	19	202
Andre Sygdomme i indre Organer. Alii morbi organo- rum interiorum	23	13	22	14	19	13	11	15	11	18	15	17	191
VII. Sygdomme i de ydre Dele. Morbi externarum partium corporis													
	9	5	4	4	7	9	8	5	8	5	7	6	77
VIII. Andre hyppige Dødsårsager. Alii causæ mortis frequentes.													
Alderdomssvaghed. Marasmus senilis	11	20	17	7	13	10	6	9	11	10	13	12	139
Tæring hos Smaa-børn. Atrophia infantilis	21	25	17	21	22	23	28	36	48	41	15	24	321
Død under Fødselen og i Barselseng (Barsel-feber ikke medregnet). Mors in partu & puerperio	3	-	2	-	1	-	-	5	4	1	2	-	18
Pludselig Død uden kjendt Aarsag. Mors subitanea sine nota causa	5	9	8	11	9	9	4	2	6	5	5	17	90
Uangiven og slet specificeret Dødsårsag. Causa mortis male vel omnino non indicata	10	12	14	7	4	9	8	7	11	8	5	11	106
Tilsammen. Summa	587	594	673	569	596	571	520	552	534	514	494	490	6694
Heraf døde uden Lægebehandling. Mortui medico non vocato (in summa inclusi)													
	57	60	67	56	78	72	70	68	55	51	47	70	752
Dødfødte. Exanimis nati													
	25	19	27	21	23	24	25	19	21	21	27	19	271

Tab. 3. Oversigt over Dødsfaldenes Fordeling efter Alder, Kjøen og Maaneder i 1890.

	I 1ste Aar								I 2det Aar		I 3die Aar		I 4de Aar		I 5te Aar		5—10 Aar		10—15 Aar		15—20 Aar		20—25 Aar		25—35 Aar		35—45 Aar		45—55 Aar		55—65 Aar		65—75 Aar		75—85 Aar		85 Aar og derover		Af ube-kjendt Alder		Tilsammen af alle Aldere		Ialt
	I 1ste Maaned		I 2.—3. Maaned		I 4.—12. Maaned		Ialt i 1ste Aar		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.																																			
Januar .	12	19	21	11	43	18	76	48	14	22	10	11	8	9	2	8	17	11	6	4	6	3	7	2	22	24	27	18	23	25	37	21	32	41	16	30	1	5	-	1	304	283	587
Februar .	22	29	24	16	49	52	95	77	14	21	11	17	7	14	10	7	15	11	1	4	2	2	6	7	13	11	26	12	30	16	24	26	21	34	14	24	6	15	1	-	296	298	594
Marts . .	28	23	17	19	54	44	99	86	21	20	14	13	10	8	10	4	9	21	4	3	4	3	7	6	25	19	24	24	37	18	12	33	36	33	18	37	4	11	-	-	334	339	673
April . .	21	16	26	15	34	49	81	80	23	22	11	12	9	5	7	9	15	15	1	4	7	4	13	7	17	12	20	13	27	19	24	18	21	24	12	27	1	9	-	-	289	280	569
Maj . . .	25	24	22	23	53	41	100	88	26	20	16	10	4	5	6	10	13	7	7	8	1	4	13	7	18	14	25	19	32	16	24	16	21	24	11	26	2	3	-	-	319	277	596
Juni . . .	23	16	17	16	52	41	92	73	33	24	11	18	7	8	4	7	18	12	3	5	3	3	14	4	16	12	25	11	31	13	23	17	26	26	9	13	2	7	-	1	317	254	571
Juli . . .	25	21	28	19	40	38	93	78	25	17	13	15	8	7	3	6	13	13	4	5	7	7	13	4	18	9	17	12	18	11	19	19	18	16	13	13	2	3	1	-	285	235	520
August .	30	15	19	28	59	54	108	97	20	22	12	7	11	4	5	6	12	11	4	6	5	4	7	9	17	11	20	20	13	15	26	14	14	21	9	15	-	7	-	-	283	269	552
Septbr. .	23	23	24	17	56	46	103	86	15	17	11	8	9	9	4	4	12	8	3	3	2	7	9	7	14	9	19	21	10	15	24	13	22	30	9	20	4	7	-	-	270	264	534
Oktober .	21	17	16	24	36	44	73	85	14	12	11	7	5	11	3	1	11	8	3	6	5	2	2	3	12	19	22	13	21	18	37	21	28	25	8	19	4	5	-	-	259	255	514
Novbr. .	22	22	10	8	37	21	69	51	14	14	14	8	8	6	7	4	12	19	3	4	4	10	6	4	15	24	15	14	22	18	23	11	28	23	4	32	-	8	-	-	244	250	494
Decbr. .	18	19	20	18	54	31	72	68	20	14	7	8	7	1	6	4	10	11	1	6	2	3	7	6	14	18	15	6	19	17	27	17	21	39	12	23	1	8	-	-	241	249	490
Tils. }	270	244	244	214	547	459	1061	917	239	225	141	134	93	87	67	70	157	147	40	58	48	52	104	66	201	182	255	183	283	201	300	226	288	336	135	279	27	88	2	2	3441	3253	6694
	514		458		1006		1978		464		275		180		137		304		98		100		170		383		438		484		526		624		414		115		4		6694		
Af 1000 Døde vare	40.33	36.45	36.45	31.96	81.72	68.57	158.50	136.98	35.70	33.61	21.06	20.02	13.89	13.00	10.01	10.45	23.45	21.96	5.98	8.66	7.18	7.77	15.54	9.86	30.03	27.19	38.09	27.34	42.28	30.03	44.81	33.76	43.02	50.20	20.16	41.68	4.03	13.14	0.29	0.29	514.0	486.0	1000.0
	76.78		68.41		150.29		295.48		69.31		41.08		26.89		20.46		45.41		14.64		14.95		25.40		57.22		65.43		72.31		78.57		93.22		61.84		17.17		0.58		1000.0		

Tab. 4. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i Kjøbenhavn i Aaret 1890. Naissances, décès et Mariages.

A.	Dødfødte. Morts-nés		Dødsfald — Décès																Levendefødte. Vivants-nés				Af 1000 ere			
	Ægte. Légitimes	Uægte Illégitimes	Ialt. Total	Kjøn. Sexe		Uægte under 1 Aar. Illégitimes 0—1 an	Dødsfald efter Alderen. Répartition des décès par âge												Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Kjøn. Sexe		Ialt. Total	Ægte- skaber Mari- ages	Taux corres- pondants sur 1000 habitants	
				M.	F.		0—1			1—5			5—15			15—45		45—65			65—80				over 80	
	M.	F.		M.	F.		M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	fødte. Natalité	døde. Mortalité						
	Hele Kjøbenhavn. Total	198	73	6694	3441	3253	637	1978	1056	402	608	483	585	429	366	484	84	219	8451	2013	5285	5179	10464	2698	33.11	21.18
1. Gamle Bys ældre Del	9	2	296	149	147	10	54	39	15	30	12	39	32	20	31	6	18									
2. Gamle Bys yngre Del	16	3	588	302	286	37	116	70	33	58	40	73	46	46	61	15	30									
3. Gammelholm	4	-	107	45	62	1	21	10	6	8	7	14	12	9	13	3	4									
4. St. Annæ Øster Kvarter	4	-	348	161	187	7	21	19	9	14	13	46	26	57	77	14	52									
5. St. Annæ Vester Kvarter	19	17	653	347	306	86	215	95	35	72	43	56	40	33	42	5	17									
6. Christianshavn	9	2	378	194	184	29	108	58	17	32	29	43	29	22	34	1	5									
Indenvolds. La ville s. s.	61	24	2370	1198	1172	170	535	291	115	214	144	271	185	187	258	44	126	2448	260	1346	1362	2708	993	22.01	19.27	
7. Voldkvarteret	26	3	587	292	295	29	140	75	34	45	53	65	51	43	53	6	22									
8. Østerbro	9	2	334	170	164	17	112	69	23	16	26	22	17	18	13	7	11									
9. Blegdamskvarteret	15	5	567	317	250	74	217	120	22	44	29	40	30	27	26	4	8									
10. Nørrebro	18	4	487	252	235	64	189	106	42	36	41	30	14	14	12	1	2									
11. Blaagaardskvarteret	22	8	905	429	476	107	307	157	68	64	69	54	61	29	58	11	27									
12. Vesterbro	31	6	1090	542	548	135	418	197	75	80	93	62	54	32	52	8	19									
Udenvolds. Les faubourgs	121	28	3970	2002	1968	426	1383	724	264	285	311	273	227	163	214	37	89	5600	560	3107	3053	6160	1411	31.91	20.57	
Fødselsstiftelsen. La maternité	16	21	40	20	20	31	38	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	268	1190	758	700	1458	-			
Garnisonen. La garnison	-	-	43	43	-	-	-	-	-	37	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Ikke bosatte. Non domiciliés	-	-	271	178	93	10	22	41	23	72	26	35	17	16	12	3	4	135	3	74	64	138	294			

Anm. Da Sogneinddelingen ikke falder sammen med den benyttede Inddeling i hygieniske Kvarterer ere Levende-Fødsler og Ægteskaber — der anmeldes sognevis hver Uge — ikke angivne for de enkelte Kvarterer; under „Ikke bosatte“ ere anførte de Fødsler og Ægteskaber (58), der spredt over hele Staden ere anmeldte af de udenfor Folkekirken staaende Menigheder; desuden 236 borgerlige Ægteskaber. Fødsels- og Dødsquotienterne ere beregnede efter den ved Aarets Midte antagne Folkemængde.

Tab. 4.

B.	Dødsårsager.																			
	Epidemiske Sygdomme. Morbi epidemici																			
	Kopper. Variolæ	Mæslinger. Morbilli	Skarlagensfeber. Scarlatina	Ondartet Halsysge og Strubeh. Diphtheritis & Croup	Kighoste. Tussis convulsiva	Typhoid Feber. Febris typhoidea	Influenza.	Kolerine og akut Diar-rhoe. Choleringe & Catarrhus intestinalis acutus	Rosen. Erysipelas.	Barsel-feber. Fb. puerperalis	Pyæmi & Septicæmi	Gigtfeber. Fb. rheumatica	Meningitis cerebrospinalis	Lungebetændelse Pneumonia crouposa	Andre akutte Brystsygdomme. Alii morbi pulmon. acuti	Andre epidemiske Sygdomme. Alii morbi epidemici	lalt af epid. Sygdomme. Summa morb. epidemic.			
	0-1	1-65	over 65											0-1	over 1					
Hele Kjøbenhavn. Total	1	209	130	501	151	26	61	376	40	15	25	24	20	10	10	53	229	403	9	2293
1. Gamle Bys ældre Del	-	6	2	22	3	1	6	7	2	1	-	1	2	3	14	19	2	-	-	92
2. Gamle Bys yngre Del	-	9	9	47	5	2	4	18	3	1	3	3	1	5	15	32	2	-	-	157
3. Gammelholm	-	1	1	10	2	-	5	5	1	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-	30
4. St. Annæ Øster Kvarter	-	2	3	9	1	3	8	4	-	3	2	-	-	25	13	-	-	-	-	74
5. St. Annæ Vester Kvarter	-	11	22	37	12	3	4	43	5	1	-	1	3	2	19	41	2	-	-	212
6. Christianshavn	-	16	11	21	8	-	9	27	4	1	2	3	1	16	16	1	1	-	-	137
Indenvolds. La ville s. s.	-	45	48	146	31	9	36	104	15	7	7	8	5	3	4	14	91	124	5	702
7. Voldkvarteret	-	13	7	43	13	5	4	24	1	3	4	4	2	1	2	4	16	31	-	177
8. Østerbro	-	18	18	29	9	2	1	25	2	1	1	1	-	1	7	7	18	-	-	140
9. Blegdamskvarteret	-	22	17	39	24	2	1	45	5	1	2	2	3	-	12	21	41	2	-	239
10. Nørrebro	1	30	13	30	20	-	2	26	4	-	1	-	-	2	16	36	-	-	-	181
11. Blaagaardskvarteret	-	38	9	65	21	1	9	60	4	1	3	2	1	3	4	24	59	-	-	305
12. Vesterbro	-	42	17	86	32	6	8	90	8	2	7	6	3	2	1	10	33	88	2	443
Udenvolds. Les faubourgs	1	163	81	292	119	16	25	270	24	8	17	16	9	6	5	39	117	273	4	1485
Fødselsstiftelsen. La maternité	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	5
Garnisonen. La garnison	-	-	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	15	2	-	-	25
Uden Bolig. Non domiciliés	-	1	1	58	1	-	1	1	-	-	-	3	-	-	6	4	-	-	-	76

Causæ de décès		Andre Dødsårsager. Aliæ causæ mortis																Ialt Total	Derat døde uden Lægebehandling. Sine medico mortui (in summa totali inclusi)										
Andre ak. Sygdomme. Alii morbi acuti		Kroniske Sygdomme. Morbi chronici										Andre Dødsårsager. Aliæ causæ mortis																	
0-15 over 15		Hjærnebetændelse Meningitis cerebri	Apoplexia	Krampe. Convulsiones	Bughindebetændelse. Peritonitis	Andre akutte Sygdomme. Alii morbi acuti	Lungesvindst. phthisis pulmonum	Andre tuberkuløse Sygd. Alii morbi tuberculosi	Kreft. Cancer	Engelsk Syge. Rhachitis	Syphilis	Bright's Sygdom. Mb. Brightii	Hjertesygdom. Mb. cordis	Kroniske Hjernesygdomme. Mb. cerebri chron.	Kroniske Brystsygdomme. Mb. pulm. chron.	Kroniske Underlivsygdomme. Mb. abdomin. chron.	Rygmarvsygdomme Mb. medullæ spinal.	Sygdomme i de ydre Dele Mb. ext. partium	Ulykkestilfælde. Mors violenta accid.	Selv mord. Suicidium	Tæring hos Smalbjørn Atrophia infant.	Alderdom. Senilitas.	Alcoholismus	Medfødte Fejl Vitia innata.	Pludselig Død. Mors subitanea	Ubekendt og usigvet. Causa mortis ignota	Andre Aarsager. Aliæ mortis cause		
119	17	139	146	71	114	735	278	412	82	12	24	106	289	139	124	210	23	77	98	108	321	139	80	255	90	106	87	6694	752
3	2	7	3	7	6	32	14	24	1	-	1	6	29	7	3	7	1	-	1	7	5	11	3	6	6	6	8	296	34
9	2	20	9	6	8	64	26	41	9	3	-	12	37	18	15	27	1	-	7	16	19	18	13	11	9	11	14	588	59
2	1	5	4	4	1	8	2	9	1	-	1	1	9	6	-	1	1	1	1	3	2	2	-	6	2	2	2	107	15
3	1	20	1	2	8	36	4	45	1	2	2	8	21	14	11	22	7	13	5	5	4	20	1	4	9	-	5	348	16
14	4	10	12	7	11	76	27	36	4	1	3	13	27	13	13	15	2	4	13	8	32	11	9	49	12	9	6	653	58
4	1	9	4	5	4	46	18	17	5	1	-	8	20	6	5	10	-	5	9	9	21	3	9	5	6	7	4	378	49
35	9	71	33	21	38	262	91	172	21	7	7	48	143	64	47	82	11	30	36	48	83	65	35	81	44	35	39	2370	231
10	2	20	8	7	12	63	25	44	7	2	2	11	35	17	11	19	4	7	5	10	21	19	3	19	6	4	17	587	43
4	-	6	14	2	5	25	14	22	5	-	1	7	15	7	7	6	-	5	3	2	11	3	-	15	6	5	4	334	40
12	-	8	11	5	10	59	16	31	14	2	2	7	11	7	11	16	1	3	5	6	30	7	12	17	8	15	2	567	69
22	1	4	22	4	7	56	20	13	9	-	2	3	14	7	10	15	-	5	9	5	44	3	5	7	4	11	4	487	67
12	2	12	28	10	7	113	47	48	9	1	2	8	35	15	18	26	4	9	10	13	69	24	12	41	8	12	5	905	122
24	-	12	28	7	27	128	49	46	15	-	6	13	23	17	16	34	2	13	9	7	58	16	9	46	13	16	13	1090	142
84	5	62	111	35	68	444	171	204	59	5	15	49	133	70	73	116	11	42	41	43	233	72	41	145	45	63	45	3970	483
-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	27	-	-	-	40	-
-	-	-	1	1	3	6	1	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	43	2
-	3	4	2	4	5	26	10	35	2	-	1	6	12	5	4	12	1	5	20	16	2	2	4	2	1	8	3	271	36

Tab. 6. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1890.

Kjøbenhavn Ville de Copenhue.		Befolkning. Population							Af 1000 Individuer døde i 1890		Areal i Tdr. Land		
		efter Folke- tælling 1. Februar 1890**)	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Beboelses- tæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede	af epide- miske Sygdomme		af alle Døds- aarsager tilsammen	
				0—1 Aar	1—5 Aar	5—15 Aar	15—65 Aar	over 65 Aar					
Hele Byen*). Total		312859	100.0	2.6	9.3	18.7	64.2	4.8	1.7	7.3	21.39	4000.	
Quartiers.	Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	16772	5.4	1.5	6.3	15.4	69.6	6.9	1.3	5.4	17.64	} 192	
	— II. Gamle Bys yngre Del	34103	10.9	1.7	6.8	15.7	68.9	6.7	1.3	4.7	17.30		
	— III. Gammelholm	8230	2.6	1.7	6.0	14.6	72.5	4.9	1.1	3.6	13.00		60
	— IV. St. Annæ Øster	12364	3.9	1.6	4.6	12.2	69.8	11.1	0.9	6.4	31.38		85
	— V. St. Annæ Vester	31492	10.1	2.4	8.9	17.8	65.6	5.2	2.1	7.1	21.46		104
	— VI. Christianshavn	19911	6.4	2.4	8.9	19.4	63.5	5.7	1.7	7.1	19.28		116
Indenfor gamle Voldlinie. La ville		122872	39.3	1.9	7.3	16.4	67.6	6.4	1.4	5.9	19.87	800	
Quartiers.	Kvarter VII. Voldkvarteret	40593	12.9	2.0	7.3	15.7	69.9	4.7	1.5	4.4	14.58	} 2580	
	— VIII. Østerbro	16606	5.3	2.7	10.9	21.7	60.6	3.8	1.6	8.5	20.17		
	— IX. Blegdam	27045	8.6	3.2	11.3	20.1	61.3	3.9	1.9	8.8	20.96		
	— X. Nørrebro	20133	6.4	3.8	13.8	24.6	55.2	2.5	2.4	8.9	24.18		
	— XI. Blaagaard	35474	11.3	3.2	10.7	21.8	59.8	4.3	2.5	8.6	25.51		
	— XII. Vesterbro	49569	15.8	3.3	11.7	20.8	60.5	3.5	1.9	8.9	21.98		
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs		189420	60.5	3.0	10.7	20.3	61.9	3.9	1.9	7.9	20.99	3200	
Recensée le 1. Février 1890		Réparti- tion par le pourcent	0—1	1—5	5—15	15—65	65—	Densité de la population (habitants par 40 mètres car- rés de l'aire des longements)	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Mortalité de l'an 1890 sur 1000 habitants	Superficie	

Kvarter I.: St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.
 Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snarens Kvarter.
 Kvarter III.: Gammelholms Rode.
 Kvarter IV.: Nyhavns, Marmor Kirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
 Kvarter V.: Gothersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nyboders Rode samt Nyboder.

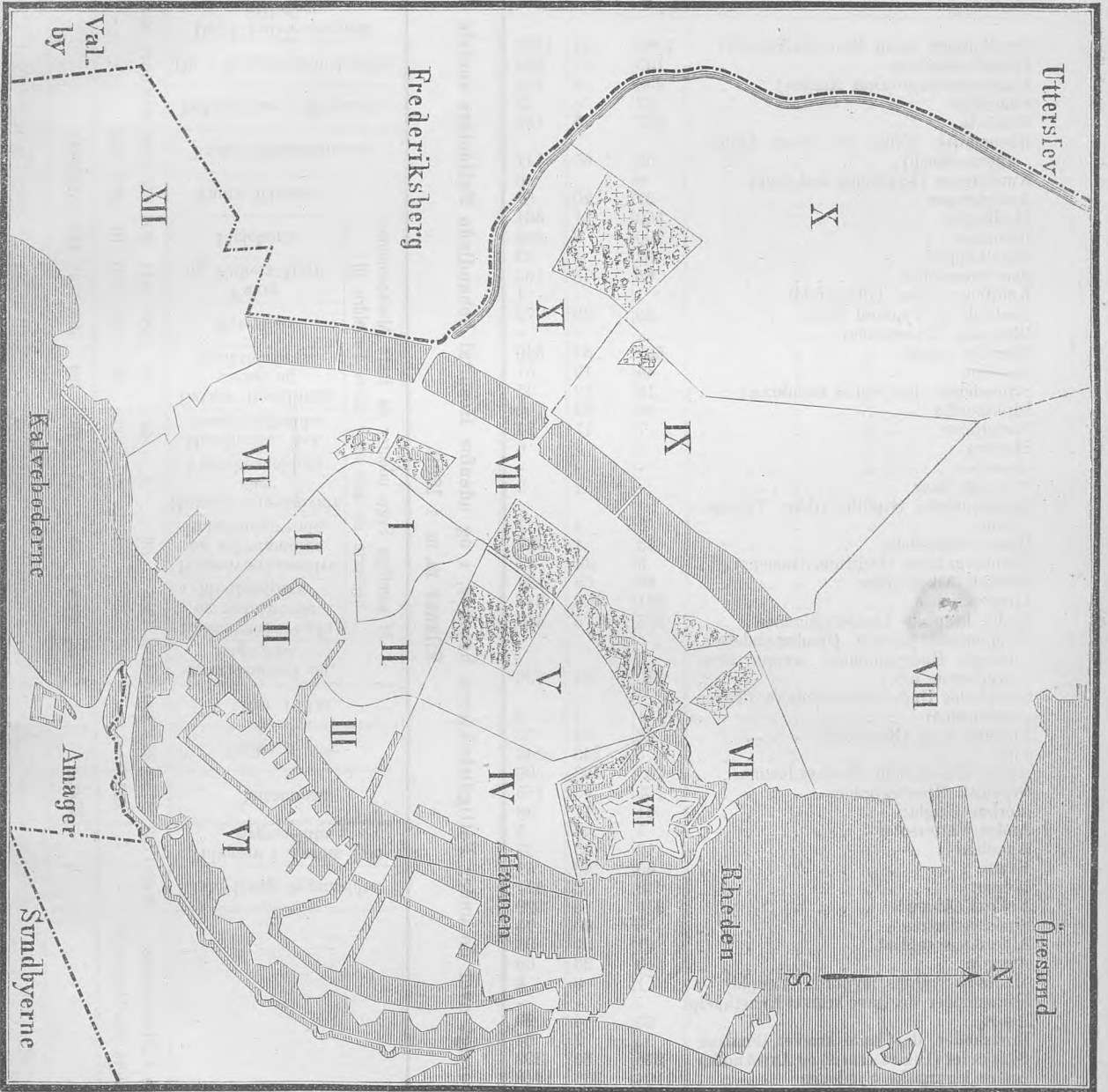
Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode.
 Kvarter VII.: Kommnehospitalets, Peblingesøens og Ørstedsparkens Rode, Vestervolds og Østervolds Kvarter samt Citadellet.
 Kvarter VIII.: Østerbros og Strandvejens Rode.
 Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Bledams Rode.
 Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Fælled Rode.
 Kvarter XI.: Blaagaards og Kirkegaardens Rode.
 Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Sorte Hests, Enghavevejs, Vesterfælleds og Kvægtorvets Rode.

*) I Totaldødeligheden ere tillige indbefattede de udenbyes boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Aux chiffres de la mortalité sont compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

***) Efter det endelige Resultat.

Kjøbenhavn.
Kvarterernes Beliggenhed.

Ville de Copenhague.
Situation des quartiers.

Tab.9. Oversigt over Diphtheriens Udbredelse i Kjøbenhavn
i 1887-1890 efter Aldersklasser og Kvarterer.

	under 1Aar					1-4					5-14					15-					Total								
	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	
1887		2			34					44					40					120									
m	1				29					38					29					97									
1888		2			41					54					53					148									
m										50										143									
1889		1								57					78					171									
m					32					49					34					116									
1890					34					89					90					209									
m	1				41					67					65					200									
1887		2								33										73									
m	1				17					22					30					68									
1888					18										40					90									
m	1									22					37					78									
1889					21										60					112									
m	0				18					24					46					91									
1890					24					46					70					133									
m	1				22					39					53					124									
1887		8								88										289									
m	7				23					27					87					248									
1888		11								159										358									
m	7				95					129					117					348									
1889		6								160										449									
m	5				97					138					179					417									
1890					119					181										501									
m	5				116					166					212					480									
1887		9								80										194									
m	5				68					68					29					170									
1888										91										212									
m	4				75					91					44					183									
1889										130										263									
m	4				83					102					66					255									
1890										120										324									
m	6				108					129					81					323									
1887										132										342									
m	9				119					121					29					316									
1888										127										374									
m	9				121					154					90					354									
1889										139										432									
m	7				123					166					136					432									
1890										222										517									
m	9				148					201					159					470									

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1891.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1892.

I Aaret 1891 har Kjøbenhavn været stærkt hjemsøgt af epidemiske Sygdomme. Antages Folkemængden ved Midten af Aaret — i Henhold til Folketællingen i 1890 og til de af Politiet i November 1891 optagne Mandtalslister — at have været 323000, faar man en *epidemisk Sygelighed*, af 209 pr. Tusinde Indbyggere, det højeste Tal i det Tidsrum af 15 Aar, som nedenstaaende Tabel omfatter. Bortset fra 1891 var Sygeligheden størst i 1879 (203 p. m.); mindst var den i 1885 (129 p. m.) For hele Tidsrummet 1877–91 var den gennemsnitlige aarlige epidemiske Sygelighed 164.

	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	39350	32594	150
1878	38433	31259	140
1879	55144	47238	203
1880	48352	40239	168
1881	48445	39505	158
1882	55029	46195	181
1883	49290	39221	142
1884	57878	47285	173
1885	47499	36775	129
1886	54971	44359	153
1887	59889	50603	171
1888	49807	41354	136
1889	66336	58376	189
1890	61894	54142	171
1891	75005	37708	209

Den væsenligste Andel i denne store Sygelighed havde Sygdommen *Influenza*, hvis sidste store epidemiske Optræden for største Del faldt i de to sidste Maaneder af Aaret 1891. Det Bidrag, *de almindelige Sæsonsygdomme* have givet til Sygeligheden, har for enkelte Sygdommes Vedkommende været en Del mindre end sædvanligt. *Skarlagensfeber* og *Diphtheritis* ere vel optraadte med noget færre Tilfælde end i foregaaende Aar, men have dog endnu været bestemmende for Aarets epidemiske Karakter. Navnlig gælder dette den sidste Sygdom i Forbindelse med *Strubehoste*; af denne er der i 1891 anmeldt flere Tilfælde end i noget tidligere Aar siden 1863. Uagtet denne store Sygelighed og uagtet navnlig *Influenza* har vist en langt alvorligere Karakter end tidligere, har Stadens almindelige Dødelighed dog omtrent været den samme (21.7), som i de nærmest foregaaende Aar.

I Tab. 5 findes en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, fordelte efter Alder og Køn, efter Maaneder og efter de forskellige hygiejniske Kvarterer. Tab. 1, 2 og 4 A-B. give lignende Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfald, medens Tab. 6 viser de enkelte Kvarterers Dødelighed

i Forhold til Folkemængden, samt svarende hertil den beregnede levende Befolknings Fordeling efter Aldersklasser. Til disse Tabeller henvises for udførligere Oplysninger, medens her kun enkelte Sygdomme af større Betydning ville finde Omtale.

Kopper (Variolæ). I Begyndelsen af 1891 udbrød en Koppeepidemi paa St. Johannesstiftelsen, som det vel nogenlunde lykkedes at holde indenfor Stiftelsens Mure, men dog først efter at 73 af dens Beboere vare evakuerede til Øresundshospitalet. Epidemiens Oprindelse skyldes uden Tvivl den tidligere Ordning af den offentlige Desinfektion, som medførte, at Lemmer fra Stiftelsen udførte en Del af det dermed forbundne Arbejde. Som omtalt i Aarsberetningen for 1890 var der i December Maaned forekommet to Koppetilfælde i Byen hos Arbejdere, som havde været beskæftigede med Losning af Skibe. Ved de i den Anledning foretagne Desinfektionsforanstaltninger maa Smitten være indført paa Stiftelsen. Det Lem, som først blev angrebet, havde sidst været beskæftiget med Afhentning af Desinfektionsgenstande efter Scabies. Han havde et Udslet, der lignede denne Sygdom, for hvilket han kom i Kur paa Sygeafdelingen fra 9de til 11te Januar. Indtørrede Skorper vare endnu synlige, da han den 19de Januar vendte tilbage til Arbejdshuset. Et andet Lem blev den 14de Januar indlagt paa Kommunehospitalet for et Hududslet, der ansaas for Syphilis, men returneredes den 19de til Johannesstiftelsen, da denne Diagnose ikke fandtes bekræftet paa Hospitalet. Et tredje Lem blev den 14de Jan. indlagt paa Stiftelsens Sygeafdeling med et Exantem, hvis Natur ligeledes var uklar, og vendte den 20de derfra tilbage til Arbejdshuset. Disse tre Patienter vare i fuld Rekonvalescens, da Epidemien den 27de Januar erkendtes for evident. Paa denne Dag indlagdes 11 Lemmer fra Arbejdshusets Mandsafdeling, desuden 5 mandlige Patienter fra Sygehuset og en ved dette fungerende medicinsk Kandidat paa Øresundshospitalet for Kopper.

Samme Dag, den 27de Januar, viste det sig, at Smitten allerede havde bredt sig udenfor Stiftelsens Omraade, idet en Gangkarl, som den 5te Januar var overflyttet til Søkvæsthusets Lemmeafdeling paa Kristianshavn (Filial af Alm. Hosp.), havde, skøndt selv saa lidet angreben, at Sygdommen ikke var iagttaget, bragt Smitten til et derværende Lem og en sammesteds fungerende Stuekone. Disse 3, den førstnævnte kun med enkelte Ar, bleve nu straks evakuerede til Øresundshospitalet.

Paa begge Stiftelser foretoges øjeblikkelig Vaccination og Revaccination af hele Befolkningen, som paa St. Johannesstiftelsen beløb sig til c. 1000 Individuer; sidstnævnte Sted maatte, paa Grund af Uheld med Vaccinen, Indpodningen delvis gentages 8 Dage senere. Tillige bleve de Personer, som vare udskrevne fra St. Johannesstiftelsen i den Tid, der var forløben siden Epidemiens første Begyndelse, eftersøgte i deres Hjem og de og deres Familier samt Husbeboerne opfordrede til Vaccination. Samme Forholdsregel toges overfor de Individuer, som havde delt Stue med den ovennævnte Koppepatient, som i faa Dage havde været indlagt paa Kommunehospitalets 4de Afdeling. For at lette Byens Befolkning Adgang til Vaccination, aabnedes samtidig kommunale Vaccinationsanstalter paa Nørrebro, Vesterbro og Kristianshavn.

Johannesstiftelsen blev fra 27de Januar fuldstændig afsondret fra Omverdenen, idet Af- og Tilgang standsedes, og tillige søgtes, saavidt muligt, de smittede Dele af Stiftelsen afsondrede fra de angrebne. De allerede indtrufne Koppetilfælde havde imidlertid været spredte over Belægningsstuer i alle Etager af Mandsafdelingen og desuden i én Etage i den Afdeling, som oprindeligt var beregnet paa at skulle huse de kvindelige Arbejdere, men for Tiden var indtaget til Belægning med Mænd. Endelig var Mandssiden af Sygeafdelingen at betragte som smittet.

I de følgende Dage indtil 15de Februar udskreves nu daglig Koppepatienter fra St. Johannesstiftelsen til Øresundshospitalet, ialt 73 Personer, af hvilke 56 vare Arbejdere fra Stiftelsen, 8 Patienter paa Sygeafdelingen, deriblandt et uvaccineret

Barn, og 9 Funktionærer paa Sygehuset. Til Kvindeafdelingen blev Smitten ikke overført. Fra Søkvæsthuset evakueredes, foruden de 3 tidligere nævnte, 2 nye Tilfælde i de første Dage af Februar. Ligeledes i Begyndelsen af Februar indtraf 2 Tilfælde i Byen, hvis Forbindelse med Johannesstiftelsen kunde paavises; ogsaa her foretoges Hospitalsindlæggelse af de Angrebne, Isolation af deres Familier og Vaccination af Husbeboerne. Under Epidemiens senere Forløb opstod endvidere et Par Koppetilmælde blandt Funktionærer paa Øresundshospitalet, et desuden hos en Patient, som var indlagt paa Hospitalet for formodet Koppesygdhed, men først smittedes derinde, og et i Begyndelsen af Marts hos en Arbejdsmand fra Byen, som havde arbejdet ved Øresundshospitalets Nybygninger (dengang adskilte fra det øvrige Hospital ved en Indhegning) og maa have paadraget sig Smitte ved denne Leilighed.

Efterat de sidste Koppepatienter vare evakuerede fra Johannesstiftelsen den 15de Februar og derefter saa lang Tid var hengaaet, at Faren for nye Tilfældes Optraeden kunde anses for fjernet, iværksattes en omfattende Rensning og Desinfektion af Stiftelsen, særlig af Sygeafdelingen og af de inficerede Sovestuer paa Arbejdshusets 1ste, 2den og 3die Sal paa Mandssiden, samt 2den Sal paa Kvindesiden, som havde været belagt med Mænd. Desuden var Opmærksomheden særlig henvendt paa nogle Lokaler i den mandlige Værkstedsbygning, hvor endel Materiale henlaa, som havde været under Arbejde paa den Tid, da Epidemien udbrød; desuden havde endel af de først angrebne Lemmer været beskæftigede med Klistring af Papirposer i et Par Rum paa 2den Sal i den kvindelige Værkstedsbygning. Ved Sundhedskommissionens Foranstaltning blev hele det forhaandenværende Lager af Papirposer destrueret ved Forbrænding, før Lokalernes Desinfektion foretoges. Samme Fremgangsmaade fulgtes ogsaa overfor andre Varer i Værkstederne, med hvilke de Syge havde været i Berøring. Efterat Desinfektionen var endt, aabnedes Johannesstiftelsen atter for Tilgang den 17de Marts. Foruden de ovennævnte 84 Patienter blev der endnu paa Øresundshospitalet behandlet ni Koppetilmælde, tildels af tvivlsom Natur og Oprindelse. Et af disse var udenbys, men dog sikkert smittet paa St. Johannesstiftelsen, de øvrige fra spredte Steder i Byen. Tilfældenes Fordeling paa Aldersklasser, Maaneder og efter Lokaltet vil ses af Tabel 5. — Efter Meddelelse fra Hospitalets Overlæge vare de to Børn paa 1 og 3 Aar uvaccinerede. Alle de øvrige Syge vare vaccinerede som Børn. 12 angave at være revaccinerede som Soldat uden Anslag, 6 med Anslag. Disse sidste befandt sig nu i Alderen mellem 39 og 53 Aar. En af disse (39 Aar) angav at være bleven revaccineret 2 Gange med Anslag, sidste Gang for 4 Aar siden. En Patient havde havt Variola i 1870. Den ene af de paa Hospitalet smittede Gangpiger var bleven revaccineret med Anslag 2 Maaneder forud. De fleste af Patienterne fra St. Johannesstiftelsen vare revaccinerede under Inkubationsstadiet for Variola.

Antallet af Døde var 6 (o: 6.4 % af de Angrebne). Ingen af disse vare revaccinerede med Anslag; en af dem var et uvaccineret Barn paa 1 Aar.

Skarlagensfeber (Scarlatina). Ialt blev der i Aaret 1891 anmeldt 1415 Tilfælde med 44 Dødsfald, altsaa betydeligt færre end Aaret forud (2071 Syge med 130 Dødsfald). Sygdommen, der siden 1885 har havt en betydelig epidemisk Udbredelse, synes — efter en mindre Remission i 1889 — at have naaet sit Højdepunkt i Aaret 1890. Ialt er der i hele Tidsrummet 1885—91 indtruffet 10914 Sygdomstilfælde med 596 Dødsfald o: 5.5 % Døde. Forholdet har varieret ret betydeligt i de enkelte Aar, fra 2.6 % i 1886 til 8.8 % i 1888. I Aaret 1891 med 3.1 % stiller det sig altsaa ret gunstigt. Dog er baade den relative Dødelighed og Sygelighed endnu en Del højere end i Aaret 1884, det sidste Aar, i hvilket Sygdommen ikke havde nogen egenlig epidemisk Udbredelse her i Staden.

Ondartet Halssyge (Diphtheritis) og Strubehoste (Croup). I den stærkt og stadigt tiltagende Udbredelse, som Diphtherien har havt lige siden Aaret 1885, er der for

første Gang indtraadt en Standsning i 1891. Det samlede Antal Sygdomstilfælde af Diphtheritis og Croup, der fra 995 i 1885 var naaet op til 4418 i 1890, udgjorde 4091 i Aaret 1891. Nedgangen falder dog alene paa Diphtheritis (426 Tilfælde færre end i 1890), medens der af Croup blev anmeldt 99 Tilfælde flere end i 1890. Det samlede Antal Dødsfald var lidt større (518) end i 1890 (501), men 28 Dødsfald indtraf hos Personer, der fra udenbys Kommuner vare indlagte paa Hospitaler paa Stadens Grund. Af Diphtheritis døde ialt 346 (o: 56 færre end i 1890), af Croup derimod 172 (o: 73 flere end i 1890). For hele Perioden 1885—1891 stiller Forholdet sig saaledes:

	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891.
Syge af Diphtheri	3.5	6.3	8.3	9.8	11.2	13.9	12.6
% ₀₀ af Befolkningen							
Døde af Diphtheri	16.4	15.6	14.5	11.5	11.5	11.3	12.6
% ₀ af Syge							

Hvorvidt denne Nedgang i Antallet af Sygdomstilfælde kun betegner en Remission, eller om den mulig maatte være Begyndelsen til en Afslutning af den epidemiske Periode, er det for Tiden ikke muligt at afgjøre. Nedgangen viste sig fornemmelig i Aarets første Halvdel, i Aarets 3 sidste Maaneder var Udbredelsen atter stigende. Hvad angaar det Bidrag, de enkelte Aldersklasser have ydet, da vil det ses, at Formindskelsen vel kan paavises i dem alle, men at den navnlig er fremtrædende hos Mænd i Alderen 15—65. Dette hænger for en væsenlig Del sammen med, at Garnisonen og øvrige militære Befolkning har været langt mindre hjemsogt (230 Tilfælde) end i de to foregaaende Aar (henholdsvis 454 og 416 Tilfælde). En kendeligt mindre Udbredelse i samme Aldersklasse er dog ogsaa iagttaget i Kvarterer af Staden, hvor ingen militære Etablissementer findes; saaledes i 10, 11 og 12 Kvarter, medens Udbredelsen i andre Kvarterer har været tiltagende (saaledes i Blegdamskvarteret), og i de to egenlige Kasernekvarterer (5. og 6. Kvarter) endnu er betydeligt større, end det skulde ventes. De overordenlige Anstrængelser, som de militære Avtoriteter have udfoldet for at bekæmpe Sygdommen, fortjene sikkert den største Paaskønnelse, og efterat det i Begyndelsen af Aaret 1891 er lykkedes Sundhedskommissionen efter flere Aars Forhandlinger at gennemføre en Ordning af Desinfektionstjenesten, der maa anses for tilfredsstillende, er der Anledning til at antage, at ogsaa de civile Myndigheder ville være istand til vedblivende at sætte Modstand mod Sygdommens Udbredelse, naar de paa virksom Maade støttes af Befolkningen og Lægerne.

I Forbindelse med de Bemærkninger, som Diphtheriens Forhold var Genstand for i den forrige Aarsberetning for 1890 pag. 5 og Tabel 9, blev der givet en samlet Oversigt over Sygdommens Udbredelse (Extensitet) i Aarene 1887—1890 efter Aldersklasser og Lokalitet (Kvarterer). Som Supplement hertil findes nedenfor en Oversigt over Diphtheriens Styrke (Intensitet) i samme fire Aar samt i Stadens forskellige Dele (Kvarterer og Roder). Oversigten er fremstillet tabellarisk paa medfølgende Tabel 9 A-D, til hvis Læsning og Forstaaelse skal meddeles Følgende.

Sygdommens Styrke er *ikke* bestemt ved Forholdet mellem Antallet af Døde og levende Individuer i paagældende Aldersklasse, Lokalitet og Aar. En og samme Dødelighedsprocent kan jo nemlig snart betegne en stor, snart en lille Intensitet af Sygdommen, alt eftersom denne er optraadt med et lille eller stort Antal Tilfælde blandt den paagældende Befolkning. Vil man have et nogenlunde paalideligt Billede af den ejendommelige Maade, paa hvilken Sygdommen i saa Henseende har vist sig i de forskellige Dele af Staden, er det Forholdet mellem Antallet af Syge og Døde, der maa lægges til Grund for Bedømmelsen og benyttes som Maalestok. En saadan Fremgangsmaade er selvfølgelig heller ikke fri for Fejlkluder. Disse ere dog ikke af saa gennemgribende Betydning som dem, der uadskilleligt ledsage Benyttelsen af hin først omtalte Dødelighedsprocent; og de kunne — i hvert Fald hvad den foreliggende

Undersøgelse angaar — forudsættes at være nogenlunde ligeligt tilstede i ethvert af de undersøgte Aar og paa ethvert af Stadens Omraader.

De Dødelighedskvotienter, der ere benyttede som Maalestok for Sygdommens Styrke ere anførte i Spidsen af Tabel 9. De angive Antallet af Døde af 100 Syge i hver af Aldersklasserne 0—1, 1—4, 5—14, samt 15 Aar og derover, beregnet for hele Perioden og hele Staden. Som alt bemærket i forrige Aarsberetning (pag. 6) ere Rammerne for Aldersklasserne givne ved den Maade, hvorpaa de findes opførte paa de officielle Anmeldelseslister. Tabel 9 A giver i skematisk Form en Oversigt over Forholdet i hvert af de fire Aar for hele Staden. Tabel 9 B en lignende Oversigt for hvert af Stadens tolv Kvarterer i hele Tidsrummet. De blaa Tal i Midten af hvert Kvadrat angive, hvor mange Døde, der kunde ventes efter det observerede Antal Syge i hver Aldersklasse. De sorte Tal angive det virkelige Antal Døde. Forsaavidt det er lig eller større end det beregnede Antal, er det anbragt ovenover og til højre for dette, forsaavidt det er mindre, derimod nedenfor og til venstre. Ved at gennemløbe Rækkerne s s og m.m vil man altsaa finde, hvor Dødeligheden har været større, og hvor mindre, end det kunde ventes.

Tabel 9 A viser da — hvad der iøvrigt alt tidligere er gjort opmærksom paa — at Sygdommens Styrke i Løbet af de fire Aar er taget kendeligt af, eller, om man hellere vil udtrykke det saa, at Sygdommens dødelige Form, den ægte Diphtheri er bleven mindre fremtrædende. Medens der i det Hele i Aaret 1887 døde 59 Individder *flere* end der skulde ventes, er der i de følgende tre Aar død henholdsvis 17, 18 og 28 Individder *færre* end ventet. Kun i 1887 var Afvigelsen fra det beregnede Antal saa stor (3 Gange Middelfejlen), at den maa vække særlig Opmærksomhed. Iøvrigt har Forholdet været noget forskelligt indenfor de enkelte Aldersklasser. Mest fremtrædende var Overdødeligheden i 1887 blandt Børn mellem 1—4 Aar. Forskellen mellem den beregnede og virkelige Dødelighed (44 Dødsfald) overskred her Middelfejlen med 3 Gange. I Aldersklasserne 0—1 og 5—14 Aar holder det virkelige og det beregnede Antal Døde sig væsenlig ens gennem hele Tidsrummet. Blandt Individder over 15 Aar er Antallet af Døde overhovedet saa lille, at der neppe er Anledning til at lægge videre Vægt paa de bestaaende Forskelligheder.

Tabel 9 B viser Sygdommens Styrke i *hele* Tidsrummet, indenfor *hvert* af de tolv Kvarterer og for hvert Kvarters Vedkommende indenfor *hver* Aldersklasse. Afvigelserne fra den beregnede Dødelighed ere i de fleste Grupper ikke større, end at de kunne skyldes Tilfældigheder. Undtagelser herfra findes paa følgende Punkter. En *Overdødelighed* viser sig saaledes i

Gamle Bys yngre Del (Kvarter II).

Afvigelsen for hele Befolkningen 38 Døde (o: over 3 Gange Middelfejlen)

” ” Alder 1—14 Aar 20 ” (o: ” 2 ” ”

” ” ” 5—14 ” 22 ” (o: ” 3 ” ”

Kristianshavn (Kvarter VI).

Afvigelsen for hele Befolkningen 19 ” (o: ” 2 ” ”

” ” Alder 1—14 Aar 16 ” (o: ” 2 ” ”

” ” ” over 15 ” 8 ” (o: ” 3 ” ”

Omvendt bemærkes Underdødelighed i

Sanct Annæ Øster (Kvarter IV).

Afvigelsen for hele Befolkningen 11 Døde (o: over 2 Gang Middelfejlen)

Voldkvarteret (Kvarter VII).

Afvigelsen for hele Befolkningen 26 ” (o: ” 2 ” ”

Afvigelsen for Alder 5—14 Aar 14 ” (o: ” 2 ” ”

Blegdamskvarteret (Kvarter IX).

Afvigelsen for Alder 5—14 Aar 13 ” (o: ” 2 ” ”

Ved Siden af en Dødelighed, der i det Hele ikke fjerner sig væsenligt fra den, der kunde ventes, viser der sig altsaa spredt i Staden og tilsyneladende uregelmæssigt Afvigelser fra den beregnede Dødelighed, der ere vel egnede til at vække Formodning om, at stedlige Forhold kunde spille en Rolle for deres Fremkomst. En ret ejendommelig Belysning faar Spørgsmaalet, naar man grupperer Tallene saaledes, at Kvartererne i den indre (Kvart. I—VI) og i den ydre By (Kvart. VII—XII) samles hver for sig, saaledes som det er gjort i Tabel 9 C. I Aldersklasserne 0—1 Aar og over 15 Aar svarer den virkelige Dødelighed næsten nøjagtigt til den beregnede, og dette gælder baade indenfor og udenfor den gamle Voldlinie, der danner Grændsen mellem de to Bydele. Anderledes hvad angaar Dødeligheden i Alderen 1—4 og 5—14 Aar. I den *indre By* findes her en væsenlig *Overdødelighed* i den *ydre By* en væsenlig *Underdødelighed*. Betragtes begge de nævnte Aldersklasser under Et (s. Tabel 9 C, sidste Kolonne), ses der i den indre By at være død 57 Individuer *flere*, end der skulde ventes (Afvigelsen 2 à 3 Gang Middelfejlen), i den ydre By 59 *færre* end ventet (Afvigelsen omtrent 2 Gange Middelfejlen).

Paa Forhaand vilde man vel nærmest have været tilbøjelig til at vente det modsatte Resultat. Forstæderne med deres i det Hele store og stærkt voksende Befolkning, i hvilken Arbejderklasserne ere stærkt repræsenterede, Børnetallet betydeligt, Fattigdommen fremtrædende, synes mest egnede til at afgive gunstige Betingelser for en Forøgelse af Sygdommens Styrke. Hertil kommer, at den Grund, paa hvilken en stor Del af Forstæderne er bygget, vides at være slet, at Afløbsforholdene tildels ere vanskelige, at Bebyggelsen i det Hele er uheldig, at talrige Nybygninger rejse sig Aar for Aar, og at Beboelsesforholdene i de mange Arbejderkaserner lade overordenligt meget tilbage at ønske. For muligvis at finde Holdepunkter for Forstaaelsen af den ret paafaldende Forskel mellem de to Bydele, ligger det vel nærmest at søge Oplysning om, hvorvidt enkelte mindre Dele af den indre By ikke maatte belaste dens Dødelighed i fremtrædende Grad, medens det Omvendte muligvis kunde være Tilfældet i den ydre By. Antydninger herom ere jo alt fremkomne under Betragtningen af Forholdet i de enkelte Kvarterer. Skønt de Tal, man faar at arbejde med, gennemgaaende kunne ventes at blive smaa, naar der skal foretages en yderligere Deling af Materialet efter Kvarterernes Underafdelinger (Roder), turde der dog være Opfordring til at føre Undersøgelserne videre ad denne Vei. Dette er nu forsøgt for den paagældende Del af Befolkningen (Alderen 1—14 Aar) og for hver af Stadens 52 Roder, idet Dødeligheden selvfølgelig er beregnet paa samme Maade som ovenfor og for hver af Aldersklasserne (1—4 og 5—14 Aar). Resultatet er sammenstillet i Oversigten Tabel 9 D. Hvert af Stadens Kvarterer er anført i Rækkefølge med sine Roder. Kvartererne betegnes som sædvanligt med romerske Tal (I—XII), Roderne med Bogstaver (a—k). Den indre By er samlet øverst paa Skemaet, den ydre By nederst. Kvarterernes og Roderne Navne vil man finde paa Tabellens sidste Side, deres Belligenhed og Begrænsning paa det vedføjede Kort. De blaa Tal angive det Antal Døde, der kunde ventes henholdsvis i Alderen 1—4 og 5—14 Aar og ialt i Alderen 1—14 Aar. Nedenunder disse Tal findes i hver Rode det virkelige Antal Døde angivet med sorte Tal.

Gennemgaar man nu Tabellen, vil man finde, at ialt 12 af den indre Bys 30 Roder have haft en *mindre Dødelighed* i Alderen 1—14 end ventet. Naar undtages Frederik Hospitals Rode (IV d), hvor Afvigelsen (7) var 2 à 3 Gange Middelfejlen, var Underdødeligheden *dog saa ringe* (1—3), at der ikke er nogensomhelst Anledning til at lægge Vægt paa den; ialt var der i de paagældende 11 Roder (I c, d; II c; IV a, b, c, e; V a, d, e; VI a) 18 Døde færre end ventet. I 18 af den indre Bys Roder fandtes *altsaa Overdødelighed*, og i fire af disse naaede Afvigelsen fra det beregnede Antal Døde en ikke uvæsenlig Størrelse. De paagældende Roder ere:

Trinitatis Kirkes Rode (II h)	Afvigelsen	9 Døde	(o: 2 Gange Middelfejlen)
Nikolaj	" (II k)	17 "	(o: 4 à 5 " ")
Frimurerlogens	" (V b)	17 "	(o: 2 à 3 " ")
Frelser Kirkes	" (VI b)	15 "	(o: 1 à 2 " ")

Ialt havde altsaa alene disse fire Roder 58 Døde flere end beregnet.

Ser man hen til Forholdet i *den ydre By*, vil man omvendt her ogsaa finde, at *nogle af dens 22 Roder* have en *større Dødelighed* end ventet, ialt en Overdødelighed af 20. I ingen af disse 8 Roder (VII c; VIII b; IX a; X a; XI b; XII b, c, e) naaede Afvigelsen dog en mærkelig Størrelse. Derimod fandtes der *mindre Dødelighed* end beregnet i *14 Roder*, og alene i fem af disse — med en Underdødelighed, af i det Hele 66 — var Afvigelsen for hver enkelt Rode saa fremtrædende, at den næppe tør tilskrives rene Tilfældigheder. De paagældende Roder vare:

Kommunehospitalets Rode (VII b)	Afvigelsen	11 Døde	(o: 1 à 2 Gange Middelfejlen)
Østervolds	" (VII e)	15 "	(o: 2 à 3 " ")
Østerbros	" (VIII a)	13 "	(o: 1 à 2 " ")
St. Hans	" (IX b)	9 "	(o: 1 à 2 " ")
Blegdams	" (IX c)	18 "	(o: 1 à 2 " ")

Ved at forfølge Forholdet ned i de enkelte Roder finder man altsaa, at Modsætningen mellem den indre og ydre By med Hensyn til Dødeligheden af Diphtheri i Alderen 1—14Aar ikke er at forstaa saaledes, at Overdødeligheden er ganske jævnt fordelt over alle Roder i den indre By, saalidt som at Underdødeligheden er jævnt fordelt over dem i den ydre By. Saavel indenfor som udenfor den gamle Voldlinie findes et forholdsvis mindre Antal Roder, i hvilke der findes Antydninger til lige det modsatte Forhold. Virkningen heraf kompenseres dog fuldstændigt derved, at de fleste Roder i den indre By have Overdødelighed, de fleste i den ydre By Underdødelighed. Og er denne Over- og Underdødelighed end i et vist Antal Roder ikke stor, bliver den dog ved at summeres op af Betydning for det endelige Resultat for hver af de to større Bydeles Vedkommende. Hertil kommer nu, at der spredt mellem disse Roder træffes et vist mindre Antal, der i den indre By frembyder en kendelig Overdødelighed, i den ydre By en kendelig Underdødelighed, i hvilke altsaa Modsætningen mellem de to Bydele afspejler sig stærkest.

At nu Aarsagen til denne Modsætning skulde være at søge i noget enkelt misligt sanitært Forhold, turde være i højeste Grad usandsynligt. Nærmest maa den vel antages at bero paa en Samvirken af en Mængde forskellige højst sammensatte Momenter, hvis Indflydelse — baade hver for sig og i Forening — ikke kan ventes udredet ad statistisk Vei paa Grundlag af det foreliggende Materiale. Befolkningens Vilkaar, Livsstilling, Adgang til at udsættes for Smitte, Tilbøjelighed til at søge Hospitalsbehandling, Beboelses- og Bebyggelsesforhold i de forskellige Dele af Staden, Renlighedstilstanden, Afløbsforholdene, Grundens Beskaffenhed m. m. kunne hver for sig gøre Krav paa indgaaende Undersøgelser. Efter en foreløbig Behandling af Materialet synes der at være særlig Anledning til at mistænke *Beboelsesforholdene*. For den indre By's Vedkommende have de fire slettest stillede Roder jo forlængst vakt Opmærksomhed paa Grund af disses mislige Beskaffenhed. Forholdene i de to af dem — Trinitatis Kirkes Rode (det saakaldte Brøndstrædekvarter) og Nikolaj Rode (Kvarteret om Holmensgaderne) — have jo endog givet Anledning til det bekendte Forslag til en Omdannelse af disse Bydele, der tænkes iværksat ved Anlægget af en bred og ny Færdselsvej gennem hele dens Udstrækning. Fra et hygiejnisk Standpunkt turde der være saa meget mere Anledning til at hilse Forslaget med Glæde, som det er utvivlsomt, at de bestaaende Forskrifter ikke give de sanitære Myndigheder fornøden

Hjemmel til at gribe virksomt ind. Hvor mislige Beboelsesforholdene ere, fremgaar tilstrækkeligt af de højst interessante Meddelelser, der skyldes Chefen for Kjøbenhavns statistiske Kontor *Marcus Rubin*. Særlig er der i denne Forbindelse Opfordring til at bringe Fremstillingen i Tabelværket Nr. 9 (Kjøbenhavn 1888) i Erindring. Der paa vises her Modsætninger mellem den indre og ydre By, saavel som mellem inden- og udenbys Roder, der tildels ere parallelt løbende med dem, jeg ovenfor har omtalt. Det har saaledes vist sig, at de tætbefolkede Roder i den ældre Del af Staden have et meget stort Antal Etværelseslejligheder og et forholdsvis mindre Antal Toværelseslejligheder, medens det omvendte er Tilfældet i Forstæderne. I Frelsers Kirkes Rode ere tre Fjerdedele af alle (3000) Lejligheder Et- og Toværelseslejligheder, og næsten det samme Forhold findes i Frimurerlogens Rode. Omtrent en Fjerdedel af disse to Roders hele Befolkning bor i Etværelseslejligheder, og overhovedet have Roderne i den ældre Del af Kjøbenhavn, selv om deres gennemsnitlige Beboelsestæthed er forholdsvis mindre end i Forstæderne, et forholdsvis større Antal tætbefolkede Ejendomme.

Tør det nu antages, at en Forværrelse af Beboelsesforholdene, der gaar i den her antydede Retning ganske i Almindelighed set er vel skikket til at give Udslag paa det sanitære Omraade, saa gælder dette vel ogsaa særligt, naar Talen er om Diphtherien. Adskilligt tyder paa, at de Organismer, der ere Bærere af Smitten, længe kunne bevare deres Smitteevne udenfor det menneskelige Legeme under Forhold, der til en vis Grad udelukke Lys og Luft, og navnlig ikke tillade en nogenlunde stadig Paa-virkning af direkte Sollys. Men netop de samme Forhold spille jo en væsenlig Rolle for en Svækkelse af Modstandskraften hos den Befolkning, der lever under slige Betingelser. Det skønnes saaledes naturligt nok, at netop den Del af Befolkningen, der her er Tale om — Børn mellem 1—14 Aar — og som reagerer livligst mod Smitten, ogsaa decimeres stærkere i Dele af Staden, der med Hensyn til Beboelsesforhold frembyde Misligheder, som de her berørte. En Bekræftelse herpaa vil man vistnok finde gennem en nærmere Undersøgelse af Forholdet mellem Antallet af Dødsfald *dels* i Forhusenes Etager, *dels* i Bagbygninger, Mellebygninger, Kældere og Stuelejligheder. Efter en foreløbig Undersøgelse skulde jeg være tilbøjelig til at antage, at man paa de Steder, hvor der iagttages en kendelig Overdødelighed, ogsaa vil finde, at Antallet af Døde i Bagbygning, Mellebygning, Kælder og Stue udgør en betydeligt større Del af det samlede Antal Døde, end det skulde ventes efter Befolkningens Fordeling, medens det Omvendte turde være Tilfældet der, hvor Underdødelighed er tilstede.

Influenza. Som man vil erindre, havde Sygdommen under den forrige Pandemi 1889—90 sin Kulmination her i Staden i December 1889, hvorefter den tog jævnt af gennem hele første Halvdel af 1890. Ved Slutningen af Aaret iagttoges en lille Opblussen af Sygdommen (320 Tilfælde i December), hvorefter der kom en kendelig Nedgang i første Fjerdingaar af 1891 (148 Tilfælde i Marts). Fra April til August 1891 var den epidemiske Udbredelse ret betydelig (i Maj saaledes 3711 og i Juni 1824 Tilfælde), men det var dog først i November 1891, at Kjøbenhavn fik et fornyet og alvorligt Angreb af Sygdommen under dens anden store pandemiske Optræden. I November blev der saaledes anmeldt 2923 og i December 15405 Tilfælde. Allerede i den anden Uge af December kulminerede Sygdommen og kun Efterdønninger sporedes ind i 1892. I Modsætning til Vinterepidemien 1889—90 optraadte Sygdommen i Vinteren 1891—92 tilsyneladende mindre pludseligt. Muligvis hænger dette dog sammen med, at baade Befolkningen og Lægerne vare mere fortrolige med Sygdommen, saa at dens Optræden blev bemærket tidligere. Denne Omstændighed har vistnok ogsaa bidraget en Del til, at Antallet af anmeldte Sygdomstilfælde under den sidste Epidemi (November 91 — Marts 1892) har været betydeligt større (c. 24000 Tilfælde) end under Epidemien December 1889 — April 1890 (c. 16.500 Tilfælde). Forskellen er imidlertid saa stor, at det vistnok tør antages, at den seneste Epidemi i Virkeligheden har haft en

større Udbredelse end den tidligere. Den har tillige havt en betydeligt større Intensitet; i ethvert Fald forekom Dødsfald, ved hvilke Influenza var angivet som Dødsårsag, langt hyppigere under den seneste Epidemi. Medens der saaledes i Maanederne December 1889 — April 1890 indkom 79 Dødsattester, paa hvilke Influenza var opgivet som væsenlig eller eneste Dødsårsag, er der i November 1891 — Marts 1892 indkommen ikke mindre end 545 saadanne Attester. At Sygdommen efterhaanden har antaget en mere alvorlig Karakter, derfor taler ogsaa den Omstændighed, at den mindre Epidemi tidligere i Aaret 1891 indtager en Mellemstilling mellem de to store Epidemier. Denne Foraarsepidemi begyndte med Ugen til 18 April, og i 16 Uger indtil Udgangen af Juli anmeldtes der ialt c. 6500 Tilfælde; i samme Tidsrum indtraadte 75 Dødsfald, foraarsagede alene eller hovedsagelig af Influenza. Ved at undersøge de anmeldte Sygdomstilfældes Fordeling paa Aldersklasser, viser der sig ligeledes en ret udtalt Forskel mellem de to store Vinter-Epidemier; under Epidemien 89—90 vare Børn under 5 Aar og gamle Folk over 65 betydeligt mindre hjemsogte end Aldersklasserne mellem 5 og 65 Aar; i November — December 91 derimod er Forholdet det, at Aldersklasserne under 1 Aar og mellem 5 og 15 Aar bleve forholdsvis mindre hjemsogte, at der af Børn mellem 1 og 5 Aar angrebes et Antal, der temmelig nøje svarer til denne Aldersklassers Part i den levende Befolkning, medens der af Individier mellem 15 og 65, samt over 65 Aar anmeldtes et betydeligt større Antal, end der skulde ventes. Den Omstændighed, at den ældre Del af Befolkningen har været forholdsvis mere angrebet i November — December 91 end under Epidemien 1889—90, har vel været den egenlige Aarsag til den større Dødelighed i 1891. Dødsfaldene af Influenza blandt Individier ældre end 65 Aar, udgøre nemlig 55 % af alle Influenzadødsfaldene i sidste Halvdel af 1891, medens de i 1889—90 tilsammen kun udgøre 38 %. Siden Sygdommens Begyndelse her i Byen i December 89 og indtil Udgangen af 1891, et Tidsrum af 25 Maaneder er der anmeldt ialt c. 45000 Tilfælde. Endel af disse Tilfælde angaar nu vistnok samme Personer, der gentagne Gange have været angrebne; men det maa da tillige erindres, at en stor Mængde lettere Tilfælde hverken ere komne under Lægebehandling eller ere blevne anmeldte.

Meningitis cerebro-spinalis. Siden 1886, da denne Sygdom, der indtil dette Aar i en lang Aarrække havde været næsten ukendt i Hovedstaden, optraadte med en Del Tilfælde og ikke mindre end 67 Dødsfald, har der stadig vist sig sporadiske Tilfælde — 27, 15, 9 og 25 i Aarene 1887—1890 og endelig 44 i Aaret 1891. Dødsfaldenes Antal har i de samme Aar været 24, 9, 0, 10 og 34, ialt 77 Dødsfald. Kun de færreste Tilfælde ere imidlertid blevne underkastede Observation paa Hospital, og kun i et mindre Antal Tilfælde har der været Lejlighed til at kontrollere Diagnosen ved Sektion. Det tør imidlertid antages, at Sygdommen vedblivende fører en, om end kun lidet kraftig Tilværelse her i Byen; af og til er den optraadt i smaa Husepidemier.

Akut Tarmkatarrh, Kolerine (Catarrhus gastro-intestinalis acutus, Cholera nostras, Cholera). De egenlige Sæsonsygdomme: Tarmkatarrh i Sommertiden, Brystkatarrh og katarrhalsk Lungebetændelse i Vintermaanederne og tildels krupøs Pneumoni om Foraaret have i 1891 ikke spillet nogen fremtrædende Rolle, hvilket tildels skyldes, at Influenza saa at sige har taget Pladsen op, dels den Omstændighed, at Aarets meteorologiske Forhold ikke have afviget særdeles fra det normale. For Tarmkatarrhens Vedkommende faldt den betydeligste Udbredelse i Maanederne August—September med Kulmination i den sidste Maanedes anden Uge, altsaa temmelig sent, da ellers Slutningen af Juli og Begyndelsen af August er Tiden for Kulminationen. Grunden hertil er den, at baade Juli og navnlig August vare meget fugtige (henholdsvis 20 og 26 Dage med Nedbør mod 17 om Maaneden i Gennemsnit for hele Aaret 1891), August tillige temmelig kølig, medens September var relativ tør (15 Dage med Nedbør) og noget mildere end normalt. Ogsaa Antallet af Dødsfald af gastro-intestinal Katarrh

var i 1891 mindre (444) end det gennemsnitlige for de sidste 10 Aar (468). — I April Maaned forekom en meget begrænset Ophobning af Tilfælde af akut Mavetarmkatarrh, væsenlig karakteriseret ved stærke Brækninger, jævnlig ret betydelige Febertilfælde med miliarialignende Eksantem men med et meget hurtigt og i alle Tilfælde gunstigt Forløb. Sygdommen lignede i det hele mest en Forgiftning gennem Nydelsen af et Fødemiddel. Tilfældene vare begrænsede til Dagene 11—15 April og det var væsenlig kun Beboerne i en begrænset Del af Kristianshavn — Nord for store og lille Torvegade — der bleve angrebne. Af 130 Tilfælde opstod 119 Nord og kun 11 Syd for disse Gader. En anden Ejendommelighed var, at Sygdommen næsten udelukkende angreb ældre Børn og voksne Personer (2 Børn under 1 Aar, 18 mellem 1 og 5, 28 mellem 5 og 15 Aar, 26 Mænd og 51 Kvinder mellem 15 og 65 og 5 Personer over 65 Aar). Blandt den Befolkning, der henhører under Fattigvæsenets Forsorg, viste der sig intet Tilfælde. Med Assistance af Sundhedspolitiet blev der af Kredslæge *Carøe* anstillet omfattende Undersøgelser for muligvis at paavise Kilden til denne lille Epidemii, uden at dette dog lykkedes. I samme Del af Byen (Voldgade) optraadte i Juli Maaned et saa voldsomt Tilfælde af akut Kolerine hos en voksen Mand, at den behandlende Læge maatte stille den foreløbige Diagnose Kolera. Den Syge blev straks isoleret paa Hospitalet, hvor han kort efter døde. Obduktionen viste en akut Infektionssygdom i første Stadium; i Tarmindholdet fandtes enorme Masser af Bacterium coli commune, men hverken Spiriller eller Kommabaciller (Kredslæge Dr. *Nielsen*). Det blev oplyst, at Patientten tidligere havde haft stærke Anfald af Kolerine.

Tyfoïd Feber (Febris typhoidea, Typhus abdominalis). Af denne Sygdom anmeldtes der i 1891 det mindste Antal Tilfælde, der nogensinde er forekommet siden 1876, da tyfoïd Feber atter blev opført særskilt og ikke slaaet sammen med gastrisk Feber etc. I de sidste 10 Aar anmeldtes der aarlig i Gennemsnit 509 Tilfælde, men i 1891 kun 281. Af Dødsfald indtraadte i samme Periode 39.5 om Aaret, i 1891 kun 26. Selv om Sammenligningen kun anstilles for de 7 sidste Aar 1885—91, i hvilke alene tyfoïd Febers Anmeldelse er obligatorisk, medens gastrisk og kontinuerende Feber sjelden eller aldrig bliver anmeldt, ere Tallene dog 508 Tilfælde gennemsnitlig om Aaret mod 281, og 34 Dødsfald mod 26. Denne overmaade lave Sygelighed og Dødelighed skyldes vel tildels meteorologiske Forhold, den fugtige og kølige Sommer i 1891. Iøvrigt skal det bemærkes, at den relative Dødelighed (i Forhold til Sygeligheden) har været endel højere i 1891 (9.3 %) end i de foregaaende Aar, da den varierede mellem 4.6 % i 1885 og 8.1 % i 1890, og gennemsnitlig for Aarene 1885—90 var 6.6 %. Dette svarer imidlertid til den gamle Erfaring, at den tyfoïde Febers Dødelighed formindskes med den større Udbredelse, og er størst udenfor de egenlige Epidemier. Under den sidste Epidemii i 1889 da der anmeldtes 904 Tilfælde med 55 Dødsfald, var Dødeligheden netop 6.1 %.

De meteorologiske Forhold i Aaret 1891 findes meddelte for de enkelte Maaneder og Aaret i sin Helhed i efterfølgende Tabel, der som sædvanlig skyldes velvillig Imødekommenhed fra Forstanderen for det meteorologiske Institut.

Januar havde skiftende østlige og vestlige Vinde med meget lav Middelvarme og temmelig megen Nedbør. *Februar* havde med overvejende vestlige Vinde omtrent normal Varme og ringe Nedslag. *Marts* fik omtrent normal Varme, vestlige Vinde og rigelig Nedbør. *April* var temmelig kold med østlige til nordlige Vinde og ringe Nedbør. *Maj* havde med variable Vinde normal Varme og meget rigelig Nedbør. *Juni* blev med variable Vinde temmelig kølig og fugtig. *Juli* havde sydlige til vestlige Vinde, temmelig mildt og regnfuldt Vejr. *August* fik med vestlige til sydlige Vinde temmelig lav Middelvarme og overordenlig megen Regn. *September* blev med vestlige til sydlige Vinde temmelig mild og tør. *October* var meget mild med sydlige

Meteorologiske Data ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1891.

1891.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C ^o	4.3 ₀	0.5	1.0	4.5	10.4	13.7	17.2	15.0	13.8	10.6	3.7	2.9	7.5
Middelfugtighedsgrad i pCt.	93	91	85	81	79	75	82	84	85	87	89	90	85
Middellufttryk (ved Havet, Mill.)	762.2	771.2	753.1	761.9	757.6	762.0	758.7	755.4	761.6	760.6	761.0	759.1	760.4
Nedbør (Mill.)	38.5	13.9	48.5	18.1	56.6	55.2	78.1	169.4	27.7	57.4	33.3	57.0	653.7
Dage med Nedbør	14	10	21	13	17	15	20	26	15	19	14	19	203
” ” Sne	14	3	18	3	-	-	-	-	-	-	5	4	47
” ” Hagl	-	-	4	-	3	1	-	1	-	-	1	-	10
” ” Torden	-	-	-	-	2	2	7	5	1	1	-	-	18
” ” Storm*)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*) Som Storm regnes en Vind med en Hastighed af 20 Meter pr. Secund eller derover.

til vestlige Vinde og normalt Nedslag. *November* fik med variable Vinde omtrent normal Varme og temmelig ringe Nedbør. *December* blev meget mild med usædvanligt mange vestlige til sydlige Vinde og rigelig Nedbør.

Hele *Aaret* fik netop normal Middelvarme, 7.5 Celsius med overvejende vestlige til sydlige Vinde og c. 25 Procent for megen Nedbør.

Veneriske Sygdomme (Gonorrhoe, Ulcus venereum, Syphilis). Antallet af anmeldte Tilfælde af disse Sygdomme aftager vedblivende Aar for Aar. *Gonorrhoeen*, der i 1885 blev anmeldt med et Antal af 6023, er i 1891 naaet ned til 4101. *Ulcus venereum* er aftaget endnu betydeligere: fra henved 1700 til 807 Tilfælde, og det samme gælder om *Syphilis acquisita e coitu impuro*, der fra c. 2000 Tilfælde er gaaet ned til c. 900. Tallene ere imidlertid ikke meget paalidelige. Paa den ene Side bliver vistnok en Del Tilfælde anmeldt dobbelt — baade fra Lægernes private Praxis og fra Hospitalerne — hvilket for Tiden er umuligt at kontrollere; paa den anden Side tør det antages, at talrige Tilfælde slet ikke komme til Anmeldelse. At der imidlertid virkelig i Løbet af det sidste Femaar er sket en betydelig Nedgang i disse Sygdommes Forekomst, bekræftes ved de Tal, der opgives fra Hospitalerne. I 1886 var det samlede Antal af Tilfælde fra Hospitalerne 4226, i 1887: 3727, i 1888: 3027, i 1889: 2303, i 1890: 2125 og i 1891: 1658 — altsaa i 5 Aar en Nedgang af ikke mindre end 60 %.

Alcoholismus. Af *Delirium tremens*, der i 1889 opførtes med 500, i 1890 med 494 Tilfælde, er der i 1891 kun anmeldt 401, omtrent det samme Tal som i 1887 og 1888, men dobbelt saa højt som i 1886. Antallet af Dødsfald ved Alcoholisme — herunder regnet foruden *Delirium tremens* tillige *Alcoholismus chronicus* og *Mors subitanea in ebrietate* — har i de sidste 10 Aar været gennemsnitlig 72 om Aaret, medens der i 1891 kun døde 61 Personer. Af disse vare ikke mindre end 14 Kvinder $\approx$ 23 %, medens Forholdstallet i de tre foregaaende Aar 1888—1890 var 8 %, 15 % og 16 %.

Af *Fnat* (Scabies) anmeldtes 1003 Tilfælde, et kun lidet mindre Antal end i det foregaaende Aar, 1036, større end i Aarene 1888 (766) og 1889 (959).

Ifølge *Karantænelægens Aarsberetning for 1891* om hertil ad Søvejen indbragte Tilfælde af epidemiske Sygdomme have 10541 Skibe fra udenrigsk Havn ankret op paa Rheden eller ere gaaede i Havn, deraf 6035 Dampskibe, 4506 Sejlskibe, Baade m. m.; 6087 Skibe have gjort Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord ved Karantænekontoret paa Nordre Toldbod, medens 4454 Dampskibe, som gaa i regelmæssig Fart,

ere løbne direkte ind i Havnen og have afgivet Erklæring til Toldvæsenet. I Aarets Løb ere 222 Fartøjer blevne undersøgte af Karantænelægerne $\circ$: 2% af alle fra udenrigs Havn kommende Skibe. Af disse anmeldte 94 ombord værende Syge eller Lig, medens 128 bleve underkastede „det almindelige Eftersyn“, fordi de kom fra Havne, imod hvilke de sædvanlige Foranstaltninger mod smitsomme Sygdommes Indførelse var paabudt; egenlig Karantæne har ikke været i Kraft i Løbet af 1891. I de „almindeligt Eftersyn“ underkastede Skibe er kun forekommet 1 Tilfælde af venerisk Sygdom, samt enkelte Tilfælde af ikke smitsomme Sygdomme. Af de Sygdomstilfælde, der anmeldtes fra andre Skibe, skal fremhæves 1 Tilfælde af Diphtheritis, 12 af tyfoid Feber, 1 af Rosen, 6 af Influenza, samt 8 af venerisk Sygdom; af de sidste blev 6 indlagte paa Hospitalet. Der blev tilført Staden 4 Lig ad Søvejen. Der har været paabudt almindeligt Eftersyn i Anledning af smitsomme Sygdommes Forekomst i Lissabon, Marseille, Havne i Lilleasien, Ægypten, Ostindien, Japan, Rio de Janeiro, Portorico og Rio Grande do Sul.

Af Tabellerne 7 og 8, der give en Oversigt over Sygeligheden i *den under Fattigvæsenets Forsorg værende Del af Befolkningen* (Kommunelægerens Praksis) fremgaar, at det samlede Antal Tilfælde har været omtrent det samme som i de nærmest foregaaende Aar, c. 38 p. m. af hele Byens Befolkning. Af egenlig epidemiske Sygdomstilfælde anmeldtes 5108, deriblandt af Influenza — der ikke er særlig anført paa Tabel 7 — 1053 Tilfælde $\circ$: kun lidt over 4% af alle de i 1891 anmeldte Tilfælde af Influenza, men dog betydeligt flere end i 1890, da der kun var anmeldt 208. I 1891 indtraf 13 Dødsfald af Influenza under Kommunelægerens Behandling (uden Hensyn til de paa Hospitaler afdøde Personer). Hvad angaar de øvrige væsenlige smitsomme Sygdomme, navnlig Gastrisk-tyfoid Feber, Mæslinger, Skarlagensfeber og Diphtheritis, da viser der sig i 1891 en ret betydelig Aftagen imod det foregaaende Aar.

Ligesom i tidligere Aarsberetninger maa jeg henlede Opmærksomheden paa den ufuldstændige Maade, hvorpaa Registreringen af levende Fødsler foregaar her i Staden og paa den deraf følgende Unøjagtighed i Fødselsstatistiken. Som Forholdet er ordnet, og saalænge Byen maa savne et centralt civilt Anmeldelsesbureau, kan det, som tidligere fremhævet, ikke undgaas, at de fra de mange Sogne og Menigheder til Politiet fremsendte summariske ugenlige Opgivelser indeholde dels Dobbeltanmeldelser, dels talrige Fødsler, der ikke ere indtrufne paa Stadens Grund. Efterat det ved Justitsministeriets Foranstaltning efter Indstilling af Stadslægen er bleven paalagt de kirkelige Myndigheder samtidig med Indsendelsen af den summariske Ugeopgørelse af Fødselsantallet at fremsende Jordemoderanmeldelserne, for at Stadslægen kunde blive istand til at kontrollere disse, er det tillige bleven muligt tilnærmelsesvis at kontrollere de gejstlige Opgivelser af Fødslernes Antal. Dette er nu for første Gang forsøgt for Aaret 1891. Efter Udskydning af alle paaviselige Dobbeltanmeldelser og af alle Fødsler, der ere indregistrerede i københavnske Sogne eller Menigheder, men i Virkeligheden ere indtrufne udenfor Stadens Grund, fandtes *Antallet af levendefødte Børn i 1891 at beløbe sig til 10330*, altsaa lidt mindre end i 1890 (10464) men betydeligt mindre end i 1889 (10955), for hvilke Aar der dog, som sagt, savnes den for 1891 anvendte Korrektur.

Ifølge Anmeldelse fra Byens Sognekirker og Politiet, blev der i Løbet af 1891 indgaaet 2541 *Ægteskaber*, hvoraf 190 borgerlige. Ogsaa dette Tal er noget mindre

end i de foregaaende Aar (2632 og 2698), men noget større end i de tre Aar 1886, 87 og 88 (2499, 2244 og 2508), og svarer omtrent til det gennemsnitlige Tal for Aarene 1886—90.

Af de levendefødte Børn vare 5326 af Mandkøn, 5004 af Kvindkøn $\circ$: 51.6% mod 48.4%, altsaa den sædvanlige lille Overvægt af Mandkønnet. 8276 Børn vare fødte i, 2054 udenfor Ægteskab $\circ$: 80.1 og 19.9%, omtrent det samme Forhold som i foregaaende Aar, i 1888: 81 og 19, i 1889: 80 og 20, i 1890: 81 og 19. I Gennemsnit fødtes der om Dagen lidt mere end 28 levende Individer, medens der døde 19. Foruden de levendefødte Børn kom 288 dødfødte Børn til Verden, hvoraf 160 af Mandkøn 128 af Kvindkøn, 224 ægte og 64 uægtefødte. Denne Fordeling af Dødfødslerne efter Køn og Legitimitet er, som det vil ses af hosstaaende Tabel, en anden end den, de levendefødte Børn frembyder, men ogsaa denne Forskel gentager sig Aar efter Aar med større eller mindre Svingninger.

	Køn		Legitimitet	
	M.	K.	Ægte	Uægte
<i>Levendefødte</i> % af hele Antal.	51.6	48.4	80.1	19.9
<i>Dødfødte</i> % af hele Antal.	55.6	44.4	77.8	22.2

Efterfølgende Tabel viser Vielser, Fødte og Dødfødte, fordelte efter Maaneder i 1891, samt Antallet for den enkelte Dag i Maaneden efter Gennemsnit.

1891	Ægte skaber		Levendefødte											Dødfødte								
			Mandkøn				Kvindkøn				Ægtefødte		Uægtefødte		Tilsammen		Legitimitet		Køn		Tilsammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
Januar . .	134	4.3	397	113	510	16.5	360	91	451	14.5	757	24.4	204	6.6	961	31.0	20	6	14	12	26	0.8
Februar . .	140	5.0	354	83	437	15.6	297	67	364	13.0	651	23.2	150	5.4	801	28.3	16	6	15	7	22	0.8
Marts . .	180	5.8	388	66	454	14.6	352	95	447	14.4	740	23.8	161	5.2	901	29.0	23	10	20	13	33	1.1
April . .	212	7.0	313	92	405	13.5	356	87	443	14.8	669	22.3	179	6.0	848	28.3	22	3	19	6	25	0.8
Maj . . .	300	9.7	366	79	445	14.4	326	84	410	13.2	692	22.3	163	5.3	855	27.8	26	6	12	20	32	1.3
Juni . . .	202	6.7	346	77	423	14.1	298	73	371	12.4	644	21.5	150	5.0	794	26.5	15	3	9	9	18	0.6
Juli . . .	186	6.0	353	82	435	14.0	326	87	413	13.4	679	21.9	169	5.5	848	27.4	13	6	7	12	19	0.6
August . .	200	6.5	360	91	451	14.5	333	79	412	13.3	693	22.3	170	5.5	863	27.8	22	6	14	14	28	0.9
September	187	6.2	331	93	424	14.1	314	84	398	13.3	645	21.5	177	5.9	822	27.4	17	4	11	10	21	0.7
Oktober .	248	8.0	364	94	458	14.7	367	96	463	15.0	731	23.6	190	6.1	921	29.7	18	4	15	7	22	0.7
November	315	10.5	371	76	447	14.9	294	78	372	12.4	665	22.2	154	5.1	819	27.3	12	5	11	6	17	0.5
December	237	7.6	338	99	437	14.1	372	88	460	14.8	710	22.9	187	6.0	897	28.9	20	5	13	12	25	0.8
Ialt . .	2541	7.0	4281	1045	5326	14.6	3995	1009	5004	13.7	8276	22.7	2054	5.8	10330	28.3	224	64	160	128	288	0.8

For Ægteskabernes Vedkommende viser der sig i Aarets Løb de to sædvanlige Ophobninger i og henimod Maanederne Maj og November; det er Aarets andet og især dets fjerde Kvartal der ere de udvalgte Giftermaalstider i København, medens tredje og især første Kvartal staa langt tilbage; i de første 2 falde næsten 60% af Ægteskaberne mod 40% i de to sidstnævnte, i første Periode over 8 Ægteskaber daglig, i sidste under 6. Derimod frembyder Antallet af levendefødte Børn langt mindre Forskel imellem de enkelte Maaneder og Kvartaler; Maksimum falder her i første Kvartal og særlig i Januar med 31 Fødsler om Dagen, Minimum i andet og tredje Kvartal, imellem hvilke der kun er en Forskel af $\frac{1}{10}$ pCt. i den daglige gennemsnitlige Fødselshyppighed (27.4 og 27.5), medens Juni kun har 26.5 Fødsler om Dagen. I 1890 var Forskellen mellem de enkelte Maaneder betydeligt større, ligesom Maksimum og Minimum faldt i andre Maaneder end i 1891, nemlig Februar med 32.6 og September

med 25.9 Fødsler om Dagen; i de foregaaende 5 Aar 1885—89 faldt derimod Maksimum i Gennemsnit i Oktober med 30.7, Minimum i Juli med 27.9 daglige Fødsler. Den kendelige Forskydning af Minimum i 1890 til September Maaned, turde vistnok — saaledes som ogsaa andetsteds iagttaget — hænge sammen med Følgerne af Influenza — Epidemien i 1889—90.

I Aaret 1891 afgik 7004 Individuer ved Døden paa Kjøbenhavns Grund. I Forhold til den ved Aarets Midte beregnede Folkemængde, 323000, faas herved en Dødelighed pr. 1000 af 21.7. Som det vil ses bl. a. af Tab. 4 A., er imidlertid heri indbefattet 250 afdøde Personer, som ikke hørte til Stadens Befolkning, men ere førte hertil som oftest for at behandles paa et af Hovedstadens Hospitaler og ere døde under Opholdet her *). Tages kun Hensyn til Stadens virkelige Befolkning, reduceres det absolute Antal Dødsfald til 6754, og den beregnede Dødelighed til 20.9 p. m., en Dødelighed, som ganske vist er lidt højere, 0.6, end i 1890, men som i Betragtning af den betydelige Sygelighed, Byen har lidt under i 1891, dog maa anses som forholdsvis lav. I Tiaaret 1870—79 varierede den aarlige Dødelighed (fremmede Dødsfald medregnede) mellem 27.7 og 21.6, i 1880—89 mellem 24.6 og 20.2, og i Gennemsnit var den for de to Tidsrum 24.5 og 22.6.

Af Tabellerne 1, 2, 3 og 4 A-B vil ses, hvorledes Dødsfaldene ere fordelte efter Aarstider, Alder og Køn, Dødsarsager og Lokalteter; i Tab. 6 findes beregnet Dødeligheden pr. 1000 levende Individuer i hvert af de 12 hygiejniske Kvarterer. Medens der hele Aaret rundt efter Gennemsnit døde 19 Individuer om Dagen, var Dødeligheden temmelig forskellig i de enkelte Kvartaler, lavere i første og navnlig tredje, nemlig 18.3 og 16.1, højere i andet og navnlig fjerde Kvartal, nemlig 20.3 og 21.9, og i December Maaned var Dødeligheden paa Grund af Influenzaen ganske usædvanligt høj, der døde ialt 1000 Individuer, over 32 daglig. Den laveste Dødelighed herskede i Oktober med ikkun 462 Dødsfald næppe 15 om Dagen.

Af spæde Børn under 1 Aars Alderen døde ialt 1865, endel færre end i det foregaaende Aar, da der døde 1978, henholdsvis 18% mod 18.8% af Antallet af levendefødte Børn. I Forhold til det samlede Antal Dødsfald var Fordelingen af Dødsfald paa Aldersklasser i 1889, 1890 og 1891 følgende:

Alder	0—1	1—4	5—14	15—64	65 og derover
1889.	32.6%	12.6%	5.7%	32.4%	16.6%
1890.	29.5%	15.8%	6.0%	31.4%	18.1%
1891.	26.6%	13.5%	5.2%	32.6%	21.9%

Der viser sig saaledes i 1891 en betydelig Overvægt af Dødsfald for gamle Folk, et Forhold, hvortil Aarsagen vistnok maa søges i Influenzaen, der baade var meget mere udbredt og tillige mere ondartet end i 1890; i 1889, da Influenzaen vel ogsaa havde stor Udbredelse i Aarets sidste Maaned, var derimod de deraf foraarsagede Dødsfald langt sjældnere, og Fordelingen af de indtrufne Dødsfald viser sig da ogsaa helt anderledes.

Fødselsoverskuddet σ : Forskellen mellem de i Aarets Løb afdøde og levendefødte Individuer, var for 1891: 3326, altsaa endel mindre end i 1890: 3770, og vedblivende aftagende siden 1885, da det var 5101, i hvilket Aar det naaede Maksimum siden 1871 hvis Overskud var kun 740.

*) Desuden er her i Staden udstedt Dødsattest for et Lig af en Person, død paa aaben Sø, indbragt hertil for at begraves.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødslser excl.)						
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar			Uægtfødte	
						Ialt	p. c. af alle Levende fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af alle Dødsfald < 1 Aar
1870	185000	1511	8.16	5768	31.18			4206	22.73	1310	22.71	31.15		
1871	192000	1586	8.25	5803	30.22			5063	26.36	1421	24.49	28.07		
1872	195000	1768	9.06	6271	32.16			4736	24.29	1470	23.44	31.04		
1873	199000	1914	9.56	6478	32.55			4955	24.94	1678	25.90	33.86		
1874	205000	1996	9.73	7016	34.22			5203	25.38	1805	25.74	34.69		
1875	212000	2539	11.97	7162	33.78			5869	27.68	1912	26.70	32.58		
1876	216000	2343	10.89	7949	36.80			5235	24.28	1859	23.39	35.51		
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5777	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30
1882	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35
1883	262000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01
1885	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.13	2431	22.41	36.30	774	31.84
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96
1889	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40
1890	316000	2698	8.50	10464	33.11	2013	19.24	6694	21.18	1978	18.90	29.55	637	32.20
Gennemsnit 1870—90			9.36		35.36		19.19		23.45		21.91	32.94		32.48
1891	323000	2541	7.87	10330	32.00	2054	19.88	7004	21.68	1865	18.05	26.63	576	30.88

En Sammenstilling af Fødslerne og Dødsfaldenes Hyppighed i en Række store Byer findes nedenfor; for de fleste udenlandske Byers Vedkommende er den hentet fra „Annual Summary of births, deaths and Causes of death in London and other great towns 1891“, som offentliggøres af den engelske „Registrar General“.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Christiania	17.4	19.8	New York	—	26.0
Berlin	32.4	20.9	Dublin	28.4	26.5
London	31.8	21.4	München	37.0	27.6
Paris	25.3	21.6	Calcutta	—	27.9
Edinburgh	28.1	21.6	Buda-Pesth	35.9	28.0
Kjøbenhavn	32.0	21.7	Bombay	18.9	29.0
Stockholm	31.0	21.8	Triest	32.1	30.5
Amsterdam	34.4	22.2	Moskwa	—	37.0
Bruxelles	27.8	22.3	Alexandria	45.4	45.4
Hamborg	37.0	23.5	Madras	40.2	52.5
Rom	28.7	23.6	Cairo	54.2	53.7
Wien	33.0	24.5			

Ifølge Dødsattesterne døde 2074 Individuer paa Hospitalerne i Kjøbenhavn o: 29.6 % af det hele Antal Dødsfald, omtrent som i de nærmest foregaaende Aar, da Forholdet var c. 30 %, men betydeligt mere end i de 6 Aar 1881—86, da der gennemsnitligt faldt lidt over 22 % af det samlede Antal Dødsfald paa Hospitalerne. Heraf faldt paa Epidemihospitalerne 420 imod 403, 320, 328 og 396 i Aarene 1890—87 og kun 244 i 1886. Paa Kommunehospitalet døde 809, Frederiks Hospital 302, Johannes Stiftelsens Sygehus 227 (foruden 29 paa Arbejdshuset og 32 i Børneoptagelsesanstalten). Dronning Louises Børnehospital havde 67 Dødsfald, Fødsels- og Plejestiftelsen 33 (27 spæde Børn), St. Josephs Hospital 96, Garnisonssygehuset 59 (deraf 15 Kvinder, Børn, Pensionister og Nyboders Folk). Paa Kjøbenhavns Amts Sygehus, der ligger paa

Byens Grund, men kun optager Patienter fra Amtet, indtraf 52 Dødsfald (mod 68 i 1890, 35 i 1889) deriblandt mange af Diphtheritis og Croup.

Paa de kommunale Fattigstiftelser døde 319 Individuer, deraf 255 paa Almindelig Hospital, 3 paa Nikolaj og Frelserens Arbejdshuse og 61 paa St. Johannes Arbejds- og Børneoptagelsesanstalt.

Af *medikolegale Dødsattester*, der ifølge Ligsynsloven skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelig Hændelse, samt over Personer, der findes døde, er i 1891 indkommet 224 (202 i 1890, 215 i 89, 193 i 88 og 185 i 87). Af saadanne Attester udstedtes 100 i Anledning af *Selv mord*; ifølge Mortalitetstabellen forekom der imidlertid 102 Selvmord, og almindelig Attest er saaledes to Gange benyttet. Af Selvmorderne omkom 8 ved Drukning (3 Mænd 5 Kvinder), 73 ved Hængning (59 og 14), 8 ved Skudskaar (8 og 0), 1 ved Snitskaar (1 og 0), 5 ved Gift (2 og 3) og 5 ved Nedstyrtning og andre Affivelsesmaader (2 og 3), ialt 75 Mænd og 27 Kvinder. 2 Individuer omkom ved *Drab*, et spædt Barn og en Mand mellem 45 og 55 Aar gammel. Ved *ulykkelig Hændelse* omkom 128 Personer, 92 Mænd og 36 Kvinder, men medikolegal Attest udstedtes kun over 87, idet 41 Personer maa være døde kortere eller længere Tid efter Hændelsen af dennes indirekte Følger. 43 medikolegale Attester udstedtes endelig over Personer, der fandtes døde, og heraf ikke mindre end 11 over Personer, der vare vitterlige *Drankere* eller af andre Grunde vidstes at være *døde under Paa-virkning af Spiritus*, et Forhold, der sandsynligvis gælder om et betydeligt større Antal end det anførte.

Af de i 1891 anmeldte 288 *Dødfødsler* vare 140 fuldbaarne Fostre (115 ægte og 25 uægte fødte), 148 ufuldbaarne Fostre (109 ægte og 39 uægte fødte); af de fuldbaarne Fostre vare 90 af Mandkøn, 50 af Kvindekøn, af de ufuldbaarne 70 af Mandkøn, 78 af Kvindekøn. Af nedenstaaende Tabel ses, at der i de sidste 4 Aar, som det i Regelen er Tilfældet, er forefaldet noget flere Dødfødsler ialt af Mandkøn end af Kvindekøn, men at der er ret betydelig Variation fra Aar til Aar, naar der skelnes imellem fuldbaarne og ufuldbaarne Fostre efter Køn; medens der altid er, undertiden endog betydelig, Overvægt af Mandkøn blandt de fuldbaarne Fostre, er der derimod

Dødfødsler

	af 100		af 100 fuldbaarne		af 100 ufuldbaarne	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.
1888	54	46	59	41	49	51
1889	52	48	51	49	54	46
1890	53	47	57	43	49	51
1891	55	45	64	36	47	53

blandt de ufuldbaarne Fostre, paa et enkelt Aar nær, Overvægt af Kvindekøn. Af Dødfødslerne skete 224 i og 64 udenfor Ægteskab, c. 78% mod 22%, imod c. 80% og 20% af levendefødte Børn, som allerede ovenfor bemærket. Ogsaa her viser sig en ret betydelig Forskel, eftersom Fostrene ere fuldbaarne eller ikke. Af fuldbaarne Fostre vare 82% ægte mod 18% uægte fødte, men af ufuldbaarne vare kun 74% ægte mod 26% uægte, et Forhold der finder sin naturlige Forklaring i den Omstændighed, at ugifte svangre Fruentimmer, ganske bortset fra den jævnlig forekommende Tendens til at afkorte Svangerskabet, have mindre god Udsigt til normalt forløbende Svangerskab end gifte Kvinder. Af Fostrene vare 110 mere eller mindre macererede ved Fødselen; 203 kom til Verden ved Naturens egen Hjælp (111 af Mandkøn, 92 af Kvindekøn), 26 maatte hjælpes frem ved Tang eller andre Instrumenter (13 og 13), 27 (19 og 8) ved Vending hyppigst med paafølgende Fremtrækning og 32 (17 og 15) ved Fremtrækning alene; af de 85 kunstigt fremhjulpne Fostre vare ialt 49 af Mandkøn, 36 af Kvindekøn. Ifølge Jordemødrenes (sjældnere Lægernes) Attester forekom

i Regelen forskellige Komplikationer ved disse Fødsler, hvoraf skal fremhæves, at Sædestilling forekom 35 Gange, Fodstilling 18, Tvær- og Skraaleje 31, Ansigtsstilling 3, uregelmæssig Issestilling 3 og Pandestilling 1, Fremfald og Omslyngning af Navlesnor 28, Placenta prævia 5, for tidlig Løsning af Placenta 2, snævert Bækken 9, Tvillingfødsel 13, Trillingfødsel 1, „langvarig og besværlig Fødsel“ 12, Misfoster 5, Lues 11, stort Foster 1, „Sygdom hos Fosteret“ 1, hos Moderen 16, Overanstængelse 3, Fald og Stød 5, Sorg og Sindsbevægelse 3, Uregelmæssigheder ved Liqvor ammii 4, Blødning 5, Partus præmaturus artificialis 2, habituelle Dødfødsler 3, Operationer paa Fosteret (Perforation) 6, Asphyxi 4, kort Funikel 3 m. m.

I Anledning af det begrænsede Udbrud af Kopper i Slutningen af Januar—Februar 1891 blev der ved Sundhedskommissionens Foranstaltning indrettet *offenlig Vaccination* paa Nørrebro, Kristianshavn og Vesterbro fra 31 Januar til 19—28 Marts; desuden blev der som sædvanlig vaccineret paa Nørrebro fra 11 Maj til 17 Oktober. Her vaccineredes ialt 1411 Børn, revaccineredes 384 Personer tilsammen 1795, paa Kristianshavn 262 og 114 tilsammen 376 og paa Vesterbro 472 og 170 tilsammen 642; der blev saaledes ved Kommunens Foranstaltning i 1891 ialt vaccineret 2145 Børn, revaccineret 668 Personer, tilsammen 2813 Individuer. Af Vaccinationerne blev 1723 udførte med animal Vaccine gennemgaaende med omkring 75 % positivt Resultat; dog maa bemærkes, at den animale Vaccine i Sommerens Løb viste sig mindre paalidelig paa Grund af Uheld ved den kgl. Anstalt. Med humaniseret Lympe vaccineredes 422 Børn, heraf 345 paa Nørrebro med 68 %, 77 paa Vesterbro med 79 % positivt Anslag. Men foruden disse regelmæssige ugentlige Vaccinationer i dertil bestemte lejede Lokaler, blev jævnlig under den lille Epidemi vaccineret alle Beboerne i enkelte Ejendomme, hvor der havde vist sig Tilfælde af Kopper.

Paa den kongelige Vaccinations-Anstalt blev 3612 Børn vaccinerede for første Gang, deraf 786 med animal Vaccine; af de sidstnævnte var der intet Anslag hos 74, abortive Pustler hos 12, hos de resterende 700 var der positivt Resultat, men det nøjagtige Pustelantal kjendes kun hos 584, idet det hos 116 ikke kunde noteres paa Grund af uventet stærk Søgning paa en enkelt Dag. Hos de 670 Børn med nøjagtigt noteret Resultat blev der anvendt 4020 Rids, hvoraf fremkom 3004 Pustler o: 74.7 % positivt Resultat af de enkelte Rids, medens af de vaccinerede Børn 89 % havde positivt Resultat. Af Revaccinationer foretoges ved Anstalten ikke mindre end 4271, nemlig 1079 paa militære Personer og 3192 paa andre væsentligt voksne Personer eller ældre Børn; i Anledning af det ovenfor omtalte Udbrud af Kopper i Januar—Februar var Antallet betydeligt større end sædvanlig.

Paa Grundlag af de til Stadslægen indkomne Meddelelser er der af første Kredslæge udarbejdet følgende Oversigt over *Plejebørnsforhold og Tilsynet med Plejebørn* i Kjøbenhavn i 1891.

Ved Udgangen af 1890 fandtes som i forrige Aarsberetning omtalt 2147 under Sundhedskommissionens Tilsyn staaende Plejehjem her i Staden. I Løbet af Aaret 1891. anholdt 722 Personer om Tilladelse til at tage Børn i Pleje for Betaling; af forskellige Grunde afsloges 158 af disse Andragender, medens Tilladelse meddeltes i 564 Tilfælde. Samtidig udgik i Aarets Løb 514 Plejehjem, enten fordi Tilladelser, som kun gjaldt et enkelt Barn, tilbageleveredes, eller fordi Tilladelser, som i længere Tid ikke havde været benyttede, inddrogtes paa Grund af Plejemoderens Død eller af andre Aarsager. Ved Aarets Udgang fandtes 2197 Plejehjem, deraf 798 uden Plejebørn. Ligesom tidligere ere ganske enkelte Hjem fritagne for Sundhedskommissionens Tilsyn.

I de nævnte 1399 (2197) Plejehjem fandtes ved Aarets Udgang 1648 Plejebørn mod 1660 ved Aarets Begyndelse.

I Aarets Løb ere 664 Børn af forskellige Grunde udgaaede af Tilsynet, 241 ere døde og 893 nye Plejebørn tilkomne.

Tab 1.	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	45	132	15	-	-
2. Kreds	102	167	32	5	-
3. Kreds	184	199	25	3	3
4. Kreds	23	98	12	1	-
5. Kreds	293	298	44	7	2
6. Kreds	151	300	46	6	4
Ialt	798	1194	174	22	9

I ovenstaaende tabellariske Oversigt over Plejebørnenes Fordeling paa Plejehjemmene, ere egenlige Børnehjem og Vuggestuer ikke medregnede. Plejebørnenes Alder fremgaar af Tab. 2.

Tab 2.	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	22	31	38	71	162	192
2. Kreds	36	61	69	80	246	306
3. Kreds	45	77	63	88	273	414
4. Kreds	11	35	40	39	125	134
5. Kreds	79	104	116	116	415	644
6. Kreds	74	130	118	105	427	507
Ialt	267	438	444	499	1648	2197

Det samlede Antal Dødsfald blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn er, som det fremgaar af Tab. 3 noget mindre end det foregaaende

Tab 3.	Under 1 Aar														Ialt	Køn												
	0—1			1—2			3—11			0—1		1		2			3		4		5—9		10—14					
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.			Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.			
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
Akute Sygd. i Fordøjelsesorg.	4	6	22	7	16	9	42	22	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	45	22	67	80	
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	-	-	4	2	2	5	6	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	7			13
Tæring. Atrofi	4	1	12	7	4	6	20	14	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	14	35	49	
Rakitis	-	-	1	1	4	5	5	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	6	12		
Debilit. cong.	1	-	-	-	1	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	4	
Skrofulose	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-
Brystkatarrh	-	-	3	1	6	4	9	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	5	16	44	
Lungehindebetændelse	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		1
Katarrh. Lungebetændelse	-	-	1	2	7	4	8	6	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	9	19	7	
Krupøs Lungebetændelse	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		1
Lungesvindst	-	-	-	-	1	3	1	3	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	7	23	
Hjærnebetændelse	-	-	1	-	3	2	4	2	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5	11		
Krampe	-	2	2	2	4	1	6	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	5	12	4	
Influenza	-	-	-	-	3	-	3	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3		
Morbilli	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	4	30	
Diphtheritis & Croup	-	-	-	-	3	3	3	3	5	2	2	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	7	18		
Tussis convulsiva	-	-	-	-	3	-	3	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	
Gastr. Feber	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	15	
Miltsvulst	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
Syphilis	-	2	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	1	
Medfødt Hjærtesygdom	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1		
Nyrebetændelse	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	
Pyæmi	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
Ubekendt Dødsarsag	-	1	1	2	2	1	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	7		
Summa	10	10	49	25	56	54	115	89	16	7	5	2	4	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	140	101		241	
	20	74	110		204	23	7	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	241					

Aar — et relativt stort Antal Dødsfald skyldes akute Sygdomme i Fordøjelsesorganerne tildels ogsaa Infektionssygdomme (særlig Diphtheritis og Croup).

Dødelighedens Fordeling paa Maanederne fremgaar af Tab. 4.

Tab. 4.

	Under 1 Aar												Ialt		Begge Køn						
	0-1	1-2	3-11		0-1	1	2	3	4	5-9	10-14										
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	M.	K.								
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.							
Januar	1	-	4	6	4	3	9	9	2	-	-	1	-	-	-	-	-	11	10	21	
Februar	-	2	4	2	2	2	6	6	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	8	7	15
Marts	1	1	5	3	3	5	9	9	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	10	11	21
April	-	-	-	-	4	4	4	4	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	7	5	12
Maj	-	1	3	1	4	5	7	7	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	7	8	15
Juni	1	1	1	-	7	3	9	4	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	11	4	15
Juli	-	1	1	1	7	4	8	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	6	17
August	1	2	9	5	8	5	18	12	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	21	13	34
September	3	-	7	1	6	7	16	8	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	17	9	26
Oktober	2	2	8	4	2	3	12	9	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	14	10	24
November	1	-	3	-	4	4	8	4	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	10	7	17
December	-	-	4	2	5	9	9	11	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	13	11	24
Summa	10	10	49	25	56	54	115	89	16	7	5	2	4	2	-	1	-	-	140	101	241
	20		74		110		204		23		7		6		1		-	-			241

Da det i Aarets Løb havde vist sig mere og mere vanskeligt paa Nørrebro, tildels ogsaa paa Vesterbro, at faa frivillige Damekræfter til at føre Tilsynet med Plejebørn, søgte Sundhedskommissionen Bevilling til Lønning af to faste Tilsynsdamer, mellem hvilke sjette Kreds deltes, — Fru C. Bohn og Fru L. Fossum overtog disse Poster —, samt til partiel Lønning af en tredje Dame, for at supplere det frivillige Tilsyn paa Vesterbro, hvor Frk. Ph. Petersen blev ansat.

Desuden have i Aarets Løb følgende Damer ydet deres velvillige Bistand ved Tilsynet:

1. *Kreds*: Fru Ch. Norrie, Frk. J. Petersen, Fru D. Schmiegelow, Frk. E. Sonne, Frk. A. Meldahl, Frk. D. Berner, Fru J. Hammeleff, Frk. Monica Jensen, Frk. J. Madson, Fru A. Hoff, Fru Steenbroe, Frk. Mary Eckermann, Frk. E. Rothe, Frk. M. Bølling, samt fratraadte i Aarets Løb: Frk. M. Blume, Fru Ch. Menberg, Fru Fossum, Frk. A. Rothe og Frk. Berendsen. 2. *Kreds*: Fru J. Levison, Fru Holm, Frk. Melchior, Fru Rasmussen, Fru L. Levy, Fru E. Hansen, Fru B. Klitgaard, Fru Øberg, Frk. A. Levy, Fru J. Trier, samt fratraadte i Aarets Løb: Fru Mygind og Frk. Ring-Petersen. 3. *Kreds*: Fru Anthonore Christensen, Frk. Bergmann, Frk. S. M. Jensen, Frk. Lesser, Frk. M. Schou, Frk. Th. Schultz, Frk. C. Seidelin, Fru S. Ulrik, Frk. Elisabeth Møller, samt fratraadt i Aarets Løb Frk. Outzen. 4. *Kreds*: Frk. M. Broberg, Frk. H. Knudtzon, Admiralinde Garde, Frk. A. Møller, Fru O. Møller. 5. *Kreds*: Justitsraadinde Abrahams, Fru Herfurth, Frk. Gosch, Frk. A. Gosch, Frk. Bønnelykke, Frk. Hoffmann, Etatsraadinde Jespersen, Professorinde Løffler, Frk. Mourier, Frk. Holstebro, Frk. Futtrup, samt fratraadt i Aarets Løb Fru H. Aagaard og Fru Petersen. 6. *Kreds*: Frøknerne Aller, Fru Hasselris, Frk. Jensen, Søster Kirstine, Søster Maren, Frk. Lassen, Fru Lever.

Til Oplysning i Sager vedrørende *den offentlige Sundhedspleie* er der — ligesom i de foregaaende 4 Aar — ved Stadslægens Foranstaltning sat en Række *Undersøgelser* i Gang *under Medvirkning af det hygiejniske Lægepersonale og Sundhedskommissionens Laboratorium*. En kort Redegørelse for Omfanget og Beskaffenheden af de derved foranledigede Arbejder findes i nedenstaaende Oversigt.

Efter Meddelelse af Laboratoriets Forstander, Professor *Stein* har der i Aaret 1891 været udført Undersøgelser af 1009 indsendte Prøver, og om Resultatet er der afgivet Beretning i 225 Skrivelser. Ved Laboratoriet har stadig været i Virksomhed 2 Assisterter med 7 Timers daglig Arbejdstid.

De indsendte Stoffer har været underkastede enten kemisk, mikroskopisk eller bakteriologisk Undersøgelse alene, eller efter Undersøgelsens Formaal kombineret Undersøgelse, og der er saaledes udført:

857 kemiske Undersøgelser.
85 mikroskopiske —
150 bakteriologiske —

De undersøgte Stoffer have været:

A. Drikkevand.

I. *Fuldstændig kemisk og mikroskopisk.* a) Kjøbenhavns filtrerede Vandledningsvand, 12 Prøver. b) Vandet taget fra Vandværkets Filtre 12 Prøver. c) Vandet taget fra forskellige Søer og Kilder 36 Prøver.

II. *Bakteriologisk Undersøgelse* (Kimtælling). d) filtreret Vand taget paa Vandværket 51 Prøver. e) Vandet taget fra Filtrene paa Vandværket 50 Prøver, f) Vandet taget fra Husledninger paa forskellige Steder i Byen 49 Prøver.

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse). a) indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 79 Prøver. b) udtaget af Politiet som Staldprøver hos udenbys Leverandører 39 Prøver. *Skummet Mælk.* c) Kvalitetsundersøgelse 3 Prøver. d) for Borsyretilsætning 20 Prøver. *Fløde.* 3 Prøver. *Smør* til Bedømmelse af Uforfalskethed 105 Prøver. *Kaffe* (brændt og malet) 10 Prøver. *Svinefedt* 1 Prøve. *Stødt Kanel* 1 Prøve. *Chokolade* 1 Prøve. *Tvebakker* 1 Prøve. *Rugbrød* 13 Prøver. *Landbrød* 10 Prøver. *Kødfars* 20 Prøver. „*Svensk Sodavand*“ 16 Prøver. *Sodavand* 46 Prøver. *Vin* 20 Prøver. *Olie til Bagningsbrug* 1 Prøve.

C. Giftundersøgelser.

Japanesiske Genstande (for Arsenik) 130 Prøver. *Tapetpapir* do. 1 Prøve. *Tøjer* do. 4 Prøver. *Pudsemidler* (for Cyan) 18 Prøver. *Kogekar* (Emaillens Modstandsevne) 10 Prøver. *Grønne Julelys* (for Arsenik) 63 Prøver. *Farvede Sukkervarer* og Farver dertil (Farvens Natur) 180 Prøver. *Sandkage* (for Giftstoffer) 1 Prøve. *Spiselige Husblaslanger* do. 1 Prøve. *Mel* do. 1 Prøve. *Mælk* do. 1 Prøve.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelse af Drikkevand . . . 210 Prøver.
do. af Fødemidler . . . 389 —
do. for Giftstoffer . . . 410 —

Ialt . . . 1009 Prøver.

Oversigt over Resultatet af de fuldstændig kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af Drikkevandet, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser findes i nedenstaaende Tabeller.

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampingsrest	Ammoniak	Salpetersyre (H N O ₃)	Salpetersyrling	Saltsyre (H Cl.)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halv-bunden Kulsyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O.)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold	4.840	-	0.094	-	0.874	0.942	1.210	-	1.480	0.338
Laveste do.	3.560	-	Spor	-	0.374	0.311	0.315	-	1.100	0.173

Indhold af organisk Stof.

	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Ufiltreret Vand	0.065	0.064	0.108	0.097	0.084	0.072	0.072	0.055	0.072	0.056	0.055	0.056
Filtreret do.	0.045	0.044	0.080	0.069	0.065	0.050	0.046	0.035	0.047	0.042	0.039	0.039

Ved den *bakteriologiske Undersøgelse* (Kimtælling) er fundet følgende Antal Kolonier i 1 C C af Vandet (hver Undersøgelse er foretaget dobbelt).

	Fra Vandværket		Fra Vandleddninger i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	42 Prøver	6 Prøver	31 Prøver
— 100 —	3 —	8 —	9 —
— 500 —	3 —	21 —	6 —
— 1000 —	1 —	10 —	1 —
— 2000 —	2 —	3 —	—
— 4000 —	—	—	1 —
— 7000 —	—	1 —	—
— 17000 —	—	—	1 —
Utallige	—	1 —	—
Ialt Prøver	51 Prøver	50 Prøver	49 Prøver

Ved den til Bedømmelse af Mælkens Kvalitet foretagne Undersøgelse er der bleven bestemt Indholdet af faste Stoffer og Fedt. De fundne Tal have grupperet sig paa følgende Maade:

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk
8 — 8 ¹ / ₂	-	1	0,2 — 0,3	-	2
9 — 9 ¹ / ₂	-	1	0,7 — 0,8	1	-
9 ¹ / ₂ — 10	-	1	1,0 — 1 ¹ / ₂	2	1
10 — 10 ¹ / ₂	3	-	1 ¹ / ₂ — 2	2	-
10 ¹ / ₂ — 11	2	-	2 — 2 ¹ / ₂	13	-
11 — 11 ¹ / ₂	13	-	2 ¹ / ₂ — 3	46	-
11 ¹ / ₂ — 12	31	-	3 — 3 ¹ / ₂	38	-
12 — 12 ¹ / ₂	43	-	3 ¹ / ₂ — 4	15	-
12 ¹ / ₂ — 13	23	-	4 — 4 ¹ / ₂	1	-
13 — 13 ¹ / ₂	2	-			
13 ¹ / ₂ — 14	1	-			
Antal Prøver	118	3	Antal Prøver	118	3

For *sød Mælk* har saaledes Indholdet af:

Faste Stoffer ligget imellem 11¹/₂—13 % i 97 Prøver o: 82 %

— — under 11¹/₂ % i 18 — - 15 %

— — over 13 % i 3 — - 3 %

Fedt — imellem 2¹/₂—4 % i 99 — - 84 %

— — under 2¹/₂ % i 18 — - 15 %

— — over 4 % i 1 — - 1 %

Skummet Mælk. Af 20 Prøver indeholdt 4 Borsyre (Aseptin), de øvrige vare frie derfor.

Fløde. I 3 Prøver fandtes imellem 12,4 % og 26,5 % faste Stoffer og imellem 2¹/₂ % og 19 % Fedt. Den ene Prøve var tilsat Soda.

- Smør.* 105 Prøver, hvoraf de 100 vare indkjøbte af Politiet paa Torvet, befandtes alle at være uforfalskede.
- Kaffe* (brændt og malet). Af 10 Prøver vare 2 rene; i 8, hvoraf 2 vare solgte som ren Kaffe, medens de andre vare solgte under Benævnelse af „Komposkaffe“, „Tilberedt Kaffe“, „Husholdningskaffe“, „Centralkaffe“ indeholdtes en stor Mængde Cichorie (Løvetand eller Roer), brændt Korn og Cacaoskaller.
- Svinefedt.* 1 Prøve, som var uforfalsket.
- Kanel* (stødt). 1 Prøve, som var forfalsket med en større Mængde Rismel.
- Chokolade.* 1 Prøve af saakaldt Vanille-Brudchokolade befandtes at være fri for Indblandinger, som kunde anses som Forfalskning.
- Tvebakker.* 1 Prøve, hvortil var anvendt et harsk Fedtstof, som ikke var Smør.
- Rugbrød.* 10 Prøver, som undersøgte paa Kobber og andre giftige Metaller fandtes at være frie for saadanne; af 3 Prøver, som undersøgte for Renhed var 1 ren, 2 indeholdt lidt Majs og Hvede.
- Landbrød.* 10 Prøver vare alle frie for Kobber og andre giftige Metalsalte.
- Kødfars.* Af 20 Prøver fandtes 2 frie for Borsyre, medens der til alle de andre var tilsat dette Konserveringsmiddel.
- Svensk Sodavand.* I 10 Prøver fandtes ikke Saccharin, i 6 fandtes dette Stof tilsat til Erstatning af en større eller mindre Mængde Sukker.
- Sodavand.* Af 46 Prøver vare 17 fuldstændig kobberfrie, 8 udviste Spor (under 0.001 i 1 Liter), 21 indeholdt metallisk Kobber imellem 0.001 gram og 0.004 gram i 1 Liter.
- Vin.* 20 Prøver Rødvin til Kvalitetsbedømmelse. Resultatet indgaar i en separat Sammenstilling med de tidligere i Laboratoriet foretagne Undersøgelser af Vin.
- Olie til Bageribrug* befandtes at være en ren Mineralolie.
- Japanesiske Gjenstande.* (Vifter, Skærme o. l.) Af 130 Prøver vare 70 arsenikfrie, 60 arsenikholdige.
- Tapetpapir.* 1 Prøve, som var arsenikfri.
- Tøjer.* 4 Prøver, som vare arsenikfrie.
- Pudsemidler.* Af 16 Prøver Pudsesæbe (Pudsemasse, Pudsepulver) fandtes Cyan som Spor i 1 Prøve, de andre indeholdt ikke Cyanforbindelser; i to Prøver Forsøvningsvædske fandtes Cyan som Cyansølv.
- Emaillen paa 10 Kogekar* modstod Kogning i $\frac{1}{2}$ Time med en 4% Eddike; der overgik ikke i Opløsning Bly eller andre sundhedsskadelige Metaller.
- Grønne Julelys.* Af 63 Prøver vare 57 arsenikfrie, 6 arsenikholdige.
- Farvede Sukkervarer* og flere af de dertil anvendte Farver. Af 180 Prøver var det i 28 Tilfælde paa Grund af en meget ringe Mængde Farvestof umuligt at angive Beskaffenheden af det anvendte Farvestof, og i 30 Tilfælde maatte af samme Grund Rigtigheden af dets Bestemmelse anses som tvivlsom. Med Undtagelse af forholdsvis faa Tilfælde, hvor Farven var Carmin eller Indigo, have Farvestofferne i alle de andre Tilfælde maattet henregnes til saadanne kunstige Farvestoffer, som almindeligvis sammenfattes under Benævnelsen Tjærefarvestoffer; der fandtes saaledes Rosanilinderivater, Phtaleiner, Nitrofarvestoffer og Azofarvestoffer. Paa Grund af disse Farvestoffers overordenlig store Farveevne, var Farvestoffet, selv hvor det fremtraadte meget stærkt paa Sukkervarerne, dog kun tilstede i meget ringe Mængde.
- I ingen af Prøverne fandtes Arsenik, giftige Metaller eller andre uorganiske Giftstoffer.
- Sandkager.* 1 Prøve indeholdt hverken Arsenik eller giftige Metaller.
- Spiselige Husblaslanger.* 1 Prøve var farvet med uskadelige Farvestoffer.
- Mel.* 1 Prøve Hvedemel var uden skadelige Indblandinger.
- Mælk.* 1 Prøve undersøgt for sundhedsskadelige Stoffer, som ikke paavistes.

I de 4 Aar, i hvilke Sundhedskommissionens Laboratorium har virket, har Antallet af de til Undersøgelse indsendte Prøver været 4457, fordelte saaledes:

	1888.	1889.	1890.	1891.
Drikkevand	268	210	209	210
Fødemidler	692	637	669	389
Stoffer for Gift	16	260	176	410
Undersøgelser af anden Art	199	88	23	"
	1175	1195	1077	1009

De af *Lægepersonalet* i 1891 udførte Undersøgelser, afgivne Erklæringer, Skøn m. m. vare følgende:

	Undersøgelser.	Erklæringer.
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	76	132
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	51	62
III. <i>Sundhedskommissionssager:</i>		
a) vedrørende Afløbsforhold og offentlig Renlighed.		
Vedtægtens Afsnit II og III	117	94
b) — Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV.	19	19
c) — Fabrikker og skadelige Næringsveje.		
Vedtægtens Afsnit V og X.	133	133
d) — Tilsyn med Næringsmidler.		
Vedtægtens Afsnit VI.	403	542
e) — Boliger. Vedtægtens Afsnit VII	52	55
f) — smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX	64	88
g) — Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI	1220	1158
h) — andre Forhold	"	35
Ialt	2135	2318

Med Hensyn til *Ordningen af Stadens Desinfektionsvæsen* blev der fra den 16. Januar 1891 truffet den Bestemmelse, at *al Desinfektion* af Personer, Effekter og Værelser *fremtidig skulde besørges ved Sundhedskommissionens Foranstaltning*. Begæring om Desinfektion udfærdiges herefter alene paa dertil indrettede trykte Blanketter, der erholdes udleverede paa samtlige Politistationer og Politivagte saavelsom i 3die Politinspektorat og indleveres paa dette sidste Sted i udfyldt Stand underskrevet af en Læge med nøjagtig Oplysning om den Paagældendes Navn og Bopæl saavelsom om efter hvilken Sygdom Desinfektionen ønskes udført og specificeret Opgivelse af, hvilke Effekter, der ønskes desinficerede. Forsaavidt de paagældende Genstande kunne taale Ovndesinfektion, udføres denne i de paa Blegdamshospitalet og Øresundshospitalet værende Ovne. Transporten til og fra Ovnene besørges i særlige Vogne af et omhyggeligt instrueret Personale, der tillige er forsynet med alt fornødent Materiel til Iværksættelse af Desinfektion af de smittede Værelser og det ikke udflyttede Bohave. Desinfektionen udføres efter de Regler, der i sin Tid ere fremsatte i Sundhedskommissionens Forslag i Skrivelse af 2. Maj 1888 til Magistraten (cfr. Borgerrepræsentationens Forhandlinger 24. og 31. Marts 1890 og 17. November 1890) og i Overensstemmelse med det senere — under 9. Marts 1891 — af det kongelige Sundhedskollegium udfærdigede Regulativ.

Efter en af Formanden for Desinfektionsstationen udfærdiget Opgørelse er der fra den 16. Januar og indtil den 31. December 1891 *ialt transporteret til Desinfektionsovnene og tilbage igjen et Antal Effekter, der fyldte 10105 Kubikalen*. Antallet af

Værelser, der ere blevne desinficerede af Stationens Mandskab, beløber sig til 2505. Til Desinfektionen af disse Værelser med tilstedeværende Bohave er der ialt medgaaet 6032 Timer, altsaa i Gennemsnit henved $2\frac{1}{2}$ Time for hvert Rum. Over Halvdelen af den begærede Desinfektion udførtes efter *Diphtheri* (5690 Kubikalen og 1717 Rum) i Henhold til Lov af 20. April 1888. Benyttelsen var i stadig Stigen i Aarets Løb og naaede i December op til 883 Kubikalen Effekter og 265 Rum. De for *Kopper* i Henhold til nævnte Lov paabudte Desinfektioner omfattede 565 Kubikalen Effekter og 122 Rum. For *Tuberkulose* er der i det Hele kun begært faa Desinfektioner; ialt for Betaling: 283 Kubikalen Effekter og 69 Rum, samt hos Ubemidlede: 412 Kubikalen Effekter og 55 Rum. I Betragtning af denne sidste Sygdoms Smitsomhed og betydelige Dødelighed vilde det være særdeles ønskeligt, om baade Befolkningen og Lægerne i langt større Udstrækning benyttede den Adgang til Desinfektion, som Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse med saa stor Liberalitet har aabnet.

Chr. Tryde.

H. Selmer.

Tabel 1.

Kjøbenhavns Mortalitetst-

Tabel for 1891.

Causæ mortis	I 1ste Aar								I 2det Aar		I 3die Aar		I 4de Aar		I 5te Aar	
	i første Maaned		i 2.—3. Maaned		i 4.—12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
2. Morbilli	-	-	1	-	8	5	9	5	8	15	2	3	2	1	-	
3. Scarlatina	-	-	-	-	1	-	1	-	6	3	8	3	-	4	1	
4. Diphtheritis	1	-	-	-	16	11	17	11	35	30	26	23	21	20	17	
5. Croup	-	-	1	1	5	4	6	5	27	20	15	16	18	14	17	
6. Tussis convulsiva	-	-	3	3	26	30	29	33	12	23	6	8	2	5	-	
7. Febris typhoidea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
8. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
9. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
10. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
11. Cholerae & Catarrhus intestinalis acutus	37	32	94	55	100	68	231	155	12	14	3	2	-	2	2	
12. Erysipelas faciei & ambulans	1	2	1	1	2	2	4	5	-	-	-	-	1	-	-	
13. Febris puerperalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
14. Pyæmia & Septicæmia (extra puerperium)	2	-	1	-	1	2	4	2	-	-	-	-	-	-	-	
15. Febris intermittens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16. Influenza	-	1	-	1	13	12	13	14	3	5	2	2	5	1	1	
17. Febris rheumatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
18. Alii morbi epidemici	1	-	1	-	1	1	3	1	-	1	1	1	2	2	2	
19. Malleus humidus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
20. Pustula maligna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
21. Alia venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
22. Syphilis acquisita	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
23. Syphilis congenita	4	2	4	3	2	2	10	7	-	1	-	-	-	-	-	
24. Alcoholismus chronicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
25. Delirium tremens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
26. Mors in ebrietate	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
27. Scrophulosis	-	-	1	-	1	1	2	1	-	-	1	-	-	-	1	
28. Hydrocephalus acutus	-	-	1	2	15	14	16	16	10	14	11	5	6	7	3	
29. Tuberculosis	-	-	1	5	11	8	12	13	5	5	1	2	2	4	1	
30. Phthisis pulmonum	-	-	-	-	3	4	3	4	6	4	5	4	6	2	1	
31. Tuberculosis in aliis corporis partibus	-	-	-	-	3	1	3	1	2	4	2	1	1	1	1	
32. Cancer ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
33. Cancer uteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
34. Cancer mammæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
35. Cancer in aliis corporis partibus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	
36. Rhachitis	1	-	2	1	26	24	29	25	13	9	-	-	-	1	-	
37. Diabetes mellitus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
38. Scorbutus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
39. Anæmia	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
40. Præcipitatio & Contusio	1	1	-	-	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	
41. Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
42. Suffocatio	2	4	-	-	1	1	3	5	-	-	1	-	-	-	-	
43. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
44. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
45. Ambustio	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	6	1	-	-	-	
46. Congelatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
47. Veneficium	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
48. Alii casus mortiferi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
49. Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
50. Strangulatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
51. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
52. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
53. Venenum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
54. Alii suicidii modi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
55. Homicidium	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
56. Cyanosis	10	5	-	-	-	-	10	5	-	-	-	-	-	-	-	
57. Debilitas congenita	94	72	7	9	2	1	103	82	-	-	-	-	-	-	-	
58. Spina bifida	2	1	-	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
59. Atelectasis pulmonum	13	7	-	-	-	-	13	7	-	-	-	-	-	-	-	
60. Alia vitia innata	8	8	1	2	7	3	16	13	2	1	-	-	1	-	-	

5-10 Aar		10-15 Aar		15-20 Aar		20-25 Aar		25-35 Aar		35-45 Aar		45-55 Aar		55-65 Aar		65-75 Aar		75-85 Aar		85 Aar og derover		Af ubekjendt Alder		Tilsammen af alle Aldere			Dødsarsag Nr.	
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	Begge Kjøen		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-		6
1	1	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	26	50	2.	
6	6	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	20	44	3.		
41	43	8	8	2	9	5	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	174	172	346	4.		
10	13	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	93	79	172	5.		
1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50	71	121	6.		
1	-	-	1	1	2	4	1	4	1	4	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	17	9	26	7.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10.	
1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	2	2	2	2	3	1	3	-	1	259	185	444	11.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	2	1	3	4	2	2	1	4	-	-	16	18	34	12.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	16	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	29	58	13.	
1	1	-	-	2	1	1	-	-	3	2	1	3	2	2	1	3	-	-	-	-	-	-	16	13	29	14.		
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15.	
1	1	-	1	13	12	13	14	3	5	2	2	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	161	234	395	16.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	8	21	17.		
4	-	4	1	1	3	3	1	-	2	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	15	37	18.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	1	1	1	1	2	1	-	-	9	4	13	22.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	8	18	23.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	9	21	24.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	1	27	25.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	1	7	-	4	-	4	-	1	-	-	-	-	-	26	1	27	25.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	2	2	1	2	-	1	1	-	-	-	-	9	4	13	26.		
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	27.		
14	17	1	2	1	-	2	2	6	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	72	69	141	28.			
6	6	2	1	2	3	2	3	3	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	40	76	29.			
9	14	2	17	21	21	37	19	87	68	80	57	53	31	33	31	29	20	8	4	-	-	380	300	680	30.			
4	4	3	2	2	3	2	2	5	5	3	4	6	2	1	-	3	-	1	2	-	-	39	32	71	31.			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	88	68	156	32.			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34.	
1	-	2	-	-	-	-	-	4	4	5	9	13	16	27	21	34	39	10	23	-	2	98	114					

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
I. Farsoter. Morbi epidemici.													
Kopper. Variolæ	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Mæslinger. Morbilli	10	4	6	7	7	5	5	1	-	1	3	1	50
Skarlagensfeber. Scarlatina	7	9	9	5	2	2	4	4	1	1	-	-	44
Ondartet Halssyge. Diphtheritis	32	23	33	22	22	30	23	21	14	36	45	45	346
Strubehoste. Croup	18	16	21	22	8	9	13	3	16	14	11	21	172
Kighoste. Tussis convulsiva	15	7	13	22	8	7	7	5	8	8	6	15	121
Typhoid Feber. Febris typhoidea	2	-	-	2	2	2	4	3	2	2	5	2	26
Exanthematisk Typhus. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Asiatisk Cholera. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kolerine & akut Diarrhoe. Cholerae & Catarrhus intestinorum acutus	11	14	19	16	15	35	64	105	72	45	22	26	444
Ansigts- og anden Vandrerosen. Erysipelas faciei & ambulans	1	5	8	3	5	4	4	1	1	-	1	1	34
Barsel-feber. Febris puerperalis	4	2	1	2	2	1	1	2	3	4	4	3	29
Ondartet Saarfeber. Pyæmia & Septicæmia	3	3	3	1	2	5	1	1	3	2	5	-	29
Grippe. Influenza	1	-	2	1	24	41	8	2	2	-	9	305	395
Akut Ledderheumatisme. Febris rheumatica	-	1	2	3	2	5	-	1	3	1	-	3	21
Meningitis cerebro-spinalis	1	-	-	3	2	7	6	8	4	3	-	-	34
Andre Farsoter. Alii morbi epidemici	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	3
II. Blodforgiftninger. Sangvinis infectiones.													
Dyriske Gifte. Venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erhvervet Syphilis. Syphilis acquisita	1	1	2	1	-	2	2	1	2	-	-	1	13
Medfødt Syphilis. Syphilis congenita	2	3	1	2	3	2	2	2	-	-	1	-	18
Brændevinssygd. Alcoholismus chronicus	3	2	3	-	3	2	-	2	-	4	1	1	21
Drankergalskab. Delirium tremens	-	2	3	-	1	4	2	5	3	2	-	5	27
Pludselig Død af Drik. Mors in ebrietate	3	1	-	-	2	1	1	2	-	1	-	2	13
III. Constitutionelle Sygdomme. Morbi constitutionales.													
Kirtelsyge. Scrophulosis	-	1	-	1	1	1	2	1	-	-	-	-	7
Akut Hjernevandsot. Hydrocephalus acutus	5	12	16	20	11	14	13	11	8	8	15	8	141
Akut Miliærtuberkulose. Tuberculosis acuta	5	2	4	8	14	12	11	4	3	5	2	6	76
Lungesvindst. Phthisis pulmonum	57	59	79	74	72	65	42	36	29	45	54	68	680
Tuberkulose i andre Organer. Tuberculosis in aliis corporis partibus	3	5	5	10	5	8	7	6	2	4	5	11	71
Kræft. Cancer	35	38	34	26	41	36	33	39	36	40	41	37	436
Engelsk Syge. Rhachitis	9	7	8	9	10	8	6	-	4	3	5	8	77
Sukkersyge. Diabetes mellitus	4	3	2	3	3	1	-	2	1	2	3	3	27
Skørbug. Scorbutus	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Anæmi. Anæmia	3	3	3	-	2	2	-	3	1	-	1	-	18
IV. Voldsomme Dødsårsager. Violente mortis causæ.													
Fald og Knusning. Præcipitatio & Contusio	2	5	3	5	5	6	7	3	8	3	5	6	58
Drukning. Submersio	3	2	-	2	2	8	6	4	5	4	1	3	40
Andre ulykkelige Hændelser. Alii casus mor- tiferi	7	2	1	5	1	2	2	2	-	3	3	2	30
Selv-mord. Suicidium	6	6	11	12	11	12	8	7	11	5	9	2	100
Mord og Drab. Homicidium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2
V. Dannelsesfejl. Vitia innata													
	28	20	17	17	18	28	21	29	23	18	14	24	257

Mortalitetstabel for 1891.

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
VI. Lokale Organsygdomme. Morbi singulorum organorum.													
Hjernebetændelse. Encephalitis & Meningitis ce- rebræ	7	9	16	21	18	17	11	10	16	8	15	16	164
Apoplexi. Apoplexia cerebri	14	13	15	19	12	7	6	12	7	15	12	11	143
Kroniske Hjernesygdomme. Morbi cerebri chronici	8	11	6	12	12	6	12	10	10	3	9	14	113
Sindssygd. Morbus mentalis	-	1	-	-	3	-	2	2	-	-	1	2	11
Stivkrampe og Mundklemme. Tetanus & Tris- mus	-	-	-	1	1	1	-	1	-	4	4	2	14
Konvulsioner. Ecclampsia	16	14	9	4	16	15	10	4	16	10	8	15	137
Kroniske Rygmarvssygdomme. Morbi medullæ spinalis chronici	4	4	2	4	8	2	3	2	3	1	2	1	36
Lungebetændelse. Pneumonia crouposa	36	20	18	40	47	40	21	9	6	11	26	49	323
Lungehindebetændelse. Pleuritis & Empyema	6	1	2	2	1	2	2	2	-	4	1	2	25
Brystkatarrh, akut Bronchitis. Bronchitis acuta simplex	10	7	11	5	6	4	3	3	3	2	2	23	79
Kapillær Bronchitis og katarrhalsk Lungebetændelse. Bronchitis capillaris & Pneumonia catarrhalis	34	31	40	28	41	11	10	11	9	10	29	63	317
Kronisk Bronchitis. Bronchitis chronica & Bron- chiectasis	9	3	8	7	11	8	2	2	2	1	9	15	77
Organisk Hjertesygdom. Morbus cordis	37	24	21	25	44	30	22	22	29	30	38	32	354
Bughindebetændelse. Peritonitis	5	4	5	5	6	4	5	6	6	7	8	6	67
Tarmslyngning og indeklemt Brok. Ileus, Intus- susceptio & Hernia incarcerata	4	2	5	2	1	3	2	4	3	1	6	2	35
Brights Sygdom. Nephritis albuminosa	9	12	11	8	12	7	7	8	11	10	12	6	113
Nyre- og Blæresten. Lithiasis renalis & vesicalis	-	1	-	2	1	2	3	1	-	-	-	-	10
Andre kroniske Underlivssygdomme. Alii morbi abdominales chronici	25	13	17	13	21	19	15	10	10	17	17	18	195
Andre Sygdomme i indre Organer. Alii morbi organo- rum interiorum	22	16	16	15	22	16	19	16	7	10	17	27	203
VII. Sygdomme i de ydre Dele. Morbi externarum partium corporis													
	8	6	11	6	7	13	12	10	16	7	9	6	111
VIII. Andre hyppige Dødsårsager. Alii causæ mortis frequentes.													
Alderdomssvaghed. Marasmus senilis	11	8	15	14	18	9	8	11	10	4	8	21	137
Tæring hos Smaabørn. Atrophia infantilis	16	12	19	14	22	14	21	29	21	28	31	25	252
Død under eller kort efter Fødselen (Barsel-feber ikke medregnet). Mors in partu aut brevi post eandem Pludselig Død uden kjendt Aarsag. Mors subitanea sine nota causa	1	-	-	-	3	1	1	2	-	1	1	3	13
Uangiven og slet specificeret Dødsårsag. Causa mortis male vel omnino non indicata	3	16	11	10	7	10	7	3	5	5	13	16	106
	12	8	7	12	12	7	3	5	7	8	5	15	101
Tilsammen. Summa	579	500	574	573	659	616	513	511	462	462	555	1000	7004
Heraf døde uden Lægebehandling. Mortui medico non vocato (in summa inclusi)	77	69	50	56	62	65	76	61	73	53	51	106	799
Dødfødte. Exanimis nati	26	22	33	25	32	18	19	28	21	22	17	25	288

Ville de
Copenhague

BULLETIN ANNUEL DE STATISTIQUE DÉMOGRAPHIQUE ET MÉDICALE. L'ANNÉE 1891.

Tab. 4. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i Kjøbenhavn i Aaret 1891. Naissances, décès et Mariages.

A.	Dødfødte Morts-nés		Dødsfald — Décès.														Levendefødte. Vivants-nés					Ægte- skaber Mariages		Af 1000 ere Taux corres- pondants sur 1000 habitants		
	Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Ialt. Total	Kjøn. Sexe		Uægte under 1 Aar Illégitime 0—1 an	Dødsfald efter Alderen. Répartition des décès par âge												Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Kjøn. Sexe		Ialt. Total	fødte. Natalité	døde. Mortalité	
				M.	F.		15—45				45—65				65—80						M.	F.				
	0—1	1—5		5—15	M.		F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.									
	Hele Kjøbenhavn. Total.	224	64	7004	3517	3487	576	1865	946	363	637	543	605	509	495	659	99	283	8276	2054	5326	5004	10330	2541	32.0	21.7
1. Gamle Bys ældre Del	16	-	276	132	144	9	43	31	11	26	26	24	33	32	33	3	14	247	31	150	128	278		17.0	16.9	
2. Gamle Bys yngre Del	18	4	650	312	338	22	103	67	23	58	47	73	52	77	86	17	47	526	76	305	297	602		18.2	19.7	
3. Gammelholm	3	-	130	60	70	1	14	14	8	17	14	13	10	12	15	4	9	110	9	65	54	119		14.7	16.1	
4. St. Annæ Øster Kvarter	3	1	413	178	235	5	21	12	4	17	18	47	37	82	103	11	61	136	15	82	69	151		12.3	33.7	
5. St. Annæ Vester Kvarter	21	23	700	348	352	77	190	80	32	59	56	67	65	46	72	6	27	654	98	416	336	752		24.2	22.5	
6. Christianshavn	8	1	409	218	191	31	109	45	28	44	35	42	32	19	37	6	12	482	43	296	229	525		25.8	20.1	
Indenvolds. La ville s. s.	69	29	2578	1248	1330	145	480	249	106	221	196	266	229	268	346	47	170	2155	272	1314	1113	2427		20.0	21.2	
7. Voldkvarteret	26	8	598	281	317	27	133	57	36	52	62	49	52	45	61	17	34	841	63	456	448	904		21.8	14.4	
8. Østerbro	13	1	348	170	178	17	115	55	15	19	23	32	26	20	26	5	12	513	27	276	264	540		29.5	19.0	
9. Blegdamskvarteret	20	4	637	337	300	71	215	107	38	56	42	46	41	29	49	4	10	929	73	515	487	1002		33.6	21.4	
10. Nørrebro	13	2	485	250	235	56	192	118	38	24	30	32	12	17	15	3	4	778	80	390	468	858		38.9	22.0	
11. Blaagaardskvarteret	22	5	842	416	426	115	276	122	52	73	65	55	52	44	76	6	21	1041	162	636	567	1203		33.5	23.5	
12. Vesterbro	41	2	1197	610	587	120	416	213	63	88	88	82	77	55	72	14	29	1781	163	1002	942	1944		36.0	22.2	
Udenvolds. Les faubourgs	135	22	4107	2064	2043	406	1347	672	242	312	310	296	260	210	299	49	110	5883	568	3275	3176	6451		32.0	20.4	
Fødselsstiftelsen. La maternité	19	12	28	10	18	20	26	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	238	1214	737	715	1452				
Garnisonen. La garnison	-	-	41	41	-	-	-	-	-	40	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Ikke bosatte. Non domiciliés	1	1	250	154	96	5	12	25	15	64	35	42	20	17	14	3	3	-	-	-	-	-				

Tab. 4.

B.	Dødsårsager.																						
	Epidemiske Sygdomme. Morbi epidemici																						
	Kopper. Variolæ	Mæslinger. Morbilli	Skarlagenfeber. Scarlatina	Ondartet Halsøge og Strubeh. Diphtheritis & Croup	Kighoste. Tussis convulsiva	Typhoid Feber. Febris typhoidea.	Influenza.	Kolerine og akut Diar-rhoe. Cholérine & Catarrhus intestinalis acutus	0-1	1-65	over 65	Rosen. Erysipelas.	Barsel-feber. Fb. puerperalis	Pyæmi & Septicæmi	Gigtfeber. Fb. rheumatica	Meningitis cerebro- spinalis	0-1	Lungebetændelse	1-65	Pneumonia crouposa	Andre akutte Sygdomme. Alii morbi pulmon. acuti	Andre epidemiske Sygdomme. Alii morbi epidemici	Ialt af epid. Sygdomme. Summa morb. epidemici.
Hele Kjøbenhavn. Total	6	50	44	518	121	26	395	386	45	13	34	29	29	21	34	43	280	421	3	2498			
1. Gamle Bys ældre Del	-	1	4	14	4	-	17	8	-	-	1	1	1	1	-	-	14	11	-	77			
2. Gamle Bys yngre Del	-	5	1	37	10	5	47	16	4	3	1	1	2	3	4	3	20	28	1	191			
3. Gammelholm	-	1	2	10	2	2	9	2	-	-	1	-	-	-	-	-	2	2	-	37			
4. St. Annæ Øster Kvarter	-	-	-	5	-	-	37	2	-	3	1	-	-	1	-	-	40	22	-	111			
5. St. Annæ Vester Kvarter	-	8	1	37	18	3	44	34	5	-	5	2	4	2	-	4	24	42	-	233			
6. Christianshavn	-	4	3	26	4	1	24	20	3	1	5	3	3	3	3	3	13	24	-	143			
Indenvolds. La ville s. s.	-	19	11	129	38	11	178	82	12	7	14	7	10	10	7	10	117	129	1	792			
7. Voldkarteret	-	2	9	39	5	3	43	26	4	2	3	1	3	1	1	1	26	34	-	203			
8. Østerbro	-	-	3	32	7	3	24	30	1	-	1	3	3	2	4	2	13	24	-	152			
9. Blegdamskvarteret	6	2	5	61	3	-	38	47	6	-	1	-	3	1	12	9	18	36	-	248			
10. Nørrebro	-	5	2	58	11	-	19	45	4	-	5	3	-	1	1	9	16	30	-	209			
11. Blaagaardskvarteret	-	5	7	58	15	1	47	65	6	1	5	4	5	1	2	3	25	68	2	320			
12. Vesterbro	-	14	7	108	42	5	36	91	12	2	4	7	2	2	5	9	45	93	-	484			
Udenvolds. Les faubourgs	6	28	33	356	83	12	207	304	33	5	19	18	16	8	25	33	143	285	2	1616			
Fødselsstiftelsen. La maternité	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3			
Garnisonen. La garnison	-	2	-	5	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	13	2	-	27			
Uden Bolig. Non domiciliés	-	1	-	28	-	3	6	-	-	1	1	2	3	3	-	-	7	5	-	60			

Causes de décès

0-15	Andre akutte Sygd. Alii morbi acuti										Kroniske Sygdomme. Morbi chronici										Andre Dødsårsager. Aliæ causæ mortis										Ialt Total	Deraf døde uden Lægebehandling. Sine medico mortui (in summa totali inclusi).
	Hjernebetændelse Meningitis cerebri	Apoplexia	Krampe. Convulsiones	Bughindebetændelse Peritonitis	Andre akutte Sygdomme. Alii morbi acuti	Lungevandsot. Phthisis pulmonum	Andre tuberkuløse Sygd. Alii morbi tuberculosi	Kræft. Cancer	Engelak Syge. Rachitis	Syphilis	Bright's Sygdom. Mb. Brightii	Hjertesygdom. Mb. cordis	Kroniske Hjernesygdomme. Mb. cerebri chron.	Kroniske Brystsygdomme. Mb. pulm. chron.	Kroniske Underlivsygdomme. Mb. abdom. chron.	Rygmarvsygdomme. Mb. medullæ spinal	Sygdomme i de ydre Dele. Mb. ext. partium	Ulykkestilfælde. Mors violenta accid.	Selv mord. Suicidium	Tæring hos Smaa børn. Atrofia infant.	Alderdom. Senilitas	Alkoholismus	Medfødte Fejl Vicia innata.	Pludselig Død. Mors subitanea	Ubekendt og uangivet. Causa mortis ignota	Andre Årsager. Aliæ mortis cause						
142	22	143	151	67	95	680	295	436	77	13	18	113	354	124	161	205	36	111	128	102	252	137	61	257	106	101	119	7004	799			
3	-	9	8	2	4	30	8	26	3	1	-	6	16	3	6	11	5	4	5	8	7	7	7	8	4	1	7	276	25			
6	4	20	10	7	15	51	20	63	4	4	1	13	51	14	23	22	4	4	10	7	15	23	8	11	13	16	20	650	82			
2	-	3	2	3	4	8	5	9	-	1	1	1	7	2	4	7	1	4	3	4	4	-	2	5	3	1	5	130	12			
3	-	17	3	1	6	53	6	37	-	1	1	12	33	25	11	15	3	11	2	5	3	18	2	6	12	-	16	413	15			
20	6	10	18	7	14	70	25	46	7	2	3	13	40	8	28	16	3	11	13	9	17	15	6	36	8	4	12	700	68			
15	-	4	7	9	10	44	17	20	5	-	2	7	21	6	11	14	1	6	11	7	17	5	7	11	4	3	2	409	43			
49	10	63	48	29	53	256	81	201	19	9	8	54	168	58	83	85	17	40	44	40	63	68	32	77	44	25	62	2578	245			
13	3	11	10	10	4	47	27	43	5	1	2	10	43	16	20	10	3	9	12	7	17	20	2	21	11	9	9	598	61			
10	1	7	10	2	3	28	17	25	9	-	-	4	14	2	1	7	-	2	7	4	11	5	1	16	4	1	5	348	41			
13	1	16	16	7	7	72	28	25	10	-	1	7	27	10	13	23	5	6	7	11	33	7	1	22	9	9	3	637	72			
17	-	9	13	3	3	38	17	13	8	-	1	8	14	1	6	10	1	13	6	5	29	4	3	32	2	18	2	485	69			
10	4	18	17	2	7	92	45	44	19	-	-	6	37	17	14	26	3	11	10	7	42	13	10	27	19	9	13	842	119			
25	1	13	34	9	13	115	66	52	7	1	4	16	43	17	22	31	6	21	23	13	57	18	3	43	13	27	20	1197	165			
88	10	74	100	33	37	392	200	202	58	2	8	51	178	63	76	107	18	62	65	47	189	67	20	161	58	73	52	4107	527			
1	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	15	2	-	-	28	-			
-	1	1	-	-	-	3	2	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	41	-			
4	1	4	1	4	5	29	12	32	-	2	1	7	8	3	2	12	1	6	16	15	-	2	9	4	2	3	5	250	27			

Tab. 5. Oversigt over epidemiske Sygdomstilfælde, anmeldte af Lægerne i (Morbidity épidémique d'après l'indica-

Morbi epidemici.	Gamle Bys ældre Del 16,380 Indb.		Gamle Bys yngre Del 33,020 Indb.		Gammelholm 8,070 Indb.		St. Annæ Øster Kvarter 12,250		S Annæ Vester Kvarter 31,140 Indb.		Christianshavn 20,340 Indb.		Indenfor ældre Voldlinie La ville s. 121,300 Indb.		Voldkvarteret 41,390 Indb.		Østerbro 18,290 Indb.		Blegdamskvarteret 29,780 Indb.		Nørrebro 22,040 Indb.		Blaagaardskvarteret 35,870 Indb.		Vesterbro 53,930 Indb.		Udenfor ældre Voldlinie Les faubourgs 201,300 Ind.		Rheden og Havnen		Deraf behandlede paa Hospital				
1. Variolæ	-	1	-	1	1	5	8	2	3	78	-	1	-	84	-	92	-	92	-	92	-	92	-	92	-	92	-	92	-	92	-	92	-	92	
2. Dysenteria	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
4. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5. Febris typhoidea	15	31	6	12	20	8	92	27	22	23	12	31	54	169	20	150	4	154	-	154	-	154	-	154	-	154	-	154	-	154	-	154	-	154	
6. Meningit. cerebrosp. epidem.	-	4	1	1	-	4	10	1	4	18	4	3	3	33	1	22	1	23	-	23	-	23	-	23	-	23	-	23	-	23	-	23	-	23	
7. Diphtheria	109	239	81	84	410	173	1096	437	277	496	292	335	709	2549	18	1687	230	1917	-	1917	-	1917	-	1917	-	1917	-	1917	-	1917	-	1917	-	1917	
8. Croup	19	25	1	3	37	33	123	33	40	47	61	54	73	308	-	355	-	355	-	355	-	355	-	355	-	355	-	355	-	355	-	355	-	355	
9. Scarlatina	51	105	25	32	102	109	424	164	142	181	142	138	122	988	3	525	21	546	-	546	-	546	-	546	-	546	-	546	-	546	-	546	-	546	
10. Morbilli	97	228	95	32	197	85	784	254	99	105	115	105	303	981	2	18	39	57	-	57	-	57	-	57	-	57	-	57	-	57	-	57	-	57	
11. Varicellæ	26	53	50	82	59	29	249	122	30	82	50	69	84	437	1	47	1	48	-	48	-	48	-	48	-	48	-	48	-	48	-	48	-	48	
12. Influenza	1470	2401	967	1312	1926	1500	9576	3925	2152	2283	1387	2587	3679	16015	155	694	137	831	-	831	-	831	-	831	-	831	-	831	-	831	-	831	-	831	
13. Tussis convulsiva	62	120	35	43	217	144	621	201	102	147	97	157	409	1113	-	39	1	40	-	40	-	40	-	40	-	40	-	40	-	40	-	40	-	40	
14. Angina parotidea	8	31	6	10	84	29	168	15	6	10	9	20	23	85	15	-	102	102	-	102	-	102	-	102	-	102	-	102	-	102	-	102	-	102	
15. Febris intermittens	9	3	1	3	8	-	24	3	2	2	2	3	13	25	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	
16. Febris puerperalis	4	10	2	9	37	11	73	7	9	16	14	14	22	82	-	50	-	50	-	50	-	50	-	50	-	50	-	50	-	50	-	50	-	50	
17. Erysipelas	40	83	16	29	112	99	379	106	44	67	66	85	131	499	9	214	83	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	
18. Febris rheumatica	68	104	19	52	121	92	456	100	31	59	40	97	126	453	11	211	59	270	-	270	-	270	-	270	-	270	-	270	-	270	-	270	-	270	
19. Pneumonia crouposa	64	131	23	43	141	93	495	136	98	159	79	132	267	871	33	330	84	414	-	414	-	414	-	414	-	414	-	414	-	414	-	414	-	414	
20. Tracheo-Bronchitis	572	1034	277	439	1218	755	4295	1288	502	832	696	1236	2199	6753	89	102	195	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	-	297	
21. Bronchopn. & Bronchit. cap.	85	142	26	46	133	129	561	134	99	145	183	237	277	1075	5	95	3	98	-	98	-	98	-	98	-	98	-	98	-	98	-	98	-	98	
22. Angina tonsillaris	437	817	318	357	818	502	3249	1210	557	570	447	717	1238	4739	145	167	227	394	-	394	-	394	-	394	-	394	-	394	-	394	-	394	-	394	
23. Cholérine & Catharr. int. ac.	321	588	152	247	656	801	2765	732	460	622	540	884	1225	4463	32	135	32	167	-	167	-	167	-	167	-	167	-	167	-	167	-	167	-	167	
Summa morb. epidem.	3457	6151	2106	2837	6297	4601	25449	8897	4679	5944	4236	6905	11058	41719	540	4936	1219	6155	-	6155	-	6155	-	6155	-	6155	-	6155	-	6155	-	6155	-	6155	
Alii morbi.	211	186	261	232	202	226	210	215	256	200	192	193	205	207	*)																				
24. Gonorrhoea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	1091	141	1232	-	1232	-	1232	-	1232	-	1232	-	1232	-	1232	-	1232	-	1232	-	1232
25. Ulcus venereum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	82	29	111	-	111	-	111	-	111	-	111	-	111	-	111	-	111	-	111	-	111
26. Syphilis acqvisit. (e coit. imp.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	285	13	298	-	298	-	298	-	298	-	298	-	298	-	298	-	298	-	298	-	298
27. Syphilis (acqvisit.) insons	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	-	4	-	4	-	4	-	4	-	4	-	4	-	4	-	4	-	4
28. Syphilis congenita	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13
29. Scabies	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	434	61	495	-	495	-	495	-	495	-	495	-	495	-	495	-	495	-	495	-	495
30. Delirium tremens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	231	-	231	-	231	-	231	-	231	-	231	-	231	-	231	-	231	-	231	-	231
Summa summarum														586	7077	1463	8540	-	8540	-	8540	-	8540	-	8540	-	8540	-	8540	-	8540	-	8540	-	8540

*) Antal af Sygdomstilfælde paa 1000 af Befolkningen.

Kjøbenhavn i Aaret 1891, fordelt efter Alder, Kjønn, Maaneder og Lokaltet. (Morbidity épidémique d'après l'indication obligatoire des médecins.)

Fra 0-1 Aar	Fra 1-5 Aar	Fra 5-15 Aar	Fra 15-65 Aar		Over 65 Aar		Ialt. Total	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt. Total			
			Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder																	
-	2	1	78	9	2	-	92	37	48	1	5	-	-	-	1	-	-	-	-	-	92	1.	
-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	2.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.
-	13	77	102	89	-	-	281	13	8	14	18	20	18	18	60	39	35	28	10	281	5.		
5	11	8	9	11	-	-	44	2	1	-	4	3	20	4	-	5	4	1	-	44	6.		
37	833	1477	559	746	2	6	3660	346	305	244	260	275	331	254	294	284	332	391	344	3660	7.		
29	298	97	1	6	-	-	431	41	38	37	37	22	25	20	22	31	50	56	52	431	8.		
24	427	799	67	97	1	-	1415	247	179	113	137	87	112	87	94	109	98	89	63	1415	9.		
103	719	842	63	40	-	-	1767	293	220	229	292	290	147	113	32	31	37	40	43	1767	10.		
46	289	336	7	9	-	-	687	91	126	73	61	55	26	18	6	25	43	100	63	687	11.		
391	2441	3677	7261	10523	490	963	25746	245	175	148	529	3711	1824	428	148	119	91	2923	15405	25746	12.		
283	968	458	9	16	-	-	1734	158	176	246	163	95	127	120	124	94	122	149	160	1734	13.		
-	33	86	119	29	1	-	268	31	19	18	26	49	46	20	10	12	13	14	10	268	14.		
1	5	7	12	19	3	2	49	5	5	4	8	4	4	-	2	6	4	3	4	49	15.		
-	-	-	-	155	-	-	155	7	23	10	17	17	12	8	17	12	15	10	7	155	16.		
14	23	64	365	360	22	39	887	81	68	88	69	78	102	72	86	57	60	64	62	887	17.		
-	13	78	489	314	14	12	920	94	75	107	97	100	108	55	69	43	52	68	52	920	18.		
69	184	211	493	306	41	95	1399	171	115	148	176	181	121	48	33	46	49	121	190	1399	19.		
1221	2347	1835	2234	2809	242	449	11137	155															

Tab. 6. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1891.

Kjøbenhavn. Ville de Copenhague.		Befolkning. Population							Af 1000 Individer døde i 1891		Areal i Tdr. Land	
		Beregnet 1. Juli 1891.	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Beboelsetæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede	af epidemiske Sygdomme		af alle Døds-aarsager tilsammen
				0—1 Aar	1—5 Aar	5—15 Aar	15—65 Aar	over 65 Aar				
Hele Byen*). Total		323000	100.0	2.6	9.3	18.7	64.2	4.8	1.7	7.7	21.7	4050
Quartiers	Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	16380	5.1	1.5	6.3	15.4	69.6	6.9	1.3	4.7	16.9	} 440
	— II. Gamle Bys yngre Del	33020	10.2	1.7	6.8	15.7	68.9	6.7	1.3	5.8	19.7	
	— III. Gammelholm	8070	2.5	1.7	6.0	14.6	72.5	4.9	1.1	4.6	16.1	
	— IV. St. Annæ Øster	12250	3.8	1.6	4.6	12.2	69.8	11.1	0.9	9.0	33.7	
	— V. St. Annæ Vester	31140	9.6	2.4	8.9	17.8	65.6	5.2	2.1	7.5	22.5	
	— VI. Christianshavn	20340	6.3	2.4	8.9	19.4	63.5	5.7	1.7	7.0	20.1	
Indenfor gamle Voldlinie. La ville		121200	37.5	1.9	7.3	16.4	67.6	6.4	1.4	6.5	21.2	1200
Quartiers	Kvarter VII. Voldkvarteret	41390	12.8	2.0	7.3	15.7	69.6	4.7	1.5	4.9	14.4	} 1840
	— VIII. Østerbro	18290	5.7	2.7	10.9	21.7	60.6	3.8	1.6	8.3	19.0	
	— IX. Blegdam	29780	9.2	3.2	11.3	20.1	61.3	3.9	1.9	8.3	21.4	
	— X. Nørrebro	22040	6.8	3.8	13.8	24.6	55.2	2.5	2.4	9.5	22.0	
	— XI. Blaagaard	35870	11.1	3.2	10.7	21.8	59.8	4.3	2.5	8.9	23.5	
	— XII. Vesterbro	53930	16.7	3.3	11.7	20.8	60.5	3.5	1.9	8.9	22.2	
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs		201300	62.3	3.0	10.7	20.3	61.9	3.9	1.9	8.0	20.4	2850
		Calculée le 1. Juillet 1891.	Répartition par le pourcens	0—1	1—5	5—15	15—65	65—	Densité de la population (habitants par 40 mètres carrés de l'aire des longements)	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie
				Répartition pourcent par âge						Mortalité de l'an 1891 sur 1000 habitants		

Kvarter I.: St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.

Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snarens Kvarter.

Kvarter III.: Gammelholms Rode.

Kvarter IV.: Nyhavns, Marmorkirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.

Kvarter V.: Gothersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nyboders Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode.

Kvarter VII.: Kommunehospitalets, Peblingesøens, og Ørstedparkens Rode, Vestervolds og Østervolds Kvarter samt Citadellet.

Kvarter VIII.: Østerbros og Strandvejens Rode.

Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Rode.

Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Fælled Rode.

Kvarter XI.: Blaagaards og Kirkegaards Rode.

Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Sorte Hests, Enghavevejs, Vesterfælleds og Kvægtorvets Rode.

* I Totaldødeligheden ere tillige indbefattede de udenbyes boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Aux chiffres de la mortalité totale sont compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

Tabel 9.

Tabellarisk Oversigt

over

Diphtheriens Styrke i Kjøbenhavn

1887—1890

efter

Aar, Lokaltet og Aldersklasser.

D.

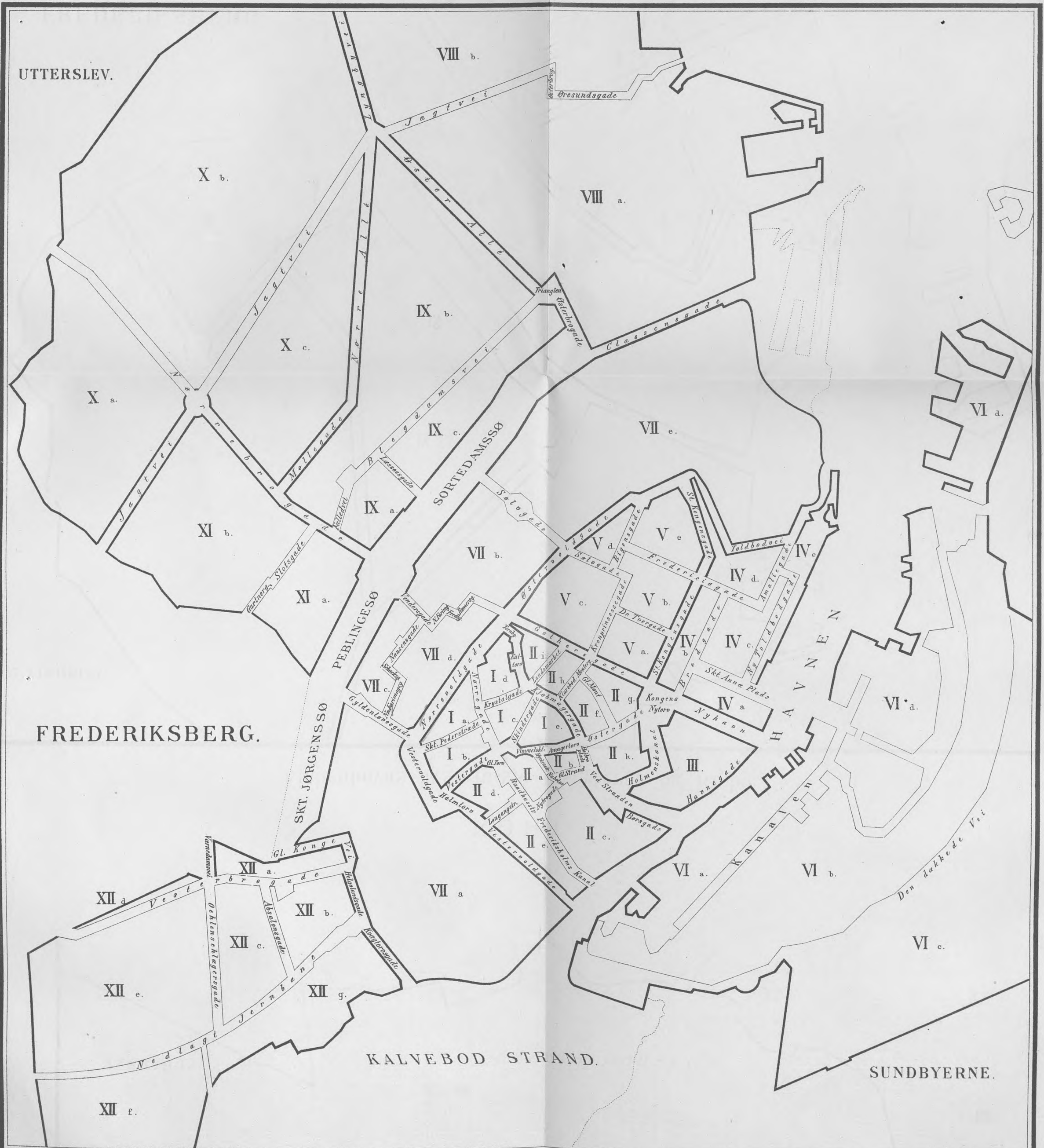
Hele Tidsrummet efter Roder: Alderen 1—14.

Alder:	1-4	5-14	1-4	5-14	1-4	5-14	1-4	5-14	1-4	5-14	1-4	5-14	1-4	5-14	1-4	5-14		
I	a		b		c		d		e		II	a		b		c		
	9	3	9	5	4	2	12	5	6	6		4	3	2	1	1	1	
	12		14		6		17		12			7		3		2		
	10	5	11	5	3	2	10	6	11	3		8	3	1	2	0	0	
	15		16		5		16		14			11		3		0		
II	d		e		f		g		h		i		k		III	a		
	9	5	4	4	9	4	10	4	16	5		9	5	9	6	18	10	
	14		8		13		14		21			14		15		28		
	7	8	6	5	10	9	10	5	20	10		11	6	19	13	16	13	
	15		11		19		15		30			17		32		29		
IV	a		b		c		d		e		V	a		b		c		
	4	3	3	2	2	2	9	3	1	1		15	10	48	17	0	0	
	7		5		4		12		2			25		65		0		
	1	3	3	1	1	1	5	0	1	0		15	7	55	27	0	0	
	4		4		2		5		1			22		82		0		
V	d		e		VI	a		b		c		d						
	5	2	35	15	10	7	39	21	0	0		0	0					
	7		50		17		60		0			0						
	5	1	31	18	11	4	55	20	0	0		0	0					
	6		49		15		75		0			0						
VII	a		b		c		d		e		VIII	a		b		IX	a	
	6	4	23	12	20	15	15	9	27	15		51	24	8	6	13	7	
	10		35		35		24		42			75		14		20		
	6	4	16	8	23	14	16	6	18	9		45	17	8	7	10	11	
	10		24		37		22		27			62		15		21		
IX	b		c		X	a		b		c		XI	a		b		XII	a
	22	10	62	25	36	15	30	13	25	12		58	29	78	35	4	4	
	32		87		51		43		37			87		113		8		
	20	3	54	15	41	16	27	12	21	16		62	25	81	35	1	4	
	23		69		57		39		37			87		116		5		
XII	b		c		d		e		f		g							
	45	16	71	30	4	3	47	23	0	0		1	0					
	61		101		7		70		0			1						
	44	23	69	33	2	2	50	21	0	0		0	0					
	67		102		4		71		0			0						

Stadens hygiejniske Kvarterer og Roder samt deres Folketal.

Signatur		Benævnelse	Befolkningen efter Tælling		Signatur		Benævnelse	Befolkningen efter Tælling	
Kvarter	Rode		1. Febr. 1885	1. Febr. 1890	Kvarter	Rode		1. Febr. 1885	1. Febr. 1890
I		Gamle Bys ældre Del			VI		Christianshavn		
	a	St. Peders Rode	3751	3495	a		Frederiks Kirkes Rode	5299	5274
	b	Bispegaardens -	4571	4267	b		Frelsers Kirkes -	12842	13901
	c	Universitetets -	1741	1639	c		Amagerbros -	136	195
	d	Synagogens -	4409	4204	d		Nyholms samt Søforternes -	255	541
	e	Frimands -	3542	3167	VII		Voldkvarteret		
II		Gamle Bys yngre Del			a		Vestervolds -	2853	4586
	a	Snarens -	3968	3505	b		Kommunehospitalets -	9277	9129
	b	Gl. Strands -	1331	1185	c		Peblingesøens -	8706	8464
	c	Slotsholms -	626	649	d		Ørstedsparkens -	7564	7171
	d	Raadhusets -	5016	4562	e		Østerv. og Citadellet -	9476	10453
	e	Kalvebodernes -	3077	2969	VIII		Østerbro		
	f	Pilestrædes -	3761	3383	a		Østerbros -	8556	13365
	g	Hovedvagtens -	4623	4032	b		Strandvejs -	2832	3241
	h	Trinitatis Kirkes -	4666	4188	IX		Blegdamskvarteret		
	i	Reformert Kirkes -	4327	4035	a		Ravnborgs -	5300	5131
	k	Nicolais -	6205	5595	b		Sanct Hans -	3561	7913
III		Gammelholm			c		Blegdams -	9605	14001
	a	Gammelholms -	8728	8230	X		Nørrebro		
IV		St. Annæ Øster			a		Havremarkens -	2157	6202
	a	Nyhavns -	3610	3339	b		Lersøens -	6002	7487
	b	Marmorkirkens -	2614	2676	c		Fælled -	5891	6444
	c	Amalienborgs -	3060	2925	XI		Blaagaardskvarteret		
	d	Frederiks Hospitals -	2994	3287	a		Blaagaards -	15505	16421
	e	Toldbodens -	142	137	b		Kirkegaards -	18557	19053
V		St. Annæ Vester			XII		Vesterbro		
	a	Gothersgades -	6629	6304	a		Gl. Kongevejs -	2987	3471
	b	Frimurerlogens -	12992	12242	b		Gasværkets -	9559	11151
	c	Kongens Haves -	417	405	c		Skydebanens -	14338	18795
	d	Garnisons Hospitals -	2129	2156	d		Sorte Hest's -	1583	2638
	e	Nyboders -	10395	10385	e		Enghavevejs -	7399	14207
					f		Vesterfælleds -	3	2
					g		Kvægtorvets -	66	95

KORT
 over
 Københavns hygiejniske Kvarterer og Roder.

Carl Otto Ewald lith. Etahl

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1892.

AF

STADSLÆGE DR. CHR. TRYDE.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1893.

Staden Kjøbenhavn har i Aaret 1892 kun været lidet hjemsøgt af epidemiske Sygdomme. Antages Folkemængden ved Aarets Midte — i Henhold til den sidste Folketælling i 1890 og de af Administrationen i 1892 optagne Mandtalslister — at have været 330000, faar man en *epidemisk Sygelighed* af 161 Tilfælde pr. 1000 Indbyggere. I de sidste 15 Aar 1877—91 har denne Sygelighed vexlet fra 129 p. m. i 1885 indtil 209 p. m. i 1891; gennemsnitlig har den været 165 p. m.

	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	39350	32594	150
1878	38433	31259	140
1879	55144	47238	203
1880	48352	40239	168
1881	48445	39505	158
1882	55029	46195	181
1883	49290	39221	142
1884	57878	47285	173
1885	47499	36775	129
1886	54971	44359	153
1887	59889	50603	171
1888	49807	41354	136
1889	66336	58276	189
1890	61894	54142	171
1891	75005	67708	209
1892	60626	53371	161

At den epidemiske Sygelighed har været forholdsvis ringe, skyldes nu ikke blot den Omstændighed, at enkelte af de alvorligere epidemiske Sygdomme (Kopper m. fl.) slet ikke har vist sig. Det beror tillige paa, at saagodtsom alle de sædvanligt herskende epidemiske Sygdomme har været mindre udbredte end i de foregaaende Aar. Dette gælder saaledes Diphtheri, Skarlagensfeber, Influenza, typhoid Feber, Barselfeber, Rosen og Lungebetændelse. Kun Mæslinger, akut Tarmkatarrh med Kolerine og tildels Kighoste have naaet en større Udbredelse, medens de egentlige Saisonsygdomme: Brystkatarrh og Halsbetændelse have forholdt sig omtrent som i det foregaaende Aar. Ogsaa hvad angaar Dødeligheden stiller Forholdet sig gunstigt i 1892. Trods et betydeligt Antal Dødsfald af Influenza i Aarets første Maaneder — Efterdønninger af Epidemien i 1891 -- har den almindelige Dødelighed for hele Aaret været mindre end i noget tidligere Aar, nemlig kun 20.0 pro mille. Med Fradrag af de udenbys Personer, der ere indbragte til og døde paa Stadens Hospitaler, hvilke Dødsfald jo i Virkeligheden ikke bør belaste Hovedstadsbefolkningens Dødelighed, reduceres denne endog til 19.4 p. m.

I Tab. 5 findes en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, fordelte efter Byens hygiejniske Kvarterer (med Hensyn til hvis Udstrækning og Beliggenhed henvises til Anmærkningen under Tab. 6 samt vedføjede Kort), efter Alder og Køn samt efter Maanederne. Tab. 1, 2, 3 og 4 A og B give lignende Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfald, medens Tab. 6 viser de enkelte Kvarterers Dødelighed i Forhold til Folkemængden og tilsvarende Fordeling af den levende Befolkning efter Aldersklasser m. m. Udførligere Oplysning om Byens Sygelighed og Dødelighed vil kunne findes heri.

Af *Mæslinger* (Morbilli) anmeldtes i Aarets Løb 4723 Tilfælde mod ikkun 1767 i det foregaaende Aar; medens Slutningen af en Epidemi fra 1890 strakte sig ind i Aaret 1891, i hvis første Halvdel der forekom 1471 Tilfælde, var dets sidste Halvdel kun hjemsogt af sporadiske Tilfælde (ialt 296). I 1892 begyndte Sygdommen straks at tage til fra Aarets Begyndelse indtil April, i hvilken Maaned anmeldtes 960 Tilfælde; men herfra aftog den uafbrudt indtil September, der havde 129 Tilfælde. I Aarets 3 sidste Maaneder var der atter en mindre Forøgelse, som imidlertid paany er afløst af Nedgang i det første Kvartal af 1893. Der indtraf 180 Dødsfald i hele Aaret, i Forhold til de anmeldte Tilfældes Tal den samme lave Dødelighed som under den sidste større Epidemi i 1890. Epidemien var betydelig mindre i sin Udbredelse end de i de tidligere Aar forekommende. Ligesom Epidemien i 1890 havde den sin Kulmination i Foraars til Sommer.

Skarlagenseber (Scarlatina) er i 1892 optraadt med et i Forhold til de foregaaende Aar ringe Antal Tilfælde; i Sammenligning med 1891 og 1890 er den aftagen med ikke mindre end henholdsvis 40 % og 59 %. Sygdommen har næsten naaet den samme ringe Udbredelse som i det sidste ikke-epidemiske Aar 1884. I Aarene 1885—92 er der ialt anmeldt 11,761 Tilfælde med 620 Dødsfald $\approx$ 5.3 %; i 1892, da der anmeldtes 848 Tilfælde og indtraf 24 Dødsfald, bliver Forholdet kun 2.8 %, hvilket næsten falder sammen med den laveste Aarsdødelighed, der er iagttaget i hele den epidemiske Periode, nemlig i 1886, da den var 2.6 %. For hele Perioden stiller Forholdet sig saaledes:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892.
<i>Syge</i> af Scarlatina % ₀₀ af Befolkningen	2.2	5.2	4.5	5.0	6.1	3.6	6.5	4.4	2.6
<i>Døde</i> af Scarlatina % ₀ af Syge	2.7	3.8	2.6	6.8	8.6	4.9	6.2	3.1	2.8

For den foregaaende epidemiske Periode 1878—1883 var Forholdet følgende:

	1878	1879	1880	1881	1882	1883.
<i>Syge</i> af Scarlatina % ₀₀ af Befolkningen	1.3	8.5	6.2	4.6	5.2	2.7
<i>Døde</i> af Scarlatina % ₀ af Syge	2.3	6.7	10.1	7.1	9.3	3.6

Ondartet Halssyge (Diphtheritis) og *Strubehoste* (Croup). Allerede i Aaret 1891 var der, som man vil erindre, bemærket en kendelig Nedgang i Antallet af Sygdomstilmælde. Fra 4418 Tilfælde i 1890 faldt det i Aaret 1891 til 4091. Denne Nedgang er fortsat i 1892, der kun har haft 3622 Tilfælde af Diphtheri, og den var stærkest udtalt i Aarets sidste Halvdel med ca. 60 Tilfælde færre maanedlig end i Aarets første Halvdel. Ogsaa Dødeligheden er kendelig formindsket. Dødsfaldenes Antal, der i 1891 var 518, hvoraf 28 angik udenbys Syge, beløb sig i 1892 kun til 417, hvoraf ikke mindre end 40 angik udenbys Syge, der altsaa korrekt burde holdes udenfor Hovedstadens Sygelighed og Dødelighed. For hele den Periode 1885—92, i hvilken Diphtherien

har hersket epidemisk, stiller Forholdet sig med Hensyn til Sygelighed og Dødelighed — de udenbys bosatte medregnede — som følger:

	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892.
<i>Syge</i> af Diphtheri ‰ af Befolkningen	3.5	6.3	8.3	9.8	11.2	13.9	12.6	10.9
<i>Døde</i> af Diphtheri ‰ af Syge	16.4	15.6	14.5	11.5	11.5	11.3	12.6	11.5

Den formindskede Sygelighed i Aaret 1892 har navnlig vist sig i Aldersklassen 5—15 Aar samt hos Mænd mellem 15—65 Aar, henholdsvis 12‰ og 35‰ færre end i Aaret 1891. For de voxne Mænds Vedkommende skyldes dette hovedsagelig den Forbedring, der er indtraadt i Garnisonens Sundhedstilstand. Antallet af Indlæggelser i Garnisonshospitalet var i 1892 kun 112 mod 230 i 1891. Dødsfaldenes Antal kun 2 mod 5 i Aaret 1891.

Influenza. Efter Kulminationen i December 1891 (med ialt 15405 Tilfælde) under Sygdommens anden store pandemiske Optræden blev der i Januar 1892 endnu anmeldt 4362 Tilfælde. Sygdommen aftog derefter hurtigt indtil August Maaned (med kun 53 Tilfælde). I Aarets fire sidste Maaneder steg Anmeldelsernes Antal atter og naaede i December 696. For hele Aaret beløber Antallet sig til 7711, altsaa betydeligt mindre end i 1891 (med 25,746 Tilfælde) og i 1889—90 (med 17,787 Tilfælde). I hele Tidsrummet December 1889—92 er der ifølge Dødsattesterne ialt opført 739 Dødsfald af Influenza: i 1889—90 var Antallet kun 85 (o: 4.7 pro mille af Sygeantallet), i 1891 steg det til 395 (o: 15 pro mille), i 1892 naaede det vel kun 259, men dette udgør ikke mindre end 33.6 p m. af Sygeantallet. Af disse 259 Dødsfald indtraf 184 allerede i Januar Maaned. Hosstaaende Oversigt viser den Andel, de Syge og Døde i de forskellige Aldersklasser har haft i det hele Antal.

Bevægelsen har saaledes været ret forskellig indenfor de forskellige Aldersklasser. Under 5 Aar og over 65 Aar kan der spores en relativ Forøgelse af *Sygeligheden*, i de andre Aldersklasser er Forholdet omvendt. Med Hensyn til *Dødeligheden* stiller det sig noget anderledes. Delvis findes Forøgelsen her i Aldersklassen 5—15 Aar samt hos Mænd over 65 Aar, betydelig fremtræder den hos Kvinder over 65 Aar. I de øvrige Aldersklasser er der en relativ Aftagen.

		December 1889—90		1891		1892	
		Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde
0—1 Aar		1.0		1.5		2.1	
			14.1		6.8		7.7
1—5 Aar		7.7		9.5		10.7	
			8.2		5.1		5.7
5—15 Aar		20.7		14.3		13.7	
			1.2		0.5		2.4
15—65 Aar	Mænd	30.3		28.2		26.7	
			16.5		14.2		12.4
15—65 Aar	Kvinder	37.8		40.9		40.5	
			21.2		18.7		13.9
over 65 Aar	Mænd	0.9		1.9		1.8	
			14.1		20.3		17.7
over 65 Aar	Kvinder	1.6		3.7		4.5	
			24.7		34.4		40.2
		100	100	100	100	100	100

Epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse. (Meningitis cerebro-spinalis epidemica). Ialt er der forekommet 44 Tilfælde, netop ligesaa mange som Aaret forud. Siden Aaret 1886, da Sygdommen optraadte med større epidemisk Udbredelse (172 Tilfælde), er der ialt i de følgende seks Aar anmeldt 164 Tilfælde; i de første tre Aar var Antallet kun 27, 15 og 9, i de sidste 25, 44 og 44. Medens der i hvert af Aarene 1887—90 forekom spredte Tilfælde hele Aaret rundt, var der i 1891 og 92 en lille Ophobning af dem i Juni Maaned. Dødsfaldenes Antal var for den hele seksaarige

Periode ikke mindre end 102; deraf falder over Halvdelen (59) paa de to sidste Aar. Kun Aaret 1889 (med 9 Sygdomstilfælde) har intet Dødsfald at opvise.

Tyfoid Feber. (Febris typhoidea). Baade Sygelighed og Dødelighed er vedblivende aftagende. Antallet af Sygdomstilfælde udgjorde 261 (i de foregaaende tre Aar 1891—89 var der henholdsvis 281, 310 og 904). Antallet af Dødsfald 22 (i de foregaaende tre Aar 26, 26 og 55). Blandt de 22 Dødsfald i 1892 var der 6, der vedrørte Personer indlagte paa Stadens Hospitaler fra udenbys Kommuner eller fra Søen. Fradraget disse Dødsfald, falder den relative Dødelighed til 6.1%. I 1891 var den med Fradrag af Dødsfald hos udenbys Personer 8.2%.

Akut Tarmkatarrh, Kolerine. (Catarrhus gastro-intestinalis acutus, Cholera nostras Cholericæ) havde i Aaret 1892 ligesom Aaret forud sin største Udbredelse noget senere end sædvanligt, nemlig i Slutningen af August og Begyndelsen af September Maaned. Af de 8706 Tilfælde, der anmeldtes i hele Aaret, faldt de 3912 paa de nævnte 2 Maaneder. Medens Antallet endnu i den 3die Uge af August holdt sig under 300, steg det i den følgende Uge op til over 700, naaede i Ugen til den 3die September næsten 1000, hvorefter det i de følgende Uger faldt til 634, 404 og 288. Denne kortvarige, men ret stærke Opblussen af Sygdommen indtraf samtidigt med, at den asiatiske Koleræ slog ned i Hamborg. I Modsætning til, hvad der plejer at finde Sted paa denne Aarstid, vare de ældre Aldersklasser forholdsvis stærkt repræsenterede blandt de Syge. Antallet af Sygdomstilfælde for hele Aaret naaede herved op over det gennemsnitlige Tal (8481) for de foregaaende 6 Aar, hvorimod Aarets relative Sygelighed (26.3 pro mille af Befolkningen) var lidt mindre end den gennemsnitlige (27.7 p.m.) for Seksaaret. Baade den absolute og relative Dødelighed var derhos — som nedenstaaende tabellariske Oversigt viser — lavere end i noget af de foregaaende Aar.

Cholericæ & Catarrhus intestinalis acutus.

	Alle Aldersklasser				0—1 Aar				
	Syge		Døde		Syge		Døde		
	Ialt	% af Befolkn.	Ialt	% af Syge	Ialt	% af alle Syge	Ialt	% af Syge 0—1 Aar	% af alle Døde
1886	10422	36.0	616	5.9	2404	23.1	537	22.3	87.2
1887	7108	24.1	412	5.8	1579	22.2	379	24.0	92.0
1888	7529	24.8	473	6.3	1916	25.4	422	22.0	89.2
1889	10927	35.4	590	5.4	2423	22.2	513	21.2	86.9
1890	7640	24.2	431	5.6	1843	24.1	376	20.4	87.2
1891	7260	22.4	444	6.1	1845	25.4	386	20.9	86.9
1892	8706	26.3	375	4.3	1885	21.6	333	17.6	88.8

Da Koleraepidemien i Hamborg ifjor var paa sit Højdepunkt, blev der af Københavns Læger anmeldt en Række *koleramistænkelige Tilfælde*, der blandt Andet havde den Interesse for Administrationen, at der blev Lejlighed til at mobilisere Forsvaret mod Sygdommen, at prøve Materiel og Personel og i det Hele at værdsætte Nyttens af det Apparat, der i Henhold til Epidemiloven staar til de lokale Sundhedsavtoriteters Raadighed. Naar henses til den ret *betydelige Panik*, der i Virkeligheden herskede *her i Staden* i den sidste Uge af August og de første Dage af September Maaned, var det *dog kun et ringe Antal mistænkelige Sygdomstilfælde*, vi fik at gøre med, *ialt nogle og tyve*. Saa godt som i alle disse Tilfælde var det efter faa Dages Observation muligt at udelukke Tilstedeværelsen af asiatisk Kolera. En *særlig Interesse knytter sig til tre Tilfælde*, der angik Kandidater paa Frederiks Hospital. De havde Alle Bolig paa Hospitalet paa samme Gang; de bleve angrebne omtrent samtidigt, Natten til den 4de September; og den ene af dem havde som Assistent paa det bakteriologiske Laboratorium deltaget i Oprensningen af Kolerakulturer, der stammede fra et dødeligt Tilfælde af Kolera i Aarhus, der, som det vil erindres, var indført fra Hamborg.

Alle tre Tilfælde forløb let, hurtigt og heldigt. Af de to Patienters Udtømmelser var Intet opbevaret, og Desinfektion af de paagældende Klosetter var alt iværksat, da Anmeldelse skete. Den tredje Patients *Udtømmelser* henstod endnu i udesinficeret Tilstand i hans aflaaede Værelse. Aabningen bestod af en rigelig, naturligt farvet, jevn, grødet Masse og en ret rigelig, svagt brunlig farvet, vandagtig Del uden hvidlige Gryn eller Fnokker, i hvilken henlaa det til Rensningen benyttede Vat, der var helt gennemtrængt af Vædsken. Af dette og Vædsken blev der udtaget Prøve til *bakteriologisk Undersøgelse*. Foruden Spredningskulturer i Kødvand-Pepton-Gelatine blev der foretaget Udsæd i Bouillon og anlagt en Schottelius-Kultur. Efterat denne sidste havde henstaaet 24 Timer ved 37°, lykkedes det Kredslæge Dr. *H. A. Nielsen* i et Par Præparater af Overfladevegetationen at finde baade Kommabakterier, 8 Former og længere Spiriller blandt talrige andre Bakterierformer. Allerede den følgende Dag vare de imidlertid ikke længere til at paavise i ny Præparater, idet de øvrige Former havde naaet en rivende Udvikling. Derimod genfandtes de nogenlunde talrigt i de 2 × 24 Timer gamle Bouillonkulturer, der under Henstand ved 37° havde dannet Hindevegetation paa Overfladen. Og i Spredningskulturer fandtes omtrent samtidigt blandt talrige andre Kolonier adskillige, der havde ganske samme Udseende ved svag Forstørrelse — ca. 100 Gange — som det, der er ejendommeligt for *Koch's* Kommabacil paa dette Tidspunkt af dens Udvikling, hvorhos det viste sig, at Kolonierne bestod af Kommabaciller af samme Udseende som *Koch's*, med den for dem ejendommelige Egenbevægelse i hængende Draabe. Efterat min ærede Kollega Dr. *Carl Jul. Salomonsen* havde haft Lejlighed til at gennemgaa Præparaterne og undersøge de af Dr. *Nielsen* fremstillede Kulturer, ansaa han det for *godtgjort, at den omhandlede Organisme kun kunde være Koleraspirillen*, og i *Overensstemmelse hermed blev vor Erklæring afgivet*.

Som det vil ses, var det lykkedes at demonstrere *de for Koleraspirillen ejendommelige Kendetegn, der altid komme til sikker og umiskendelig Udvikling i Kulturerne i det første Par Dage*. Ganske vist havde Hindedannelsen paa Overfladen af Bouillonkulturerne ikke noget fuldstændigt karakteristisk makroskopisk Udseende; de vare temmeligt voluminøse. Herpaa kunde imidlertid ikke lægges videre Vægt, da de jo ikke vare fremstillede af ren Udsæd. Det samme gjaldt den Omstændighed, at det ikke var lykkedes at paavise Farvereaktionen. Egentlig var der *kun et Forhold, som ikke var kommet tydeligt frem*, men til hvis begyndende Udvikling vi mente at have set umiskendelig Antydning. Det var den *karakteristiske Smeltning af Gelatinen* omkring de overfladisk beliggende Kolonier og den deraf følgende tragtformede Nedsænkning.

Det Tidspunkt, paa hvilket dette Fænomen kommer til Iagttagelse, er imidlertid, som bekendt, ret variabelt og kan, selv naar man arbejder med Renkulturer, skydes ud. Bortset herfra var der saa meget mindre Anledning til at lægge særlig Vægt paa dets sene Fremkomst, som det var kendeligt, at de karakteristiske Kolonier i Spredningskulturerne i det Hele udviklede sig langsomt og kun fandtes i første og anden Spredning, hvor de forholdsvis tæt siddende Kolonier af forskellig Art vare i Stand til at hæmme Udviklingen. Endelig maatte det jo erkendes, at netop en sen Optræden af den omtalte Smeltning var vel egnet til at støtte den Antagelse, at den Spiril, vi havde i Kulturerne, ikke kunde være nogen af de hidtil kendte Kommabaciller, med hvilke Forveksling overhovedet kunde ske, nemlig *Prior-Finkler's*, *Deneke's*, *Miller's* og *Metschnikoff's* Vibrio.

Vor Forventning om, at den karakteristiske Smeltning vilde indfinde sig og bekræfte vor Diagnose, skulde imidlertid blive skuffet. I morfologisk Henseende kunde der vedblivende konstateres fuldstændig Overensstemmelse mellem vor og *Koch's* Vibrio. Alle de ny anlagte Kulturer i Bouillon, paa Kartofler, Agar og i Gelatine dannedes af Kommabaciller. Paa Overfladen af Bouillonkulturerne kom der ved 37° karakteristisk Hindedannelse med rigelig Udvikling af Spiriller. Paa Kartofler og i Gelatine foregik Væksten livligt ved 20–22°, vanskeligt ved 15°. Mælk blev ikke koaguleret, og en Gelatine, der blot var ganske svagt sur, gav saa godt som ingen Vækst. Derimod udeblev Smeltningen af Kød vand-Pepton-Gelatinen, skønt dennes Sammensætning blev varieret paa forskellig Maade. Blandt det meget store Antal Stikkulturer, som Dr. *Nielsen* anlagde i de følgende halvanden Maaned, var der ikke en, i hvilken Væksten havde det bekendte karakteristiske Udseende. Stikkanalen blev udfyldt af en kraftig hvid Vegetation, der fra Indstiksaabningen langsomt udbredte sig paa Overfladen af Gelatinen og naaede Glassets Væg i Løbet af et Par Uger.

Hvorvidt tør man nu betragte denne Spiril som en atypisk Form af Koch's Vibrio? Og for saa vidt de Sagkyndige maatte benægte Identiteten af de to Former, kan *Administrationen*, fra hvis Standpunkt jeg nærmest er kaldet til at se paa Sagen, da herefter vente, at den differentielle Diagnose overhovedet kan stilles inden Udløbet af den Tid — 24 til 48 Timer —, som *Bakteriologerne* hidtil har anset for tilstrækkelig til at stille en sikker Diagnose? Jeg skal om lidt komme tilbage til disse Spørgsmaal. Forinden skal jeg i Korthed omtale nogle *Undersøgelser*, som jeg senere har haft Lejlighed til at foretage angaaende vor Spirils Forhold i Kulturerne, særligt da i *Spredningskulturerne* og i de første Dage efter Udsæden. Trods alt, hvad jeg havde haft Lejlighed til at iagttage paa de mig forelagte Kulturer, forekom det mig nemlig, at der angaaende dette Punkt af Organismens Væktsforhold vedblivende herskede nogen Uklarhed, der tiltrængte fornyet Undersøgelse.

Som alt omtalt havde det ikke været forbundet med særlig Vanskelighed at paavise karakteristiske Kolonier i Gelatinespredninger. Strængt taget gjaldt dette dog kun om første og anden Spredning eller Fortynding. Ud over denne — i 3die eller 4de Fortynding — vidste jeg egenlig ikke nogensinde at have set dem tydeligt. Den stærkt spredte Vegetation, der kom i disse sidste, bestod altid af Kolonier af anden Form og Udseende. Fra Begyndelsen af, da Udsæden maatte tages af urent Materiale, var der ikke noget særligt paafaldende heri. Det gentog sig imidlertid i alle de mange Spredninger, der bleve foretagne i Løbet af de følgende seks Uger, skønt Udsæden toges fra tilsyneladende rent Materiale, fra en enkelt Koloni af Kommabaciller eller fra en karakteristisk Overfladevegetation paa Bouillon. Under disse Omstændigheder skønnede jeg ikke, at man kunde slaa sig til Ro ved den Antagelse, at Kolonierne ikke opdagedes i de stærkere Fortyndinger, fordi de tilfældigvis stadigt vare sparsomt tilstede, eller fordi de skjultes af Forurensninger fra Luften, der saa vanskeligt kunne

undgaas, naar man atter og atter bringer Skaalen med Spredningskulturen under Mikroskopet for at lede efter nogle faa spredte Kolonier. Heller ikke var det antageligt, at de Kolonier af andet Udseende, der viste sig i de tyndere Spredninger, altid og for alles Vedkommende kunde skyldes tilfældig Forurensning under Mikroskoperingen eller ved Tilberedningen af Spredningsglassene. Saadanne Kolonier fandtes nemlig ikke blot paa Overfladen af Kulturpladerne men tillige nede i Gelatinens Masse og viste sig, særligt hvad disse angik, af en bestemt Form: som *brune*, tildels mørkebrune, *skarp-randede*, paa Fladen *svagt granulerede Kolonier*, der vare *betydeligt større end de karakteristiske* Kolonier i første og anden Spredning, i hvilke de iøvrigt ogsaa forefandtes, men i meget sparsommere Antal og af mindre Størrelse. Endeligt var det højst paafaldende, at de Baciller, der dannede disse store brune Kolonier, ogsaa havde en udtalt Tilbøjelighed til at præsentere sig som kommaformet bøjede. Det laa her- efter nær at formode, at den Maade, hvorpaa de to Former optraadte i Spredningskulturene, deres Fordeling i disse ikke kunde være tilfældig, og at de to Slags Kolonier maatte staa i et nærmere Forhold til hinanden.

Dette blev nu bekræftet ved de Spredninger, jeg derefter foretog. Til endel af disse har jeg istedenfor de *Petri'ske* eller *Salomonsen's* Skaale benyttet store, ganske flade, meget tyndvæggede Uhrglas med skarpt opadbøjet Rand, som jeg for en halv Snes Aar siden fandt nyttige og anbefalede til dette Brug. Hvert Uhrglas, der umiddelbart efter Udgydningen af Gelatinen dækkes af et andet lignende, fladt Uhrglas, optager kun Halvdelen eller Trediedelen af hver Spredning, saaledes at de forskellige Dele af en og samme Spredning kan anbringes under forskellige ydre Betingelser. Gennem de meget tynde Glasvægge er man istand til at undersøge med ret stærke Forstørrelser, og Undersøgelsen kan foretages, saa ofte og saa længe det skal være, uden at der er Fare for Forurensning fra Luften. Det viste sig nu regelmæssigt, at *Antallet af de karakteristiske Kolonier aftog med den tiltagende Spredning af Kimene*. Naar Vegetationen blev saa stærkt udtyndet, at Kolonierne til Eksempel laa i Centimeterafstand eller længere fra hinanden — omtrent svarende til 60—100 i en *Salomonsen's* Skaal eller c. 20 i et Uhrglas — fandtes kun de store brune Kolonier. Ved at følge *Udviklingen fra Dag til Dag* kunde man se Kolonier, der endnu paa 3die Dag vare ganske typiske i de tættere Spredninger, efterhaanden antage en brunlig Farve. Udover den Størrelse, de havde opnaaet den 3die Dag, var deres Vækst i disse Spredninger overordenlig ringe, hvorhos de bevarede deres stærkt granulerede Udseende. Ved daglige Mikrometermaalinger viste det sig fremdeles, at lige gamle, stærkt isolerede, brune Kolonier i de tyndere Spredninger voksede mer end dobbelt saa stærkt som de karakteristiske; de vare vel kornede paa Overfladen, men langt finere, tildels endog ganske glatte, og Randene skarpe (se Tavlen fig. 1 og 2). *Selv efter et Par Ugers Forløb iagttoges ingen Smeltning af Gelatinen*. Karakteristiske Kommaformer vare omtrent lige lette at paavise i begge Slags Kolonier, og Væksten i Bouillon, i Gelatinestik og Spredninger var den samme, hvad enten jeg tog Udsæd fra de store brune, vel isolerede Kolonier eller fra en tæt Spredning, der kun indeholdt Kolonier af samme karakteristiske Udseende som den *Koch'ske* Form. *)

Jeg ser ikke rettere, end at *det heraf kan sluttes, at de typiske og atypiske Kolonier i Spredningskulturene ere to Former, hvorunder en og samme Organisme kan optræde, og at det er de forskellige Ernæringsvilkaar, der betinge det forskellige Udseende og den ulige Vækst*. Den Form, der fremtræder med det for *Koch's* *Vibrio* typiske

*) Professor ved Landbohøjskolen M. V. Storch, hvem jeg herved bringer min bedste Tak, har været saa forekommende at ville tage en Række Fotografier efter de af mig fremstillede Kulturer. Et Udvalg af disse findes paa Tavlen.

Udseende, repræsenterer et tidligt Trin i Spirillens Udvikling i Spredningerne, et Trin, hvorpaa den under uheldige Ernæringsvilkaar bliver staaende eller i hvert Fald ikke naar langt ud over.

Med Hensyn til Spirillens *Vækst i forskellige Næringsmedier* kan jeg iøvrigt i det Hele henholde mig til, hvad jeg ovenfor har oplyst efter de af Dr. *Nielsen* anlagte Kulturer. Paa enkelte Punkter har jeg truffet nogle Afvigelser. Spirillen er saaledes istand til at vokse, omend vanskeligt, ved en *Temperatur*, der gaar ned til 10° . *Farvereaktionen* har jeg iagttaget en enkelt Gang og svagt men kun ved Kulturer i Peptonopløsning. Hvad angaar *Stikkulturer i Kød-vands-Pepton-Gelatine* (se fig. 6), da fandt jeg som Regel ikke den tidligere omtalte Overfladevegetation. Jeg skulde være tilbøjelig til at antage, at den kun indfinder sig, naar Kulturerne i længere Tid holdes ved en *Temperatur*, der ligger lige ved Gelatinens Smeltepunkt. Ved $20-22^{\circ}$ viser Vegetationen sig som en hvid Udfylding af Stikkanalen. Med tiltagende Alder — efter et Par Uger eller mere — bemærkes saa godt som altid i Periferien af selve Stikkanalen langs hele dennes Forløb en Række meget smaa kolbelignende Udvækster af brunlig Farve. Ikke faa Stikkulturer frembyder tillige en anden ret ejendommelig *Vegetation om Stikkanalen ud i Gelatinen*. Flere Gange kom den samtidigt i flere, omtrent lige gamle (et Par Uger) Kulturer, der henstode ved 20° . Den viste sig snart helt nede ved Enden af Stikkanalen, snart højere oppe, paa et eller flere Steder, og præsenterede sig som en hvidlig, netformet, bladagtig, meget tynd Skive eller Krans eller som en buskagtig Udvækst om Stikket, i Almindelighed lodret paa dettes Retning, enten omgivende det helt eller som en Del af en Krave. Den nærmere Undersøgelse af disse Udvækster har jeg foretaget paa *Kulturer, som vare hærdede* med Kali bichrom. og Alkohol paa det Tidspunkt af Udviklingen, da denne kraveformede Udvækst syntes at have naaet sin største Udstrækning, idet den ekscentriske Vækst standsede. Paa *Snitpræparater* gennem Gelatinecylinderen og Podestikket, lodret paa dettes Retning og i Højde med en kraveformet Vegetation, ser man da ved svag Forstørrelse, hvorledes denne har trængt sig straaleformet, i et anastomoserende Nætværk ud i Gelatinemassen (se fig. 5). Og ved Anvendelse af stærk Forstørrelse (600—1000 Gange) viser det sig, at hele denne Vegetation (se fig. 4) udenom selve Podestiksvegetationen med dens smaa, brunlige, kolbeformede Udvækster *bestaar af lange spirilformede Traade*, ligesaa livlig og karakteristisk som den, der, som tidligere omtalt, *iagttages paa Overfladen af Bowillonkulturerne* (se fig. 3).

Efter denne Digression skal jeg vende tilbage til *de to Spørgsmaal, som jeg ovenfor opstillede*. Som man vil se, ere de *begge af rent bakteriologisk Natur*. Om der kan tillægges Gelatinens Smeltning en saa afgørende Betydning for Diagnosen, at man er berettiget at udelukke Tilstedeværelsen af *Koch's Vibrio*, naar Smeltningen udebliver, og eventuelt om den Hurtighed og Sikkerhed, hvormed man hidtil har ment at kunne stille Diagnosen ved Mikroskop og Kulturer, berøres af Kendskabet til det her omhandlede atypiske Væktsfænomen, — det er jo *Spørgsmaal, hvis Afgørelse maa henstilles til bakteriologisk Sagkundskab*. Det tør vist antages, at Svaret paa det første af disse Spørgsmaal vil blive forskelligt, alt eftersom man fra Administrationens Side henvender sig til denne eller hin bakteriologiske Skole. Det ene Sted vil man maaske holde paa Artsmærkernes Konstans og benægte Identiteten, hvor dette eller hint Mærke mangler; det andet Sted erkender man, at Variabiliteten — endog indenfor ret vide Grænser — ikke tør benægtes eller maa anses for godtgjort, hvorefter Svaret vil falde i modsat Retning. — Indtil jeg maatte blive bedre belært af de Sagkyndige, skulde jeg være tilbøjelig til at antage, at den Afvigelse, jeg ovenfor har beskrevet med Hensyn til Spirillens Vækst i Gelatine, er af saadan Beskaffenhed, at det maa anses *tvivlsomt, om vor Spiril kan betegnes som en atypisk Form af Koch's*

Vibrio. Jeg ved vel, at man (*Hueppe*) forlængst har advaret mod at tillægge denne Afvigelse en afgørende Betydning, og at de seneste Erfaringer fra Koleræpidemien i Hamborg vise, at Kommabacillen kan variere stærkt. Det er fremdeles bekendt, at netop en tilsvarende Afvigelse i Kolerabakteriens Vækst kan fremkaldes eksperimentelt (*Bujwid*) ved at bringe en Kultur under Indflydelse af Jodoformdampe, ligesom at eksperimentelt indledede Variationer kunne fikseres ved Arv. Det er endelig bekendt, at man (*Gruber, Wiener, Uffelmann* o. Fl.) allerede før sidste Sommers Epidemi har truffet Kulturer af *Koch's Vibrio* af forskellig Afstamning med spontant udviklede Afvigelser fra den typiske Vækst, uden at man derfor betvivlede Identiteten, og at man (*Netter*) trods det, at Kommabacillen i sidste Sommers Pariserepidemi jevnligt viste ret afvigende biologiske Forhold, ikke betænkte sig paa at betegne den som Koleraspirillen. Ser man imidlertid hen til de overordenligt omhyggelige og omfattende Undersøgelser, som *Fridrich* har udført i det kejserlige „Gesundheitsamt“s Laboratorium, og som netop havde det Formaal for Øje at underkaste alle de atypiske Vækstfænomener en indgaaende Prøvelse, finder man i hans ifjor fremkomne Arbejde, at Enderesultatet dog for ham er det, at det af *Koch* opstillede karakteristiske Smølningsfænomen vedblivende maa betragtes som det værdifuldeste diagnostiske Kendetegn for den specifikke Kommabacil. Saavidt mig bekendt foreligger der endnu ikke nogen Udtalelse fra *Koch* selv om hans Opfattelse af den Betydning, der maatte kunne tillægges de ret talrige atypiske Former, der ogsaa synes at være iagttagne i Tyskland i sidste Sommer-epidemi. Angaaende den Atypi, jeg her har behandlet, turde der derimod være Anledning til at minde om en Udtalelse af ham fra 1884 (Berlin. klin. Wochenschrift, Nr. 32). Næst efter at meddele, at han trods sin rige Erfaring ikke erindrer nogen- sinde tidligere at have set Bakterier, der ligne Kommabakterien, oplyser han, at han kun en Gang under sit Ophold i Indien fandt en saadan, der vakte hans Tvivl. Han fandt den i det Vand, der ved Flodtid oversvømmer det Øst for Kalkulta liggende „Salt-water-lake“ Terrain. „Den syntes noget større og tykkere end Koleræens Kommabacil, og dens Kulturer smeltede ikke Gelatinen“, hvilket for *Koch* var tilstrækkeligt til at benægte Identiteten. *)

Det skulde nu ikke undre mig, om det ved Lejlighed maatte lykkes at godtgøre, at den atypiske Vækst i Gelatinen, som her er omtalt, og som den specifikke Kommabacil utvivlsvist kan frembyde dels rent forbigaaende, dels Uger igennem, kan fikseres ved Arv gennem flere Generationer. Inden saadan Godtgørelse foreligger, skønner jeg, som sagt, ikke, at vor Spiril tør betegnes som identisk med *Koch's Vibrio*, og det bliver altsaa indtil videre nødvendigt at tage Hensyn til den Mulighed, at denne ny Spirilform kan være tilstede i det Materiale, der kommer til Undersøgelse, og at Diagnosen derved kan vanskeliggøres. I en stor Mængde — muligvis de fleste — Tilfælde ville Vanskelighederne vel med Lethed overvindes i Løbet af 2×24 Timer. I alle de Tilfælde, hvor den karakteristiske Smeltning i Spredningskulturerne maatte komme sent, og hvor man altsaa ikke kan vide, om man har at gøre med en *Koch's Vibrio* med forbigaaende Atypi eller med den ny Spiril, skønner jeg imidlertid ikke rettere, end at

*) Under Trykningen af ovenstaaende Fremstilling er der i „Zeitschrift für Hygiene“ Maj 1893 fremkommen en Meddelelse fra *Robert Koch*: „Der augenblicklich Stand der Cholera-diagnose“, i hvilken Spørgsmaalet om Kolerabakteriernes atypiske Vækst i Gelatine berøres. *Koch* bemærker (pag 330) udtrykkelig, at han hidtil kun en eneste Gang har truffet paa friske Kolerabakterier, der viste atypisk Vækst i Gelatinen, karakteriseret ved Koloniernes meget ringe Tilbøjelighed til at smelte Gelatinen. — I Forbindelse hermed skal jeg minde om, at der i Hefte for December 1892 af „Norsk Magazin for Lægevidenskab“ findes en interessant Meddelelse af *Overlæge Malm*: „Om den bakteriologiske Diagnose af Kolera“. En af de Kolerakulturer, han har undersøgt, synes ganske at have svaret til vore. Den paagældende Kultur var imidlertid ikke som vor frisk rendyrket af Tarmudtømmelser men en gammel Prager Laboratoriekultur.

den differentielle Diagnose ikke kan stilles ved Hjælp af de hidtil benyttede Kendetegn — end ikke, om man faar Tid til at anlægge Gelatinestikkulturer, der jo i første Generation kunne være atypiske. Ved Siden heraf skulde jeg være tilbøjelig til at antage, at der blandt de Fænomener, jeg ovenfor har omtalt, findes enkelte, der allerede tidligt ere egnede til at give nogen Vejledning. Navnlig turde dette gælde om Forholdet mellem Spredningskulturernes Tæthed og Forekomsten af de karakteristiske Kolonier. Ere disse talrigt tilstede i de tætte Spredninger, aftage de uforholdsmæssigt hurtigt i Antal i Fortyndingerne, og ere de ikke til at opdage i 3—4de Fortynding, medens man her træffer stærkt isolerede store brune Kolonier af den tidligere omtalte Beskaffenhed, dannede af Baciller, der vise Tilbøjelighed til at antage Komaform, tror jeg, at man alt ved Slutningen af andet Døgn kan sige, at der er al Sandsynlighed for, at de Kommabaciller og Spiriller, man maatte have fundet i det mistænkte Materiale eller i en derfra anlagt Schottelius-Kultur, ikke stammer fra en Koch's Vibrio med forbigaaende atypisk Vækst i Gelatinespredningerne men fra den her beskrevne Spirilform.

De meteorologiske Forhold i 1892 findes meddelte for de enkelte Maaneder og Aaret i sin Helhed i efterfølgende Tabel, der som sædvanlig skyldes velvillig Imødekommen fra Forstanderen for det meteorologiske Institut i Kjøbenhavn.

Meteorologiske Dato ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1892.

1892.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktober	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	÷0.5	÷0.2	. 0.5	5.5	10.4	13.8	14.9	15.8	13.4	8.8	4.6	÷0.7	7.2
Middelfugtighedsgrad i pCt	89	89	82	79	78	74	76	78	83	84	86	86	82
Middellufttryk (ved Havet, Mill.)	754.8	755.6	763.7	759.9	760.4	759.9	759.7	758.4	760.7	755.4	766.3	757.3	759.3
Nedbør (Mill.)	47.1	12.2	24.2	32.8	31.1	72.4	19.8	78.8	45.2	82.7	3.5	31.0	480.8
Dage med Nedbør	16	12	10	8	14	16	11	16	17	20	9	18	167
” ” Sne	16	12	10	3	1	-	-	-	-	1	2	14	59
” ” Hagl	-	1	-	6	4	-	-	-	-	1	-	3	15
” ” Torden	-	-	-	-	1	4	1	5	1	1	-	-	13
” ” Storm *)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*) Som Storm regnes en Vind med en Hastighed af 20 Meter pr. Secund eller derover.

Januar blev temmelig kold med flest vestlige, dog mange østlige Vinde og rigelig Nedbør. Februar fik med variable Vinde normal Varme og ringe Nedbør. Marts blev temmelig kold med østlige Vinde og omtrent normalt Nedslag. April fik normal Varme og Nedbørforhold med flest vestlige Vinde. Maj fik omtrent normal Middelvarme, vestlige Vinde og temmelig ringe Nedbør. Juni blev kold med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. Juli blev kold med vestlige Vinde og meget ringe Nedbør. August fik normal Varme med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. September fik normal Varme med vestlige Vinde og temmelig ringe Nedslag. Oktober fik normal Varme med sydvestlige Vinde og rigelig Nedbør. November blev temmelig mild med sydlige til østlige Vinde og meget ringe Nedslag. December blev kold med vestlige til nordlige Vinde og temmelig lidt Nedbør. — Aaret fik temmelig lav Middeltemperatur, overvejende vestlige Vinde og temmelig ringe Nedbør.

Af veneriske Sygdomme (Gonorrhoe, Ulcus venereum, Syphilis) anmeldtes i 1892 tilsammen 5835 Tilfælde imod 5893 i det foregaaende Aar, altsaa ingen væsenlig

Forskel; det samme gjælder de enkelte Sygdomsformer, som det vil ses af Tab. 5; kun *Syphilis acquisita insons* danner en Undtagelse derfra, idet der er anmeldt 43 Tilfælde i 1892 mod 23 i 1891, altsaa en Tilvæxt af henved 50%. Af de 43 Tilfælde vare 16 hos voxne Mænd, 19 hos Kvinder, 2 hos spæde Børn under 1 Aar og 6 hos Børn mellem 1 og 15 Aar; ikke mindre end 22 ere anmeldte fra Hospital og heraf atter 5 fra Garnisonssygehuset. Tilfældene ere spredte temmelig ligeligt over hele Aaret. I de nærmest foregaaende Aar: 1890—1887 er Syphilis insons opført henholdsvis med følgende Tal: 46—31—8—39—31.

Medens det samlede Antal af veneriske Sygdomstilfælde er saa temmelig ens i de 2 Aar 1891—92, er Antallet af de fra Hospitalerne anmeldte Tilfælde (1785) noget større end i 1891 (1658), men dog betydeligt mindre end i det foregaaende Femaar, i hvilket det fra 4226 i Aaret 1886 gik ned til 2125 i 1890. — Af Syphilis acquisita døde der i 1892 13 Individuer, 5 Mænd og 8 Kvinder, af Syphilis congenita 24 Børn, hvoraf 22 i første Aar; kun 2 opnaaede andet Aar; i Gennemsnit af de sidste 10 Aar døde der henholdsvis af de nævnte Sygdomme 13.4 og 32.9.

Fnat, (Scabies) anmeldtes med 964 Tilfælde, deraf 485 fra Hospitalerne og 61 fra Garnisonen. Antallet har altsaa omtrent været det samme som i de sidste 4 Aar, og Sygdommens Udbredelse har, som sædvanligt, været mindre i de tre egentlige Sommermaaneder, i hvilke Befolkningen har let og billig Adgang til Badning.

Alcoholisme. Af *Delirium tremens*, den eneste Form hvorunder denne Sygdom nu anmeldes, er indkommet Beretning om 456 Tilfælde i 1892 mod 401 Tilfælde i 1891. Antallet af Dødsfald ved Alcoholisme var i 1892 i Følge Dødsattesterne kun 49, en Del lavere end i 1891 med 61 Dødsfald og end Gennemsnittet fra de foregaaende 10 Aar, 72 om Aaret; af disse 49 Dødsfald indtraf 5 $\approx$ 10% hos Kvinder. I Aarene 1891—88 var dette Procenttal henholdsvis 23, 16, 15 og 8.

I Følge *Karantainelægens Aarsberetning for 1892* ere 9545 Skibe ankrede op paa Rheden eller gaaede i Havn, deraf 5667 Dampskibe og 3880 Sejlskibe, Baade m. m. 5621 Fartøjer gjorde Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord ved Karantainehuset paa Nordre Toldbod, medens 3924 i regelmæssig Fart gaaende Dampskibe ere løbne directe ind i Havnen og have afgivet Erklæring til Toldvæsenet. 48 Skibe bleve underkastede „det almindelige Eftersyn“, som var paabudt fra Aarets Begyndelse overfor Skibe kommende fra Marseille, Ægypten, Ostindien, røde Hav, Japan, Syrien og Rio de Janeiro. Imidlertid brød den asiatiske Kolera i Sommerens Løb ind over Evropa, og den nævnte Forholdsregel udstraktes til Havnene ved det sorte og asovske Hav og senere efterhaanden til de franske Havne ved Atlanterhavet og Kanalen, de tyske Havne ved Østersøen og Elben, de belgiske Havne, indtil der endelig midt i Avgust blev paabudt 10 Dages Karantaine mod alle de nævnte Havne. I Tiden fra d. 17de Avgust til d. 18de November underkastedes ialt 860 Skibe Karantainebehandling; paa dette Tidspunkt afløstes den paabudte Karantaine af „det almindelige Eftersyn“, som anvendtes i Resten af Aaret overfor 116 Skibe, saaledes at Karantainelægerne i Aarets Løb have behandlet ialt 1024 Skibe. Af de Sygdomstilfælde, som forefandtes i Skibe, der kom fra smittede Havne, anføres 3 Tilfælde af venerisk Sygdom og 1 af typhoid Feber. Af de Sygdomstilfælde, som anmeldtes fra andre Skibe, fremhæves 1 Tilfælde af Dysenteria, 2 af Influenza og 5 af venerisk Sygdom. Der indbragtes ad Søvejen 3 Lig.

Tabellerne 7 og 8 give Oversigt over Sygeligheden i den *under Fattigvæsenets Forsorg* værende Del af Befolkningen (Kommunelægernes Praxis). Det fremgaar heraf,

at denne har havt omtrent samme Udstrækning som i de foregaaende Aar; henved 38 p. m. af Befolkningen er bleven behandlet. Af egentlig epidemiske Sygdomme anmeldtes 4172 Tilfælde (heri dog ikke medregnet Influenza), et Tal, der er en Del mindre end i 1891; kun af Mæslinger og akut Diarrhoe med Cholérine findes anmeldt flere Tilfælde end i det foregaaende Aar. For de kroniske og øvrige anførte Sygdommes Vedkommende ere Tallene ikke meget afvigende fra de foregaaende Aars.

Angaaende den *Fremgangsmaade, der benyttes ved Registrering af levendefødte Børns Fødsel her i Staden* saavel som angaaende de *Mangler, der ere uadskilleligt forbundne med den bestaaende Ordning*, kan jeg henvide til Beretningerne for de foregaaende Aar. Forholdet er i 1892 ikke undergaaet nogen Forandring. For saavidt muligt at bøde paa de bestaaende Mangler har jeg ligesom for Aaret 1891 iværksat en Korrektur af de fra de kirkelige Embedsmænd gennem Politiet indkomne Opgivelser for 1892, saaledes at hver enkelt Fødselsanmeldelse er undersøgt, og alle Fødsler paa udenbys Grund ere udskudte. Efter denne Opgørelse fandtes *Antallet af levende fødte Børn at beløbe sig til 9934*, altsaa noget mindre end i 1891 (10,330). I Tidsrummet fra 1870—86 var Antallet af Fødsler i stadig Stigen (fra 5768 til 10847). I de følgende Aar — med Undtagelse af 1889 — er Antallet aftaget. Sammenholdt med Befolkningens Størrelse og Tiltagen er det ikke nogen ganske ringe Nedgang i Fødselshyppigheden, hvorom der er Tale. I Aaret 1884 var Tallet 38.5 pro mille af Befolkningen; i 1892 kun 30.1 p. m., og man maa gaa tilbage til Aaret 1871 for at finde en ligesaa lav Fødselshyppighed.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)						
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar				
						Ialt	p. c. af alle Levende- fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Uægtfødte	
1870	185192	1511	8.16	5768	31.18			4206	22.73	1310	22.71	31.15		
1871	192000	1586	8.25	5803	30.22			5063	26.36	1421	24.49	28.07		
1872	195000	1768	9.06	6271	32.16			4736	24.29	1470	23.44	31.04		
1873	199000	1914	9.56	6478	32.55			4955	24.94	1678	25.90	33.86		
1874	205000	1996	9.73	7016	34.22			5203	25.38	1805	25.74	34.69		
1875	212000	2539	11.97	7162	33.78			5869	27.68	1912	26.70	32.58		
1876	216000	2343	10.89	7949	36.80			5235	24.38	1859	23.39	35.51		
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	2577	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30
1882	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35
1883	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01
1885	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	24.95
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.13	2431	22.41	36.30	774	31.84
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96
1889	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40
1890	316000	2698	8.50	10464	33.11	2013	19.24	6694	21.18	1978	18.90	29.55	637	32.20
1891	323000	2541	7.87	10330	32.00	2054	19.88	7004	21.68	1865	18.05	26.63	576	30.88
1892	330000	2412	7.31	9934	30.10	2062	20.75	6602	20.01	1860	18.72	28.17	530	28.49

Af de levende fødte Børn (9934) vare 4988 af Mandkøn og 4946 af Kvindekøn: 50.2 % mod 49.8, en usædvanlig lille Overvægt af Mandkøn. 7872 Børn vare fødte i,

2062 udenfor Ægteskab: 79.2 mod 20.8 %, et noget større relativt Tal for de uægte fødtes Vedkommende end i de nærmest foregaaende Aar. Gennemsnitlig fødtes der om Dagen 27 Individuer mod 28 i 1891, medens der daglig døde omtrent 16 mod 19 i 1891. Foruden de levende fødte Børn kom 228 dødfødte Børn til Verden, 125 af Mandkøn, 103 af Kvindekøn; 180 ægte, 148 uægte. Forskellen imellem levende og dødfødte Børns Forhold overfor Køn og Legitimitet fremgaar af hosstaaende Sammenstilling.

	Køn		Legitimitet	
	M.	K.	Ægte	Uægte
<i>Levendefødte</i> % af hele Antal	50.2	49.8	79.2	20.8
<i>Dødfødte</i> % af hele Antal	54.8	45.2	79.0	21.0

Efterfølgende Tabel viser Vielser, Fødsler og Dødfødsler fordelte efter Maanederne i 1892 samt Antallet for den enkelte Dag i Maaneden efter Gennemsnit.

1892	Ægte skaber		Levendefødte											Dødfødte								
			Mandkøn				Kvindekøn				Ægte-fødte		Uægte fødte		Tilsammen	Legitimitet		Køn		Til-sammen		
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
	Januar . .	118	3.8	309	88	397	12.8	339	94	433	14.0	648	20.9	182	5.9	830	26.8	13	3	6	10	16
Februar . .	156	5.4	355	76	431	14.9	336	73	409	14.1	691	23.9	149	5.1	840	29.0	12	3	10	5	15	0.5
Marts . .	175	5.6	337	80	417	13.4	357	95	452	14.6	694	22.4	175	5.6	869	28.0	12	5	11	6	17	0.5
April . .	208	6.9	305	105	410	13.7	311	86	397	13.2	616	20.5	191	6.4	807	26.9	16	3	12	7	19	0.6
Maj . . .	268	8.6	308	86	394	12.7	360	93	453	14.6	668	21.5	179	5.8	847	27.3	15	4	10	9	19	0.6
Juni . . .	168	5.6	310	80	390	13.0	299	91	390	13.0	609	20.3	171	5.7	780	26.0	18	3	7	14	21	0.7
Juli . . .	161	5.2	319	93	412	13.3	293	80	373	12.0	612	19.7	173	5.6	785	25.3	15	7	14	8	22	0.7
August . .	195	6.3	339	81	420	13.5	354	73	427	13.8	693	22.4	154	5.0	847	27.3	13	2	7	8	15	0.5
September	177	5.9	282	88	371	12.4	303	67	370	12.3	586	19.5	155	5.2	741	24.7	16	4	12	8	20	0.7
Oktober . .	248	8.0	328	90	418	13.5	318	71	389	12.5	646	20.8	161	5.2	807	26.0	18	4	12	10	22	0.7
November	321	10.7	347	99	446	14.9	317	75	392	13.0	664	22.1	174	5.8	838	27.9	10	3	8	5	13	0.4
December	217	7.0	374	108	482	15.5	371	90	461	14.9	745	24.0	198	6.4	943	30.4	22	7	16	13	29	0.9
Ialt . .	2412	6.6	3914	1074	4988	13.6	3958	988	4946	13.5	7872	21.5	2062	5.6	9934	27.1	180	48	125	103	228	0.6

Ægteskaberne optræde som sædvanlig med betydelig større Hyppighed i Maj og November end i de øvrige Maaneder; i andet og fjerde Kvartal falde som Følge deraf ikke mindre end 59.3 % mod kun 40.7 % af Ægteskaberne i første og tredje. Siden Aaret 1884 er Ægtevielsernes Antal aftaget fra 12.3 pro mille af Befolkningen til 7.3 p. m. i Aaret 1892. Af de 2412 indgaaede Ægteskaber vare de 225 „borgerlige“. I det foregaaende Aar var Tallet for disse sidste kun 190 af 2541 Ægteskaber.

I Aaret 1892 afgik 6602 ved Døden. I Forhold til den for Aarets Midte beregnede Folkemængde 330,000, faas herved en Dødelighed af 20.01 pro mille — det laveste hidtil noterede Tal for Hovedstadens Aarsdødelighed. I det samlede Antal Dødsfald er nu tilmed indbefattet 188 Individuer, som ikke hørte til Stadens Befolkning men vare førte hertil fra udenbys Kommuner for at behandles paa et af Byens Hospitaler. Tages kun Hensyn til Stadens virkelige Befolkning, reduceres det absolute Antal Dødsfald til 6414 og den beregnede Dødelighed til 19.4 pro mille. Hele Aaret rundt døde der gennemsnitlig kun 16 Individuer om Dagen, med ret betydelig Forskel for de enkelte Kvartaler og Maaneder; i første Kvartal døde der saaledes næsten 22 Individuer om Dagen, i andet 19, i fjerde 16 og i tredje Kvartal kun 15; af de enkelte Maaneder frembød Januar den højeste Dødelighed: 810 Dødsfald ialt 26 om Dagen, medens Avgust kun havde 438 Dødsfald 2: 14 om Dagen.

Af spæde Børn under 1 Aar døde der 1860, omtrent ligesaa mange som i 1891 men betydeligt færre end i Aarrækken 1886—90, da der gennemsnitlig aarlig døde 2174 spæde Børn under 1 Aar.

	0—1 Aar	1—4	5—14	15—64	65 og derover	
1889.	32.6	12.6	5.7	32.4	16.6	100
1890.	29.5	15.8	6.0	31.4	18.1	100
1891.	26.6	13.5	5.2	32.6	21.9	100
1892.	28.2	15.1	4.7	32.4	19.6	100

Af denne Oversigt over Dødsfaldenes Fordeling procentvis efter Alder i Aarene 1889—92 fremgaar, at skønt der i 1892 findes nogen Forhøjelse mod det foregaaende Aar af Tallet for Dødsfald blandt spæde Børn, er det dog lavere end i 1889—90. For de øvrige Aldersklassers Vedkommende kan fremhæves den betydelige Størrelse af Tallet for Dødsfald blandt gamle Folk i 1891—92. Forøgelsen af Antallet af Dødsfald blandt Børn mellem 1 og 5 Aar skyldes den i 1892 indtrufne Mæslingeepidemi.

Fødselsoverskuddet σ : Forskellen mellem Antallet af de i Aarets Løb afdøde og levende fødte Individider var 3332, omtrent det samme som i 1891. Siden 1885, med et Fødselsoverskud af 5501, har dette været aftagende.

For en Række af store Byer findes nedenfor en Sammenstilling af Fødslernes og Dødsfaldenes relative Hyppighed i 1892. For de fleste udenlandske Byers Vedkommende er den hentet fra „Annual Summary of Births, Deaths and Causes of Death in London and other great Towns 1892“, som offentliggøres af den engelske „Registrar General“.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Christiania	21.1	19.3	München	35.3	26.0
Edinburgh	27.1	19.4	Calcutta	—	27.0
Berlin	28.8	19.6	Buda-Pesth	34.8	27.9
Amsterdam	33.8	20.0	Dublin	27.8	29.3
Kjøbenhavn	30.1	20.0	Triest	30.3	30.0
Stockholm	28.9	20.3	Bombay	18.7	32.1
London	30.9	20.6	Moskva	35.4	36.9
Bruxelles	26.8	20.8	Hamburg	36.0	39.7
Rom	26.6	21.2	Alexandria	46.2	41.3
Paris	25.0	22.4	Madras	36.9	46.0
New-York	—	24.2	Cairo	55.0	47.0
Wien	31.9	24.3			

Paa *Hospitalet i Kjøbenhavn* døde ialt 2010 Individider, omtrent 30 % af det hele Antal Dødsfald, meget nær det samme som i de nærmest foregaaende Aar men betydelig højere end i Aarene 1881—86, da kun 22 % af alle Dødsfald indtraf paa Hospital. Paa Epidemihospitalet indtraf 364 Dødsfald imod henholdsvis 420 og 403 i 1891 og 90 men kun 244 i 1886. Paa Kommunehospitalet døde 789, paa Frederikshospital 265, paa St. Johannes Stiftelsens Sygehus 214 Individider (foruden 13 paa Arbejdsanstalten og 47 i Børne-Optagelsesanstalten); endvidere i Dronning Louises Børnehospital 75, Fødsels- og Plejestiftelsen 29 (deraf 28 spæde Børn), paa St. Josephs Hospital 61 og paa Garnisonshospitalet 60 (heraf hørte kun 38 til Garnisonen, Resten var Kvinder og Pensionister). Paa Kjøbenhavns Amts Sygehus, der kun optager Syge fra udenbys Kommuner, døde ialt 88 Individider. 279 afdøde Individider hørte hjemme i de kommunale Fattigstiftelser, deraf 196 i det gamle Almindeligt Hospital, medens 11 afgik ved Døden efter Hospitalets Overflyttelse til Stiftelsen paa Nørrebro i December 1892.

Mediko-legale Dødsattester, hvilke skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelig Hændelse, samt over Personer, der findes døde, ere i 1892 indkomne i et Antal af 228, omtrent det samme som i de nærmest foregaaende Aar. Af 115 Selvmord indtraf 27 hos Kvinder mod 88 hos Mænd; 12 (5 Mænd, 7 Kvinder) aflivede sig ved Drukning; 64 (56 og 8) ved Hængning; 19 (17 og 2) ved Skydning; 2 (1 og 1) ved Snitsaar; 14 (7 og 7) ved Gift og 4 ved Nedstyrtning og andre lignende Midler. Ved Drab omkom 1 Person, en Dreng mellem 10 og 15 Aar, foruden at der i Aarets Løb er fundet nogle nyfødte Børn, sandsynligvis med samme Dødsarsag. Ved ulykkelig Hændelse omkom 107 Personer, 33 Kvinder, 74 Mænd; der er imidlertid kun udstedt medikolegal Attest over 73 saadanne Dødsfald, idet adskillige først efter Dages Forløb ere afgaaede ved Døden paa Hospitalerne. Endelig udstedtes der 40 mediko-legale Attester over Personer, der ere fundne døde og heraf 8 over vitterlige *Drankere* eller Individuer, som vides at have været under stærk Paavirkning af Spiritus.

Dødfødte i Staden Kjøbenhavn i Aaret 1892.

Fosterets Modenheds Grad								Med Tegn til Forraadnelse	Fødslen fuldførtes ved								Totalsum af dødf. Børn					
For tidlig født				Fuldbaaret					Na- turen	Instru- menter				Ven- ding		Frem- træk- ning		Ægte		Uægte		Til- sam- men
Ægte		Uægte		Ægte		Uægte				M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.															
36	38	17	16	64	42	8	7	98	88	76	12	6	11	8	14	13	100	80	25	23	228	

Af ovenstaaende Oversigt over 228 Dødsfødsler i 1892 fremgaar, at 121 (106 ægte, 15 uægte) Fostre vare fuldbaarne, 107 ufuldbaarne (74 ægtefødte, 33 uægtefødte). Af Mandkøn fødtes 125, af Kvindekøn 103; men af de fuldbaarne Fostre vare 72 af Mandkøn, 49 af Kvindekøn mod henholdsvis 53 og 54 af de ufuldbaarne.

I det sidste Femaar har Forholdet med Hensyn til Køn og Legitimitet stillet sig saaledes:

af 100 Dødfødte vare:			af 100 fuldbaarne Dødfødte vare:			af 100 ufuldbaarne Dødfødte vare:		
M.	K.		M.	K.		M.	K.	
1888	54	46	59	41		49	51	
1889	52	48	51	49		54	46	
1890	53	47	57	43		49	51	
1891	55	45	64	36		47	53	
1892	55	45	60	40		50	50	
	ægte	uægte	ægte	uægte		ægte	uægte	
1888	75	25	82	18		68	32	
1889	80	20	82	18		78	22	
1890	73	27	77	23		69	31	
1891	78	22	82	18		74	26	
1892	79	21	87	13		69	31	

Foruden de Oplysninger om Fødslernes Forløb, som fremgaar af Tabellerne, skal tilføjes et Uddrag af de Bemærkninger, som i Reglen findes paa Jordemødrenes (sjældent paa Lægernes) Dødsattester over dødfødte Børn; saaledes forekom Sædestilling 32 Gange, Fodstilling 16, Tvær- og Skraaleje 13, Ansigts-Pandestilling 2, Fremfald og Omslyngning af Navlesnor 33, Placenta prævia 3, snævert Bækken 8, „langvarig og besværlig Fødsel“ 29, Misfoster 5, Lues 6, anden Sygdom hos Fostret 5, Sygdom

hos Moderen 8, Sindsbevægelse, Fald, Overanstængelse 11, Blødning før og under Fødslen 5, habituel Dødfødsel 1, Operationer paa Fostret (Perforation) 7, Fødsel før Jordmoderens Komme 3 Gange.

Paa den kongelige Vaccinations-Anstalt bleve 3527 Børn vaccinerede for første Gang, deraf 738 med animal Vaccine; af de sidstnævnte fremkom der intet Anslag hos 16 og abortive Pustler hos 19, positivt Resultat indtraf hos 697 Børn. Af ialt 4428 anbragte Rids paa Børnenes Arme fremkom 3586 Pustler $\varnothing$: 80.9 % positivt Resultat af de enkelte Rids, et betydelig bedre Udfald end i de foregaaende Aar, navnlig naar der tages i Betragtning, at Vaccinationen med animal Vaccine ved den kgl. Anstalt væsenlig udføres for at prøve den af Kalvene producerede Vaccine forinden dens Udsendelse til Distriktslægerne og de praktiserende Læger, medens der som Regel vaccineres fra Arm. Af Revaccinationer foretoges paa Anstalten 133, betydelig færre end Aaret forud, da der, som det vil erindres, indtraf en Koppeepidemi; desuden revaccineredes der som Regel ikke militære Personer paa Anstalten, saaledes som det tidligere har været Tilfældet, idet det overlades til Afdelingerne, som forsynes med den fornødne animale Vaccine.

Den kommunale Vaccinations-Anstalt aabnedes 30te April og holdtes aaben hver Lørdag fra 2—4 indtil 15de October — ialt 25 Gange. Endvidere blev der vaccineret den 26de Maj i Ejendommen Jægersborggade 57 i Anledning af et formodet Koppetilfælde, altsaa ialt 26 Gange.

Der er bleven vaccineret 1028 Personer, og 13 ere revaccinerede, altsaa i det hele 1041 bleve behandlede. Den største Tilstømning fandt Sted 13de August (116).

Af de 1028 første Gang vaccinerede vare 540 Dreng, 488 Piger; 5 udebleve fra Eftersyn. 1015 bleve vaccinerede med animal Vaccine; der opnaaedes 4970 Pustler, svarende til 6090 Rids (6 til hvert Individ), altsaa 81.6 % Pustler (i 1891: 74.9 %, i 1890: 91.8 %). I 29 Tilfælde negativt Resultat; Revaccination foretoges i 25 af disse Tilfælde med 29 % Pustler (positivt Udfald i 15 Tilfælde). I 4 Tilfælde optraadte der ret betydelige Ulcerationer, der kun lægtes langsomt.

8 bleve vaccinerede med humaniseret Lympe, med 40 Pustler svarende til 6 Indstik (83.3 % Pustler, i 1891: 68.9, i 1890: 66.5 %).

Af Revaccinationer foretoges 13, hvoraf 8 mødte til Eftersyn; i 1 Tilfælde Anslag.

Paa Grundlag af de til Stadslægen indkomne Meddelelser er der af første Kredslæge udarbejdet følgende Oversigt over *Plejebørnsforhold og Tilsynet med Plejebørn* i Kjøbenhavn i 1892.

Ved Udgangen af 1891 fandtes som i forrige Aarsberetning omtalt 2197 Plejebørn under Sundhedskommissionens Tilsyn.

I Løbet af Aaret 1892 anholdt 713 Personer om Tilladelse til at tage Børn i Pleje for Betaling; af forskellige Grunde afsloges 188 af disse Andragender; samtidig udgik i Aarets Løb 341 tidligere tilladte Plejehjem, enten fordi Tilladelsen, som kun galdt et enkelt Plejebarn, ved dettes Afgang tilbageleveredes, eller fordi Tilladelsen efter i længere Tid at have været ubenyttet inddroges, eller som Følge af Plejemoderens Død eller Bortrejse eller af forskellige andre Grunde.

Ved Udgangen af 1892 fandtes under Sundhedskommissionens Kontrol 2421 Plejehjem, deraf 926, i hvilke der paa dette Tidspunkt ingen Plejebørn fandtes.

I de resterende 1495 Plejehjem var ved Aarets Slutning anbragt 1776 Plejebørn (mod 1648 ved Aarets Begyndelse).

Tab 1	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	58	109	9	2	-
2. Kreds	147	199	30	4	1
3. Kreds	195	210	22	3	3
4. Kreds	16	93	13	4	-
5. Kreds	351	345	65	9	4
6. Kreds	159	313	51	5	1
Ialt	926	1269	190	27	9

I Løbet af 1892 ere 948 nye Plejebørn indregistrerede; samtidig ere 642 af forskellige Grunde udgaaede af Tilsyn, og 178 afgaaede ved Døden.

Fordelingen af de forannævnte 1776 Plejebørn efter Alder indenfor de enkelte Kredse fremgaar af Tab. 2.

Tab 2	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	16	31	36	50	133	178
2. Kreds	47	67	71	94	279	381
3. Kreds	35	75	75	94	279	433
4. Kreds	19	29	38	45	131	126
5. Kreds	107	133	149	129	518	774
6. Kreds	82	119	129	106	436	529
Ialt	306	454	498	518	1776	2421

Tab 3	Under 1 Aar										Ialt	Begge Køn													
	0—1			1—2			3—11			M.			K.												
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.																
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.					K.											
Akute Sygd. i Fordøjelsesorg.	3	2	13	7	8	4	24	13	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	25	15	40	43		
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	-	-	1	1	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1			3	
Atrofi	4	1	7	6	3	5	14	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	12	26	8	36	
Rakitis	-	-	1	-	4	2	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2	2			
Skrofulose	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Debil. cong	-	1	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2		
Brystkatarrh	-	-	1	2	2	1	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6	35	47	
Lungehindebetændelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Lungebetændelse, katarrh.	1	-	3	1	13	12	17	13	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	15	35			
Lungebetændelse, krupøs	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	4	26	
Lungesvindst	-	-	1	-	1	-	2	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	1	4			
Hjernebetændelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Krampe	2	1	3	1	5	3	10	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	5	15	15	15	
Mæslinger	-	-	-	-	3	1	3	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	7			
Influenza	-	-	-	1	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3	6	26	
Difteritis og Krup	-	-	-	-	2	1	2	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4	2	6			
Kighoste	-	-	2	-	2	-	4	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	3	11	
Gastr. & tyf. Feber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Skarlagensfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2		
Pemfigus	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2		
Medfødt Syfilis	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2		
Phlegmone abdom.	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2		
Kvælning (Ulykkestilf.)	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2		
Ubekendt Dødsarsag	-	1	1	2	1	2	2	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	5	8	8	178	
Ialt	10	7	34	21	47	34	91	62	11	8	1	1	-	1	-	2	-	-	1	-	104	74			
	17	55	81				153	19	2	1	2								1		178				

Det samlede Antal Dødsfald i 1892 blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn er, som det fremgaar af Tab. 3, betydelig mindre end i de foregaaende Aar. Ialt døde 178 af de indregistrerede Plejebørn, medens der i de foreløbne 5 Aar 1888—92 i Gennemsnit døde 246 aarlig. Den overvejende Del af de indtrufne Dødsfald faldt som sædvanlig paa Aldersklassen 0—1 Aar, nemlig 153 af 178 (gennemsnitlig 211 af 246); af de 178 Døde vare 104 Drengene, 74 Piger (gennemsnitlig for Femaaret 132 Drengene + 114 Piger).

Tab. 4	Under 1 Aar										Ialt		Begge Køn	Gennemsnitlig aarlig 1888—92								
	0—1	1—2	3—11	0—1	1	2	3	4	5—9	10—14												
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar												
	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.											
Januar	2	1	1	1	8	3	11	5	-	3	-	-	-	-	-	-	11	8	19	16		
Februar	-	-	1	2	1	3	2	5	-	1	-	1	-	-	-	-	2	7	9	14		
Marts	-	-	3	1	7	5	10	6	2	2	1	-	-	-	-	-	13	8	21	21		
April	-	-	1	-	3	4	4	4	2	-	-	-	-	-	-	-	6	4	10	16		
Maj	1	-	4	3	11	5	16	8	4	-	-	-	-	-	-	-	20	8	28	23		
Juni	1	-	6	1	2	1	9	2	-	-	-	1	-	1	-	-	9	4	13	22		
Juli	2	1	4	2	1	2	7	5	-	-	-	-	-	-	-	-	7	5	12	24		
August	-	-	3	3	1	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	26		
September	1	-	2	3	4	1	7	4	1	-	-	-	-	-	-	-	8	4	12	27		
Oktober	1	-	3	4	6	5	10	9	-	1	-	-	-	-	1	-	11	10	21	22		
November	2	3	3	1	2	3	7	7	1	1	-	-	-	-	-	-	8	8	16	18		
December	-	2	3	-	1	2	4	4	1	-	-	-	1	-	-	-	5	5	10	17		
Ialt	10	7	34	21	47	34	91	62	11	8	1	1	-	1	-	2	-	-	1	-	104	74
	17		55		81		153	19	2		1		2		-		1		178		178	246

Det er, som det ses af Tab. 4, særlig i Sommermaanederne Juni—September, at Dødeligheden blandt Plejebørnene i 1892 har været lavere end sædvanlig, og som det fremgaar af en Sammenligning med Gennemsnittet for det senest foreløbne Femaar, i hvilket Opgørelse af Plejebørnsdødeligheden har fundet Sted — se Tab. 5 —, falder

Tab. 5	1888	1889	1890	1891	1892	5 Aar 1888—92	Gennemsnitlig aarlig
Akute og kron. Sygdomme i Fordøjelsesorg.	91	100	68	80	43	382	76
Rakitis, Atrofi, Deb. cong., Skrofulose	46	67	72	49	36	270	54
Sygdomme i Respirationsvejene	58	44	58	44	47	251	50
Hjærnesygdomme, Konvulsioner	35	26	36	23	15	135	27
Infektionssygdomme	17	23	23	30	26	119	24
Andre og ubekendte Dødsarsager	18	18	11	15	11	73	15
Ialt	265	278	268	241	178	1230	246

den betydelige Formindskelse i Dødeligheden i 1892 i Overensstemmelse hermed saagodt som udelukkende paa de Sygdomme, der fortrinsvis optræde i den varme Aarstid, Sygdommene i Fordøjelsesorganerne og kroniske Ernæringsygdomme, medens Dødsfald som en Følge af Sygdomme i Respirationsvejene og Infektionssygdomme omtrent ere forekomne med et Gennemsnitstal.

Ligesom i 1891 er Tilsynet paa Nørrebro helt og paa Vesterbro delvis bleven udført af lønnede Tilsynsdamer, henholdsvis Fru Bohn og Fru Fossum paa Nørrebro og Frøken Th. Petersen paa Vesterbro.

Desuden have i Aarets Løb følgende Damer ydet deres velvillige Bistand ved Tilsynet:

1. *Kreds*: Fru Ch. Norrie, Frk. J. Petersen, Frk. A. Meldahl, Fru D. Schmiegelow, Frk. D. Berner, Fru J. Hammeleff, Frk. Monica Jensen, Frk. J. Madsen, Frk. Mary Eckermann, Frk. E. Rothe, Fru M. Kjeldskov, Fru J. Tuxen, samt fratraadte i Aarets Løb: Frk. E. Sonne, Fru Steenbroe, Frk. M. Bølling og Fru J. Ravn. 2. *Kreds*: Fru J. Levison, Fru E. Fridericia, Fru J. Trier, Fru L. Levy, Frk. A. Levy, Fru Holm, Fru Øberg, Fru E. Hansen, Frk. S. Melchior, Fru Rasmussen, Fru B. Klitgaard. 3. *Kreds*: Fru Anthonore Christensen, Frk. Bergmann, Frk. M. Schou, Fru S. Ulrik, Frk. Elisabeth Møller, Fru S. M. Maribo, samt fratraadte i Aarets Løb: Frk. S. M. Jensen, Frk. Lesser, Frk. Th. Schultz og Frk. C. Seidelin. 4. *Kreds*: Frk. M. Broberg, Admiralinde Garde, Fru O. Møller, Frk. A. Møller, og under dennes Bortrejse i længere Tid Frk. M. Bølling, samt fratraadt i Aarets Løb Frk. H. Knudtzon. 5. *Kreds*: Fru Justitsraadsinde Abrahams, Fru Herfurth, Fru Professorinde Løffler, Frk. Bønnelykke, Frk. Hoffmann, Frk. Gosch, Frk. A. Gosch, Frk. Holstebro, samt fratraadte i Aarets Løb: Etatsraadinde Jespersen, Frk. Mourier og Frk. Futtrup.

Til Oplysning i Sager vedrørende *den offentlige Sundhedspleje* er der — ligesom i de foregaaende Aar — ved Stadslægens Foranstaltning sat en Række *Undersøgelser* i Gang *under Medvirkning af det hygiejniske Løgepersonale og Sundhedskommissionens Laboratorium*. En kort Redegørelse for Omfanget og Beskaffenheden af de derved foranledigede Arbejder findes i nedenstaaende Oversigt.

Efter Meddelelse af Laboratoriets Forstander Professor *Stein*, har der i Aaret 1892 været udført Undersøgelse af 1215 Prøver, hvorom der er afgivet Beretning i 231 Skrivelser.

Ved Laboratoriet har stadig været i Virksomhed 2 Assistentter med 7 Timers daglig Arbejdstid.

Der har været foretaget

1067 kemiske Undersøgelser

137 mikroskopiske —

148 bakteriologiske —

De undersøgte Stoffer have været:

A. Vand.

I. Drikkevand.

I. *Kemisk og mikroskopisk Undersøgelse* a) Kjøbenhavns filtrerede Vandledningsvand, 12 Prøver. b) Vand taget fra Vandværkets Filtre, 12 Prøver. c) Vand taget fra forskellige Søer og Kilder, 36 Prøver.

II. *Bakteriologisk Undersøgelse* (Kimtælling). d) filtreret Vand, taget paa Vandværket, 49 Prøver. e) Vand taget fra Filtrene paa Vandværket, 49 Prøver. f) Vand taget fra Husledninger paa forskellige Steder i Byen, 50 Prøver.

II. Andre Vandundersøgelser.

Kemisk og mikroskopisk Undersøgelse af 7 Prøver Vand fra Sortedamssø, Peblingesø og Ørstedsparken til Bedømmelse af Renhedstilstanden.

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse). a) indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 725 Prøver. b) udtaget af Politiet som Staldprøver hos udenbys Leverandører 93 Prøver. *Skummet Mælk* (Kvalitetsundersøgelse) 13 Prøver. *Rugbrød* 45 Prøver. *Hel Rug* 1 Prøve. *Rugmel* 3 Prøver. *Smør* 5 Prøver. *Svinefedt* 31 Prøver. *Cacaopulver* 22 Prøver. *Grøn Ost* 10 Prøver. *Honning* 1 Prøve.

C. *Undersøgelser for Giftstoffer.*

Japanesiske Genstande for Arsenik 41 Prøver. *Reklamepapir* (til The) for Arsenik 1 Prøve. *Metalstøv* for Arsenik 1 Prøve. *Kinesisk Thepote* af Metal (Fortinnings Beskaffenhed) 1 Prøve. *Suppe med Kalkunkød* (giftige Metaller) 1 Prøve.

D. *Andre Undersøgelser.*

Slam fra Peblingsøen og Sortedamssøen 4 Prøver (Beskaffenhed). *Klaringsmidler til Vin* 2 Prøver. *Auers Gasglødelampe* (skadelige Metaller i Forbrændingsprodukterne) 1 Prøve.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Vand	215	Prøver.
do. af Mælk	831	—
do. af andre Fødemidler	117	—
do. for Giftstoffer	45	—
do. af anden Art	7	—

Ialt . . 1215 Prøver.

Oversigt over Resultatet af de fuldstændige kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af det filtrerede Vand, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser findes i de nedenstaaende Tabeller.

Filtreret Vand.	Gram i 10000 Gram.									
	Inddampingsrest	Ammoniak	Salpetersyre (H N O ₃)	Salpetersyring	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halv-bunden Kulsyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold	4.800	-	0.127	-	0.986	0.748	1.210	-	1.700	0.288
Laveste do.	3.840	-	Spor	-	0.312	0.193	0.411	-	1.360	0.137

Indhold af organisk Stof.

	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram.											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Ufiltreret Vand	0.083	0.080	0.083	0.077	0.073	0.070	0.044	0.039	0.037	0.028	0.033	0.034
Filtreret do.	0.071	0.076	0.071	0.061	0.053	0.045	0.027	0.022	0.023	0.021	0.020	0.026

Ved den bakteriologiske Undersøgelse (Kimtælling) er fundet følgende Antal Kolonier i 1 C C af Vandet (hver Undersøgelse er foretaget dobbelt).

	Fra Vandværket		Fra Vandledninger i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	40 Prøver	1 Prøver	33 Prøver
— 100 —	7 —	10 —	7 —
— 500 —	2 —	27 —	10 —
— 1000 —	- —	6 —	- —
— 2000 —	- —	4 —	- —
— 5000 —	- —	1 —	- —
Ialt Prøver	49 Prøver	49 Prøver	50 Prøver

Ved den til Bedømmelse af *Mælkens* Kvalitet foretagne Undersøgelse er der blevet bestemt Indholdet af faste Stoffer og Fedt. De fundne Tal have grupperet sig paa følgende Maade:

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk
7 — 7 ¹ / ₂	-	1	0,1 — 0,3	-	2
8 ¹ / ₂ — 9	-	1	0,5 — 0,7	-	7
9 — 9 ¹ / ₂	-	1	0,7 — 0,9	-	3
9 ¹ / ₂ — 10	2	7	1 — 1 ¹ / ₂	1	1
10 — 10 ¹ / ₂	4	2	1 ¹ / ₂ — 2	10	-
10 ¹ / ₂ — 11	9	1	2 — 2 ¹ / ₂	73	-
11 — 11 ¹ / ₂	82	-	2 ¹ / ₂ — 3	269	-
11 ¹ / ₂ — 12	230	-	3 — 3 ¹ / ₂	328	-
12 — 12 ¹ / ₂	285	-	3 ¹ / ₂ — 4	106	-
12 ¹ / ₂ — 13	155	-	4 — 4 ¹ / ₂	20	-
13 — 13 ¹ / ₂	32	-	4 ¹ / ₂ — 5	8	-
13 ¹ / ₂ — 14	14	-	5 — 5 ¹ / ₂	2	-
14 — 14 ¹ / ₂	5	-	5 ¹ / ₂ — 6	1	-
Antal Prøver			Antal Prøver		
818			818		
13			13		

For *sød Mælk* har saaledes Indholdet af.

Faste Stoffer ligget mellem 11¹/₂—13 % i 670 Prøver : 82 %

— — under 11¹/₂ % i 97 — - 12 %

— — over 13 % i 51 — - 6 %

Fedt — mellem 2¹/₂—4 % i 703 — - 86 %

— — under 2¹/₂ % i 84 — - 10 %

— — over 4 % i 31 — - 4 %

Rugbrød. Af 44 Prøver, som undersøgtes for Renhed, vare 40 rene, 2 indeholdt en ubetydelig Mængde Majs, i 2 var indblandet Hvedestrømel.

Rug, hel. Anvendt til Brødbagning, 1 Prøve, meget forurenset af Ukrudsfør.

Rugmel. 3 Prøver, hvoraf 1 indeholdt en ubetydelig Mængde Majs, 1 var blandet med Hvedestrømel og indeholdt rigeligt Ukrudsfør og Sand, 1 var Boghvedemel.

Smør. 5 Prøver, som undersøgtes for Forfalskning, vare alle rene.

Swinefedt. Af 31 Prøver vare 26 rene, 5 Prøver indeholdt Bomuldsfrøolie.

Cacaopulver. Af 22 Prøver vare 19 rene, 1 indeholdt rigeligt Cacaoskaller, 1 var blandet med Sukker, 1 indeholdt Kartoffelstivelse.

Grøn Ost. 10 Prøver undersøgtes for Kobber, som ikke fandtes i nogen af dem.

Honning. 1 Prøve, som befandtes at være uforfalsket.

Japanesiske Genstande. (Vifter, Skærme etc) Af 41 Prøver vare 17 arsenikfri, 24 arsenikholdige.

Reklamepapir (til The). 1 Prøve, som var arsenikholdig.

Metalstøv. 1 Prøve, som var arsenikfri.

Kinesisk Thepotte af Metal. 1 Prøve. Den indvendige Fortinning indeholdt 45% Bly.

Kødsuppe og Kalkunkød. Der paavistes i sidstnævnte en ringe Mængde Zink.

Slam. 4 Prøver, optagne i Peblingesøen og Sortedamssøen, undersøgtes med Hensyn til Beskaffenhed.

Vædske til Klaring af Vin. 2 Prøver, undersøgtes med Hensyn til Sammensætning.

Auers Gasglødelampe. 1 Prøve. Ved i længere Tid fortsatte Forsøg fandtes, at der ikke overgik giftige Metaller i Forbrændingsprodukterne.

I Slutningen af Aaret er der paabegyndt Undersøgelser til Bestemmelse af Fugtigheden i Kalkpuds, som agtes fortsatte systematisk til Bedømmelse af Væg fugtigheden fortrinsvis i nyopførte Bygninger. Til disse Undersøgelser, som foretages efter

den af Professor Emmerich i München foreslaaede Methode, er det dertil nødvendige Vakuumbørreapparat m. m. anskaffet.

I Aarets Løb er der fremdeles stillet Lokale til Disposition for Stadslægen til Udførelse af bakteriologiske Arbejder, særligt vedrørende Kolera. De fornødne Næringsvædske ere alle præparerede i Laboratoriet.

I de 5 Aar, i hvilke Sundhedskommissionens Laboratorium har virket, har Antallet af de til Undersøgelse indsendte Prøver været 5671, fordelte saaledes:

	1888.	1889.	1890.	1891.	1892.
Vand (Drikkevand m. m.)	268	210	209	210	215
Fødemidler	692	637	669	389	948
Stoffer for Gift	16	260	176	410	45
Undersøgelser af anden Art	199	88	23	"	7
	1175	1195	1077	1009	1215

Foruden de sædvanlige Undersøgelser til Bedømmelse af Mælkens Kvalitet om hvilke Beretning er givet ovenfor, er der i Aarets Løb iværksat en Række *Undersøgelser til Oplysning om Smittefare ved den Handelsmælk, der falbydes i Staden særligt med Hensyn til Overførelse af Tuberkulose.* En udførlig Beretning om disse Undersøgelser er meddelt i „Maanedsskrift for Dyr læger“ 4. Bd., 9. Hefte 1892 af *Sundhedskommissionens Veterinærlæge St. Friis*, i hvis kyndige Hænder den hele Undersøgelse blev lagt, og som med stor Opoffrelse af Tid og Kræfter har udført de fornødne meget talrige Indpodninger paa Dyr, Obduktionerne af disse og de mikroskopiske Undersøgelser af Præparater fra de inficerede Dyr. Af Resultaterne skal her kun fremhæves, at det ad denne Vej lykkedes at udfinde 4 smittede blandt ialt 44 Kvægbesætninger, fra hvilke de undersøgte Mælkeprøver stammede.

De af *Sundhedskommissionens Lægepersonale* i 1892 og i de 4 foregaaende Aar udførte Undersøgelser, afgivne Erklæringer, Skøn m. m. vare følgende:

	Undersøgelser.		Erklæringer.	
	1892	1888-91	1892	1888-91
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	91	768	97	1308
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	130	1012	162	1288
III. <i>Sundhedskommissionssager</i> vedrørende:				
a) Afløbsforhold og offentlig Renslighed. Vedtægtens Afsnit II og III	118	747	121	664
b) Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV	52	101	52	101
c) Fabrikker og skadelige Næringsveje. Vedtægtens Afsnit V og X	200	630	220	683
d) Tilsyn med Næringsmidler. Vedtægtens Afsnit VI.	219	737	530	1011
e) Boliger. Vedtægtens Afsnit VII	57	203	67	215
f) Smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX.	21	193	43	453
g) Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI.	1287	5236	1047	5097
h) andre Forhold	34	191	36	201
	2219	9818	2375	11021

Kjøbenhavns Mortalitet

Tabel for 1892. (Fortsat)

Causæ mortis	I 1ste Aar								I 2det Aar	I 3die Aar	I 4de Aar	I 5te Aar				
	i første Maaned		i 2.—3. Maaned		i 4.—12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar									
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.								
61. Encephalitis et Meningitis cerebri	2	1	2	1	13	17	17	19	13	12	7	8	5	3	7	1
62. Apoplexia cerebri	-	-	-	-	5	1	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-
63. Morbi cerebri chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
64. Morbus mentalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65. Tetanus	4	5	-	-	-	-	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
66. Trismus	3	2	-	-	1	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
67. Epilepsia	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
68. Ecclampsia	25	28	14	10	34	15	73	53	7	3	2	5	2	2	-	-
69. Myelitis & Meningitis spinalis	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
70. Ataxia sive Tabes dorsalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71. Alii medullæ spinalis morbi chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
72. Laryngitis	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
73. Morbi laryngis chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
74. Pneumonia crouposa	1	1	4	2	32	26	37	29	22	7	2	2	1	4	1	3
75. Pleuritis, Empyema	-	-	-	-	1	-	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-
76. Bronchitis acuta simplex	4	4	5	10	9	10	18	24	1	2	1	-	-	-	1	3
77. Bronchitis capill. & Pneumon. catarrhalis	10	6	29	13	92	76	131	95	29	33	8	10	7	5	1	3
78. Bronchitis chronica & Bronchiectasis	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-
79. Emphysema pulmonum	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	-	-	-	2	-	-
80. Alii pulmonum morbi chronici	-	-	-	-	-	1	-	1	2	1	-	-	-	2	-	-
81. Peri- & Endocarditis	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
82. Morbus cordis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
83. Aneurysma Aortæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
84. Phlebitis (extra puerperium)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85. Ulcus perforans ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
86. Peritonitis (extra puerperium)	-	-	-	-	3	1	3	1	-	-	-	-	-	2	-	-
87. Enteritis, Colitis, Typhlitis	-	-	6	3	21	11	27	14	2	2	-	1	-	-	-	-
88. Ileus	1	1	-	-	1	2	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
89. Hernia incarcerata	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
90. Cirrhosis hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91. Echinococcus hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
92. Cholelithiasis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-
93. Nepbritis albuminosa	-	-	1	-	2	1	3	1	1	-	1	-	-	2	1	-
94. Lithiasis renalis & vesicalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
95. Cystitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
96. Strictura urethræ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
97. Hypertrophia prostatae	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
98. Tumor ovarii, Hydrops ovarii	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
99. Alii morbi abdominales chronici	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100. Hydrops ex ignota causa ortus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101. Alii morbi organorum interiorum	1	2	2	-	6	3	9	5	1	-	-	-	1	2	-	-
102. Phlegmone, Abscessus	-	1	-	1	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
103. Caries & Necrosis ossium	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
104. Arthrocace	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105. Fractura colli femoris	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
106. Gangræna	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
107. Carbunculus & Furunculus malignus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
108. Alii externarum partium morbi	7	12	-	2	3	1	10	15	-	-	-	-	-	-	-	-
109. Marasmus senilis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
110. Atrophia infantilis	25	23	49	30	49	43	123	96	3	2	-	-	-	-	-	-
111. In partu aut brevi post eandem mortuæ (Fb. puerp. excl.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
112. Mors repentina sine nota causa	12	7	9	5	4	5	25	17	2	1	-	1	-	-	-	-
113. Causa mort. vel male vel omn. non indicata	13	12	11	13	11	17	35	42	2	2	3	1	1	1	-	-
Omnis mortis causæ	273	228	240	165	530	424	1043	817	255	225	128	113	65	94	57	61
Quibus in summis medico non vocato mortui	101	84	54	49	80	68	235	201	24	19	9	5	1	3	4	1

5-10 Aar	10-15 Aar	15-20 Aar	20-25 Aar	25-35 Aar	35-45 Aar	45-55 Aar	55-65 Aar	65-75 Aar	75-85 Aar	85 Aar og derover	Af ube- kendt Alder	Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr.													
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.		K.	Begge Køn											
7	9	2	1	2	-	5	-	6	1	1	2	1	3	1		2	2	4	-	-	-	-	76	65	141	61.		
-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	2	5	11	4	19	6	22	20	12	19	-	5	-	-	66	61	127	62.	
-	1	-	-	1	1	-	1	2	2	4	4	10	5	11	5	18	21	6	11	2	3	-	-	59	55	114	63.	
-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	-	-	2	2	1	5	1	2	3	-	1	-	-	12	10	22	64.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5	9	65.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	6	66.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	67.	
-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	84	63	147	68.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	6	9	69.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	7	1	8	70.	
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1	1	-	-	-	-	5	1	6	71.	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3	72.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	73.	
2	2	-	2	-	4	11	2	5	3	11	9	21	5	12	11	17	25	5	22	-	5	-	-	147	135	282	74.	
-	-	1	-	2	1	1	-	-	-	3	1	1	2	3	3	1	3	-	1	-	-	-	-	15	13	28	75.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	4	3	3	7	2	3	-	-	32	40	72	76.	
-	2	-	1	-	1	-	1	1	1	-	2	-	2	5	1	6	11	3	16	2	6	-	-	195	186	381	77.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	1	1	2	2	5	6	9	9	6	8	2	2	-	31	32	63	78.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	4	-	8	5	5	9	2	4	1	-	-	-	22	18	40	79.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	2	4	4	7	2	-	-	-	-	-	14	17	31	80.	
-	1	1	1	-	1	-	2	1	-	-	-	-	-	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	6	7	13	81.	
1	1	-	5	3	4	2	3	9	12	9	17	32	26	31	34	36	46	15	37	2	4	-	-	140	190	330	82.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	11			

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
I. Farsoter. Morbi epidemici.													
Kopper. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger. Morbilli	2	7	10	52	50	28	13	7	2	4	2	3	180
Skarlagensfeber. Scarlatina	2	-	-	2	6	-	3	-	1	3	3	4	24
Ondartet Halsysge. Diphtheritis	31	28	24	23	24	29	21	15	9	18	19	23	264
Strubehoste. Croup	20	19	16	16	10	5	7	7	6	18	11	18	153
Kighoste. Tussis convulsiva	14	10	18	10	11	15	15	14	4	10	12	14	147
Typhoid Feber. Febris typhoidea	1	1	1	-	-	4	-	1	3	5	3	3	22
Exanthematisk Typhus. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Asiatisk Cholera. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kolerine & akut Diarrhoe. Cholerae & Catarrhus intestinalis acutus	15	13	25	19	39	23	39	54	77	33	27	11	375
Ansigts- og anden Vanderosen. Erysipelas faciei & ambulans	4	5	4	4	3	2	2	4	4	3	5	2	42
Barsel-feber. Febris puerperalis	2	-	3	4	1	2	-	3	1	3	4	1	24
Ondartet Saarfeber. Pyæmia & Septicæmia	2	-	4	1	2	2	1	-	-	1	3	2	18
Grippe. Influenza	184	36	13	8	6	1	1	1	-	1	1	7	259
Akut Ledderheumatisme. Febris rheumatica	1	3	-	2	3	1	3	4	1	-	2	1	21
Meningitis cerebro-spinalis	1	1	3	1	5	3	1	5	2	1	-	2	25
Andre Farsoter. Alii morbi epidemici	-	1	2	1	1	3	1	-	-	-	1	-	10
II. Blodforgiftninger. Sangvinis infectiones.													
Dyriske Gifte. Venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Erhvervet Syphilis. Syphilis acquisita	-	2	1	1	1	1	2	1	1	2	1	-	13
Medfødt Syphilis. Syphilis congenita	2	-	2	5	2	3	2	1	2	1	1	3	24
Brændevinssygdom. Alcoholismus chronicus	1	1	-	1	-	4	2	4	-	2	-	2	17
Drankergalskab. Delirium tremens	2	1	1	5	1	1	2	-	2	1	5	2	23
Pludselig Død af Drik. Mors in ebrietate	-	1	2	-	2	-	-	1	-	-	2	1	9
III. Constitutionelle Sygdomme. Morbi constitutionales.													
Kirtelsyge. Scrophulosis	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Akut Hjernevandsot. Hydrocephalus acutus	6	15	22	9	16	17	9	15	9	13	8	13	152
Akut Miliærtuberkulose. Tuberculosis acuta	5	12	5	6	9	3	10	5	5	8	5	9	82
Lungesvindot. Phthisis pulmonum	58	75	59	60	67	50	34	35	53	41	53	49	634
Tuberkulose i andre Organer. Tuberculosis in aliis corporis partibus	3	6	9	7	5	9	11	3	7	4	2	5	71
Kræft. Cancer	31	35	35	37	33	23	40	31	39	35	33	31	403
Engelsk Syge. Rhachitis	12	7	13	5	12	6	3	2	2	3	4	3	72
Sukkersyge. Diabetes mellitus	1	1	2	2	1	3	3	4	2	1	-	2	22
Skørbug. Scorbutus	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	1	-	5
Anæmi. Anæmia	1	2	2	1	1	2	-	1	1	-	-	-	11
IV. Voldsomme Dødsårsager. Violentæ mortis causæ.													
Fald og Knusning. Præcipitatio & Contusio	3	2	1	4	3	2	4	8	6	5	6	2	46
Drukning. Submersio	1	2	2	3	5	2	5	2	1	2	2	-	27
Andre ulykkelige Hændelser. Alii casus mortiferi	5	2	2	2	8	2	2	-	2	1	2	6	34
Selv mord. Suicidium	10	13	11	7	9	13	10	8	4	13	10	7	115
Mord og Drab. Homicidium	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
V. Dannelsesfejl. Vitia innata	21	18	14	27	25	17	14	17	11	9	17	18	208

Mortalitetstabel for 1892.

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
VI. Lokale Organsygdomme. Morbi singulorum organorum.													
Hjernebetændelse. Encephalitis & Meningitis cerebri	5	7	14	13	20	19	12	10	11	8	13	9	141
Apoplexi. Apoplexia cerebri	8	6	8	15	8	9	8	12	18	14	9	12	127
Kroniske Hjernesygdomme. Morbi cerebri chronici	10	6	9	7	10	13	11	7	13	14	10	11	121
Sindssygdom. Morbus mentalis	3	2	3	-	3	3	2	-	1	3	1	1	22
Stivkrampe og Mundklemme. Tetanus & Trismus	1	2	-	4	-	1	-	1	2	2	2	-	15
Konvulsioner. Ecclampsia	15	16	15	14	16	8	8	12	5	5	9	24	147
Kroniske Rygmarvssygdomme. Morbi medullæ spinalis chronici	3	6	3	1	1	1	-	-	1	2	1	4	23
Lungebetændelse. Pneumonia crouposa	39	25	29	45	30	19	19	11	13	15	22	15	282
Lungehindebetændelse. Pleuritis & Empyema	2	2	3	4	2	1	-	3	2	3	3	3	28
Brystkatarrh, akut Bronchitis. Bronchitis acuta simplex	20	7	8	8	6	3	2	-	2	3	8	5	72
Kapillær Bronchitis og katarrhalsk Lungebetændelse. Bronchitis capillaris & Pneumonia catarrhalis	76	50	47	32	32	24	15	5	7	20	47	26	381
Kronisk Bronchitis. Bronchitis chronica & Bronchiectasis	13	5	3	6	10	4	2	2	3	8	4	3	63
Organisk Hjertesygdom. Morbus cordis	26	27	26	40	24	28	27	29	22	26	21	34	330
Bughindebetændelse. Peritonitis	5	5	8	2	8	5	14	10	9	4	6	8	84
Tarmslyngning og indeklemmt Brok. Ileus, Intussusceptio & Hernia incarcerata	3	2	2	4	1	4	2	1	3	1	5	3	31
Brights Sygdom. Nephritis albuminosa	14	8	6	12	8	5	8	6	11	11	13	9	111
Nyre- og Blæresten. Lithiasis renalis & vesicalis	1	1	-	-	1	3	4	1	-	-	1	2	14
Andre kroniske Underlivssygdomme. Alii morbi abdominales chronici	19	14	20	16	16	21	15	16	23	22	16	13	211
Andre Sygdomme i indre Organer. Alii morbi organorum interiorum	23	13	13	18	23	19	12	12	17	4	16	22	192
VII. Sygdomme i de ydre Dele. Morbi externarum partium corporis													
	11	7	14	5	4	8	6	6	7	10	6	10	94
VIII. Andre hyppige Dødsårsager. Alii causæ mortis frequentes.													
Alderdomssvaghed. Marasmus senilis	13	10	10	8	9	9	6	13	9	3	12	10	112
Tæring hos Smaabørn. Atrophia infantilis	21	12	13	16	14	16	14	16	25	38	23	16	224
Død under eller kort efter Fødselen (Barsel-feber ikke medregnet). Mors in partu aut brevi post eandem	3	1	-	-	1	2	-	3	1	3	-	1	15
Pludselig Død uden kjendt Aarsag. Mors subitanea sine nota causa	13	11	5	12	11	10	5	4	8	7	9	15	110
Uangiven og slet specificeret Dødsårsag. Causa mortis male vel omnino non indicata	22	13	15	5	6	9	3	5	5	7	12	14	116
Tilsammen. Summa	810	577	582	615	625	520	456	438	476	474	515	514	6602
Heraf døde uden Lægebehandling. Mortui medico non vocato (in summa inclusi)	86	58	71	68	77	58	55	64	51	43	67	69	767
Dødfødte. Exanimis nati	16	15	17	19	19	21	22	15	20	22	13	29	228

Ville de
Copenhague

BULLETIN ANNUEL DE STATISTIQUE DÉMOGRAPHIQUE ET MÉDICALE L'ANNÉE 1892.

Tab. 4. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i Kjøbenhavn i Aaret 1892. Naissances, décès et Mariages.

A.	Dødfødte Morts-nés		Dødsfald — Décès.																Levendefødte. Vivants-nés				Ægte-skaber Mariages	Af 1000 ere						
	Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes.	Ialt. Total	Køn. Sexe M. F.		Uægte under 1 Aar Illégitimes 0—1 an	Dødsfald efter Alderen. Répartition des décès par âge												Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Køn. Sexe M. F.			Ialt. Total	fødte. Natalité	døde. Mortalité				
							0—1				1—5		5—15		15—45		45—65										65—80		over 80	
							M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.									M.	F.		
Hele Kjøbenhavn. Total.	180	48	6602	3424	3178	530	1860	998	314	595	484	597	457	447	546	86	218	7872	2062	4988	4946	9934	2412	30.1	20.1					
Indenvolds. La ville s. s.	50	23	2309	1151	1158	125	473	262	73	220	162	250	201	220	279	43	126	2129	275	1173	1231	2404		20.0	19.4					
7. Voldkvarteret	20	1	534	254	280	21	124	41	24	51	59	43	41	46	63	14	28	773	58	430	401	831		19.8	12.7					
8. Østerbro	13	3	305	161	144	13	81	63	20	25	23	23	18	19	20	4	9	509	22	261	270	531		27.3	15.7					
9. Blegdamskvarteret	17	2	627	331	296	67	234	115	36	38	46	48	34	24	40	4	8	885	83	483	485	968		30.6	19.8					
10. Nørrebro	13	1	547	299	248	64	209	114	41	39	29	37	22	20	26	4	6	689	54	376	367	743		31.9	23.5					
11. Blaagaardskvarteret	23	5	853	451	402	79	277	147	50	60	61	75	58	47	54	8	16	980	140	552	568	1120		31.0	23.6					
12. Vesterbro	38	4	1095	555	540	129	421	220	46	60	78	76	56	53	55	8	22	1699	218	957	960	1917		33.7	19.3					
Udenvolds. Les faubourgs.	124	16	3961	2051	1910	373	1346	700	217	273	296	302	229	209	258	42	89	5535	575	3059	3051	6110		29.2	19.0					
Fødselstiftelsen. La maternité	6	9	29	18	11	23	28	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	208	1212	756	664	1420								
Garnisonen. La garnison	-	-	38	38	-	-	-	-	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Ikke bosatte. Non domiciliés	-	-	265	166	99	9	13	36	24	64	25	45	27	18	9	1	3	-	-	-	-	-								

Tab. 4.

B.

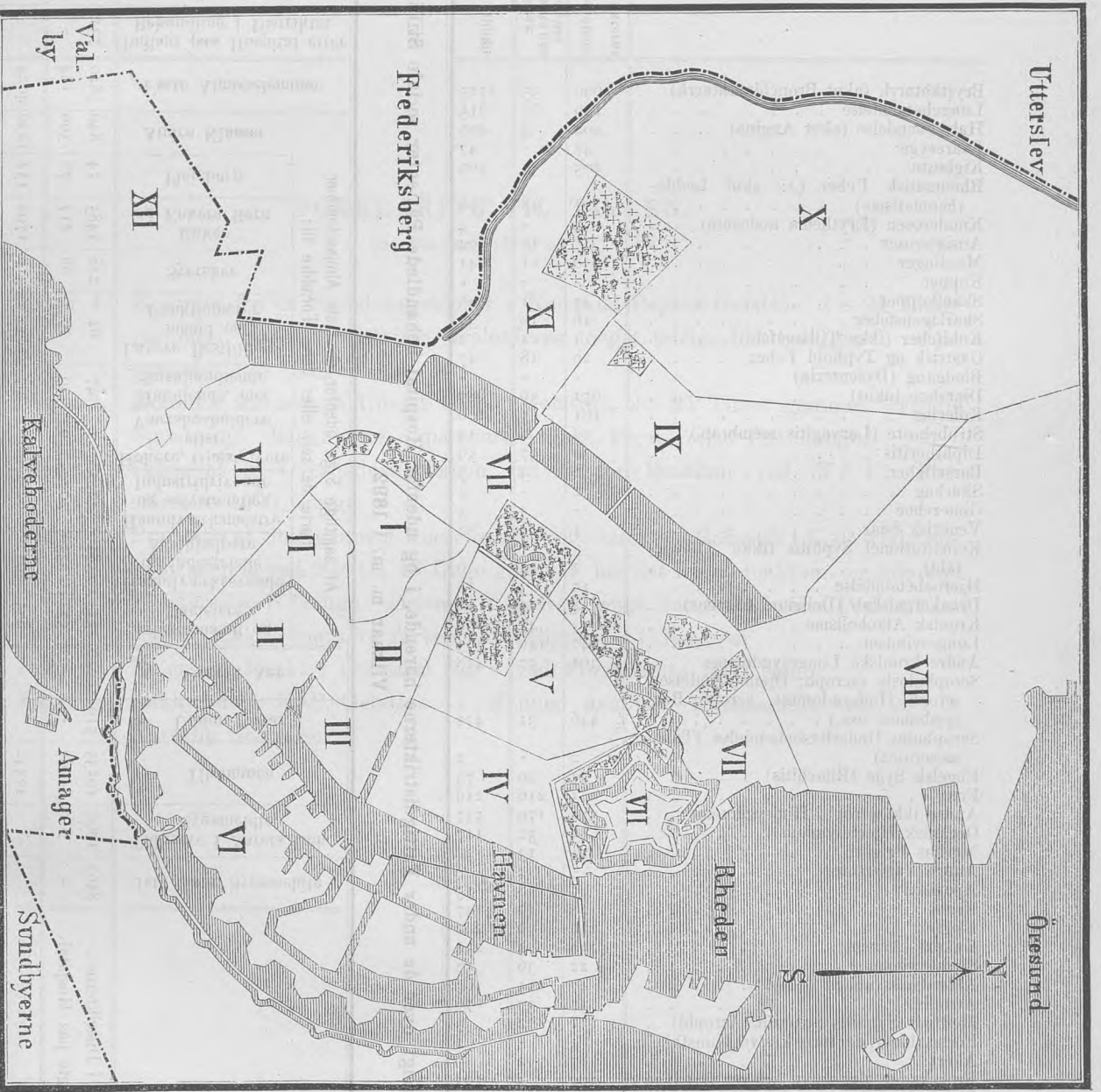
	Dødsårsager.																			
	Epidemiske Sygdomme. Morbi epidemici.																			
	Kopper. Variolæ	Mæslinger. Morbilli.	Skarlagensfeber. Scarlatina.	Ondartet Halsesygge og Strubeh. Diphtheritis & Croup	Kighoste.	Tussis convulsiva	Typhoid Feber.	Febris typhoidea	Influenza.	Blodgang. Dysenteria.	Kolerine og akut Diar-rhoe.	Cholerine & Catarrhus intestinalis acutus.	Rosen. Brysipelas.	Barsel-feber. Fb. puerperalis	Pyæmi & Septicæmi	Gigtfeber. Fb. rheumatica.	Meningitis cerebro-spinalis	0-1	1-65	over 65
Hele Kjøbenhavn. Total	180	24	417	147	22	259	1	333	32	10	42	24	18	21	25	66	216	480	10	2327
1. Gamle Bys ældre Del	2	15	2	21	12	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	13	1	81
2. Gamle Bys yngre Del	6	24	10	38	16	2	9	1	1	1	1	1	1	1	1	3	27	30	1	174
3. Gammelholm	1	3	1	7	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	25
4. St. Annæ Øster Kvarter	2	8	2	16	5	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15	10	1	67
5. St. Annæ Vester Kvarter	12	26	23	25	28	3	2	5	3	1	1	2	8	17	44	2	17	44	1	202
6. Christianshavn.	9	32	8	15	19	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	9	26	1	127
Indenvolds. La ville s. s.	31	2	108	45	4	122	82	7	6	21	8	6	4	8	14	79	128	1	676	
7. Voldkvarteret	7	3	37	9	4	33	17	1	3	4	4	4	2	1	4	10	32	1	176	
8. Østerbro	18	2	23	11	2	10	18	5	1	1	1	1	1	1	1	5	20	1	120	
9. Blegdamskvarteret	30	2	48	14	22	49	4	2	2	2	2	2	2	2	2	7	19	50	2	255
10. Nørrebro	31	4	46	16	15	37	3	2	2	2	2	2	2	2	2	10	18	46	1	231
11. Blaagaarskvarteret	28	4	44	19	3	31	43	7	4	4	1	3	3	8	34	83	1	231		
12. Vesterbro	33	3	69	32	24	85	5	3	5	1	1	1	1	20	32	110	4	430		
Udenvolds. Les faubourgs	147	14	207	101	11	135	249	25	3	16	16	9	11	11	49	118	341	8	1531	
Fødselsstiftelsen. La maternité	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	4	-	8
Garnisonen. La garnison	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	10	1	-	21
Uden Bolig. Non domiciliés	2	8	40	1	6	1	1	2	1	5	2	2	4	9	6	1	9	6	1	91

Causes de décès

Andre acute Sygd. Alii morbi acuti		Kroniske Sygdomme. Morbi chronici														Andre Dødsårsager. Aliæ causæ mortis										Ialt Total	Deraf døde uden Lægebehandling. Sine medico mortui (in summa totali inclusi).			
0-15	over 65	Krampe. Convulsiones	Bugindebetændelse. Peritonitis	Andre akutte Sygdomme. Alii morbi acuti	Lungevindsot. Phthisis pulmonum	Andre tuberkuløse Sygd. Alii morbi tuberculosi	Kræft. Cancer	Engelsk Syge. Rachitis	Syphilis	Bright's Sygdom. Mb. Brightii	Hjertesygdom. Mb. cordis	Kroniske Hjernesygdomme. Mb. cerebri chron.	Kroniske Brystsygdomme. Mb. pulm. chron.	Kroniske Underlivsygdomme. Mb. abdom. chron.	Rygmarvsygdomme. Mb. medullæ spinal	Sygdomme i de ydre Dele Mb. ext. partium	Ulykkestilfælde. Mors violenta accid.	Selv mord. Suicidium	Taring hos Smaa børn. Atrofia infant.	Alderdom. Senilitas.	Alcoholismus	Medfødte Fejl. Vitia innata.	Pludselig Død. Mors subitanea	Ubekendt og uangivet. Causa mortis ignota	Andre Årsager. Aliæ mortis cause					
111	30	127	162	84	92	634	306	403	72	13	24	111	330	143	134	225	23	94	107	116	224	112	49	208	110	116	115	6602	767	
2	4	10	3	2	5	22	19	21	6	2	2	7	20	13	6	17	1	4	6	11	5	11	2	6	4	4	11	305	39	
9	4	14	9	14	12	61	21	55	4	2	1	21	43	12	14	29	7	7	5	11	9	12	4	8	12	14	16	597	45	
2	1	4	3	5	3	4	2	8	1	1	1	2	10	1	6	3	2	1	1	3	1	2	1	5	3	2	2	100	6	
2	1	17	2	6	2	37	6	42	2	2	2	6	34	23	8	18	2	9	2	7	2	20	1	1	8	2	10	336	13	
9	4	6	12	6	14	60	24	28	7	1	3	9	37	13	7	17	2	5	10	13	26	9	10	30	10	11	15	600	82	
5	2	5	13	4	4	44	13	24	4	2	1	6	25	4	7	16	1	7	5	7	11	2	7	10	2	2	11	371	48	
29	14	56	42	37	40	228	85	178	22	9	5	51	169	66	48	100	8	32	29	52	54	56	24	60	39	35	65	2309	233	
6	1	20	13	9	8	56	21	34	5	3	7	28	9	10	26	1	15	3	9	15	13	3	13	12	6	13	534	32		
6	1	4	6	6	3	26	20	20	1	1	3	12	6	13	12	1	4	4	3	3	10	4	3	7	3	1	3	305	24	
11	4	9	22	4	6	61	27	32	8	1	3	4	24	13	9	19	3	7	12	7	31	4	2	21	10	11	7	627	84	
14	1	5	16	5	4	54	33	17	7	1	1	8	16	7	9	5	2	4	5	9	27	5	6	18	11	23	6	547	84	
16	7	16	29	4	13	83	44	50	13	1	4	14	28	16	25	16	3	14	11	17	33	15	3	27	16	10	6	853	123	
28	1	13	34	11	11	100	63	45	15	1	6	19	46	18	17	26	2	12	15	9	49	15	4	51	17	27	11	1095	160	
81	11	67	120	39	45	380	208	198	49	3	16	55	154	69	83	104	12	56	54	54	165	56	21	137	69	78	46	3961	507	
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	29	1
1	3	1	1	4	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	38	2
1	2	4	4	4	5	24	11	26	1	1	1	5	7	8	3	21	3	3	23	9	1	4	4	1	2	3	4	265	25	

Ville de Copenhague.
Situation des quartiers.

Tab. 6 Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1893.

Kjøbenhavn. Ville de Copenhague.	Befolkning. Population							Af 1000 Individer døde i 1892		Areal i Tdr. Land		
	Beregnet 1. Juli 1892	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Behoelss-tæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede	af epide-miske Sygdomme		af alle Døds-sarsager tilsammen	
			0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar					
Hele Byen*. Total	330000	100.0	2.6	9.3	18.7	64.2	4.8	1.7	7.0	20.1	4050	
Rhed og Havn (da rade et le post) incl.												
Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	16130	4.9	1.5	6.3	15.4	69.6	6.9	1.3	5.0	18.9	440	
II. Gamle Bys yngre Del	32320	9.8	1.7	6.8	15.7	68.9	6.7	1.3	5.4	18.5		
III. Gammelholm	7970	2.4	1.7	6.0	14.6	72.5	4.9	1.1	3.1	12.5		
IV. Sct. Annæ Øster	12230	3.7	1.6	4.6	12.2	69.8	11.1	0.9	6.1	29.9	760	
V. Sct. Annæ Vester	30920	9.4	2.4	8.9	17.8	65.6	5.2	2.1	6.5	19.4		
VI. Christianshavn	20620	6.3	2.4	8.9	19.4	63.5	5.7	1.7	6.2	18.0		
Indenfor gamle Voldlinie. Læ ville	120190	36.5	1.9	7.3	16.4	67.6	6.4	1.4	5.7	19.4	1200	
Kvarter VII. Voldkvarteret	41960	12.7	2.0	7.3	15.7	69.6	4.7	1.5	4.2	12.7	610	
VIII. Østerbro	19430	5.9	2.7	10.9	21.7	60.6	3.8	1.6	6.2	15.7		
IX. Blegdamm	31620	9.6	3.2	11.3	20.1	61.3	3.9	1.9	8.1	19.8	1840	
X. Nørrebro	23320	7.1	3.8	13.8	24.6	55.2	2.5	2.4	9.9	23.5		
XI. Blaagaard	36170	10.9	3.2	10.7	21.8	59.8	4.3	2.5	8.8	23.6		
XII. Vesterbro	56860	17.2	3.3	11.7	20.8	60.5	3.5	1.9	7.6	19.3	400	
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs	209360	63.4	3.0	10.7	20.3	61.9	3.9	1.9	7.3	19.0	2850	
	Calculée le 1. Julliet 1892.	Répartiti-on par le pourcens	0-1	1-5	5-15	15-65	65-	Densité de la population (habitants par 40 mètres car-rés de l'aire des logements)	Mortalité de l'an 1892 sur 1000 habitants	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie

Kvarter I.: St. Peders, Bispegårdens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.
 Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhussets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvægens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snaarens Kvarter.
 Kvarter III.: Gammelholms Rode.
 Kvarter IV.: Nyhavns, Marmor Kirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
 Kvarter V.: Gothersgades, Frimurertogens, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nybodens Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode.
 Kvarter VII.: Kommunehospitalets, Pehlingsøen og Ørstedsparkens Rode, Vesterbols og Strandvægens Rode
 Kvarter VIII.: Østerbros og Strandvægens Rode
 Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Rode
 Kvarter X.: Havremarkens, Leisøens og Fælled Rode.
 Kvarter XI.: Blaagaardens og Kirkegaardens Rode.
 Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skrydehavns, Sorte Hests, Enghave-vejs, Vesterlællens og Kvægtorvets Rode.

*) I Totaldødeligheden ere tillige indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Aux chiffres de la mortalité totale sont compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

FORKLARING TIL TAVLEN.

(Se Teksten Side 9 og 10.)

- Figur 1. Kolonier fra en Spredningskultur i Kød vand-Pepton-Gelatine, 2×24 Timer gammel. Første Spredning. Kolonierne meget talrige tæt beliggende. Forstørrelse 120 Gange.
- Figur 2. Kolonier fra samme Udsæd i K.-P.-Gelatine, 2×24 Timer gammel. Tredie Spredning. Kolonierne i sparsomt Antal. Forstørrelse 120 Gange.
- Figur 3. Præparat af Overfladevegetation fra Pepton-Bouillon ved 37° C. Forstørrelse 1000 Gange.
- Figur 4. Præparat af Snit gennem kraveformet Vegetation om Podestik i K.-P.-Gelatine, henstaaende ved 20° C., 16 Dage gammel, hærdet i Kali bichrom. og Alkohol. Forstørrelse 8 Gange. Omtrent i Midten langs Randen af selve Podestikket ses en Række mørkere farvede kolbeliggende Udvækster.
- Figur 5. Et enkelt Punkt i Præparat fig. 4 ved Forstørrelse 1000 Gange.
- Figur 6. Stikkultur i K.-P.-Gelatine, 1 Maaned gammel, henstaaende ved 20° C. Naturlig Størrelse.

Rettelser:

Pag. 10, 22. L. f. n. fig. 5, læs: fig. 4.

- - 21. L. f. n. fig. 4, læs: fig. 5.

Tabel 6, 1. L. f. o. 1893, læs: 1892.

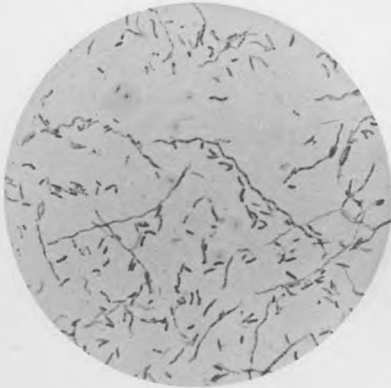
Totaldødelighed 20.1 læs: 20.0.

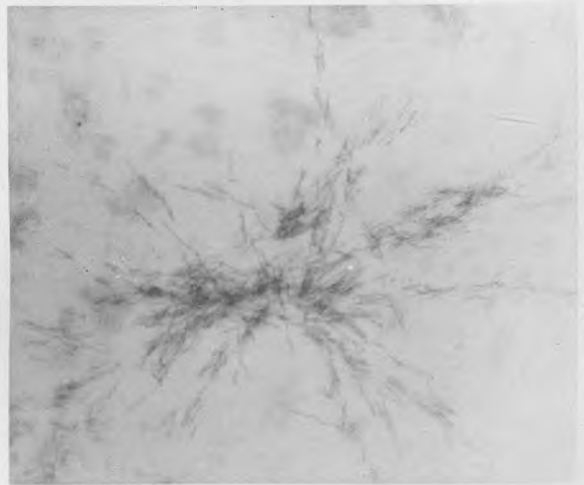
1

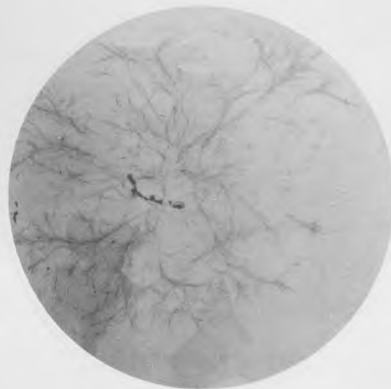
2

3

5

4

6

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1893

AF

STADSLÆGE DR. CHR. TRYDE.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1894.

I Løbet af Aaret 1893 er der i det hele fra de paa Stadens Grund praktiserende Læger anmeldt 65893 Sygdomstilfælde; deraf vare 58191 egenlig epidemiske Tilfælde. Efter Meddelelse fra Stadens statistiske Kontor maa Aarets Gennemsnitsfolketal sættes til 337000. *Den epidemiske Sygelighed* bliver herefter 173 pr. 1000 Indbyggere, altsaa kendeligt større end i det foregaaende Aar (161). I de sidste 16 Aar har den gennemsnitlig været 165, vekslede mellem 129 p. m. i 1885 indtil 209 p. m. i 1891.

	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	39350	32594	150
1878	38433	31259	140
1879	55144	47238	203
1880	48352	40239	168
1881	48445	39505	158
1882	55029	46195	181
1883	49290	39221	142
1884	57878	47285	173
1885	47499	36775	129
1886	54971	44359	153
1887	59889	50603	171
1888	49807	41354	136
1889	66336	58376	189
1890	61894	54142	171
1891	75005	67708	209
1892	60626	53371	161
1893	65893	58191	173

Forøgelsen af den epidemiske Sygelighed skyldes en tildels meget betydelig Udbredelse af tre af vore almindelige epidemiske Sygdomme. I Aarets 5 første Maaneder forekom saaledes 4414 og i Aarets 2 sidste Maaneder 6817 Tilfælde af Influenza. — Fra Juni og til ind i Oktober naaede den sædvanlige Sommerdiarrhoe hos Smaabørn en paafaldende stærk Udbredelse — der anmeldtes alene i disse Maaneder mellem 7 og 8 Tusinde Tilfælde —, og endelig optraadte Skarlagensfeberen i Aarets fire sidste Maaneder med ikke mindre end 2381 Tilfælde. Det gennemsnitlige daglige Antal Tilfælde af alle epidemiske Sygdomme var for hele Aaret 159. For de enkelte Maaneder vekslede det stærkt, lavest var det i Oktober 108, i Juni 115, i Juli 116, i September 122, i Maj 127, i April 139, i August 152 og i November 154. I de fire

øvrige Maaneder naaede det op over Gennemsnitstallet for hele Aaret: Marts 166, Januar 174, Februar 206, December 335.

Medens Skarlagensfeber og Influenza kun have medført forholdsvis faa Dødsfald, har Sommerdiarrhoen krævet talrige Ofre mellem Smaa børn. Ikke desto mindre har Dødeligheden af epidemiske Sygdomme for hele Aaret været lidt lavere end Aaret forud, og den samlede Dødelighed ubetydeligt højere — 20.3 pro mille — end i 1892 (20.0 p. m.). Med Fradrag af de udenbys Personer, der ere indbragte til og døde paa Stadens Hospitaler, reduceres Aarets Dødelighed til 19.7 p. m.

I medfølgende Tab. 5 findes en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, fordelt efter Byens hygiejniske Kvarterer (med Hensyn til hvis Udstrækning og Beliggenhed henvises til Anmærkningen under Tabel 6 samt vedføjede Kort), efter Alder og Køn, samt efter Maaneder. — Tabel 1—4 give lignende Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfald, Tabel 6 de enkelte Kvarterers Dødelighed i Forhold til Folkemængden samt Fordelingen af den levende Befolkning efter Aldersklasser, i hvilken Henseende bemærkes, at denne Fordeling med Aaret 1893 er undergaaet en kendelig Forandring navnlig i Kvartererne IV og X, begrundet i Overflytningen af Alm. Hospital til tiende Kvarter. Næsteften at henviser til de udførlige Oplysninger, der findes i disse Tabeller, skal der om enkelte Sygdomme meddeles følgende.

Kopper (Variolæ). To koppesyge Matroser bleve i Begyndelsen af November Maaned (den 7.) indbragte fra Søen, fra et forbisejlende Skib („Prøven“). Under Iagttagelse af de paabudte Forsigtighedsregler bleve de landsatte ved Øresundshospitalet og indlagte her, hvorefter Skibet henlaa under Karantænevagt paa Rheden, indtil det havde modtaget nyt Mandskab. Den ene Matros blev udskrevet helbredt den 21. November, den anden den 19. December. — Fra et andet forbisejlende Skib („Perm“) var der imidlertid den 17. December ved Karantænevæsenets Foranstaltning indlagt sammesteds en tredje Matros, der udskreves helbredt den 1. Januar 1894. — I selve Staden opstod kun eet Tilfælde. Det var en halvfjerde Aar gammel Pige, uvakcineret, boende i Viborggade; den 23. December blev hun indlagt paa Øresundshospitalet, men alt 3 Dage forud — den 20. — havde Exanthevet været fremme og var bleven behandlet i Hjemmet uden at nogen Isolationsforanstaltning var truffen, idet vedkommende Læge betragtede Sygdommen som Skaalkopper. Under disse Omstændigheder kunde der være Formodning om, at en eller flere af Familiens Medlemmer alt kunde være smittede, hvorfor hele Familien (Faderen, Moderen og flere Sødskende) samtidigt med den Syges Indlæggelse blev anbragt i Isolationslokale, Hjemmet desinficeret, Vaccination og Revaccination foretaget i hele Huset, hvorhos dettes Beboere i de følgende Uger bleve holdte under omhyggelig Observation. Nogen Forbindelse med de tidligere omtalte fra Søen indlagte Syge kunde ikke paavises. Da Faderen var Pramfører i Havnen og tillige „Kadrejer“, laa det ikke fjernt at antage, at det var ham, der havde bragt Smitten hjem enten ved Genstande, han kunde have faaet i forbisejlende Skibe eller derved, at han selv havde haft et meget let, overset Koppetilfælde. Det varede imidlertid ikke længe, inden denne sidste Smittevej kunde udelukkes. Den 6. Januar — 14 Dage efter at Faderen havde været sammen med sit syge Barn — blev han angrebet af Kopper. Alt forinden var imidlertid Opmærksomheden bleven henledt paa en anden Smittekilde. Den Læge, der havde behandlet Barnet i Hjemmet, meddelte nemlig, at han 14 Dage før Barnets Exanthevet brød frem — altsaa omkring den 7. December — havde behandlet Moderen ambulatorisk for en Hudsygdom ledsaget af stærke Lændesmerter. Tilfældene havde strax mindet ham om Kopper, hvilken Diagnose han dog dengang mente at maatte opgive. Nu betvivlede han ikke, at hun ogsaa havde haft Kopper. Antagelig er Moderen bleven smittet i Tiden mellem den 20.

og 24. November. Hvor hun har hentet Smitten, lader sig ikke godtgøre. Af de to Matroser, som den 7. November bleve indlagte paa Øresundshospitalet, udskreves ganske vist den ene den 21. November som helbredt, men selvfølgelig først efter fornøden Rensning og Desinfektion af Person og Klæder m. m. Ved Siden heraf skal det dog nævnes, at det ved Politiundersøgelse senere blev konstateret, at paagældende Matros, hvis Familie havde boet i den ved Siden af Viborggade beliggende Aalborggade, umiddelbart efter Udskrivningen færdedes i disse Gader for at finde Familien, samt at en Kone, der opgav at være Gangkone paa Øresundshospitalet, Dagen efter hans Udskrivning indfandt sig i Familiens gamle Bolig for at overbringe Matrosen nogle af hans Papirer fra Øresundshospitalet, og at disse Papirer gennem en Nabofamilie kom Vedkommende i Hænde. Om denne Gangkone og hendes Forhold har der ikke kunnet skaffes nogen Oplysning fra selve Hospitalet.

Det ligger nær at formode, at Pramførersens Hustru kunde have foranlediget Smitteoverførelse til andre end sit eget Barn i den Tid, hun færdedes frit om med sine Kopper. Noget saadant har dog ikke ladet sig godtgøre, men Formodningen bekræftes ved den Omstændighed, at der paa Aarets sidste Dage utvivlsomt har været en virksom Smittekilde, der efter Aarsskiftet gav sig tilkende ved 5 Koppetilfælde. Disse opstode ret spredte i Byen (Ravnsborggade, Haraldsgade, Silkeborggade, Lægeforeningens Boliger og Bredgade); umiddelbart efter Anmeldelsen fra vedkommende Læger blev der iværksat Hospitalsindlæggelse (2 Tilfælde den 13. Januar, et den 16., et den 17. Januar og det femte Tilfælde saa sent som den 4. Februar), men de paagældende Personer havde da alle haft Koppeexanthemet i kortere eller længere Tid, fra Dage til Uger. Tages Hensyn til den Dag, da Exanthemet i hvert enkelt Tilfælde kom frem, og regnes 14 Dage tilbage, viser det sig, at de alle fem maa have paadraget sig Smitten mellem den 25. og 31. Januar, altsaa paa en Tid, da de eneste kendte Koppetilfælde paa Stadens Grund — den sidst indlagte Matros fra Skib og Pramførersens Barn — henlaa paa Øresundshospitalet under Isolation. Noget nærmere angaaende den eller de smitteførende Personer eller Genstande, der maatte have medført disse fem Koppetilfælde, lader sig ikke oplyse; kun skal bemærkes, at Stadens østre Gasværk, der er Nabo til Øresundshospitalet, synes at have været en særlig udsat Lokalitet, idet to af de fem Syge vare Arbejdere ved selve Værket, og en tredie var Søn af en Gasværksarbejder.

Til Oversigt over de her berørte Forhold er der paa den efter Tabellerne vedføjede Tidstavle givet en grafisk Fremstilling af de nævnte Koppetilfældes Optræden. Forsaavidt de forplantede Smitten videre, ere de nye Tilfælde optegnede efter vedkommende Smittegever i en Gruppe sammen med denne. Første og anden Gruppe angaar de fra Søen indlagte Matroser. Dagen, da Indlæggelsen fandt Sted, og da Vedkommende blev udskreven helbredt, er forsynet med Signatur. De følgende Grupper vedrøre de i selve Byen opstaaede Tilfælde. Naar den Syge har haft Koppeexanthem før Indlæggelsen og saaledes i kortere eller længere Tid har kunnet udbrede Smitte, er dette angivet ved særlig Signatur, ligesom det ogsaa er markeret, naar Isolation har kunnet iværksættes under Inkubations- og Prodromalstadiet hos saadanne Syge, der alt i disse Stadier kunde formodes at være smittede paa Grund af intim Berøring med den Syge. Næstsidste Gruppe — den 8de — indtager en Særstilling. Dens to Tilfælde angaa to Sygeplejersker, der bleve smittede paa Koppeshospitalet under deres Tjeneste. Tredie Gruppe omfatter den omtalte Pramførers Barn (N. 1) og Pramføreren selv (N. 2). — De øvrige fem Grupper angaa de ovenfor nævnte 5 Koppetilfælde med de fra disse stammende nye Tilfælde, nemlig Gruppe IV: et Barn fra Ravnsborggade (N. 1) og dets Moder (N. 2), der alt før Barnets Indlæggelse var smittet af det, men derefter var holdt isoleret. — Gruppe V: (N. 1) en Gasværks-

arbejder fra Haraldsgade, der indlagdes den 13de efterat have haft Exanthem siden den 8. Januar; hans Datter (N. 2) og Hustru (N. 3), smittede af ham i Hjemmet, men derefter holdte isolerede, samt (N. 4) en Sygekassekasserer fra Baggensgade, smittet af Arbejderen ved et kort Besøg i hans Hjem, og endelig (N. 5) en Kandidat fra Kommnehospitalet, der havde været i Berøring med Arbejderen, da denne ved en Fejltagelse først var bleven indlagt paa Kommnehospitalet. — Gruppe VI: (N. 1) en i Silkeborggade boende Gasværksarbejder, der havde haft Exanthem i flere Dage og i den Tid modtaget talrige Besøg, samt (N. 2) hans Kone, smittet før hans Indlæggelse og derefter holdt isoleret. — Gruppe VII: omfatter kun et Tilfælde, et Gaarigt Barn, Søn af en Gasværksarbejder boende i Lægeforeningens Boliger. Skønt Barnet havde henligget med Exanthem i Hjemmet i 4 Dage uden Isolation, gav det ikke Anledning til Smitteoverførelse. — Endelig Gruppe IX, der vedrører en Familie i Bredgade, hvis Medlemmer jævnligt færdedes paa det nærliggende Frederiks Hospital, hvor Familie-faderen var Kudsk. Den ældste Søn (N. 1) havde haft Exanthemet fra den 12. Januar, han blev behandlet ambulatorisk og besøgte tildels sit vante Arbejde i og ude af Huset. I Tiden til den 4. Februar, da Sygdommen erkendtes, havde han smittet hele sin Familie (N. 2, 3, 4 og 5), og to Dage senere viste det sig, at ogsaa en paa Frederiks Hospital henliggende ældre Kvinde var bleven smittet, i det hun den 6te fik Exanthem. Med denne Dag maa Epidemien, der ikke medførte noget Dødsfald, anses for ophørt.

Exanthematisk Tyfus (Typhus exanthematicus). I Begyndelsen af Aaret udbrod en lille Epidemii af denne Sygdom. Kredslæge Dr. Fløystrup, i hvis Lægedistrikt de fleste Tilfælde optraadte, har derom afgivet følgende Meddelelse. Det første Tilfælde anmeldtes den 19. Januar af Overlægen paa Blegdamshospitalet. Patienten, en Brolæggerlærling fra Nordvestvej 37, var 3 Dage i Forvejen bleven indlagt paa Kommnehospitalet som lidende af Pneumoni, men blev strax samme Dag paa Grund af et tilstedeværende Exanthem evakueret til Blegdamshospitalet. Hvorfra Smitten hidrørte kunde ikke oplyses. Paa det Tidspunkt, da Sygdommen erkendtes, havde der allerede længe hersket en stræng Kulde, og alle Sunde vare lukkede af Is. Nogen Forbindelse med smittede Steder udenfor Landet var af den Grund usandsynlig. Der var imidlertid en Mulighed for, at det først erkendte Tilfælde i Virkeligheden ikke var det første, og at Sygdommen allerede havde bestaaet i nogen Tid i en let Form og var bleven forvevlet med andre Sygdomme, f. Ex. Influenza, som samtidigt fandtes i Byen og jævnlig ledsagedes af Exanthemer af forskellig Art. Sygdommen kunde da formentlig være indført i Landet paa et Tidspunkt, da Skibsfarten endnu ikke var standset, og Samfærdslen med andre Lande i det Hele var uhindret. Denne Formodning bestyrkes ved den Kendsgerning, at der, saaledes som en i den Anledning anstillet Undersøgelse viste, i den paagældende Ejendom, Nordvestvej 37, — hvilken Ejendom i det hele blev et Arnested for Epidemien — ifølge Meddelelse fra Kommunelægen fra Nytaar til Midten af Februar havde været 45, og kort før Nytaar desuden 20, Tilfælde af Influenza eller febrile Sygdomme af ubestemt Natur. Enkelte af disse Patienter led muligvis af tyfoid Feber, adskillige af dem viste sig at have exanthematisk Typhus, idet de kortere eller længere Tid efter deres Indlæggelse paa Kommnehospitalet maatte overflyttes til Blegdamshospitalet som lidende af sidstnævnte Sygdom. Der hengik imidlertid omtrent 3 Uger inden der anmeldtes andre Tilfælde, hvorfor Diagnosen af det først observerede betragtedes med nogen Tvivl. Først den 11. Februar anmeldtes et nyt Tilfælde, og det fra selve Blegdamshospitalet, nemlig hos en Gangpige, hvem Pasningen af den første Patient havde været betroet. Samme Dag indlagdes en anden Patient, en Rengøringskone fra Helgesensgade, der havde haft Berøring med Familien paa Nordvestvej 37, og nu fulgte Slag i Slag Anmeldelse af nye Tilfælde. Den 14. Februar kendtes saaledes allerede 8 Tilfælde, og da Flertallet af dem enten var opstaaet hos Familier i den

smittede Ejendom eller hos Familier, der havde haft Samkvem med dem, foretoges en nærmere Undersøgelse. Denne godtgjorde, at Ejendommen, der var en stor Arbejderkaserne, omfattede ialt 58 eet-Værelses Lejligheder, i hvilke Beboerne levede under de fattigste og mest svinske Forhold. Da hele Ejendommen ifølge de foreliggende Oplysninger maatte anses som inficeret, og da det hverken var muligt at foretage nogen fyldestgørende Isolation eller tilstrækkelig Desinfektion af Lejlighederne, saalænge Beboerne befandt sig der, besluttede Sundhedskommissionen, at samtlige Beboere midlertidig flyttedes ud, at de fraflyttede Lejligheder desinficeredes, og at Lejlighederne derefter stod ledige, indtil de atter kunde tages i Brug uden Fare for Beboerne.

Efter at Alm. Hospital i Amaliegade var bleven stillet til Sundhedskommissionens Disposition og i Løbet af faa Dage var bleven forsynet med det nødvendige Materiel, overflyttedes den 19.—20. Februar samtlige Familier tilligemed deres Gangtøj og nødvendigeste Rekvisiter, medens Sengetøjet og Resten af Bohavet lodes tilbage. Ved den derefter anstillede fornyede Undersøgelse af Ejendommen viste det sig, at Lejlighederne, som vare beliggende langs en Midtergang og tilstødende lange Sidegange, vare i høj Grad svinske, ramponerede, tilrøgede og forfaldne; i en enkelt af dem, den der beboedes af den først angrebne Familie, manglede endog en Fyldning i Døren ud til den fælles Gang. I Tagetagen, som benyttedes til Tørreløfter, var Gulvet dækket af Bunker af Snavs, og Taget var paa Grund af manglende Understrygning utæt, saa at Regn og Sne frit kunde trænge ind. Kælderen var inddelt i Smaarum, der stod tomme, manglede Ruder og havde Jordgulv, som var delvis opgravet og dækket af Is, hidrørende fra Vand, som var trængt ned i Kælderen ved Sprængning af Kloakledningen paa Grund af Frost. I Løbet af d. 23.—26. Februar desinficeredes og rensedes samtlige Lejligheder, Gange og Trapper, hvorved bortkørtes hele Vognlæs af Snavs, Kældergulvene overhældtes med Klorkalk, indtil Bortkørsel senere kunde finde Sted, Gaardens Latrintønder bortførtes og erstattedes med andre, alle Effekter desinficeredes eller brændtes, Kloakledning, Vandrør og Vadske gennemskyldedes, Rendestenene, der ligesom hele Gaardspladsen vare dækkede af Sne og Is, huggedes op. Ejendommen stod derefter til Udluftning, og den 3. Marts kunde Beboerne atter flyttes tilbage.

Under Opholdet paa Alm. Hospital var der indtraadt et Tilfælde af exanthematisk Typhus hos en Dreng, der strax overflyttedes til Blegdamshospitalet. Imidlertid viste sig allerede 6. Marts et nyt Tilfælde i den desinficerede Ejendom, og i Løbet af den følgende Uge atter nogle Tilfælde. Ved hvert nyt anmeldt Tilfælde fulgtes nu den Fremgangsmaade, at Patienten strax evakueredes til Blegdamshospitalet, medens de øvrige Medlemmer af Familien indlagdes til Observation i de ved Øresundshospitalet til Raadighed staaende Lokaler (Epidemilovens § 16). Samme Fremgangsmaade fulgtes ogsaa ligeoverfor de — iøvrigt faa — Tilfælde fra andre Dele af Byen.

Der anmeldtes ialt 42 Tilfælde (14 Mænd, 14 Kvinder og 14 Børn). Af disse angik dog 1 en udenbyboende (en Tjenestekarl fra Islemark). Det overvejende Antal af Tilfældene forefaldt paa Nørrebro, nemlig 32; af disse forekom kun 2 i Blaagaards Rode, 30 i Kirkegaards Rode og deraf alene Halvdelen, 15, i samme Ejendom (Nordvestvej 37). Ellers optraadte Tilfældene spredte og for det meste enkeltvis; kun i en Ejendom i Kapelvej (en Kaserne omtrent som Nordvestvej 37) forefaldt 4 Tilfælde, i Jærggade 3, i Helgesensgade 2. I de fleste Tilfælde kunde Smitten følges tilbage til Nordvestvej 37. — Der døde 4, alle Mænd (44aarig Høker fra Møntergade, 67aarig Skomager fra Nordvestvej 37, 22aarig Typograf fra Jærggade, 19aarig Brolægger fra Kapelvej).

Den sidste Patient anmeldtes den 27. Marts, og da den sidste af de til Isolation udflyttede Familier blev hjemsendt den 8. April, kunde Epidemien betragtes som ophørt.

Skarlagensfeber (Scarlatina). Siden September—Oktober Maaned 1890 har den maanedlige Sygelighed været nogenlunde jævnt aftagende. Fra 252 Tilfælde i Oktober 1890 var den i Midten af 1892 naaet ned til under 50; efter en mindre Stigning i dette Aars sidste Maaneder fortsattes den nedadgaaende Bevægelse noget svagere ind i Aaret 1893 indtil Marts Maaned (66 Tilfælde). Fra dette Tidspunkt steg Antallet af Sygdomstilfælde atter; allerede i Juli tydede Tilvæksten paa, at man stod ved Begyndelsen af en ny epidemisk Periode, og fra September Maaned (252 Tilfælde) viste Sygdommen en saa betydelig Udbredelse (2129 Tilfælde i sidste Kvartal), at det samlede Antal Tilfælde for hele Aaret naaede op til 3346. Et saa stort Tal er ikke iagttaget i noget af de sidste 30 Aar; nærmest staar Aarene 1890 med 2071, 1888 med 2018, 1879 med 1968 og 1865 med 2268 Tilfælde. Efter det sidstnævnte Aar er Stadens Folketal imidlertid fordoblet. Tages Hensyn hertil, vil det ses, at Sygeligheden i Virkeligheden har været langt større i Aaret 1865, der har 13.3 p. m. Syge, medens 1893 kun har 9.9 p. m. Intet af de mellemliggende Aar har dog havt saa stor en relativ Sygelighed som 1893. Kun tre Aar nærmede sig dertil, nemlig: 1879 med 8.5 — 1871 med 8.6 — 1870 med 8.9 pro mille. Sygdommen medførte i Aaret 1893 ialt 112 Dødsfald $\approx$ 3.3 % af de Syge. Den tilsvarende Dødskvotient for Aaret 1865 var 13.9, for 1870 10.3, for 1871 13.3, for 1879 6.7.

Ondartet Halssyge (Diphtheritis) og *Strubehoste* (Croup). Siden Aaret 1890 er Antallet af Sygdomstilfælde af Difteri gaaet ned fra 4418 til 3622 i 1892. I det sidst forløbne Aar (1893) er det yderligere aftaget til 3135. Ogsaa Dødsfaldenes Antal er vedblivende i Nedgang. Fra 518 Dødsfald i 1891 er Tallet i 1893 gaaet ned til 322, og af disse angik ikke mindre end 46 udenbys Personer, der fra omliggende Kommuner vare indlagte paa Hospitaler paa Stadens Grund. For hele Perioden 1885—1893, i hvilken Difterien har hersket epidemisk, stiller Forholdet sig med Hensyn til den relative Sygelighed og Dødelighed — alle udenbys bosatte medregnede — saaledes:

	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893.
<i>Syge</i> af Diphtheri ‰ af Befolkningen	3.5	6.3	8.3	9.8	11.2	13.9	12.6	10.9	8.6
<i>Døde</i> af Diphtheri ‰ af Syge	16.4	15.6	14.5	11.5	11.5	11.3	12.6	11.5	11.1

Tyfoïd Feber (Febris typhoidea). Antallet af Sygdomstilfælde udgjorde 255. Af disse vare 11 fra Garnisonen og 10 fra Havnen og Rheden. Sygdommens Udbredelse er altsaa vedblivende aftagende siden 1889, i hvilket Aar Tallet naaede op til 904. Dødeligheden i 1893 var 9.8 %.

Mæstinger (Morbilli). De anmeldte Tilfælde — ialt 1274 — indtraf fornemmelig i Aarets første Halvdel, aftagende fra c. 300 i Januar til c. 100 i Juni. Dødsfaldenes Antal var 13.

Influenza. Fra det foregaaende Aar tog 1893 en mindre Epidemi i Arv. I de to sidste Maaneder af 1892 var Sygdommen efter en flere Maaneder varende Remission i tiltagende Udbredelse. Antallet af Syge var henholdsvis c. 531 og 696. Denne Stigning fortsattes ind i 1893, i Februar naaede det op til 1811 Tilfælde, men faldt saa ret hurtigt i de følgende Maaneder. I August var der kun 37, men alt i November antog Sygdommen en større Udbredelse (520 Tilfælde), hvorefter der i December Maaned kom ikke mindre end 6297 Tilfælde. For hele Aaret 1893 blev Antallet 11725. I Sammenligning med de foregaaende Aar var Dødeligheden

kun ringe; ialt døde 113 Personer 3: 9 pro mille af Sygeantallet. I de foregaaende Aar udgjorde den relative Dødelighed: i 1889—90 med 85 Døde 4 p. m., i 1891 med 395 Døde 15 p. m. og i 1892 med 259 Døde 33 p. m. Af Dødsfaldene i 1893 faldt 45 i Aarets første Kvartal jævnt fordelte paa dets tre Maaneder. Men i December Maaned indtraf ikke mindre end 56. Hosstaaende tabel-lariske Oversigt viser den Andel, de Syge og Døde i de forskellige Aldersklasser har haft i det hele Antal.

December 1889—90		1891		1892		1893			
	Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde	
0—1 Aar	1.0	14.1	1.5	6.8	2.1	7.7	1.1	11.5	
1—5 Aar	7.7	8.2	9.5	5.1	10.7	5.7	8.6	5.3	
5—15 Aar	20.7	1.2	14.3	0.5	13.7	2.4	16.1	2.7	
15—65 Aar	Mænd	30.3	16.5	28.2	14.2	26.7	12.4	28.3	14.2
	Kvinder	37.8	21.2	40.9	18.7	40.5	13.9	40.8	9.7
over 65 Aar	Mænd	0.9	14.1	1.9	20.3	1.8	17.7	1.6	20.4
	Kvinder	1.6	24.7	3.7	34.4	4.5	40.2	3.5	36.3
	100	100	100	100	100	100	100	100	

Epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse (Meningitis cerebro-spinalis epidemica).

Af denne Sygdom er der ialt forekommet 44 Tilfælde, netop ligesaa mange som i hvert af de to foregaaende Aar. Over Halvdelen af disse Tilfælde forekom i Aarets 4 første Maaneder (29). Dødsfaldenes Antal var 22; deraf indtraf 10 i Februar, 1 i Marts, 3 i April, 4 i Juni, 1 i Juli, 2 i August og 1 i December. I Slutningen af Januar og Begyndelsen af Februar, samtidig med at Dødeligheden tiltog, havde der dannet sig et Arnested for Smitte i „Lærlinge-Plejehjemmet“ Nørresøgade, der huser talrige Dreng, der ere i Haandværkslære her i Staden. Da det gjaldt om at faa Bygningen rømmet, for at virksom Desinfektion og Istandsættelse af alle Lokaler kunde finde Sted, og da man savnede Hjemmel til at paabyde saadan Rømning, saalænge Sygdommen ikke var taget under offentlig Behandling, gjorde Kommissionen den 14. Februar Indstilling herom til Kommunalbestyrelsen. Den 21. Februar tiltraadte Kommunalbestyrelsen Indstillingen. Bygningen, hvori der imidlertid ikke var optraadt ny Tilfælde, blev straks rømmet, Børnene fik anvist et vel isoleret Lokale til Opholdssted, og Desinfektion og Rensning af Plejehjemmet tilendebragt den 7. Marts. I de følgende Maaneder optraadte der kun faa og spredte Tilfælde i hele Staden og intet nyt Tilfælde i Lærlinge-hjemmet. Den offentlige Behandling blev derefter hævet ved Sundhedskommissionens Bekendtgørelse af 8. Juni 1893.

Akut Tarmkatarrh, Kolerine (Catarrhus gastro-intestinalis acutus, Cholera nostras, Cholericine). Allerede i Juni Maaned begyndte Sygdommen at antage en epidemisk Udbredelse. Fra 158 Tilfælde i Ugen til den 10. Juni steg Antallet af Sygdomstilfælde under et Par mindre Svingninger til 1136 i Ugen til den 26. August; og først ved September Maaned Slutning var det ugenlige Antal atter naaet ned til c. 200. I hele Aaret blev der anmeldt 10747 Tilfælde; af disse optraadte 7171 i Maanederne Juni—September. I samme Tidsrum indtraf 508 af de 673 Dødsfald, som Sygdommen medførte i hele Aaret. Det var aldeles overvejende Børn under et Aar, der bukkede under. Af hele Aarsdødeligheden angik 612 denne Aldersklasse. I nedenstaaende Tabel er givet en Oversigt over den absolute og relative Sygeligheds og Dødeligheds Størrelse sammenlignet med Forholdet i de syv foregaaende Aar.

Cholérine & Catarrhus intestinalis acutus.

	Alle Aldersklasser				0—1 Aar				
	Syge		Døde		Syge		Døde		
	Ialt	% af Befolkn.	Ialt	% af Syge	Ialt	% af alle Syge	Ialt	% af Syge 0—1 Aar	% af alle Døde
1886	10422	36.0	616	5.9	2404	23.1	537	22.3	87.2
1887	7108	24.1	412	5.8	1579	22.2	379	24.0	92.0
1888	7529	24.8	473	6.3	1916	25.4	422	22.0	89.2
1889	10927	35.4	590	5.4	2423	22.2	513	21.2	86.9
1890	7640	24.2	431	5.6	1843	24.1	376	20.4	87.2
1891	7260	22.4	444	6.1	1845	25.4	386	20.9	86.9
1892	8706	26.3	375	4.3	1885	21.6	333	17.6	88.8
1893	10747	31.9	673	6.3	2692	21.5	612	22.7	90.9

De meteorologiske Forhold i 1893 findes meddelte for de enkelte Maaneder og Aaret i sin Helhed i nedenstaaende Tabel, der som sædvanligt skyldes velvillig Imødekommenhed fra Forstanderen for det meteorologiske Institut i Kjøbenhavn. Nærmere Detailler for de enkelte Uger maa søges i den regelmæssigt fremkommende „ugentlig Oversigt“.

Meteorologiske Data ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1893.

1893.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktober	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	÷6.8	÷2.8	2.4	6.5	10.8	14.8	17.4	16.7	12.1	9.5	3.3	3.2	7.3
Middelfugtighedsgrad i pCt.	86	91	85	74	75	75	71	74	77	85	84	86	80
Middellufttr. (v. Havet og 45.° Mill.)	763.2	756.0	760.4	765.3	763.5	761.2	759.0	760.9	755.6	756.7	758.5	761.7	760.2
Nedbør (Mill.)	23.2	63.2	18.8	3.8	42.0	17.2	55.4	60.9	72.0	104.3	56.8	35.2	553.7
Dage med Nedbør	14	19	16	3	17	12	14	16	20	28	17	14	190
” ” Sne	14	19	8	-	-	-	-	-	-	-	2	4	47
” ” Hagl	-	1	1	1	3	-	-	1	2	1	2	-	12
” ” Torden	-	-	-	-	1	3	6	4	5	-	-	-	19
” ” Storm*)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*) Som Storm regnes en Vind med en Hastighed af 20 Meter pr. Sekund eller derover.

Januar blev ualmindelig kold med østlige til nordlige Vinde og temmelig ringe Nedslag. Februar blev meget kold med variable Vinde og meget rigelig Nedbør. Marts blev mild med vestlige Vinde og ringe Nedslag. April blev meget mild med vestlige til nordlige Vinde og meget ringe Nedbør. Maj blev temmelig mild med

variable Vinde og omtrent normalt Nedslag. *Juni* fik med vestlige Vinde omtrent normal Varme og ringe Nedbør. *Juli* blev varm med vestlige Vinde og omtrent normal Nedbør. *August* blev varm med vestlige Vinde og normal Nedbør. *September* blev kold med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. *Oktober* blev mild med vestlige Vinde og meget rigeligt Nedbør. *November* blev temmelig kold med vestlige til nordlige Vinde og rigelig Nedbør. *December* blev meget mild med sydlige til vestlige Vinde og normalt Nedslag. — *Aaret* blev temmelig koldt med overvejende vestlige Vinde og rigelig Nedbør.

Af *veneriske Sygdomme* (Gonorrhoe, Ulcus venereum, Syphilis) anmeldtes i 1893 tilsammen 6093 Tilfælde imod 5835 i det foregaaende og 5893 i det næst foregaaende Aar, Tilvæksten hidrører fornemmelig fra Gonorrhoe, hvoraf der i 1893 var 4413 Tilfælde imod 4159 i 1892, samt fra erhvervet Syphilis (e coit. imp.), hvoraf der var 973 imod 807. Derimod viser Ulcus venereum en Nedgang fra 778 til 640 Tilfælde og Syphilis insons en Nedgang fra 43 til 30 Tilfælde. Medens det samlede Antal af veneriske Sygdomstilfælde har været saa temmelig ens i de sidste tre Aar er Antallet af de i 1893 fra Hospitalerne anmeldte 1933 Tilfælde en Del større end i 1891 og 1892, der havde henholdsvis 1658 og 1685 Tilfælde. Denne Stigning hidrører næsten udelukkende fra Gonorrhoe, hvoraf der paa civile Hospitaler i 1893 behandlede 1310 Tilfælde mod 1031 i 1892; paa Garnisonssygehuset var Antallet i begge disse Aar omtrent det samme, nemlig 191 i 1892 og 197 i 1893.

Af Syphilis acquisita døde der i 1893 ialt 10 Individuer, 5 Mænd og 5 Kvinder; af Syphilis congenita døde 15 Børn hvoraf 12 i det første Aar, 2 opnaaede det andet Aar og 1 blev over 10 Aar gammel. I 1892 døde der af disse to Sygdomme henholdsvis 13 og 24 Individuer; i det forudgaaende Tiaar døde der gennemsnitlig henholdsvis 13.4 og 32.9.

Fnat (Scabies) anmeldtes med 1098 Tilfælde, deraf 458 fra civile Hospitaler og 80 fra Garnisonen. Antallet har saaledes været lidt større end i de nærmest foregaaende Aar, og Sygdommens Udbredelse har som sædvanligt været mindst i Sommermaanederne, i hvilke Befolkningen har en let og billig Adgang til Badning.

Alcoholisme. Af Delirium tremens, den eneste Form hvorunder denne Sygdom nu anmeldes, er der indkommet Meddelelse om 511 (490 Mænd, 21 Kvinder) Tilfælde mod 456 Tilfælde i 1892 og 401 Tilfælde i 1891. Antallet af Dødsfald ved Alcoholisme var i 1893 ifølge Dødsattesterne 43, en Del lavere end i de nærmest foregaaende Aar; 10 af disse Dødsfald indtraf hos Kvinder.

I Følge *Karantænelægens Aarsberetning for 1893* ere 8749 Skibe ankrede op paa Rheden eller gaaede i Havn, deraf 5033 Dampskibe og 3716 Sejlskibe, Baade m. m. 5697 Fartøjer gjorde Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord ved Karantæne-stationen paa nordre Toldbod eller bordedes paa Rheden fra denne, medens 3052 i regelmæssig Fart gaaende Dampskibe ere løbne direkte ind i Havnen og have afgivet Erklæring til Toldvæsenet.

Karantæne har i Aarets Løb ikke været paabudt. 1447 Skibe underkastedes „det almindelige Eftersyn“ (2det Afsnit I af Lov om Foranstaltninger imod smitsomme Sygdommes Indførelse i Riget af 2den Juli 1880), medens 41 Skibe fra ikke smittede Havne gjorde Anmeldelse om at have *Syge* eller *Lig* ombord; ialt ere saaledes 1488 Skibe (1024 i 1892) blevne undersøgte af Karantænelægerne.

I. „*Det almindelige Eftersyn*“ var fra Aarets Begyndelse paabudt overfor Skibe fra russiske Havne ved Østersøen og den finske Bugt, samtlige nederlandske, belgiske

og franske Havne, samtlige Havnestæder i Ægypten, Havne i Tonkin og Cochinchina samt Ostindien, derunder de nederlandske ostindiske Kolonier, Havnene ved det røde Hav, Japan, Havne i Syrien og Havnene ved det sorte og det azowske Hav og holdtes hele Aaret i Kraft overfor Skibe fra disse Havne med Undtagelse af de belgiske og franske, for hvilke Eftersynet hævedes den 23de December.

Paa Grund af optrædende Koleratilfælde blev „det almindelige Eftersyn“ endvidere efterhaanden paabudt for Skibe fra Neapel — fra 5te August, vedvarende hele Aaret, Hull — fra 9de September til 3die November, Grimsby — fra 9de September til 10de November, Konstantinopel — fra 15de September, vedvarende hele Aaret, Hamburg og Havne ved Elben, Lübeck og Kiel — fra 19de September til 20de October, Warnemünde — fra 2den Oktober til 20de Oktober, Stettin og Swinemünde — fra 10de Oktober til 23de December, og Palermo — fra 12de October, vedvarende hele Aaret. I Forbindelse med „det almindelige Eftersyn“ anordnedes desuden ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 9de September et særligt dagligt *Lægetilsyn* for Personer, der ankom med Skibe fra Grimsby og Hull, Hamburg og Havne ved Elben, Lübeck og Kiel, Warnemünde, Stettin og Swinemünde — indtil Udløbet af 5te Dagen efter Skibets Afgang fra eller sidste Berøring med et af disse Steder. Lægetilsynet holdtes i Kraft, saalænge disse Havne vare det almindelige Eftersyn underkastede, i de for hver af dem ovenfor nævnte Tidsrum; det kom endvidere til at gælde for St. Petersborg og Holland (fra 12. September) og endelig fra 26de Oktober for Riga, for hvilke Havne det holdtes i Kraft hele Resten af Aaret.

Desinfektion under offentligt Tilsyn af smudsige Klædningsstykker, Linned og Sengeklæder, der medfulgte som Rejsegods fra de nævnte Havne, er foretaget paa Øresundshospitalet. „Det almindelige Eftersyn“ blev paa Grund af Koppeepidemier paabudt for Skibe fra London (fra 5. Maj hele Resten af Aaret) og Göteborg (fra 7. Juni til 5. September). —

Af 1263 Skibe, som kom fra *kolerasmittede* Havne, fandtes de 22 at have *Syge* ombord, ialt 26 Patienter; der forekom *intet Koleratilfælde*. Paa Øresundshospitalet indlagdes fra disse Skibe 5 Patienter, hvoraf de 4 til Observation paa Grund af koleralignende Symptomer; 3 af disse kom den 24. Juni fra et dansk Dampskib fra Riga, og det konstateredes allerede samme Dag paa Hospitalet, at de led af simpel Catarrh. gastro-intest., hvorefter Skibet fik Praktika. Den 4de Patient indlagdes fra et engelsk Dampskib fra Pillau (Stettin) den 19. Oktober og led af Febr. typhoidea; Skibet fik ingen Forbindelse med Land og afgik strax efter Patientens Indlæggelse paa Hospitalet. Den 5te Patient indlagdes den 11. December for en kirurgisk Lidelse (Tilskadekommen) fra et dansk Dampskib fra Riga. Paa *Frederiks Hospital* indlagdes fra Skibe, som kom fra *kolerasmittede* Steder, 6 Patienter, af hvilke en led af Febr. rheumat., en af Angina og en tredie af Pleuritis. Paa *Kommunehospitalet* indlagdes fra saadanne Skibe ligeledes 6 Patienter (2 Lues, 4 Epididymitis gonorrh.). De øvrige Sygdomstilfælde, som fandtes i disse Skibe, vare alle af lettere umistænkelig Natur, og Patienterne forbleve enten ombord eller hjemsendtes.

En hollandsk Skonnert, som den 16. November ankom fra St. Petersborg, fik ikke Praktika, da det var oplyst, at den ca. 14 Dage før i St. Petersborg skulde have landsat en Kolerapatient, der senere var død, hvorefter den var afgaaet hertil uden at være desinficeret; Skibet fik da blot Proviant ombord under Tilsyn og afsejlede straks efter.

Det ovennævnte, særligt paabudte *Lægetilsyn i 5 Dage* med Personer, der ankom med Skibe fra *kolerasmittede* Havne, fandt Anvendelse paa 231 Dampskibe og 32 Sejlskibe; med Dampskibene ankom 389 Personer, som forbleve i Kjøbenhavn og anmeldtes til Politiet her, 73 til Provinserne (anmeldte pr. Telegram) og 252, som

rejste videre til Udlandet, medens 5296 forbleve ombord. Med de 32 Sejlskibe ankom 2 Personer til Kjøbenhavn*), 1 til Provins og 107 forbleve ombord.

Fra *koppesmittede Steder* kom 184 *Skibe*, hvoraf 66 fra London og 118 fra Göteborg. Foruden nogle faa, uvæsentlige Sygdomstilfælde fandtes her *et Tilfælde af Kopper*; det var en Styrmand fra dansk Dampskib „Perm“, som den 17de December ankom fra London. Patienten, der havde et tydeligt, men ikke særdeles stærkt udbredt Exanthem, bragtes i Skibets Baad til Øresundshospitalet; der førtes omhyggeligt Tilsyn, og Skibet afgik atter samme Dag til Stettin, hvor der ifølge telegrafisk Meddelelse herfra foretoges Desinfektion og Vaccination af Besætningen.

II. Af Skibe, som kom *fra ikke smittede Steder*, anmeldte, som ovenfor nævnt, 41 (18 Dampskibe og 23 Sejlskibe) at have *Syge* eller *Lig* ombord. Paa *Øresundshospitalet* indlagdes fra disse Skibe 5 Patienter, nemlig 1 Patient den 15de August med febr. typhoidea fra et Dampskib fra Blytt, 1 Patient den 21de August med Enteritis fra et Dampskib fra Königsberg (Skibet fik ikke Praktika og afgik straks efter Patientens Indlæggelse) og endelig 3 Patienter fra en dansk Skonnert, som ankom den 7de November fra Christinested i Finland; af disse var den ene meget stærkt angreben af *Kopper*, den anden næsten Rekonvalescent efter samme Sygdom, medens den 3die kun indlagdes til Observation (fik ikke Kopper). Skibet laa med gult Flag paa Ydrerheden under Tilsyn og afgik efter at have faaet Proviant og nye Folk, der ligesom den øvrige Besætning vaccineredes. Paa *Kommunehospitalet* indlagdes fra disse Skibe 3 Patienter, alle med venerisk Sygdom, paa *Frederiks Hospital* 9 Patienter (1 Pleuropneumonia, 4 Febr. rheumat., 3 Catarrh. ventriculi og 1 Influenza). Af de øvrige, her forefundne Sygdomstilfælde vare de fleste af lettere Natur, og Patienterne forbleve ombord eller hjemsendtes; fremhæves kan dog 3 Tilfælde af venerisk Sygdom og 3 Tilfælde af Scorbut, hvilke sidste forekom ombord i et russisk Sejlskib fra Lapland. Der indbragtes ad Søvejen 9 *Lig*.

Angaaende den mangelfulde Maade, hvorpaa de levendefødte Børns Fødsel registreres, henvises til Beretningerne for de nærmest foregaaende Aar. Forholdet er fremdeles uforandret. Efter den sædvanlige Korrektur og Opgørelse fandtes *Antallet af levendefødte Børn at beløbe sig til 10100* o: 29.9 pro mille af Befolkning, altsaa lavere end i noget af de foregaaende 23 Aar.

Af de levendefødte Børn vare 5247 af Mandkøn og 4853 af Kvindekøn, henholdsvis 52 og 48 %. 7889 Børn vare fødte i, 2211 udenfor Ægteskab, eller henholdsvis 78.1 og 21.9 %, et noget større relativt Tal for de uægte Fødslers Vedkommende end i de nærmest foregaaende Aar. Gennemsnitlig fødtes der om Dagen ca. 27—28 Individuer, omtrent som i de nærmest foregaaende Aar, medens der dagligt døde ca. 18—19 Individuer, ligeledes som i de nærmest foregaaende Aar. Foruden de levende fødte Børn kom 248 *dødfødte Børn* til Verden, 133 af Mandkøn, 115 af Kvindekøn; 198 ægtefødte, 50 uægtefødte. Forskellen imellem levende og dødfødte Børns Forhold overfor Køn og Legitimitet fremgaar af hosstaaende Sammenstilling.

% af hele Antallet	Køn		Legitimitet	
	M.	K.	Ægte	Uægte
Levendefødte . . .	52.0	48.0	78.1	21.9
Dødfødte	53.6	46.4	79.8	20.2

*) Efter Meddelelse fra 3die Politinspektorat er der i Henhold til Justitsministeriets Bekendtgørelse af 9. September 1893 ialt her i Staden foretaget 4632 Lægeinspektioner. — Ingen af de tilsete Personer fandtes at lide af Kolera.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)												
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar				Uægtefødte						
						Ialt	p. c. af alle Levende- fødte			Ialt	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af alle Dødsfald		
																			< 1 Aar	< 1 Aar
1870	185192	1511	8.16	5768	31.18	Angivelse mangler		4206	22.73	1310	22.71	31.15								
1871	192000	1586	8.25	5803	30.22				5063	26.36	1421	24.49	28.07							
1872	195000	1768	9.06	6271	32.16				4736	24.29	1470	23.44	31.04							
1873	199000	1914	9.56	6478	32.55				4955	24.94	1678	25.90	33.86							
1874	205000	1996	9.73	7016	34.22				5203	25.38	1805	25.74	34.69							
1875	212000	2539	11.97	7162	33.78				5869	27.68	1912	26.70	32.58							
1876	216000	2343	10.89	7949	36.80				5235	24.28	1859	23.39	35.51							
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26		1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559					32.80	
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58		1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602					34.82	
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49		1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568					31.11	
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35		1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652					33.98	
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08		1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532					32.30	
1882	255000	2501	9.80	9687	37.99		1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761					33.85	
1883	263000	2635	10.01	9822	37.35		1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676					33.15	
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46		1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751					33.01	
1885	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639					34.95		
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.13	2431	22.41	36.30	774					31.84		
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675					30.81		
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625					29.96		
1889	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664					30.40		
1890	316000	2698	8.50	10464	33.11	2013	19.24	6694	21.18	1978	18.90	29.55	637					32.20		
1891	323000	2541	7.87	10330	32.00	2054	19.88	7004	21.68	1865	18.05	26.63	576					30.88		
1892	330000	2412	7.31	9934	30.10	2062	20.75	6602	20.01	1860	18.72	28.17	530					28.49		
1893	337000	2660	7.89	10100	29.97	2211	21.89	6849	20.32	2214	21.92	32.33	661					29.86		

Efterfølgende Tabel viser Antallet af Vielser, Fødsler og Dødfødsler fordelte efter Maanederne i 1893 samt Antallet for den enkelte Dag i Maanedene efter Gennemsnit.

1893	Ægte- skaber		Levendefødte												Dødfødte							
			Mandkøn				Kvindkøn				Ægte- fødte		Uægte- fødte		Tilsammen		Legiti- mitet		Køn		Til- sammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
Januar	129	4.2	376	103	479	15.4	333	76	409	13.2	709	22.8	179	5.8	888	28.3	23	3	14	12	26	0.8
Februar	136	4.9	327	87	414	14.8	316	89	405	14.5	643	23.0	176	6.3	819	29.3	11	4	8	7	15	0.5
Marts	203	6.5	362	88	450	14.5	312	93	405	13.1	674	21.8	181	5.8	855	27.6	16	3	12	7	19	0.6
April	232	7.7	381	114	495	16.5	314	79	393	13.1	695	23.2	193	6.4	888	29.6	14	4	13	5	18	0.6
Maj	334	10.8	317	98	415	13.4	303	95	398	12.8	620	20.0	193	6.2	813	26.2	17	3	9	11	20	0.6
Juni	228	7.6	348	109	457	15.2	281	82	363	12.1	629	21.0	191	6.3	820	27.3	17	9	10	16	26	0.9
Juli	191	6.2	322	96	418	13.5	312	100	412	13.3	634	20.5	196	6.3	830	26.8	15	2	5	12	17	0.5
August	214	6.9	355	77	432	14.0	322	73	395	12.7	677	21.9	150	4.8	827	26.7	17	4	11	10	21	0.7
Septbr.	180	6.0	323	98	421	14.0	350	83	433	14.4	673	22.4	181	6.0	854	28.4	20	2	15	7	22	0.7
Oktober	258	8.3	342	86	428	13.8	305	84	389	12.5	647	20.3	170	5.5	817	26.3	15	4	12	7	19	0.6
Novbr.	300	10.0	303	99	402	13.4	318	91	409	13.6	621	20.7	190	6.3	811	27.0	13	8	8	13	21	0.7
Decbr.	255	8.2	330	106	436	14.1	237	105	442	14.2	667	21.5	211	6.8	878	28.3	20	4	16	8	24	0.8
Ialt	2660	7.0	4086	1161	5247	14.3	3803	1050	4853	13.3	7889	21.6	2211	6.0	10100	27.6	198	50	133	115	248	0.7

Ægteskaberne optræde som sædvanligt med betydelig større Hyppighed i Maj og November end i Aarets øvrige Maanedere; som Følge heraf falde ikke mindre end 60.4% af Ægteskaberne i andet og fjerde Kvartal, mod 39.6 i første og tredje. I de sidste Tiaar er Ægtevielsernes Antal kendeligt aftaget om end med saa betydelige Svingninger som fra 12.3 p. m. af Befolkningen i 1884 til 7.3 i 1892. Antallet udgjorde i 1893 ialt 2660 eller 7.9 pro mille af Befolkningen; 229 af Ægteskaberne vare „borgerlige“, omtrent det samme Antal som i 1892.

I Aaret 1893 afgik 6849 ved Døden. I Forhold til den for Aarets Midte beregnede Folkemængde 337,000, faaes herved en *Dødelighed af 20.32* pro mille — lidt større end i 1892, der havde det lavest hidtil noterede Tal for Hovedstadens Aarsdødelighed, nemlig 20.01 p. m. I det samlede Antal Dødsfald er nu tilmed indbefattet 213 Individuer, som ikke henhørte til Stadens Befolkning, men vare førte hertil fra udenbys Kommuner for at behandles paa et af Byens Hospitaler. *Tages kun Hensyn til Stadens virkelige Befolkning, reduceres det absolute Antal Dødsfald til 6636 og den beregnede Dødelighed til 19.7 pro mille.* — Hele Aaret rundt døde der gennemsnitlig 18 Individuer om Dagen, men med ret betydelige Forskelligheder for de enkelte Kvartaler og Maaneder; i første Kvartal døde der saaledes over 19 Individuer om Dagen, i andet Kvartal ligeledes 19, i tredje 20 og i fjerde Kvartal 16; af de enkelte Maaneder frembød August den højeste Dødelighed med 733 Dødsfald $\circ$: 24, medens Oktober kun havde 449 Dødsfald $\circ$: 14 om Dagen.

Af spæde Børn under 1 Aar døde der 2214 $\circ$: næsten 22 % af de Levendefødte. I det foregaaende Tiaar døde der gennemsnitlig 19.7 %.

Nedenstaaende Oversigt over Dødsfaldenes Fordeling procentvis efter Alder i Aarene 1889—93 viser en betydelig Forhøjelse af Tallet for Dødsfald blandt spæde Børn i 1893.

	0—1 Aar	1—4	5—14	15—64	65 og derover	
1889.	32.6	12.6	5.7	32.4	16.6	100
1890.	29.5	15.8	6.0	31.4	18.1	100
1891.	26.6	13.5	5.2	32.6	21.9	100
1892	28.2	15.1	4.7	32.4	19.6	100
1893.	32.3	12.3	5.0	31.6	18.7	100

Fødselsoverskudet $\circ$: Forskellen mellem Antallet af de i Aarets Løb afdøde og levendefødte Individuer var 3251, lidt mindre end i 1892. Siden 1885 med et Fødselsoverskud af 5501 har dette været aftagende.

For en Række udenlandske Stæder findes nedenfor en Sammenstilling af Fødslerne og Dødsfaldenes relative Hyppighed i 1893. Oplysningerne ere i de fleste Tilfælde hentede fra „Bulletin annuel de statistique sanitaire comparée 1893“, der udkommer i Bryssel.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Göteborg	31.5	16.1	Paris	25.2	21.8
Christiania	16.8	18.0	Rom	26.7	22.7
Malmö	30.1	18.1	Wien	33.1	23.5
Stockholm	28.3	19.1	Rotterdam	30.1	23.8
Bryssel	25.9	19.8	New York	27.1	23.8
Edinburgh	28.0	19.8	Danzig	32.6	26.3
Antwerpen	33.0	19.9	München	35.8	26.4
Amsterdam	35.8	20.2	Buda-Pesth	36.1	26.7
Kjøbenhavn	29.9	20.3	Dublin	28.5	26.9
Hamburg	36.7	20.4	Triest	32.0	27.9
London	30.9	20.8	Stettin	37.6	28.0
Berlin	27.4	20.8	St. Petersborg	31.6	30.6

Paa Hospitalerne i Kjøbenhavn døde ialt 2027 Individuer, omtrent 29.3 % af det hele Antal Dødsfald, lidt mere end i de nærmest foregaaende Aar og betydeligt højere end i Aarene 1881—86, da kun 22 % af Dødsfaldene indtraf paa Hospital. Paa Epidemihospitalerne indtraf 300 Dødsfald imod henholdsvis 364, 420 og 403 i Aarene 1892, 91 og 90. Paa Kommunehospitalet døde 824, paa Frederiks Hospital 265, paa St. Johannes Stiftelsen 287; endvidere paa Dronning Louises Børnehospital 106, paa

Fødsels- og Plejestiftelsen 33 (deraf 25 spæde Børn), paa St. Josephs Hospitalet 70 og paa Garnisonssygehuset 47. Paa Københavns Amts Sygehus, der kun optager Syge fra udenbys Kommuner, døde ialt 95 Individider.

Mediko-legale Dødsattester, hvilke skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelig Hændelse samt over Personer, der findes døde, ere i 1893 indkomne i et Antal af 251, lidt flere end i de nærmest foregaaende Aar. Af 114 Selvmord indtraf 21 hos Kvinder mod 93 hos Mænd; 8 (alle Mænd) affivede sig ved Drukning; 79 (67 Mænd og 12 Kvinder) ved Hængning; 16 (15 og 1) ved Skydning; 10 (2 og 8) ved Gift og 1 ved Nedstyrtning. Ved Drab omkom 4 Personer, foruden at der i Aarets Løb ere fundne nogle Lig af nyfødte Børn, sandsynligvis med samme Dødsarsag. Ved ulykkelig Hændelse omkom 130 Personer, 98 Mænd, 32 Kvinder; der er imidlertid kun udstedt medikolegale Attester over 100 saadanne Dødsfald, idet adskillige først efter Dages Forløb ere afgaaede ved Døden paa Hospitalerne. Endelig udstedtes der 35 medikolegale Attester over Personer, der ere fundne døde og heraf 5 over vitterlige Drankere eller Individider, som vides at have været under stærk Paavirkning af Spiritus.

Dødfødte i Staden København i Aaret 1893.

Fosterets Modenheds Grad								Med Tegn til Forraadnelse	Fødslens fuldførtes ved								Totalsum af dødf. Børn					
For tidlig født				Fuldbaaret					Na- turen	Instru- menter		Ven- ding		Frem- træk- ning		Ægte		Uægte		Til- sam- men		
Ægte		Uægte		Ægte		Uægte				M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.											K.		
48	42	16	16	61	47	8	10	87	102	91	17	4	7	9	7	11	109	89	24	26	248	

Af ovenstaaende Oplysninger om 248 Dødfødsler i 1893 fremgaar, at 126 (108 ægte, 18 uægte) Fostre vare fuldbaarne, 122 ufuldbaarne (90 ægtefødte, 32 uægtefødte). Af Mandkøn fødtes 133, af Kvindekøn 115; men af de fuldbaarne Fostre vare 69 af Mandkøn, 57 af Kvindekøn, mod henholdsvis 64 og 58 af de ufuldbaarne.

I de sidste seks Aar har Forholdet med Hensyn til Køn og Legitimitet stillet sig saaledes:

af 100 Dødfødte				af 100 fuldbaarne				af 100 ufuldbaarne			
vare:				Dødfødte vare:				Dødfødte vare:			
M.		K.		M.		K.		M.		K.	
1888	54	46	59	41	49	51	49	51			
1889	52	48	51	49	54	46	54	46			
1890	53	47	57	43	49	51	49	51			
1891	55	45	64	36	47	53	47	53			
1892	55	45	60	40	50	50	50	50			
1893	54	46	55	45	52	48	52	48			
ægte		uægte		ægte		uægte		ægte		uægte	
1888	75	25	82	18	68	32	68	32			
1889	80	20	82	18	78	22	78	22			
1890	73	27	77	23	69	31	69	31			
1891	78	22	82	18	74	26	74	26			
1892	79	21	87	13	69	31	69	31			
1893	80	20	86	14	74	26	74	26			

Foruden de Oplysninger om Fødslernes Forløb, som fremgaa af Tabellerne, skal tilføjes et Uddrag af de Bemærkninger, som i Reglen findes paa Jordemødrenes (sjældent paa Lægernes) Dødsattester over dødfødte Børn; saaledes forekom Sædestilling

27 Gange, Fodstilling 14, Tvær- og Skraaleje 13, Ansigts-Pandestilling 6, Fremfald og Omslyngning af Navlesnor 28, forliggende Moderkage 12, snævert Bækken 4, langvarig og besværlig Fødsel 18, Misfoster 4, Sygdom hos Moderen 16, Sindsbevægelse, Fald, Overanstrængelse 6, Blødning før og under Fødslen 5, habituel Dødfødsel 1, Operationer paa Fostret (Perforation) 9, Fødsel før Jordmoderens Komme 3 Gange.

Paa den kongelige *Vaccinations-Anstalt* blev 3335 Børn vaccinerede for første Gang, deraf 1709 med animal Vaccine, et større Antal end noget tidligere Aar, og gennemgaaende med særdeles godt Resultat. Det personlige Anslag udgjorde 99.8 %, Ridsanslaget 95.9 %, beregnet efter de før Udsendelsen af den animale Vaccine foretagne 1221 Prøvevaccinationer. Ved Podning af 51 Kalve indvandt der 99,406 Portioner animal Vaccine eller 2161 Portioner pr. Kalv; heraf var der ved Aarets Slutning endnu ca. 8000 Portioner i Behold og til Disposition i Anledning af den netop udbrudte Koppepidemi. Forøvrigt henvises til den i Ugeskrift for Læger offentliggjorte Beretning om Anstaltens Virksomhed i 1893.

Den *kommunale Vaccinations-Anstalt* aabnedes den 4de Maj paa Marthahjemmet (Brohusgade) og holdtes aaben hver Torsdag Kl. 9—11 indtil 12te October, ialt 24 Gange. Desuden er der i Anledning af et optraadt Koppetilfælde vaccineret 1 Gang ($\frac{25}{12}$ 93) i Viborggade, altsaa ialt 25 Gange.

Efter Meddelelse af første Vaccinator Dr. *Adersen* ere 800 Børn vaccinerede og 7 Personer revaccinerede, ialt behandlet 807 Individuer eller omtrent 32 pr. Dag. Den største Tilstrømning fandt Sted den 10. August (88), den mindste den 21. September (8).

Af de 800 første Gang vaccinerede vare 408 Drengene og 392 Piger. Fordelingen paa Aldersklasser var som hosstaaende Tabel udviser.

17.6 % af Børnene, der mødte til Vaccination, havde altsaa overskredet det Alderstrin, der ifølge Loven af 4. Februar 1870 sættes som Termin for Tilladeligheden af at være uvaccineret, naar man ikke har haft Variolæ, ja 6 Børn havde endog overskredet dette Alderstrin betydeligt. Alle de vaccinerede mødte til Eftersyn.

Af de 800 Børn blev 1 vaccineret med humaniseret Lympe (positivt Resultat)

og 799 med animal Lympe fra den kongelige Vaccinations-Anstalt, blandt disse blev Resultatet positivt for de 789 Vedkommende, hvorimod der ikke kom Pustler hos 10. Af 4789 Rids med animal Vaccine have 4040 eller 84.2 % givet Pustler.

Omvaccinering er foretaget af 23 Børn, af hvilke 20 med animal og 3 med humaniseret Lympe. Af dem med animal Lympe var der 10 med positivt Resultat, 1 mødte ikke; der kom Pustler i 36 % af Ridsene. Af dem med humaniseret Lympe kom der positivt Resultat i alle 3 Tilfælde, 72 % af Stikkene gav Pustler.

I 1 Tilfælde optraadte der Ulceration af Pustlerne, dog ikke i betydelig Grad, og 1 Gang optraadte en middelmaadig Lymphadenitis axillaris, forøvrigt kun lokal Rødme. Af Revaccinationer foretoges 7, der alle mødte til Eftersyn. Ingen slog an.

Humaniseret Lympe i Rør er udleveret til 3 praktiserende Læger, 1 i Kjøbenhavn, 2 paa Frederiksberg.

Alder i Aar	Drengene	Piger	Sum
0—1	13	9	22
1—2	28	39	67
2—3	38	39	77
3—4	51	44	95
4—5	56	32	88
5—6	50	37	87
6—7	112	111	223
7—8	57	78	135
8—9	1	3	4
9—10	2	-	2
0—10	408	392	800

Til Oplysning i Sager vedrørende *den offentlige Sundhedspleje* er der — ligesom i de foregaaende Aar — ved Stadslægens Foranstaltning sat en Række *Undersøgelser* i Gang *under Medvirkning af det hygiejniske Lægepersonale og Sundhedskommissionens Laboratorium*. En kort Redegørelse for Omfanget og Beskaffenheden af de derved foranledigede Arbejder findes i nedenstaaende Oversigt.

Efter Meddelelse af Laboratoriets Forstander Professor *Stein* har der i Aaret 1893 været udført Undersøgelse af 1309 Prøver, hvorom der er afgivet Beretning i 198 Skrivelser.

Der har været foretaget

1170 kemiske Undersøgelser

57 mikroskopiske —

148 bakteriologiske —

De undersøgte Stoffer have været:

A. Vand.

I. Drikkevand.

I. *Kemisk og mikroskopisk Undersøgelse*. a) Kjøbenhavns filtrerede Vandledningsvand 12 Prøver. b) Vand taget fra Vandværkets Filtre 12 Prøver. c) Vand taget fra forskellige Søer og Kilder 32 Prøver.

II. *Bakteriologisk Undersøgelse* (Kimtælling). d) filtreret Vand, taget paa Vandværket, 50 Prøver. e) Vand taget fra Filtrene paa Vandværket, 50 Prøver. f) Vand taget fra Husledninger paa forskellige Steder i Byen, 50 Prøver.

II. Andre Vandundersøgelser.

Af saadanne er udført Undersøgelse af 9 Prøver af Lastevand, taget i Kølrummet paa forskellige Skibe, til Bedømmelse af Beskaffenheden af de deri værende Forurensninger for at afgive Grundlag for en hensigtsmæssig Desinfektion.

B. Fødemidler.

Sød Mælk. (Kvalitetsundersøgelse). a) indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 508 Prøver. b) udtaget af Politiet som Staldprøver hos udenbys Leverandører 48 Prøver. *Skummet Mælk* (Kvalitetsundersøgelse) 155 Prøver. *Fløde* 2 Prøver. *Smør* 10 Prøver. *Vin* 1 Prøve. *Mel* 2 Prøver.

C. Undersøgelser for Giftstoffer.

Saft fra Mineralvandsudskænkingsvogne (for Kobber) 24 Prøver. *Sodavand* (for Kobber) 1 Prøve. *Sandkage* (for uorg. Giftstoffer) 3 Prøver. *Hjortetaksalt* (for uorg. Giftstoffer) 3 Prøver. *Farve til Kagedejg* (for uorg. Giftstoffer) 1 Prøve. *Rugbrød* (for Kobber) 1 Prøve. *Lagkage* (for metalliske Gifte) 1 Prøve. *Sylte* (for uorg. Giftstoffer) 1 Prøve. *Mikstur* (for Sammensætning) 1 Prøve. *Tapetpapir* (for Arsenik) 1 Prøve. *Uldtøj* (for Arsenik) 1 Prøve.

D. Andre Undersøgelser.

Kalkpuds fra nyopførte Bygninger til Bestemmelse af Fugtighed 330 Prøver. Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Vand	215	Prøver.
do. af Mælk og Fløde	713	—
do. af andre Fødemidler	13	—
do. for Giftstoffer	38	—
do. af Kalkpuds	330	—

Ialt . . 1309 Prøver.

Oversigt over Resultatet af de fuldstændige kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af det filtrerede Vand, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser, findes i omstaaende Tabeller.

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampningsrest	Ammoniak	Salpetersyre (H N O ₃)	Salpetersyring	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halv-bunden Kulsvyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold . . .	4.840	-	0.072	-	0.811	0.572	1.452	-	1.760	0.281
Laveste do. . . .	3.060	-	Spor	-	0.437	0.202	0.605	-	1.160	0.202

Indhold af organisk Stof.

Filtreret Vand	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram.											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktober	Novbr.	Decbr.
Filtreret Vand . . .	0.045	0.054	0.055	0.051	0.041	0.024	0.017	0.020	0.018	0.017	0.022	0.023
Ufiltreret do. . . .	0.056	0.068	0.067	0.066	0.062	0.040	0.025	0.028	0.030	0.027	0.028	0.028

Ved den bakteriologiske Undersøgelse (Kimtælling) er der fundet følgende Antal Kolonier i een C C, af Vandet (hver Undersøgelse er foretaget dobbelt).

	Fra Vandværket		Fra Vandledning i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	41 Prøver	- Prøver	33 Prøver
— 100 —	4 —	3 —	8 —
— 500 —	5 —	31 —	9 —
— 1000 —	- —	10 —	- —
— 2000 —	- —	3 —	- —
— 4000 —	- —	1 —	- —
Utallige —	- —	2 —	- —
Ialt Prøver	50 Prøver	50 Prøver	50 Prøver

Ved de til Bedømmelse af *Mælkens* Kvalitet foretagne Undersøgelser har Indholdet af faste Stoffer og Fedt grupperet sig paa følgende Maade.

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk
7½—8	-	1	0.1—0.3	-	18
8 — 8½	-	1	0.3—0.5	-	24
8½—9	-	5	0.5—0.7	2	42
9 — 9½	-	22	0.7—0.9	-	32
9½—10	2	57	0.9—1.0	-	11
10 — 10½	-	53	1.0—1.5	-	20
10½—11	4	13	1.5—2.0	1	7
11 — 11½	31	3	2.0—2.5	17	1
11½—12	139	-	2.5—3.0	121	-
12 — 12½	213	-	3.0—3.5	261	-
12½—13	115	-	3.5—4.0	115	-
13 — 13½	43	-	4.0—4.5	35	-
13½—14	7	-	4.5—5.0	2	-
14 — 14½	1	-	5.0—5.5	1	-
14½—15	1	-	5.5—6.0	1	-
Antal Prøver	556	155	Antal Prøver	556	155

For *sød Mælk* har saaledes Indholdet af

<i>Faste Stoffer</i>	ligget mellem	11 $\frac{1}{2}$ —13	% i 466 Prøver	o: 84 %
—	under	11 $\frac{1}{2}$	% i 37	— - 7 %
—	over	13	% i 52	— - 9 %
<i>Fedt</i>	mellem	2 $\frac{1}{2}$ —4	% i 496	— - 89 %
—	under	2 $\frac{1}{2}$	% i 20	— - 4 %
—	over	4	% i 39	— - 7 %

Resultatet af de andre Undersøgelser har været:

Fløde. 2 Prøver, med Indhold af ca. 20 % Tørstof og 10—11 % Fedt, vare uforfalskede.

Smør. Af 10 Prøver befandtes 1 at være Margarine, alle de andre vare uforfalsket Smør.

Portvin. Der fandtes ingen Forhold, som kunde sættes i Forbindelse med Forfalskning.

Hvedemel. Af 2 Prøver befandtes den ene at være stærkt sandblandet, medens den anden var rent Mel.

Saft. 24 Prøver undersøgtes for Kobber; dette paavistes i 4 som Spor, i Røsten fandtes indtil 0.032 Gram i 100 C. C. af Saften.

Sodavand. 1 Prøve var kobberfri.

Sandkage. 3 Prøver

Hjortetaksalt. 3 do.

Farve til Kagedejg. 1 do.

} Der fandtes ingen metalliske eller andre uorganiske Giftstoffer.

Rugbrød. 1 Prøve undersøgtes paa Grund af Formodning om Indhold af Kobber, som ikke fandtes.

Lagkage. 1 Prøve.

Sylte. 1 do.

} Indeholdt ikke metalliske eller andre uorganiske Giftstoffer.

Tapetpapir. 1 Prøve indeholdt Spor af Arsenik.

Uldtøj. 1 Prøve var arsenikfri.

Mikstur. 1 Prøve udviste den rette Sammensætning.

Kalkpuds. Af de 330 Prøver, i hvilke der er bestemt Indhold af Fugtighed, ere 288 udtagne i nyopførte Ejendomme efter Anmeldelse af Bygningsinspektørerne. Prøveudtagningen har fundet Sted i 24 Ejendomme, idet der er udtaget 12 Prøver i hver i forskellige Etager. Resten af Prøverne, 42, hidrøre fra pudsede Skillerum, som i 2 Ejendomme vare stillede til Disposition for Prøveudtagning til Bestemmelse af Fugtighedens Aftagen i visse Tidsrum. Bestemmelse af Vandindholdet og Udtagning af Prøverne er foretaget efter den af Professor Emmerich i München foreslaede Methode. Ved Undersøgelserne er der fundet som største Vandindhold 7.9 %, som mindste 0.3 %.

I de 6 Aar, i hvilke Sundhedskommissionens Laboratorium har virket, har Antallet af de til Undersøgelse indsendte Prøver været 6980, fordelte saaledes:

	1888.	1889.	1890.	1891.	1892.	1893.
Vand (Drikkevand m. m.)	268	210	209	210	215	215
Fødemidler	692	637	669	389	948	726
Stoffer for Gift	16	260	176	410	45	38
Undersøgelser af anden Art	199	88	23	„	7	330
	1175	1195	1077	1009	1215	1309

Paa Grundlag af de til Stadslægen indkomne Meddelelser er der af første Kredslæge udarbejdet følgende Oversigt over *Plejebørnsforhold og Tilsynet med Plejebørn* i Kjøbenhavn i 1893.

Ved Udgangen af 1892 fandtes som i forrige Aarsberetning omtalt 2421 Plejebørn under Sundhedskommissionens Tilsyn.

I Løbet af Aaret 1893 anholdt 610 Personer om Tilladelse til at tage Børn i Pleje for Betaling; af forskellige Grunde afsloges 172 af disse Andragender; samtidig udgik i Aarets Løb 321 tidligere tilladte Plejihjem, enten fordi Tilladelsen, som kun galdt et enkelt Plejebarn, ved dettes Afgang bortfaldt, eller fordi Tilladelsen efter i længere Tid at have været ubenyttet inddroges, eller som Følge af Plejemoderens Død eller Bortrejse eller af forskellige andre Grunde.

Ved Udgangen af 1893 fandtes under Sundhedskommissionens Tilsyn 2538 Plejihjem, deraf 1073, i hvilke der paa dette Tidspunkt ingen Plejebørn fandtes.

I de øvrige 1465 Plejihjem var ved Aarets Slutning anbragt 1733 Plejebørn (mod 1776 ved Aarets Begyndelse).

Tab. 1	Antal Plejihjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	65	101	9	1	-
2. Kreds	177	188	29	3	1
3. Kreds	177	223	22	2	3
4. Kreds	16	97	17	4	-
5. Kreds	410	327	60	6	3
6. Kreds	228	314	41	12	2
Ialt	1073	1250	178	28	9

I Løbet af 1893 ere 675 nye Plejebørn indregistrerede; samtidig ere 498 af forskellige Grunde udgaaede af Tilsyn, og 220 afgaaede ved Døden.

Fordeelingen af de forannævnte 1733 Plejebørn efter Alder indenfor de enkelte Kredse fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejihjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	16	32	27	47	122	176
2. Kreds	30	78	70	81	259	398
3. Kreds	49	103	68	69	289	427
4. Kreds	16	44	30	53	143	134
5. Kreds	86	171	117	106	480	806
6. Kreds	69	164	102	105	440	597
Ialt	266	592	414	461	1733	2538

Det samlede Antal Dødsfald blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn er, som det fremgaar af Tab. 3, ikke saa lidt større end i 1892, men dog betydelig mindre end det for de nærmest forudgaaende 5 Aar gennemsnitlige.

Tilvæksten i Dødelighed med det foregaaende Aar skyldes som det fremgaar af Tabellen udelukkende akute og kroniske Sygdomme i Fordøjelsesorganerne, og falder — se Tab. 4 — væsentligst paa August Maaned svarende til den betydelige Koleriepidemi, der for hele Byens Vedkommende bragte Dødeligheden blandt spæde Børn betydelig op over det sædvanlige.

Tab. 3	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn	Gennemsn. 1888-92								
	0-1	1-2	3-11	0-1	1	2	3	4	5-9	10-14													
	Mnd	Mnd	Mnd	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar													
	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.											
Akute Sygd. i Fordøjelsesorg.	4	8	10	12	20	19	34	39	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	36	40	76	94	76
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	1	2	3	5	3	3	7	10	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	8	10	18		
Atrofi	6	-	8	5	6	5	20	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	10	30	38	54
Rakitis	-	-	-	-	4	1	4	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	6		
Debil. cong.	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	3	50
Bronchitis	-	-	-	1	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3		
Pneum. catarrh.	1	1	1	3	4	7	6	11	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	11	18	30	27
Pneum. croup.	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3		
Phthisis pulm.	-	-	1	-	2	1	3	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6	8	27
Meningitis	-	-	1	-	1	3	2	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	8		
Krampe	2	1	2	1	7	4	11	6	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	12	7	19	1	24
Scarlatina	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
Morbilli	-	-	-	-	1	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	4	6	15
Influenza	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
Diphtheritis & Croup	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	2	4	6	3	15
Tussis convulsiva	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3		
Angina	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	15
Syphilis	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2		
Furunculosis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	15
Ambustio	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
Præcipitatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	4	246
Ubekendt Dødsarsag	1	-	1	-	4	2	6	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4	10		
Ialt	17	12	28	27	58	51	103	90	11	12	-	2	1	-	-	-	1	-	115	105	220	246	
	29	55	109				193	23	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	220				

Tab. 4	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn	Gennemsnitlig aarlig 1888-92								
	0-1	1-2	3-11	0-1	1	2	3	4	5-9	10-14													
	Mnd	Mnd	Mnd	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar													
	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.											
Januar	1	-	1	1	3	4	5	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5	11	16	
Februar	3	-	1	-	7	5	11	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	5	16	14	
Marts	-	1	3	3	6	4	9	8	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	12	10	22	21	
April	1	-	-	2	7	3	8	5	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	8	8	16	16	
Maj	-	2	4	-	5	5	9	7	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	9	9	18	23	
Juni	3	-	-	-	1	7	4	7	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5	8	13	22	
Juli	2	4	2	5	2	6	6	15	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	7	18	25	24	
August	2	1	4	8	15	12	21	21	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	23	22	45	26	
September	3	3	6	4	5	4	14	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	11	25	27	
Oktober	1	-	3	2	3	-	7	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	8	4	12	22	
November	1	1	2	1	2	-	5	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	7	3	10	18	
December	-	-	2	1	2	1	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7	17	
Ialt	17	12	28	27	58	51	103	90	11	12	-	2	1	-	-	-	1	-	115	105	220	246	
	29	55	109				193	23	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	220				

I Tilsynet foregik der den Forandring, at der paa Vesterbro ansattes endnu en lønnet Tilsynsdame, Frk. Holstebro; Tilsynet er nu saavel paa Nørrebro som paa Vesterbro alene udført af de 4 lønnede Tilsynsdamer. I de øvrige Kredse er Tilsynet som hidtil udøvet ved velvillig Bistand af følgende ulønnede Damer:

1. *Kreds*: Fru Ch. Norrie, Frk. A. Meldahl, Fru D. Schmiegelow, Frk. D. Berner, Fru J. Hammeleff, Frk. M. Eckermann, Frk. E. Rothe, Fru M. Kjeldskov, Fru J. Tuxen, samt fratraadt i Aarets Løb: Frk. J. Petersen. 2. *Kreds*: Fru J. Levison, Fru B. Klitgaard, Fru Holm, Frk. S. Melchior, Frk. A. Levy, Fru Rasmussen, Frk. Friis,

Fru E. Fredericia, Fru N. David, Fru L. Levy, samt frattraadte i Aarets Løb: Fru S. Trier, Fru Øberg, Fru E. Hansen. 3. *Kreds*: Fru Anthonora Christensen, Frk. Bergmann, Frk. M. Schou, Fru S. Ulrik, Fru S. M. Maribo, samt frattraadt i Aarets Løb: Frk. Elisabeth Møller. 4. *Kreds*: Frk. M. Broberg, Admiralinde Garde, Fru Møller og Frk. Knudtzon.

De af *Sundhedskommissionens Lægepersonale* i 1893 og i de 5 foregaaende Aar udførte Undersøgelser, afgivne Erklæringer, Skøn m. m. vare følgende:

	Undersøgelser.		Undersøgelser.	
	1893	1888—92 Gennemsn. aarlig	1893	1888—92 Gennemsn. aarlig
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	94	172	125	281
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	75	228	93	290
III. <i>Sundhedskommissionssager</i> vedrørende:				
a) Afløbsforhold og offentlig Renlighed. Vedtægtens Afsnit II og III	117	173	121	157
b) Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV	33	31	50	31
c) Fabriker og skadelige Næringsveje. Vedtægtens Afsnit V og X	199	166	216	181
d) Tilsyn med Næringsmidler. Vedtægtens Afsnit VI	186	191	927	308
e) Boliger. Vedtægtens Afsnit VII	55	52	59	56
f) Smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX	48	43	108	99
g) Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI	1122	1304	1088	1229
h) andre Forhold	26	45	22	47
	1955	2405	2809	2679

Nr	Namn	Födelsort	Födelsår	Utbildning		Befattning	Lön	Öfrigt
				Högskola	Andra			
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								
35								
36								
37								
38								
39								
40								
41								
42								
43								
44								
45								
46								
47								
48								
49								
50								
51								
52								
53								
54								
55								
56								
57								
58								
59								
60								
61								
62								
63								
64								
65								
66								
67								
68								
69								
70								
71								
72								
73								
74								
75								
76								
77								
78								
79								
80								
81								
82								
83								
84								
85								
86								
87								
88								
89								
90								
91								
92								
93								
94								
95								
96								
97								
98								
99								
100								

Tabeller.

Kjøbenhavns Mortalitetss-

Causæ mortis	I første Aar								I 2det Aar		I 3die Aar		I 4de Aar		I 5te Aar	
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
61. Encephalitis et Meningitis cerebri . . .	4	-	4	2	14	12	22	14	7	13	5	5	5	6	3	1
62. Apoplexia cerebri . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
63. Morbi cerebri chronici . . .	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
64. Morbus mentalis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65. Tetanus . . .	8	1	-	-	1	-	9	1	-	-	-	-	1	-	-	-
66. Trismus . . .	4	1	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
67. Epilepsia . . .	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
68. Ecclampsia . . .	28	23	18	9	34	24	80	56	6	8	2	3	1	-	-	-
69. Myelitis & Meningitis spinalis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
70. Ataxia sive Tabes dorsalis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71. Alii medullæ spinalis morbi chronici . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
72. Laryngitis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
73. Morbi laryngis chronici . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
74. Pneumonia crouposa . . .	-	-	2	1	11	7	13	8	3	5	1	1	1	-	-	1
75. Pleuritis, Empyema . . .	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
76. Bronchitis acuta simplex . . .	-	1	2	1	12	10	14	12	-	2	-	-	1	-	-	-
77. Bronchitis capill. & Pneumon. catarrhalis . . .	7	6	15	11	107	94	129	111	32	47	11	12	2	2	2	2
78. Bronchitis chronica & Bronchiectasis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
79. Emphysema pulmonum . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80. Alii pulmonum morbi chronici . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-
81. Peri- & Endocarditis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
82. Morbus cordis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
83. Aneurysma Aortæ . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
84. Phlebitis (extra puerperium) . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85. Ulcus perforans ventriculi . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
86. Peritonitis (extra puerperium) . . .	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-
87. Enteritis, Colitis, Typhlitis . . .	-	-	22	15	45	31	67	46	3	2	1	3	-	-	-	-
88. Ileus . . .	-	-	1	-	2	2	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
89. Hernia incarcerata . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
90. Cirrhosis hepatis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91. Echinococcus hepatis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
92. Cholelithiasis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
93. Nephritis albuminosa . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
94. Lithiasis renalis & vesicalis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
95. Cystitis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
96. Stricture urethræ . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
97. Hypertrophia prostatae . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
98. Tumor ovarii, Hydrops ovarii . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
99. Alii morbi abdominales chronici . . .	-	-	-	-	1	2	1	2	-	1	2	-	-	-	-	-
100. Hydrops ex ignota causa ortus . . .	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101. Alii morbi organorum interiorum . . .	4	2	-	3	5	3	9	8	1	1	-	1	-	1	1	-
102. Phlegmone, Abscessus . . .	-	5	2	-	-	1	2	6	-	1	-	1	-	-	-	-
103. Caries & Necrosis ossium . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
104. Arthroace . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105. Fractura colli femoris . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
106. Gangræna . . .	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
107. Carbunculus & Furunculus malignus . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
108. Alii externarum partium morbi . . .	-	2	-	1	1	1	1	4	1	1	-	-	-	-	-	-
109. Marasmus senilis . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
110. Atrophia infantilis . . .	45	28	63	49	60	48	168	125	7	6	-	-	-	-	-	-
111. In partu aut brevi post eandem mortuæ (Fb. puerp. excl.) . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
112. Mors repentina sine nota causa . . .	3	6	3	8	7	13	13	27	1	1	-	-	-	-	-	-
113. Causa mort. vel male vel omn. non indicata . . .	16	14	12	15	20	12	48	41	3	5	-	2	-	1	-	-
Omnes mortis causæ . . .	310	238	305	216	620	525	1235	979	206	218	94	105	53	66	48	53

Deraf døde uden Lægebehandling (Mors medico non vocato obveniens)
Mdk. 380. Kvk. 310. Ialt 690.

Tabel for 1893. (Fortsat).

5-10 Aar		10-15 Aar		15-20 Aar		20-25 Aar		25-35 Aar		35-45 Aar		45-55 Aar		55-65 Aar		65-75 Aar		75-85 Aar		85 Aar og derover		Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr.		
M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.		Begge Køn			
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.			M.	K.
8	14	-	2	2	-	2	-	1	1	2	1	2	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	62	58	120	61.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	13	4	17	16	28	32	16	30	-	3	-	-	79	89	168	62.
1	-	3	-	1	-	-	2	4	1	6	2	9	2	3	7	9	10	5	8	1	1	-	43	33	76	63.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	3	64.	
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	2	13	65.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	5	66.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	4	67.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	90	75	165	68.	
-	-	2	-	1	-	-	3	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	3	3	6	69.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	5	-	5	70.	
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	3	-	2	-	2	-	-	3	8	11	71.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	2	72.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73.
-	1	1	2	1	1	6	3	8	4	22	10	19	9	18	12	21	28	18	20	2	1	-	134	106	240	74.	
1	1	1	-	1	2	1	-	1	3	3	-	2	3	2	2	1	2	-	-	2	-	-	14	15	29	75.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	2	1	4	2	7	-	3	-	19	34	53	76.	
1	3	-	-	1	1	-	-	1	-	2	-	3	4	5	2	5	7	9	11	2	3	-	205	205	410	77.	
-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	5	2	3	1	8	5	12	13	7	9	1	3	-	38	34	72	78.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	2	7	6	4	3	-	-	-	20	11	31	79.	
-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	3	1	4	5	6	9	4	4	1	5	-	22	28	50	80.	
-	-	1	-	1	1	2	1	1	2	1	2	1	2	-	4	-	4	-	1	-	-	-	15	9	24	81.	
3	4	4	1	1	4	3	2	9	13	17	21	20	32	47	29	38	53	14	33	1	7	-	157	199	356	82.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	5	2	7	83.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	1	-	-	-	-	3	3	6	84.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	85.
-	1	1	1	2	2	1	2	8	6	10	4	14	2	7	2	2	5	4	2	4	-	-	29	54	83	86.	
-	-	1	-	-	-	-	-	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	-	1	-	-	-	79	61	140	87.	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	1	4	-	-	7	11	18	88.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	1	-	2	2	2	-	-	4	7	11	89.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	7	1	9	1	9	1	7	-	-	-	-	33	4	37	90.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	91.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	3	3	6	92.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	1	1	-	2	-	-	7	6	13	93.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	1	-	-	-					

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
3. Febris typhoidea	4	3	2	-	1	2	4	1	3	4	1	-	25
4. Diphtheria	21	17	26	24	12	31	22	12	17	12	16	12	222
5. Croup	9	15	13	7	13	6	5	4	5	4	8	11	100
6. Scarlatina	6	2	1	5	5	6	4	3	8	10	22	40	112
7. Morbilli	5	1	-	3	3	-	-	-	1	-	-	-	13
8. Tussis convulsiva	10	16	20	18	16	11	13	7	7	6	3	11	138
9. Febris puerperalis	5	1	2	1	1	3	1	1	1	4	-	2	22
10. Erysipelas	6	3	3	3	7	10	4	2	1	2	2	-	43
11. Febris rheumatica	-	2	-	-	1	2	1	4	1	1	1	1	14
12. Pneumonia crouposa	20	21	27	31	31	23	16	14	12	12	15	18	240
13. Bronchopn. & Bronchit. capillar.	47	33	59	56	48	30	22	22	9	14	15	55	410
14. Cholerae & Catarrh. intestinalis acut.	19	17	15	17	29	46	125	243	94	34	17	17	673
15. Alii morbi epidemici*)	25	40	37	17	17	15	8	11	5	13	10	68	266
16. Tuberculosis	79	65	89	103	79	75	72	87	63	67	64	62	905
17. Cancer	47	31	37	39	30	40	25	36	41	39	36	37	438
18. Syphilis	3	2	4	-	-	3	1	3	2	1	2	4	25
19. Alcoholismus	3	5	1	2	5	3	8	3	8	5	-	-	43
20. Alii morbi constitut.	5	12	18	12	11	17	9	9	7	4	7	11	122
21. Ecclampsia	20	13	25	13	15	11	7	17	7	7	17	13	165
22. Apoplexia cerebri	17	12	16	14	5	12	18	13	13	9	18	21	168
23. Alii morbi cerebri & med. spinal.	21	22	21	32	26	22	25	17	11	19	13	14	243
24. Mb. cordis	29	31	34	38	28	41	23	25	24	27	30	26	356
25. Pleuritis	1	2	6	2	5	2	1	2	3	2	1	2	29
26. Alii morbi pectoris.	21	18	27	26	16	11	8	7	6	12	16	16	184
27. Peritonitis (puerperal. excl.)	6	4	9	11	8	10	11	2	4	6	6	6	83
28. Nephritis albuminosa	4	1	1	-	1	-	-	-	-	-	3	3	13
29. Alii morbi abdominis	27	28	26	27	29	25	28	35	52	35	26	30	368
30. Morbi externar. part.	12	10	11	5	3	7	7	7	12	3	1	3	81
31. Suicidium	11	7	8	7	9	15	13	9	5	10	9	11	114
32. Alii casus mortiferi	33	30	32	36	39	35	39	34	22	26	20	29	375
33. Vitia innata	23	26	19	29	15	16	14	21	27	9	19	24	242
34. Atrophia infantilis	18	26	11	19	23	25	34	55	39	30	12	14	306
35. Marasmus senilis	11	13	12	11	6	8	13	14	14	8	16	27	153
36. Causa mort. non indic.	24	7	13	14	12	3	12	13	9	14	15	21	157
Summa	592	536	625	622	549	566	593	733	534	449	441	609	6849

*) Herunder: Typh. exanth. 4, Meningit. cerebro-spin. epid. 22, Influenza 113, Bronchit. acut simpl. 53.

Mortalitetstabel for 1893.

Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster Kvarter	St. Annæ Vester Kvarter	Christianshavn	Indenfor ældre Voldlinie	Voldkvarteret	Østerbro	Blegdamskvarteret	Nørrebro	Blaagaardskvarteret	Vesterbro	Udenfor ældre Voldlinie	Uden Bolig	Udenbys	Rheden
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII					
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	23	11	4	18	9	75	16	6	18	15	25	36	116	-	31	-
1	10	-	4	11	6	32	5	6	14	8	11	9	53	-	15	-
5	16	3	2	9	7	42	13	3	11	4	12	21	64	-	6	-
-	-	1	-	1	1	3	1	1	2	1	2	3	10	-	-	-
4	8	-	-	14	9	35	7	12	17	15	13	39	103	-	-	-
-	1	-	1	4	-	6	2	1	2	4	4	2	15	1	-	-
5	9	1	3	5	1	24	4	-	2	4	3	5	18	-	1	-
-	3	-	-	2	-	5	2	2	-	1	1	3	9	-	-	-
7	25	2	8	28	23	93	22	11	20	17	32	36	138	1	8	-
14	31	3	6	41	32	127	21	19	54	55	45	85	279	-	3	1
18	40	4	7	48	40	157	43	72	87	67	88	153	510	-	4	2
19	36	3	8	29	21	116	32	9	21	15	24	42	143	-	4	3
39	80	13	14	100	48	294	64	48	88	100	125	164	589	3	16	3
22	53	13	13	38	23	162	53	17	37	44	32	57	240	1	35	-
2	2	-	1	2	-	7	4	1	4	2	1	5	17	-	1	-
2	11	-	1	4	4	22	2	4	3	2	3	5	19	1	1	-
2	9	1	3	12	5	32	6	14	13	11	17	24	85	-	5	-
5	12	2	3	11	6	39	15	12	12	15	23	49	126	-	-	-
14	19	2	4	15	9	63	18	5	11	19	18	29	100	-	5	-
16	17	10	3	25	14	85	25	17	11	23	33	37	146	-	12	-
22	40	8	12	31	20	133	46	15	32	40	27	51	211	-	12	-
1	3	-	1	2	3	10	7	-	2	5	1	4	19	-	-	-
10	27	3	6	17	13	76	16	10	6	20	25	30	107	1	-	-
3	10	3	3	6	5	30	10	6	5	8	9	12	50	-	3	-
-	-	-	1	3	-	4	2	1	1	1	1	3	9	-	-	-
17	46	6	5	39	18	131	24	19	35	33	34	72	217	1	18	1
4	9	3	4	8	4	32	3	3	8	10	7	8	39	-	9	1
7	16	1	1	14	8	47	12	4	6	8	7	25	62	2	1	2
16	46	7	16	32	24	141	33	13	26	38	44	51	205	1	15	13
11	8	1	24	38	10	92	23	14	27	21	26	38	149	1	-	-
10	26	3	12	30	17	98	22	15	35	36	45	54	207	-	1	-
14	27	4	2	17	10	74	14	1	5	25	14	19	78	-	1	-
4	14	1	3	12	6	40	10	8	11	20	23	39	111	-	4	2
305	678	109	176	673	398	2339	582	370	626	688	776	1214	4256	13	213	28

Tab. 3. Oversigt over Dødsfaldenes Fordeling efter Alder, Køn og Maaneder i 1893.

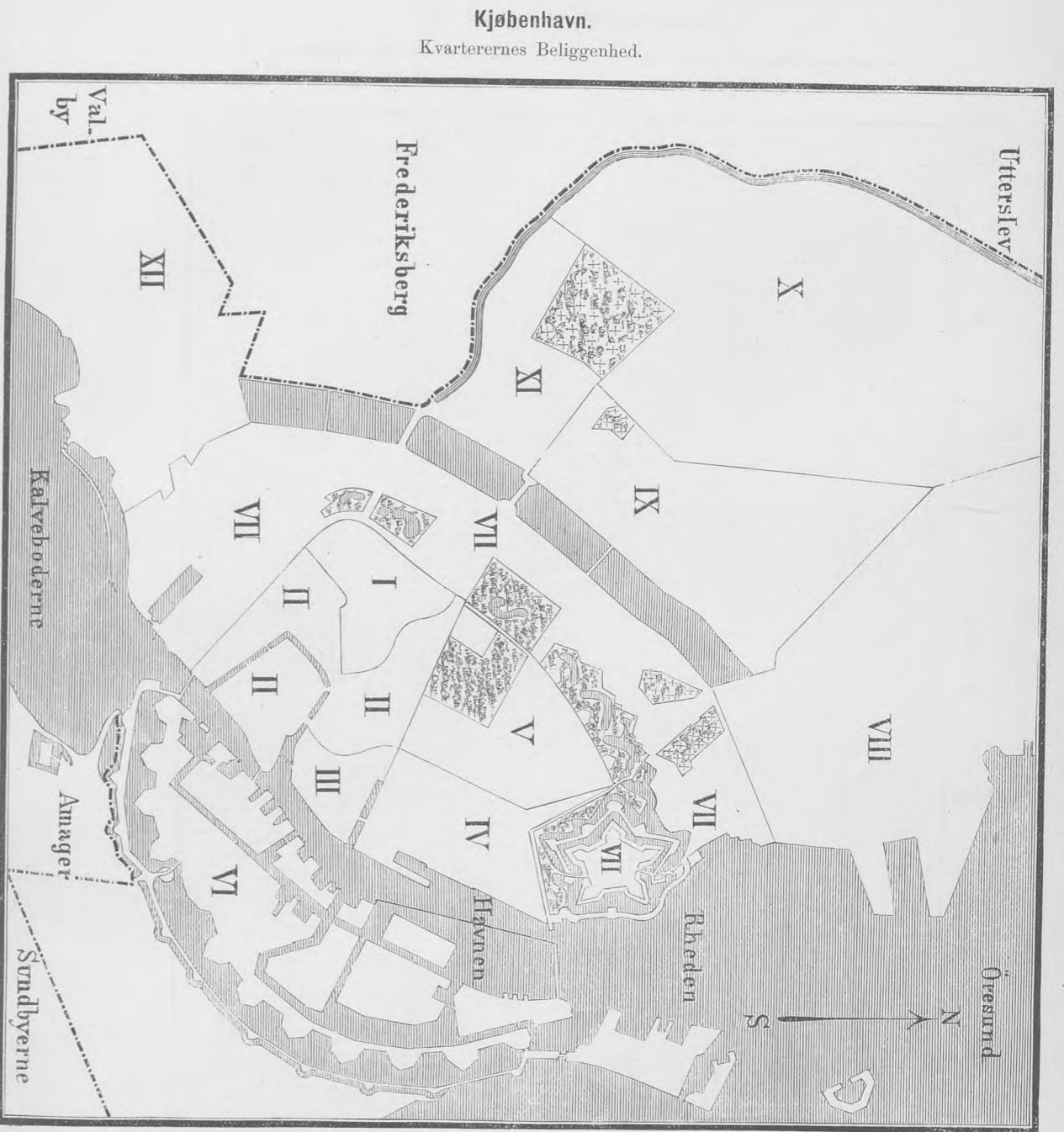
	I første Aar								I 2det Aar		I 3die Aar		I 4de Aar		I 5te Aar		5—10 Aar		10—15 Aar		15—20 Aar		20—25 Aar		25—35 Aar		35—45 Aar		45—55 Aar		55—65 Aar		65—75 Aar		75—85 Aar		85 Aar og derover		Afube- kendt Alder		Tilsammen af alle Aldere		Ialt	
	i 1ste Maaned		i 2.—3. Maaned		i 4.—12 Maaned		Ialt i 1ste Aar		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		Begge Køn
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.				
Januar .	23	24	14	15	50	37	87	76	26	14	7	6	3	2	8	5	4	8	4	6	7	5	7	6	20	12	27	21	26	22	31	24	23	42	31	27	3	2	-	-	314	278	592	
Februar .	32	18	28	7	45	32	105	57	10	22	7	9	4	6	3	5	6	12	3	7	7	6	5	7	11	17	23	13	13	19	19	28	27	31	16	28	2	8	-	-	261	275	536	
Marts . .	12	14	21	11	52	50	85	75	40	27	11	13	10	5	6	11	5	19	4	3	3	3	7	9	23	18	32	20	21	12	34	22	25	38	16	27	3	7	-	-	325	300	625	
April . .	27	15	12	14	56	40	95	69	18	31	14	14	7	8	8	4	10	10	9	6	7	5	11	6	18	20	20	10	25	13	27	24	31	41	19	34	3	5	-	-	322	300	622	
Maj . . .	21	12	27	10	43	41	91	63	14	24	11	10	2	8	4	3	7	12	2	4	3	7	6	6	23	9	27	18	19	15	34	20	31	29	13	26	1	6	1	-	289	260	549	
Juni . . .	27	12	22	14	37	42	86	68	11	20	9	10	6	6	4	4	9	14	4	5	7	5	15	4	19	9	28	16	26	22	27	25	30	29	19	17	1	10	1	-	302	264	566	
Juli . . .	32	16	32	30	80	60	144	106	19	11	3	6	4	6	2	3	10	13	2	8	9	5	7	2	18	10	21	10	25	12	21	19	25	31	18	19	2	2	-	-	330	263	593	
August .	43	33	54	44	119	99	216	176	25	21	2	9	3	4	4	1	7	4	5	2	6	3	11	7	12	10	27	19	17	13	27	24	21	16	10	28	1	2	-	-	394	339	733	
Septbr. .	32	33	41	25	51	44	124	102	10	8	7	6	5	7	1	2	8	9	3	4	-	5	10	4	10	12	18	20	21	18	24	20	25	17	12	16	1	4	-	1	279	255	534	
Oktober .	22	18	23	20	22	30	67	68	8	11	3	7	2	3	-	3	10	15	3	-	5	5	8	6	16	16	22	16	23	16	24	17	22	12	15	21	-	5	-	-	228	221	449	
Novbr. .	15	19	14	10	22	25	51	54	12	9	8	5	1	5	4	7	14	8	4	6	6	2	3	3	14	12	24	16	11	13	31	24	23	27	14	23	-	7	-	-	220	221	441	
Decbr. . .	24	24	17	16	43	25	84	65	13	20	12	10	6	6	4	5	13	16	8	7	6	4	8	6	20	10	14	13	25	18	32	24	35	41	26	44	5	9	-	-	311	298	609	
Tils. {	310	238	305	216	620	525	1235	979	206	218	94	105	53	66	48	53	103	131	51	58	66	55	98	66	204	155	283	192	252	193	331	271	318	354	209	310	22	67	2	1	3575	3274	6849	
	548		521		1145		2214		424		199		119		101		234		109		121		164		359		475		445		602		672		519		89		3		6849			
Af 1000 Døde vare {	45.3	34.7	44.5	31.5	90.5	76.7	180.3	142.9	30.1	31.8	13.7	15.3	7.7	9.6	7.0	7.7	15.0	19.1	7.4	8.5	9.6	8.0	14.3	9.6	29.8	22.6	41.3	28.0	36.8	28.2	48.3	29.6	46.4	51.7	30.5	45.3	3.2	9.8	0.3	0.1	522.0	478.0	1000.0	
	80.0		76.1		167.2		323.3		61.9		29.0		17.3		14.7		34.1		15.9		17.6		23.9		52.4		69.3		65.0		87.9		98.1		75.8		13.0		0.4		1000.0			

Tab. 4. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i Kjøbenhavn i Aaret 1893.

	Dødfødte Morts-nés		Dødsfald — Décès.							Levendefødte. Vivants-nés				Af 1000 ere		Ægte- skaber Mari- ages	
	Ægte. Légitimes.	Uægte. Illégitimes.	Ialt. Total	Dødsfald efter Alderen. Répartition des décès par âge					Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Køn Sexe		Ialt Total	Taux corres- pondants sur 1000 habitants			
				Uægte under 1 Aar Illégitimes 0—1 an	0—1	1—5	5—15	15—65			65 og derover	M.		F.	fødte. Natalité		døde. Mortalité
Hele Kjøbenhavn. Total	198	50	6849	661	2214	843	343	2166	1283	7889	2211	5247	4853	10100	30.0	20.3	2660
1. Gamle Bys ældre Del.	6	2	305	14	60	26	15	116	88	206	31	141	96	237	14.7	17.8	
2. Gamle Bys yngre Del.	18	1	678	32	127	76	29	274	172	470	93	286	277	563	17.4	21.0	
3. Gammelholm	3	-	109	2	13	8	13	46	29	109	8	71	46	117	14.7	13.7	
4. St. Annæ Øster Kvarter	20	21	176	32	58	16	7	61	34	112	18	72	58	130	11.3	16.0	
5. St. Annæ Vester Kvarter	14	14	673	85	228	68	28	224	125	623	105	371	357	728	23.5	21.8	
6. Christianshavn	12	-	398	30	117	64	19	136	62	451	42	258	235	493	24.1	19.5	
Indenfor ældre Voldlinie. La ville	73	38	2339	195	603	258	111	857	510	1971	297	1199	1069	2268	19.1	19.7	
7. Voldkvarteret	18	-	582	23	151	51	29	216	135	800	66	444	422	866	20.5	13.8	
8. Østerbro	18	4	370	35	168	46	15	95	46	537	27	290	274	564	27.5	18.0	
9. Blegdamskvarteret	17	2	626	95	279	85	35	158	69	958	105	543	520	1063	31.9	18.8	
10. Nørrebro	12	2	688	57	217	76	32	149	214	750	63	422	391	813	31.1	26.3	
11. Blaagaardskvarteret	20	3	776	79	282	114	46	215	119	1002	140	595	547	1142	31.6	21.5	
12. Vesterbro	40	1	1214	171	504	176	53	320	161	1605	218	935	888	1823	30.7	20.4	
Udenfor ældre Voldlinie. Les faubourgs	125	12	4256	460	1601	548	210	1153	744	5652	619	3229	3042	6271	28.8	19.5	
Havn og Rhed			28	-	4	1	-	21	2								
Uden Bolig			13	6	1	-	-	11	1								
Udenbys			213	-	5	36	22	124	26								
Fødselsstiftelsen og dens Filialer										266	1295	819	742	1561			

Ville de Copenhague.
Situation des quartiers.

Tab. 6. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1893.

Kjøbenhavn. Ville de Copenhague.	Befolkning. Population							Af 1000 Individer døde i 1893		Areal i Tdr. Land		
	Beregnet 1. Juli 1893	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Behoelises- tæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede	af epide- miske Sygdomme		af alle Døds- aarsager tilsammen	
			0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar					
Hele Byen*). Total Ried og Havn (da røde et le port) incl.	337000	100.0	2.6	9.3	18.7	64.2	4.8	1.7	6.8	20.3	4050	
Quartiers												
Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	16130	4.8	1.5	6.3	15.4	69.6	6.9	1.3	5.2	17.8	440	
II. Gamle Bys yngre Del	32320	9.6	1.7	6.8	15.7	68.9	6.7	1.3	6.3	21.0		
III. Gammelholm	7970	2.4	1.7	6.0	14.6	72.5	4.9	1.1	3.5	13.7		
IV. St. Anne Øster	11000	3.3	1.8	5.2	13.7	73.3	5.9	0.9	4.0	16.0	760	
V. St. Anne Vester	30920	9.2	2.4	8.9	17.8	65.6	5.2	2.1	7.0	21.8		
VI. Christianshavn	20460	6.1	2.4	9.0	19.7	64.4	4.4	1.7	7.3	19.5		
Indenfor gamle Voldlinie. La ville	118800	35.3	1.9	7.4	16.4	68.4	6.5	1.4	6.1	19.7	1200	
Quartiers												
Kvarter VII. Voldkvarteret	42170	12.5	2.0	7.3	15.7	69.6	4.7	1.5	4.1	13.8	610	
VIII. Østerbro	20500	6.1	2.7	10.9	21.7	60.6	3.8	1.6	7.0	18.0		
IX. Blegdams	33350	9.9	3.2	11.3	20.1	61.3	3.9	1.9	7.4	18.8		
X. Nørrebro	26150	7.8	3.6	12.9	23.1	53.7	6.6	2.4	7.9	26.3	1840	
XI. Blagaard	36160	10.7	3.2	10.7	21.8	59.8	4.3	2.5	7.2	21.5		
XII. Vesterbro	59460	17.6	3.3	11.7	20.8	60.5	3.5	1.9	7.4	20.4		
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs	217790	64.6	3.0	10.6	20.1	61.7	4.4	1.9	6.8	19.5	2850	
	Calculée le 1. Juillet 1893.	Réparti- tion par le pourcents	Répartition pourcent par âge					Densité de la population (habitants par 40 mètres car- rés de l'aire des logements)	Maladies épidémiques	Tonnes des causes de décès	Mortalité de l'an 1893	Superficie

Kvarter I.: St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.

Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusefs, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snares Kvarter.

Kvarter III.: Gammelholms Rode.

Kvarter IV.: Nyhavns, Marmor Kirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.

Kvarter V.: Gøttersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospi- tals og Nybodens Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode

Kvarter VII.: Tivolis Rode, Reventlovs gades, Vandværkets, Ørstedsparkens, Peltningssøens, Frederiksborrgades, Kommunehospitalets, Øster- volds Kvarter.

Kvarter VIII.: Østerbros, Kalkbrænderiets, Øresunds, St Jacobs og Strand- vejens Rode.

Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Rode.

Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Fælled Rode.

Kvarter XI.: Blagaards og Kirkegaardens Rode.

Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Istedgades, Sorte Heests, Englavervejs, St. Matthæus, Vesterfælled og Kvægtorvets Rode

*) I Taltaldeligheden ere tillige indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Aux chiffres de la mortalité totale sont compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

Koppetilfælde i Kjöbenhavn fra 7.XI. 93. til 6.II. 94.

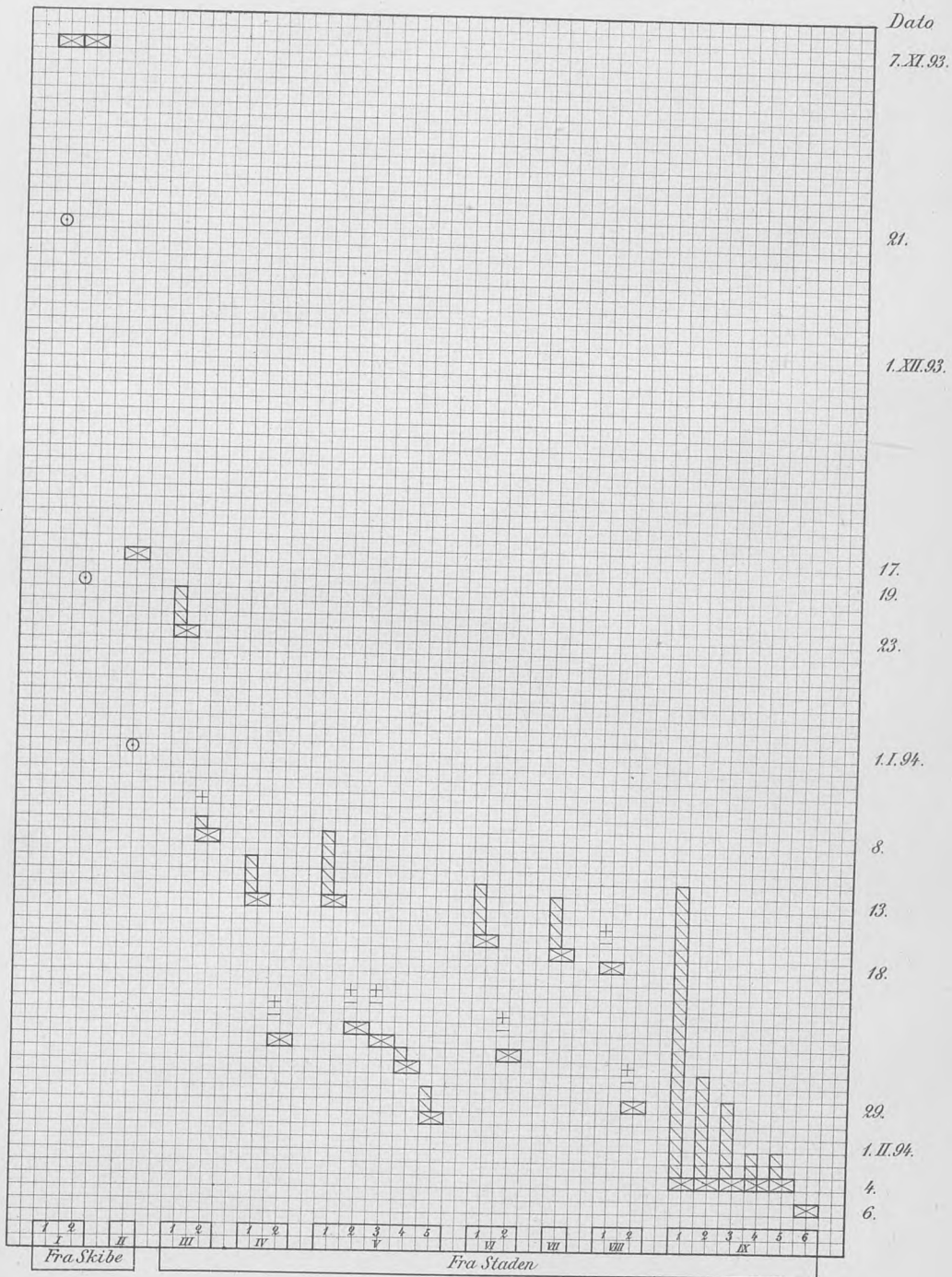
☒ Indlagt paa Kopperhospital

∖ Exanthem för Indlæggelse

+ Isoleret i Incubationsstadiet

⊙ Udskreven fra Hospital

- Isoleret i Prodromalstadiet

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1894

AF

STADSLÆGE DR. CHR. TRYDE.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1895.

Ifølge den af Stadens statistiske Kontor anstillede Beregning blev Kjøbenhavns Befolkning den 1. Januar 1894 anslaaet til 341000 Individuer. En foreløbig Opgørelse af Folketællingen for Staden den 1. Februar 1895 har imidlertid vist, at dette Tal maa reduceres ret betydeligt, idet Tilvæksten i det sidste Femaar har været langt mindre end forudsat ved Beregningen. Folketallet var nemlig den 1. Februar 1895 kun 333714, og det kan ved Midten af Aaret 1894 ikke sættes højere end 331300. De tilsvarende beregnede Tal for de fire foregaaende Aar ville selvfølgelig være at korrigere i Overensstemmelse hermed.

I Løbet af Aaret 1894 er der i det Hele fra de paa Stadens Grund praktiserende Læger anmeldt 61968 Sygdomstilfælde; deraf vare 54860 egenlige epidemiske Tilfælde. *Den epidemiske Sygelighed* bliver herefter 165 pr. 1000 Indbyggere, altsaa kendeligt mindre end i det foregaaende Aar (178) og svarende til Gennemsnitstallet for de sidste 17 Aar.

	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	39350	32594	150
1878	38433	31259	140
1879	55144	47238	203
1880	48352	40239	168
1881	48445	39505	158
1882	55029	46195	181
1883	49290	39221	142
1884	57878	47285	173
1885	47499	36775	129
1886	54971	44359	153
1887	59889	50603	171
1888	49807	41354	136
1889	66336	58376	189
1890	61894	54142	172
1891	75005	67708	212
1892	60626	53371	165
1893	65893	58191	178
1894	61918	54860	165

Det gennemsnitlige daglige Antal Sygdomstilfælde var som sædvanligt stærkt vekslende til de forskellige Tider af Aaret. Efter et stærkt Fald fra Januar til Februar aftog det i de følgende Maaneder til et Minimum i August for derefter at stige jevnt til Udgangen af Aaret (se omstaaende Oversigt).

	Jan.	Febr.	Marts.	April.	Maj	Juni	Juli	Aug.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Gennemsnitligt dagligt Antal Sygdomstilfælde	310	178	141	141	126	136	108	99	109	130	161	165

Indenfor de enkelte Kvarterer af Staden var Udbredelsen af den epidemiske Sygelighed ligeledes forskellig, som det vil ses af nedenstaaende Oversigt, paa hvilken er tilføjet Tallene for Dødeligheden af epidemiske Sygdomme.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Af 1000 Beboere vare:	Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster	St. Annæ Vester	Christianshavnen	Voldkvarter	Østerbro	Blegdam	Nørrebro	Blaagaard	Vesterbro
Syge	155	142	159	175	157	204	157	202	164	164	161	162
Døde	4.3	4.9	3.5	3.8	5.4	7.8	3.3	6.2	6.7	8.2	7.6	6.9

For hele Staden var Dødeligheden af epidemiske Sygdomme 6.0 for 1000 Beboere, af alle Dødsårsager tilsammen 19.3 p. m., og efter Fradrag af de udenbys Personer, der bleve indbragte til og døde paa Stadens Hospitaler, 18.7 p. m., hvilket er den laveste hidtil noterede Aarsdødelighed for Hovedstaden.

I medfølgende Tab. 5 findes en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme fordelt efter Byens hygiejniske Kvarterer (med Hensyn til hvis Udstrækning og Beliggenhed henvises til Tab. 6 samt vedføjede Kort), efter Alder og Køn, samt efter Maaneder. — Tabel 1—4 give lignende Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfald, og Tabel 6 de enkelte Kvarterers Dødelighed i Forhold til Folkemængden, samt Fordelingen af den levende Befolkning efter Aldersklasser. Det for hvert Kvarter angivne Folketal er korrigeret efter Resultatet af Folketællingen den 1. Februar 1895. Da Bearbejdelsen af Folketællingslisterne ikke er naaet til en Opgørelse af Befolkningens Fordeling paa Aldersklasser, ere de paagældende Tal i Tabellen hentede fra Folketællingen 1890 med de i forrige Aarsberetning omtalte Ændringer i Anledning af „Alm. Hospitals“ Overflytning fra 4. til 10. Kvarter. Næstefter at henvise til de udførlige Oplysninger, der findes i disse Tabeller, skal der om enkelte Sygdomme meddeles følgende.

Kopper (Variolæ). Om de i Aarets Begyndelse indtrufne Tilfælde blev der alt i forrige Aarsberetning meddelt en Række Oplysninger, idet de dannede en umiddelbar Fortsættelse af den lille Koppeinvasion i Slutningen af Aaret 1893. Som det vil erindres, saa Forholdene i Midten af Januar ret truende ud. Sygdommen viste sig omtrent samtidigt paa flere langt fra hinanden liggende Punkter af Staden. Den havde faaet Indpas i den ret talrige Arbejderbefolkning ved Østre Gasværk, samt i Lægeforeningens Arbejderboliger, og et Tilfælde var under fejlagtig Diagnose kommen ind paa Kommunehospital, fra hvilket den Syge hurtigt evakueredes til Øresundshospitalet. Paa dette Hospital var saagodtsom enhver Plads optaget af Skarlagensfeberen, og Isolationen var i ikke ringe Grad besværet for Administrationen og Lægerne ved den Omstændighed, at der netop samtidigt lige udenfor Hospitalets Grund færdedes talrige Arbejdere ved Jernbaneanlægget til Frihavnen. Efter at „Vestre Hospital“ var erhvervet til Koppehospital, bleve de Syge overflyttede hertil. Der vandtes herved ikke blot rigelig Plads og gunstige Forhold til Behandlingen af de Syge, men ogsaa Internering af Syge i Inkubationsstadiet og Observation af tvivlsomme Tilfælde kunde foregaa i stor Udstrækning og paa fuldt betryggende Maade. Allerede i Marts maatte Faren

for Sygdommens videre Udbredelse anses fjernet. De to Tilfælde, der findes anmeldte senere paa Aaret, vare begge tilførte ad Søvejen og gave ikke Anledning til Udbredelse af Smitten. Et af disse sidste endte dødeligt.

Blodgang (Dysenteria). Der forekom ialt 6 Tilfælde (4 Mænd og 2 Kvinder). Deraf vare de fire tilførte fra Udlandet ad Søvejen. To opstode i selve Staden ved Smitte fra Helsingør, hvor Sygdommen i Eftersommeren optraadte epidemisk. Videre Forplantelse af Smitten fandt ikke Sted.

Af **Cholera** (*Cholera asiatica*) og **Plettyfus** (*Typhus exanthematicus*) er ikke forekommet noget Tilfælde.

Tyfoïd Feber (*Fb. typhoidea*). I Beretningen for Aaret 1889 blev Opmærksomheden henledt paa, at det var første Aar siden 1880, i hvilket denne Sygdom naaede en større Udbredelse. Det hele Antal Tilfælde i 1889 beløb sig til 904, svarende til 2.9‰ af Befolkningen. I de følgende fire Aar er det aarlige Antal aftaget indtil 255 i 1893, svarende til 0.8 p. m. Aaret 1894 viser atter en Stigning til 362, o: 1.1 p. m. af Befolkningen, hvilket væsenligt skyldes en noget større lokal Udbredelse af Sygdommen i nogle Gader paa den sydlige Side af Vesterbrogade.

For de sidste 10 Aar stiller Forholdet med Hensyn til den relative Sygelighed og Dødelighed af tyfoïd Feber — alle udenbys bosatte medregnede — sig saaledes:

	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894.
<i>Syge</i> af <i>Fb. typh.</i> ‰ af Befolkn.	1.7	1.9	1.6	1.7	2.9	1.0	0.9	0.8	0.8	1.1
<i>Døde</i> af <i>Fb. typh.</i> ‰ af <i>Syge</i>	4.7	6.9	6.3	7.3	6.1	8.2	9.3	8.4	9.8	6.0

Aaret 1894 er saaledes ret gunstig stillet. Ligesom i 1889 begyndte Sygdommens Tilvækst usædvanlig tidligt paa Aaret. Efter nogle spredte Tilfælde i de fire første Maaneder kom der allerede i Maj 48 Tilfælde, i Juni 63, hvorefter Sygdommen langsomt tog af indtil Aarets Slutning, idet den ligesom i 1889 gled over i den tyfoïde Febers sædvanlige Efteraarstilvækst i ikke epidemiske Aar. — Syv Tilfælde indkom fra Havn og Rhed. — Om Sygdommens Forhold indenfor de enkelte hygiejniske Kvarterer giver nedenstaaende Oversigt nærmere Oplysninger.

Kvarterer	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktr.	Novbr.	Decbr.
I Gl. Bys ældre Del	-	1	1	-	2	2	4	2	4	-	1	-
II Gl. Bys yngre Del	-	-	-	1	1	6	3	2	-	2	2	3
III Gammelholm . .	-	-	-	1	2	-	1	-	1	-	3	-
IV St. Annæ Øster	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	5	2
V St. Annæ Vester	-	2	1	-	-	3	6	1	9	1	5	4
VI Christianshavn . .	-	1	-	-	6	7	1	3	3	-	1	4
VII Voldkvarteret . .	-	1	1	2	4	4	7	5	4	6	3	1
VIII Østerbro	-	2	1	-	1	6	3	2	2	1	7	2
IX Blegdam	-	1	-	-	-	4	4	5	3	4	9	4
X Nørrebro	-	-	-	-	1	2	1	1	3	2	2	-
XI Blaagaard	-	-	-	2	3	7	10	5	5	6	1	1
XII Vesterbro	1	-	6	1	26	21	5	5	15	5	5	1

Det vil heraf ses, at der særligt i Kvarter XII (Vesterbro) har været en kendelig Ophobning af Sygdomstilfælde. Som alt antydet, holdt de sig til en nogenlunde begrænset Del af Kvarteret, tildels endog til enkelte Huse. Ved de af d'Hrr. Kredslæger med Assistance af Sundhedspolitiet anstillede Undersøgelser blev der imidlertid hverken her eller andensteds i Staden paavist væsenlige sanitære Mangler i de angrebne Ejen-

domme, og samme negative Resultat gav de Undersøgelser, der rettedes paa at oplyse et muligt Sammenhæng mellem Sygdommen og Forsyningen med Mælk og Drikkevand. Derimod blev det ret jevnlige konstateret, at Smitten forplantedes ved personlig Berøring.

Skarlagensfeber (Scarlatina). I Aarets første Maaned faldt Kulminationen af den i 1893 begyndte Epidemi. Fra Midten af dette Aar var det maanedlige Sygeantal steget fra ca. 150 til ca. 800 i December. I Januar 1894 var Antallet 912, hvorefter det faldt langsomt og jævnt indtil c. 250 i hver af Aarets sidste 5 Maaneder. Det samlede Antal Tilfælde i 1894 var 5428, svarende til 16.4‰ af Befolkningen — en Udbredelse saa stor som denne Sygdom ikke vides at have haft tidligere i Hovedstaden. Nærmest staar Aaret 1865 med 13.3 p. m. angrebne. — Dødsfaldenes Antal var 227 c: 4.2‰ af de Syge, altsaa en meget moderat Dødelighed.

Ondartet Halsssyge (Diphtheritis) og **Strubehoste** (Croup). Sygeantallet (3339) har i 1894 omtrent været det samme som i det foregaaende Aar (3135). Den siden Aaret 1890 (med 4418 Tilfælde) fortsatte Nedgang er altsaa standset. Naar undtages August og September Maaned, der hver kun havde c. 200 Tilfælde, har det maanedlige Sygeantal af Difteritis holdt sig mellem halvtredie og tre Hundrede. — Over tolv Hundrede Tilfælde indtraf hos Individuer over 15 Aar. Fra Garnisons-hospitalet meldtes 226 Difteritissyge.

Ialt døde 320 Individuer af Difteri, o: 9.6‰ af de Syge. Dødeligheden altsaa vedblivende siden 1891 i Nedgang. Af de døde vare ligesom det foregaaende Aar ikke mindre end 46 udenbys boende Personer, der paa Grund af den udenfor Staden paadragne Sygdom bleve indlagte til Behandling paa herværende Hospitaler.

Naar det beregnede Befolkningsantal ved Midten af hvert af de foregaaende fem Aar korrigeres i Henhold til Resultatet af Folketællingen den 1. Februar 1895, stiller Forholdet med Hensyn til Difteriens relative Sygelighed og Dødelighed i hele Perioden 1885—94 sig saaledes:

	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894.
<i>Syge</i> af Diphtheri ‰ af Befolkningen	3.5	6.3	8.3	9.8	11.2	14.1	12.8	11.2	9.6	10.1.
<i>Døde</i> af Diphtheri ‰ af Syge	16.4	15.6	14.5	11.5	11.5	11.3	12.7	11.5	10.3	9.6.

Mæslinger (Morbilli). Fra Marts Maaned optraadte Sygdommen med et større Antal Tilfælde (160) og naaede i den øvrige Del af Aaret en ret betydelig Udbredelse. Allerede i Juni var der en foreløbig Kulmination med 763 Tilfælde; i August — under Sommerferien — en kendelig Nedgang (276 Tilfælde), hvorefter Antallet atter steg til 694 i November. Ialt blev der anmeldt 5182 Tilfælde, altsaa en Del mindre end i Epidemien 1890 og langt mindre end i Epidemien 1887—1888. Dødsfaldenes Antal var 145, o: 2.8‰, hvilket er lavere end Dødeligheden i 1890 (3.4‰) og i 1887 (5‰).

Epidemisk Hjerne Rygmarvsbetændelse (Meningitis cerebro-spinalis epidemica). Ialt blev der i hele Aaret anmeldt 12 Tilfælde, af hvilke de 6 angik Individuer over 15 Aar (4 Mænd og 2 Kvinder), de andre 6 vare Børn mellem 1—15 Aar. — Dødsfaldenes Antal var 4. Tilfældene forekom spredte over Maanederne Februar til August, uden nogen Ophobning i enkelt Gader eller Huse.

Influenza. Ligesom i de foregaaende Aar havde Sygdommen ved Aarsskiftet en ret betydelig epidemisk Udbredelse. Denne var begyndt i November 1893 (520 Tilfælde). Allerede i December fik Epidemien sin Kulmination (6297 Tilfælde), i Januar 1894 faldt Sygeantallet til 5020 og aftog derefter i de følgende 3—4 Maaneder saa stærkt, at Epidemien i det væsentlige var ophørt med April. Fra Oktober — November blussede Sygdommen som sædvanligt atter op, dog langt fra saa stærkt som i Slutningen af 1893, idet Sygeantallet i December 1894 kun var 1025. — For hele Aaret

1894 blev Antallet 8848. — Af Dødsfald indtraf 136, o: 15 pro mille af Sygeantallet. Siden Sygdommens første store epidemiske Optræden i Vinteren 1889—90 har denne relative Dødelighed vekslet ret stærkt. Fra 4 pro mille i 1890 steg den i 1891 og 1892 til henholdsvis 15 og 33 p. m., faldt derpaa i 1893 til 9 p. m. — Nedenstaaende tabellariske Oversigt viser den Andel, de Syge og Døde i de forskellige Aldersklasser have haft i det hele Antal.

		1890		1891		1892		1893		1894	
		Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde
0—1 Aar		1.0		1.5		2.1		1.1		1.4	
			14.1		6.8		7.7		11.5		8.1
1—5 Aar		7.7		9.5		10.7		8.6		8.9	
			8.2		5.1		5.7		5.3		0.7
5—15 Aar		20.7		14.3		13.7		16.1		14.0	
			1.2		0.5		2.4		2.7		0.0
15—65 Aar	Mænd	30.3		28.2		26.7		28.3		28.4	
			16.5		14.2		12.4		14.2		14.0
	Kvinder	37.8		40.9		40.5		40.8		41.1	
			21.2		18.7		13.9		9.7		16.9
over 65 Aar	Mænd	0.9		1.9		1.8		1.6		1.9	
			14.1		20.3		17.7		20.4		23.5
	Kvinder	1.6		3.7		4.5		3.5		4.3	
			24.7		34.4		40.2		36.3		36.8
		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Akut Tarmkatarrh, Kolerine (Catarrhus gastro-intestinalis acutus, Cholera nostras, Cholericine) havde i 1894 en forholdsvis ringe Udbredelse. I det hele blev der i Aarets Løb anmeldt 6000 Tilfælde, hvilket, som det vil ses af omstaaende Tabel, er betydeligt lavere end i Aarene 1886, 1889 og 1893, og lavere end i noget af de foregaaende 8 Aar. I Forhold til Befolkningstallet ved Aarets Midte fremtræder denne Nedgang i Sygeligheden endnu stærkere. Den relative Sygelighed var i 1894 kun 18.1 pro mille, medens den i de foregaaende Aar vekslede mellem 22.8 i 1891 og 36.0 i 1886. — Sygdommen havde som sædvanligt sin største Udbredelse i Sommermaanederne og Efter-sommeren, og henved Halvdelen af de Angrebne vare Børn under 5 Aar. — Antallet af Døde var kun ringe — ialt 382 — men relativt i Forhold til Antallet af Syge blev Dødeligheden ubetydeligt større end i de foregaaende Aar. Af Dødsfaldene indtraf 150 i Maanederne Juli og August. I omstaaende Tabel findes en Oversigt over den absolute og relative Sygelighed og Dødeligheds Størrelse sammenlignet med Forholdet i de otte foregaaende Aar. Naar pro mille Tallene i Tabellens 2. Række for Aarene 1890—93 ere angivne lidt højere end i Aarsberetningerne for de nævnte Aar, skyldes det den Omstændighed, at den i Februar 1895 anstillede Folketælling har gjort det muligt at korrigere det beregnede Folketal for disse Aar, hvorefter Forholdstallene ere blevne omregnede.

Cholérine & Catarrhus intestinalis acutus.

	Alle Aldersklasser				0—1 Aar				
	Syge		Døde		Syge		Døde		
	Ialt	$\frac{\text{‰}}{\text{af}}$ Befolkn.	Ialt	$\frac{\text{‰}}{\text{af}}$ Syge	Ialt	$\frac{\text{‰}}{\text{af}}$ Syge	Ialt	$\frac{\text{‰}}{\text{af}}$ 0—1 Aar	$\frac{\text{‰}}{\text{af}}$ alle Døde
1886	10422	36.0	616	5.9	2404	23.1	537	22.3	87.2
1887	7108	24.1	412	5.8	1579	22.2	379	24.0	92.0
1888	7529	24.8	473	6.3	1916	25.4	422	22.0	89.2
1889	10927	35.4	590	5.4	2423	22.2	513	21.2	86.9
1890	7640	24.3	431	5.6	1843	24.1	376	20.4	87.2
1891	7260	22.8	444	6.1	1845	25.4	386	20.9	86.9
1892	8706	27.0	375	4.3	1885	21.6	333	17.6	88.8
1893	10747	32.9	673	6.3	2692	21.5	612	22.7	90.9
1894	6000	18.1	382	6.4	1652	27.5	340	20.6	89.0

De meteorologiske Forhold i 1894 findes meddelte for de enkelte Maaneder og Aaret i sin Helhed i nedenstaaende Tabel, der som sædvanligt skyldes velvillig Imødekommenhed fra Forstanderen for det meteorologiske Institut i Kjøbenhavn. Nærmere Detailler for de enkelte Uger maa søges i den regelmæssigt fremkommende „ugentlig Oversigt“.

Meteorologiske Data ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1894.

1893.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktober	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	0.3	1.8	4.1	7.6	10.7	14.8	17.7	15.6	11.3	7.3	6.8	3.3	8.4
Middelfugtighedsgrad i pCt.	84	83	81	81	73	70	75	78	77	82	86	86	80
Middellufttr. (v. Havet og 45.° Mill.)	760.9	757.4	761.0	763.6	760.0	759.1	759.7	757.6	762.3	760.0	763.2	759.4	760.4
Nedbør (Mill.)	27.1	39.0	38.0	61.8	39.8	33.7	133.2	65.7	35.4	76.5	39.2	29.6	619.9
Dage med Nedbør	18	19	11	11	15	8	17	20	8	15	19	15	176
” ” Sne	8	10	1	-	1	-	-	-	-	-	-	6	26
” ” Hagl	-	3	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	6
” ” Torden	-	-	-	2	-	1	7	2	-	-	-	-	12
” ” Storm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Januar fik normal Middelvarme, overvejende sydvestlige Vinde og temmelig lidt Nedbør. Februar blev meget mild, med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. Marts blev ualmindelig mild med sydvestlige Vinde og rigelig Nedbør. April blev ligeledes ualmindelig mild med østlige Vinde og meget rigelig Nedbør. Maj blev temmelig

mild med variable Vinde og normal Nedbør. *Juni* var temmelig kold med vestlige til nordlige Vinde og temmelig lidt Nedbør. *Juli* blev meget varm med vestlige Vinde og meget stor Nedbør. *August* blev temmelig kølig med vestlige Vinde og omtrent normalt Nedslag. *September* blev meget kold med variable Vinde og temmelig ringe Nedbør. *Oktober* blev meget kold med østlige til nordlige Vinde og rigelig Nedbør. *November* var ualmindelig mild med sydlige til vestlige Vinde og temmelig ringe Nedbør. *December* blev meget mild med sydlige til vestlige Vinde og temmelig lidt Nedbør. — *Aaret* fik en høj Middelttemperatur (0.9° C. over en 25-aarig Normal), flest sydlige til vestlige Vinde og rigelig Nedbør.

Af **veneriske Sygdomme** (Gonorrhoe, Ulcus venereum, Syphilis) anmeldtes i 1894 tilsammen 5887 Tilfælde imod 6093 i det foregaaende og 5835 i det næst foregaaende Aar. Nedgangen hidrører fornemmelig fra Gonorrhoe, hvoraf der i 1894 forekom 4051 Tilfælde mod 4413 i 1893 og 4159 i 1892; af Ulcus venereum anmeldtes der 658 Tilfælde, eller omtrent det samme Antal som i 1893, hvorimod erhvervet Syphilis (e coit. imp.) viser en ret betydelig Stigning, idet der anmeldtes 1081 Tilfælde imod 973 i 1893 og 807 i 1892. Ingen af disse Svingninger frembyde dog særlig Interesse og det samlede Antal af veneriske Sygdomstilfælde har som det ses i det hele holdt sig paa samme Højde. Derimod kan der ligesom ifjor konstateres en stigende Tilbøjelighed til Hospitalsindlæggelse ved disse Sygdomme, navnlig ved Gonorrhoe, hvoraf der fra Hospitalerne anmeldtes 1324 Tilfælde mod 1310 i 1893 og 1031 i 1892. Det samlede Antal af de fra Hospitalerne anmeldte veneriske Sygdomstilfælde var lidt mindre end i 1893 nemlig 1861 mod 1933 men fremdeles adskilligt større end i Aarene 1891 og 1892, der havde henholdsvis 1658 og 1685 Tilfælde.

Af Syphilis acquisita døde der i 1894 ialt 6 Individuer, 3 Mænd og 3 Kvinder; af Syphilis congenita døde 17 Børn, alle i det første Leveaar. I 1893 var Dødsfaldenes Antal henholdsvis 10 og 15, men for begge Sygdommenes Vedkommende synes Dødeligheden dog at være i Aftagende; i det sidste Tiaar døde der gennemsnitlig henholdsvis ca. 13 og ca. 31.

Fnat (Scabies) anmeldtes med 767 Tilfælde, deraf 349 fra civile Hospitaler og 53 fra Garnisonen. Antallet har saaledes været adskilligt mindre end i 1893, der havde 1098, og Sygdommen har som sædvanligt været mindst udbredt i Sommermaanederne.

Alcoholisme. Der anmeldtes 454 Tilfælde af Delirium tremens (435 Mænd og 19 Kvinder) mod 511 Tilfælde i 1893, 456 i 1892 og 401 i 1891. Antallet af Dødsfald ved Alcoholisme var ifølge Dødsattesterne 30, en Del lavere end i de nærmest foregaaende Aar; 7 af disse Dødsfald indtraf hos Kvinder.

Ifølge de fra Kjøbenhavns Politi modtagne Optællinger af de ugenlig fra Kirkebetjentene fremkomne Lister fandtes *Antallet af levendefødte Børn i Aaret 1894* at beløbe sig til 10064, $\approx$ 30.38 pro mille af Befolkningen.

Af de **levendefødte Børn** vare 5196 af Mandkøn og 4868 af Kvindekøn, henholdsvis 51.6 og 48.4%. 7847 Børn vare fødte i, 2217 udenfor Ægteskab, eller henholdsvis 77.8 og 22.2%, et noget større relativt Tal for de uægte Fødslers Vedkommende end i de nærmest foregaaende Aar. Gennemsnitlig fødtes der om Dagen ca. 27—28 Børn, omtrent som i de nærmest foregaaende Aar. Foruden de levendefødte Børn

kom 254 dødfødte Børn til Verden, 118 af Mandkøn, 136 af Kvindkøn; 191 ægtefødte, 63 uægtefødte. Forkellen imellem levende- og dødfødte Børns Forhold overfor Legitimitet fremgaar af hosstaaende Sammenstilling.

	Køn		Legitimitet	
	M.	K.	Ægte	Uægte
% af hele Antallet				
Levendefødte . .	51.6	48.4	77.8	22.2
Dødfødte	46.5	53.5	75.2	24.8

Efterfølgende Tabel viser Antallet af Vielser, Fødsler og Dødfødsler fordelte efter Maanederne i 1894, samt Antallet for den enkelte Dag i Maaneden efter Gennemsnit.

1894	Ægte skaber		Levendefødte												Dødfødte							
			Mandkøn				Kvindkøn				Ægtefødte		Uægtefødte		Tilsammen		Legitimitet		Køn		Tilsammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
Januar . .	146	4.7	373	110	483	15.6	347	86	433	13.9	720	23.2	196	6.3	916	29.5	19	10	11	18	29	0.3
Februar . .	139	5.0	323	99	422	15.1	318	80	398	14.2	641	22.3	179	6.4	820	29.3	11	3	8	6	14	0.5
Marts . .	164	5.3	380	112	492	15.9	315	96	411	13.3	695	22.4	208	6.7	903	29.1	17	6	8	15	23	0.7
April . .	220	7.3	319	106	425	14.2	295	86	381	12.7	614	20.5	192	6.4	806	26.9	13	6	10	9	19	0.6
Maj . . .	280	9.0	328	91	419	13.5	317	96	413	13.3	645	20.8	187	6.0	832	26.8	21	7	9	19	28	0.9
Juni . . .	186	6.2	310	75	385	12.8	314	91	405	13.5	624	20.8	166	5.5	790	26.3	16	4	15	5	20	0.7
Juli . . .	183	5.9	321	84	405	13.1	347	104	451	14.5	668	21.5	188	6.1	856	27.6	16	6	13	9	22	0.7
August . .	189	6.1	364	100	464	15.9	368	81	449	14.5	732	23.6	181	5.8	913	29.5	14	2	8	8	16	0.5
Septbr. . .	185	6.2	307	106	413	13.8	293	82	375	12.5	600	20.0	188	6.3	788	26.3	12	6	6	12	18	0.6
Oktober . .	262	8.5	335	88	423	13.7	307	72	379	12.2	642	20.7	160	5.2	802	25.9	12	4	9	7	16	0.5
Novbr. . .	300	10.0	324	84	408	13.0	289	86	375	12.5	613	20.4	170	5.7	783	26.1	19	4	10	12	23	0.8
Decbr. . .	253	8.3	350	107	457	14.7	303	95	398	12.8	653	21.1	202	6.5	855	27.6	21	5	11	16	26	0.8
Ialt . .	2507	6.9	4034	1162	5196	14.3	3813	1055	4868	13.3	7847	21.5	2217	6.1	10064	27.6	191	63	118	136	254	0.7

Ægteskaberne optræde som sædvanligt med betydelig større Hyppighed i Maj og November end i Aarets øvrige Maaneder; 17.9% af det samlede Antal faldt i Aarets første Kvartal, 27.4% i andet, 22.2 i tredje og 32.5 i fjerde. Beregnet i Forhold til Befolkningen var Antallet lidt større end i 1892 men forøvrigt mindre end i noget af de foregaaende Aar.

I Aaret 1894 afgik 6378 Individuer ved Døden. I Forhold til den for Aarets Midte beregnede Folkemængde 331,300 faas herved en **Dødelighed af 19.25 pro mille, der er det laveste hidtil noterede Tal for Hovedstadens Aarsdødelighed.** I det samlede Antal af Dødsfald er nu tilmed indbefattet 189 Individuer, som ikke henhørte til Stadens Befolkning, men vare førte hertil for at behandles paa Byens Hospitaler. *Tages der kun Hensyn til Stadens virkelige Befolkning, reduceres det absolute Antal af Dødsfald til 6189 og den beregnede Dødelighed til 18.7 pro mille.* — Hele Aaret rundt døde der gennemsnitlig 17 Individuer om Dagen, men dog med ret betydelige Forskelligheder for de enkelte Kvartaler og Maaneder; i første Kvartal døde der saaledes henved 21 Individuer om Dagen, i andet Kvartal 18, i tredje og fjerde Kvartal 15; af de enkelte Maaneder frembød Januar den højeste Dødelighed med 713 Dødsfald eller 23 om Dagen, medens September kun havde 383 eller henved 13 om Dagen.

Af spæde Børn under et Aar døde der 1775 eller henimod 18% af de Levendefødte. I det foregaaende Tiaar døde der gennemsnitlig 20.9%, og Nedgangen er saaledes ret betydelig, hvilket ligeledes fremgaar af nedenstaaende Oversigt over Dødsfaldenes Fordeling procentvis efter Aldersklasserne i Aarene 1890—94.

	0—1 Aar	1—4	5—14	15—64	65 og derover	
1890.	29.5	15.8	6.0	31.4	18.1	100
1891.	26.6	13.5	5.2	32.6	21.9	100
1892.	28.2	15.1	4.7	32.4	19.6	100
1893.	32.3	12.3	5.0	31.6	18.7	100
1894.	27.8	12.6	6.0	34.0	19.6	100

Fødselsoverskudet α : Forskellen mellem Antallet af de i Aarets Løb afdøde og levendefødte Individuer var 3686, et Tal, der er væsenligt større end i noget af de tre foregaaende Aar. Fødselsoverskudet har ellers været aftagende siden 1885, da det var 5501.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)						
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar			Uægtefødte	
						Ialt	p. c. af alle Levende- fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af alle Dødsfald i 1 Aar
1870 .	185192	1511	8.16	5768	31.18			4206	22.73	1310	22.71	31.15		
1871 .	192000	1586	8.25	5803	30.22			5063	26.36	1421	24.49	28.07		
1872 .	195000	1768	9.06	6271	32.16			4736	24.29	1470	23.44	31.04		
1873 .	199000	1914	9.56	6478	32.55	Angivelse mangler		4955	24.94	1678	25.90	33.86		
1874 .	205000	1996	9.73	7016	34.22			5203	25.38	1805	25.74	34.69		
1875 .	212000	2539	11.97	7162	33.78			5869	27.68	1912	26.70	32.58		
1876 .	216000	2343	10.89	7949	36.80			5235	24.28	1859	23.39	35.51		
1877 .	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80
1878 .	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82
1879 .	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11
1880 .	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98
1881 .	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30
1882 .	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35
1883 .	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15
1884 .	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01
1885 .	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95
1886 .	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.13	2431	22.41	36.30	774	31.84
1887 .	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81
1888 .	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96
1889 .	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40
1890 .	314600	2698	8.58	10464	33.29	2013	19.24	6694	21.28	1978	18.90	29.55	637	32.20
1891 .	319000	2541	7.97	10330	32.28	2054	19.88	7004	21.96	1865	18.05	26.63	576	30.88
1892 .	323000	2412	7.47	9934	30.76	2062	20.75	6602	20.44	1860	18.72	28.17	530	28.49
1893 .	327000	2660	8.13	10100	30.89	2211	21.89	6849	20.94	2214	21.92	32.33	661	29.86
1894 .	331300	2507	7.57	10064	30.38	2217	22.03	6378	19.25	1775	17.64	27.83	562	31.67

For en Række udenlandske Stæder findes nedenfor en Sammenstilling af Fødslernes og Dødsfaldenes relative Hyppighed i 1894. Med enkelte Undtagelser ere

Oplysningerne hentede fra „Annual Summary of births, deaths and causes of death in London and other great towns 1894“, som offentliggøres af den engelske „Registrar General“.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Göteborg	28.9	17.1	Glasgow	32.9	19.8
Edinburgh	26.6	17.5	Rotterdam	35.3	20.1
London	30.1	17.8	Paris	24.9	20.3
Hamborg	35.9	18.0	New York	—	21.1
Bryssel	25.8	18.1	Wien	31.5	22.8
Berlin	28.1	18.2	München	34.7	25.6
Stockholm	27.1	18.3	Danzig	33.8	23.9
Amsterdam	31.6	18.3	Buda-Pesth	36.6	24.4
Christiania	15.3	18.8	Dublin	28.4	24.8
Kjøbenhavn	30.4	19.3	Stettin	37.4	26.2
Antwerpen	30.8	19.4	Triest	31.2	30.2
Rom	25.4	19.4	St. Petersborg	31.9	31.4

Paa Hospitalerne i Kjøbenhavn døde ialt 2196 Individuer, hvilket er over 34% af det hele Antal Dødsfald. I Aarene 1887—93 var Tallet c. 30% og i 1881—86 ikkun 22%.

Paa Epidemihospitalerne indtraf 370 Dødsfald imod henholdsvis 300, 364 og 420 i Aarene 1893, 92 og 91. Paa Kommunehospitalet døde 828, paa Frederiks Hospital 256, paa Fødsels- og Plejestiftelsen 50 (deraf 43 spæde Børn), paa St. Johannes Stiftelsen 316, paa Almindeligt Hospital 149; paa Garnisonssygehuset 54 Individuer; endvidere paa Dronning Louises Børnehospital 84 og paa St. Josephs Hospital 89.

Mediko-legale Dødsattester, som skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelig Hændelse samt over Personer der findes døde, ere i 1894 indkomne i et Antal af 234, noget mindre end i det nærmest foregaaende Aar. Af 123 Selvmord indtraf 98 hos Mænd og 25 hos Kvinder; 12 (7 Mænd og 5 Kvinder) affivede sig ved Drukning, 78 (67 og 11) ved Hængning, 14 (alle Mænd) ved Skydning, 15 (8 og 7) ved Gift, samt 2 Mænd ved Snitsnaar og 2 Kvinder ved Nedstyrtning. Ved Drab omkom 2 Personer, foruden at der i Aarets Løb er funden nogle Lig af nyfødte Børn, sandsynligvis omkomne paa samme Maade. Ved ulykkelig Hændelse omkom 104 Personer, 81 Mænd og 23 Kvinder; der er imidlertid kun udstedt medikolegale Attester i Anledning af 86 saadanne Dødsfald, idet adskillige først efter flere Dages Forløb ere afgaaede ved Døden paa Hospitalerne. Endelig udstedtes der medikolegale Attester over 27 Personer, der ere fundne døde og heraf 11 over vitterlige *Drankere* eller Individuer, der vides at have været under stærk Paavirkning af Spiritus.

Dødfødte i Staden Kjøbenhavn i Aaret 1894.

Fostrets Modenhedsgrad Grad								Med Tegn til Forraadnelse	Fødslen fuldførtes ved								Totalsum af dødf. Børn				
For tidlig født				Fuldbaaret					Na- turen	Instru- menter		Ven- ding		Frem- træk- ning		Ægte		Uægte		Til- sam- men	
Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
30	52	8	21	65	44	15	19	98	76	99	20	10	13	16	9	11	95	96	23	40	254

Af ovenstaaende Oplysninger om 254 Dødfødsler i 1894 fremgaar, at 143 (109 ægte, 34 uægte) Fostre vare fuldbaarne, 111 ufuldbaarne (82 ægte, 29 uægte). Af

Mandkøn fødtes 118, af Kvindekøn 136; men af de fuldbaarne Fostre vare 80 af Mandkøn, 63 af Kvindekøn mod henholdsvis 38 og 73 af de ufuldbaarne.

I de sidste syv Aar har Forholdet med Hensyn til Køn og Legitimitet stillet sig saaledes:

	af 100 Dødfødte vare:		af 100 fuldbaarne Dødfødte vare:		af 100 ufuldbaarne Dødfødte vare:	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.
1888	54	46	59	41	49	51
1889	52	48	51	49	54	46
1890	53	47	57	43	49	51
1891	55	45	64	36	47	53
1892	55	45	60	40	50	50
1893	54	46	55	45	52	48
1894	46	54	56	44	34	66
	ægte	uægte	ægte	uægte	ægte	uægte
1888	75	25	82	18	68	32
1889	80	20	82	18	78	22
1890	73	27	77	23	69	31
1891	78	22	82	18	74	26
1892	79	21	87	13	69	31
1893	80	20	86	14	74	26
1894	75	25	76	24	74	26

Foruden de Oplysninger om Fødslernes Forløb, som fremgaa af Tabellerne, skal tilføjes et Uddrag af de Bemærkninger, som i Reglen findes paa Jordemødrenes (sjældent paa Lægernes) Dødsattester over dødfødte Børn; saaledes forekom Sædestilling 16 Gange, Fodstilling 9, Skraa- og Tværleje 11, Ansigts-Pandestilling 4, Fremfald eller Omslyngning af Navlesnoren 26, forliggende Moderkage 12, snævert Bækken 11, langvarigt og besværlig Fødsel 14, Misfoster 9, Sygdom hos Moderen 24, Sindsbevægelse, Fald, Overanstrængelse 8, Blødning før og under Fødslen 8, habituel Dødfødsel 2, Operation paa Fostret (Perforation) 3 Gange.

Vakination. Paa den kongelige *Vakinations-Anstalt* blev 3420 Børn vakcinerede for første Gang, deraf 2958 med animal Vaccine, et større Antal end i noget af de foregaaende Aar og gennemgaaende med meget godt Resultat. Det personlige Anslag udgjorde 99.3 %, Ridsanslaget 93.9, beregnet efter samtlige foretagne Vakinationer. Ved Podning af 93 Kalve indvandt 156,712 Portioner animal Vaccine eller 1935 Portioner pr. Kalv; heraf var der ved Aarets Slutning ca. 9500 Portioner i Behold. Det meget betydelige Forbrug skyldes væsenlig Koppepidemien i Kjøbenhavn i Aarets første Maaneder. Forøvrigt henvises til den i Ugeskrift for Læger offentliggjorte Beretning om Anstaltens Virksomhed i 1894.

Den *kommunale Vakinations-Anstalt* (Dr. Adersen, første Vakinator) har i Aaret 1894 været holdt aaben hver Onsdag og Torsdag Kl. 9—11 Formiddag paa Nørre- og Østerbro i Tiden 17. Januar til 14. Marts samt fra 24. Maj til 18. Oktober, ialt 41 Gange. Desuden er der — i Anledning af optraadte Koppetilfælde — vakcineret 5 Gange i Byen, altsaa ialt 46 Gange.

2246 Børn ere vakcinerede og 397 Personer revakcinerede; tilsammen er be-

handlet 2643 Individuer eller 57.5 pr. Gang. Den største Tilstømning fandt Sted den 24. Januar paa Sortedamslund (286), den mindste den 4. Oktober paa Marthahjemmet (5). Af de 2246 første Gang vaccinerede vare 1149 Drengene og 1097 Piger. Fordelingen paa Alderklasser var som hestaaende Tabel udviser.

8.4 % af de Børn, der mødte til Vaccination, havde altsaa overskredet den skolepligtige Alder (i Aaret 1893 udgjorde Antallet 17.6 %).

Alder i Aar	Drengene	Piger	Sum
0—1	104	89	193
1—2	116	137	253
2—3	170	185	355
3—4	170	144	314
4—5	134	135	269
5—6	140	112	252
6—7	210	210	420
7—8	95	78	173
8—9	8	7	15
9—10	1	-	1
10—11	1	-	1

Af de 2246 vaccinerede Børn blev 1 efter Ønske vaccineret med humaniseret Lymfhe fra Arm (positivt Resultat), Resten med animal Vaccine fra den kongelige Vaccinations-Anstalt; 4 af disse mødte ikke til Eftersyn.

Hos de 2241 Børn udgjorde det personlige Anslag 98.3 % (i Aaret 1893: 98.6 %), Ridsanslagene 85.1 % (i 1893: 84.2 %).

Dr. Adersen henleder Opmærksomheden paa, at den animale Vaccine, der fra Maj 1893 til Marts 1894 har givet ret ensartede Resultater med et gennemsnitligt Ridsanslag af 86.7 % (se „Ugeskrift for Læger“ Nr. 23 1894), fra Maj til Oktober 1894 har givet meget inkonstante Resultater, idet Ridsanslaget de enkelte Vaccinationsdage har varieret mellem 30.8 % (14. Juni) 95.0 % (9. August).

Omvaccinering er foretaget af 77 Børn, alle med animal Vaccine; der kom positivt Resultat hos 40 (51.9 %).

Af Revaccinationer foretoges 397, hvoraf 284 mødte til Eftersyn; der kom Anslag hos 127 af disse (44.7 %).

Foruden lettere Tilfælde af perivaccinal Lymphangitis har der ikke være iagttaget Komplikationer efter Vaccineringen.

Paa de midlertidige kommunale Vaccinationsanstalter, der i Anledning af Koppe-epidemien i Aarets Begyndelse bleve satte i Virksomhed paa Vesterbro (Prof. S. Saxtorph), Christianshavn (Dr. C. Lorentzen) og den indre By (Dr. Gordon Norrie) bleve ialt vaccinerede 1102 Børn og revaccinerede 283. — Prof. Saxtorph meddeler, at der kun er benyttet animal Vaccine med næsten konstant Resultat, og uden at der er observeret noget Tilfælde af lokal eller generel sygelig Komplikation. Kun c. 10 Gange af 888 slog Indpodningen ikke an første Gang, og alle disse Tilfælde gjaldt ganske smaa Børn under 1/2 eller 1 Aar. En eneste Pige paa 5 Aar viste sig absolut refraktær trods 5 Indpodninger dels med Vaccine fra forskellige Kalve, dels med Lymfhe fra hendes Søsters Pustler; hun var fuldstændig sund og rask, og hendes Sødskende fik prompt Anslag efter den sædvanlige Indpodning.

Angaaende de epidemiske Sygdommes Forekomst i Sølvgadens Kaserne i 1894 har Hærens Generallæge velvilligst meddelt følgende:

Efter at Rekrutterne vare mødte i Maanederne April og Maj og Styrken af Kjøbenhavns Garnison derved var bleven næsten fordoblet (fra c. 4000 til henad 8000 Mand), steg som sædvanligt Antallet af epidemiske Sygdomstilfælde, idet de Sygdomme, der da vare herskende i Byen, ogsaa fandt Indgang paa Kaserne. Navnlig blev den med 2 Fodfolksregimenter belagte Sølvgadens Kaserne Sæde for en forholdsvis betydelig Optræden af flere af disse Sygdomme. Af Mæslinger, der i Aarets 4 første

Maaneder slet ikke var bemærket paa Sølvgadens Kaserne, indtraf paa denne i Maj 12 Tilfælde, i Juni 15 og i Juli indtil den 22de 5 Tilfælde; af Skarlagensfeber optraadte paa den nævnte Kaserne i Januar til Marts 2, i April 4, i Maj 24, i Juni 10 og i Juli indtil den 22de 2 Tilfælde, og af Difteritis i de nævnte Tidsrum henholdsvis 0, 7, 13, 27 og 21 Tilfælde. Medens de 2 første Sygdomme syntes at ville standse i deres epidemiske Udvikling i Kasernen i Løbet af Juli, var dette ingenlunde Tilfældet med Difteritis, Kasernens tidligere frygtede Gæst; og da samtidig Faaresyge optraadte med betydelig Hyppighed paa flere Steder i Garnisonen, især i Sølvgadens Kaserne, besluttede man, navnlig under Hensyn til den Haardnakkethed, hvormed epidemiske Sygdomme flere Gange tidligere havde holdt sig i denne Kaserne, at udlægge alt Kasernens værnepligtige Mandskab i en Lejr paa Østerfælled. Udlægningen varede fra 23de Juli til 4de og 9de September, og dette Tidsrum benyttedes til en særdeles grundig Desinfektion af Mandskabets samtlige Lokaler og disses Inventarium ved Afvaskning og Oversprøjtning med Karbol- og Sublimatopløsninger. I Lejren opstod der intet Tilfælde af Mæslinger, kun 2 af Skarlagensfeber og 10 af Difteritis, og efter Tilbagekomsten til Kasernen gik Mandskabet næsten ganske fri for de anmeldte Sygdomme; i Resten af Aaret indtraf nemlig kun 2 Tilfælde af Skarlagensfeber og 3 Tilfælde af Difteritis, men intet af Mæslinger, idet det dog maa bemærkes, at Kasernens Belægning i Begyndelsen af Oktober blev betydeligt formindsket ved Hjemsendelse af den største Del af Mandskabet.

Ifølge *Meddelelse fra Karantænelægen* er der i Aaret 1894 sket Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord paa 5367 Skibe og Baade, som dels vare forbisejlende, dels udgaaende, men alle anmeldelsespligtige. — Af disse Fartøjer bordedes 3113 paa Inder-Rheden uden Anmeldelse, dels af Karantænebetjentene, dels af Lægepersonalet. 3100 i *regelmæssig* *Fart* værende Dampskibe, der ere fritagne for Anmeldelse til Karantænestationen, ere i Aarets Løb indgaaede i Havnen uden direkte Anmeldelse.

Karantæne har i Aarets Løb ikke været paabudt.

I. „*Almindeligt Eftersyn*“ i Henhold til Lov af $\frac{2}{7}$ 1880 2det Afsnit I.

Foruden det fra Aarets Begyndelse eksisterende Paabud om „*Almindeligt Eftersyn*“ af Skibe fra Ægypten, det røde Hav, Ostindien, Tonkin, Cotchinchina, Japan, Syrien, sorte og azovske Hav, London, Konstantinopel og Palermo, blev der i Aarets Løb tillige paabudt „*Almindeligt Eftersyn*“ for Skibe, kommende fra Lissabon, Leith, Rotterdam, samtlige nederlandske Havne, samtlige russiske Havne, Havne i Vest- og Østpreussen samt Lilleasien. — Skibe fra disse sidste Steder vare tillige underkastede det ifølge Justitsministeriets Bekendtgørelse af 9de Sept. 1893 og 30. Juni 1894 bestemte 5 Dages Lægetilsyn at regne fra Skibets Afgang fra vedkommende Sted.

Af det Antal Skibe, Mandskab og Passagerer, som ere inspicerede ifølge nævnte Lov, vare 588 Dampskibe, 153 Sejlskibe, 13022 Mand Besætning og 1614 Passagerer.

Ved dette „*Almindelige Eftersyn*“ fandtes 3 Skibe at have Patienter ombord lidende af de i Lov af 2den Juli 1880 § 13 nævnte Sygdomme, medens 1 Skib kommende fra New-York maatte indlægge 11 Passagerer og 2 Mand til Observation for Variolæ paa Øresunds-Hospitalet. — Paa disse 4 Skibe foretoges Karantænedesinfektion. — Ved samme Eftersyn befandtes 5 Skibe at have ombord Patienter med smitsomme eller formentlig smitsomme Sygdomme, der dog ikke henhørte under de nævnte Karantænesygdomme, nemlig 3 Tilfælde af umistænkelig Diarrhoe, af Fbr. typhoid, og 2 Lues.

Under det „*Almindelige Eftersyn*“ befandtes fremdeles 11 Skibe at have ombord Patienter eller Lig efter Sygdomme, der ikke synes at have været smitsomme.

Inspektion af Skibe kommende fra Havnesteder inficerede med Kopper fandt Sted i 92 Tilfælde omfattende 1371 Mand. Inspektion af Skibe fra Havnesteder inficerede med Kolera fandt Sted paa 491 Skibe og omfattede 7800 Mand.

Det særlig paabudte Lægetilsyn i 5 Dage med Personer, der ankom med Skibe fra kolerasmittede Havne, fandt Anvendelse paa 154 Dampskibe og 12 Sejlskibe. Med Dampskibe ankom 2861 Personer, som forblev i Kjøbenhavn og anmeldtes til Politiet her.*)

II. Af Patienter ankomne med Skibe, som *ikke* vare underkastede „Almindeligt Eftersyn“, men dog var lidende af smitsomme Sygdomme, skal nævnes 10 Tilfælde af Morb. vener. & Lues, 7 Observation for Variola, 3 Influenza, 2 Febr. typhoidea, 2 Scarlatina, 1 Diphtheritis, 1 Typhus exanthem.(?), 1 Parotitis, ombord paa 20 Skibe, indlagte dels paa Kommune-Hospitalet, dels paa Øresunds-Hospitalet og Frederiks-Hospital.

Endvidere indbragtes 5 Lig fra Skibe, kommende fra ikke smittede Steder.

Til Oplysning i *Sagen vedrørende den offentlige Sundhedspleje* er der ved Stads-lægens Foranstaltning sat en Række *Undersøgelser* i Gang *under Medvirkning af det hygiejniske Lægepersonale og Sundhedskommissionens Laboratorium*. En kort Redegørelse for Omfanget og Beskaffenheden af de derved foranledigede Arbejder findes i nedenstaaende Oversigt.

Efter Meddelelse af Laboratoriets Forstander Professor *Stein* har der i Aaret 1894 været udført Undersøgelser af 1754 Prøver, hvorom der er afgivet Beretning i 212 Skrivelser.

Der har været foretaget

1390 kemiske Undersøgelser

58 mikroskopiske do.

236 bakteriologiske do.

De undersøgte Stoffer have været:

A. Vand.

I. *Kemisk og mikroskopisk Undersøgelse.*

- a. Det filtrerede Vandledningsvand, 12 Prøver.
- b. Vand, taget fra Vandværkets Filtre, 12 Prøver.
- c. Vand, taget fra forskellige Søer og Kilder, 24 Prøver.
- d. Vand, taget fra Brønde, 10 Prøver.

II. *Bakteriologisk Undersøgelse.*

- e. Det filtrerede Vand taget fra Vandværket, 50 Prøver.
- f. Vand, taget fra Vandværkets Filtre, 50 Prøver.
- g. Vand, taget fra Husledninger paa forskellige Steder i Byen, 52 Prøver.
- h. Vand, taget fra Brønde, 10 Prøver.

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

- a. Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 433 Prøver.
- b. Udtaget af Politiet som Staldprøver hos Leverandører 43 Prøver.

*) Efter Meddelelse fra 3die Politiinspektorat er der i Henhold til Justitsministeriets Bekendtgørelse af 9. September 1893 og 30. Juni 1894 ialt heri Staden foretaget 5934 Lægeinspektioner. — Ingen af de tilsete Personer fandtes at lide af Kolera.

Skummet Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i København og Forstæder 475 Prøver.

32 Prøver Mælk har været underkastet bakteriologisk Undersøgelse.

Fløde 1 Prøve, *Smør* 11 Prøver, *Vin* 4 Prøver.

C. *Undersøgelser for Giftstoffer.*

Sandkage 1 Prøve, *Præserveringssalt* 1 Prøve, *Spegepølse* 2 Prøver, *Haarelixir* 1 Prøve, *Handsker* 1 Prøve, *tørrede Æbler i Skiver* 10 Prøver, *Øl* 1 Prøve.

D. *Andre Undersøgelser.*

Kalkpuds, udtaget i Nybygninger til Bestemmelse af Fugtighed, 348 Prøver.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Vand	210	Prøver.
do. af Mælk og Fløde	984	—
do. af andre Fødemidler	15	—
do. for Giftstoffer	17	—
do. af Kalkpuds	348	—

Ialt . . 1574 Prøver.

Oversigt over Resultatet af de fuldstændige kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af det filtrerede Vand, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser, findes i nedenstaaende Tabeller.

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampningsrest	Ammoniak	Salpetersyre (H N O ₃)	Salpetersyring	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri- og Halv-bunden Kulsyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold	5.040	-	0.026	-	1.061	0.353	1.452	-	1.520	0.374
Laveste do.	4.160	-	Spor	-	0.487	0.211	0.774	-	1.280	0.252

Indhold af organisk Stof.

	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Filtreret Vand	0.023	0.025	0.023	0.022	0.019	0.017	0.014	0.017	0.019	0.018	0.017	0.022
Ufiltreret Vand	0.025	0.028	0.025	0.026	0.023	0.020	0.018	0.023	0.023	0.024	0.030	0.027

Ved den bakteriologiske Undersøgelse (Kimtælling) er der fundet følgende Antal Kolonier i C. C. af Vandet efter dobbelt udførte Forsøg:

	Fra Vandværket		Fra Husledning i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	49 Prøver	2 Prøver	48 Prøver
— 100 —	- —	4 —	1 —
— 500 —	1 —	37 —	3 —
— 1000 —	- —	7 —	- —
Ialt	50 Prøver	50 Prøver	52 Prøver

Fra Juni Maaned er der jevnlig bleven foretaget bakteriologisk Undersøgelse af det filtrerede Vand til Paavisning af de forskellige Bakterierformer; hertil er bleven benyttet 42 af de til Kimtællingen anvendte Pladespredninger.

Der er ved disse Undersøgelser bleven isoleret og rendyrket 32 forskellige Former, hvis Vækstforhold paa de almindelige Næringssubstrater ere blevne undersøgte og bestemte. I intet Tilfælde er der fundet Tyfus- eller Kolerabaciller.

I Forbindelse med disse Undersøgelser er der i Sommermaanederne (Juni—Septbr.) stadig bleven arbejdet med Renkulturer af Kolera- og Tyfusbaciller.

Ved de til Bedømmelse af Mælkens Kvalitet foretagne Undersøgelser har Indholdet af faste Stoffer og Fedt grupperet sig paa følgende Maade:

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk
8 $\frac{1}{2}$ —9	-	2	0.1—0.3	-	55
9 — 9 $\frac{1}{2}$	-	47	0.3—0.5	-	64
9 $\frac{1}{2}$ —10	1	178	0.5—0.7	-	97
10 — 10 $\frac{1}{2}$	-	163	0.7—0.9	-	94
10 $\frac{1}{2}$ —11	5	68	0.9—1.0	-	33
11 — 11 $\frac{1}{2}$	35	14	1.0—1.5	-	106
11 $\frac{1}{2}$ —12	120	3	1.5—2.0	5	18
12 — 12 $\frac{1}{2}$	173	-	2.0—2.5	22	5
12 $\frac{1}{2}$ —13	104	-	2.5—3.0	128	3
13 — 13 $\frac{1}{2}$	26	-	3.0—3.5	198	-
13 $\frac{1}{2}$ —14	3	-	3.5—4.0	90	-
14 — 14 $\frac{1}{2}$	5	-	4.0—4.5	17	-
14 $\frac{1}{2}$ —15	1	-	4.5—5.0	7	-
15 — 15 $\frac{1}{2}$	-	-	5.0—5.5	3	-
15 $\frac{1}{2}$ —16	1	-	5.5—6.0	3	-
16 — 16 $\frac{1}{2}$	2	-	6.5—7.0	1	-
			7.0—7.5	1	-
			7.5—8.0	1	-
Antal Prøver . . .			Antal Prøver . . .		
476			476		
475			475		

For sød Mælk har saaledes Indholdet af

Faste Stoffer ligget mellem 11 $\frac{1}{2}$ —13 % i 397 Prøver o: 83 %

— — under 11 $\frac{1}{2}$ % i 41 — - 9 %

— — over 13 % i 38 — - 8 %

Fedt — mellem 2 $\frac{1}{2}$ —4 % i 416 — - 87 %

— — under 2 $\frac{1}{2}$ % i 27 — - 6 %

— — over 4 % i 33 — - 7 %

26 Prøver Mælk ere undersøgte bakteriologisk til Paavisning af Bakterierformer, som fremkalde „lang“ Mælk; i 20 af Prøverne paavistes en Bakterierform, som forarsagede dette indenfor 24 Timer. Med 6 Prøver Mælk er der foretaget Kimtælling, hvorved der i 2 Prøver fandtes fra 5000—8000 Kim pr. Cub. Cent., medens der i de andre 4 ikke kunde opgives noget Tal paa Grund af den overordenlige store Mængde. *Fløde.* 1 Prøve; forholdt sig som sød Mælk.

Smør. 11 Prøver, som undersøgtes med Hensyn til Ægthed, befandtes alle at være uforfalskede.

Vine og Spirituosa. 3 Prøver (Rødvin, Portvin, Sherry) frembød for ingen af Prøvernes Vedkommende Forhold, som vare i Strid med Bestemmelsen i den ministerielle Anordning af 17. April 1894, hvilket ogsaa gjaldt en Prøve Cognak, som samtidig indsendtes.

Sandkage. 1 Prøve; indeholdt hverken Arsenik eller andre uorganiske Giftstoffer.

Præserveringssalt. 1 Prøve; var svovlsyrlet Natron.

Spegepølse. 2 Prøver; befandtes at være tilsat Farvestof, der forholdt sig som et Tjære-farvestof.

Haarelixir. 1 Prøve; indeholdt en betydelig Mængde Blyukker.

Handsker. 1 Prøve; der paavistes ikke giftige Stoffer, som forventes at være anvendte til Farvningen.

Tørrede Æbler i Skiver. 10 Prøver, som alle vare zinkholdige; Mængden af Zinkilte varierede fra 0,013—0,104 Gram i 100 Gram Æbler.

Ø. 1 Prøve; indeholdt hverken Saccharin eller, som formodet, uorganiske Giftstoffer.

Kalkpuds. Alle de 348 Prøver, som ere undersøgte med Hensyn til Fugtighedsgrad, ere udtagne i nyopførte Ejendomme efter Tilmeldelse af Bygningsinspektørerne. Prøveudtagningen er foretaget i 29 Ejendomme saaledes, at der i hver er udtaget 12 Prøver i forskellige Etager. Udtagningen af Prøverne og Bestemmelsen af Vandindholdet er foretaget paa den af Prof. Emmerich i München foreslaaede Methode. Vandindholdet har varieret imellem 0,4 %—8,1 %.

I de 7 Aar, i hvilke Sundhedskommissionens Laboratorium har virket, har Antallet af de til Undersøgelse indsendte Prøver været 8554, fordelte saaledes:

	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894
Vand (Drikkevand m. m.)	268	210	209	210	215	215	210
Fødemidler	692	637	669	389	948	726	999
Stoffer for Gift	16	260	176	410	45	38	17
Undersøgelser af anden Art	199	80	23	„	7	330	348
	1175	1195	1077	1009	1215	1309	1574

Paa Grundlag af de til Stadslægen indkomne Meddelelser er der af første Kredslæge udarbejdet følgende Oversigt over *Plejebørnsforhold og Tilsyn med Plejebørn* i Kjøbenhavn i 1894.

Ved Udgangen af 1893 fandtes som i foregaaende Aars Beretning omtalt 2538 Plejehjem under Sundhedskommissionens Tilsyn, deriblandt 1073, i hvilke der ikke paa dette Tidspunkt fandtes Plejebørn.

I Løbet af 1894 anholdt 628 Personer om Plejetilladelse, af hvilke dog 21 tog deres Andragende tilbage, før Sagen i Sundhedskommissionen havde fundet sin Afgørelse. Desuden nægtede Sundhedskommissionen i 192 at give den ansøgte Tilladelse; samtidig med at de øvrige 415 erholdt Tilladelsen, udgik af forskellige Grunde i Aarets Løb 365 tidligere tilladte Hjem.

Tab. 1.	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	39	98	7	1	-
2. Kreds	194	178	26	2	-
3. Kreds	172	210	31	1	4
4. Kreds	16	99	11	3	-
5. Kreds	469	315	63	7	2
6. Kreds	260	318	53	8	1
Ialt	1150	1218	191	22	7

Tilvæksten udgjorde saaledes 50 og ved Udgangen af 1894 stod 2588 Hjem under Sundhedskommissionens Tilsyn, deraf 1150 (o: c. 44 %), i hvilke ingen Plejebørn fandtes. — I de øvrige 1438 Plejehjem var der ved Aarets Udgang anbragt 1697 Plejebørn mod 1733 ved Aarets Begyndelse.

I Løbet af 1894 ere 902 nye Plejebørn indregistrerede; samtidig ere 768 af forskellige Grunde udgaaede af Tilsyn og 170 døde.

Fordelingen af de fornævnte 1897 Plejebørn paa de enkelte Kredse fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2.	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	17	32	22	44	115	145
2. Kreds	28	74	61	73	236	400
3. Kreds	39	103	74	77	293	418
4. Kreds	22	32	31	45	130	129
5. Kreds	70	175	105	120	470	856
6. Kreds	78	156	108	111	453	640
Ialt	254	572	401	470	1697	2588

Det samlede Antal Dødsfald blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn var, som det fremgaar Tab. 3, i 1894 forholdsvis lille, mindre end i noget foregaaende Aar. Nedgangen i Dødelighed falder paa alle større Grupper af Dødsarsager og fordeles nogenlunde ligelig paa næsten alle Aarets Maaneder.

Tab. 3.	Under 1 Aar												Ialt	Begge	Køn								
	0—1 Aar			0—1 Aar	1 Aar	2 Aar	3 Aar	4 Aar	5—9 Aar	10—14 Aar	M.	K.											
	Mnd.	Mnd.	Mnd.																				
Akute Sygd. i Fordøjelsessorg.	2	1	10	9	5	15	14	25	1	-	-	-	-	-	-	-	-	18	25	43	56		
Kron. Sygd. i Fordøjelsessorg.	2	-	3	2	6	-	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	2	13			
Atrofi	3	1	3	6	4	6	10	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	13	23	31		
Rakitis	-	-	-	-	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3			
Syphilis cong.	-	-	1	1	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3			
Debil. cong.	1	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2			
Brystkatarrh	-	-	2	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	35		
Pleuritis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1			
Pneum. catarrh. & Bronch. cap.	1	-	1	2	8	8	10	10	2	1	-	-	-	-	-	-	-	12	11	23			
Pneum. croup.	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2			
Lungesvindst og Tuberkulose	-	-	-	-	3	1	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	4	2		6	
Meningitis	-	-	2	-	1	1	3	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	3	3	6	24		
Krampe & Convulsioner	-	-	2	4	8	2	10	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-	11	6	17			
Otitis med. suppur.	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1			
Morbilli	-	-	-	-	4	3	4	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	6	3	9	14		
Diphtheritis & Croup	-	1	-	-	-	1	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	2	4			
Tussis convulsiva	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1			
Spasmus glottid	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	10		
Favus	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1			
Morb. cord. cong.	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1			
Ubekendt Dødsarsag	-	-	1	-	3	3	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7			
Ialt	10	4	25	24	50	43	85	71	6	1	1	1	2	-	-	-	1	1	-	1	95	75	170
	14	49	93				156	7	2	2	-	-	2	-	-	-	2	1			170		

Kun Juli Maaned, i hvilken akute Sygdomme i Fordøjelsesorganerne i det hele havde stor Udbredelse, har en større Plejebørnsdødelighed at opvise end den samme Maaned i de foregaaende Aar, 1889 alene undtagen.

Tab. 4.

	Under 1 Aar												Ialt		Begge Køn					
	0—1			1—2			3—11			0—1 Aar	1 Aar	2 Aar				3 Aar	4 Aar	5—9 Aar	10—14 Aar	
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	M.	K.	M.	K.	M.	K.				M.	K.						M.
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.			
Januar	2	1	1	-	5	5	8	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	9	6	15
Februar	1	-	-	2	3	4	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	6	10
Marts	1	-	1	5	3	2	5	7	-	-	-	1	-	-	-	1	-	7	7	14
April	-	1	1	2	3	2	4	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5	11
Maj	-	-	3	3	7	4	10	7	-	-	-	1	-	-	-	-	-	11	7	18
Juni	1	-	1	-	3	3	5	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	5	5	10
Juli	2	1	3	2	6	11	11	14	1	-	-	-	-	-	1	-	-	12	15	27
August	1	-	2	4	3	6	6	10	2	-	-	-	-	-	-	-	1	8	11	19
September	-	1	4	2	3	2	7	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	8	5	13
Oktober	2	-	1	3	6	2	9	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	5	14
November	-	-	4	1	3	2	7	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3	10
December	-	-	4	-	5	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	3	9
Ialt	10	4	25	24	50	43	85	71	6	1	1	1	2	-	-	-	1	95	75	170
	14	49	93	156	7	2	2	-	2	1	170									

I *Plejebørnstilsynet* skete i Slutningen af 1894 den Forandring, at der over hele Byen indførtes lønnet Tilsyn. Ved Kontrollens Indførelse for 8 Aar siden lykkedes det Kredslægerne at hverve en Stab af Damer, som uden Vederlag paatog sig det betydelige Arbejde, som Tilsynet med Plejebørnene krævede, og for en stor Del have disse Damer med paaskønnelsesværdig Udholdenhed fortsat denne Virksomhed indtil nu. I de udenbys Kredse, hvor Plejebørnenes Antal er størst og hvor Vejlængderne til Dels ere betydelige, viste det sig dog snart forbunden med Vanskeligheder at holde det ulønnede Tilsyn paa Fode, og allerede for flere Aar siden blev det først paa Nørrebro og derefter paa Vesterbro erstattet af lønnede Tilsynsdamer. En Assimilation af Sundhedskommissionens Plejebørnskontrol med den lokale Sognekommisssions og Menighedsplejes Virksomhed, som fra enkelt Side anbefaledes, kunde hverken anses for tilraadelig eller gennemførlig. Efterhaanden viste det sig ogsaa i de indenbys Kredse vanskeligere at opretholde den hidtilværende Ordning. Da det derfor ifjor blev nødvendigt ogsaa i 3die Kreds (Østerbro) at gaa over til lønnet Tilsyn, og da det nu kun syntes et Tidsspørgsmaal, hvor længe det ulønnede Tilsyn i de indenbys Kredse kunde opretholdes, ansaas det, for at afværge idelig tilbagevendende Forhandlinger om dette Spørgsmaal, for rettest at gøre Skridtet fuldt ud over hele Linien, og der fremkom derfor fra de vedkommende Kredslæger Indstilling om at indføre ensartet lønnet Tilsyn i samtlige Kredse. Efter at Sundhedskommissionen havde billiget Forslaget og erhvervet den til dets Gennemførelse nødvendige Bevilling, inddeltes Byen i 9 nogenlunde lige store Kredse, hver paa mellem 2 og 3 hundrede Plejehjem, og i hver af disse Kredse har der altsaa siden 1. November 1894 være ansat en Dame, som mod et Vederlag af 400 Kr. aarlig fører Tilsyn med Kredsens Plejebørn.

De af Sundhedskommissionens Lægepersonale i 1894 udførte Undersøgelser, afgivne Erklæringer, Skøn m. m. vare følgende:

	Undersøgelser.	Erklæringer.
I. Tilsyn med epidemiske Sygdomme	140	283
II. Tilsyn med andre sanitære Forhold	35	35
III. Sundhedskommissionssager vedrørende:		
a) Afløbsforhold og offentlig Renlighed. Vedtægtens Afsnit II og III	117	59
b) Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV	56	33
c) Fabriker og skadelige Næringsveje. Vedtægtens Afsnit V og X	152	165
d) Tilsyn med Næringsmidler. Vedtægtens Afsnit VI	257	1086
e) Boliger. Vedtægtens Afsnit VII	45	45
f) Smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX	28	26
g) Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI	1228	1018
h) andre Forhold	42	55

Tab. 1.

Kjøbenhavns Mortalitetst-

	I første Aar								I 2det Aar	I 3die Aar	I 4de Aar	I 5te Aar				
	i første Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar									
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.								
1. Variolæ	-	-	-	-	25	25	26	25	33	28	6	11	7	4	1	1
2. Morbilli	1	-	-	-	10	3	10	3	15	12	11	18	12	10	12	13
3. Scarlatina	-	-	-	-	5	7	6	8	17	13	12	14	16	13	11	15
4. Diphtheritis	-	1	1	-	4	1	4	1	21	13	9	12	6	8	6	3
5. Croup	-	-	-	-	7	8	10	9	3	3	2	1	-	1	1	-
6. Tussis convulsiva	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. Febris typhoidea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11. Cholerae & Catarrhus intestinalis acutus	26	21	55	59	87	92	168	172	12	7	2	-	1	-	1	-
12. Erysipelas faciei & ambulans	-	2	1	1	-	1	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-
13. Febris puerperalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14. Pyæmia & Septicæmia (extra puerperium)	2	-	-	-	1	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-
15. Febris intermittens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16. Influenza	-	-	2	1	6	2	8	3	-	1	-	-	-	-	-	-
17. Febris rheumatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18. Alii morbi epidemici	8	7	1	-	2	1	11	8	1	-	-	1	-	1	-	-
19. Malleus humidus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20. Pustula maligna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21. Alia venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22. Syphilis acquisita	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
23. Syphilis congenita	1	1	4	3	5	3	10	7	-	-	-	-	-	-	-	-
24. Alcoholismus chronicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25. Delirium tremens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26. Mors in ebrietate	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27. Scrophulosis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
28. Hydrocephalus acutus	-	-	2	-	17	7	19	7	15	14	9	8	4	7	3	7
29. Tuberculosis	-	-	-	-	-	2	-	2	-	1	-	1	-	1	2	-
30. Phthisis pulmonum	-	-	-	1	5	8	5	9	8	3	3	6	2	1	4	2
31. Tuberculosis in aliis corporis partibus	-	-	1	-	15	6	16	6	8	5	3	-	1	1	1	-
32. Cancer ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
33. Cancer uteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
34. Cancer mammæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
35. Cancer in aliis corporis partibus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
36. Rhachitis	-	-	1	-	28	14	29	14	13	13	1	3	-	-	-	-
37. Diabetes mellitus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
38. Scorbutus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39. Anæmia	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
40. Præcipitatio & Contusio	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	4	-	3	1	-	1
41. Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-
42. Suffocatio	-	1	1	1	3	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
43. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
44. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
45. Ambustio	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	-	-	-	-	-
46. Congelatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
47. Veneficium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
48. Alii casus mortiferi	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
49. Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50. Strangulatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
51. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
52. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
53. Venenum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
54. Alii suicidii modi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
55. Homicidium	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
56. Cyanosis	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
57. Debilitas congenita	82	91	14	14	3	1	99	106	-	-	-	-	-	-	-	-
58. Spina bifida	-	4	1	-	1	2	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-
59. Atelectasis pulmonum	14	10	-	-	-	-	14	10	-	-	-	-	-	-	-	-
60. Alia vitia innata	2	1	-	2	2	-	4	3	-	-	-	1	-	-	-	-

Tabel for 1894.

	5-10	10-15	15-20	20-25	25-35	35-45	45-55	55-65	65-75	75-85	85 Aar og derover	Af ubekendt Alder	Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr				
	Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		Aar		Aar					
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.		K.	Begge Køn		
1.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1.
2.	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	72	145	2.
3.	38	29	9	10	6	1	4	4	3	3	1	1	-	1	-	-	122	105	227	3.
4.	32	32	7	5	6	2	10	2	2	1	-	-	-	-	-	-	119	105	224	4.
5.	7	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53	43	96	5.
6.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	14	30	6.
7.	1	2	-	1	1	1	1	1	5	3	1	3	1	-	1	-	11	11	22	7.
8.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8.
9.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	1	3	9.
10.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10.
11.	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	185	197	382	11.
12.	-	-	-	-	-	1	-	1	1	7	1	2	-	1	-	6	4	9	23	12.
13.	-	-	-	-	-	1	-	3	-	12	-	6	-	-	-	2	1	1	-	13.
14.	-	-	-	-	-	2	-	1	1	2	4	3	2	2	2	1	-	-	-	14.
15.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	11	26	15.
16.	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	7	4	4	2	6	14	14	25	16.
17.	2	-	-	-	-	-	-	-	2	2	5	-	3	1	-	1	-	-	-	17.
18.	-	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	16	15	31	18.
19.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19.
20.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20.
21.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21.
22.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6	22.
23.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	7	17	23.
24.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	3	1	10	4	14	24.
25.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	4	-	2	1	-	8	2	10	25.
26.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1	6	26.
27.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27.
28.	13	14	3	10	1	-	1	2	4	-	1	3	-	-	-	-	72	73	145	28.
29.	-	2	-	-	-	1	-	1	1	-	2	1	-	-	-	-	7	9	16	29.
30.	3	8	7	10	18	25	34	25	83	70	101	56	63	22	28	19	16	18	5	30.
31.	6	9	2	4	1	1	2	1	5	4	1	3	3	1	-	2	-	1	2	31.
32.	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	5	11	7	23	13	17	30	12	32.
33.	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	12	-	14	-	13	-	4	-	2	33.
34.	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5	-	5	-	9	-	1	-	2	34.
35.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5	3	8	10	23	18	31	26	22	40	35.
36.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36.
37.	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43	30	73	37.
38.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	15	31	38.
39.	2	-	-	1	1	-	-	-	2	2	-	3	2	2	-	1	1	3	-	39.
40.	2	1	3	-	1	-	3	-	6	-	4	1	9	1	1	2	-	-	1	40.
41.	1	-	1	-	2	-	3	-	5	-	1	-	4	-	2	-	-	-	2	41.
42.	-	-	-	-	-	-	-	-	1											

Kjøbenhavns Mortalitet

Causæ mortis.	I 1ste Aar								I 2det Aar	I 3die Aar	I 4de Aar	I 5te Aar				
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar									
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.								
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.								
61. Encephalitis et Meningitis cerebialis	-	-	3	4	9	10	12	14	4	6	6	5	4	3	-	3
62. Apoplexia cerebri	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
63. Morbi cerebri chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
64. Morbus mentalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65. Tetanus	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
66. Trismus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
67. Epilepsia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
68. Ecclampsia	20	15	15	10	31	22	66	47	8	5	-	2	-	3	-	1
69. Myelitis & Meningitis spinalis	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
70. Ataxia sive Tabes dorsalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71. Alii medullæ spinalis morbi chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
72. Laryngitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
73. Morbi laryngis chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
74. Pneumonia crouposa	-	-	-	1	5	5	5	6	4	4	-	-	-	-	-	-
75. Pleuritis, Empyema	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
76. Bronchitis acuta simplex	-	-	1	-	2	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	1
77. Bronchitis capill. & Pneumon. catarrhalis	13	8	28	27	137	96	178	131	43	29	13	7	7	3	3	2
78. Bronchitis chronica & Bronchiectasis	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
79. Emphysema pulmonum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80. Alii pulmonum morbi chronici	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
81. Peri- & Endocarditis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
82. Morbus cordis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
83. Aneurysma Aortæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
84. Phlebitis (extra puerperium)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85. Ulcus perforans ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1
86. Peritonitis (extra puerperium)	-	3	-	-	4	3	1	1	4	9	2	8	4	5	10	3
87. Enteritis, Colitis, Typhlitis	3	2	19	10	33	24	55	36	2	3	-	-	-	-	-	-
88. Ileus	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
89. Hernia incarcerata	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
90. Cirrhosis hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91. Echinococcus hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
92. Cholelithiasis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
93. Nephritis albuminosa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
94. Lithiasis renalis & vesicalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
95. Cystitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
96. Strictura urethræ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
97. Hypertrophia prostatae	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
98. Tumor ovarii, Hydrops ovarii	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
99. Alii morbi abdominales chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
100. Hydrops ex ignota causa ortus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101. Alii morbi organorum interiorum	3	-	-	-	1	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	1
102. Phlegmone, Abscessus	3	-	1	-	2	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-
103. Caries & Necrosis ossium	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
104. Arthroace	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105. Fractura colli femoris	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
106. Gangræna	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
107. Carbunculus & Furunculus malignus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
108. Alii externarum partium morbi	1	-	-	-	2	1	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-
109. Marasmus senilis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
110. Atrophia infantilis	22	21	39	43	45	37	106	101	2	4	-	-	-	-	-	-
111. In partu aut brevi post eandem mortuæ (Fb. puerp. excl.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
112. Mors repentina sine nota causa	3	2	5	7	6	6	14	15	-	-	-	-	-	-	2	-
113. Causa mort. vel male vel omn. non indicata	16	12	12	9	27	23	55	44	4	3	2	-	-	3	1	-
Omnes mortis causæ	225	202	211	195	532	410	968	807	218	177	88	95	66	59	51	51

Deraf døde uden Lægebehandling (Mors medico non vocato obveniens)
Mdk. 253. Kvk. 229. Ialt 482.

Tabel for 1894. (Fortsat).

5-10 Aar	10-15 Aar	15-20 Aar	20-25 Aar	25-35 Aar	35-45 Aar	45-55 Aar	55-65 Aar	65-75 Aar	75-85 Aar	85 Aar og derover	Afube- kendt Alder	Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr.										
												M.		K.		M.		K.		M.		K.			
												M.	K.	M.		K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
												M.	K.	M.		K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
9	5	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	40	87	61.					
-	-	-	-	-	-	1	1	3	7	15	9	20	26	25	38	11	28	-	7	117	194	62.			
1	1	2	-	1	-	4	1	6	6	9	3	6	4	8	11	5	11	-	1	41	40	81	63.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	64.	
-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	6	-	-	6	65.	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	66.	
2	-	-	1	-	-	-	-	2	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	67.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79	62	141	68.		
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	4	1	5	69.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	70.		
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	1	-	-	-	3	3	6	71.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	72.	
1	-	-	-	1	1	6	-	13	1	5	4	14	5	13	11	8	23	4	9	2	3	-	-	73.	
1	-	1	-	-	4	-	2	-	2	-	3	2	3	1	3	1	1	2	-	1	-	-	-	74.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	9	17	76.		
6	3	1	1	-	-	2	-	1	4	2	-	1	7	5	10	15	14	17	2	9	-	-	-	77.	
1	-	-	-	1	-	1	-	2	1	3	2	2	1	6	9	7	12	4	5	1	2	-	-	78.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	10	7	4	10	3	1	-	1	-	79.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	5	-	6	5	4	10	2	3	-	1	80.	
1	1	-	1	1	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	81.	
5	1	4	4	2	2	2	2	8	8	8	19	27	23	36	24	39	46	17	39	-	5	-	1	82.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	83.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	84.
-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	85.
-	3	-	-	4	3	1	1	4	9	2	8	4	5	10	3	2	3	2	3	-	-	-	-	-	86.
2	-	1	-	-	3	1	-	2	-	2	-	3	3	1	1	1	1	3	2	-	-	-	-	-	87.
-	-	1	-	-	2	-	-	1	1	1	-	1	1	1	1	1	-	1	-	2	1	-	-	-	88.
-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	1	1	-	2	3	5	2	4	2	1	-	-	-	89.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	3	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	90.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	91.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	92.
1	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1	1	-	2	-	3	-	-	-	-	93.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2	2	3	-	8	1	11	3	-	1	-	-	95.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	96.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-	97.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	98.
-	-	2	1	2	-	3	-	3	7	3	4	13	13	11	9	7	8	5	2	1	2	-	-	-	99.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100.
3	1	1	1	1	1	2	2	2	4</																

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	3
3. Febris typhoidea	-	-	-	-	1	1	2	1	3	3	6	5	22
4. Diphtheritis	15	16	14	20	24	20	28	15	10	25	15	22	224
5. Croup	15	10	7	8	15	2	1	6	10	6	6	10	96
6. Scarlatina	35	38	27	23	26	16	16	15	7	10	9	5	227
7. Morbilli	-	-	4	14	31	20	11	8	6	13	19	19	145
8. Tussis convulsiva	2	1	5	2	5	3	3	3	2	1	2	1	30
9. Febris puerperalis	3	-	4	4	1	4	2	-	1	1	-	2	22
10. Erysipelas	4	2	3	-	1	3	2	2	1	1	-	4	23
11. Febris rheumatica	-	2	3	3	1	2	2	1	-	1	2	1	18
12. Pneumonia crouposa	15	15	17	11	11	8	17	7	6	11	13	12	143
13. Bronchopn. & Bronchit. capill.	79	73	67	44	40	33	21	16	13	26	41	63	516
14. Cholera & Catarrh. intestinalis acut.	19	11	17	28	34	28	72	78	37	25	19	14	382
15. Alii morbi epidemici*)	91	23	23	11	6	6	9	6	2	9	12	12	210
16. Tuberculosis	98	66	99	75	89	83	51	77	62	53	69	88	910
17. Cancer	35	36	36	39	27	38	38	36	34	42	37	34	432
18. Syphilis	-	-	2	2	2	1	3	2	2	1	6	2	23
19. Alcoholismus	2	-	2	1	2	7	5	4	2	1	2	2	30
20. Alii morbi constitut.	15	13	8	15	12	15	14	7	5	3	15	6	128
21. Ecclampsia	13	15	13	13	19	9	18	12	3	6	8	12	141
22. Apoplexia cerebri	12	13	17	13	15	22	18	19	15	15	18	17	194
23. Alii morbi cerebri & med. spinal.	19	16	15	17	17	25	18	14	14	13	14	10	192
24. Mb. cordis	36	26	31	29	32	20	32	22	18	21	25	31	323
25. Pleuritis	3	2	3	1	5	2	3	2	2	3	1	2	29
26. Alii casus mortiferi	25	18	19	19	13	13	5	5	8	9	11	17	162
27. Peritonitis (puerperal excl.)	6	8	8	5	8	3	6	4	2	4	7	9	70
28. Nephritis albuminosa	2	-	3	-	-	2	-	1	2	1	1	3	15
29. Alii morbi abdominis	21	25	23	28	18	21	29	34	33	38	38	34	342
30. Morbi externar. part.	8	5	8	6	5	9	5	5	5	8	10	4	78
31. Suicidium	15	9	16	13	18	7	9	9	9	9	7	2	123
32. Alii casus mortiferi	32	27	26	34	33	24	22	20	9	26	30	25	308
33. Vitia innata	25	18	19	27	23	22	20	16	19	13	18	26	246
34. Atrophia infantilis	8	10	16	15	29	17	25	31	17	17	14	14	213
35. Marasmus senilis	40	15	24	20	12	17	8	16	13	11	10	15	201
36. Causa mort. non indic	20	20	21	14	7	16	13	12	8	7	5	13	156
Summa	713	533	600	554	582	519	529	506	383	433	490	536	6378

*) Herunder: Influenza 136.

Mortalitetstabel for 1894.

Gaule Bys ældre Del	Gaule Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster Kvarter	St. Annæ Vester Kvarter	Christianshavn	Indenfor ældre Voldlinie	Voldkvarteret	Østerbro	Blegdamskvarteret	Nørrebro	Blaagaardskvarteret	Vesterbro	Udenfor ældre Voldlinie	Uden Bolig	Udenbyes	Rheden	
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII						
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-	2.
-	-	2	1	2	3	8	-	-	5	-	2	5	12	-	1	-	3.
12	20	2	5	21	9	69	18	12	20	9	29	40	128	-	23	4	4.
1	4	-	1	7	3	16	6	6	7	14	8	16	57	-	23	-	5.
6	16	4	5	16	13	60	20	23	20	20	30	40	153	-	14	-	6.
7	3	1	2	19	18	50	5	10	17	13	25	25	95	-	-	-	7.
2	1	-	2	2	2	9	1	5	4	3	4	4	21	-	-	-	8.
2	1	-	-	2	3	6	2	-	4	1	4	5	16	-	-	-	9.
1	3	-	2	1	1	8	3	-	3	2	3	1	12	1	1	1	10.
2	2	2	-	1	2	9	-	2	1	2	2	2	9	-	-	-	11.
4	20	1	3	7	11	46	13	12	18	18	13	18	92	-	3	2	12.
12	46	5	11	46	38	158	26	24	58	61	82	100	351	-	5	2	13.
9	20	3	2	26	41	101	23	29	48	31	58	91	280	-	1	-	14.
11	19	7	7	17	11	72	24	17	19	19	18	37	134	1	2	1	15.
43	78	8	14	107	55	305	67	55	99	80	111	162	574	4	27	-	16.
23	45	8	14	44	24	158	52	28	25	43	54	52	254	3	17	-	17.
1	4	-	1	3	1	10	-	-	2	4	4	3	13	-	-	-	18.
4	9	1	-	4	1	19	-	3	2	-	1	3	9	1	1	-	19.
7	12	3	2	12	1	37	7	8	24	14	20	15	88	-	3	-	20.
2	7	1	1	20	9	40	9	7	15	10	22	38	101	-	-	-	21.
8	32	4	8	16	16	84	16	13	21	12	21	21	104	-	6	-	22.
6	18	3	2	16	18	63	14	9	20	19	20	44	126	1	2	-	23.
17	46	9	5	35	18	130	34	15	30	38	37	37	191	-	2	-	24.
-	3	1	1	3	2	10	5	2	-	2	3	7	19	-	-	-	25.
6	19	6	6	24	7	68	14	5	11	20	22	18	90	-	3	1	26.
5	3	3	5	2	5	23	8	7	2	4	9	12	42	1	3	1	27.
-	2	1	-	-	1	4	4	-	1	-	2	3	10	-	1	-	28.
8	27	9	6	29	23	102	35	20	35	40	41	49	220	-	20	-	29.
2	4	1	3	7	2	19	5	4	6	15	11	10	51	-	7	1	30.
11	16	2	4	10	4	47	12	2	14	10	10	20	68	3	4	1	31.
12	45	4	10	31	19	121	25	15	17	22	28	52	159	5	17	6	32.
3	12	2	30	43	14	104	14	21	17	20	25	45	142	-	-	-	33.
3	9	-	4	22	9	47	15	11	24	30	36	50	166	-	-	-	34.
20	38	5	10	14	11	98	19	6	16	27	16	18	102	1	-	-	35.
5	17	1	-	12	5	40	10	9	24	19	21	32	115	-	-	1	36.
253	601	99	167	621	400	2141	506	380	629	622	792	1076	4005	21	189	22	

Tab. 3. Oversigt over Dødsfaldenes Fordeling efter Alder, Køn og Maaneder i 1894.

	I første Aar								I 2det Aar	I 3die Aar	I 4de Aar	I 5te Aar	5—10 Aar	10—15 Aar	15—20 Aar	20—25 Aar	25—35 Aar	35—45 Aar	45—55 Aar	55—65 Aar	65—75 Aar	75—85 Aar	85 Aar og derover	Af ubekendt Alder	Tilsammen af alle Aldere		alt																
	i 1ste Maaned		i 2.—3. Maaned		i 4.—12. Maaned		Ialt i 1ste Aar		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	Begge Køn														
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.													
Januar .	24	18	17	19	49	27	90	64	26	12	9	7	2	6	3	9	17	9	3	4	6	4	15	10	23	22	28	16	27	16	38	36	40	58	40	49	6	18	-	-	373	340	713
Februar .	24	14	13	16	51	40	88	70	10	21	12	9	5	4	3	5	16	17	5	7	7	3	5	5	16	10	19	14	21	12	22	19	25	38	17	24	1	3	-	-	272	261	533
Marts . .	23	14	18	22	53	29	94	65	15	17	4	11	5	8	5	1	13	12	9	6	6	4	9	3	21	21	22	26	35	17	28	24	28	14	39	2	8	-	-	310	290	600	
April . .	17	15	24	20	39	31	80	66	27	16	6	13	9	8	4	3	8	11	2	4	7	6	8	4	26	15	24	11	29	20	25	25	23	35	12	19	2	6	-	-	292	262	554
Maj . . .	14	17	26	19	44	46	84	82	28	23	10	7	18	2	7	7	13	15	8	2	6	6	18	3	26	11	27	14	25	12	21	20	17	30	15	18	1	6	-	-	324	258	582
Juni . . .	19	16	11	12	34	33	64	61	16	19	9	7	4	6	5	7	15	9	6	6	5	4	12	5	22	18	24	18	29	16	27	12	18	27	17	22	1	8	-	-	274	245	519
Juli . . .	14	29	23	18	53	47	90	94	17	12	9	4	3	3	7	1	16	12	2	9	6	5	8	1	17	21	17	16	24	12	20	17	21	32	10	13	3	7	-	-	270	259	529
August .	21	21	24	23	47	41	92	85	16	12	6	5	3	5	-	8	7	13	6	4	7	4	8	2	12	8	22	15	23	17	29	17	16	28	10	17	1	8	-	-	258	248	506
Septbr. .	16	14	10	14	33	23	59	51	15	8	5	8	3	2	4	1	7	4	3	3	1	5	7	4	7	7	15	18	25	16	12	15	20	17	8	21	3	9	-	-	194	189	383
Oktober .	11	13	12	11	31	31	54	55	14	10	5	9	5	3	3	2	14	10	2	4	4	6	5	6	9	15	18	21	21	15	19	23	18	23	15	16	5	4	-	-	211	222	433
Novbr. .	19	13	17	8	46	31	82	52	15	15	3	6	4	2	3	4	10	9	2	3	3	2	6	6	20	15	19	16	26	15	24	22	17	27	16	36	-	10	-	-	250	240	490
Decbr. .	23	18	16	13	52	31	91	62	19	12	10	9	5	10	7	3	8	11	3	4	6	5	3	5	18	14	23	13	25	23	22	23	16	39	15	19	5	7	-	1	276	260	536
Tils. {	225	202	211	195	532	410	968	807	218	177	88	95	66	59	51	51	144	132	51	56	64	54	104	54	217	177	258	198	310	191	287	253	259	382	189	293	30	94	-	1	3304	3074	6378
	427		406		942		1775		395		183		125		102		276		107		118		158		394		456		501		540		641		482		124		1		6378		
Af 1000 Døde vare {	35.3	31.7	33.1	30.6	83.4	64.3	151.8	126.5	34.2	27.8	13.8	14.9	10.4	9.3	8.0	8.0	22.6	20.7	8.0	8.8	10.0	8.5	16.3	8.5	34.0	27.8	40.5	31.0	48.6	29.9	45.0	39.7	40.6	59.9	29.6	45.9	4.7	14.7	-	0.2	518.0	482.0	1000.0
	67.0		63.7		147.7		278.3		62.0		28.7		19.7		16.0		43.3		16.8		18.5		24.8		61.8		71.5		78.5		84.7		100.5		75.5		19.4		0.2	1000.0			

Tab. 5. Oversigt over epidemiske Sygdomstilfælde, anmeldte af Lægerne i (Morbidity épidémique d'après l'indication obligatoire des médecins).

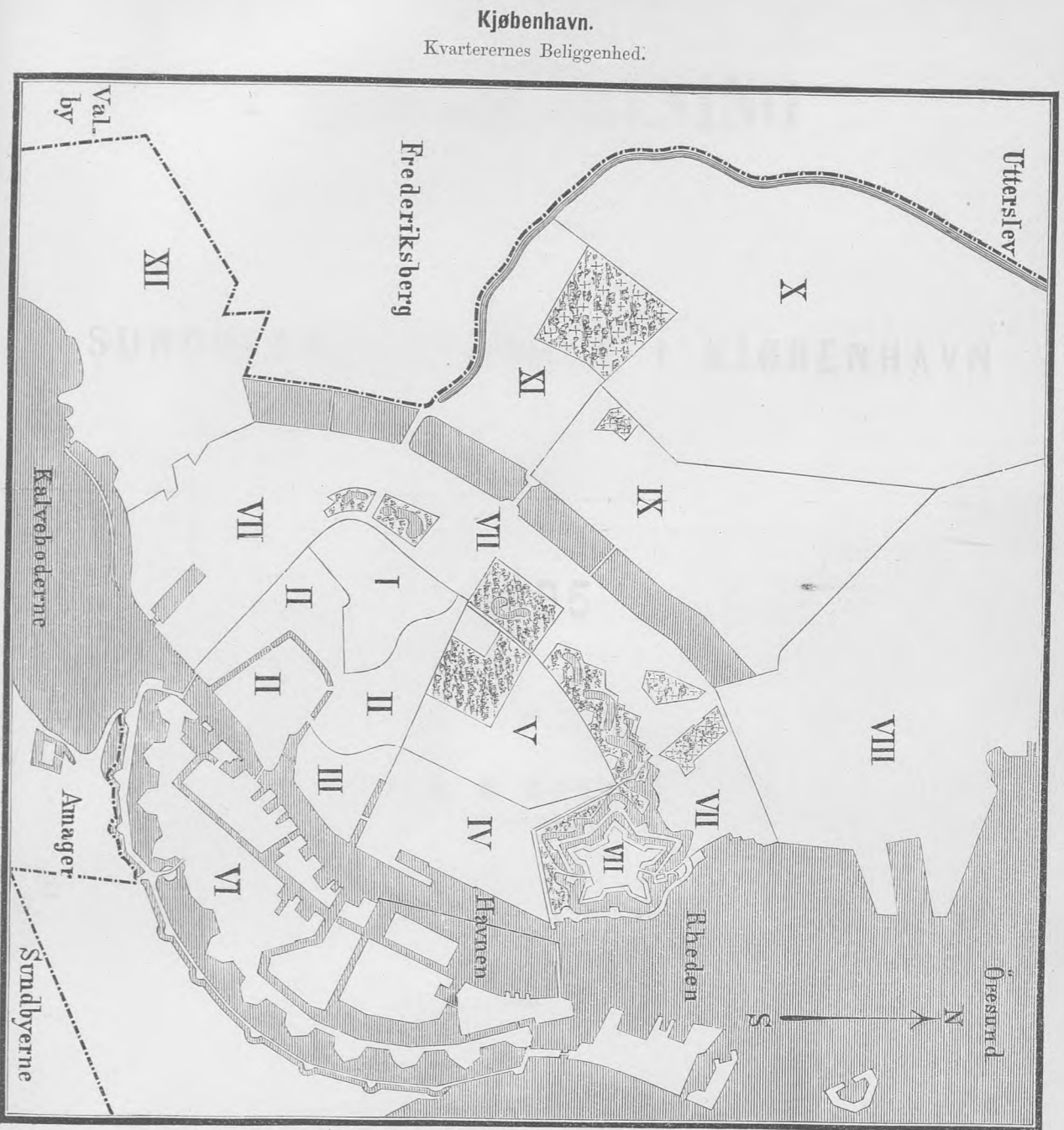
	Gamle Bys ældre Del 15,600 Indb.	Gamle Bys yngre Del 31,800 Indb.	Gammelholm 7,700 Indb.	Sct. Annæ Øster Kvarter 10,800 Indb.	Sct. Annæ Vester Kvarter 30,700 Indb.	Christianshavn 19,900 Indb.	Indenfor ældre Voldlinie La ville s. s. 116,500	Voldkvarteret 42,200 Indb.	Østerbro 22,500 Indb.	Blegdamskvarteret 53,800 Indb.	Nørrebro 23,400 Indb.	Blaagaardskvarteret 36,500 Indb.	Vesterbro 56,200 Indb.	Udenfor ældre Voldlinie Les faubourgs 214,100	Havnen og Rheden	Deraf behandlede paa Hospital		
																Paa civile Hospitaler	Paa Garnisonshosp.	Tilsammen
Morbi epidemici.																		
1. Variolæ	-	-	-	6	-	-	6	2	5	2	3	1	-	13	2	21	-	21
2. Dysenteria	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	4	6	-	6
3. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Febris typhoidea	17	20	8	10	32	26	113	38	27	34	12	40	91	242	7	219	9	228
6. Meningit. cerebrosp. epidem.	-	-	-	-	-	1	1	-	5	-	1	2	1	9	2	6	2	8
7. Diphtheritis	122	260	48	118	264	184	996	373	267	367	214	337	498	2056	72	1546	226	1772
8. Croup	8	26	-	2	17	8	61	18	22	28	24	26	36	154	-	162	-	162
9. Scarlatina	179	441	111	134	426	397	1688	656	699	401	727	877	3725	15	2608	162	2770	
10. Morbilli	195	338	67	88	464	551	1703	462	373	642	480	480	1036	3473	6	196	57	253
11. Influenza	523	838	238	395	690	553	3237	1323	763	829	466	914	1272	5567	44	182	94	276
12. Varicellæ	42	64	19	16	33	33	207	105	44	87	42	44	82	404	-	44	-	44
13. Tussis convulsiva	26	41	14	39	80	54	254	78	38	46	35	81	88	366	1	12	-	12
14. Angina parotidea	56	92	26	53	206	85	518	157	93	45	46	111	175	627	8	16	204	220
15. Febris intermittens	1	2	-	1	3	3	10	7	6	-	1	1	4	19	1	4	1	5
16. Febris puerperalis	1	5	2	4	25	14	51	11	7	13	5	9	19	64	-	54	2	56
17. Erysipelas	40	89	11	29	89	78	336	92	62	73	66	69	104	466	5	166	54	220
18. Febris rheumatica	53	111	21	41	106	70	402	106	86	76	86	107	158	619	16	239	71	310
19. Pneumonia crouposa	42	75	15	27	105	71	335	126	112	139	112	119	177	785	19	229	98	327
20. Tracheo-Bronchitis	410	803	244	367	1030	751	3605	1102	826	920	755	1137	1899	6639	64	55	153	208
21. Bronchopn. & Bronchit. cap.	60	108	16	45	130	106	465	159	138	157	162	223	323	1162	1	129	4	133
22. Angina tonsillaris	360	689	240	334	692	543	2858	1154	798	752	450	829	1189	5172	183	169	294	463
23. Cholérine & Catharr. int. ac.	279	510	141	177	440	532	2079	657	507	548	469	632	1085	3898	23	71	7	78
Summa morb. epidem.	2414	4512	1221	1886	4833	4060	18926	6626	4544	5457	3830	5889	9115	35461	473	6134	1438	7572
*)	155	142	159	175	157	204	162	157	202	164	164	161	162	166				
Alii morbi.																		
24. Gonorrhoea															1132	192	1324	
25. Ulcus venereum															142	6	148	
26. Syphilis acquisit. (e coit. imp.)															341	17	358	
27. Syphilis acquisit. (insons)															12	-	12	
28. Syphilis congenita															19	-	19	
29. Scabies															349	53	402	
30. Delirium tremens															312	2	314	
Summa summarum															8441	1708	10149	

*) Antal af Sygdomstilfælde paa 1000 af Befolkningen.

Kjøbenhavn i Aaret 1894, fordelt efter Alder, Køn, Maaneder og Lokaltet.

Fra 0—1 Aar	Fra 1—5 Aar	Fra 5—15 Aar	Fra 15—65 Aar		Over 65 Aar		Ialt Total	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Hele Aaret
			Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder														
-	2	3	9	7	-	-	21	13	6	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	21
-	-	-	4	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	24	96	127	113	-	2	362	1	8	10	7	48	63	47	31	52	28	44	23	362
-	2	4	4	2	-	-	12	-	1	1	3	1	4	1	1	-	-	-	-	12
49	663	1155	496	754	3	4	3124	281	233	317	293	275	276	260	209	209	262	252	257	3124
16	155	41	1	2	-	-	215	24	26	17	18	19	17	16	15	8	10	21	24	215
63	1400	2843	538	581	2	1	5428	912	783	666	588	436	472	324	239	265	259	240	244	5428
240	2648	2107	111	75	1	-	5182	31	50	160	453	671	763	531	276	356	582	694	615	5182
120	784	1237	2518	3640	166	383	8848	5020	819	347	199	103	84	35	32	171	302	711	1025	8848
42	232	313	18	6	-	-	611	81	121	89	71	53	38	13	9	11	27	44	54	611
113	343	149	4	11	-	1	621	63	51	30	57	35	55	72	47	37	31	67	76	621
2	147	632	275	96	-	1	1153	89	118	157	162	190	175	112	27	23	25	40	35	1153
-	-	4	7	15	1	3	30	5	3	2	2	2	3	2	1	-	3	1	6	30
-	-	-	-	115	-	-	115	14	10	16	10	7	11	10	5	8	8	9	7	115
19	24	87	254	365	16	42	807	69	63	54	57	66	70	62	57	77	75	87	70	807
-	20	152	512	338	9	6	1037	93	112	105	79	88	87	74	62	51	79	107	100	1037
59	166	200	435	188	35	56	1139	149	126	118	117	111	114	75	50	52	65	87	75	1139
1239	2703	1805	1667	2268	206	420	10308	1384	1219	1069	967	706	518	263	317	525	826	1137	1377	10308
497	554	175	126	153	42	81	1628	269	214	186	114	109	90	51	44	70	120	157	204	1628
80	1084	2997	1649	2350	15	38	8213	786	699	698	662	584	666	492	559	718	878	795	676	8213
1652	1041	546	957	1468	130	206	6000	333	319	300	368	410	560	919	1103	642	460	324	262	6000
4191	11992	14546	9712	12549	626	1244	54860	9617	4981	4342	4227	3915	4067	3359	3084	3281	4040	4817	5130	54860
-	1	6	2916	1122	6	-	4051	369	313	313	327	356	327	402	369	340	333	303	299	4051
-	-	-	581	75	2	-	658	68	72	59	55	52	48	41	53	72	51	45	42	658
-	-	1	756	322	2	-	1081	92	91	113	81	83	100	80	104	74	83	83	97	1081
-	5	6	6	19	-	-	36	2	1	1	5	2	4	6	2	-	7	4	2	36
56	2	3	-	-	-	-	61	6	7	3	4	5	6	6	9	6	1	6	2	61
23	115	234	259	130	3	3	767	91	73	71	81	90	67	32	24	45	63	89	41	767
-	-	-	433	19	2	-	454	38	33	28	56	46	33	45	32	33	41	31	38	454
4270	12115	14796	14663	14236	641	1247	61968	10283	5571	4930	4836	4549	4652	3971	3677	3851	4619	5378	5651	61968

Ville de Copenhague.
Situation des quartiers.

Tab. 6. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Quartierer i Aaret 1894.

Kjøbenhavn. Ville de Copenhague.	Befolkning. Population										af 1000 Individer døde i 1894	af alle Døds-årsager tilsammen	Areal i Tdr. Land	
	Beregnet 1. Juli 1894	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Behoel- ses- tæthed: paa 100 □ Al. Ehtagemaal boede	af epi- demiske Sygdomme	af alle Døds- årsager tilsammen				Areal i Tdr. Land
			0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar							
Hele Byen. Total	331300	100.0	2.6	9.3	18.7	64.2	4.8	1.7	6.0	19.3 *)	4050			
Rhed og Havn (da rade et le port) incl.														
Quartiers														
Kvartier I. Gamle Bys ældre Del	15600	4.7	1.5	6.3	15.4	69.6	6.9	1.3	4.3	16.2	440			
II. Gamle Bys yngre Del	31800	9.6	1.7	6.8	15.7	68.9	6.7	1.3	4.9	18.9				
III. Gammelholm	7700	2.3	1.7	6.0	14.6	72.5	4.9	1.1	3.5	12.9	1840			
IV. St. Anne Øster	10800	3.3	1.8	5.2	13.7	73.3	5.9	0.9	3.8	15.5				
V. St. Anne Vester	30700	9.3	2.4	8.9	17.8	65.6	5.2	2.1	5.4	20.2	760			
VI. Christianshavn	19900	6.0	2.4	9.0	19.7	64.4	4.4	1.7	7.8	20.1				
Indenfor gamle Voldlinie. La ville	116500	35.2	1.9	7.4	16.4	68.4	6.5	1.4	5.3	18.4	1200			
Quartiers														
Kvartier VII. Voldkvarteret	42200	12.7	2.0	7.3	15.7	69.6	4.7	1.5	3.3	12.0	610			
VIII. Østerbro	22500	6.8	2.7	10.9	21.7	60.6	3.8	1.6	6.2	16.9				
IX. Blegdam	33300	10.1	3.2	11.3	20.1	61.3	3.9	1.9	6.7	18.9	1840			
X. Nørrebro	23400	7.1	3.6	12.9	23.1	53.7	6.6	2.4	8.2	26.6				
XI. Blaagaard	36500	11.0	3.2	10.7	21.8	59.8	4.3	2.5	7.6	21.7	400			
XII. Vesterbro	56200	17.0	3.3	11.7	20.8	60.5	3.5	1.9	6.9	19.1				
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs	214100	64.6	3.0	10.6	20.1	61.7	4.4	1.9	6.4	18.7	2850			
	Calculée le 1. Juillet 1894.	Proportion pour 100	Proportion pour 100 par âge					Densité de la population (habitants par 40 mètres carrés de l'aire des logemens)	Mortalité de l'an 1894 sur 1000 habitants	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie		

Kvartier I.: St. Peders, Bispegårdens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvartier.
 Kvartier II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsbols, Raadhusets, Kalvebodernes, Plestrettes, Hovedvægens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snaarens Kvartier.
 Kvartier III.: Gammelholms Rode.
 Kvartier IV.: Nyhavns, Marmorparkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
 Kvartier V.: Gothersgades, Trimmerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nyboders Rode samt Nyboder.
 Kvartier VI.: Frederiks Kirkes, Presters Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode.
 Kvartier VII.: Tivolis Rode, Revendloysgades, Vandværkets, Østredsparkens, Pøhlingsøens, Frederiksborregades, Kommunehospitalets, Østervolds Kvartier.
 Kvartier VIII.: Østerbros, Kalkbrønderiets, Øresunds, St Jacobs og Strandvegens Rode.
 Kvartier IX.: Ravnshors, St. Hans og Blegdams Rode.
 Kvartier X.: Havremankens, Løvsøens og Fælled Rode.
 Kvartier XI.: Blaagårds og Kirkegårds Rode.
 Kvartier XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Istedgades, Sorte Hests, Engshavevejs, St. Matthæus, Vesterfælled og Kvægtorvets Rode.

*) I hele Byens Dødelighed ere indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Y compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

FOR

1895

AF

E. M. HOFF,
kst. Stadslæge.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1896.

Ifølge Folketællingen den 1. Februar 1895 udgjorde Københavns Befolkning da 333714 Individuer. — Ifølge Meddelelse fra Kommunens statistiske Kontor maa Aarets Gennemsnitsfolketal anslaaes til c. 336000 (335700).

I Løbet af 1896 er der i det hele fra praktiserende Læger anmeldt 57764 Sygdomstilfælde paa Stadens Grund, deraf 50981 Tilfælde af egenlig epidemiske Sygdomme. *Morbiditetskvoienten* for disse Sygdomme bliver herefter 152 p. M., altsaa ikke saa lidt lavere end i de nærmest forudgaaende Aar siden 1888.

	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	39350	32594	150
1878	38433	31259	140
1879	55144	47238	203
1880	48352	40239	168
1881	48445	39505	158
1882	55029	46195	181
1883	49290	39221	142
1884	57878	47285	173
1885	47499	36775	129
1886	54971	44359	153
1887	59889	50603	171
1888	49807	41354	136
1889	66396	58376	189
1890	61894	54142	172
1891	75005	67708	212
1892	60626	53371	165
1893	65893	58191	178
1894	61918	54860	165
1895	57764	50981	152

Det gennemsnitlige Antal pr. Dag af anmeldte Sygdomstilfælde var som sædvanlig størst i Vintermaanederne, kulminerede i Marts med 427, hvilket høje Tal skyldes en Opblussen af Influenza (paa hvilken Sygdom de 304 Tilfælde falde) dalede derefter jævnt til et Minimum i August, 79, for siden atter at stige jævnt mod Aarets Slutning indtil 119 i December Maaned.

	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Septbr.	Oktr.	Novbr.	Decbr.
Gennemsnitligt dagligt Antal Sygdomstilfælde	165	157	427	141	103	102	81	79	96	98	105	119

Indenfor Stadens enkelte Kvarterer viste den epidemiske Sygelighed en ret vekslende Udbredelse, som det fremgaar af følgende Oversigt, i hvilken ligeledes Tallene for Dødeligheden af epidemiske Sygdomme findes optaget.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Af 1000 Beboere vare:	Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster	St. Annæ Vester	Christians- havn	Voldkvarter	Østerbro	Blegdam	Nørrebro	Blaagaard	Vesterbro
Syge	95	97	132	114	117	145	99	153	103	107	105	110
Døde	3.5	4.2	2.8	3.8	4.8	7.0	2.9	5.6	6.7	7.4	6.4	6.4

(I foranstaaende Oversigt over Sygeligheden ere Influenzatilfældene, hvis For-
deling paa Byens Kvarterer ikke opgives af Lægerne, ikke medregnede).

For hele Staden bliver Dødeligheden af epidemiske Sygdomme (Influenza ikke medregnet) 1796, $\varnothing$: 5.4 paa 1000 Beboere, Dødeligheden af alle Dødsårsager tilsammen $\varnothing$: 6163, 18.4 paa 1000; fradraget udenbys Personer, der ere døde paa Stadens Hospitaler (107) bliver Dødelighedskvotienten 18 p. m., $\varnothing$: lavere end noget tidligere Aar, om hvilket Oplysning foreligger.

I efterfølgende Tab. 5 gives en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme fordelt efter Byens hygiejniske Kvarterer (med Hensyn til hvis Beliggenhed og Udstrækning vedføjede Kort samt Noten til Tab. 6 giver fornøden Oplysning). Tab. 1—4 indeholde Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfalds Fordeling paa Aldersklasser, Maaneder, Bydele m. m., og Tab. 6. viser de enkelte Kvarterers Dødelighed i Forhold til Folkemængde og dennes For-
deling paa Aldersklasser. — I Tab. 6 saavel som i andre Opgørelser, i hvilke Folke-
tallet for enkelte Aldersklasser er benyttet, er det Resultatet af Folketællingen d. 1. Febr. 1895, der er lagt til Grund. (Kun ved Beregning af Aarets summariske Dødelighedskvotient og de enkelte Sygdommes Sygelighedskvotient er den til 1. Juli 1895 kalkulerede Middelfolkning for Aaret benyttet).

Angaaende de enkelte epidemiske Sygdommes Optraeden i Aarets Løb bemærkes ud over det i Tabellerne oplyste følgende:

Kopper (Variolæ) viste sig ikke i Aarets Løb.

Af **Blodgang** (Dysenteria) anmeldtes i August 3 Tilfælde fra Skib. Alle 3 Patienter indlagdes i Øresundshospitalet, den ene af dem døde; blandt Stadens Befolkning forekom ikke noget Tilfælde.

Kolera (Cholera asiatica) og **Plettyfus** (Typhus exanthematicus) optraadte ikke.

Af **tyfoid Feber** (Febris typhoidea) anmeldtes et betydelig større Antal Tilfælde end det foregaaende Aar, ialt 623, svarende til 1.8‰ af Befolkningen, der døde 56, svarende til 9.0‰ af de angrebne. For de sidste 10 Aar stiller Forholdet med Hensyn til den relative Sygelighed og Dødelighed af tyfoid Feber — alle udenbys bosatte medregnede — sig saaledes:

	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895.
Syge af Fb. typh. ‰ af Befolkn.	1.9	1.6	1.7	2.9	1.0	0.9	0.8	0.8	1.1	1.8
Døde af Fb. typh. ‰ af Syge	6.9	6.3	7.3	6.1	8.2	9.3	8.4	9.8	6.0	9.0

Sygdommen optraadte med det mindste Antal Tilfælde i Marts (7), det største Antal i Juni (196), havde igen et mindre Maksimum i Oktober, men var iøvrigt nogenlunde fordelt over hele Aaret; naar undtages en noget hyppigere Forekomst i St. Annæ Vester Kvarter, hvorfra ialt anmeldtes 111 Tilfælde svarende til 3.6 ‰ af Befolkningen, vare Tilfældene iøvrigt jævnt spredte over alle Byens Kvarterer (Tab. 5); 12 Tilfælde anmeldtes fra Skibe paa Reden og i Havnen.

Af **epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse** (Meningitis cerebro-spinalis epidemica) forekom 16 sporadiske Tilfælde.

For **Ondartet Halsssyge** (Diphtheritis) og **Strubehoste** (Croup) var den ogsaa andensteds paaviste Nedgang i Sygdommens Udbredelse her i Staden iøjnefaldende, Sygelighedskvotienten mindre end i noget foregaaende Aar siden 1885 og ligeledes Epidemiens Intensitet stærkt aftagen. Fra hele Staden anmeldtes i 1895 1710 Tilfælde af Difteri og 195 af Krup med henholdsvis 81 og 33 Dødsfald; 642 (636+6) Tilfælde med (4 + 0) Dødsfald forekom hos Personer over 15 Aar; 1026 Tilfælde behandledes paa Byens Epidemihospitaler, 17 Tilfælde paa Militærhospitaler; fra Havnen og Reden meldtes 10 Tilfælde. Nedgangen i Antallet af anmeldte Tilfælde fortsattes jævnt i Aarets Løb fra 270 i Januar til 110 i August; derefter steg Antallet atter noget mod Aarets Slutning (155 i December). Ogsaa Dødelighedskvotienten viser sig som anført lav, lavere end noget Aar i det nærmest foregaaende Decennium. (Kun 1 Dødsfald falder paa Udenbys hjemmehørende — se Anm. Side 9).

	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895.
<i>Syge af Dift. & Croup</i>											
‰ af Befolkn.	3.5	6.3	8.3	9.8	11.2	14.1	12.8	11.2	9.6	10.1	5.7
<i>Døde D. & C.</i>											
‰ af Syge	16.4	15.6	14.5	11.5	11.5	11.3	12.7	11.5	10.3	9.6	6.0

Skarlagensfeber (Scarlatina), der i 1893—94 havde en epidemisk Udbredelse med Kulmination i Januar 1894 (912 Tilf.) anmeldtes i 1895 kun med ialt 1843 Tilfælde; i Januar 229 Tilfælde, derefter jævn Nedgang i Antallet indtil August, 99 Tilfælde; mod Aarets Slutning mellem 110 og 120 Tilfælde maanedlig; af de anmeldte vare 370 over 15 Aar. Af Skarlagensfeber døde 70 Personer. Sygelighedskvotienten bliver herefter 5.5 ‰ med en Dødelighed af kun 3.8 ‰; af Angrebne over 15 Aar døde 9, o: 2.4 ‰.

Af **Mæslinger** (Morbilli) anmeldtes i Aarets Løb kun 2273 Tilfælde, altsaa betydelig færre end i 1894. Medens der i Januar anmeldtes 732, tog Tilfældenes Antal hurtigt af; i Aarets første Kvartal noteredes ialt 1568 Tilfælde, i andet Kvartal 616, i tredje Kvartal 78 og fjerde Kvartal ialt 11 Tilfælde. Epidemien fra 1894 var altsaa hermed ophørt efter nogenlunde ligeligt at have hjemsogt alle Byens Dele. Ialt var Dødeligheden kun ringe, 2.2 ‰, (i Byens centrale Dele, indenfor Voldlinien 0.8 ‰ udenfor Voldlinien 2.9 ‰); i 1894, da Epidemien kulminerede, var Dødeligheden 2.8 ‰, og Epidemien maa saaledes i det hele siges at have været usædvanlig mild.

La Grippe (Influenza), der i Aarets to første Maaneder ikke forekom videre hyppigt, anmeldtes i Marts Maaned pludselig med et saa betydeligt Antal Tilfælde, at kun Eksplosionerne i December 1889 og December 1891 have større Maanedstal af sygemeldte; der anmeldtes i Marts ialt 9413 Tilfælde, men Epidemien tog hurtigt af og maa allerede medio April betragtes som afsluttet. Først hen mod Aarets Slutning voksede Antallet af anmeldte atter noget. I hele Aarets Løb anmeldtes 13563 Tilfælde med 131 Dødsfald svarende til en relativ Dødelighed af næppe 1 pCt. Som sædvanlig leverede Aldersklasserne over 15 Aar absolut og relativt det største Antal angrebne; Dødelighedskvotienten var for samtlige Aldersklasser mellem 1 og 65 Aar næppe 0.5 ‰ for Aldersklasserne over 65 Aar derimod mellem 9 og 10 ‰.

	0—1 Aar	1—5 Aar	5—15 Aar	15—65 Aar		over 65 Aar		Ialt
				Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	
Anmeldte Sygdomstilf. ‰ af Befolkn.	16.2	31.3	29.3	43.8	47.6	40.2	46.4	40.6
Indtrufne Dødsfald, ‰ af Syge	3.6	0.5	0.0	0.5	0.5	9.7	9.4	1.0

Nedenstaaende tabellariske Oversigt viser den Andel Syge og Døde i de forskellige Aldersklasser have haft i det samlede Antal Syge og Døde i Aarene 1890—1895:

Influenza.

		1890		1891		1892		1893		1894		1895	
		Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde	Syge	Døde
0—1 Aar		1.0		1.5		2.1		1.1		1.4		1.0	
			14.1		6.8		7.7		11.5		8.1		3.8
1—5 Aar		7.7		9.5		10.7		8.6		8.9		6.5	
			8.2		5.1		5.7		5.3		0.7		3.1
5—15 Aar		20.7		14.3		13.7		16.1		14.0		13.8	
			1.2		0.5		2.4		2.7		0.0		0.0
15—65 Aar	Mænd	30.3		28.2		26.7		28.3		28.4		31.0	
			16.5		14.2		12.4		14.2		14.0		14.5
Kvinder		37.8		40.9		40.5		40.8		41.1		42.0	
			21.2		18.7		13.9		9.7		16.9		22.9
over 65 Aar	Mænd	0.9		1.9		1.8		1.6		1.9		1.8	
			14.1		20.3		17.7		20.4		23.5		18.3
Kvinder		1.6		3.7		4.5		3.5		4.3		3.9	
			24.7		34.4		40.2		36.3		36.8		37.4
		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Akut Tarmkatarrh, (Catarrhus intestinalis acutus, Cholera nostras) havde lige-
som i 1894 ikke nogen betydelig Udbredelse. Ialt anmeldtes 6985 Tilfælde, jævnt
fordelte paa alle Dele af Byen. Morbiditetskvotienten bliver altsaa 20.8 p. m. mod
18.1 p. m. det foregaaende Aar. Som sædvanlig kulminerede Sygdommen i August og
September; det største Maanedstal, 1102, falder paa September, det største Ugetal, 314,
paa sidste Uge i August Maaned; men Sygdommens Opblussen i Eftersommersæsonen
var dog langt fra saa udtalt som i de Aar, i hvilke Sygdommen optræder med større
Udbredelse. Ialt døde 382 Personer af akut Tarmkatarrh, d. v. s. næppe 5.5‰ af
samtlige angrebne; det overvejende Kontingent af døde, 354 af 382, leveredes som
sædvanlig af Aldersklassen under 1 Aar, i hvilken ogsaa Morbiditeten var forholdsvis
betydelig, 195.7‰ mod 20.8‰ for samtlige Aldersklasser; for Aldersklassen under 1
Aar bliver den relative Dødelighed omtrent som det foregaaende Aar nemlig 20.7‰.
Af samtlige Dødsfald indtraf 192 i Maanederne Juli, August og September. — For-
holdet mellem Syge og Døde i samtlige Aldersklasser og i Aldersklassen 0—1 Aar for
de sidste 10 Aars vedkommende fremgaar af efterfølgende Tabel:

Cholérine & Catarrhus intestinalis acutus.

	Alle Aldersklasser				0—1 Aar				
	Syge		Døde		Syge		Døde		
	Ialt	% af Befolkn.	Ialt	% af Syge	Ialt	% af Syge	Ialt	% af Syge 0—1 Aar	% af alle Døde
1886	10422	36.0	616	5.9	2404	23.1	537	22.3	87.2
1887	7108	24.1	412	5.8	1579	22.2	379	24.0	92.0
1888	7529	24.8	473	6.3	1916	25.4	422	22.0	89.2
1889	10927	35.4	590	5.4	2423	22.2	513	21.2	86.9
1890	7640	24.8	431	5.6	1843	24.1	376	20.4	87.2
1891	7260	22.8	444	6.1	1845	25.4	386	20.9	86.9
1892	8706	27.0	375	4.3	1885	21.6	333	17.6	88.8
1893	10747	32.9	673	6.3	2692	21.5	612	22.7	90.9
1894	6000	18.1	382	6.4	1652	27.5	340	20.6	89.0
1895	6985	20.8	382	5.5	1711	24.5	354	20.7	92.7

Om de meteorologiske Forhold i 1895 findes Oplysning i nedenstaaende Tabel og Oversigt, der som sædvanligt skyldes det meteorologiske Instituts Velvilje. Nærmere Detailler for de enkelte Uger findes i den „Ugentlige Oversigt“.

Meteorologiske Data ved Kjøbenhavn (Meteorologisk Institut) i 1895.

1895.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktober	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	÷1.1	÷5.4	0.6	6.5	12.0	15.0	15.8	16.2	13.8	8.0	5.1	0.8	7.8
Middelfugtighedsgrad i pCt.	83	82	86	76	75	66	73	78	80	79	82	83	79
Middellufttr. v. Havet og 15.° (Mill.)	756.0	762.0	754.7	759.6	764.2	762.6	757.1	759.0	764.6	755.4	764.0	756.7	759.7
Nedbør (Mill.)	23.5	21.4	39.2	20.5	43.6	45.3	106.9	82.2	11.2	73.8	69.9	74.5	612.0
Dage med Nedbør	22	15	20	13	12	11	21	19	10	23	12	18	196
” ” Sne	22	15	8	2	-	-	-	-	-	-	2	13	62
” ” Hagl	-	-	-	3	-	-	-	-	-	2	-	2	7
” ” Torden	-	-	-	-	-	3	6	-	-	-	1	1	11
” ” Storm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Januar blev kold med nordlige til østlige Vinde og temmelig lidt Nedbør. Februar var usædvanlig kold med nordlige Vinde og temmelig lidt Nedbør. Marts blev temmelig

kold med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. *April* var mild med variable Vinde og omtrent normal Nedbør. *Maj* blev meget varm med variable, overvejende østlige Vinde og temmelig rigelig Nedbør. *Juni* blev temmelig mild med vestlige til nordlige Vinde og omtrent normal Nedbør. *Juli* blev forholdsvis kold med vestlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *August* fik omtrent normal Varme, vestlige til sydlige Vinde og rigelig Nedbør. *September* blev mild med vestlige til nordlige Vinde og meget ringe Nedbør. *Oktober* blev temmelig kold med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. *November* blev mild med vestlige til sydlige Vinde og rigelig Nedbør. *December* fik normal Varme med variable Vinde og stor Nedbør. *Aaret* blev temmelig koldt med vestlige Vinde og rigelig Nedbør.

Af veneriske Sygdomme (Gonorrhoea, Ulcus venereum, Syphilis) anmeldtes i 1895 ialt 5747 Tilfælde mod 5887 i 1894 og 6093 i 1893; den ikke betydelige Nedgang falder væsentlig paa Gonorreen, af hvilken der anmeldtes 3976 mod 4051 i 1894 og 4413 i 1893 og Ulcus vener., hvoraf 440 Tilfælde anmeldtes i 1895 mod 658 i 1894, 640 i 1893 og 778 i 1892, medens derimod Syphilis e coitu imp. viser en ikke ubetydelig Stigning fra 807 i 1892 til henholdsvis 973 og 1081 i 1893 og 1894 og 1239 i 1895. — Paa Hospitalerne behandledes i 1885 1230 Tilfælde af Gonorrhoea, 53 Tilfælde af Ulcus vener. og 469 Tilfælde af Syphilis (e. c. i). Af Syphilis insons anmeldtes i 1895 33 Tilfælde og af Syphilis congenita 59 Tilfælde. — Mortalitetstabellen har i 1895 26 Dødsfald af Syphilis, deraf 23 Tilfælde af Syphilis congenita, (21 hos Børn i første Leveaar).

Fnat (Scabies) 600 Tilfælde, 298 fra civile og 55 fra militære Hospitaler.

Alkoholisme. Af Delir. trem. anmeldtes 436 Tilfælde (deraf 33 Kvinder) — Alkoholisme findes i 35 Tilfælde opført som Dødsarsag.

Med Hensyn til Mortalitetstabellens Nr. 93, *Nephritis albuminosa*, bemærkes, at medens for Kjøbenhavns Vedkommende indtil 1892 incl. alle Tilfælde af akut og kronisk Nyresygdom indregistredes under denne Rubrik, er i Aarene 1893, 1894 og 1895 kun saadanne Dødsfald indførte herunder, som paa Dødsattesten udtrykkelig vare betegnede som saadanne, hvorimod andre Tilfælde af Nyrebetændelse have fundet Plads under andre af Mortalitetstabellens Rubriker (særlig Nr. 99). — I Henhold til det kgl. Sundhedskollegiums Anvisning af 25. April 1896 vil for Fremtiden Diagnosen Nr. 93 *Nephritis albuminosa* være at forandre til *Nephritis acuta & chronica*, og følgelig ligesom før 1893 ethvert Tilfælde af Nyrebetændelse blive opført herunder.

Ifølge de fra Kjøbenhavns Politi modtagne Optællinger af de ugenlig fra Kirkebetjentene fremkomne Lister fandtes *Antallet af levendefødte Børn* i 1895 at beløbe sig til 10135, $\varnothing$: 30.19 pro mille af Befolkningen.

Af de levendefødte Børn vare 5177 af Mandkøn og 4958 af Kvindekøn, henholdsvis 51.2% og 48.8% af det samlede Antal; 7861 vare ægtefødte, 2274 fødte udenfor Ægteskab, $\varnothing$: henholdsvis 77.6% og 22.4% af det samlede Antal fødte. Gennemsnitlig fødtes der om Dagen henved 28 Børn (27.8) altsaa omtrent et lignende

Antal som i de nærmest foregaaende Aar. Foruden de foranførte 10135 levendefødte Børn kom 229 *dødfødte Børn* til Verden, 132 af Mandkøn 97 af Kvindkøn, 178 ægtefødte, 51 uægtefødte. Forskellen mellem levendefødte og dødfødte Børns Forhold overfor Køn og Legitimitet fremgaar af hosstaaende Sammenstilling.

Efterfølgende Tabel viser Antallet af Vielser, Fødsler og Dødfødsler fordelte efter Maaneder i 1895 samt Gennemsnitsantallet af Ægteskaber, Fødsler og Dødfødsler pr. Dag for hver af Aarets Maaneder.

1895	Ægte- skaber		Levendefødte										Dødfødte									
			Mandkøn				Kvindkøn				Ægte- fødte		Uægte- fødte		Tilsammen		Legiti- mitet		Køn		Til- sammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
	Januar . .	144	4.6	384	103	487	15.7	353	103	456	14.7	737	23.8	206	6.6	943	30.4	25	5	13	17	30
Februar . .	158	5.6	313	100	413	14.8	305	99	404	14.4	618	22.1	199	7.1	817	29.2	16	5	12	8	21	0.8
Marts . . .	155	5.0	362	93	455	14.7	343	85	428	13.8	705	22.7	178	5.7	883	28.5	11	3	8	6	14	0.5
April . . .	235	7.8	327	110	437	14.6	320	94	414	13.8	647	21.8	204	6.8	851	28.4	15	5	13	7	20	0.7
Maj	294	9.5	339	120	459	14.8	293	85	378	12.2	652	20.4	205	6.6	837	27.0	14	4	10	8	18	0.6
Juni	202	6.7	317	95	412	13.7	320	77	397	13.2	637	21.2	172	5.7	809	27.0	11	4	7	8	15	0.5
Juli	205	6.6	301	86	387	12.5	307	96	403	13.0	608	19.3	182	5.9	790	25.5	16	11	17	10	27	0.9
August . .	200	6.5	330	95	425	13.7	354	84	438	14.1	684	22.1	179	5.8	863	27.8	7	2	6	3	9	0.0
Septbr. . .	210	7.0	331	108	439	14.6	346	87	433	14.4	677	22.6	195	6.5	872	29.1	18	-	8	10	18	0.6
Oktober . .	283	9.1	331	99	430	13.9	341	92	433	14.0	672	21.7	191	6.2	863	27.9	15	4	11	8	19	0.6
Novbr. . . .	311	10.4	329	91	420	14.0	294	84	378	12.6	623	20.8	175	5.8	798	26.6	12	4	11	5	16	0.5
Decbr. . . .	268	8.6	319	94	413	13.3	302	94	396	12.8	621	20.0	188	6.1	809	26.1	18	4	15	7	22	0.7
Ialt	2665	7.3	2983	1194	5177	14.2	3878	1080	4958	13.6	7861	21.5	2274	6.2	10135	27.8	178	51	132	97	229	0.6

Ægteskaberne falde som sædvanligt betydelig hyppigere i Maj og navnlig November end i Aarets øvrige Maaneder. Af det samlede Antal Vielser falde 17.1% paa 1ste Kvartal, 27.4% paa 2det, 23.1% paa 3die og 32.4% paa 4de Kvartal.

I Aaret 1895 afgik 6163 Individuer ved Døden. I Forhold til den for Aarets Midte beregnede Folkemængde, 335700, faas herved en *Dødelighed* af 18.4 pro mille, der er den laveste hidtil noterede Aarskvotient for Hovedstadens Dødelighed. I det samlede Antal Dødsfald er indbefattet 107 Personer, som ikke henhørte til Stadens Befolkning, men midlertidig vare indlagte til Behandling paa Byens Hospitaler og der afgik ved Døden. Fraregnes dette Antal, saa at Hensyn kun tages til Stadens virkelige Befolkning, reduceres Dødsfaldenes Antal til 6056 og *Dødelighedskvotienten til 18.0 pro mille.**) — For hele Aaret bliver den daglige Gennemsnitsdødelighed circa 17, for Aarets 1ste Kvartal ca. 19, 2det Kvartal ca. 18, 3dje og 4de Kvartal 15, for Maaneden

*) Med Hensyn til den ikke ubetydelige Nedgang i Antallet af udenbys hjemmehørende Døde bemærkes, at medens Kjøbenhavns Amts nu nedlagte Sygehus i Rymsgade, der laa paa Stadens Grund, tidligere modtog epidemiske Syge fra Amtet, indlægges disse nu paa Amtets ny opførte Sygehus paa Bergersvej i Frederiksberg Kommune. Paa Amtssygehuset i Rymsgade døde i Aarene 1889—1893 gennemsnitlig 102 Patienter om Aaret, i 1894 (indtil 1. November) 61; af de paa den til Sygehuset paa Bergersvej hørende Epidemifdeling i 1894 og 1895 indlagte Patienter døde henholdsvis 23 og 44 (paa Sygehusets almindelige Afdeling henholdsvis 92 og 71).

med højeste Dødelighed (Marts 726) ca. 23 og for Maanedene med lavest Dødelighed (November 437) ca. 15 Dødsfald om Dagen.

Af spæde Børn under 1 Aar døde 1835 eller godt 18 % af samtlige levende-fødte; det foregaaende Tiaars Gennemsnit er 19.5 %. Den procentvise Fordeling af Dødeligheden paa de forskellige Aldersklasser, sammenlignet med de tilsvarende Forhold i de nærmest forudgaaende Aar, fremgaar iøvrigt af nedenstaaende tabellariske Oversigt.

	0—1 Aar	1—4	5—14	15—64	65 og derover	
1890.	29.5	15.8	6.0	31.4	18.1	100
1891.	26.6	13.5	5.2	32.6	21.9	100
1892.	28.2	15.1	4.7	32.4	19.6	100
1893.	32.3	12.3	5.0	31.6	18.1	100
1894.	27.8	12.6	6.0	34.0	19.6	100
1895.	29.8	10.4	4.3	35.5	20.0	100

Fødselsoverskuddet, $\varnothing$: Forskellen i Antal mellem de i Aarets Løb fødte og døde udgjorde 4079, er altsaa fremdeles i tiltagende, men dog langt fra saa stort som i 1885 da det udgjorde 5501.

Aar	Beregnet Folke-mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)						
		Ialt	p. m. af Befolkningen	Ialt	p. m. af Befolkningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolkningen	I Aldersklassen 0—1 Aar			Uægtefødte	
						Ialt	p. c. af alle Levende-fødte			Ialt	p. c. af Levende-fødte	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af alle Dødsfald i Aar
1877 .	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80
1878 .	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82
1879 .	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11
1880 .	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98
1881 .	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30
1882 .	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.85
1883 .	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15
1884 .	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01
1885 .	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95
1886 .	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.13	2431	22.41	36.30	774	31.84
1887 .	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81
1888 .	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96
1889 .	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40
1890 .	314600	2698	8.58	10464	33.29	2013	19.24	6694	21.28	1978	18.90	29.55	637	32.20
1891 .	319000	2541	7.97	10330	32.28	2054	19.88	7004	21.96	1865	18.05	26.63	576	30.88
1892 .	323000	2412	7.47	9934	30.76	2062	20.75	6602	20.44	1860	18.72	28.17	530	28.49
1893 .	327000	2660	8.13	10100	30.89	2211	21.89	6849	20.94	2214	21.92	32.33	661	29.86
1894 .	331300	2507	7.57	10064	30.38	2217	22.03	6378	19.25	1775	17.64	27.83	562	31.67
1895 .	335700	2665	7.94	10135	30.19	2274	22.44	6163	18.35	1835	18.11	29.77	585	31.88

For en Række udenlandske Byer findes nedenfor en Sammenstilling af Fødslerne og Dødsfaldenes relative Hyppighed i 1895. Med enkelte Undtagelser ere Oplysningerne hentede fra „Annual Summary of births, deaths and causes of death in London and other great towns 1895“, offentliggjort af „Registrar General“.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Gøteborg	29.4	16.3	Edinburg	27.1	20.7
Christiana	—	16.9	Paris	24.0	21.3
Stockholm	26.8	17.0	Wien	30.4	23.1
Amsterdam	31.2	17.4	New York	—	23.3
Kjøbenhavn	30.2	18.4	Glasgow	32.9	23.5
Hamborg	34.7	19.3	München	34.6	26.0
Berlin	26.0	19.4	Buda-Pesth	37.1	26.0
Rotterdam	35.0	19.5	Dublin	28.8	27.9
Bryssel	24.2	19.8	St. Petersborg	31.3	28.8
London	30.5	19.8	Triest	31.1	30.2
Rom	24.8	20.6	Moskow	—	35.6

Paa *Hospitalerne* i Kjøbenhavn døde ialt 2029 Individder, o: 33 % af det samlede Antal Dødsfald.

Paa Epidemihospitalerne indtraf 190 Dødsfald mod henholdsvis 370, 300, 364 og 420 i de nærmest foregaaende Aar; paa Kommunehospitalet døde 851, paa Frederiks Hospital 247, paa Fødsels- og Plejestiftelsen 59 (deraf 52 spæde Børn), paa St. Johannes Stiftelsen 294, paa Vestre Hospital 0, paa Garnisonssygehuset 37, paa Dronning Louises Børnehospital 82, paa St. Josephs Hospital 77, paa Almindelig Hospital 159 og paa Ladegaardens Sygeafdeling 33.

Mediko-legale Dødsattester, som skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelige Hændelser samt over Personer der findes døde, ere i 1895 indkomne i et Antal af 242, lidt mere end i det nærmest foregaaende Aar. Af 133 Selvmord fuldbyrdedes 101 af Mænd, 32 af Kvinder; 10 (4 Mænd, 6 Kvinder) aflivede sig ved Drukning, 101 (81 og 20) ved Hængning, 7 (alle Mænd) ved Skydning, 8 (5 og 3) ved Gift, 6 (3 og 3) ved Nedstyrtning og 1 Mand ved Snitsaar.

Ved Drab omkom 4 Personer, foruden at der i Aarets Løb ere fundne nogle Lig af nyfødte Børn, der sandsynligvis ere omkomne paa samme Maade. Ved ulykkelig Hændelse omkom 88 Personer, 72 Mænd og 16 Kvinder; der er imidlertid kun udstedt mediko-legale Attester i Anledning af 70 saadanne Dødsfald, idet adskillige først efter flere Dages Forløb ere afgaaede ved Døden paa Hospitalerne. Endelig udstedtes der mediko-legale Attester over 36 Personer, der ere fundne døde og heraf 9 over vitterlige *Drankere* eller Individder, der vides at have været under stærk Paavirkning af Spiritus.

Dødfødte i Staden Kjøbenhavn i Aaret 1895.

Fostrets Modenheds Grad								Med Tegn til Forraadnelse	Fødselen fuldførtes ved								Totalsum af dødf. Børn					
for tidlig født				Fuldbaaret					Na- turen	Instru- menter		Ven- ding		Frem- træk- ning		Ægte		Uægte		Til- sam- men		
Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.			
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.				
46	31	19	15	56	45	11	6	95	83	68	15	8	13	8	21	13	102	76	30	21	229	

Af ovenstaaende Oplysninger om 229 Dødfødsler i 1895 fremgaar, at 118 (101 ægte, 17 uægte) Fostre vare fuldbaarne, 111 (77 ægte, 34 uægte) ufuldbaarne. Af Mandkøn fødtes 132, af Kvindekøn 97, men af de fuldbaarne Fostre vare 67 af Mandkøn, 51 af Kvindekøn mod henholdsvis 65 og 46 af de ufuldbaarne.

I de sidste 8 Aar har Forholdet med Hensyn til Køn og Legitimitet stillet sig saaledes:

	af 100 Dødfødte		af 100 fuldbaarne		af 100 ufuldbaarne	
	vare:		Dødfødte vare:		Dødfødte vare:	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.
1888	54	46	59	41	49	51
1889	52	48	51	49	54	46
1890	53	47	57	43	49	51
1891	55	45	64	36	47	53
1892	55	45	60	40	50	50
1893	54	46	55	45	52	48
1894	46	54	56	44	34	66
1895	58	42	57	43	59	41
	ægte	uægte	ægte	uægte	ægte	uægte
1888	75	25	82	18	68	32
1889	80	20	82	18	78	22
1890	73	27	77	23	69	31
1891	78	22	82	18	74	26
1892	79	21	87	13	69	31
1893	80	20	86	14	74	26
1894	75	25	76	24	74	26
1895	78	22	86	14	69	31

Foruden de Oplysninger om Dødfødslernes Forløb, som fremgaa af Tabellerne, skal her tilføjes et Uddrag af de Bemærkninger, som i Reglen findes paa Jordemødrenes (sjældent paa Lægernes) Dødsattester over dødfødte Børn; saaledes forekom Sædestilling 38 Gange, Fodstilling 11, Skraa- og Tværleje 12, Ansigts- og Pandestilling 5, Fremfald og Omslyngning af Navlesnoren 33, forliggende Moderkage 6, snævert Bækken 5, langvarig og besværlig Fødsel 20, Misfoster 14, Sygdom hos Moderen 26, Sindsbevægelse, Fald, Overanstrengelse 9, Blødning før og under Fødslen 4, habituel Dødfødsel 1, Operation paa Fosteret (Perforation) 6 Gange.

Vaccination. *Den kongelige Vaccinations-Anstalt* (Forstander Etatsraad Dr. med. Schleisner) har som sædvanlig været aaben hver Torsdag og i Sommermaanederne tillige hver Fredag (67 Dage). Ialt vaccineredes 3108 Børn, deraf 2871 med animal Vaccine, med positivt Anslag ved 99.09 pCt. af Vaccinationerne og 91.54 pCt. af de anbragte Poderids. 130 Individuer revaccineredes.

Til Indvinding af animal Lymfe indpodedes 87 Kalve, af hvilke dog 21 maatte udskydes som uanvendelige af forskellige Grunde; af de øvrige 60 Kalve indvandt 477 Gram Lymfe, hvoraf fremstilledes 123,715 Portioner Vaccine, 1874 pr. Kalv. I Aarets Løb udsendtes (i 1904 Forsendelser) 84,655 Portioner Vaccine til Landets Læger, der nu næsten udelukkende anvende animal Lymfe.

Da den i 1891 fra Hamborg indførte Vaccinestamme, der hidtil havde leveret kraftig Vaccine, i Løbet af Sommeren 1895 viste Tegn til Degeneration, erhvervedes der nyt Podningsmateriale fra Hamborg og Stockholm.

Løvrigt henvises til den i Ugeskrift for Læger offentliggjorte Beretning om Anstaltens Virksomhed.

Den kommunale Vaccinations-Anstalt (første Vaccinator Dr. med. Adersen) har været holdt aaben for Vaccination paa Nørrebro hver Torsdag i Tiden fra 2. Maj til 3. Oktober 1895, ialt 23 Gange.

826 Børn er vaccinerede og 11 Personer revaccinerede, tilsammen er altsaa

behandlet 837 Individuer eller 36.4 for hver Vaccinationsdag. Den største Tilgang fandt Sted den $\frac{25}{7}$ (86) og den $\frac{1}{3}$ (86), det mindste $\frac{23}{5}$ (0). Af de 326 første Gang vaccinerede vare 390 Drengene og 436 Piger. Fordelingen paa Aldersklasser var som hosstaaende Tabel udviser.

15.9% af de Børn, der mødte til Vaccination, havde altsaa overskredet den skolepligtige Alder (i Aaret 1894 udgjorde Antallet 8.4%).

Alle Indpodninger ere foretagne med animal Vaccine fra den kgl. Vaccinations-Anstalt. 2 vaccinerede Børn mødte ikke til Eftersyn, blandt de øvrige 824 blev Resultatet positivt hos 745, hvorimod der intet Anslag kom

hos 79; det personlige Anslag udgjorde herefter 90.4%. Af 4944 Rids gav 3216 Pustler o: 65.0% Ridsanslag.

Resultatet af Vaccinationen er iaar daarligere end i de nærmest foregaaende Aar, hvor henholdsvis det personlige Anslag og Ridsanslaget udgjorde følgende %:

1893	98.6%	84.2%
1894	98.3 -	85.1 -

Dette antages for en stor Del at skyldes selve Vaccinen, der ogsaa for det blotte Øje ofte frembød et fra det sædvanlige noget forskelligt Udseende. Antallet af udviklede Pustler blev stadig mindre fra $\frac{3}{5}$ (99%) til $\frac{20}{6}$ (28.2%), hvorimod det efter denne Tid afvekslende var større og mindre og f. Eks. var i stadig Stigen fra $\frac{11}{7}$ — $\frac{25}{7}$, i stadig Falden fra $\frac{5}{9}$ — $\frac{19}{9}$.

Vaccinator tør dog ikke ganske frikende Vaccinationens Udførelse for Skyld i det daarlige Resultat, da der i 1895 har maattet foretages 99 Omvaccineringer, der have givet positivt Resultat hos 86 o: 86%.

Af Revaccinationer er udført 11. 2 af disse mødte ikke til Eftersyn; der kom Anslag hos 4 (44.4%).

Foruden lettere Tilfælde af perivaccinal Lymphangitis er der iagttaget 1 Tilfælde af universelt Erythema vaccinale med mildt Forløb.

Af de vaccinerede vare 25 bosatte udenfor Kjøbenhavns Grund (Frederiksberg, Upperslev).

Sundhedstilstanden i Kjøbenhavns Garnison var i 1895 ifølge velvillig Meddelelse fra Generallægen i det hele god; epidemisk Karakter frembød kun Influenza, Skarlagensfeber og Faaresyge. *Influenza* viste sig navnlig i Marts i en Del af Byens Kaserne, men uden nogen alvorlig Karakter; paa Garnisonssygehuset indlagdes i hele Aaret 143 fra Hæren (og 23 fra Søværnet).

Med *Skarlagensfeber* behandlede paa Garnisonssygehuset 104 Tilfælde fra Hæren; 34 af disse kom fra Sølgadeus Kaserne, næsten alle i Tidsrummet fra April til Juli, 27 fra den nye Kaserne for 2. Artilleriregiment paa Amager, i hvilken der i Slutningen af Aaret udviklede sig en Epidemi med forholdsvis betydelig Udbredelse.

Alder i Aar	Drengene	Piger	Sum
0—1	12	11	23
1—2	29	24	53
2—3	47	44	91
3—4	45	39	84
4—5	35	35	70
5—6	45	49	94
6—7	121	159	280
7—8	55	71	126
8—9	1	2	3
9—10	-	-	-
10—11	-	1	1
11—12	-	-	-
12—13	-	1	1
0—13	390	436	826

Sygdommen optraadte i det hele mildt; af samtlige Syge døde kun 2 i 1895. Med *Faaresyge* indlagdes paa Garnisonssygehuset 159 Patienter, der næsten alle (151) tilhørte de 2 paa Sølvgadens Kaserne indkvarterede Fodfolksregimenter, i hvilke en udbredt Epidemi herskede fra Maj til August.

De øvrige epidemiske Sygdomme optraadte kun spredt med Hensyn til Tid og Sted. Med *Difteritis* indlagdes paa Garnisonssygehuset kun 16 fra Hæren (og 6 fra Flaaden), Tal, der vare mindre end i mange Aar tilforn; fra Sølvgadens Kaserne, der paa Grund af denne Sygdom i 1894 var bleven underkastet en grundig Desinfektion og Rensning, kom ikke et eneste Tilfælde. Af *Mæslinger* bemærkedes i hele Aaret kun 11 Tilfælde. Den i Garnisonen i Foraarsmaaneder saa jævnlig forekommende stærke epidemiske Optræden af *krupøs Lungebetændelse* udeblev i 1895. Med *tyfoïd Feber* behandlede paa Garnisonssygehuset i hele Aaret i alt 25 Tilfælde af Hæren; de vare spredte i Tid og Sted, men medførte dog 6 Dødsfald. Af *epidemisk Cerebro-spinalmeningitis* angrebes i Maj 3 Mand i Sølvgadens Kaserne; alle helbrededes, de to dog med Følgetilstande, der medførte Kassation.

Ifølge *Meddelelse fra Karantænelægen* er der i Aaret 1895 sket Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord paa 4733 Baade (incl. Orlogs- og Lystfartøjer), som dels vare forbigaaende, dels vare indgaaende, men alle anmeldelsespligtige. Af disse bordedes paa Inder-Rheden uden Anmeldelse, dels af Karantænebetjentene dels af Lægepersonalet 2643 Fartøjer. Antallet af de i Havn i regelmæssig Fart indgaaede Dampskibe fra udenrigske Steder, der ere fritagne for Anmeldelse til Karantænestationen (medindbefattet Dampskibe til Nordre Toldbod) var ialt 2809.

Karantæne har i Aarets Løb ikke været paabudt.

I. „Almindeligt Eftersyn“ i Henhold til Lov af 2/7 1880 2det Afsnit I.

Foruden det fra Aarets Begyndelse eksisterende Paabud om „Almindeligt Eftersyn“ af Skibe fra samtlige Havne i Øst- og Vestpreussen, Havnene ved det Assowske Hav, Havnene i Syrien og Lilleasien og de øvrige Havne ved det sorte Hav, Havnene i Ægypten, Havnene ved det røde Hav og Havnene i Tonkin og Cochinchina, samt Ostindien, derunder de Nederlandsk-ostindiske Kolonier, blev der i Aarets Løb tillige paabudt „Almindeligt Eftersyn“ for Skibe kommende fra Havnene i Gouvernementet St. Petersborg og fra Marseille. Skibe fra Havnene i Østpreussen, Vestpreussen og Gouvernementet St. Petersborg vare tillige underkastede det ifølge Justitsministeriets Bekendtgørelse af 1. September 1893 (og 30. Juni 1894) bestemte 5 Dages Lægetilsyn.

Af det Antal Skibe, Mandskab og Passagerer, som ere inspicerede under nævnte Lov, var 89 Dampskibe, 2 Sejlskibe, 2270 Mand henhørende til Besætningen samt 54 Passagerer; men der fandtes ikke ved dette Eftersyn Personer lidende af de i Lov af 2/7 1880 § 13 nævnte Sygdomme, ligesom heller ingen andre smitsomme Sygdomme.

De 5 Dages Lægetilsyn fandt ingen praktisk Anvendelse paa Grund af Aarstiden.

II. Om Patienter ankomne med Skibe, som *ikke* vare underkastede „Almindeligt Eftersyn“ skete der Anmeldelse til Karantænestationen fra 63 Skibe. Af disse sidste bør, foruden nogle faa Tilfælde af veneriske Sygdomme, nogle kirurgiske Læsioner og ikke smitsomme Sygdomme, nævnes 7 Tilfælde af Febris typhoidea og 2 Tilfælde af Morbilli, som indlagdes paa Hospital, samt endelig 2 Tilfælde af *Dysenteri*, indførte fra *Leith* med Barkskibet *Fortuna* 17/8 95, hvilke indlagdes paa Øresundshospitalet. Der foretoges 2 Gange Karantæne-Desinfektion ombord.

Der indbragtes i Aarets Løb 6 Lig fra Skibe kommende fra ikke smittede Havne.

Til Oplysning i Sager vedrørende **den offentlige Sundhedspleje** er der ved Stadslægens Foranstaltning under Medvirkning af det hygiejniske Lægepersonale og Sundhedskommissionens Laboratorium sat en Række Undersøgelser i Værk, om hvis Omfang og Beskaffenhed følgende Oversigter give Oplysning:

De af **Kredslægepersonalet** i 1895 udførte Undersøgelser, afgivne Erklæringer, Skøn m. m., vare følgende:

	Undersøgelser.	Erklæringer.
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	434	504
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	61	133
III. <i>Sundhedskommissionssager</i> vedrørende:		
a) Afløbsforhold og offentlig Renlighed. Vedtægtens Afsnit II og III	238	131
b) Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV	56	69
c) Fabriker og skadelige Næringsveje. Vedtægtens Afsnit V og X	161	166
d) Tilsyn med Næringsmidler. Vedtægtens Afsnit VI	184	1083
e) Boliger. Vedtægtens Afsnit VII og VIII	29	29
f) Smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX	17	17
g) Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI	1054	978
h) andre Forhold	25	26

Tilsyn med Plejebørn. Paa Grundlag af de til Stadslægen indkomne Meddelelser er der af første Kredslæge udbejdet følgende Oversigt over *Plejebørnsforholdene* i 1895.

Ved Udgangen af 1894 fandtes, som i foregaaende Aars Beretning omtalt, 2588 Plejehjem under Sundhedskommissionens Tilsyn, deriblandt 1150, i hvilke der paa dette Tidspunkt ikke fandtes Plejebørn.

I Løbet af 1895 anholdt 768 Personer om Plejetilladelse, af hvilke dog 19 toge deres Ansøgning tilbage, forinden Sagen i Sundhedskommissionen havde fundet sin Afgørelse; desuden nægtede Sundhedskommissionen i 194 Tilfælde at meddele den ansøgte Tilladelse.

Samtidig med at de øvrige 555 Ansøgere erholdt Plejetilladelse, udgik af forskellige Grunde i Aarets Løb 465 tidligere tilladte Plejehjem.

Tilvæksten udgjorde saaledes 90 og ved Udgangen af 1895 stod 2678 *Hjem* under Sundhedskommissionens Tilsyn, deraf 1259 (o: ca. 47%) i hvilke ingen Plejebørn fandtes.

Tab. 1.	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	34	85	12	-	-
2. Kreds	212	190	20	2	-
3. Kreds	199	224	18	3	2
4. Kreds	16	88	14	2	1
5. Kreds	514	335	61	7	-
6. Kreds	284	303	42	9	1
Ialt	1259	1225	167	23	4

I de øvrige 1419 Plejehjem var der ved Aarets Udgang anbragt 1648 Plejebørn mod 1697 ved Aarets Begyndelse.

I Løbet af Aaret ere 814 nye Plejebørn indregistrerede, medens samtidig 708 tidligere indregistrerede udgik og 155 døde.

Fordelingen paa Lægekredse og Aldersklasser af fornævnte 1648 Plejebørn fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2.	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	12	25	29	43	109	131
2. Kreds	35	67	66	68	236	424
3. Kreds	40	77	73	89	279	446
4. Kreds	17	27	38	44	126	121
5. Kreds	68	152	137	121	478	917
6. Kreds	44	136	115	125	420	639
Ialt	216	484	458	490	1648	2678

Det samlede *Antal Dødsfald* blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn var, som det fremgaar af Tab. 3, 155, altsaa betydeligt mindre end i noget foregaaende Aar.

Tab. 3.	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn											
	0—1			1—2			3—11			0—1					Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar		
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.													
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.													
Akute Sygd. i Fordøjelsessorg.	3	1	12	9	4	4	19	14	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	15	35	40
Kron. Sygd. i Fordøjelsessorg.	-	-	2	-	2	1	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	5	
Atrofi	1	1	5	4	3	1	9	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	7	16	21
Rakitis	-	-	1	-	2	2	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	5	
Brystkatar	1	-	2	1	2	1	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7	44
Kat. Lungebetændelse	1	-	4	1	8	10	13	11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	12	25	
Krup. Lungebetændelse	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	
Lungetuberkulose	-	-	-	1	3	1	3	2	1	1	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	6	4	10	
Hjernebetændelse	-	-	-	1	2	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	4	6	21
Krampe	1	1	3	1	6	3	10	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	5	15		
Difteri	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	15
Kighoste	-	-	-	-	4	1	4	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	
Mæslinger	-	-	1	-	1	1	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	5	
Gastr. og tyfoïd Feber	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Nyrebetændelse	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	14
Hjertesygdom	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Hudsygdom	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	
Byld	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	
Syfilis	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Svulst	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Blodforgiftning	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Ubekendt Dødsarsag	1	-	2	2	1	-	4	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	3	7	
Ialt	8	4	33	20	37	31	78	55	4	7	2	2	1	-	-	1	3	-	1	1	1	89	66	155	
	12	53	68		133	111	4	1	1	3	2										155				

Nedgangen i Dødeligheden falder, som det ses, særlig paa Fordøjelsesorganernes Sygdomme og de dermed i Forbindelse staaende almindelige Svækkelsestilstande.

Tab. 4.

	Under 1 Aar												Ialt		Begge Køn							
	0—1			1—2			3—11			12—14												
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	M.	K.								
Januar	-	-	5	1	2	2	7	3	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3	10			
Februar	-	-	3	4	1	4	4	8	-	2	-	-	-	-	-	-	1	4	11	15		
Marts	1	-	3	1	5	6	9	7	3	2	-	-	-	-	-	-	-	12	9	21		
April	1	1	5	-	3	4	9	5	1	1	-	-	-	-	-	-	-	10	6	16		
Maj	1	-	2	-	2	1	5	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7		
Juni	1	-	1	2	3	4	5	6	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	8	6	14	
Juli	1	1	2	4	4	1	7	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	8	6	14		
August	1	1	4	1	7	3	12	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	12	6	18		
September	1	-	3	5	4	-	8	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	8	6	14		
Oktober	1	1	1	2	2	1	4	4	-	-	-	-	-	1	1	-	-	5	5	10		
November	-	-	1	-	3	3	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7		
December	-	-	3	-	1	2	4	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	6	3	9		
Ialt	8	4	33	20	37	31	78	55	4	7	2	2	1	-	-	1	3	-	1	1	89	66
	12	53	68				133	11	4	1	1	3	2				155					

Som en Følge heraf falder et relativt lille Antal Dødsfald paa Sommerens og Eftersommerens Maaneder. Dødsfaldene som en Følge af Sygdomme i Respirationsvejene svare derimod i Antal omtrent til de foregaaende Aars Gennemsnit og falde især Foraarsmaanederne Februar—April til Last.

Tab. 5.

	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	8 Aar	
									1888—1895	Sum
I. Akute og kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	91	100	68	80	42	94	56	40	572	72
II. Rakit. Atrofi, Scroph., Debil. cong. . .	46	67	72	49	36	38	31	21	360	45
III. Sygdomme i Respirationsvejene . . .	58	44	58	44	47	30	35	44	360	45
IV. Hjernesygdomme, Konvulsioner . . .	35	26	36	23	15	27	24	21	207	26
V. Infektionssygdomme	17	23	23	30	26	16	14	15	164	20
VI. Andre og ubekendte Dødsaaersager . .	18	18	11	15	11	15	10	14	112	14
	265	278	268	241	178	220	170	155	1775	222

Det lønnede Plejebørnstilsyn har nu i over Aar og Dag virket i samtlige Kredse og synes overalt at fungere godt.

Sundhedskommissionens Laboratorium. Efter Meddelelse fra Laboratoriets Forstander Professor *Stein* har der i Aaret 1895 til Sundhedskommissionens Laboratorium været indsendt 1894 Prøver til Undersøgelse, om hvis Resultat der er afgivet Beretning i 233 Skrivelser.

Der har været foretaget

1708 kemiske Undersøgelser

49 mikroskopiske do.

265 bakteriologiske do.

De undersøgte Stoffer have været:

A. Vand.

I. *Kemisk og mikroskopisk Undersøgelse.*

- a. Det filtrerede Vandledningsvand, 12 Prøver.
- b. Taget fra Vandværkets Filtre, 12 Prøver.
- c. Taget fra forskellige Søer og Kilder, 24 Prøver.
- d. Taget fra Brønde, 1 Prøve.

II. *Bakteriologisk Undersøgelse.*

- e. Det filtrerede Vand, taget paa Vandværket, 54 Prøver.
- f. Taget fra Vandværkets Filtre, 52 Prøver.
- g. Taget fra Husledninger paa forskellige Steder i Byen, 51 Prøver.
- h. Taget fra Brønde, 1 Prøve.
- i. Taget i 3 Ejendomme i Byen til Undersøgelse for Tyfusbaciller, 3 Prøver.
- k. Taget fra det aabne Løb ved Islebro, 2 Prøver.

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

- a. Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder, 523 Prøver.
- b. Udtaget af Politiet som Staldprøver hos Leverandører, 42 Prøver.

Skummet Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i Kjøbenhavn og Forstæder 419 Prøver.

Bakteriologisk Undersøgelse af Mælk er foretaget med 26 Prøver.

Bestemmelse af Smudsbestanddele i Mælk, 39 Prøver.

Fløde 14 Prøver, *Smør* 5 Prøver, *Gaasefedt* 1 Prøve, *Honning* 2 Prøver, *brændt malet Kaffe* 2 Prøver.

C. Undersøgelse for Giftstoffer.

Tapetpapir 273 Prøver, *Saft* 6 Prøver, *Sodavand* 18 Prøver, *Strømper* 1 Prøve, *Papmasker* 4 Prøver, *Vædske til Forsølvning* 1 Prøve, *Tøj* 1 Prøve, *Crème i Kager* 3 Prøver.

D. Andre Undersøgelser.

Kalkpuds, udtaget i Nybygninger til Bestemmelse af Fugtighed 300 Prøver.

Indskudsfyld under Gulve 3 Prøver.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Vand	211	Prøver.
do. af Mælk og Fløde	1063	—
do. af andre Fødemidler	10	—
do. for Giftstoffer	307	—
do. af Kalkpuds etc.	303	—

Ialt . . 1894 Prøver.

Oversigt over Resultatet af de fuldstændige kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af det filtrerede Vand, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser, findes i nedenstaaende Tabeller.

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampingsrest	Ammoniak	Saltpetersyre	Saltpetersyrling	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halv-bunden Kulsyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold	4.760	-	Spør	-	0.749	0.319	1.452	-	1.600	0.302
Laveste do.	4.040	-	Spør	-	0.437	0.185	1.258	-	1.400	0.216

Indhold af organisk Stof.

Filtreret Vand Ufiltreret	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram.											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Filtreret Vand	0.022	0.017	0.016	0.017	0.020	0.015	0.015	0.017	0.016	0.016	0.019	0.017
Ufiltreret	0.027	0.022	0.021	0.026	0.028	0.018	0.019	0.027	0.021	0.021	0.026	0.024

Ved den bakteriologiske Undersøgelse (Kimtælling) er der efter dobbelt udførte Forsøg fundet følgende Antal Kolonier i 1 C. C. af Vandet.

	Fra Vandværket		Fra Husledning i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	49 Prøver	4 Prøver	45 Prøver
— 100 —	1 —	13 —	5 —
— 500 —	4 —	24 —	1 —
— 1000 —	- —	8 —	- —
Over 1000 —	- —	3 —	- —
Ialt	54 Prøver	52 Prøver	51 Prøver

I Aarets Løb er der jævnlig bleven foretaget bakteriologisk Undersøgelse af det filtrerede Vand til Isolering af forskellige Bakterierformer, hvortil der er bleven benyttet 70 af de til Kimtællingen anvendte Pladespredninger. Ved disse Undersøgelser er der bleven isoleret og rendyrket 24 forskellige Former. I intet Tilfælde er der fundet Tyfus- eller Kolerabaciller. I Forbindelse hermed er der jævnlig, navnlig i Sommertiden, bleven arbejdet med Renkulturer af Kolera- og Tyfusbaciller. Ved Undersøgelsen af 3 Prøver Vand, udtagne under en Tyfusepidemi i 3 forskellige Ejendomme, fandtes ikke Tyfusbaciller.

Ved Undersøgelsen af *Mælken* har Indholdet af faste Stoffer og Fedt grupperet sig paa følgende Maade:

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk
8 — 8½	-	1	0,1— 0,3	-	14
8½—9	-	2	0,3— 0,5	-	65
9 — 9½	-	40	0,5— 0,7	-	106
9½—10	-	180	0,7— 0,9	-	90
10 — 10½	-	138	0,9— 1,0	-	40
10½—11	8	40	1,0— 1,5	1	72
11 — 11½	35	14	1,5— 2,0	2	26
11½—12	131	3	2,0— 2,5	12	4
12 — 12½	201	1	2,5— 3,0	133	2
12½—13	138	-	3,0— 3,5	223	-
13 — 13½	28	-	3,5— 4,0	144	-
13½—14	18	-	4,0— 4,5	32	-
14 — 14½	1	-	4,5— 5,0	13	-
14½—15	1	-	5,5— 6,0	2	-
15 — 15½	1	-	7,0— 7,5	2	-
15½—16	2	-	11,5—12,0	1	-
20 — 20½	1	-			-
Antal Prøver . .	565	419	Antal Prøver . .	565	419

For *sød Mælk* har saaledes Indholdet af

Faste Stoffer ligget mellem 11½—13 % i 470 Prøver c: 83 %

— — under 11½ % i 43 — - 8 %

— — over 13 % i 52 — - 9 %

Fedt — mellem 2½— 4 % i 500 — - 88 %

— — under 2½ % i 15 — - 3 %

— — over 4 % i 50 — - 9 %

Der er bleven foretaget bakteriologisk Undersøgelse (Kimtælling) af 22 Prøver Mælk og 2 Prøver Fløde, hvorved fandtes følgende Antal Kolonier opgivet pr. 1 C. C.

9 Prøver Mælk, solgt som Børnemælk.

Januar c. 100000 Kolonier.

— c. 120000 —

Februar c. 2000000 —

— c. 800000 —

— c. 900000 —

— c. 100000 —

— c. 150000 —

— c. 220000 —

— c. 1000000 —

5 Prøver steriliseret Børnemælk i Blanding med Vand i forskellige Forhold.

December 5 Kolonier

— 3 —

— 7 —

— 2 —

— 3 —

3 Prøver Børnemælk, indkøbt som pasteuriseret.

Januar c. 500 Kolonier.

September c. 1500 —

November c. 200 —

1 Prøve almindelig sød Mælk.

Oktober c. 4000000 Kolonier.

3 Prøver skummet Mælk, indkøbt som pasteuriseret.

Januar c. 1300 Kolonier.

September c. 1700 —

November c. 80 —

1 Prøve almindelig skummet Mælk.

Oktober c. 4000000 Kolonier.

2 Prøver Fløde, indkøbt som pasteuriseret.

September c. 1000 Kolonier.

November c. 200 —

Der er bleven foretaget bakterologisk Undersøgelse af 1 Prøve Mælk for *Tuberkelbaciller*, som ikke indeholdtes, og Undersøgelse af 2 Prøver Mælk, som vare udtagne i et Mælkeudsalg, for *Tyfusbaciller*, som ikke fandtes.

Der er bleven undersøgt 39 Prøver Mælk til Bestemmelse af Indhold af Smudsdele, og herved fandtes:

i 2 Prøver 1 Milligram pr. Liter Mælk.

i 9 — 2 — —

i 5 — 3 — —

i 7 — 4 — —

i 4 — 5 — —

i 3 — 6 — —

i 4 — 7 — —

i 1 — 8 — —

i 1 — 11 — —

i 3 — 13 — —

Kaffe, brændt og malet, 2 Prøver, fandtes ingen Forfalskning.

Fløde. Af 14 Prøver Fløde var de 2 forfalskede ved Tilsætning af Stivelse. De øvrige, som vare uforfalskede, indeholdt fra 12.4—20.4% Fedt.

Smør. 5 Prøver, som undersøgte med Hensyn til Ægthed, befandtes alle at være uforfalsket Smør.

Gaasefedt. 1 Prøve, var blandet med Svinefedt.

Honning. 2 Prøver, fandtes ingen Forfalskning.

Tapetpapir. Af 273 Prøver paavistes Arsenik i 43 Prøver, 230 Prøver vare arsenikfri. Indholdet af Arsenik maatte efter de af den kemiske Forening i Kjøbenhavn vedtagne Bestemmelser betegnes saaledes:

Svagt Spor af Arsenik i 32 Tilfælde.

Kun meget lidt — i 6 —

Arsenikholdig i 5 —

Saft. Af 6 Prøver indeholdt 1 en ringe Mængde Kobber; i 2 fandtes Salicylsyre, og i disse Tilfælde var Saften tillige farvet med et Tjærefarvestof. For de øvrige Prøver fandtes intet at indvende.

Sodavand. 18 Prøver undersøgte for Kobber, som ikke fandtes i nogen af dem.

Strømper, sorte. 1 Prøve, som indeholdt Arsenik.

Tøj. 1 Prøve, indeholdt ikke Arsenik.

Papmasker. 4 Prøver. I de paastrøgne Farver fandtes lidt Zink og Bly, iøvrigt ikke andre giftige Stoffer.

Vædske til Forsølvning. 1 Prøve, var en Opløsning af Kviksølv i Saltpetersyre; der indeholdtes tillige lidt Sølv og Kobber.

Crème i Kager. 3 Prøver, indeholdt ikke giftige Farvestoffer.

Kalkpuds. 300 Prøver blev efter Tilmeldelse af Bygningsinspektørerne ved Laboratoriets Foranstaltning udtagne i 25 nyopførte Bygninger. Ved Bestemmelsen af Fugtighedsindholdet, som foretoges efter Emmerichs Methode, fandtes som Minimum 0.3 %, som Maximum 6.5 % Vand.

Indskudsfyld. 3 Prøver, som undersøgtes med Hensyn til Beskaffenhed og Renhedstilstand efter Emmerichs Methode.

I de 8 Aar, i hvilke Sundhedskommissionens Laboratorium har virket, har Antallet af de til Undersøgelse indsendte Prøver været 10448 fordelte saaledes:

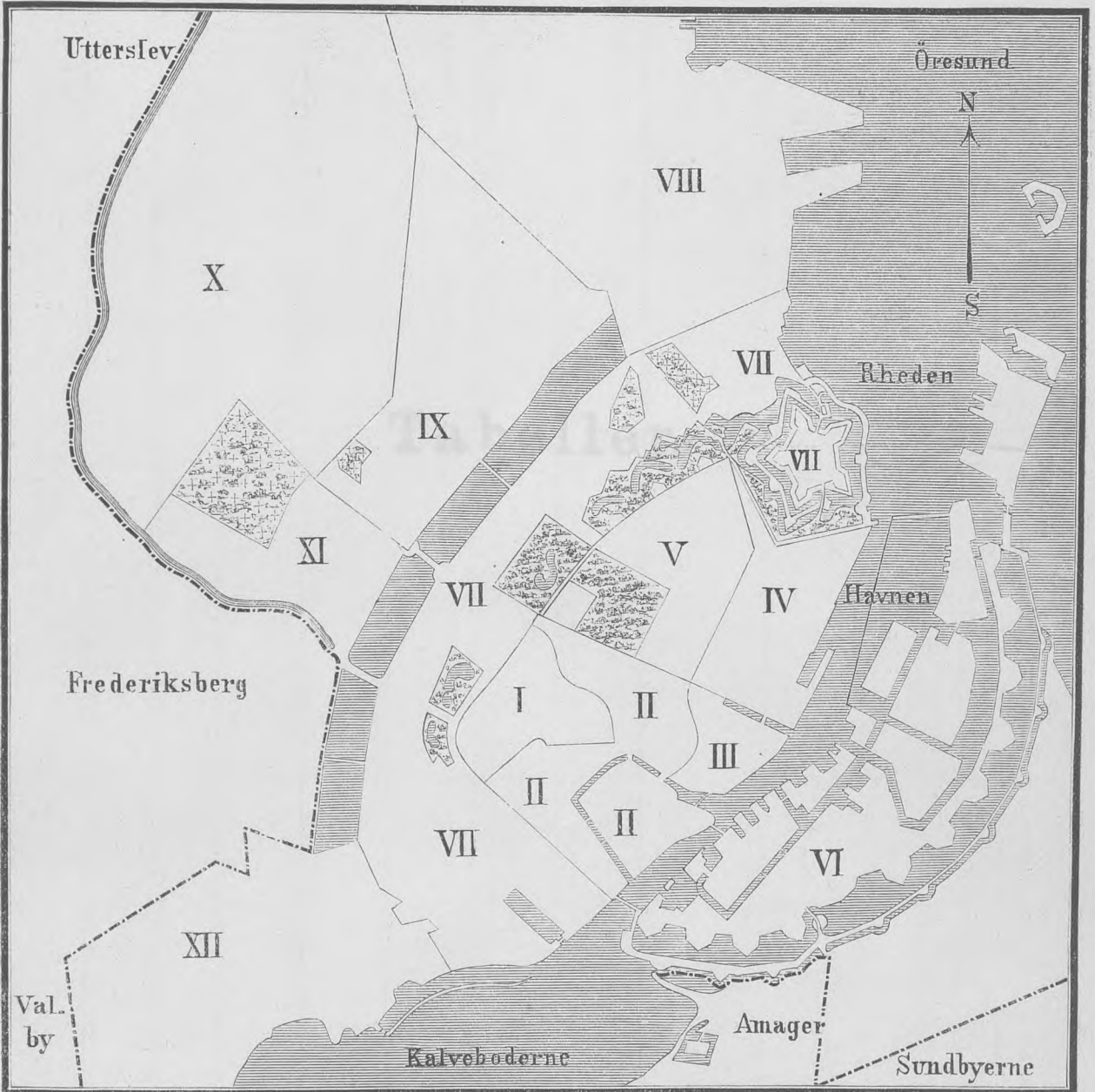
	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895
Vand (Drikkevand m. m.)	268	210	209	210	215	215	210	211
Fødemidler	692	637	669	389	948	726	999	1073
Stoffer for Gift	16	260	176	410	45	38	17	307
Undersøgelser af anden Art	199	88	23	„	7	330	348	303
	1175	1195	1077	1009	1215	1309	1574	1894

Oversigt over de ved **Sundhedskommissionens Desinfektionsanstalt** i 1895 besørgede Desinfektioner.

	Antal	A. Desinfektion for offentlig Regning					B. Desinfektion for Ubemidlede					C. Desinfektion for privat Regning				
		Typh. & gastr. Fb.	Diphth. & Group	Scarlatina	Dysenteri	Diverse	Tuberculose	Cancer	Scabies	Pediculose	Diverse	Tuberculose	Cancer	Scabies	Pediculose	Diverse
Jan.	339	11	132	112	-	-	13	3	3	13	4	5	2	6	27	8
Febr.	292	7	99	86	-	-	12	-	8	34	4	5	4	3	24	6
Marts	291	3	104	108	-	-	15	5	6	2	6	7	3	2	22	8
April	203	8	64	71	-	-	16	5	7	-	3	5	1	-	16	7
Maj	209	12	72	65	-	-	15	2	9	4	1	5	4	-	18	2
Juni	252	83	61	48	-	-	14	2	5	1	3	6	2	1	22	4
Juli	214	44	70	46	-	-	9	-	3	1	2	3	3	3	25	5
August	175	25	50	40	3	1	10	8	1	-	1	3	3	2	23	5
Septbr.	172	20	43	56	-	-	9	2	1	1	2	9	2	2	20	5
Oktbr.	202	48	60	40	-	3	14	3	3	1	4	6	5	-	5	10
Novbr.	192	25	69	42	-	1	19	5	10	1	1	10	-	1	3	5
Decbr.	205	41	69	40	-	-	21	3	3	-	4	10	4	3	-	7
Ialt.	2746	327	893	754	3	5	167	38	59	58	35	74	33	23	205	72

Kjøbenhavn.

Kvarterernes Beliggenhed.

Ville de Copenhague.

Situation des quartiers.

Kategorie	Code	Ergebnisse			Anzahl	Prozent	Standardabweichung	Korrigierte Standardabweichung	t-Wert	p-Wert
		Mittelwert	Standardabweichung	Standardabweichung						
1	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
2	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
3	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
4	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
5	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
6	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
7	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
8	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
9	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
10	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
11	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
12	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
13	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
14	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
15	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
16	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
17	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
18	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
19	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
20	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
21	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
22	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
23	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
24	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
25	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
26	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
27	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
28	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
29	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
30	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
31	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
32	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
33	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
34	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
35	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
36	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
37	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
38	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
39	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
40	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
41	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
42	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
43	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
44	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
45	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
46	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
47	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
48	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
49	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
50	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
51	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
52	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
53	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
54	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
55	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
56	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
57	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
58	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
59	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
60	...	...	...	...	...	...	...	...	...	

Tabeller.

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
3. Febris typhoidea	2	2	1	3	3	11	7	5	2	12	4	4	56
4. Diphtheritis	12	17	12	9	6	1	6	1	5	5	1	6	81
5. Croup	9	4	4	3	-	2	-	-	2	3	1	5	33
6. Scarlatina	8	13	9	4	8	5	4	4	1	6	5	3	70
7. Morbilli	13	15	9	5	5	3	1	-	-	-	-	-	51
8. Tussis convulsiva	3	9	18	13	22	20	22	33	25	27	26	10	228
9. Febris puerperalis	4	2	-	5	2	1	4	2	-	1	4	-	25
10. Erysipelas	3	3	3	2	2	1	1	3	-	1	1	1	21
11. Febris rheumatica	1	-	4	1	1	1	2	1	-	4	2	1	18
12. Pneumonia crouposa	12	17	16	17	14	10	8	6	4	3	11	13	131
13. Bronchopn. & Bronchit. capill.	49	46	81	57	48	41	30	12	14	17	28	45	468
14. Cholérine & Catarrh. intestinalis acut.	18	13	20	19	22	38	57	60	75	37	13	10	382
15. Alii morbi epidemici*)	16	18	71	39	16	7	5	3	7	9	9	16	216
16. Tuberculosis	76	92	120	94	100	101	62	73	55	72	54	85	984
17. Cancer	34	31	42	35	41	41	45	31	24	47	34	33	438
18. Syphilis	1	2	3	1	1	-	2	5	-	4	5	2	26
19. Alcoholismus	2	-	2	3	3	5	5	4	3	2	1	5	35
20. Alii morbi constitut	17	10	16	11	17	5	11	9	3	9	14	19	141
21. Eclampsia	9	10	24	14	9	13	14	10	5	11	13	12	144
22. Apoplexia cerebri	19	12	16	9	23	17	6	16	24	11	14	16	183
23. Alii morbi cerebri & med. spinal.	23	19	18	13	18	24	14	20	14	20	13	19	215
24. Mb. cordis	25	35	40	29	31	31	21	15	23	24	30	30	334
25. Pleuritis	1	-	-	3	-	1	-	2	-	2	1	-	10
26. Alii morbi pectoris	13	10	23	10	9	13	8	7	7	15	20	12	147
27. Peritonitis (puerperal excl.)	6	2	10	6	8	7	13	5	9	1	8	5	80
28. Nephritis albuminosa	1	-	-	2	1	1	-	-	-	-	1	1	7
29. Alii morbi abdominis	29	25	31	26	30	23	31	42	47	41	28	25	378
30. Morbi externar. part.	2	7	9	4	7	9	7	3	7	9	3	5	72
31. Suicidium	12	6	14	12	11	18	11	9	9	8	9	14	133
32. Alii casus mortiferi	18	28	26	18	23	23	24	29	18	28	28	20	283
33. Vitia innata	23	16	19	23	19	19	20	14	21	19	16	16	225
34. Atrophia infantilis	10	17	23	19	14	14	10	27	23	28	16	8	209
35. Marasmus senilis	12	18	14	19	12	14	13	16	9	9	13	22	171
36. Causa mort. non indic	19	24	28	21	11	12	6	8	6	10	11	11	167
Summa	502	523	726	549	537	532	470	476	442	495	437	474	6163

Mortalitetstabel for 1895.

Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster Kvarter	St. Annæ Vester Kvarter	Christianshavn	Indenfor ældre Voldlinie	Voldkvarteret	Østerbro	Blegdamskvarteret	Nørrebro	Blaagaardskvarteret	Vesterbro	Udenfor ældre Voldlinie	Uden Bolig	Udenbyes	Rheden	
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII						
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.
3	6	-	1	14	9	33	4	1	3	3	3	6	20	-	-	1	2.
2	3	3	5	6	3	22	9	7	19	4	7	12	58	-	1	3	3.
3	4	1	-	4	2	14	-	2	7	2	3	5	10	-	-	-	4.
1	5	-	2	4	14	26	6	5	11	3	12	6	43	-	1	-	5.
-	1	-	-	3	2	6	2	10	11	4	14	4	45	-	-	-	6.
3	15	2	1	19	15	55	18	19	35	23	39	39	173	-	-	-	7.
3	3	-	3	-	-	9	1	1	3	2	4	5	16	-	-	-	8.
-	4	-	-	1	-	5	1	2	4	1	3	5	16	-	-	-	9.
3	2	-	1	-	-	6	2	-	-	2	1	6	11	-	1	-	10.
7	17	3	3	11	8	49	5	6	15	15	8	29	78	1	2	1	11.
12	26	3	6	35	35	117	31	23	50	74	71	101	350	-	1	-	12.
5	22	3	7	26	39	102	18	22	50	30	51	108	279	-	-	1	13.
12	23	6	11	23	12	87	26	13	20	13	19	37	128	-	1	-	14.
29	86	13	12	92	66	298	70	54	98	117	135	193	667	4	13	2	15.
17	46	10	8	38	25	144	49	29	35	40	51	62	266	1	27	-	16.
-	4	-	1	2	1	8	1	1	3	2	4	7	18	-	-	-	17.
2	5	-	-	5	2	14	1	2	4	2	6	6	21	-	-	-	18.
2	14	2	4	16	10	48	15	4	15	11	20	24	89	-	4	-	19.
2	10	2	2	10	8	34	13	9	11	16	25	36	110	-	-	-	20.
8	23	4	3	21	10	69	26	9	16	17	18	24	110	2	2	-	21.
11	27	8	4	14	7	71	16	20	26	21	21	35	139	-	5	-	22.
27	45	11	3	37	15	138	34	16	25	43	31	43	192	2	2	-	23.
1	1	-	1	1	1	5	1	2	-	-	1	1	5	-	-	-	24.
6	18	4	2	11	18	59	14	8	12	19	14	17	84	2	1	1	25.
5	8	1	2	8	4	28	9	3	8	8	6	12	46	-	4	2	26.
1	-	-	1	-	-	2	2	-	-	1	1	1	5	-	-	-	27.
14	31	5	13	33	31	127	39	14	47	27	40	57	224	1	24	2	28.
3	9	-	2	8	5	27	3	1	9	14	4	7	38	-	6	1	29.
7	12	3	6	11	10	49	20	8	4	8	10	26	76	5	2	1	30.
15	29	6	7	22	19	98	25	14	28	19	29	53	168	4	10	3	31.
9	15	3	22	34	5	88	16	13	27	23	22	36	137	-	-	-	32.
5	11	-	3	18	13	50	17	8	25	27	29	53	159	-	-	-	33.
14	29	4	5	12	6	70	23	6	9	29	13	21	101	-	-	-	34.
5	20	-	1	23	9	58	16	5	16	24	16	32	109	-	-	-	35.
237	574	97	142	562	404	2016	533	337	646	644	731	1109	4000	22	107	18	36.

Tab. 5. Oversigt over epidemiske Sygdomstilfælde, anmeldte af Lægerne i (Morbidity epidemic d'après l'indica-

Morbi epidemici	Gamle Bys ældre Del 15,499 Indb.		Gamle Bys yngre Del 31,581 Indb.		Gammelholm 7,632 Indb.		St. Annæ Øster Kvarter 10,641 Indb.		St. Annæ Vester Kvarter 30,543 Indb.		Christianshavn 19,955 Indb.		Indenfor ældre Voldlinie La ville s. s. 115,851 Indb.		Voldkvarteret 42,498 Indb.		Østerbro 23,304 Indb.		Blegdamskvarteret 34,172 Indb.		Nørrebro 23,952 Indb.		Blagaardskvarteret 36,573 Indb.		Vesterbro 56,914 Indb.		Udenfor ældre Voldlinie Les faubourgs 217,413		Havnen og Rheden		Deraf behandlede paa Hospital				
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder			
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
3. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
4. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
5. Febris typhoidea	21	64	31	34	111	80	341	55	18	36	37	50	74	270	12	428	29	457																	
6. Meningit. cerebrosp. epid.	-	2	1	-	6	1	10	-	2	3	-	-	1	6	-	11	5	16																	
7. Diphtheritis	57	141	44	51	129	95	517	215	174	240	150	135	269	1183	10	882	17	899																	
8. Croup	5	15	2	2	18	11	53	15	29	25	17	30	26	142	-	144	-	144																	
9. Scarlatina	63	112	22	71	122	255	645	192	138	238	130	206	287	1191	7	976	75	1051																	
10. Morbilli	79	183	85	78	204	95	724	245	416	253	123	236	276	1549	-	60	11	71																	
11. Influenza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
12. Varicellæ	16	51	18	18	54	41	198	73	45	27	36	36	65	282	-	7	1	8																	
13. Tussis convulsiva	106	233	68	73	249	240	969	317	342	458	211	362	605	2295	-	116	-	116																	
14. Angina parotidea	8	11	5	14	162	14	214	64	40	29	26	36	23	218	4	162	156	318																	
15. Febris intermittens	-	1	2	1	-	-	4	2	-	2	2	1	6	13	1	3	-	3																	
16. Febris puerperalis	2	8	-	3	36	5	54	6	5	15	7	10	21	64	-	46	-	46																	
17. Erysipelas	29	76	14	24	79	58	280	75	48	73	63	52	76	387	6	199	56	255																	
18. Febris rheumatica	60	100	21	30	88	47	346	69	54	81	72	85	143	504	9	215	29	244																	
19. Pneumonia crouposa	37	99	19	14	86	58	313	74	82	127	86	87	168	624	10	209	47	256																	
20. Tracheo-Bronchitis	368	787	251	311	1003	811	3531	1047	762	663	635	1106	1715	5928	62	136	116	252																	
21. Bronchopn. & Bronchit. cap.	64	76	36	29	99	90	394	101	131	129	152	154	302	969	-	128	8	136																	
22. Angina tonsillaris	241	551	207	258	547	438	2242	866	589	493	330	591	856	3725	124	349	159	508																	
23. Cholérine & Catarrh. int. ac.	307	551	179	200	585	557	2379	797	680	624	471	667	1347	4586	20	97	2	99																	
Summa morb. epidem.	1463	3061	1005	1211	3578	2896	13214	4213	3555	3516	2548	3844	6260	23936	268	4171	711	4882																	
Alii morbi.																																			
24. Gonorrhoea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
25. Ulcus venereum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
26. Syphilis acquisit. (e coit. imp.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
27. Syphilis (acquisit.) insons	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
28. Syphilis congenita	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
29. Scabies	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
30. Delirium tremens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																	
Influenza																																			
Summa Summarum																																			

Kjøbenhavn i Aaret 1895, fordelte efter Alder, Køn, Maaneder og Lokaltet. (Morbidity epidemic d'après l'indication obligatoire des médecins).

Morbi epidemici	Fra 0-1 Aar		Fra 1-5 Aar		Fra 5-15 Aar		Fra 15-65 Aar		Over 65 Aar		Ialt Total	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Hele Aaret
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder																
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
4. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5. Febris typhoidea	21	64	31	34	111	80	341	55	18	36	37	50	74	270	12	428	29	457						
6. Meningit. cerebrosp. epid.	-	2	1	-	6	1	10	-	2	3	-	-	1	6	-	11	5	16						
7. Diphtheritis	57	141	44	51	129	95	517	215	174	240	150	135	269	1183	10	882	17	899						
8. Croup	5	15	2	2	18	11	53	15	29	25	17	30	26	142	-	144	-	144						
9. Scarlatina	63	112	22	71	122	255	645	192	138	238	130	206	287	1191	7	976	75	1051						
10. Morbilli	79	183	85	78	204	95	724	245	416	253	123	236	276	1549	-	60	11	71						
11. Influenza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
12. Varicellæ	16	51	18	18	54	41	198	73	45	27	36	36	65	282	-	7	1	8						
13. Tussis convulsiva	106	233	68	73	249	240	969	317	342	458	211	362	605	2295	-	116	-	116						
14. Angina parotidea	8	11	5	14	162	14	214	64	40	29	26	36	23	218	4	162	156	318						
15. Febris intermittens	-	1	2	1	-	-	4	2	-	2	2	1	6	13	1	3	-	3						
16. Febris puerperalis	2	8	-	3	36	5	54	6	5	15	7	10	21	64	-	46	-	46						
17. Erysipelas	29	76	14	24	79	58	280	75	48	73	63	52	76	387	6	199	56	255						
18. Febris rheumatica	60	100	21	30	88	47	346	69	54	81	72	85	143	504	9	215	29	244						
19. Pneumonia crouposa	37	99	19	14	86	58	313	74	82	127	86	87	168	624	10	209	47	256						
20. Tracheo-Bronchitis	368	787	251	311	1003	811	3531	1047	762	663	635	1106	1715	5928	62	136	116	252						
21. Bronchopn. & Bronchit. cap.	64	76	36	29	99	90	394	101	131	129	152	154	302	969	-	128	8	136						
22. Angina tonsillaris	241	551	207	258	547	438	2242	866	589	493	330	591	856	3725	124	349	159	508						
23. Cholérine & Catarrh. int. ac.	307	551	179	200	585	557	2379	797	680	624	471	667	1347	4586	20	97	2	99						
Summa morb. epidem.	1463	3061	1005	1211	3578	2896	13214	4213	3555	3516	2548	3844	6260	23936	268	4171	711	4882						
Alii morbi.																								
24. Gonorrhoea	-	-	-</																					

Tab. 6. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1895.

Kjøbenhavn. Ville de Copenhague.		Befolkning. Population							Af 1000 Individer døde i 1895		Areal i Tdr Land	
		Talt d. 1. Febr. 1895 **)	Af 100 fandtes i	Af 100 vare					Beboelses- tæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede †)	af epide- miske Sygdomme		af alle Døds- aarsager tilsammen
				0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar				
Hele Byen. Total		333835	100.0	2.6	8.4	19.3	64.5	5.0	1.7	5.3	18.4 *)	4140
Quartiers	Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	15499	4.6	1.5	5.3	15.3	70.5	7.1	1.3	3.5	15.3	} 440
	— II. Gamle Bys yngre Del	31581	9.5	1.7	6.2	16.0	69.1	6.8	1.3	4.2	18.2	
	— III. Gammelholm	7632	2.3	1.6	5.3	14.3	73.0	5.0	1.1	2.8	12.7	
	— IV. St. Annæ Øster . . .	10641	3.2	1.5	4.6	13.2	74.7	5.3	0.9	3.8	13.3	
	— V. St. Annæ Vester . . .	30543	9.1	2.4	7.9	18.6	65.7	5.2	2.1	4.8	18.4	
	— VI. Christianshavn . . .	19955	6.0	2.6	8.4	20.4	63.7	4.8	1.7	7.0	20.2	
Indenfor gamle Voldlinie. La ville . .		115851	34.7	2.0	6.7	17.0	68.2	5.8	1.4	4.6	17.4	1200
Quartiers	Kvarter VII. Voldkvarteret . . .	42498	12.7	2.0	6.3	15.1	71.3	5.1	1.5	2.9	12.5	} 1930
	— VIII. Østerbro	23304	7.0	3.1	10.0	21.5	61.4	3.8	1.6	5.6	14.4	
	— IX. Blegdam	34172	10.2	3.2	10.3	20.9	61.4	4.0	1.9	6.7	18.9	
	— X. Nørrebro	23952	7.2	3.4	11.4	24.5	53.6	6.9	2.4	7.4	26.9	
	— XI. Blaagaard	36573	11.0	3.0	9.2	21.1	61.8	4.8	2.5	6.4	20.0	
	— XII. Vesterbro	56914	17.0	3.1	10.3	21.9	60.8	3.7	1.9	6.4	19.5	
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs		217413	65.1	2.9	9.4	20.5	62.4	4.6	1.9	5.6	18.4	2940
		Recensée le 1. Fevrier 1895**).	Propor- tion pour 100	0-1	1-5	5-15	15-65	65-	Densité de la population (habitants par 40 mètres car- rés de l'aire des logements)	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie
				Proportion pour 100 par âge						Mortalité de l'an 1895 sur 1000 habitants		

Kvarter I.: St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.

Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snarens Kvarter.

Kvarter III.: Gammelholms Rode

Kvarter IV.: Nyhavns, Marmorkirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.

Kvarter V.: Gothersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospi-
tals og Nybodens Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode
Kvarter VII.: Tivolis Rode, Reventlovsgades, Vandværkets, Ørstedsparkens,
Peblingesøens, Frederiksborggades, Kommunehospitalets, Øster-
volds Kvarter.

Kvarter VIII.: Østerbros, Kalkbrænderiets, Øresunds, St Jacobs og Strand-
vejens Rode.

Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Rode.

Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Fælled Rode.

Kvarter XI.: Blaagaards og Kirkegaardens Rode.

Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Istedgades, Sorte Hests,
Enghavevejs, St. Matthæus, Vesterfælled og Kvægtorvets Rode

*) I hele Byens Dødelighed ere indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Y compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

***) Foreløbigt Resultat.

†) 1890.

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KJØBENHAVN

Sundhedstilstanden var i 1896 usædvanlig god. Hedseligheden mindredes i næsten forøgete Grad, og der blev Optagelse af nye i Landet af 1896 og det i det hele taget den mest beroligende. I 1896 var der 2107 Sygdomstilfælde og derved 14074 Tilfælde af sygdom og døde. I 1897 var der 2107 Sygdomstilfælde og derved 14074 Tilfælde af sygdom og døde. I 1898 var der 2107 Sygdomstilfælde og derved 14074 Tilfælde af sygdom og døde. I 1899 var der 2107 Sygdomstilfælde og derved 14074 Tilfælde af sygdom og døde. I 1900 var der 2107 Sygdomstilfælde og derved 14074 Tilfælde af sygdom og døde.

FOR

1896

	Antallet af Sygdomstilfælde	Antallet af døde	Antallet af fødte
1896	2107	14074	180
1897	2107	14074	180
1898	2107	14074	180
1899	2107	14074	180
1900	2107	14074	180
1901	2107	14074	180
1902	2107	14074	180
1903	2107	14074	180
1904	2107	14074	180
1905	2107	14074	180
1906	2107	14074	180
1907	2107	14074	180
1908	2107	14074	180
1909	2107	14074	180
1910	2107	14074	180
1911	2107	14074	180
1912	2107	14074	180
1913	2107	14074	180
1914	2107	14074	180
1915	2107	14074	180
1916	2107	14074	180
1917	2107	14074	180
1918	2107	14074	180
1919	2107	14074	180
1920	2107	14074	180

E. M. HOFF,
Stadslæge.

KJØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1897.

Ifølge Folketællingen d. 1. Februar 1895 udgjorde Kjøbenhavns Befolkning da 333714 Individuer. — Gennemsnitsfolketallet, som for 1895 ansloges til 335700, kan for 1896 anslaaes til c. 340500.

Sundhedstilstanden var i 1896 usædvanlig god, Dødeligheden mindre end i noget foregaaende Aar, om hvilket Oplysning gives. I Løbet af 1896 er der i det hele fra praktiserende Læger anmeldt 48163 Sygdomstilfælde paa Stadens Grund, deraf 41074 Tilfælde af egentlig epidemiske Sygdomme. *Morbiditetskvotienten* for disse Sygdomme er altsaa for 1896 gaaet ned til 121, som det fremgaar af følgende Oversigt ikke saa lidt lavere end noget forudgaaende Aar i de sidste to Decennier:

	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	39350	32594	150
1878	38433	31259	140
1879	55144	47238	203
1880	48352	40239	168
1881	48445	39505	158
1882	55029	46195	181
1883	49290	39221	142
1884	57878	47285	173
1885	47499	36775	129
1886	54971	44359	153
1887	59889	50603	171
1888	49807	41354	136
1889	66336	58376	189
1890	61894	54142	172
1891	75005	67708	212
1892	60626	53371	165
1893	65893	58191	178
1894	61918	54860	165
1895	57764	50981	152
1896	48163	41074	121

Det gennemsnitlige Antal pr. Dag af anmeldte Sygdomstilfælde var som sædvanlig lavest i Sommertiden (Juli) størst i Vintermaanederne (Novbr., Decbr.); Fordelingen paa Maanederne afviger dog, som det ses af nedenstaaende Oversigt, ikke lidet saavel fra Fordelingen i 1895 som fra det nærmest forudgaaende Tiaars Gennemsnit.

	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
1886—1895	208	176	193	155	151	143	130	130	144	144	174	267
1895	165	157	427	141	103	102	81	79	96	98	105	119
1896	150	130	145	107	97	111	91	108	109	143	192	196

Indenfor de enkelte Sygekvarterer optraadte de epidemiske Sygdomme med ret forskellig Udbredelse; Sygelighedskvotienten varierede mellem 92 p. M. i den gamle Bys yngre Del og 152 p. M. paa Christianshavn.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Af 1000 Beboere vare:	Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster	St. Annæ Vester	Christians- havn	Voldkvarter	Østerbro	Blegdam	Nørrebro	Blaagaard	Vesterbro
Syge	96	92	119	117	121	152	97	157	99	95	102	108
Døde	2,8	3,4	2,3	3,2	4,0	4,7	1,9	4,1	4,5	5,7	5,2	5,6

I ovenstaaende Oversigt vedføjes de epidemiske Sygdommes Dødelighedskvotient (Tab. 2 Nr. 1—15). (Blandt de i denne Oversigt anmeldte epidemiske Sygdomme er ikke medregnet Influenza, for hvis vedkommende Bopælsangivelse ikke er obligatorisk). For hele Byen anmeldtes, foruden 3436 Tilfælde af Influenza, 37638 Tilfælde af epidemiske Sygdomme 0: 111 p. M., med 1425 Dødsfald, 0: 4,2 p. M. (i den indre By 3,6 p. M. i den ydre Bydel 4,4 p. M.). — I Tab. 5 gives en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme fordelt efter Byens hygieiniske Kvarterer (med Hensyn til hvis Beliggenhed og Udstrækning det vedføjede Kort, samt Noten til Tab. 6 giver fornøden Oplysning). Tab. 1—4 indeholde Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfalds Fordeling paa Dødsårsager, Aldersklasser, Bydele og Maaneder m. m., og Tab. 6 viser de enkelte Kvarterers Dødelighed i Forhold til Folkemængden, og dennes Fordeling paa Aldersklasser i de forskellige Bydele. (Saa vel i Tab. 6 som i andre Opgørelser i nærværende Beretning, i hvilke der er regnet med de enkelte Aldersklassers Befolkning, er Folketallet d. 1. Febr. 1895 lagt til Grund).

Ialt døde i Aarets Løb paa Stadens Grund 5635 Mennesker, hvilket (beregnet efter den foran anførte Middelfolkemængde 340500) giver den usædvanlig lave Dødelighedskvotient 16,5 p. M., eller hvis de udenfor Byen hjemmehørende Personer, der ere døde paa Stadens Hospitaler (133) fradrages 16,2 p. M., altsaa en betydelig lavere Dødelighed end i noget tidligere Aar, om hvilket Oplysning foreligger.

Angaaende de enkelte epidemiske Sygdommes Optraeden i Aarets Løb bemærkes ud over det i Tabellerne oplyste følgende:

Af **Kopper** (Variolæ) optraadte i Foraaret, Febr.—Maj, en lille Epidemi, der ialt omfattede 12 Tilfælde. D. 16. Febr. indlagdes en Matros fra Kabeldamperen „H. C. Ørsted“ paa Øresundshospitalet for Kopper, hvilken Sygdom var erhvervet ved Smitte fra et fra Kina til Bremen hjemsendt Skibsmandskab. Dette Tilfælde medførte et andet, idet en Arbejdsmand paa Kom. Hosp., hvor den smittede Matros midlertidig havde været indlagt, d. 2. Marts maatte indlægges paa Øresunds Hosp. for samme Sygdom. Dermed syntes Smittens Udbredelse standset, men d. 10. April meldtes paany et Tilfælde, denne Gang fra Kalkbrænderivei 81, 2. Sal, hvor en Arbejdsmands etaarige Barn fandtes angrebet. Ved foretagen Undersøgelse viste det sig, at Smitten hidrørte fra en sammesteds boende Kone, som selv var angreben og hvis Mand havde haft Beskæftigelse ombord paa Skibe i Havnen, rimeligvis ogsaa paa H. C. Ørsted. Denne Kone havde endvidere bragt Smitten til endnu en paa Kalkbrænderivei 81, 2. Sal boende Familie, hvor Hustruen fandtes angreben af Kopper. De tre Familier bleve indlagte dels til Observation eller Behandling paa Øresundshospitalet, dels isolerede

i et ved Hospitalet indrettet Udflytningslokale; blandt disse Familier indtraf ialt 5 Tilfælde af Kopper, som alle endte med Helbredelse.

Da det imidlertid viste sig, at den ommeldte Havnearbejders Kone i c. 3 Uger havde færdedes omkring paa Østerbro, skønt angreben af Kopper, var det at vente, at Smittens Udbredelse ikke hermed var standset. Den 16. April meldtes da ogsaa to nye Tilfælde fra Nygaardsvei 26, en Kone med sit nyfødte Barn, der begge indlagdes paa Hospitalet. For Barnets Vedkommende endte Sygdommen med Døden.

Endvidere indtraf d. 25. April et Tilfælde i Aarhusgade 68, 2. Sal, hvor Smitteoverførelse fra Familierne i Kalkbrænderivei 81, 2. S. kunde paavises. Familien isoleredes; d. 7. Maj angrebes Manden af Kopper, begge helbrededes.

Under dette Afsnit af Epidemien angrebes altsaa 10, i det første Afsnit 2, ialt 12.

I de angrebne Huse foretoges øjeblikkelig Vaccination af alle de uvaccinerede Børn, ligesom der ogsaa foretoges en Række Revaccinationer, alle i Hjemmet. Desuden holdtes den kgl. Vaccinationsanstalt daglig aaben, saalænge Fare for Smittens Udbredelse skønnedes at være tilstede.

Af **Dysenteri** (Blodgang), **Kolera** (Cholera asiatica) og **Plettyfus** (Typhus exanthematicus) forekom ikke i Aarets Løb noget Tilfælde.

Den **tyfoide Feber** (Febris typhoidea) optraadte med usædvanlig ringe Udbredelse, idet kun 0,7 p. M. af Befolkningen, ialt 234 Personer angrebes; af de angrebne døde 24, o: 10,2 % eller hvis de ikke i Byen hjemmehørende fradrages 9,4 %. Følgende Oversigt viser Sygelighedskvotienten og den relative Dødelighed af tyfoid Feber for de sidste 10 Aar:

	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896
<i>Syge</i> af Fb. typh.										
$\frac{0}{100}$ af Befolkn.	1.6	1.7	2.9	1.0	0.9	0.8	0.8	1.1	1.8	0.7
<i>Døde</i> af Fb. typh.										
$\frac{0}{100}$ af Syge	6.3	7.3	6.1	8.2	9.3	8.4	9.8	6.0	9.0	10.2

Sygdommen optraadte med det mindste Antal Tilfælde i Marts og April (7) det største Antal Tilfælde i Oktober (50); den er optraadt i alle Sygekvarterer, med størst Udbredelse i Byens mere perifere Dele; Lokalepidemier af nogen Betydning ere ikke forekomne, derimod har Smitteoverførelse fra Person til Person i flere Tilfælde med Sikkerhed ladet sig paavise. Siden 1889 kræves Anmeldelse af tyfoid Feber ikke blot paa Ugelisten men ogsaa paa de til øjeblikkelig Anmeldelse af hvert enkelt Tilfælde anordnede Brevblanketter, og denne Bestemmelse opretholdes fremdeles for derved at lette Tilsynet og navnlig for at muliggøre Gennemførelsen af betids Desinfektion af Latrintønder i de angrebne Ejendomme; iøvrigt har Sygdommen ikke givet Anledning til videre Foranstaltninger.

Fra Skibe paa Reden og i Havnen anmeldtes 11 Tilfælde.

Af **epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse** (Meningitis cerebrospinalis epidemica) anmeldtes ialt 36 Tilfælde (i 1895 16 Tilfælde) hvoraf 15 i Garnisonen; Sygdommen medførte 19 Dødsfald (i 1895 9 Dødsfald) deraf 11 (i 1895 1) i Garnisonen; de øvrige 8 Døde vare en 18aarig Mand en 15aarig Kvinde, og seks Pigebørn, to i hver af Aldersklasserne 0—1, 1—5 og 5—15 Aar. De udenfor Garnisonen optraadte Tilfælde vare spredte paa Byens Kvarterer (fra Christianshavn, St. Annæ Øster Kvarter og Voldkvarteret anmeldtes ikke noget Tilfælde); 34 Tilfælde faldt paa Aarets første 7 Maaneder deraf 12 Tilfælde paa Maj; af de anmeldte 36 Tilfælde behandlede 28 paa Sygehus deraf 15 paa Garnisonens Sygehus.

Ondartet Halssyge (Diphtheria) og **Strubehoste** (Croup) vise fremdeles en Fortsættelse af den jævne og betydelige Nedgang, saavel i Udbredelse som i Ondartethed,

som har ladet sig paavise her i Byen, ligesom i den største Del af Kongeriget siden Begyndelsen af Halvfemserne. Fra hele Staden anmeldtes i 1896 1518 Tilfælde af Difteri og 124 Tilfælde af Krup med henholdsvis 53 og 25 Dødsfald. 661 Tilfælde af Difteri (intet Tilfælde af Krup) med 2 Dødsfald (i Aldersklasse 15—20 Aar) forefaldt hos Personer over 15 Aar; 1 Dødsfald falder paa Reden, 1 Dødsfald paa ikke i Staden hjemmehørende Personer; 999 Tilfælde behandlede paa Byens Epidemihospitaler, (deraf 15 paa det militære Epidemihospital); fra Havnen og Reden anmeldtes 10 Tilfælde. Nogen Nedgang af Betydning i Anmeldelsernes Antal i Aarets Løb lader sig ikke paavise; det maanedlige Antal anmeldte fordeltes nogenlunde ligeligt paa alle Maaneder, kun med en mindre Opblussen i Juni Maaned; heller ikke Tilfældenes Fordeling paa Kvarterer frembyder noget af særlig Interesse; kun Blegdamskvarteret synes at have været noget mere hjemsogt end gennemsnitligt.

Sygdommens Udbredelse og Dødelighed i det sidste Tiaar fremgaar af følgende Oversigt:

	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896
<i>Syge af Dift. & Croup</i>										
<i>%₀₀ af Befolkn.</i>	8.3	9.8	11.2	14.1	12.8	11.2	9.6	10.1	5.7	4.8
<i>Døde D. & C.</i>										
<i>%₀ af Syge</i>	14.5	11.5	11.5	11.3	12.7	11.5	10.3	9.6	6.0	4.9

Af **Skarlagensfeber** (Scarlatina) anmeldtes i 1896 ialt 1550 Tilfælde (i 1895 1843 Tilfælde), der vare jævnt fordelte paa alle Aarets Maaneder, saa at ingen Maaned har mindre end 100 Tilfælde og kun Oktober Maaned over 150 Tilfælde (167); af de anmeldte vare 290 over 15 Aar. Af Skarlagensfeber døde 35 Personer i Aarets Løb. Sygelighedskvotienten bleve herefter 4.5 p. M., med en Dødelighed af 2.3 paa 100 Angrebne. Af de over 15 Aar angrebne døde 2. Paa Hospitalet behandlede 925 Tilfælde.

Mæslinger (Morbilli) der ved Aarets Begyndelse ligesom i Slutningen af 1895 kun forekom sjældent, viste hen mod Aarets Slutning epidemisk Optræden. I Aarets fire Kvartaler anmeldtes henholdsvis 23, 101, 444 og 4882 Tilfælde, i alt 5450 Tilfælde. Epidemien kulminerede i November med 1978 Tilfælde. Ialt døde af Mæslinger 72 Personer, deraf 70 i Aarets sidste Kvartal. Sygelighedskvotienten var 16.0; Tilfældene vare fordelte paa alle Dele af Byen. Af 100 Angrebne døde 1.3 (i den indre By 1.6, udenfor Voldene 1.2). 118 Personer indlagdes paa Hospital for Morbilli.

La Grippe (Influenza) har i 1876 ikke spillet nogen fremtrædende Rolle; for første Gang siden 1889 har ingen enkelt af Aarets Maaneder noget større Antal Sygemeldte at opvise — det samlede Antal anmeldte beløb sig til 3436 — af hvilke det største Tal faldt paa Marts Maaned 911. Til Sammenligning anføres for de foregaaende Aar det samlede Antal anmeldte Influenzatilfælde, saavel som Tallet for den af Aarets Maaneder, paa hvilken det største Antal Anmeldte falder:

Influenzatilfælde	Maanedsmaximum	Influenzatilfælde	Maanedsmaximum
1889 12050	Decbr. 12050	1893 11725	Decbr. 6297
1890 5357	Jan. 3272	1894 8848	Jan. 5020
1891 25746	Decbr. 15405	1895 13563	Marts 9413
1892 7111	Jan. 4362	1896 3436	Marts 911

I Aarets Løb døde 44 Personer af Influenza, hvilket giver en Dødelighed af 1.3 paa 100 Angrebne. I nedenstaaende Oversigt over Sygelighed (og Dødelighed) i de forskellige Aldersklasser er Folketællingen d. 1. Febr. 1895 benyttet ved Beregning af Sygelighedskvotienten.

1896	0—1 Aar	1—5 Aar	5—15 Aar	15—65 Aar		over 65 Aar		Ialt
				Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	
Anmeldte Sygdomstilf. % af Befolk.	0.3	0.8	0.8	1.0	1.3	0.8	1.0	1.0
Indtrufne Dødsfald. % af Syge	7.4	0.4	0.2	0.4	0.5	2.1	16.1	1.3

Nedenstaaende tabellariske Oversigter viser den Andel, de af Influenza angrebne og døde i de forskellige Aldersklasser have haft i det samlede Antal af Influenza angrebne og døde i Aarene 1889—1896.

Influenza.

		1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896
		Syge Døde	Syge Døde	Syge Døde	Syge Døde	Syge Døde	Syge Døde	Syge Døde	Syge Døde
0—1 Aar		0.7 20.8	1.0 14.1	1.5 6.8	2.1 7.7	1.1 11.5	1.4 8.1	1.0 3.8	0.8 4.5
1—5 Aar		6.8 0.0	7.7 8.2	9.5 5.1	10.7 5.7	8.6 5.3	8.9 0.7	6.5 3.1	7.1 2.3
5—15 Aar		23.2 0.0	20.7 1.2	14.3 0.5	13.7 2.4	16.1 2.7	14.0 0.0	13.8 0.0	14.6 2.3
15—65 Aar	Mænd	32.1 16.7	30.3 16.5	28.2 14.2	26.7 12.4	28.3 14.2	28.4 14.0	31.0 14.5	28.4 9.1
	Kvinder	35.4 20.8	37.8 21.2	40.9 18.7	40.5 13.9	40.8 9.7	41.1 16.9	42.0 22.9	44.4 15.9
over 65 Aar	Mænd	0.7 25.0	0.9 14.1	1.9 20.3	1.8 17.7	1.6 20.4	1.9 23.5	1.8 18.3	1.5 25.0
	Kvinder	1.1 16.7	1.6 24.7	3.7 34.4	4.5 40.2	3.5 36.3	4.3 36.8	3.9 37.4	2.3 40.9
		100 100	100 100	100 100	100 100	100 100	100 100	100 100	100 100

Akut Tarmkatarrh, (Catarrhus intestinalis acutus, Cholera nostras) havde i 1896 omtrent samme ringe Udbredelse som i de to nærmest foregaaende Aar; ialt anmeldtes 6929 Tilfælde svarende til en Morbiditetskvotient 20.3. Den sædvanlige Sommerstigning viste sig noget tidligere end sædvanlig (Juni 1059 anmeldte, Juli 1006) men Maanedsmaksimum faldt dog først som sædvanlig paa August Maaned (1422). Det største Antal i en enkelt Uge anmeldte faldt paa Ugerne 7—13 Juni (436) og 2—8 August (432). Til Sammenligning anføres det samlede Antal anmeldte, samt Maanedsmaksimum for det nærmest forudgaaende Tiaar:

1887	7108	August	1070	1892	8706	Septbr.	1936
1888	7520	Septbr.	1551	1893	10747	August	3201
1889	10927	Juli	2666	1894	6000	August	1103
1890	7640	August	1145	1895	6985	Septbr.	1102
1891	7660	Septbr.	1125	1896	6929	August	1422

442 Personer døde i Aarets Løb af akut Tarmkatarh, o: 6,4% af samtlige anmeldte. Af de 442 vare 412 under 1 Aar, 21 mellem 1 og 5 Aar og 9 over 5 Aar. Af de anmeldte Sygdomstilfælde faldt 1801 paa Aldersklassen 0—1 Aar, 1208 paa Aldersklassen 1—5 Aar og 3910 paa Aldersklasserne over 5 Aar; Kolerinemortaliteten bliver herefter for de to førstnævnte Aldersklasser henholdsvis 22,9% og 1,7%, for alle øvrige Aldersklasser tilsammen 0,2%.

Forholdet mellem Syge og Døde i samtlige Aldersklasser og i Aldersklassen 0.1 Aar for de sidste 11 Aars vedkommende fremgaar af følgende Tabel:

Cholérine & Catarrhus intestinalis acutus.

	Alle Aldersklasser				0—1 Aar				
	Syge		Døde		Syge		Døde		
	Ialt	% af Befolkn.	Ialt	% af Syge	Ialt	% af Syge	Ialt	% af Syge 0—1 Aar	% af alle af Kolerine Døde
1886	10422	36.0	616	5.9	2404	23.1	537	22.3	87.2
1887	7108	24.1	412	5.8	1579	2.2	379	24.0	92.0
1888	7529	24.8	473	6.3	1916	25.4	422	22.0	89.2
1889	10927	35.4	590	5.4	2423	22.2	513	21.2	86.9
1890	7640	24.3	431	5.6	1843	24.1	376	20.4	87.2
1891	7260	22.8	444	6.1	1845	25.4	386	20.9	86.9
1892	8706	27.0	375	4.3	1885	21.6	333	17.6	88.8
1893	10747	32.9	673	6.3	2692	21.5	612	22.7	90.9
1894	6000	18.1	382	6.4	1652	27.5	340	20.6	89.0
1895	6985	20.8	382	5.5	1711	24.5	354	20.7	92.7
1896	6928	20.3	442	6.4	1801	26.0	412	22.9	93.2

Om de meteorologiske Forhold i 1896 findes Oplysning i omstaaende Tabel og Oversigt, der som sædvanligt skyldes det meteorologiske Instituts Velvilje. Nærmere Detailler for de enkelte Uger findes i den „Ugentlige Oversigt“.

Meteorologiske Data ved København (Meteorologisk Institut) i 1896.

1896.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktober	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	0.8	1.6	3.2	5.8	11.0	17.4	17.9	15.5	13.0	9.5	3.2	0.7	8.3
Middelfugtighedsgrad i pCt.	85	80	85	77	66	70	71	75	80	84	81	85	78
Middellufttr. v. Havet og 15.° (Mill.)	766.4	769.1	754.3	761.5	763.3	759.7	760.3	759.5	757.7	757.5	764.6	760.7	761.3
Nedbør (Mill.)	18.5	10.0	73.0	42.0	28.0	29.5	36.0	73.2	100.4	71.7	23.3	37.3	544.8
Dage med Nedbør	12	7	22	17	11	10	9	15	17	17	11	18	166
" " Sne	8	7	12	3	-	-	-	-	-	-	3	14	47
" " Hagl	1	-	1	2	-	1	-	1	-	-	1	1	8
" " Torden	-	-	-	-	1	7	2	2	2	-	-	-	15
" " Storm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1

Januar blev temmelig mild med vestlige Vinde og ringe Nedbør. *Februar* blev meget mild med vestlige Vinde og lidt Nedbør. *Marts* blev meget mild med sydvestlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *April* blev temmelig mild med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. *Maj* blev meget mild med vestlige til nordlige Vinde og temmelig lidt Nedbør. *Juni* blev ualmindelig varm med sydlige til vestlige Vinde og lidt Nedbør. *Juli* blev meget varm med vestlige Vinde og lidt Nedbør. *August* blev temmelig kølrig med vestlige Vinde og megen Nedbør. *September* fik normal Varme, sydlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *Oktober* blev mild med sydvestlige Vinde og rigelig Nedbør. *November* blev temmelig kold med variable Vinde og ringe Nedbør. *December* fik med østlige Vinde omtrent normal Varme og normal Nedbør. *Aaret* blev meget varmt med flest vestlige Vinde og omtrent normal Nedbør.

Veneriske Sygdomme (Gonorrhoea, Ulcus venereum, Syphilis) anmeldtes omtrent i lignende Antal som i de nærmest forudgaaende Aar ialt 6073 Tilfælde (imod henholdsvis 6093, 5887 og 5747 Tilfælde i Aarene 1893—95); deraf Gonorrhé 4224 Tilfælde (mod henholdsvis 4413, 4051 og 3976 Tilfælde i Aarene 1893—95); Ulcus venereum 529 Tilfælde (mod henholdsvis 640, 658 og 440 Tilfælde i Aarene 1893—95) og Syphilis e coitu imp. 1202 Tilfælde (mod henholdsvis 973, 1071 og 1239 Tilfælde i Aarene 1893—95); af Syphilis insons anmeldtes 44 Tilfælde (1895 33 Tilfælde) og af Syphilis congenita 74 Tilfælde (1895 59 Tilfælde). Det samlede Antal Syphilistilfælde udgør altsaa 1320, af hvilke 521 behandlede paa Sygehus, deraf 26 paa Garnisonshospital. — Antallet af anmeldte Tilfælde er altsaa i sidste Femaar tiltaget med omkring halvhundredre Procent; men det maa dog herved bemærkes, at den Form, som for Tiden er foreskrevet for Anmeldelserne paa Sygelisterne, *ikke* tillader ved Indregistreringen at sikre sig mod Dobbeltanmeldelser, idet der ikke ved de af privat praktiserende Læger anmeldte Tilfælde kræves angivet, om de ere indlagte paa Hospital. — Af Gonorrhétilfældene behandlede 1459 paa Sygehus (185 paa Garnisonssygehuset) og af venerisk Saar 119 Tilfælde (28 paa Garnisonssygehuset).

Af **Fnat** (Scabies) anmeldtes 560 Tilfælde (i 1895 600), af hvilke 234 behandlede paa civile, 56 paa militære Hospitaler.

Alkoholisme; af Delirium tremens anmeldtes 456 Tilfælde (i 1895 436), af hvilke 359 Tilfælde behandlede paa Sygehus (deraf 2 paa Garnisonssygehus); af de anmeldte vare 43 Kvinder (1895 33); Alkoholisme opførtes i 31 Tilfælde som Dødsarsag, deraf Delirium tremens i 12 Tilfælde.

Med Hensyn til Mortalitetstabellens Nr. 93, *Nephritis acuta & chron.*, henvises til Bemærkningerne i Aarsberetningen for 1895 S. 8.

Ifølge de fra Københavns Politi modtagne Optællinger af de ugentlig fra Kirkebetjentene indsendte Lister over *Ægteskaber, Fødsler og Dødsfødsler* beløb Antallet af *levendefødte Børn* sig i 1896 til 10205 $\div$ 29.97 pro Mille af Befolkningen.

Af de levendefødte Børn vare 5201 af Mandkøn og 5004 af Kvindekøn, $\div$ henholdsvis 51.0 % og 49.0 % af det samlede Antal; 7885 vare Ægtefødte, 2320 fødte udenfor Ægteskab, $\div$ henholdsvis 77.3 % og 22.7 % af det samlede Antal; gennemsnitlig fødtes der om Dagen $\div$ 28 Børn (27.96), henholdsvis 14.2 Drengbørn og 13.7 Pigebørn, henholdsvis 21.5 ægtefødte og 6.4 uægtefødte Børn, altsaa noget nær et lignende Antal som de nærmest forudgaaende Aar. Foruden de anførte 10205 levendefødte Børn fødtes endnu 248 *dødfødte Børn*, (0.7 pr. Dag, 145 af Mandkøn, 203 af Kvindekøn, 181 ægtefødte, 67 uægtefødte. Forskellen mellem levendefødte og dødfødte Børns Forhold overfor Køn og Legitimitet fremgaar af hosstaaende Sammenstilling.

	Køn		Legitimitet	
	M.	K.	Ægte	Uægte
% af hele Antallet				
Levendefødte . . .	51.0	49.0	77.3	22.7
Dødfødte	58.9	41.1	73.0	27.0

Nedenstaaende Tabel viser Antallet af Vielser, Fødsler og Dødsfødsler i 1896, fordelte efter Maaneder, samt Gennemsnitsantallet pr. Dag for hele Aaret og for hver af Aarets Maaneder.

1896	Ægte- skaber		Levendefødte												Dødfødte							
			Mandkøn				Kvindekøn				Ægte- fødte		Uægte- fødte		Tilsammen		Legiti- mitet		Køn		Til- sammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
	Januar . . .	145	4.7	303	75	378	12.2	301	106	407	13.1	604	19.4	181	5.9	785	25.3	17	3	12	8	20
Februar . . .	184	6.3	337	87	424	14.6	301	117	418	14.4	638	22.0	204	7.0	842	29.0	13	3	12	4	16	0.6
Marts . . .	197	6.4	337	123	460	14.6	285	108	393	12.7	622	20.1	231	7.4	853	27.5	4	9	8	5	13	0.4
April . . .	232	7.7	357	92	449	15.0	314	91	405	13.5	671	22.4	183	6.1	854	28.5	21	3	18	6	24	0.8
Maj	349	11.3	328	94	422	13.6	316	84	400	12.9	644	20.8	178	5.7	822	26.5	21	5	14	12	26	0.8
Juni	209	7.0	336	87	423	14.1	302	89	391	13.0	638	21.2	176	5.9	814	27.1	13	7	11	9	20	0.7
Juli	186	6.0	312	101	413	13.3	327	72	399	12.5	639	20.6	173	5.6	812	26.2	19	5	10	14	24	0.8
August . . .	206	6.8	358	91	449	14.5	355	102	457	14.7	713	23.0	193	6.2	906	29.2	13	3	11	5	16	0.5
Septbr. . . .	188	6.3	336	97	433	14.4	333	98	431	13.4	669	22.3	195	6.5	864	28.8	11	3	9	5	14	0.5
Oktbr.	271	8.7	319	93	412	13.3	336	101	437	14.1	655	21.1	194	6.3	849	27.4	13	7	10	10	20	0.6
Novbr.	382	12.7	340	107	447	14.9	335	88	423	14.1	675	22.5	195	6.5	870	29.0	16	8	9	15	24	0.8
Decbr.	236	8.5	365	126	491	15.8	352	91	443	14.3	717	23.1	217	7.0	934	30.1	20	11	21	10	31	1.0
Ialt	2785	7.6	4028	1173	5201	14.3	3857	1147	5004	13.7	7885	21.5	2320	6.4	10205	27.9	181	67	145	103	248	0.7

Ægteskaberne, 2785 ialt, 7.6 pr. Dag, fordele sig omtrent som sædvanlig paa Aarets Maaneder, navnlig saaledes, at Maanederne Maj og November, især sidstnævnte Maaned, vise et betydeligt Overskud over det gennemsnitlige. Af det samlede Antal Vielser falde c. 18.9 % paa 1. Kvartal, 28.3 % paa 2. Kvartal, 20.9 % paa 3. Kvartal og 31.9 % paa 4. Kvartal.

I Aaret 1896 afgik 5635 Individuer ved Døden. I Forhold til den for Aarets Midte beregnede Gennemsnitsfolkemængde, 340500, bliver Dødeligheden altsaa 16.5 p. M., betydelig lavere end i 1895 og betydelig lavere end for noget tidligere Aar i dette Aarhundrede. I det samlede Antal Døde er indbefattet 133 Personer *), som ikke vare hjemmehørende i Staden, men indlagte til Behandling paa Stadens Hospitaler og der afgaaede ved Døden. Fraregnes disse 133, saa at det samlede Antal Dødsfald beregnes til 5502, reduceres *Dødelighedskvotienten til 16.2 pro Mille.* — For hele Aaret saavel som for hvert enkelt af Aarets fire Kvartaler, bliver det gennemsnitlige Antal Dødsfald pr. Dag mellem 15 og 16, for Maanedene med højest Dødelighed (Decbr. 561) c. 18 og for Maanedene med lavest Dødelighed (Febr. 415) c. 13 Dødsfald pr. Dag.

Af spæde Børn under 1 Aar døde 1694 o: 16.9 pr. Ct. af samtlige levendefødte; den laveste hidtil opførte Dødelighed i første Løveaar er 16.8 % i 1885. Den procentvise Fordeling af Dødeligheden paa de forskellige Aldersklasser, sammenlignet med de tilsvarende Forhold i de nærmest forudgaaende Aar, fremgaar iøvrigt af nedenstaaende tabellariske Oversigt.

	0—1 Aar	1—4	5—14	15—64	65 og derover	
1890.	29.5	15.8	6.0	31.4	18.1	100
1891.	26.6	13.5	5.2	32.6	21.9	100
1892.	28.2	15.1	4.7	32.4	19.6	100
1893.	32.3	12.3	5.0	31.6	18.1	100
1894.	27.8	12.6	6.0	34.0	19.6	100
1895.	29.8	10.4	4.3	35.5	20.0	100
1896.	30.1	8.8	3.8	36.0	21.3	100

Overskuddet af Fødsler over Dødsfald udgjorde 4570.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)							
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar			Uægtefødte		
						Ialt	p. c. af alle Levende- fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af alle Dødsfald i 1 Aar	p. c. af uægte Levende- fødte
1877 .	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80	35.70
1878 .	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82	
1879 .	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11	
1880 .	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98	
1881 .	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30	
1882 .	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35	35.70
1883 .	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15	
1884 .	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01	
1885 .	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95	
1886 .	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.17	2431	22.41	36.30	774	31.84	
1887 .	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81	28.41
1888 .	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96	
1889 .	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40	
1890 .	314600	2698	8.58	10464	33.29	2013	19.24	6694	21.28	1978	18.90	29.65	637	32.20	
1891 .	319000	2541	7.97	10330	32.28	2054	19.88	7004	21.96	1865	18.05	26.63	576	30.58	
1892 .	323000	2412	7.47	9934	30.76	2062	20.75	6602	20.44	1860	18.72	28.17	530	28.49	23.02
1893 .	327000	2660	8.13	10100	30.89	2211	21.89	6849	20.94	2214	21.92	32.33	661	29.86	
1894 .	331300	2507	7.57	10064	30.38	2217	22.03	6378	19.25	1775	17.64	27.83	562	31.67	
1895 .	335700	2665	7.94	10135	30.19	2274	22.44	6163	18.35	1835	18.11	29.77	585	31.88	
1896 .	340500	2785	8.18	10205	29.97	2320	22.73	5635	16.55	1694	16.60	30.06	534	31.52	

*) Med Hensyn til de senere Aars betydelige Nedgang i Antallet af udenbys hjemmehørende Døde, henvises til Anmærkningen Side 9 i Aarsberetningen for 1895.

Af de ovenstaaende tabellariske Opgørelser sammenholdt med Mortalitetslisten (Tab. 1 og Tab. 3) fremgaar det, at den betydelige Nedgang i Dødelighed kommer alle Aldersklasser til Gode. Sammenholdes Dødsfaldene i Aldersklassen under 1 Aar med Antallet af levendefødte, viser ogsaa den derved fremkomne Kvotient sig reduceret omtrent i samme Forhold. — For de sidste 20 Aars vedkommende viser det sig, at Antallet af Døde i 1. Leveaar er gaaet ned fra c. 21 procent af de Levendefødte til 16.60 p. Ct. Tages de uægtefødte Børn for sig, viser der sig her en endnu større Nedgang, idet der som det ses af nedenstaaende tabellariske Oversigt i Tiaaret 1877—86 i første Leveaar døde 35.70 af hvert Hundrede udenfor Ægteskab fødte levende Børn, i Tiaaret 1887—96 28.41 % og i Aaret 1896 kun 23.02 %.

	Levendefødte			Døde i første Leveaar			Do. i % af Levendefødte		
	ægtefødte	uægtefødte	Ialt	ægtefødte	uægtefødte	Ialt	ægtefødte	uægtefødte	Ialt
1877—1886	76259	18244	94503	13166	6514	19680	17.26	35.70	20.88
1887—1896	82092	21288	103380	13633	6049	19682	16.61	28.41	19.04
1896	7885	2320	10205	1160	534	1694	14.71	23.02	16.60

Til Sammenligning med Forholdene her i Staden findes i nedenstaaende Tabel en Sammenstilling af Fødsel- og Dødelighedskvotienterne for en Række større Byer i Europa, for største Delen hentede fra „Annual Summary of births, deaths and causes of death in London and other great towns 1896“ publiceret af „Registrar General“. Da de fremkomne længe forinden de respektive Byers Aarsberetninger foreligge, tør det formodes at Grundlaget tilvejebringes ved Opsummering af de paa-gældende Lokaliteters Ugeberetninger, og da disse nødvendigvis maa undergaa senere Revision og Korrektion, ville de paa Basis deraf fundne Kvotienter ikke altid stemme med den endelige Aarsopgørelse, og de anførte Tal maa derfor vistnok tages med noget Forbehold.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
København	30.0	16.5	Paris	23.3	19.0
Stockholm	26.3	16.8	Rom	24.2	19.1
Edinburg	27.3	16.9	Glasgow	33.8	20.4
Amsterdam	30.1	17.4	Wien	30.0	22.3
Hamburg	34.5	17.5	München	36.1	23.2
Berlin	27.0	17.9	Prag	31.3	24.7
London	30.2	18.2	Dublin	30.1	24.9
Bryssel	25.2	18.2	Breslau	34.7	25.1
Christiania	34.1*	18.3	Buda-Pesth	37.3	25.4
Rotterdam	37.0	18.6	Triest	30.9	27.9
Dresden	32.7	18.9	St. Petersborg	33.1	30.9
Turin	21.7	19.0	Moskow	—	38.9

Paa *Hospitallerne* i København døde ialt 1946 Individuer, o: 34.5 % af det samlede Antal Dødsfald. Paa Epidemihospitallerne indtraf 146 Dødsfald (mod henholdsvis 370, 300, 364, 420 og 190 i de nærmest forudgaaende Aar); paa Kommunehospitalet døde 776 paa Frederiks Hospital 247, paa Fødsels- og Plejestiftelsen 38 (deraf 34 spæde Børn), paa St. Johannes Stiftelsen 309, paa vestre Hospital 1, paa Garnisonssyge-

*) 1895.

huset 35, paa Dronning Louises Børnehospital 67, paa St. Josephs Hospital 102, paa Almindelig Hospital 201 og paa Ladegaardens Sygeafdeling 24.

Mediko-legale Dødsattester, som skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelige Hændelser, samt over Personer, der findes døde, ere i 1896 indkomne i et Antal af 246, hvilket er lidt mere end i de nærmest foregaaende Aar. Af 116 Selvmord fuldbyrdedes 100 af Mænd, 16 af Kvinder; 4 Mænd aflivede sig ved Drukning, 75 Mænd og 10 Kvinder ved Hængning, 15 Mænd og 4 Kvinder ved Skydning, 3 Mænd og 1 Kvinde ved Gift, 1 Mand ved Snitsaar, 2 Mænd og 1 Kvinde ved Nedstyrtning.

Ved Drab omkom et spædt Barn, foruden at der i Aarets Løb er fundet nogle Lig af nyfødte Børn, der muligvis ere omkomne paa samme Maade.

Ved ulykkelig Hændelse er der omkommet 118 Personer, 87 Mænd og 31 Kvinder; adskillige af disse ere dog først efter flere Dages Forløb afgaaede ved Døden paa Hospitalerne, og der er kun udstedt medikolegale Attester i Anledning af 91 saadanne Dødsfald. Endelig er der udstedt medikolegale Dødsattester over 38 Personer, der fandtes døde, og af hvilke 6 vare vitterlige Drankere eller Individuer, som umiddelbart før Døden have været under stærk Paavirkning af Spiritus.

Dødfødte i Staden Kjøbenhavn i Aaret 1896.

Fostrets Modenheds Grad								Med Tegn til Forraadnelse	Fødselen fuldførtes ved								Totalsum af dødf. Børn				
for tidlig født				Fuldbaaret					Na- turen	Instru- menter		Ven- ding		Frem- træk- ning		Ægte		Uægte		Til- sam- men	
Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
37	42	26	25	69	33	13	3	116	104	74	13	9	11	9	17	11	106	75	39	28	248

Af ovenstaaende Oplysninger om 248 Dødfødsler i 1896, fremgaar det, at 118 (102 ægtefødte, 16 uægtefødte) Fostre vare fuldbaarne, medens 130 (79 ægtefødte, 51 uægtefødte) vare ufuldbaarne. Af Mandkøn fødtes 145, af Kvindekøn 103, men af de fuldbaarne Fostre vare 82 af Mandkøn 36 af Kvindekøn mod henholdsvis 63 og 67 af de ufuldbaarne.

I desidste 9 Aar har Forholdet med Hensyn til Køn og Legitimitet stillet sig saaledes:

	af 100 Dødfødte		af 100 fuldbaarne		af 100 ufuldbaarne	
	vare:		Dødfødte	vare:	Dødfødte	vare:
	M.	K.	M.	K.	M.	K.
1888	54	46	59	41	49	51
1889	52	48	51	49	54	46
1890	53	47	57	43	49	51
1891	55	45	64	36	47	53
1892	55	45	60	40	50	50
1893	54	46	55	45	52	48
1894	46	54	56	44	34	66
1895	58	42	57	43	59	41
1896	58	42	69	31	48	52
	ægte	uægte	ægte	uægte	ægte	uægte
1888	75	25	82	18	68	32
1889	80	20	82	18	78	22
1890	73	27	77	23	69	31
1891	78	22	82	18	74	26
1892	79	21	87	13	69	31
1893	80	20	86	14	74	26
1894	75	25	76	24	74	26
1895	78	22	86	14	69	31
1896	73	27	86	14	61	39

Foruden de Oplysninger om Dødfødslerne Forløb, som fremgaa af Tabellerne, skal her endnu tilføjes et Uddrag af de Bemærkninger, som i Reglen findes paa Jordemødrenes Anmeldelser om dødfødte Børn. Sædestilling forekom 29 Gange, Fodstilling 19, Tvær- og Skraaleje 12 (deraf 3 med fremfalden Arm), Ansigtstilling 1, Fremfald og Omslyngning af Navlesnoren 32, forliggende Moderkage 9, snevert Bækken 5, langvarig og besværlig Fødsel 28, Misfoster 8, Syphilis 13, Sygdom hos Moderen 14, Sygdom hos Faderen 1, Sindsbevægelse, Fald, Overanstrengelse 8, Blødning før og under Fødselen 9, Vervækkelse 3, for tidlig Afgang af Fostervandet 4, Tvillingfødsel 11, habituel Dødfødsel 1, Perforation 3 Gange.

Vaccination. 1) Paa den kongelige Vaccinations-Anstalt var der ved Begyndelsen af 1896 i Behold 9770 Portioner animal Lymfe; der fremstilledes i Aarets Løb 130320 Portioner, hvoraf ca. 42000 maatte kasseres som mindre holdbart. Til Vaccination paa Anstalten medgik ca. 4000 Portioner og til Podning af Kalve 8600 Portioner; der udsendtes 82870 Portioner, saaledes at der ved Aarets Udgang var 2835 Portioner i Behold.

Til Institutioner og private Læger i København udsendtes ialt 8090 Portioner; Stadens samlede Forbrug af Vaccine beløb sig saaledes til ca. 12000 Portioner.

Paa Anstalten vaccineredes 3540 Børn, hvoraf 3416 med animal Lymfe; 99.50 pCt. af Vaccinationerne og 94.78 pCt. af de anbragte Rids gav positivt Anslag. Desuden foretoges der 224 Revaccinationer. Iøvrigt henvises til den i Ugeskrift for Læger offentliggjorte Beretning om Anstaltens Virksomhed.

2) Den kommunale Vaccinationsanstalt paa Nørrebro har i 1896 været holdt aaben hver Torsdag i Tiden fra den 30. April til 29. Oktober, ialt 27 Gange. Der blev behandlet 944 Personer (imod 837 ifjor) eller 35 gennemsnitlig paa hver Vaccinationsdag. De svagest besøgte Dage var d. 14. og 21. Maj (0), den stærkest besøgte Dag var d. 8. August (125).

Af de 944 Indpodninger var de 938 første Gangs Indpodninger paa Børn, der ikke havde været vaccinerede før, eller Børn (3) som nok forhen havde været vaccinerede, men med negativt Resultat, og som nu gav godt positivt Anslag. De 938 fordeler sig i de forskellige Køn og Aldersklasser som herstaaende Tabel viser. Resten (6) var Revaccinationer, de 4 (med negativt Resultat) paa Børn, de 2 paa gamle Koner, der skulde ind i Fattigvæsenets Stiftelser. 18.9 % af Børnene havde overskredet den skolepligtige Alder (imod 15.9 % ifjor).

Alder i Aar	Drenge	Piger	Sum
0-1	13	14	27
1-2	24	26	50
2-3	53	41	94
3-4	57	30	87
4-5	51	52	103
5-6	43	51	94
6-7	155	150	305
7-8	74	90	164
8-9	5	9	14
	475	463	938

Vaccinationen blev udelukkende udført med animal Vaccine fra den kgl. Vaccinationsanstalt. 4 Børn mødte ikke til Eftersyn. Med Hensyn til Resultaterne maa Indpodningerne deles i to Grupper. Den første omfattende de første 297, alle første Gangs Vaccinationer, blev udført paa den herhjemme sædvanlige Maade med 6 Rids paa den ene Arm. Det personlige Anslag udgjorde kun 89 %. Ridsanslaget kun 68 %. Dette meget daarlige Resultat skriver sig mest fra enkelt Vaccinationsdag, d. 25. Juni, da der af 47 Vaccinationer kom 29 negative $\therefore$ 61.7 %. At dette skyldtes mindre

god Vaccine er utvivlsomt. — De i denne Gruppe med negativt Resultat indpodede 33 Individuer blev alle omvaccinerede, de 20 med positivt Resultat. Af Resten blev 11 indpodede 3. Gange, de 7 med negativt Resultat, de 4 mødte ikke til 3. Eftersyn. Da den ved 2. og 3. Indpodning anvendte Vaccine ellers viste sig kraftig, maa det antages, at de tidligere Vaccinationer, trods det manglende Anslag har svækket Individernes Modtagelighed for Vaccinen noget.

Da den sædvanlige Ridsmethode ikke gav mere tilfredsstillende Resultater, forandrede den i de sidste 647 Tilfælde til en Skarifikationsmethode med meget tætte, næsten sammenflydende Smaarids. Af saadanne Skarifikationspletter blev der anlagt 5 i 55 Tilfælde, 3 i 361 Tilfælde og 2 i 231 Tilfælde. To saadanne Pletter maa, naar Anslaget i begge er positivt, sikkert anses for tilstrækkeligt, da Pustlerne bliver ret store; men da det en enkelt Gang skete, at kun en af de to Podninger gav Anslag, holdt man sig til Anslaget af 3 Pletter. Pletternes Størrelse var c. 5 □^{mm}.

Af disse sidste 647 Tilfælde var de 4 Revaccinationer hos Børn med negativt eller abortivt Resultat, de 2 Revaccinationer hos Voxne, det ene med positivt Resultat, det andet ikke mødt til Eftersyn, og endelig var der 3 Børn, der ikke mødte til Eftersyn. Hos *Resten* 638 var der 100 % *personligt Anslag*, og *Ridsanslagsprocenten* var 99.83, idet kun 3 Rids af 1800 slog fejl. Denne Methode synes derfor at være meget anbefalelsesværdig, Reaktionen er kraftig, men ikke stærkere end ved et godt Anslag efter den sædvanlige Methode. Komplikationer iagttoges ikke i noget nærværdigt Omfang. Der kom hyppigt kraftig perivaccinel Rødme, en enkelt Gang hæmorrhagisk, Adenitis 3 Gange, stærkere Febrilia 1 Gang, pustuløs Eruption paa Armen 1 Gang.

Der blev under hele Vaccinationen taget saa betryggende Forholdsregler som muligt for at udføre den „aseptisk“. Armen blev gnedet af med absolut Alkohol og Naalene steriliserede i kogende Vand mellem hver Indpodning.

Af de vaccinerede boede de 20 udenfor Københavns Grund (Frederiksberg, Valby).

Sundhedstilstanden i Københavns Garnison var i 1896 ifølge velvillig Meddelelse fra Hærens Lægekorps i det hele god; epidemisk Karakter frembød kun Skarlagensfeber og Faaresyge.

Med *Skarlagensfeber* indkom paa Garnisonssygehuset 149 af Hæren og 4 af Søværnet. Den i 1895 begyndte Epidemi ved 2det Artilleriregiment paa Amager fortsattes i Januar og Februar. Der indkom ialt 23 herfra. Fra Sølvgadens Kaserne indkom ialt 57. Epidemierne vare i det hele milde, af samtlige Syge døde ingen.

Med *Faaresyge* behandlede 132, hvoraf 114 fra Sølvgadens Kaserne.

Af de øvrige epidemiske Sygdomme forekom kun spredte Tilfælde. Med *Difteri* indkom 26 fra Hæren, 2 fra Søværnet, af hvilke 6 tillige havde Skarlagensfeber. Af de 26 Tilfælde vare 15 fra 2det Artilleriregiment paa Amager, kun 2 fra Sølvgadens Kaserne. — Af *Mæslinger* bemærkedes kun 11 Tilfælde, for *Influenza* behandlede 82, for *Pneumoni* 62, hvoraf 1 døde, og for *tyfoid Feber* 31, hvoraf ingen døde.

Med *epidemisk Cerebrospinalmeningitis* indkom 16*), hvoraf 11 døde, og de øvrige 5 kasseredes. Fra 1ste Artilleriregiments Kaserne indkom 1 i Januar, 1 i Februar, 1 i Juli og 1 i August; fra Gardehusarregimentet 2 i Marts; fra 3die Artilleribataillon 1 i Maj; fra Livgarden 1 i Maj; fra 24de Bataillon (Sølvgadens Kaserne) 1 i April og 5 i Maj; fra 23de Bataillon (Sølvgadens Kaserne) 1 i Juni og 1 i December.

*) Til Stadslægen anmeldt 15 Tilfælde. Se Side 5 og Tab. 5.

Karantænevæsen. Ifølge Meddelelse fra Karantænelægen er der i Aaret 1896 sket Anmeldelse om Sundhedstilstanden om Bord paa 5190 Skibe og Baade (incl. Orlogs- og Lystfartøjer), som dels vare forbigaaende, dels vare indgaaende, men alle anmeldelsespligtige. Af disse bordedes paa Inderrheden uden Anmeldelse, dels af Lægepersonalet, dels af Karantænebetjentene, 3043 Fartøjer. Hertil kommer desuden Antallet af de i Havn i regelmæssig Fart indgaaede Dampskibe fra udenrigske Steder, der ere fritagne for Anmeldelse til Karantænestationen (medindbefattet Dampskibe til Nordre Toldbod), hvilke gøre Anmeldelse til Toldvæsenet, og hvis Antal ifølge Opgivelse fra Toldbodens Vagtkontrol var ialt 4587.

Karantæne har i Aarets Løb ikke været paabudt.

I. „Almindeligt Eftersyn“ i Henhold til Lov af 2. Juli 1880, 2det Afsnit I.

Det fra Aarets Begyndelse eksisterende Paabud om „almindeligt Eftersyn“ af Skibe fra Marseille, Havnene i Gouvernementet St. Petersborg, Havnene ved det asowske Hav, Havnene i Syrien, Lilleasien og de øvrige Havne i Sortehavet, Havnene i Ægypten, Havnene ved det røde Hav og Havnene i Tonkin og Cochinchina samt Ostindien, derunder de nederlandske ostindiske Kolonier blev i Aarets Løb ifølge Bestemmelserne i 2det Afsnit I af Lov af 2den Juli 1880 om Foranstaltninger mod smit-Sygdommes Indførelse i Riget traadte i Kraft fra den nævnte Datum overfor følgende Steder: Marseille, Havnene ved det sorte Hav med Undtagelse af de russiske, Havnene i det øvrige Lilleasien og Syrien, Havnene i Ægypten, Havnene ved det røde Hav og Havnene i Tonkin, Cochinchina samt Ostindien, derunder de nederlandske ostindiske Kolonier.

Af det Antal Skibe, Mandskab og Passagerer, som ere inspicerede under nævnte Lov var 43 Dampskibe og 2 Sejlskibe med ialt 1052 (978 Mand henhørende til Besætningen og 74 Passagerer). Men der fandtes ikke ved dette Eftersyn Personer lidende af de i Lov af 2den Juli 1880 § 13 nævnte Sygdomme; derimod fandtes 2 lidende af venerisk Sygdom, 1 en af Febris rheumatica og 1 af Gastro-Enteritis chron.

Det 5 Dages Lægeeftersyn fandt ingen Anvendelse.

II. Om Patienter ankomne med Skibe, som *ikke* vare underkastede „Almindeligt Eftersyn“, skete der Anmeldelse til Karantænestationen fra 84 Skibe med 1264 Mand. Af disse Skibe, som havde 88 Syge om Bord, bør, foruden nogle faa nærmest lettere, chirurgiske Tilfælde, nævnes 22 Tilfælde af veneriske Sygdomme, 8 Tilfælde af Febris typhoidea, 5 af Angina diphtheritica, 10 af akut Brystsygdom, 5 af chron. Brystsygdom, 9 af Gastro-Enteritis acuta, 6 af Gastro-Enteritis chron., 5 af Febris rheumatica og 3 af Forgiftning.

Hertil kommer desuden, at dansk Dampskib „Ørsted“ den 11te Februar indkom paa Kjøbenhavns Yderrhed; Skibet var først i Januar afgaaet fra Tuborg Havn, hvor der havde ligget i 8 Dage og havde der faaet om Bord en i Kjøbenhavn hjemmehørende Mand. Skibet var senere ikke i Havn, før det den 7de Februar kom til Tuborg Havn, hvor der af Toldvæsenet samme Steds gaves det „Practica“. Den 10de Februar konstateredes, at den nævnte Mand var lidende af Variolæ og havde haft Prodromer fra den 4de Februar, og efter at 8 Mand som mistænkelige vare henviste til Øresundshospitalet, blev Skibet samme Dag af Distriktslægen udvist af Tuborg Havn og indgik straks paa Kjøbenhavns Yderrhed for at proviantere og faa Kul. Mandskabet undersøgtes her, og en mistænkelig Person indlagdes paa Øresundshospitalet, Resten af Besætningen vaccineredes, Skibet isoleredes og desinficeredes, nyt Mandskab kom efter at være vaccinerede om Bord, Kul og Proviant tilførtes, og Skibet afgik fra Yderrheden den 15de Februar og fik ikke senere noget Tilfælde af Variolæ. Karantænedesinfektion foretoges 4 Gange i Aarets Løb.

Der indbragtes i Aarets Løb 8 Lig fra Skibe kommende fra ikke smittede Havne.

Den offentlige Sundhedspleje. Til Oplysning om Tilsynet med den offentlige Sundhedspleje, om Kredslægepersonalets Virksomhed, om Tilsynet med Plejebørn, Virksomheden paa Sundhedskommissionens Laboratorium, den offentlige Desinfektion m. m., gives følgende Oversigter:

De af *Kredslægepersonalet* i 1896 udførte Undersøgelser og afgivne Erklæringer, Skøn etc. vare følgende:

	Undersøgelser.	Erklæringer.
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	214	209
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	38	40
III. <i>Sundhedskommissionssager</i> vedrørende:		
a) Afløbsforhold og offentlig Renlighed. Vedtægtens Afsnit II og III	181	104
b) Latrinvæsen m. m. Vedtægtens Afsnit IV	50	54
c) Fabriker og skadelige Næringsveje. Vedtægtens Afsnit V og X	125	138
d) Tilsyn med Næringsmidler. Vedtægtens Afsnit VI	258	1201
e) Boliger. Vedtægtens Afsnit VII og VIII	33	33
f) Smitsom Sygdom. Vedtægtens Afsnit IX	33	38
g) Plejebørn. Vedtægtens Afsnit XI	924	637
h) andre Forhold	39	95

Tilsyn med Plejebørn. Paa Grundlag af de til Sundhedskommissionen indkommende Meddelelser er der af første Kredslæge udarbejdet følgende Oversigt over Plejebørnsforholdene i 1896.

Ved Udgangen af 1895 fandtes, som i foregaaende Aars Beretning omtalt, 2678 Plejehjem under Sundhedskommissionens Tilsyn, deriblandt 1259, i hvilke der paa dette Tidspunkt ikke fandtes Plejebørn.

I Løbet af 1896 anholdt 676 Personer om Plejetilladelse, af hvilke dog 18 toge deres Ansøgning tilbage, forinden Sagen i Sundhedskommissionen havde fundet sin Afgørelse; desuden nægtede Sundhedskommissionen i 153 Tilfælde at meddele den ansøgte Tilladelse.

Samtidig med at de øvrige 505 Ansøgere erholdt Plejetilladelsen, udgik af forskellige Grunde i Aarets Løb 411 tidligere tilladte Plejehjem.

Tilvæksten udgjorde saaledes 94 og ved Udgangen af 1896 stod 2772 Hjem under Sundhedskommissionens Tilsyn, deraf 1361 (o: c. 49 %), i hvilke ingen Plejebørn fandtes.

I de øvrige 1411 Plejehjem var der ved Aarets Udgang anbragt 1628 Plejebørn mod 1648 ved Aarets Begyndelse.

Tab. 1.	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	39	96	8	1	-
2. Kreds	234	184	21	1	1
3. Kreds	209	211	18	2	2
4. Kreds	7	89	11	2	-
5. Kreds	554	351	59	6	-
6. Kreds	318	296	41	9	2
Ialt	1361	1227	158	21	5

I Løbet af Aaret ere 759 nye Plejebørn indregistrerede, medens samtidig 685 tidligere indregistrerede udgik og 109 døde.

Fordelingen paa Lægekredse og Aldersklasser af fornævnte 1628 Plejebørn, fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2.	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	11	19	36	49	115	144
2. Kreds	32	48	58	95	233	441
3. Kreds	34	49	75	104	262	442
4. Kreds	10	28	27	52	117	109
5. Kreds	68	119	145	155	487	970
6. Kreds	51	87	133	143	414	666
Ialt	206	350	474	598	1628	2772

Det samlede Antal Dødsfald blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn var 109, altsaa langt mindre end i noget foregaaende Aar.

Tab. 3.	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn													
	0—1			1—2			3—11			0—1		1			2		3		4		5—9		10—14				
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	M.	K.	M.	M.	K.	M.	M.	K.	M.			M.	K.	M.	M.	K.	M.	M.	K.	M.	M.	K.		
Akute Sygd. i Fordøjelsesorg.	2	6	7	5	7	9	16	20	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	21	38	39
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Atrofi	2	2	4	6	2	4	8	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	12	20	22
Rakitis	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	
Brystkatar	-	1	1	-	2	2	3	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7	25
Kat. Lungebetændelse	1	-	3	-	3	2	7	2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	3	12	
Krup. Lungebetændelse	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Lungetuberkulose	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	5	
Hjernebetændelse	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	9
Krampe	-	1	-	-	4	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	5		
Difteri	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	8
Kighoste	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	
Mæslinger	-	1	-	-	1	2	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	5	
Rosen	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	6
Bughindebetændelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	
Hjertesygdom	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Svag fra Fødslen	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Ubekendt Dødsarsag	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	
Ialt	5	11	19	13	26	22	50	46	4	1	2	2	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	58	51	109	
	16	32	48				96	5	4		2	1		1	1									109			

Nedgangen i Dødeligheden, sammenlignet med det nærmest foregaaende Aar, falder, som det ses, særlig paa Lungeaffektioner og Hjernetilfælde.

Tab. 4.	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn							
	0—1			1—2			3—11			0—1 Aar	1 Aar	2 Aar			3 Aar	4 Aar	5—9 Aar	10—14 Aar			
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	M.	K.	M.	K.	M.	K.										M.	K.	M.
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.			M.	K.	M.	K.			
Januar	-	1	2	-	3	3	5	4	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7	4	11
Februar	-	2	-	1	3	-	3	3	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	4	5	9
Marts	-	1	2	-	3	1	5	2	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	7	3	10
April	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Maj	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
Juni	-	2	2	-	2	3	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5	9
Juli	-	-	3	2	2	2	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4	10
August	1	1	2	3	4	3	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	7	14
September	3	1	4	4	2	-	9	5	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	9	6	15
Oktober	2	1	-	2	3	7	5	10	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	6	10	16
November	-	1	1	-	3	1	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7
December	-	1	-	1	1	2	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	5
Ialt	6	11	18	13	26	23	50	47	4	1	2	1	-	2	1	-	1	-	58	51	109
	17	31	49				97	5	3	2	1	1	1	-	-	-	-	109			

Paa Grund af det ringe Antal Dødsfald, som Følge af Sygdomme i Respirationsorganerne, er Dødeligheden sammenlignet med foregaaende Aar paafaldende lav i Foraarsmaanederne Februar—Maj.

Tab. 5.	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	9 Aar	
										1888—1896	Sum gsnth.
I. Akute og kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	91	100	68	80	43	94	56	40	39	611	68
II. Rakit. Atrofi, Scroph. Debil. cong.	46	67	72	49	36	38	31	21	22	382	42
III. Sygdomme i Respirationsvejene . .	58	44	58	44	47	30	35	44	25	385	43
IV. Hjernesygdomme, Konvulsioner . .	35	26	36	23	15	27	24	21	9	216	24
V. Infektionssygdomme	17	23	23	30	26	16	14	15	8	172	19
VI. Andre og ubekendte Dødsarsager .	18	18	11	15	11	15	10	14	6	118	13
	265	278	268	241	178	220	170	155	109	1884	209

Ifølge Meddelelse fra *Sundhedskommissionens Laboratorium* har der i 1896 af Sundhedskommissionen været indsendt 1335 Prøver til Undersøgelse, om hvis Resultat der er afgivet Beretning i 270 Skrivelser.

Der har været foretaget 1180 kemiske, 51 mikroskopiske og 381 bakteriologiske Undersøgelser.

De undersøgte Stoffer have været:

A. Vand.

I. Kemisk og mikroskopisk Undersøgelse.

- Det filtrerede Vandledningsvand . . . . . 12 Prøver.
- Taget fra Vandværkets Filtre . . . . . 12 —
- Taget fra forskellige Søer og Kilder . . . . . 24 —

II. Bakteriologisk Undersøgelse.

d. Det filtrerede Vand, taget paa Vandværket	50	Prøver.
e. Taget fra Vandværkets Filtre	50	—
f. Taget fra Husledning	50	—
g. Taget fra en Brønd	2	—

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

- a. Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i København og Forstæder, 734 Prøver.
- b. Udtaget af Politiet som Staldprøver hos Leverandører, 98 Prøver.

Skummet Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i København og Forstæder, 85 Prøver.

Fløde 30 Prøver.

Bakteriologisk Undersøgelse er foretaget med 142 Prøver Mælk og 30 Prøver Fløde, nemlig:

Almindelig Børnemælk	7	Prøver.
do. sød Mælk	22	—
do. skummet Mælk	22	—
do. Fløde	19	—
Blandet pasteuriseret Børnemælk	50	—
do. sød Mælk	25	—
do. skummet Mælk	16	—
do. Fløde	11	—

Ialt . . 172 Prøver.

For Tuberkelbaciller er undersøgt 3 Prøver.

Bestemmelse af Smudsbestanddele i Mælk er foretaget med 32 Prøver.

Spegepølse 1 Prøve, *Smør* 5 Prøver, *Peber* 1 Prøve, *brændt Kaffe* 1 Prøve, *Sukker* 20 Prøver, *konserveret Mælk* 1 Prøve.

C. Undersøgelser for Giftstoffer.

Strømper 40 Prøver, *Farvestof* 1 Prøve, *Legetøj* 2 Prøver, *Vaselinolje* 1 Prøve, *Tøj* 65 Prøver, *Tapet* 3 Prøver, *Toiletmiddel* 1 Prøve, *Hjortetaksalt* 1 Prøve.

D. Andre Undersøgelser.

Diatomésten 1 Prøve, *Indskudsfyld* 8 Prøver, *Gaskogeapparat* 1 Prøve.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Vand	200	Prøver.
do. af Mælk og Fløde	982	—
do. af andre Fødemidler	29	—
do. for Giftstoffer	115	—
do. af diverse Stoffer	9	—

Ialt . . 1335 Prøver.

Oversigt over Resultatet af de fuldstændige kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af det filtrerede *Vand*, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser, findes i omstaaende Tabeller.

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampingsrest	Ammoniak	Saltpettersyre	Saltpettersyrling	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halv-bunden Kulsvyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold . . .	4.720	-	Spør	-	0.874	0.294	1.355	-	1.580	0.317
Laveste do. . . .	3.520	-	Spør	-	0.374	0.168	1.065	-	1.160	0.216

Indhold af organisk Stof.

	Iltforbrug. Gram i 10000 Gram.											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Filtreret Vand . . .	0.019	0.018	0.016	0.018	0.017	0.019	0.018	0.026	0.019	0.018	0.020	0.022
Ufiltreret do. . . .	0.023	0.025	0.022	0.024	0.027	0.029	0.025	0.028	0.028	0.029	0.029	0.025

Ved den bakteriologiske Undersøgelse (Kimtælling) er der efter dobbelt udførte Forsøg fundet følgende Antal Kolonier i 1 Cub. Cent. af Vandet.

	Fra Vandværket		Fra Husledning i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	42 Prøver	- Prøver	44 Prøver
— 100 —	3 —	- —	4 —
— 500 —	4 —	13 —	2 —
— 1000 —	1 —	30 —	- —
Over 1000 —	- —	7 —	- —
Ialt	50 Prøver	50 Prøver	50 Prøver

I Aarets Løb er der jævnlig foretaget bakteriologisk Undersøgelse af det filtrerede Vand til Isolering af forskellige Bakterierformer, hvortil der er bleven benyttet 54 af de til Kimtælling anvendte Pladespredninger. De i Vandet forefundne Former have, saa vidt det kunde bestemmes, været de samme som i de tidligere Aar. I intet Tilfælde er der fundet Tyfusbaciller.

Ved Undersøgelsen af *sød Mælk* har Indholdet af faste Stoffer og Fedt, som det ses af efterfølgende tabellariske Oversigt, grupperet sig paa følgende Maade:

1) *faste Stoffer*

mellem 11.5% og 13% i 691, $\varnothing$: 83% af alle Prøver;
 under 11.5% i 56 $\varnothing$: 7% af alle Prøver;
 over 13% i 80, $\varnothing$: 10% af alle Prøver.

2) *Fedt:*

mellem 2.5 og 4% i 724, $\varnothing$: 88% af alle Prøver;
 under 2.5% i 43, $\varnothing$: 5% af alle Prøver;
 over 4% i 60, $\varnothing$: 7% af alle Prøver.

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk
7 — 8	-	9	0.0 — 0.2	-	2
8 ¹ / ₂ — 9	-	8	0.2 — 0.4	-	2
9 — 9 ¹ / ₃	-	5	0.4 — 0.6	-	1
9 ¹ / ₂ — 10	-	18	0.6 — 0.8	-	9
10 — 10 ¹ / ₂	-	19	0.8 — 1.0	-	10
10 ¹ / ₂ — 11	9	4	1.0 — 1 ¹ / ₂	1	19
11 — 11 ¹ / ₂	47	4	1 ¹ / ₂ — 2	4	7
11 ¹ / ₂ — 12	195	1	2 — 2 ¹ / ₂	38	15
12 — 12 ¹ / ₂	328	-	2 ¹ / ₂ — 3	211	3
12 ¹ / ₂ — 13	168	-	3 — 3 ¹ / ₂	344	-
13 — 13 ¹ / ₂	55	-	3 ¹ / ₂ — 4	169	-
13 ¹ / ₂ — 14	13	-	4 — 4 ¹ / ₂	36	-
14 — 14 ¹ / ₂	2	-	4 ¹ / ₂ — 5	10	-
14 ¹ / ₂ — 15	3	-	5 — 5 ¹ / ₂	3	-
15 — 16	7	-	5 ¹ / ₂ — 6	6	-
			6 ¹ / ₂ — 7	2	-
			7 — 8	3	-
Antal Prøver . .	827	68	Antal Prøver . .	827	68

Ved den bakteriologiske Undersøgelse af Mælk og Fløde fandtes følgende:

Antal Kolonier i 1 Cub. Cent.	Fløde		Sød Mælk		Skummet Mælk		Blandet pasteuri- seret Børnemælk
	pasteuri- seret	ikke pasteuri- seret	pasteuri- seret	ikke pasteuri- seret	pasteuri- seret	ikke pasteuri- seret	
0—10	-	-	-	-	-	-	30
10—50	1	-	3	-	4	-	15
50—100	1	-	2	-	-	-	3
100—500	4	-	10	-	5	-	2
500—1000	1	-	1	-	2	-	-
1000—5000	2	-	5	-	1	-	-
5000—10000	-	-	-	-	2	-	-
10000—50000	-	-	-	-	-	3	-
50000—100000	-	-	1	-	-	2	-
100000— 1 Mill.	2	4	1	15	-	9	-
1 Mill.—10 Mill.	-	9	-	10	-	4	-
10 Mill.—50 Mill.	-	4	-	4	-	3	-
over 50 Mill.	-	2	-	-	-	-	-
Ialt . .	11	19	23	29	14	21	50

Der er bleven undersøgt 32 Prøver i Mælk til Bestemmelse af Indhold af Smudsdele, og herved fandtes i 3 Prøver 1 Milligram, i 3 Prøver 2 Mlgr., i 1 Prøve 3 Mlgr., i 4 Prøver 4 Mlgr., i 4 Prøver 5 Mlgr., i 4 Prøver 6 Mlgr., i 4 Prøver 7 Mlgr., i 3 Prøver 8 Mlgr., i 1 Prøve 9 Mlgr., i 2 Prøver 11 Mlgr., i 2 Prøver 12 Mlgr., i 1 Prøve 13 Mlgr. pr. Liter Mælk.

Spegepølse, 1 Prøve, befandtes at være kunstig farvet. Ved Undersøgelse af den dertil benyttede Farve fandtes, at denne var et Tjærefarvestof, for hvilket der dog ikke fandtes saa karakteristiske Forhold, at det kunde identificeres med noget bestemt Farvestof. Der paavistes et meget ringe Indhold af Arsenik, ingen giftige Metaller. — *Smør*, 5 Prøver, som undersøgtes med Hensyn til Ægthed, befandtes alle at være uforfalsket Smør. — *Brændt Kaffe*, 1 Prøve, i hvilken fandtes indblandet i betydelig Mængde Cikorie og brændt Korn. — *Stødt hvidt Peber*, 1 Prøve, befandtes ikke at være forfalsket, som det var formodet. Der fandtes noget metallisk Jern

(0.16 %), som maa anses for at være tilfældig indkommet. — *Sukker*, 20 Prøver, som alle viste sig at være uforfalsket Vare. — *Konserveret Mælk*, 1 Prøve, forholdt sig efter Fødtindholdet som skummet Mælk; der indeholdtes ikke Konserveringsmidler. — *Strømper*, 40 Prøver. I 21 Prøver paavistes Arsenik. Indholdet heraf maatte efter de af den kemiske Forening vedtagne Regler betegnes som „svagt Spor“ i 20 Tilfælde, som „kun meget lidt“ i 1 Tilfælde. — *Legetøj*, 2 Prøver, undersøgte for Arsenik, som ikke paavistes. — *Vaselineolie*, 1 Prøve, til Bageribrug, undersøgte for Arsenik og uorganiske Giftstoffer, hvoraf ingen paavistes. — *Tøj*, 65 Prøver. I 4 Prøver paavistes Arsenik. 1 Prøve indeholdt „kun meget lidt“, 3 Prøver „svagt Spor“. — *Tapetpapir*, 3 Prøver, af hvilke 1 Prøve indeholdt et „svagt Spor“ af Arsenik. — *Toiletmiddel*, 1 Prøve, der paavistes ikke Arsenik eller andre Giftstoffer. — *Hjortetaksalt*, 1 Prøve, benyttet til Kagebagning, befandtes at være rent kulsurt Kali. — *Diatomæsten*, 1 Prøve, undersøgte med Hensyn til Benyttelse som Indskudsfyld. — *Indskudsfyld*, 8 Prøver, undersøgte med Hensyn til Beskaffenhed og Renhedstilstand efter Emmerichs Methode. — *Gaskogeapparater*. En Række Undersøgelser til Paa-visning af en eventuel Sundhedsfare er paabegyndt.

I de 9 Aar, i hvilke Sundhedskommissionens Laboratorium har virket, har Antallet af de til Undersøgelse indsendte Prøver været 11783, fordelte saaledes:

	1888—90	1891—93	1894—96
Vand (Drikkevand m. m.)	687	640	621
Fødemidler	1998	2063	3083
Stoffer for Gift	452	493	439
Undersøgelser af anden Art	310	337	660
	3447	3533	4803

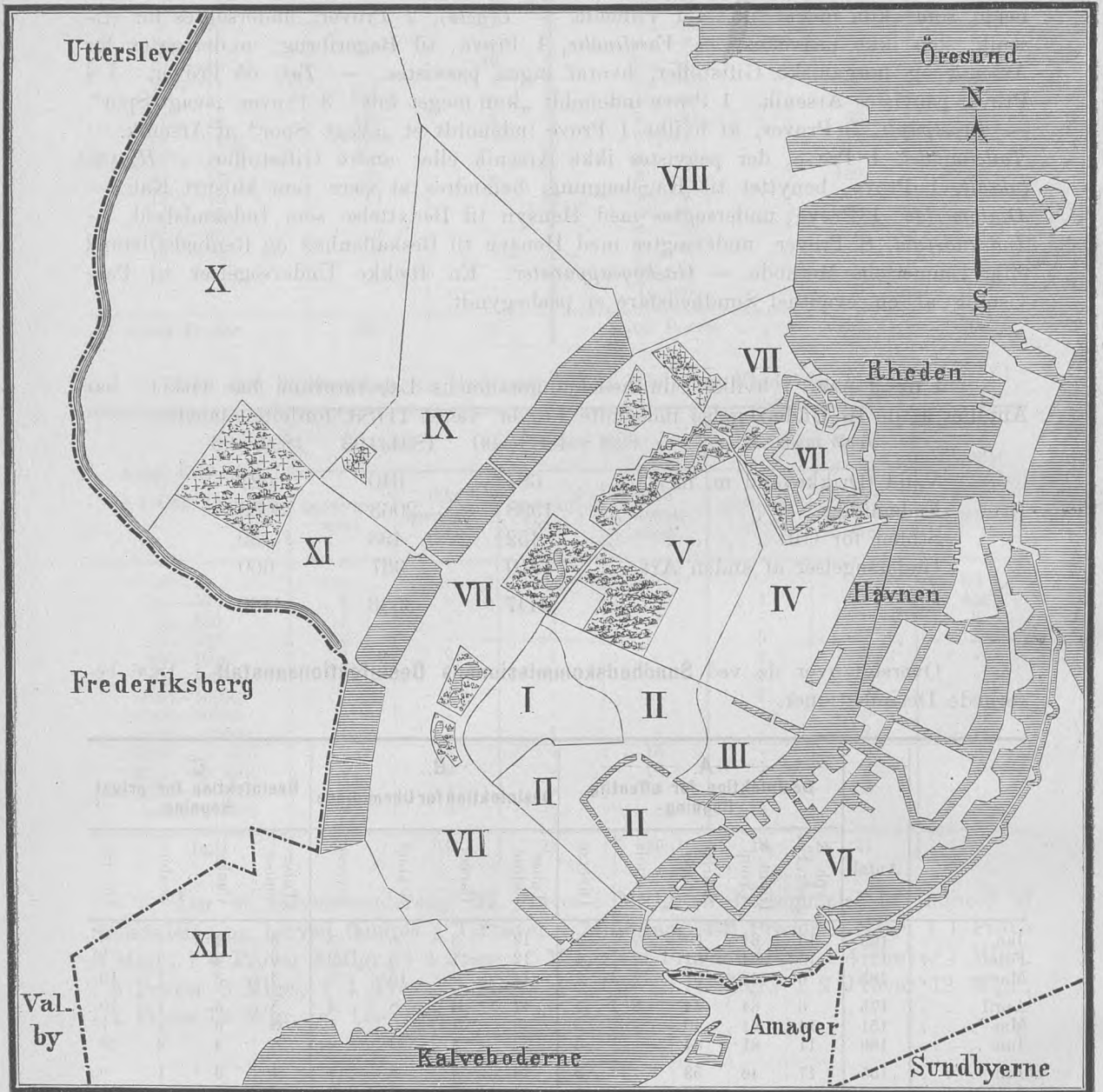
Oversigt over de ved **Sundhedskommissionens Desinfektionsanstalt** i 1896 besørgede Desinfektioner.

	Antal	A. Desinfektion for offentlig Regning					B. Desinfektion for Ubemidlede				C. Desinfektion for privat Regning			
		Typh. & gastr. Fb.	Diphth. & Group	Scarla- tina	Variola	Diverse	Tuber- culose	Cancer	Scabies	Diverse	Tuber- culose	Cancer	Scabies	Diverse
Jan.	165	13	61	50	-	1	12	3	8	3	5	1	-	8
Febr.	177	13	64	57	2	1	12	1	6	3	6	2	3	7
Marts.	185	6	68	51	2	1	14	4	15	7	3	3	1	10
April	175	6	64	44	8	1	17	4	8	4	5	3	1	10
Maj	151	14	61	40	-	3	8	1	5	1	8	3	-	7
Juni	189	11	81	34	-	3	22	4	2	2	8	4	2	16
Juli	155	17	46	53	-	3	14	4	3	1	1	3	1	9
August	120	6	46	33	-	1	14	2	2	3	2	1	-	10
Septbr.	154	13	51	51	-	1	11	7	5	5	3	4	-	3
Oktbr.	194	26	56	56	-	-	16	3	12	4	4	9	-	8
Novbr.	187	13	67	47	-	-	25	6	17	1	3	1	-	7
Decbr.	201	13	70	61	-	-	21	7	9	4	4	2	1	9
Ialt	2053	151	735	577	12	15	186	46	92	38	52	36	9	104

Kjøbenhavn.

Ville de Copenhague.

Kvarterernes Beliggenhed. — Situation des quartiers.

I. Gamle Bys ældre Del.	VII. Voldkvarter.
II. Gamle Bys yngre Del.	VIII. Østerbros Kvarter.
III. Gammelholm.	IX. Blegdams Kvarter.
IV. St. Annæ Øster Kvarter.	X. Nørrebro Kvarter.
V. St. Annæ Vester Kvarter.	XI. Blaagaards Kvarter.
VI. Kristianshavn.	XII. Vesterbros Kvarter.

No.	Fishes	Total	1900			1901			1902			Total
			Jan	Feb	Mar	Jan	Feb	Mar	Jan	Feb	Mar	
1	Vejling	1										
2	Storblå	1										
3	Sjællandsk	1										
4	Blåstjær	1										
5	Storblå	1										
6	Storblå	1										
7	Storblå	1										
8	Storblå	1										
9	Storblå	1										
10	Storblå	1										
11	Storblå	1										
12	Storblå	1										
13	Storblå	1										
14	Storblå	1										
15	Storblå	1										
16	Storblå	1										
17	Storblå	1										
18	Storblå	1										
19	Storblå	1										
20	Storblå	1										
21	Storblå	1										
22	Storblå	1										
23	Storblå	1										
24	Storblå	1										
25	Storblå	1										
26	Storblå	1										
27	Storblå	1										
28	Storblå	1										
29	Storblå	1										
30	Storblå	1										
31	Storblå	1										
32	Storblå	1										
33	Storblå	1										
34	Storblå	1										
35	Storblå	1										
36	Storblå	1										
37	Storblå	1										
38	Storblå	1										
39	Storblå	1										
40	Storblå	1										
41	Storblå	1										
42	Storblå	1										
43	Storblå	1										
44	Storblå	1										
45	Storblå	1										
46	Storblå	1										
47	Storblå	1										
48	Storblå	1										
49	Storblå	1										
50	Storblå	1										
51	Storblå	1										
52	Storblå	1										
53	Storblå	1										
54	Storblå	1										
55	Storblå	1										
56	Storblå	1										
57	Storblå	1										
58	Storblå	1										
59	Storblå	1										
60	Storblå	1										

Tabeller.

Tab. 1.

Kjøbenhavns Mortalitet

Cause mortis.	I første Aar								I 2det Aar		I 3die Aar		I 4de Aar		I 5te Aar	
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
1. Variolæ	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
2. Morbilli	-	1	-	-	18	12	18	13	19	10	4	2	1	2	-	
3. Scarlatina	1	-	-	-	-	1	1	1	3	4	2	3	3	1	2	
4. Diphtheritis	-	-	-	-	3	3	3	3	5	2	4	6	7	2	4	
5. Croup	-	-	-	-	1	1	1	1	3	3	4	3	3	2	1	
6. Tussis convulsiva	3	-	4	2	21	22	28	24	8	9	1	6	1	-	-	
7. Febris typhoidea	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	
8. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
9. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
10. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
11. Cholerae & Catarrhus intestinalis acutus	32	35	83	68	94	100	209	203	13	4	2	2	-	-	-	
12. Erysipelas faciei & ambulans	2	-	1	1	-	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	
13. Febris puerperalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
14. Pyæmia & Septicæmia (extra puerperium)	2	-	1	-	1	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	
15. Febris intermittens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16. Influenza	-	-	-	2	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	
17. Febris rheumatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
18. Alii morbi epidemici	6	4	5	-	-	3	11	7	-	2	-	1	-	-	-	
19. Malleus humidus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
20. Pustula maligna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
21. Alia venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
22. Syphilis acquisita	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
23. Syphilis congenita	4	4	7	5	5	3	16	12	-	-	-	-	-	-	-	
24. Alcoholismus chronicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
25. Delirium tremens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
26. Mors in ebrietate	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
27. Scrophulosis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
28. Meningitis tuberculosa	-	-	1	2	14	9	15	11	5	14	15	11	6	6	8	
29. Tuberculosis acuta	-	-	-	1	2	1	2	2	1	3	3	2	1	1	1	
30. Phthisis pulmonum	-	-	-	-	9	10	9	10	13	8	-	2	1	5	1	
31. Tuberculosis in aliis corporis partibus	-	-	-	-	16	4	16	4	4	2	2	3	1	-	1	
32. Cancer ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
33. Cancer uteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
34. Cancer mammæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
35. Cancer in aliis corporis partibus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
36. Rhachitis	-	1	-	2	27	24	27	27	9	12	-	-	-	-	-	
37. Diabetes mellitus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
38. Scorbutus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
39. Anæmia	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	
40. Casus mortiferi { Præcipitatio & Contusio	-	-	-	-	1	-	1	-	1	3	2	-	1	-	2	
41. Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
42. Suffocatio	-	1	1	3	1	-	2	4	1	-	1	-	1	-	-	
43. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
44. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
45. Ambustio	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	1	-	-	
46. Congelatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
47. Veneficium	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	
48. Alii casus mortiferi	1	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	
49. Suicidium { Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
50. Strangulatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
51. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
52. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
53. Venenum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
54. Alii suicidii modi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
55. Homicidium	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
56. Cyanosis	5	3	1	-	-	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	
57. Debilitas congenita	98	76	6	8	2	3	106	87	-	-	-	-	-	-	-	
58. Spina bifida	2	3	1	-	-	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-	
59. Atelectasis pulmonum	14	16	-	2	-	14	18	-	-	-	-	-	-	-	-	
60. Alia vitia innata	9	3	1	-	1	1	11	4	1	1	1	-	-	-	-	

Tabel for 1896.

5-10 Aar		10-15 Aar		15-20 Aar		20-25 Aar		25-35 Aar		35-45 Aar		45-55 Aar		55-65 Aar		65-75 Aar		75-85 Aar		85 Aar og derover		Af ubekendt Alder		Tilsamme afn af alle Aldere			Dødsårsag Nr.		
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	Begge Køn			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-		1	1.
1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	28	72	2.	
4	1	3	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	16	35	3.	
5	4	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31	22	53	4.	
2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	11	25	5.	
1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40	42	82	6.	
1	1	-	3	-	1	2	2	2	3	1	-	3	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	7	17	24	7.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	2	2	1	-	-	-	-	-	-	228	214	442	11.	
-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	5	7	12	12.	
-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	9	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	18	13.	
-	1	-	-	1	-	1	1	1	2	1	4	2	4	2	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	12	17	29	14.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15.
-	-	-	1	-	-	-	2	-	1	-	1	2	3	4	7	3	4	14	-	1	-	-	-	-	15	29	44	16.	
-	-	2	1	2	1	2	-	1	-	5	2	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	6	21	17.	
-	1	-	1	1	1	9	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	14	36	18.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7	22.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	12	28	23.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	4	-	2	1	2	1	-	-	-	-	-	12	2	14	24.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	12	25.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	5	26.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27.
16	19	1	3	2	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70	75	145	28.	
3	-	1	2	-	1	1	-	1	-	3	3	-	-	2	-	5	-	3	-	-	-	-	-	-	27	14	41	29.	
4	2	11	5	15	23	50	17	68	54	112	38	61	28	42	22	18	13	8	5	-	1	-	-	413	235	648	30.		
4	3	3	4	1	2	3	3	1	3	1	2	2	1	2	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	41	29	70	31.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6	3	17	9	25	18	17	44	10	22	-	1	-	-	75	98	173	32.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	18	-	21	-	10	-	9	-	3	-	-	-	-	-	-	62	62	33.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	7	-	10	-	6	-	5	-	-	-	-	-	-	35	35	34.	
-	-	1	-																										

Kjøbenhavns Mortalitet-

Causæ mortis.	I 1ste Aar								I 2det Aar	I 3die Aar	I 4de Aar	I 5te Aar				
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar									
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.								
61. Encephalitis et Meningitis cerebri	1	4	4	-	14	12	19	16	4	7	5	5	2	4	2	1
62. Apoplexia cerebri	3	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
63. Morbi cerebri chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
64. Morbus mentalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65. Tetanus	2	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
66. Trismus	2	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
67. Epilepsia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
68. Ecclampsia	19	22	10	5	28	19	57	46	2	4	-	3	1	-	-	1
69. Myelitis & Meningitis spinalis	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
70. Ataxia sive Tabes dorsalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71. Alii medullæ spinalis morbi chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
72. Laryngitis	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-
73. Morbi laryngis chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
74. Pneumonia crouposa	-	-	-	1	7	3	7	4	4	3	-	-	-	-	1	-
75. Pleuritis, Empyema	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
76. Bronchitis acuta simplex	2	1	2	1	4	2	8	4	1	-	-	-	-	-	-	-
77. Bronchitis capill. & Pneumon. catarrhalis	9	6	25	13	69	66	103	85	33	26	8	8	1	-	-	-
78. Bronchitis chronica & Bronchiectasis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
79. Emphysema pulmonum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80. Alii pulmonum morbi chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
81. Peri- & Endocarditis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
82. Morbus cordis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
83. Aneurysma Aortæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
84. Phlebitis (extra puerperium)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85. Ulcus perforans ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
86. Peritonitis (extra puerperium)	1	1	-	-	-	-	1	1	-	1	-	2	-	-	-	-
87. Enteritis, Colitis, Typhlitis	1	1	14	5	25	24	40	30	5	3	-	-	-	-	-	-
88. Ileus	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
89. Hernia incarcerata	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
90. Cirrhosis hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91. Echinococcus hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
92. Cholelithiasis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
93. Nephritis acuta & chronica	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-
94. Lithiasis renalis & vesicalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
95. Cystitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
96. Stricture urethræ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
97. Hypertrophia prostatae	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
98. Tumor ovarii, Hydrops ovarii	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
99. Alii morbi abdominales chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100. Hydrops ex ignota causa ortus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101. Alii morbi organorum interiorum	-	1	-	-	1	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-
102. Phlegmone, Abscessus	2	-	1	-	3	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
103. Caries & Necrosis ossium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
104. Arthrititis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
105. Fractura colli femoris	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
106. Gangræna	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
107. Carbunculus & Furunculus malignus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
108. Alii externarum partium morbi	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
109. Marasmus senilis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
110. Atrophia infantilis	18	16	36	30	40	28	94	74	-	-	-	-	-	-	-	-
111. In partu aut brevi post eandem mortuæ (Fb. puerp. excl.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
112. Mors repentina sine nota causa	11	6	7	5	8	9	26	20	2	1	1	-	-	-	-	-
113. Causa mort. vel male vel omn. non indicata	9	11	15	6	18	12	42	29	2	3	-	-	-	-	-	-
Omnes mortis causæ	260	222	227	162	437	386	924	770	146	132	56	53	32	33	23	23

Deraf døde uden Lægebehandling (Mors medico non vocato obveniens)

Mdk. 260. Kvk. 230. Ialt 490.
(I 1895: Mdk. 277. Kvk. 245. Ialt 522.)

Tabel for 1896. (Fortsat).

5-10 Aar	10-15 Aar	15-20 Aar	20-25 Aar	25-35 Aar	35-45 Aar	45-55 Aar	55-65 Aar	65-75 Aar	75-85 Aar	85 Aar og derover	Af ubekendt Alder	Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr.													
												M.		K.		Begge Køn												
												M.	K.	M.		K.	M.	K.										
5	5	-	3	2	1	2	-	1	2	2	1	1	1	-	-	1	-	46	47	93	61.							
1	-	-	-	1	-	1	-	2	5	3	9	9	24	15	18	29	12	28	73	95	168	62.						
3	-	1	1	1	-	1	1	5	1	4	3	3	4	7	12	3	12	29	39	68	63.							
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	1	-	1	-	3	2	5	64.							
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	5	65.							
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	4	66.							
-	1	-	3	1	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	4	11	67.							
2	-	-	1	2	-	-	1	1	2	-	2	-	1	-	1	-	-	67	57	124	68.							
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	2	2	4	69.							
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	2	1	3	70.							
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	4	-	4	4	8	71.							
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	72.							
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73.							
1	3	-	1	2	1	4	1	9	3	24	3	12	3	17	11	12	6	3	11	-	1	-	96	51	147	74.		
-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	3	1	1	1	2	1	2	1	-	1	-	-	1	-	9	8	17	75.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	2	3	-	-	-	-	13	8	21	76.	
1	3	1	-	2	1	2	-	-	2	1	3	3	6	5	11	23	12	33	3	8	-	-	-	185	199	384	77.	
-	-	1	-	-	1	-	-	-	3	1	3	1	3	1	7	16	5	10	1	3	-	-	-	23	32	55	78.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	4	6	7	13	12	2	7	-	1	-	-	-	25	34	59	79.	
-	1	1	-	-	-	1	-	-	1	2	3	-	5	1	4	3	1	-	-	-	-	-	-	12	10	22	80.	
-	1	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	3	6	9	81.		
1	3	5	7	5	6	3	2	8	9	22	6	21	22	50	25	33	44	22	48	3	14	-	-	174	187	361	82.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	5	83.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	4	4	84.
-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	7	85.	
1	-	-	2	1	1	5	3	8	12	6	8	3	4	5	2	1	4	2	4	-	-	-	-	35	42	77	86.	
1	-	-	1	2	-	1	1	1	-	1	1	1	2	1	1	1	3	2	1	-	-	-	-	54	43	97	87.	
1	-	-	-	2	-	-	-	2	1	3	-	1	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	8	8	16	88.	
-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	1	1	4	-	3	4	-	1	1	-	-	-	-	8	9	17	89.	
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	9	-	4	1	8	-	-	-	-	-	23	1	24	90.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	91.
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	3	4	92.	
1	1	-	1	3	2	2	-	4	3	9	4	11	3	13	4	8	11	3	7	-	1	-	-	57	39	96	93.	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-	1	1	2	1	1	-	8	2	10	94.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	5	2	11	3	5	3	1	1	-	-	24	12	36	95.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	96.	
-	-	-	-	-	-</																							

Tab. 2. Udtog af Kjøbenhavn

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
1. Variolæ	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Febris typhoidea	3	3	1	-	2	3	4	3	-	4	1	-	24
4. Diphtheritis	4	3	5	7	4	6	7	5	3	2	3	4	53
5. Croup	1	1	5	-	2	-	-	2	1	1	5	7	25
6. Scarlatina	3	6	2	2	1	4	1	2	2	2	7	3	35
7. Morbilli	-	-	-	-	-	1	-	-	1	5	34	31	72
8. Tussis convulsiva	17	6	8	5	4	6	8	3	4	4	6	11	82
9. Febris puerperalis	2	-	-	1	2	1	3	2	-	3	1	3	18
10. Erysipelas	1	1	2	3	2	-	-	-	-	-	2	1	12
11. Febris rheumatica	3	1	3	1	4	1	-	3	1	1	-	3	21
12. Pneumonia crouposa	10	9	15	15	21	18	10	8	6	8	9	18	147
13. Bronchopn. & Bronchit. capill.	54	34	44	33	32	32	27	14	17	18	28	51	384
14. Cholerae & Catarrh. intestin. acut.	7	18	16	21	23	43	86	118	54	27	16	13	442
15. Alii morbi epidemici*)	11	17	23	12	13	15	8	3	2	5	10	11	130
16. Tuberculosis	70	77	82	62	79	91	77	58	65	73	71	99	904
17. Cancer	39	29	43	31	43	30	52	34	45	46	37	52	481
18. Syphilis	5	6	4	2	2	3	3	1	1	1	4	3	35
19. Alcoholismus	2	1	2	4	1	9	6	1	2	1	1	1	31
20. Alii morbi constitut.	12	12	12	12	8	13	9	6	8	9	10	8	119
21. Ecclampsia	15	9	10	12	12	15	8	8	5	11	6	13	124
22. Apoplexia cerebri	11	18	17	20	8	11	8	13	14	15	16	17	168
23. Alii morbi cerebri & med. spinal.	15	16	16	17	14	19	13	12	14	23	16	26	201
24. Mb. cordis	31	26	32	28	29	36	19	38	32	31	27	32	361
25. Pleuritis	2	-	2	2	1	1	-	1	3	4	-	1	17
26. Alii casus mortiferi	18	14	13	12	15	15	10	9	6	13	12	13	150
27. Peritonitis (puerperal. excl.)	7	2	11	7	4	4	6	12	3	7	11	3	77
28. Nephritis acuta & chron.	7	4	7	4	10	7	9	7	12	7	9	13	96
29. Alii morbi abdominis	25	12	18	16	18	21	14	28	31	19	22	18	242
30. Morbi externar. part.	1	6	3	7	6	6	6	8	5	3	3	7	61
31. Suicidium	12	9	10	8	14	14	12	9	5	10	5	8	116
32. Alii casus mortiferi	36	20	31	23	23	29	22	15	17	23	25	23	287
33. Vitia innata	12	19	30	21	19	15	23	31	22	26	17	27	262
34. Atrophia infantilis	11	17	21	6	7	12	14	26	20	14	6	14	168
35. Marasmus senilis	14	8	12	23	9	24	16	8	12	16	20	13	175
36. Causa mort. non indic.	14	11	13	9	8	10	5	7	3	9	11	14	114
Summa	475	415	513	427	440	515	486	495	416	441	451	561	5635

*) Herunder: Influenza 44, Meningitis cerebro-spin. epid. 19, Bronchitis acuta simpl. 21.

Mortalitetstabel for 1896.

Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster Kvarter	St. Annæ Vester Kvarter	Christianshavn	Indenfor ældre Voldlinie	Voldkvarteret	Østerbro	Blegdamskvarteret	Nørrebro	Blaagaardskvarteret	Vesterbro	Udenfor ældre Voldlinie	Uden Bolig	Rheden	Udenbyes
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII					
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.
1	2	-	2	3	2	10	1	5	-	-	5	1	12	-	-	3.
1	3	-	5	3	2	14	4	3	13	6	7	4	37	-	1	4.
1	3	-	-	3	3	10	2	1	3	4	2	3	15	-	-	5.
2	1	-	1	5	4	13	-	6	4	1	6	5	22	-	-	6.
2	1	1	-	17	8	29	2	3	9	4	13	12	43	-	-	7.
1	2	1	2	4	9	19	5	7	8	9	9	25	63	-	-	8.
1	-	-	1	-	4	6	1	1	1	1	2	6	12	-	-	9.
-	1	-	1	-	1	3	-	-	3	1	1	4	9	-	-	10.
-	7	-	-	1	1	9	-	3	1	1	1	4	10	-	2	11.
2	21	4	2	15	10	54	9	14	14	16	6	27	86	1	4	12.
13	23	3	9	23	16	87	24	21	43	61	61	82	292	-	-	13.
8	35	7	4	33	25	112	18	32	47	35	64	134	330	-	-	14.
11	7	1	5	15	9	48	17	7	16	4	15	20	79	-	-	15.
32	79	10	12	94	47	274	65	48	105	106	124	152	600	5	3	16.
20	54	9	19	52	25	179	60	30	39	35	44	69	277	1	1	17.
-	4	-	1	6	4	15	3	3	5	1	2	4	18	-	-	18.
2	4	-	-	5	1	12	3	1	2	2	2	3	13	5	1	19.
4	10	-	3	7	6	30	7	7	17	13	10	28	82	1	-	20.
3	8	1	1	8	6	27	9	7	13	13	19	36	97	-	-	21.
12	26	1	11	12	11	73	19	9	13	16	16	17	90	-	-	22.
9	17	5	9	21	17	78	14	14	17	10	24	38	117	-	-	23.
24	30	9	15	30	19	127	35	16	22	65	37	51	226	1	-	24.
2	-	1	-	1	1	5	2	1	1	1	4	3	12	-	-	25.
7	14	-	7	16	18	62	11	6	10	16	22	20	85	-	-	26.
1	3	-	4	7	6	21	11	9	8	6	7	7	48	-	-	27.
1	13	3	5	12	6	40	10	9	6	7	7	16	55	1	-	28.
10	34	1	1	18	10	74	19	19	31	25	25	40	159	1	-	29.
4	2	2	2	8	3	21	4	2	5	8	7	6	32	-	-	30.
4	24	3	1	7	8	47	9	3	12	7	8	18	57	3	-	31.
16	26	-	9	22	17	90	36	24	29	19	34	38	180	3	4	32.
3	5	2	23	40	9	82	23	17	25	26	39	49	179	-	-	33.
3	2	1	1	17	11	35	12	8	13	20	35	45	133	-	-	34.
7	25	7	4	17	13	73	23	8	13	21	16	19	100	-	-	35.
3	12	2	3	10	7	37	4	5	11	16	13	25	74	1	2	36.
210	498	74	103	532	339	1816	462	350	559	576	687	1011	3645	23	18	133

Tab. 5. Oversigt over epidemiske Sygdomstilfælde, anmeldte af Lægerne i (Morbidity epidemic d'après l'indication obligatoire des médecins).

Morbi epidemici	Gamle Bys ældre		Del		St. Annæ Øster Kvarter	St. Annæ Vester Kvarter	Christianshavn	Indenfor ældre Voldlinie	Voldkvarteret	Østerbro	Blegdamskvarteret	Nørrebro	Blaagaardskvarteret	Vesterbro	Udenfor ældre Voldlinie	Havnen og Rheden	Deraf behandlede paa Hospital		
	15,100 Indb.	Del 80,900 Indb.	Gammelholm 7,500 Indb.	Del 10,100 Indb.													30,300 Indb.	20,000 Indb.	La ville s. 113,900 Indb.
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	1	-	-	11	1	12	-	12
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Febris typhoidea	2	18	6	11	19	21	77	30	29	19	9	33	31	151	11	155	23	178	
6. Meningit. cerebrosp. epid.	1	2	-	2	7	10	22	1	3	3	2	3	2	14	-	13	15	28	
7. Diphtheritis	53	125	42	61	102	124	507	189	128	253	111	130	190	1001	10	882	15	897	
8. Croup	3	11	1	2	13	10	40	10	7	19	18	12	18	84	-	102	-	102	
9. Scarlatina	40	93	19	26	175	133	486	157	184	161	130	219	208	1059	5	804	121	925	
10. Morbilli	223	355	97	121	614	375	1785	458	625	623	345	653	959	3663	2	108	10	118	
11. Influenza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
12. Variicellæ	22	38	27	33	69	21	210	52	38	62	29	55	63	299	-	23	1	24	
13. Tussis convulsiva	25	53	21	33	72	80	284	131	96	108	64	78	270	747	-	50	-	50	
14. Angina parotidea	14	51	5	9	78	36	193	63	88	42	6	17	42	258	5	-	132	132	
15. Febris intermittens	1	2	-	2	2	1	8	4	2	3	2	1	11	23	1	1	-	1	
16. Febris puerperalis	3	7	1	4	46	9	70	6	1	6	12	14	24	63	-	44	-	44	
17. Erysipelas	20	47	14	9	57	61	208	81	45	56	36	60	80	358	5	131	35	166	
18. Febris rheumatica	35	77	19	32	74	63	300	100	72	84	69	84	143	552	9	240	43	283	
19. Pneumonia crouposa	30	72	11	26	87	67	293	81	89	94	77	67	180	588	11	215	49	264	
20. Tracheo-Bronchitis	323	657	220	293	933	731	3157	878	884	683	521	931	1508	5405	52	26	117	143	
21. Bronchopn. & Bronchit. cap.	59	90	17	22	71	84	343	100	84	118	134	139	261	836	8	78	10	88	
22. Angina tonsillaris	311	593	231	332	652	645	2764	1114	790	630	380	614	1105	4633	97	234	334	568	
23. Cholera & Catarrh. int. ac.	289	550	165	170	602	573	2349	785	793	622	426	668	1278	4572	8	76	40	116	
Summa morb. epidem.	1454	2841	896	1188	3673	3044	13090	4240	3968	3586	2372	3778	6373	24317	225	3194	945	4139	
Alii morbi.																			
24. Gonorrhoea																1274	185	1459	
25. Ulcus venereum																91	28	119	
26. Syphilis acquisit. e coit. imp.																442	26	468	
27. Syphilis acquisit. insons																19	-	19	
28. Syphilis congenita																34	-	34	
29. Scabies																234	56	290	
30. Delirium tremens																357	2	359	
Ialt																5645	1242	6887	
Influenza																88	21	109	
Summa Summarum																5733	1263	6996	

Kjøbenhavn i Aaret 1896, fordelte efter Alder, Køn, Maaneder og Lokalitet.

Morbi epidemici	Fra 0—1 Aar		Fra 1—5 Aar		Fra 5—15 Aar		Fra 15—65 Aar		Over 65 Aar		Ialt.	Maaned												Hele Aaret		
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder		Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December			
1. Variolæ	2	1	1	3	5	-	-	-	-	12	-	1	1	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1.
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.
3. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.
4. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.
5. Febris typhoidea	-	10	70	87	67	2	3	239	23	17	7	7	11	10	30	30	29	50	11	14	239	5	5	5	5.	
6. Meningit. cerebrosp. epid.	1	4	10	17	4	-	-	36	3	3	3	4	12	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.	
7. Diphtheritis	23	288	546	202	452	2	5	1518	133	126	150	122	109	175	109	99	118	122	126	129	1518	6	6	6	7.	
8. Croup	9	92	23	-	-	-	-	124	12	11	15	7	5	4	8	8	8	15	17	14	124	8	8	8	8.	
9. Scarlatina	22	475	763	189	101	-	-	1550	138	101	132	101	142	102	120	115	151	167	139	142	1550	9	9	9	9.	
10. Morbilli	283	2314	2707	66	79	-	1	5450	6	12	5	16	24	61	106	102	236	1053	1978	1851	5450	10	10	10	10.	
11. Influenza	-	-	-	-	-	-	-	-	678	637	911	298	137	43	19	22	58	128	166	339	3436	11	11	11	11.	
12. Variicellæ	32	182	279	6	7	-	-	505	72	54	35	59	37	19	7	-	14	50	65	93	505	12	12	12	12.	
13. Tussis convulsiva	18	567	258	12	11	-	-	1035	120	96	100	99	61	80	57	78	94	96	93	61	1035	13	13	13	13.	
14. Angina parotidea	2	54	184	170	45	1	-	456	21	22	39	35	114	91	25	18	11	20	26	34	456	14	14	14	14.	
15. Febris intermittens	-	4	3	14	11	-	-	32	3	2	5	2	4	1	3	1	5	1	2	3	32	15	15	15	15.	
16. Febris puerperalis	-	-	-	-	133	-	-	133	10	10	11	10	11	8	10	19	12	9	7	16	133	16	16	16	16.	
17. Erysipelas	18	18	37	195	248	16	38	571	45	44	62	54	38	57	31	47	40	55	46	52	571	17	17	17	17.	
18. Febris rheumatica	-	12	141	407	283	11	7	861	78	65	96	79	80	79	38	56	62	66	72	90	861	18	18	18	18.	
19. Pneumonia crouposa	30	138	138	349	157	24	55	892	81	77	103	78	112	84	44	26	46	66	59	116	892	19	19	19	19.	
20. Tracheo-Bronchitis	318	1899	1435	1521	2302	218	421	8614	1341	899	947	672	544	324	186	194	429	710	1103	1265	8614	20	20	20	20.	
21. Bronchopn. & Bronchit. cap.	357	440	127	93	83	24	64	1187	187	93	75	89	71	61	38	35	55	100	148	235	1187	21	21	21	21.	
22. Angina tonsillaris	39	923	2714	1564	2207	23	24	7494	728	646	769	550	551	562	454	463	590	686	734	761	7494	22	22	22	22.	
23. Cholera & Catarrh. int. ac.	1801	1218	639	1260	1672	108	231	6929	373	298	336	311	357	1059	1006	1422	678	434	330	325	6929	23	23	23	23.	
Ialt	3624	8639	10075	6155	7867	429	849	37638	4052	3214	3802	2602	2421	2826	2294	2735	2637	3828	5122	5541	41074					
24. Gonorrhoea	-	14	287	2871	1045	5	-	4224	371	316	427	371	366	313	343	361	373	359	338	286	4224	24	24	24	24.	
25. Ulcus venereum	-	-	3	475	47	4	-	529	32	39	37	39	37	45	43	59	59	45	52	42	529	25	25	25	25.	
26. Syphilis acquisit. e coit. imp.	-	-	-	817	384	1	-	1202	135	97	112	100	79	80	76	90	96	113	125	99	1202	26	26	26	26.	
27. Syphilis acquisit. insons	3	5	4	8	24	-	-	44	5	2	6	4	5	1	4	5	5	4	2	44	44	27	27	27	27.	
28. Syphilis congenita	69	2	-	1	2	-	-	74	7	12	9	5	4	7	3	5	3	5	9	5	74	28	28	28	28.	
29. Scabies	12	83	151	237	75	2	-	560	36	56	68	45	50	32	12	41	41	54	81	44	560	29	29	29	29.	
30. Delirium tremens	-	-	-	411	43	2	-	456	40	23	35	37	38	37	35	47	37	39	31	57	456	30	30	30	30.	
Ialt	3710	8743	10520	10975	9487	443	849	44727	4678	3759	4406	3203	3000	3341	2807	3342	3251	4448	5762	6076	48163					
Influenza	27	244	500	975	1526	52	112	3436																		
Summa Summarum	3737	8987	11020	11950	11013	495	961	48163	4678	3759	4406	3203	3000	3341	2807	3342	3251	4448	5762	6076	48163					

Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1896.

Kjøbenhavn. Ville de Copenhague.		Befolkning. Population							Af 1000 Individer døde i 1896		Areal i Tdr Land	
		Beregnet 1. Juli. 1896	Af 100 fandtes i	Af 100 vare **)					Beboelses- tæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede	af epide- miske Sygdomme		af alle Døds- aarsager tilsammen
				0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar				
Hele Byen. Total . . . . . Rhed og Havn (la rade et le port) incl.		340500	100.0	2.6	8.4	19.3	64.5	5.0	1.67	4.2	16.5 *)	4140
Quartiers	Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	15100	4.4	1.5	5.3	15.3	70.5	7.1	1.16	2.8	13.9	440
	— II. Gamle Bys yngre Del	30900	9.1	1.7	6.2	16.0	69.1	6.8	1.15	3.4	16.1	
	— III. Gammelholm	7500	2.2	1.6	5.3	14.3	73.0	5.0	0.94	2.3	10.0	
	— IV. St. Annæ Øster	10100	3.0	1.5	4.6	13.2	74.7	5.3	0.88	3.2	16.1	
	— V. St. Annæ Vester	30300	8.9	2.4	7.9	18.6	65.7	5.2	2.27	4.0	17.6	
	— VI. Christianshavn	20000	5.9	2.6	8.4	20.4	63.7	4.8	1.84	4.7	16.9	
Indenfor gamle Voldlinie. La ville . . .		113900	33.5	2.0	6.7	17.0	68.2	5.8	1.36	3.6	15.9	1200
Quartiers	Kvarter VII. Voldkvarteret	43900	12.9	2.0	6.3	15.1	71.3	5.1	1.39	1.9	10.5	1930
	— VIII. Østerbro	25200	7.4	3.1	10.0	21.5	61.4	3.8	1.69	4.1	13.9	
	— IX. Blegdam	36200	10.6	3.2	10.3	20.9	61.4	4.0	2.11	4.5	15.4	
	— X. Nørrebro	25000	7.3	3.4	11.4	24.5	53.6	6.9	2.52	5.7	23.0	
	— XI. Blaagaard	36900	10.8	3.0	9.2	21.1	61.8	4.8	2.26	5.2	18.6	
	— XII. Vesterbro	58800	17.3	3.1	10.3	21.9	60.8	3.7	1.99	5.6	17.2	
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs		226000	66.4	2.9	9.4	20.5	62.4	4.6	1.89	4.5	16.1	2940
		Calculée le 1. Julliet 1896.	Propor- tion pour 100	0-1	1-5	5-15	15-65	65-	Densité de la population (habitants par 40 mètres car- rès de l'aire des logements)	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie
				Proportion pour 100 par âge **)						Mortalité de l'an 1896 sur 1000 habitants		

Kvarter I.: St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.
 Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snarens Kvarter.
 Kvarter III.: Gammelholms Rode.
 Kvarter IV.: Nyhavns, Marmorkirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
 Kvarter V.: Gothersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nyboders Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode
 Kvarter VII.: Tivolis Rode, Reventlovsgades, Vandværkets, Ørstedsparkens, Peblingesøens, Frederiksborggades, Kommunehospitalets, Øster-volds Kvarter.
 Kvarter VIII.: Østerbros, Kalkbrænderiets, Øresunds, St Jacobs og Strand-vejens Rode.
 Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Rode.
 Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Fælled Rode.
 Kvarter XI.: Blaagaards og Kirkegaards Rode.
 Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Istedgades, Sorte Hests, Enghavevejs, St. Matthæus, Vesterfælled og Kvægtorvets Rode

*) I hele Byens Dødelighed ere indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. Y compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

***) Talt (recensé) 1. Febr. 1895.

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KØBENHAVN

FOR

1897

AF

E. M. HOFF,
Stadslæge.

KØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1898.

Ifølge Folketællingen d. 1. Februar 1895 udgjorde Københavns Befolkning da 333714 Individuer. — Gennemsnitsfolketallet, som for 1895 ansloges til 335700 og for 1896 til 340500, kan for 1897 ansættes til 345000.

Sundhedstilstanden var i 1897 god, ingen Sygdom optraadte med større epidemisk Udbredelse; den relative Dødelighed var, om end lidt højere end i 1896, dog forholdsvis lav. I Løbet af 1897 er der i alt fra praktiserende Læger anmeldt 49239 Sygdomstilfælde paa Stadens Grund. deraf 41573 Tilfælde af egentlig epidemiske Sygdomme. Morbiditetskvotienten for de egentlige epidemiske Sygdomme udgør altsaa ligesom i 1896 121 p. M., hvilket som tidligere anført er lavere end i noget andet Aar i de sidste to Decennier.

	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	222000	39350	32594	150
1878	226000	38433	31259	140
1879	232000	55144	47238	203
1880	240000	48352	40239	168
1881	250000	48445	39505	158
1882	255000	55029	46195	181
1883	263000	49290	39221	142
1884	274000	57878	47285	173
1885	284000	47499	36775	129
1886	289000	54971	44359	153
1887	295000	59889	50603	171
1888	303500	49807	41354	136
1889	308600	68336	58376	189
1890	314600	61894	54142	172
1891	319000	75005	67708	212
1892	323000	60626	53371	165
1893	327000	65893	58191	178
1894	331300	61918	54860	165
1895	335700	57764	50981	152
1896	340500	48163	41074	121
1897	345000	49239	41573	121

Det gennemsnitlig for hver Dag anmeldte Antal Sygdomstilfælde var som sædvanlig lavest i Sommermaanederne, særlig i Juli, højest i Vintermaanederne, navnlig i Januar og Februar, da en Opblussen af Influenzaen bragte Sygetallene ikke saa lidt op over Aarets Gennemsnit. Forholdet mellem Antallet og Fordelingen af de anmeldte Sygdomstilfælde i 1897 og i de nærmest forudgaaende Aar fremgaar af følgende Tabel:

	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
1886—1895	208	176	193	155	151	143	130	130	144	144	174	267
1895	165	157	427	141	103	102	81	79	96	98	105	119
1896	150	130	145	107	97	111	91	108	109	143	192	196
1897	201	248	149	115	105	113	89	114	124	113	140	116

Indenfor de enkelte Sygekvarterer varierede *de epidemiske Sygdommes* Udbredelse, som det ses af følgende Oversigt, mellem 84 p. M. i Blegdamskvarteret og 148 p. M. i Østerbros Kvarter, Dødeligheden af epidemiske Sygdomme (Tab. 2, Nr. 1—15) mellem 1,8 p. M. paa Gammelholm og 5,1 p. M. paa Kristianshavn:

Paa 1000 Beboere	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Udenfor Voldlinien	Hele Byen	
	Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster	St. Annæ Vester	Christianshavn	Indenfor Voldlinien	Voldkvarter	Østerbro	Blegdam	Nørrebro	Blaagaard			Vesterbro
Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme . .	94	90	112	116	117	128	108	91	146	84	86	85	90	96	101
Dødsfald af epid. Sygd. (Tab. 2, Nr. 1—15) . . .	2,5	3,6	1,8	2,2	3,9	5,1	3,6	2,8	4,6	4,2	4,8	4,8	4,8	4,3	4,1

I denne Opgørelse er Influenza (for hvilken Sygdom Bopæl ikke altid opgives) ikke medregnet. Ialt anmeldtes fra hele Byen foruden 6745 Influenzatilfælde 34828 Tilfælde af epidemiske Sygdomme, 0: 101 p. M. af Befolkningen (i den indre By 108 p. M., i den ydre By 96 p. M.) med 1405 Dødsfald, 0: 4,1 p. M. af Befolkningen (i den indre By 3,6 p. M., i den ydre By, 4,3 p. M.)

Ialt døde i Aarets Løb paa Stadens Grund 5978 Mennesker, 0: (med den kalkulerede Folkemængde 345000), 17,3 p. M.. Dødelighedskvotienten er altsaa fremdeles lav, om end noget højere end i 1896. Fradrages 135 Personer, som ere døde paa Stadens Hospitaler men iøvrigt ikke havde Domicil i Byen, reduceres Dødelighedskvotienten til 16,9.

I Tab. 5 gives en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, derunder ogsaa Tilfældenes Fordeling paa de hygiejniske Kvarterer, om hvis Beliggenhed og Udstrækning det vedføjede Kort samt Noten under Tab. 6 giver fornøden Oplysning.

Tab. 1—4 indeholde Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfalds Fordeling paa Dødsårsager, Aldersklasser, Bydele og Maaneder m. m., og Tab. 6 viser de enkelte Kvarterers Dødelighed i Forhold til Folkemængden og dennes Fordeling paa Aldersklasser. [Saavel i Tab. 6 som i andre Opgørelser i nærværende Beretning, i hvilke der er regnet med de enkelte Aldersklassers Befolkning, er Folketællingen d. 1. Februar 1895 benyttet; det samlede Folketal i Kvartererne er derimod kalkuleret til medio 1897].

Angaaende de *enkelte epidemiske Sygdommes* Optraeden bemærkes ud over det i Tabellerne oplyste følgende:

Af **Kopper** (Variolæ) optraadte i 1897 ikke noget Tilfælde paa Stadens Grund. En Sømand fra et paa Rheden liggende norsk Dampskib indlagdes i April paa Øresundshospitalet for Kopper; Skibet afsejlede straks efter, Patienten helbrededes, Sygdommen overførtes ikke til andre.

Blodgang (Dysenteria), **Kolera** (Cholera asiatica) og **Plettyfus** (Typhus exanthematicus) optraadte ikke i Aarets Løb.

Af **tyfoïd Feber** (Febris typhoidea) anmeldtes ialt 198 Tilfælde, $\varnothing$: 0,5 p. M. af Befolkningen, altsaa et mindre Antal end noget Aar i det nærmest forudgaaende Decennium; derimod var den relative Dødelighed noget større end de forudgaaende Aar, 11,1 pCt. (22 Døde). Følgende Oversigt viser Sygelighedskvotienten og den relative Dødelighed af tyfoïd Feber for sidste Tiaar:

	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897
<i>Syge</i> af tyfoïd Feber										
‰ af Befolkningen	1,7	2,9	1,0	0,9	0,8	0,8	1,1	1,8	0,7	0,6
<i>Døde</i> af tyfoïd Feber										
‰ af syge	7,3	6,1	8,2	9,3	8,4	9,8	6,0	9,0	10,2	11,1

De anmeldte Tilfælde faldt i 1897 for den overvejende Del paa Slutningen af Aaret; i første Halvaar anmeldtes 60 Tilfælde (deraf 23 i Juni) mod 138 i sidste Halvaar; det mindste Antal maanedlige Tilfælde faldt paa Maj (4), det største Antal paa August (32). — Med Hensyn til territorial Udbredelse og Smitteforhold har Sygdommen iøvrigt ikke frembudt Forhold af særlig Interesse; Lokalepidemier ere ikke iagttagne; fra Skibe i Havnen og paa Rheden anmeldtes ialt 18 Tilfælde.

Af **epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse** (Meningitis cerebrospinalis epidemica) forekom i Aarets Løb 34 Tilfælde, hvoraf 29 i Aarets første 6 Maaneder [13 i Maj]; de fleste Tilfælde forekom i St. Annæ Vester Kvarter (11) og Christianshavn (7), hvad der stammer fra de derværende Kasernes Bidrag (henholdsvis 7 og 6); iøvrigt vare Tilfældene spredte over Byens forskellige Kvarterer. — Af de angrebne vare 16 af Garnisonen —; af de blandt den civile Befolkning forekomne Tilfælde faldt 6 paa Mænd, 3 paa Kvinder og 9 paa Børn under 15 Aar. — Sygdommen medførte ialt 13 Dødsfald, $\varnothing$: 38,2 pCt. af de angrebne (deraf 3 i April og 4 i Maj); heraf faldt 7 paa Garnisonen, de øvrige 6 vare en 20-aarig Arbejdsmand, en 18-aarig Student, en 26-aarig Tjenestepige og 3 Pigebørn i en Alder af henholdsvis 9, 10 og 11 Aar.

Ondartet Halssyge (Angina diphtheritica) viste fremdeles en Fortsættelse af den Nedgang i Tilfældenes Antal, som nu har fundet Sted siden 1890, idet det anmeldte Antal var 1470 (mod 1518 i 1896), $\varnothing$: 4,3 p. M. af Befolkningen (mod 4,5 p. M. i 1896); Dødsfaldenes Antal var 60 (4,1 pCt. af de angrebne mod 3,5 i 1896). — Af **Strubehoste** (Croup) anmeldtes et noget større Antal end i 1896, nemlig 152 (mod 124) med 25 Dødsfald, $\varnothing$: 16,4 pCt. af de angrebne. 542 Tilfælde af Difteri med 2 Dødsfald (intet Tilfælde af Croup) faldt paa Aldersklasserne over 15 Aar — De anmeldte Sygdomstilfælde vare nogenlunde jævnt fordelte over hele Aaret, det største Maanedstal (af begge Sygdomme tilsammen) falder paa November — 178, det mindste paa Juli — 91.

Sygdommens Udbredelse og Dødelighed i det nærmestliggende Tiaar fremgaar af følgende Oversigt:

	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897
<i>Syge</i> af Dift. & Croup										
‰ af Befolkningen	9,8	11,2	14,1	12,8	11,2	9,6	10,1	5,7	4,8	4,7
<i>Døde</i> af Dift. & Croup										
‰ af Syge	11,5	11,5	11,3	12,7	11,5	10,3	9,6	6,0	4,9	5,2

Som det ses af nedenstaaende Oversigt var Morbiditetskvotienten i de ydre Bydele gennemgaaende noget højere end i den indre By; af 1000 Beboere angrebes (af Difteri & Croup):

Gamle Bys ældre Del	3,6	Voldkvarteret	4,4
Gamle Bys yngre Del	4,7	Østerbro	7,0
Gammelholm	5,7	Blegdamskvarteret	7,1
St. Annæ Øster Kvarter	3,9	Nørrebro	4,6
St. Annæ Vester Kvarter	4,1	Blaagaardskvarteret	3,6
Christianshavn	3,2	Vesterbro	4,0
Ialt i den indre By	4,1	Ialt i de ydre Bydele	5,0

Medens det relativt mindste Antal anmeldtes fra Christianshavns Kvarter, 3,2, have Østerbro og Blegdamskvarteret de højeste Sygelighedskvotienter, henholdsvis 7,0 og 7,1.

Af de anmeldte Croupiltfælde behandledes omtrent 80 pCt. og af de anmeldte Difteriltfælde ca. 65 pCt. paa Sygehus. — Kun et af 85 Dødsfald faldt paa en ikke i Byen hjemmehørende Patient.

Af **Skarlagensfeber** (Scarlatina) anmeldtes 1434 Tilfælde, af hvilke over Halvdelen (795) behandledes paa Epidemisygehusene (deraf 57 paa Garnisonssygehusets Epidemiafdeling). Af Skarlagensfeber døde 20, 1,4 pCt. af de angrebne. Af de angrebne tilhøre 252, af de døde 1 Aldersklasserne over 15 Aar. Skønt Antallet af angrebne endnu er oppe paa 1434, tør man dog maaske ogsaa under Hensyn til den lave Dødelighed betragte denne Sygdoms seneste og betydelige epidemiske Opblussen som afsluttet. Forsaavidt man kan tale om epidemiske Perioder, hvor Remissionerne ere saa utydelige og kortvarige som for Scarlatinens vedkommende, er denne Sygdom siden Begyndelsen af Tredserne optraadt i 6 Epidemier: 1862—67 ca. 6000 angrebne i 6 Aar, 1869—72 ca. 4000 angrebne i 4 Aar, 1875—76 henved 2000 angrebne i 2 Aar, 1879—83 ca. 7000 angrebne i 5 Aar, 1885—91 ca. 11000 angrebne i 7 Aar og 1893—97 ca. 14000 angrebne i 5 Aar; den sidste Epidemi, hvis Kulmination falder i Januar 1894, har, som det ses, haft større Ekstensitet end nogen af de tidligere. Over Sygelighedskvotienten (anmeldte Tilfælde pr. 1000 Indbyggere) og Dødelighedsprocenten (døde pr. 100 anmeldte) giver følgende Tabel en Oversigt for de seneste 20 Aar (omfattende de sidste 3 epidemiske Perioder):

	% syge	% døde		% syge	% døde
[1878	1,3	2,3]	1888	6,1	8,6
1879	8,5	6,7]	1889	3,6	4,9
1880	6,2	10,1]	1890	6,5	6,2
1881	4,6	7,1]	1891	4,4	3,1
1882	5,2	9,3]	[1892	2,6	2,8]
1883	2,7	3,6]	1893	9,9	3,3
[1884	2,2	2,7]	1894	16,4	4,2
1885	5,2	3,8]	1895	5,5	3,8
1886	4,5	2,6]	1896	4,5	2,3
1887	5,0	6,8]	1897	4,2	1,4

Som det ses har Dødeligheden i den sidste Periode været betydeligt lavere end i nogen af de nærmest forudgaaende epidemiske Perioder.

Den Epidemi af **Mæslinger** (Morbilli), som tog sin Begyndelse i Sommeren 1896 og allerede i November s. A. kulminerede med 1978 Tilfælde afsluttedes allerede i Foraaret 1897. — De anmeldte Tilfældes Antal udgjorde i de 8 Kvartaler 1896—97 henholdsvis 23 — 101 — 444 — 4882 — 1380 — 280 — 128 og 192 Tilfælde. I 1897 anmeldtes ialt 1980 Tilfælde (1896: 5450) svarende til en Morbiditetskvotient af 5,7 (1896: 16,0), med en Mortalitetsprocent — 45 Døde — af 2,3 (1896: 1,3). Tilfældene

vare nogenlunde jævnt fordelte over Byen, og den kortvarige Epidemi synes i det hele ikke at have frembudt Forhold af særlig Interesse.

La Grippe (Influenza) opføres i 1897 med omtrent et dobbelt saa stort Antal Tilfælde som i 1896: 6745 mod 3436, hvad der skyldtes en Opblussen af Sygdommen i Aarets første Kvartal (5487 Tilfælde) med Kulmination i Februar (3068 Tilfælde). — 67 Dødsfald skyldtes Influenza. For hver 1000 Indbyggere angrebes altsaa 19,5 af Influenza (mod 10,1 i 1896); paa hver 100 anmeldte Tilfælde falder 1,0 Dødsfald (mod 1,3 i 1895). — Det samlede Antal Influenzatilfælde for hvert Aar siden 1889 saavel som Influenzatilfældenes Antal i den Maaned for hvert af Aarene, paa hvilken det største Antal Anmeldelser falde, udgjorde:

Influenzatilfælde — Maanedsmaksimum		Influenzatilfælde — Maanedsmaksimum	
1889	12050	Decbr.	12050
1890	5357	Januar	3273
1891	25746	Decbr.	15405
1892	7111	Januar	4362
1893	11725	Decbr.	6297
1894	8348	Januar	5020
1895	13563	Marts	9413
1896	3436	Marts	911
1897	6745	Februar	3068

Følgende tabellariske Oversigt viser den procentvise Andel, de af Influenza angrebne og døde i de forskellige Aldersklasser have haft i den samlede Sygelighed og Dødelighed af Influenza i 1889—97:

Influenza.

	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897
	Syge Døde 0.7	Syge Døde 1.0	Syge Døde 1.5	Syge Døde 2.1	Syge Døde 1.1	Syge Døde 1.4	Syge Døde 1.0	Syge Døde 0.8	Syge Døde 0.8
0—1 Aar	20.8	14.1	6.8	7.7	11.5	8.1	3.8	4.5	4.5
	6.8	7.7	9.5	10.7	8.6	8.9	6.5	7.1	5.9
1—5 Aar	0.0	8.2	5.1	5.7	5.3	0.7	3.1	2.3	1.5
	23.2	20.7	14.3	13.7	16.1	14.0	13.8	14.6	11.0
5—15 Aar	0.0	1.2	0.5	2.4	2.7	0.0	0.0	2.3	0.0
15—65 Aar	32.1	30.3	28.2	26.7	28.3	28.4	31.0	28.4	34.8
	Mænd 16.7	16.5	14.2	12.4	14.2	14.0	14.5	9.1	11.9
over 65 Aar	35.4	37.8	40.9	40.5	40.8	41.1	42.0	44.4	42.8
	Kvinder 20.8	21.2	18.7	13.9	9.7	16.9	22.9	15.9	15.0
over 65 Aar	0.7	0.9	1.9	1.8	1.6	1.9	1.8	1.5	1.4
	Mænd 25.0	14.1	20.3	17.7	20.4	23.5	18.3	25.0	22.4
over 65 Aar	1.1	1.6	3.7	4.5	3.5	4.3	3.9	2.3	3.3
	Kvinder 16.7	24.7	34.4	40.2	36.3	36.8	37.4	40.9	44.7
	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Af akut Tarmkatarrh (Catarrhus intestinalis acutus, Cholera nostras) anmeldtes paa det nærmeste samme Antal som i de foregaaende Aar, 6884, o: 20 p.M. af Befolkningen, med 479 Dødsfald, o: 6,9 pCt. af de angrebne. Sygdommen havde den sædvanlige Sommerkulmination i August og September (tilsammen 2690 Tilfælde). Til Sammenligning anføres det aarlige Antal Kolerinetilfælde for hvert af de sidste 10 Aar tilligemed hvert af de samme Aars Maanedsmaksimum:

1888	7520	September	1551	1893	10747	August	2301
1889	10927	Juli	2666	1894	6000	August	1103
1890	7640	August	1145	1895	6985	September	1102
1891	7660	September	1125	1896	6929	August	1422
1892	8706	September	1936	1897	6884	August	1605

Af Kolerine døde som anført 479, deraf 427 i Aldersklassen under 1 Aar, 35 mellem 1 og 5 Aar, 1 mellem 5 og 15 Aar og 16 Personer i ældre Aldersklasser. — Medens omtrent 46 pCt. af de anmeldte Sygdomstilfælde falde paa Aldersklasserne over 15 Aar, er det kun en forsvindende Del, godt 3 pCt., af den samlede Kolerine-dødelighed, der falder disse Aldersklasser til Last.

Forholdet mellem Syge og Døde af Kolerine i samtlige Aldersklasser og i Aldersklassen 0—1 Aar for de sidste 10 Aars vedkommende fremgaar af følgende Tabel:

Cholerine & Catarrhus intestinalis acutus.

	Alle Aldersklasser				0—1 Aar				
	Syge		Døde		Syge		Døde		
	Ialt	% af Befolkn.	Ialt	% af Syge	Ialt	% af alle anmeldte	Ialt	% af Syge 0—1 Aar	% af alle af Kolerine Døde
1888	7529	24.8	473	6.3	1916	25.4	422	22.0	89.2
1889	10927	35.4	590	5.4	2423	22.2	513	21.2	86.9
1890	7640	24.3	431	5.6	1843	24.1	376	20.4	87.2
1891	7260	22.8	444	6.1	1845	25.4	386	20.9	86.9
1892	8706	27.0	375	4.3	1885	21.6	333	17.6	88.8
1893	10747	32.9	673	6.3	2692	21.5	612	22.7	90.9
1894	6000	18.1	382	6.4	1652	27.5	340	20.6	89.0
1895	6985	20.8	382	5.5	1711	24.5	354	20.7	92.7
1896	6928	20.3	442	6.4	1801	26.0	412	22.9	93.2
1897	6884	20.0	479	6.9	1813	26.3	427	23.6	89.1

Af **Barsel-feber** (Febris puerperalis) anmeldtes 92 Tilfælde med 12 Dødsfald. Angaaende de øvrige epidemiske Sygdomme henvises til de medfølgende Tabeller, særlig Tabel 5 og Tabel 1.

Om de meteorologiske Forhold i 1897 findes Oplysning i følgende Tabel og Oversigt, der som sædvanligt skyldes det meteorologiske Instituts Velvilje. Nærmere Detailler for de enkelte Uger findes i „Ugentlig Oversigt over Fødsler, Sygdomme og Dødsfald“.

Meteorologiske Data ved København (Meteorologisk Institut) i 1897.

1897.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	-1.7	-0.5	2.2	5.7	11.0	16.2	16.3	17.9	12.4	8.1	4.8	3.0	8.0
Middelfugtighedsgrad i pCt.	82	83	85	78	71	68	76	79	81	84	82	84	80
Middellufttr. (v. Havet og 45° Mill.)	761.3	762.1	754.3	759.7	760.1	762.8	758.9	759.5	758.8	767.6	766.0	762.1	761.1
Nedbør (Mill.)	19.6	11.4	99.3	44.4	44.7	28.4	127.4	64.0	93.7	7.9	24.6	40.5	606.4
Dage med Nedbør	14	10	23	15	15	6	17	15	20	8	10	15	168
” ” Sne	14	5	13	4	-	-	-	-	-	-	5	7	48
” ” Hagl	-	-	1	3	4	1	2	-	1	-	1	-	13
” ” Torden	-	-	-	-	2	-	4	3	-	-	-	-	9
” ” Storm	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Januar var kold med østlige til nordlige Vinde og temmelig ringe Nedbør. *Februar* temmelig kold med vestlige Vinde og ringe Nedbør. *Marts* mild med overvejende østlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *April* temmelig mild med østlige Vinde og rigelig Nedbør. *Maj* varm med omtrent normal Nedbør og variable Vinde. *Juni* meget varm med vestlige Vinde og ringe Nedbør. *Juli* normal Middeltemperatur, vestlige til nordlige Vinde og særdeles rigelig Nedbør. *August* ualmindelig varm med sydlige Vinde og normal Nedbør. *September* temmelig kold med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. *Oktober* omtrent normal Middeltemperatur med vestlige til nordlige Vinde og meget ringe Nedbør. *November* mild med vestlige Vinde og ringe Nedbør. *December* meget mild med vestlige til sydlige Vinde og normal Nedbør. *Aaret* i det hele mildt med vestlige Vinde og rigelig Nedbør.

Af **veneriske Sygdomme** (Gonorrhoea, Ulcus venereum, Syphilis) anmeldtes omtrent et lignende Antal som de foregaaende Aar 6648 (mod henholdsvis 6093, 5887, 5747 og 6073 i Aarene 1893—96); deraf Gonorré 4426 Tilfælde (mod henholdsvis 4413, 4051, 3976 og 4224 Tilfælde i Aarene 1893—96); Ulcus venereum 762 Tilfælde (mod henholdsvis 640, 658, 440 og 529 Tilfælde i Aarene 1893—96); Syphilis e coitu imp. 1364 Tilfælde (mod henholdsvis 973, 1071, 1239 og 1202 Tilfælde i Aarene 1893—96); Syphilis congenita 61 Tilfælde (i 1895—96 henholdsvis 59 og 74 Tilfælde); Syphilis insons 35 Tilfælde (i 1895—96 henholdsvis 33 og 44 Tilfælde). Det samlede Antal Syfilistilfælde udgør altsaa 1460, hvoraf 550 behandlede paa Sygehus, deraf 26 paa Garnisonssygehuset. Af Gonorrétilfældene behandlede 1291 paa Sygehus, deraf 212 paa Garnisonssygehuset, (af Ulcus venereum henholdsvis 172 og 61). Med Hensyn til en væsentlig Fejlkilde i Opgørelsen af de veneriske Sygdomme i København henvises iøvrigt til Bemærkningen i Aarsberetningen for 1896.

Af **Fnat** (Scabies) anmeldtes 498 Tilfælde.

Af **Delirium tremens** anmeldtes 520 Tilfælde; af disse behandlede 400 paa Sygehus (deraf 1 paa Garnisonssygehuset); af de anmeldte vare 34 Kvinder. Alkoholisme opførtes i 75 Tilfælde som Dødsårsag (kron. Alkoholisme 36, Delirium tremens 28, Mors in ebrietate 2).

Ifølge de fra Københavns Politi modtagne Optællinger af de ugentlig fra Kirkebetjentene fremkomne Lister fandtes Antallet af *levendefødte Børn* i 1897 at beløbe sig til 9947, o: 28,83 p. M. af Befolkningen.

Af de levendefødte Børn vare 5169 af Mandkøn og 4778 af Kvindekøn, henholdsvis 52 pCt. og 48 pCt. af det samlede Antal; 7667 vare ægtefødte, 2280 vare uægtefødte, o: henholdsvis 77,1 pCt. og 22,9 pCt. af det samlede Antal. Gennemsnitligt fødtes der om Dagen lidt over 27 Børn (27,3), altsaa lidt færre end i de nærmest foregaaende Aar. Foruden de anførte 9947 levendefødte Børn kom 294 dødfødte Børn til Verden, 172 af Mandkøn, 122 af Kvindekøn, 206 ægtefødte, 88 uægtefødte. Forskellen mellem levendefødte og dødfødte Børns Forhold med Hensyn til Køn og Legitimitet fremgaar af hosstaaende Sammenstilling.

Efterstaaende Tabel viser Antallet af Vielser, Fødsler og Dødfødsler i 1897 fordelte efter Maaneder samt Gennemsnitsantallet pr. Dag for hele Aaret og for hver af Aarets Maaneder:

1897	Ægte- skaber		Levendefødte										Dødfødte									
			Mandkøn				Kvindekøn				Ægte- fødte		Uægte- fødte		Tilsammen		Legiti- mitet		Køn		Til- sammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
	Januar .	169	5.5	355	94	449	14.5	324	93	417	13.5	679	21.9	187	6.0	866	27.0	17	11	14	14	28
Februar .	155	5.5	296	104	400	14.3	275	84	359	12.8	571	20.4	188	6.7	759	27.1	25	7	17	15	32	1.1
Marts . .	180	5.8	337	104	441	14.2	312	81	393	12.7	649	20.9	185	6.0	834	26.9	14	9	13	10	23	0.7
April . .	261	8.7	333	111	444	14.8	327	104	431	14.4	660	22.0	215	7.2	875	29.2	14	10	13	11	24	0.8
Maj . . .	324	10.5	353	102	455	14.7	315	102	417	13.5	668	21.5	204	6.6	872	28.1	11	7	12	6	18	0.6
Juni . . .	217	7.2	325	94	419	14.0	330	94	424	14.1	655	21.8	188	6.3	843	28.1	26	4	20	10	30	1.0
Juli . . .	217	7.0	340	93	433	14.0	320	98	418	13.5	660	21.3	191	6.3	851	27.6	22	15	21	16	37	1.2
August .	190	6.1	346	95	441	14.2	283	87	370	11.9	629	20.3	182	5.8	811	26.1	20	5	15	10	25	0.8
Septbr. .	209	7.0	344	105	449	15.0	329	76	405	13.5	673	22.4	181	6.1	854	28.5	16	2	7	11	18	0.6
Oktbr. .	290	9.4	332	98	430	13.9	315	92	407	13.1	647	20.9	190	6.1	837	27.0	14	4	13	5	18	0.6
Novbr. .	329	11.0	296	76	372	12.4	270	83	353	11.8	566	18.9	159	5.3	725	24.2	12	8	11	9	20	0.7
Decbr. .	298	9.6	323	113	436	14.1	287	97	384	12.4	610	19.7	210	6.8	820	26.5	15	6	16	5	21	0.7
	2839	7.8	3980	1189	5169	14.2	3687	1091	4778	13.1	7667	21.0	2280	6.3	9947	27.3	206	88	172	122	294	0.8

Ægteskaberne fordelte sig paa Aarets Kvartaler med 17,8 pCt. paa 1ste, 28,2 pCt. paa 2det, 21,7 paa 3die og 32,3 pCt. paa 4de Kvartal. I Maj og navnlig November forefaldt der som sædvanligt flere Vielser end i Aarets øvrige Maaneder.

I Aaret 1897 afgik 5978 Individuer ved Døden. I Forhold til den for Aarets Midte beregnede Gennemsnitsfolkemængde, 345000, bliver Dødeligheden altsaa 17,3 p. M., hvilket er lidt mere end i 1896, men forøvrigt mindre end for noget tidligere Aar i dette Aarhundrede. I det samlede Antal af Døde er indbefattet 135 Individuer, som ikke vare hjemmehørende i Staden, men bleve indlagte til Behandling paa Stadens Hospitaler og der ere afgaaede ved Døden*). Fraregnes disse 135, saaledes at det

*) Med Hensyn til de senere Aars betydelige Nedgang i Antallet af udenbys hjemmehørende Døde henvises til Anmærkningen Side 9 i Aarsberetningen for 1895.

samlede Antal af Dødsfald beregnes til 5843, reduceres *Dødelighedskvotienten til 16,9 pro Mille*. — For hele Aaret, saavel som for Aarets 2det og 3die Kvartal, bliver det gennemsnitlige Antal af Dødsfald lidt over 16 pr. Dag, for 1ste Kvartal omtrent 18 og for 4de Kvartal henimod 15 pr. Dag; for Maaneden med højest Dødelighed (Februar: 558) var det gennemsnitlige Antal ca. 20 og for Maaneden med lavest Dødelighed (Oktober: 432) ca. 14 pr. Dag.

Overskuddet af Fødsler over Dødsfald udgjorde 3969, eller ca. 600 mindre end i 1896.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)							
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar					
						Ialt	p. c. af alle Levende- fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Uægtfødte		
													Ialt	p. c. af alle Dødsfald	p. c. af uægte Levende- fødte
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.80	} 35.70
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82	
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11	
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98	
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30	
1882	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35	
1883	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15	
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01	
1885	284000	2578	9.07	10832	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95	
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.17	2431	22.41	36.30	774	31.84	
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81	
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96	
1889	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40	
1890	314600	2698	8.58	10464	33.29	2013	19.24	6694	21.28	1978	18.90	29.55	637	32.20	
1891	319000	2541	7.97	10330	32.28	2054	19.88	7004	21.96	1865	18.05	26.63	576	30.88	
1892	323000	2412	7.47	9934	30.76	2062	20.75	6602	20.44	1860	18.72	28.17	530	28.49	
1893	327000	2660	8.13	10100	30.89	2211	21.89	6849	20.94	2214	21.92	32.33	661	29.86	
1894	331300	2507	7.57	10064	30.38	2217	22.03	6378	19.25	1775	17.64	27.83	562	31.67	
1895	335700	2665	7.94	10135	30.19	2274	22.44	6163	18.35	1835	18.11	29.77	585	31.88	
1896	340500	2785	8.18	10205	29.97	2320	22.73	5635	16.55	1694	16.60	30.06	534	31.52	
1897	345000	2839	8.23	9947	28.83	2280	22.92	5978	17.33	1714	17.23	28.67	587	34.25	

Af spæde Børn under 1 Aar døde 1714 p: 17,2 pCt. af samtlige levendefødte eller lidt mere end den laveste hidtil iagttagne Dødelighed i første Leveaar, 16,9 pCt. i 1885. Den procentvise Fordeling af Dødeligheden paa de forskellige Aldersklasser, sammenlignet med de tilsvarende Forhold i de nærmest foregaaende Aar, fremgaar iøvrigt af nedenstaaende tabellariske Oversigt:

	0—1 Aar	1—4	5—14	15—64	65 og derover
1890.	29.5	15.8	6.0	31.4	18.1
1891.	26.6	13.5	5.2	32.6	21.9
1892.	28.2	15.1	4.7	32.4	19.6
1893.	32.3	12.3	5.0	31.6	18.1
1894.	27.8	12.6	6.0	34.0	19.6
1895.	29.8	10.4	4.3	35.5	20.0
1896.	30.1	8.8	3.8	36.0	21.3
1897.	28.7	8.4	3.7	36.3	22.9

Til Oplysning om den i tidligere Beretninger berørte Nedgang i det første Leveaars Dødelighed meddeles følgende Oversigt:

	Levendefødte.			Døde i første Leveaar			Do. i % af Levendefødte		
	ægtefødte	uægtefødte	Ialt	ægtefødte	uægtefødte	Ialt	ægtefødte	uægtefødte	Ialt
1877—1886	76259	18244	94503	13166	6514	19680	17. ₂₆	35. ₇₀	20. ₈₃
1887—1896	82092	21288	103380	13633	6049	19682	16. ₆₁	28. ₄₁	19. ₀₄
1897	7667	2280	9947	1127	587	1714	14. ₇₀	25. ₃₀	17. ₂₃

For en Række udenlandske Byer findes nedenfor en Sammenstilling af Fødslernes og Dødsfaldenes relative Hyppighed i 1897. Oplysningerne ere hentede fra den af „Registrar General“ offentliggjorte „Annual Summary of births, deaths and causes of death in London and other great towns 1897“.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Amsterdam	30.6	15.8	Dresden	34.6	20.4
Christiania	—	16.3	Wien	29.3	20.9
Bryssel	25.3	16.6	Edinburg	27.4	21.3
Stockholm	25.3	16.7	Buda-Pesth	36.0	21.9
Hamborg	32.4	16.8	Glasgow	33.5	22.0
Rom	23.8	16.9	Prag	30.0	23.8
København	28.8	17.3	München	35.4	24.3
Rotterdam	36.0	17.6	Breslau	34.9	24.5
Berlin	27.1	17.7	Triest	31.5	25.6
London	30.0	18.2	Moskow	—	28.7
Paris	23.7	18.6	Dublin	29.3	29.0
New York	—	19.4	St. Petersborg	33.8	29.0

Paa Hospitalerne i København døde i 1897 ialt 2177 Individuer, o: 36,4 pCt. af det samlede Antal Dødsfald.

Paa Kommunes hospitalet døde 907, paa Blegdamshospitalet 93, paa Øresundshospitalet 95, paa Vestre Hospital 1, paa St. Johannes Stiftelsen 313, paa Almindeligt Hospital 225, paa Ladegaarden 33, paa Frederiks Hospital 251, paa Fødsels- og Plejestiftelsen 52 (deraf 36 spæde Børn), paa Garnisonssygehuset 31, paa Dronning Louises Børnehospital 66 og paa St. Josefs Hospital 110.

Mediko-legale Dødsattester, som skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelig Hændelse samt over Personer der findes døde, ere i 1897 indkomne i et Antal af 249, hvilket er lidt mere end i de nærmest foregaaende Aar. Af 103 Selvmord fuldbyrdedes 83 af Mænd, 20 af Kvinder; 10 Mænd og 3 Kvinder affivede sig ved Drukning, 65 Mænd (deriblandt en 13aarig Dreng) og 11 Kvinder ved Hængning, 4 Mænd og 2 Kvinder ved Skydning, 1 Mand ved Snitsaar, 2 Mænd og 3 Kvinder ved Gift samt 1 Mand og 1 Kvinde ved Nedstyrtning.

Ved Drab omkom 5 Børn, foruden at der i Aarets Løb er funden nogle Lig af nyfødte Børn, der muligvis ere omkomne paa samme Maade.

Ved ulykkelig Hændelse er der omkommet 147 Personer, 111 Mænd og 36 Kvinder; adskillige af disse ere dog først efter flere Dages Forløb afgaaede ved Døden paa Hospitalerne, og der er kun udstedt medikolegale Attester i Anledning af 108 saadanne Dødsfald. Endelig er der udstedt medikolegale Dødsattester over 36 Personer, der fandtes døde; af disse vare 9 Personer vitterlige *Drankere* eller Individuer, som umiddelbart før Døden havde været under stærk Paavirkning af Spiritus.

Dødfødte i Staden København i Aaret 1897.

Fostrets Modenheds Grad								Med Tegn til Forraadnelse	Fødselen fuldførtes ved								Totalsum af dødf. Børn					
For tidlig født				Fuldbaaret					Na- turen	Instru- menter		Ven- ding		Frem- træk- ning		Ægte		Uægte		Til- sam- men		
Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte	Ægte	Uægte			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.
50	48	39	21	68	40	15	13	137	116	76	24	12	13	14	19	20	118	88	54	34	294	

Af ovenstaaende Oplysninger om 294 Dødfødsler i 1897 fremgaar det, at 136 (108 ægtefødte, 28 uægtefødte) Fostre vare fuldbaarne, medens 158 (98 ægtefødte, 60 uægtefødte) vare ufuldbaarne. Af Mandkøn fødtes 172, af Kvindekøn 122, men af de fuldbaarne Fostre vare 83 af Mandkøn, 53 af Kvindekøn mod henholdsvis 89 og 69 af de ufuldbaarne.

I Sammenligning med det foregaaende Tiaar har Forholdet med Hensyn til Køn og Legitimitet stillet sig saaledes:

af 100 Dødfødte vare:				af 100 fuldbaarne Dødfødte vare:				af 100 ufuldbaarne Dødfødte vare:			
		M.	K.			M.	K.			M.	K.
1887—96	ægte	54	46	ægte	59	41	ægte	49	uægte	51	
1897	uægte	59	41	uægte	61	39	uægte	56	ægte	44	
1887—96	ægte	77	23	ægte	83	17	ægte	71	uægte	29	
1897	uægte	70	30	uægte	79	21	uægte	62	ægte	38	

Foruden de Oplysninger om Dødfødslernes Forløb, som fremgaar af Tabellerne, skal der endnu tilføjes et Uddrag af de Bemærkninger, som i Reglen findes paa Jordemødrenes Anmeldelser om dødfødte Børn: Sædestilling forekom 40 Gange, Fodstilling 30, Tvær- og Skraaleje 14 (deraf 5 med fremfalden Arm), Ansigtsstilling 2, Fremfald 22 og Omslyngning af Navlesnoren 6 Gange, forliggende Moderkage 14, snævert Bækken 14, langvarig og besværlig Fødsel 25, Blødning før Fødslen 5, Misfoster 9, Krampe 5, Syfilis 22, anden Sygdom hos Moderen 14, Skræk og Sindsbevægelse 5, Fald, Tryk, Overanstængelse 7, habituel Dødfødsel 1, Embryotomi (Perforation) 11 Gange.

Vaccination. 1) Paa den kongelige Vaccinations-Anstalt var der ved Begyndelsen af Aaret 1897 i Behold 2835 Portioner animal Lymfe; der fremstilledes i Aarets Løb 119,365 Portioner, hvoraf ca. 22,000 maatte kasseres som mindre vel anvendelige. Til Vaccination paa Anstalten medgik ca. 5000 Portioner og til Podning af Kalve 7275 Portioner; der udsendtes 81,610 Portioner, saaledes at der ved Aarets Slutning var 6880 Portioner i Behold.

Til Institutioner og private Læger i København udsendtes ialt 5860 Portioner; Stadens samlede Forbrug af Vaccine beløb sig saaledes til ca. 10860 Portioner.

Paa Anstalten vaccineredes 3335 Børn, hvoraf 3240 med animal Lymfe; 99,14 pCt. af Vaccinationerne og 93,78 pCt. af de anbragte Rids gav positivt Anslag. Desuden foretoges der 135 Revaccinationer. — Iøvrigt henvises til den i „Ugeskrift for Læger“ offentliggjorte Beretning om Anstaltens Virksomhed.

2) Den kommunale Vaccinations-Anstalt paa Nørrebro har i 1897 været holdt aaben hver Torsdag i Tiden fra den 6te Maj til den 28de Oktober, ialt 26 Gange.

Der blev behandlet 952 Personer (imod 944 ifjor) eller gennemsnitligt 36 paa hver Vaccinationsdag. De svagest besøgte Dage vare 27de Maj og 30te September (0), den stærkest besøgte den 29de Juli (112).

Alle de 952 vare Børn, og de fordele sig i de forskellige Aldersklasser som vedføjede Skema viser. De vare alle første Gangs indpodede undtagen 3, om hvilke det, da Indpodningen gav negativt Resultat, oplystes, at de havde været podede før, og hos hvilke der da ogsaa fandtes Cikatricer. 15 mødte ikke til Eftersyn. Hos de resterende 943 kom der positivt Resultat af Indpodningen hos alle undtagen 1, hos hvem Revaccinationen ogsaa viste sig negativ. Det *personlige Anslag udgjorde altsaa 99,9 pCt.*

Ligesom i den sidste Periode af Vaccinationen ifjor benyttedes den *multiple Skarifkationsmetode*, og Resultatet var særdeles tilfredsstillende, nemlig *99,3 pCt. Ridsanslag*. Pustlerne vare store og veludviklede, og Komplikationer iagttoges kun sjældent (Impetigo 3, perivaccin. Erytem 1, morbilliformt Eksantem 1, hæmorrhagisk Eruption med almindeligt Ildebefindende 1, Adenitis 2, stærke Febrilia 1, Urticaria 1). Der vaccineredes kun med animal Vaccine, og de samme Forholdsregler som ifjor bleve fulgte for at undgaa Infektion.

Alder i Aar	Dreng	Piger	Sum
0—1	14	12	26
1—2	28	20	48
2—3	57	38	95
3—4	41	43	84
4—5	44	49	93
5—6	63	48	111
6—7	178	168	346
7—8	56	79	135
8—9	6	5	11
9—10	1	2	3
	488	464	952

Sundhedstilstanden i Københavns Garnison var i 1897 ifølge velvillig Meddelelse fra Hærens Lægekorps god.

Epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse optraadte hos 16, hvoraf 7 døde, en udskreves til Afdelingen, Resten kasseredes. Fra Kasernen i Baadsmandsstræde indlagdes paa Garnisonssygehuset 2 i Februar, 1 i November og 1 i December, fra Frederiksholms Kanals Kaserne 1 i Februar og 1 i Marts, fra Strandgadens Kaserne 2 i Marts, fra Livgardens Kaserne 1 i Maj og fra forskellige Afdelinger paa Sølvgadens Kaserne 6 (1 i Februar og 5 i Maj), samt en, der indlagdes paa Garnisonssygehuset for Balanopostitis den 26de Marts, og hos hvem der den 13de April diagnosticeredes Meningitis.

Faaresyge optraadte hos 157 af Hæren, 1 af Søværnet,

Influenza hos 343 af Hæren og 64 af Søværnet.

Med *Rosen* behandledes ualmindelig mange, nemlig 86 af Hæren med 1 Dødsfald og 6 af Søværnet. Sygdommen var i det hele meget alvorlig.

Af *Skarlagensfeber* og *Rødlinger* angrebes 81 af Hæren og 5 af Søværnet, saaledes at det i en stor Mængde Tilfælde var umuligt at stille en sikker Differentialdiagnose.

Af *Difteri* forekom 38 Tilfælde af Hæren og 4 af Søværnet, alle meget lette Tilfælde.

For *Mæslinger* behandledes kun 9, for *Pneumoni* 47 med 4 Dødsfald, for *rheumatisk Feber* 83 og for *tyfoïd Feber* 7.

Den offentlige Sundhedspleje. Til Oplysning om Tilsynet med den offentlige Sundhedspleje, om Kredslægepersonalets Virksomhed, om Tilsynet med Plejebørn, Virksomheden paa Sundhedskommissionens Laboratorium, den offentlige Desinfektion m. m. gives følgende Oversigter:

De af *Kredslægepersonalet* i 1897 udførte Undersøgelser og afgivne Erklæringer Skøn etc. vare følgende:

	Undersøgelser	Erklæringer
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	149	161
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	96	119
III. <i>Sundhedskommissionssager</i> vedrørende:		
a) Afløbsforhold og offentlig Renlighed, Vedtægtens Afsnit II og III	241	155
b) Latrinvæsen m. m., Vedtægtens Afsnit IV	121	123
c) Fabriker og skadelige Næringsveje, Vedtægtens Afsnit V og X	95	112
d) Tilsyn med Næringsmidler, Vedtægtens Afsnit VI	318	1244
e) Boliger, Vedtægtens Afsnit VII og VIII	28	27
f) Smitsom Sygdom, Vedtægtens Afsnit IX	30	38
g) Plejebørn, Vedtægtens Afsnit XI	815	675
h) Andre Forhold	28	49
	1921	2703

Tilsyn med Plejebørn. Paa Grundlag af de til Sundhedskommissionen indkommende Meddelelser er der af første Kredslæge udarbejdet følgende Oversigt over Plejebørnsforholdene i 1897:

Ved Udgangen af 1896 fandtes, som i foregaaende Aars Beretning omtalt, 2772 Plejehjem under Sundhedskommissionens Tilsyn, deriblandt 1361, i hvilke der paa dette Tidspunkt ikke fandtes Plejebørn. — I Løbet af 1897 søgte 574 Personer om Plejetilladelse, men af disse toge 25 deres Ansøgning tilbage, forinden Sagen havde fundet sin Afgørelse i Sundhedskommissionen. I 103 Tilfælde nægtede Sundhedskommissionen at meddele den ansøgte Tilladelse. — Samtidig med at de øvrige 446 erholdt Plejetilladelsen, udgik af forskellige Grunde i Aarets Løb 815 tidligere tilladte Plejehjem. — Afgangen udgjorde saaledes 369, og ved Udgangen af 1897 stod 2403 Hjem under Sundhedskommissionens Tilsyn, deraf 1073 (o: ca. 45 pCt.), i hvilke ingen Plejebørn fandtes. — I de øvrige 1330 Plejehjem var der ved Aarets Udgang anbragt 1552 Plejebørn mod 1628 ved Aarets Begyndelse.

Tab. I.	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	18	86	13	1	-
2. Kreds	194	163	13	1	2
3. Kreds	138	214	22	2	3
4. Kreds	10	80	11	1	-
5. Kreds	419	319	56	8	-
6. Kreds	294	288	37	9	1
Ialt	1073	1150	152	22	6

I Løbet af Aaret ere 700 nye Plejebørn indregistrerede, medens samtidig 659 tidligere indregistrerede udgik og 111 døde.

Fordelingen paa Lægekredse og Aldersklasser af de nævnte 1552 Plejebørn fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2.	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	11	28	34	42	115	118
2. Kreds	31	37	49	84	201	373
3. Kreds	37	52	72	119	280	379
4. Kreds	9	19	28	49	105	102
5. Kreds	52	111	135	157	455	802
6. Kreds	53	76	129	138	396	629
Ialt	193	323	447	589	1552	2403

Det samlede Antal Dødsfald blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn var 111 (i 1896: 109).

Tab. 3.	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn						
	0—1			1—2			3—11			10—14										
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Mnd.			Mnd.					
Akute Sygd. i Fordøjelsesorg.	1	10	4	12	7	23	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-	25	11	36	39
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	-	2	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	
Atrofi	2	8	4	3	1	13	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	5	18	20
Rakitis	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	
Brystkatar	-	3	2	3	1	6	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	8	3	11	22
Kat. Lungebetændelse	-	1	-	2	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6	
Krup. Lungebetændelse	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Lungetuberkulose	-	-	1	1	-	1	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	3	4	
Hjernebetændelse	-	1	1	3	2	4	3	-	-	1	-	-	-	1	-	-	4	5	9	18
Krampe	-	1	-	5	2	5	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	9	
Croup	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	4
Scarlatina	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Morbilli	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	
Syphilis congenita	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	8
Svag fra Fødselen	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Ubekendt Dødsarsag	-	1	-	2	3	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6	
Ialt	3	3	25	14	36	17	64	34	5	2	2	2	-	-	1	1	-	71	40	111
	6	39	53			98	7	4	-	1	1	-					111			

Dødelighedens Fordeling paa de forskellige Sygdomsgrupper er omtrent den samme som i det nærmest foregaaende Aar.

Tab. 4.	Under 1 Aar												Ialt		Begge Køn							
	0-1	1-2	3-11	0-1	1	2	3	4	5-9	10-14												
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar												
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.										
Januar	-	2	1	2	2	-	3	4	1	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	5	6	11
Februar	1	-	2	-	1	1	4	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7
Marts	-	-	2	1	1	1	3	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	3	7
April	-	-	2	1	2	1	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	6
Maj	-	-	3	-	4	1	7	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	7	3	10
Juni	-	-	3	-	4	2	7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	9
Juli	2	-	4	2	-	1	6	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3	10
August	-	1	6	2	6	3	12	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	6	19
September	1	-	2	6	3	4	6	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	10	16
Oktober	-	-	4	-	1	1	5	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	7
November	1	-	1	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4
December	-	1	2	1	1	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	5
Ialt	5	4	32	15	27	15	63	35	5	2	2	2	-	-	-	1	-	1	-	70	41	111
	9	47	42				98	7	4	-	-	-	1	1	-					111		

Dødelighedens Stigning i Eftersommeren (August—September) maa fortrinsvis tilskrives Sygdomme i Fordøjelsesorganerne.

Tab. 5.	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	10 Aar	
											1888—1897	Sum
I. Akute og kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	91	100	68	80	43	94	56	40	39	39	650	65
II. Rakit., Atrofi, Scroph., Debil. cong.	46	67	72	49	36	38	31	21	22	20	402	40
III. Sygdomme i Respirationsvejene	58	44	58	44	47	30	35	44	25	22	407	41
IV. Hjernesygdomme, Konvulsioner	35	26	36	23	15	27	24	21	9	18	234	23
V. Infektionssygdomme	17	23	23	30	26	16	14	15	8	4	176	18
VI. Andre og ubekendte Dødsårsager	18	18	11	15	11	15	10	14	6	8	126	13
	265	278	268	241	178	220	170	155	109	111	1995	200

Ifølge Meddelelse fra Sundhedskommissionens Laboratorium har der i 1897 af Sundhedskommissionen været indsendt 1214 Prøver til Undersøgelse, om hvis Resultat der er afgivet Beretning i 252 Skrivelser.

Der har været foretaget

1045 kemiske Undersøgelser

132 mikroskopiske do.

347 bakteriologiske do.

De undersøgte Stoffer have været:

A. Vand.

I. Kemisk og mikroskopisk Undersøgelse.

- Det filtrerede Vandledningsvand . . . . . 12 Prøver
- Taget fra Vandværkets Filtre . . . . . 12 —
- Taget fra forskellige Søer og Kilder . . . . . 25 —

II. Bakteriologisk Undersøgelse.

d. Det filtrerede Vand, taget paa Vandværket	52	Prøver
c. Taget fra Vandværkets Filtre	52	—
f. Taget fra Husledning	53	—
g. Taget fra en Brønd	1	—

B. Fødemidler.

Sød Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

- a. Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i København og Forstæder 725 Prøver
 b. Udtaget af Politiet som Staldprøve hos Leverandører . . . . . 68 —

Skummet Mælk (Kvalitetsundersøgelse).

- a. Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i København og Forstæder 45 —

Fløde (Kvalitetsundersøgelse) . . . . . 30 —

Bakteriologisk Undersøgelse er foretaget med 107 Prøver Mælk og 31 Prøver Fløde, nemlig:

Almindelig Børnemælk	5	Prøver
do. sød Mælk	20	—
do. skummet Mælk	17	—
do. Fløde	18	—
Blandet pasteuriseret Børnemælk	20	—
do. sød Mælk	32	—
do. skummet Mælk	13	—
do. Fløde	13	—

1 Prøve skummet Mælk undersøgtes for Konserveringsmidler.

For Tuberkelbaciller er undersøgt 1 Prøve Mælk.

Smør 7 Prøver, Pølse 82 Prøver, Kirsebær 10 Prøver, Forædlet Kaffe 1 Prøve.

C. Undersøgelser for Giftstoffer.

Hvedebrød 1 Prøve, Bageriolie 1 Prøve, Pølsefarve 1 Prøve, Skrigeballoner 10 Prøver, Uldtrøje 1 Prøve, Farvede Sukkervarer og Farvestoffet dertil 7 Prøver, Kogekar og Spand 1 Prøve.

D. Andre Undersøgelser.

Pølse 1 Prøve, Pulver 3 Prøver, Pelsværk 2 Prøver, Forsøg angaaende Borsyres Konserveringsevne, Forsøg med et Gaskogeapparat.

Der er saaledes foretaget:

Undersøgelser af Vand	207	Prøver
do. af Mælk og Fløde	878	—
do. af andre Fødemidler	100	—
do. for Giftstoffer	22	—
do. af diverse Stoffer	7	—

Ialt . . . . . 1214 Prøver

ad A. — Oversigt over Resultatet af de fuldstændige kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af det filtrerede Vand, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser, findes i nedenstaaende Tabeller.*)

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampningsrest	Ammoniak	Salpetersyre	Salpetersyring	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halv-bunden Kulsyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold	4.520	-	Spor	-	0.811	0.261	1.355	-	1.600	0.288
Laveste do.	3.840	-	Spor	-	0.374	0.185	1.234	-	1.340	0.210

Indhold af organisk Stof.

	Iltforbrug: Gram i 10000 Gram											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktr.	Novbr.	Decbr.
Filtreret Vand	0.021	0.021	0.021	0.022	0.019	0.019	0.021	0.017	0.017	0.015	0.017	0.016
Ufiltreret do.	0.024	0.026	0.030	0.032	0.028	0.024	0.032	0.030	0.027	0.024	0.026	0.023

Ved den bakteriologiske Undersøgelse (Kimtælling) er der efter dobbelt udførte Forsøg fundet følgende Antal Kolonier i 1 Cub. Cent. af Vandet:

	Fra Vandværket		Fra Husledning i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	48 Prøver	- Prøver	• 46 Prøver
— 100 —	1 —	- —	2 —
— 500 —	3 —	2 —	5 —
— 1000 —	- —	27 —	- —
Over 1000 —	- —	23 —	- —
Ialt	52 Prøver	52 Prøver	53 Prøver

I Aarets Løb er der jævnlig foretaget Undersøgelse af det filtrerede Vand til Isolering af forskellige Bakterieformer, hvortil der er bleven benyttet 50 af de til Kimtælling anvendte Pladespredninger. Der er ikke fundet Former, som ikke tidligere have været iagttagne i Vandet. I intet Tilfælde er der fundet Tyfusbaciller.

ad B. — Indholdet af faste Stoffer og Fedt i Mælken har stillet sig saaledes:

*) En udførligere Oversigt over den kemiske og bakteriologiske Undersøgelse af Drikkevandet findes omstaaende Pag. 25.

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i %	Sød Mælk	Skummet Mælk
7 — 8	-	4	0.2—0.4	-	7
8 — 8 ¹ / ₂	-	1	0.4—0.6	-	1
8 ¹ / ₂ —9	-	2	0.6—0.8	-	7
9 — 9 ¹ / ₂	-	7	0.8—1.0	-	7
9 ¹ / ₂ —10	3	11	1 — 1 ¹ / ₂	-	11
10 — 10 ¹ / ₂	2	13	1 ¹ / ₂ —2	5	6
10 ¹ / ₂ —11	8	5	2 — 2 ¹ / ₂	24	5
11 — 11 ¹ / ₂	30	2	2 ¹ / ₂ —3	193	1
11 ¹ / ₂ —12	156	-	3 — 3 ¹ / ₂	336	-
12 — 12 ¹ / ₂	314	-	3 ¹ / ₂ —4	158	-
12 ¹ / ₂ —13	171	-	4 — 4 ¹ / ₂	52	-
13 — 13 ¹ / ₂	75	-	4 ¹ / ₂ —5	15	-
13 ¹ / ₂ —14	19	-	5 — 5 ¹ / ₂	2	-
14 — 14 ¹ / ₂	9	-	5 ¹ / ₂ —6	4	-
14 ¹ / ₂ —15	4	-	6 — 6 ¹ / ₂	2	-
16 — 16 ¹ / ₂	1	-	7 — 7 ¹ / ₇	1	-
16 ¹ / ₂ —17	1	-	7 ¹ / ₂ —8	1	-
Antal Prøver . . .	793	45	Antal Prøver . . .	793	45

For *sød Mælk* har saaledes Indholdet af Faste Stoffer ligget mellem 11¹/₂—13 pCt. i 641 Prøver o: 81 pCt. af alle Prøver — - under 11¹/₂ - i 43 - o: 5 - — — - over 13 - i 109 - o: 14 - — Fedt - mellem 2¹/₂—4 - i 687 - o: 86 - — — - under 2¹/₂ - i 29 - o: 4 - — — - over 4 - i 77 - o: 10 - —

Ved den bakteriologiske Undersøgelse af Mælk og Fløde fandtes følgende:

Antal Kolonier i 1 Cub. Cent.	Fløde		Sød Mælk		Skummet Mælk		Blandet pasteuriseret Børnemælk
	pasteuriseret	ikke pasteuriseret	pasteuriseret	ikke pasteuriseret	pasteuriseret	ikke pasteuriseret	
0—10	-	-	-	-	1	-	14
10—50	2	-	3	-	2	-	5
50—100	1	-	1	-	2	-	1
100—500	1	-	3	-	-	-	-
500—1000	1	-	1	-	1	-	-
1000—5000	2	-	8	-	-	-	-
5000—10000	1	-	2	-	1	1	-
10000—50000	2	-	5	1	2	3	-
50000—100000	-	-	3	6	-	-	-
100000—1 Mill.	-	3	5	7	2	7	-
1 Mill.—10 Mill.	2	9	1	9	2	3	-
10 Mill.—50 Mill.	-	4	-	2	-	3	-
over 50 Mill.	-	2	-	-	-	-	-
Ialt . . .	13	18	32	25	13	17	20

7 Prøver *Smør*, som vare tilsendte Politiet paa Grund af Formodning om Forfalskning med Margarine, befandtes alle at være rent Smør. For en af Prøverne næredes Formodning om, at der kunde indeholde sundhedsfarlige Stoffer, men ved den i saa Henseende udvidede Undersøgelse paavistes dog ingen saadanne.

82 Prøver *Medister- og Kødpoelser* bleve undersøgte for indblandet Mel og Borsyre. Med de 32 først indsendte Prøver blev der kun foretaget kvalitativ Under-

søgelse til disse Stoffers Paavisning, for de øvrige er der tillige bleven foretaget Mængdebestemmelse. I 49 af de 82 Prøver fandtes indblandet Mel, nemlig i 32 Tilfælde Kartoffelmel og i 17 Hvedemel; kun i 1 Tilfælde var Indblandingen deklareret ved Salget. Den tilsatte Mængde Mel var

fra 1— 5 pCt.*	i 15 Tilfælde	
- 5—10	- i 13	—
over 10	- i 1	—

I 18 af de 82 Prøver fandtes indblandet Borsyre. Mængden heraf varierede fra $\frac{1}{10}$ — $\frac{6}{10}$ pCt.

10 Prøver tyske *Kirsebær* bleve undersøgte for giftige Metaller og kemiske Konserveringsmidler, hvilke Stoffer ikke fandtes i nogen af Prøverne. I 3 af Prøverne vare Bærrene i en daarlig Opbevaringstilstand, idet der indeholdtes raadne og skimlede Bær.

1 Prøve saakaldt *forædlet Kaffe* i brændt og malet Tilstand blev undersøgt for fremmede Indblandinger og eventuelt sundhedsskadelige Stoffer. Kaffen udviste normal S sammensætning og indeholdt ikke fremmede Stoffer.

1 Prøve *Wienerbrød*, hvoraf Nydelsen forventes at have foranlediget Forgiftningstilfælde, undersøgte for Arsenik og andre uorganiske Giftstoffer samt for giftige Alkaloider. Ingen af disse Stoffer forefandtes. Det fremgik af Undersøgelsen, at Brødet indeholdt en rigelig Mængde Mineralolie, nemlig 59 pCt. af det samlede Fedtstof, hvilket var ca. 4 pCt. af Brødets Vægt. Ved Undersøgelsen af en af Bageren til Politiet udleveret Prøve af saakaldt *Bageriolie*, der benyttes til Indgnidning af Pladerne, fandtes, at denne var en klar, gulgrønlig Mineralolie, som ikke indeholdt Arsenik eller uorganiske Stoffer overhovedet.

1 Prøve *rød Farve* (Pulver), som var benyttet til Farvning af Spegepølser, blev, da Nydelsen af disse forventes at have foranlediget Sygdomstilfælde, undersøgt for Giftstoffer. Der fandtes et ringe Indhold af Arsenik, men iøvrigt ingen uorganiske Giftstoffer. Farven var et Tjærefarvestof (Azofarvestof), men det kunde ikke ved den kemiske Undersøgelse alene afgøres, om Farvestoffet kunde være giftigt, navnlig naar det toges i Betragtning, at Pulveret var saa farvekraftigt, at den Mængde deraf, som benyttes til Farvning af Pølser, var overordentlig ringe.

10 Prøver *Legetøj* (forskelligfarvede Skrigeballoner med Mundspids) bleve undersøgte for Arsenik og til Oplysning om Farvestoffernes Natur. Ingen af Farverne befandtes at være arsenikholdig. Med Undtagelse af to i ringe Udstrækning anvendte Farver, som vare blyholdige, vare de øvrige, hvoraf der fandtes røde, grønne, blaa og gule, Anilinfarvestoffer. Den røde skyldtes Fuchsin, de øvrige kunde paa Grund af den ringe Mængde, hvori de forefandtes, ikke identificeres med noget bestemt Farvestof.

1 Prøve af en brunfarvet *Uldtrøje*, efter hvis Brug der var opstaaet Hududslet, udviste ikke Indhold af Arsenik. Af Metaller paavistes kun en ringe Mængde Chrom, som kan hidrøre fra Anvendelsen af chromsure Salte som Beitsningsmiddel. Farven, som hverken var opløselig i koldt eller varmt Vand, var et Anilinfarvestof.

5 Prøver farvede *Sukkervarer* og 2 dertil hørende *Farvestoffer* bleve undersøgte med Hensyn til Farvestoffets Natur. 2 af Prøverne, som vare rødfarvede Gummifigurer, befandtes at være farvede med Anilinfarvestoffer, nemlig Rhodamin og Ponceau, hvilket var i Overensstemmelse med Beskaffenheden af de af Fabrikanten til Politiet udleverede Prøver af Farvestofferne. Saa vel disse som Figurerne bleve undersøgte for uorganiske Giftstoffer, som ikke forefandtes. Paa 3 andre Prøver Sukkervarer, som vare farvede røde, gule eller grønne, befandtes Farvestofferne ligeledes at være Anilinfarvestoffer, henholdsvis Rhodamin, Fluoresceïn og Helvetiagrønt.

1 *fortinnet Blik-Kogekar*, som var benyttet til Kogning af Mælk. og 1 *for-*

tinnet Mælkespand, i hvilken den kogte Mælk havde henstaaet til Afkøling, indsendtes til Undersøgelse paa Grund af Formodning om, at Mælken kunde have optaget sundhedsskadelige Stoffer af Karrene. Ved Forsøg fandtes, at Mælk, som ikke var syrlig, ikke optog noget Metal af Karrene med Undtagelse af en ringe Mængde Jern paa Grund af, at Fortinningen til Dels var afslidt. Forsøg med en Vædske, som ikke indeholdt mere Mælkesyre, end der kan dannes, naar Mælk henstaar fra Dag til anden, viste, at der under disse Forhold blev opløst Tin.

ad C. — I 1 Prøve *Pølse*, som formentes et have foranlediget Sygdomstilfælde, fandtes ikke uorganiske Giftstoffer og ej heller Alkaloider eller Ptomainer. Pølsen indeholdt Borsyre.

1 Prøve *rødt pulverformigt Farvestof*, som anvendtes til Farvning af Pølser, var et Tjærefarvestof (Azofarvestof).

2 Prøver af *Konserveringsmidler* befandtes at være henholdsvis Borsyre og svovlsyrlet Natron.

ad D. 2 Prøver *Pelsværk* undersøgtes med Hensyn til Farven. I det ene kunde ikke paavises noget bestemt Farvestof, det andet var farvet med Kampescheblæk.

For at forsøge den konserverende Virkning af Borsyre (Aseptin) over for Kødfars er der gjort nogle Forsøg med en mindre og større Tilsætning, hvorved Borsyrens konserverende Evne konstateredes, selv hvor der anvendtes en betydelig mindre Mængde end, hvad der almindeligt tilraades i Brugsanvisninger.

Der er bleven foretaget en Række Undersøgelser med et af de almindeligst anvendte *Gaskogeapparater**) (Lyonermodel Nr. 6) til Belysning af Spørgsmaalet om saadanne Apparaters eventuelle Sundhedsfarlighed efter Beskaffenheden af Forbrændingsprodukterne. Forsøgene bleve foretagne under Forhold, som ville svare til dem, som findes i et saadant lille Køkken, som almindeligt hører til en 2 Værelers Lejlighed — det benyttede var ca. 500 Kubikfod — og under forskellige Ventilationsforhold og ved Anvendelse af et eller to Apparater paa en Gang. — Der er bleven foretaget kvantitativ Bestemmelse af Kulsyre og Svovlsyrning og kvalitativ Prøve for Kulilte. Der er bleven udført ialt 121 Bestemmelser af Kulsyre, 22 af Svovlsyrning og gjort 15 Prøver for Kulilte.

Kulsyren blev bestemt efter Pettenkofers Methode, efter at Gassen havde brændt i kortere eller længere Tid, fra $\frac{1}{4}$ til 6 Timer. Ved Anvendelse af 1 Apparat steg Kulsyremængden i Løbet af 6 Timer til c. 12 pro Mille, naar der ikke fandt nogen kunstig Ventilation Sted; i samme Tid steg Temperaturen fra 16° til 35° C. Ved samtidig Anvendelse af 2 Apparater fandtes efter 1 Times Forløb 14—16 p. M. Kulsyre og en Temperaturstigning fra 15° til 49° C. Det viste sig ved Forsøgene, at Kulsyrestigningen ikke var proportional med Tiden, hvori Gassen brændte. Uden kunstig Ventilation var der allerede efter $\frac{1}{4}$ Time naaet ca. 5 p. M., men efter 1 Time kun 9 p. M. Ved en ringe Ventilation (et lille Vindu paa Klem) fandtes efter $\frac{1}{4}$ Time kun 2 p. M. Kulsyre, og Mængden steg ikke væsentlig i Løbet af 6 Timer, nemlig til højst 2,7 p. M.

Svovlsyrningen blev bestemt efter Collans Methode. Der fandtes ved Anvendelsen af 1 Apparat under 5—6 Timers Brænding af Gassen og uden kunstig Ventilation ca. 1—2 C. C. Svovlsyrning i 1000 Liter af Luften, naar denne var mættet med Vanddamp, medens Indholdet steg til ca. $3\frac{1}{2}$ C. C. under samme Forhold, men

*) En udførligere Redegørelse for Undersøgelsens Resultat findes i det følgende.

naar Luften var tør. Ved en ringe Ventilation fandtes kun fra 1—1½ C. C. Svovlsyring pr. 1000 Liter Luft, naar Luften var tør.

Kulilte, for hvilken der blev prøvet paa forskellig Maade, paavistes ikke i noget Tilfælde.

I Henhold til et fra Budgetudvalgets Side fremkommet og af Sundhedskommissionen tiltraadt Ønske om fremtidig i „Stadslægens Aarsberetning“ at optage en noget udførligere Fremstilling end hidtil af saadanne enkelte af Sundhedskommissionen iværksatte Undersøgelserækker, som maatte antages at have mere almen Interesse, gives endnu følgende Meddelelser om *Undersøgelser af Indskudsfyld* (1ste Kredslæge), om *den stedfindende Kontrol med Stadens Drikkevand* (5te Kredslæge) og om *Undersøgelser til Oplysning om Gaskogeapparaters Forbrændingsprodukter* (6te Kredslæge).

Undersøgelser af Indskudsfyld.

I Sundhedskommissionens Laboratorium er der foretaget en Række Undersøgelser af Indskudsfylden i gamle Huse i det Øjemed at tilvejebringe et Bidrag til Bedømmelse af, i hvor høj Grad Fylden i Aarenes Løb forurenses ved Rummenes Benyttelse til Ophold for Mennesker. Man har tillagt denne Forurensning en meget stor sanitær Betydning; Emmerich (jfr. „Die Wohnung“, Leipzig 1895) anser Indskudsfyldens Iblanding med kvælstofholdige, organiske Stoffer for en ganske almindelig Kilde til sundhedsfarlige Uddunstninger. Medens ren Fyld er fri for Kogsalt, Kvælstof og Salpetersyre, fandt E. i Indskudsfyld af beboede Bygninger indtil 7,6 Kilogr. Kvælstof og indtil 10 Kilogr. Kogsalt pr. Kubikmeter. E. sammenligner derfor Indskudsfylden i gamle Huse med Jordsmonnet under stærkt befærdede Gader og under Gødningsgruber og finder den endog rigere end dette paa organiske Bestanddele og paa Kogsalt, hvis Tilstedeværelse han hovedsagelig tilskriver Nedsivning af Urin.

De af Emmerich meddelte Analyser vakte Ønsket om at indhente Erfaringer i samme Retning fra Boliger i København, særlig saadanne, hvor en Forurensning paa Grund af langvarig Brug maatte anses for sandsynlig. Ved Henvendelse til Stadsbygmesteren lykkedes det i Aarene 1895—96—97 at komme til Kundskab om nogle gamle Huses nærforestaaende Nedbrydning, og fra disse udtoges Prøverne af Fylden under Gulvbrædderne i de stærkest benyttede Rum. Herved viste sig den Mærkelighed, at der i nogle ældre Huse aldeles ikke fandtes Indskudsfyld; i andre fandtes kun Fyld i en enkelt Etage, medens den manglede i andre. Prøverne samledes i steriliserede Glasbeholdere, signeredes og bragtes til Sundhedskommissionens Laboratorium. Analysen udførtes for Sammenligningens Skyld i samme Udstrækning som af Emmerich angivet.

Som efterstaaende Tabel udviser, var Forurensningen i disse Huse, af hvilke de yngste vare fra Begyndelsen af dette Aarhundrede, ikke betydelig. Selv i et tidligere i en lang Aarrække benyttet Sygehus (Amtssygehuset i Ryesgade) var Fyldens Indhold af Kvælstof, Ammoniak, Salpetersyre og Klornatrium kun ringe og i intet af de øvrige gamle Beboelseshuse var Fyldens Forurensning med organiske Bestanddele tilnærmelsesvis saa udtalt som i de af Emmerich undersøgte Huse i Leipzig og Augsburg. Forskellen kunde tyde paa, at der oprindeligt ved Husenes Opførelse er anvendt bedre Fyld i København end i det tætbefolkede Mellem- og Sydtyskland, og at Forurensningen ved Beboelse er mindre end af Emmerich antaget. Tallene kunne tillige

Stedet, hvor Prøven toges:	Vægten af 1 Cbm. tør Fyld, løst indfyldt og beregnet efter Tørring ved 100° C. Kilogr.	i 1 Kubikmeter tør (ved 100° C.) Fyld indeholdtes Kilogr.								
		Aske	Glødningsstab	Kvælstof	Opløseligt i Æther	Opløseligt i Alkohol	Opløseligt i Vand	Kloratrium	Salpetersyre	Ammoniak
Amtsygehuset i Ryesg.										
¹⁾ Tyfusstuen	1118	1098.32	19.68	0.70	0	1.96	4.01	0.28	Spor	0.006
²⁾ Difteristuen	1119	1087.15	31.85	0.56	0	2.06	3.57	0.40	Spor	0.011
³⁾ Badstuen	1110	1078.81	31.19	0.72	0	3.11	6.04	0.80	0.69	0.011
⁴⁾ Nørrebrog. 28, 1. t. Gaard.	1097.7	1068.0	29.7	0.67	0	1.00	3.24	0.33	Spor	0.004
⁵⁾ — t. Gaden	1098.0	1067.3	30.7	0.64	0	1.12	3.14	0.34	Spor	0.005
⁶⁾ Nørrebrog. 31, 1. t. Gaard.	1209.7	1178.2	31.5	0.40	0	4.49	9.71	3.15	Spor	0.014
⁷⁾ — t. Gaden	1132.0	1112.0	20.0	0.85	0	0.92	2.52	0.34	Spor	0.008
⁸⁾ Frdrsborgg. 16, 1. t. Gaden	1070.0	1032.1	37.9	1.28	0.32	3.21	7.60	2.25	Spor	0.024
⁹⁾ — t. Gaard.	982.8	943.5	39.3	0.88	0.20	1.47	4.72	0.98	Spor	0.018
¹⁰⁾ Frdrsborgg. 14, 1. t. Gaden	1114.6	1071.6	43.0	0.94	0	2.23	8.81	1.12	Spor	0.022
¹¹⁾ — t. Gaard.	1115.7	1084.9	30.8	1.00	0	0.89	2.12	0.67	Spor	0.022
Emmerich:										
¹²⁾ Lazareth i Augsburg	1483	1340.3	143.13	2.12	-	-	17.45	2.87	6.43	-
¹³⁾ Privathus i Leipzig	1495	1348.0	147.0	7.58	2.42	67.41	84.31	7.40	7.92	0.11

Fyldens Beskaffenhed, Udseende m. m.

¹⁾, ²⁾ og ³⁾ Sand, Ler, Kalk, brunlig farvet. ⁴⁾ og ⁵⁾ Sammenhængende Lerlag, gulbrunt, ⁶⁾ Sand, Kalk, noget Ler, hvidgraat. ⁷⁾ Sand, Kalk, mere Ler, gulbrunt. ⁸⁾ og ⁹⁾ Kalk, Sand, Høvlspaaner, Murbrokker, meget snavset paa Overfladen. ¹⁰⁾ Løst Lag af Ler, Kalk og Sand. ¹¹⁾ Fast, sammenhængende Lag af Ler. ¹²⁾ Sand, Kalk og Grus. ¹³⁾ Sand og Grus.

benyttes til Sammenligning ved senere Analyser i Tilfælde, hvor det formodes, at en Boligs sanitære Mangler skyldes slet eller forurenset Indskudsfyld, som derfor bliver Genstand for Undersøgelse.

Sundhedskommissionens Kontrol med Drikkevandet.

Siden Efteraaret 1892 har København været forsynet med Vand udelukkende hidrørende fra artesiske Boringer. Ved de gennem en lang Aarrække fortsatte Boringer i Byens Omegn har det vist sig, at der fra Dalstrøget, som gennemskæres af Frederikssundbanen, samt fra den længere mod Nord liggende Sænkning i Terrainet, som markeres af Søndersoen, kan fremskaffes betydelige Mængder af fortrinligt dybt Grundvand, der i *kimfri* Tilstand *vælder frem af Borerørene ved Selvtryk*. Ved Pumpning paa Borerørene kan Vandmængden yderligere forøges saaledes, at der for Tiden staar til Disposition fra Sønderso Sænkningen ca. 22000 M³, af hvilke dog kun ca. 15000 M³ kan føres til Byen; Resten maa man lade gaa i Søen, indtil den nye Ledning til næste Aar kan tages i Brug. Fra den anden Kildeplads kan der præsteres ved Pumpning ca. 26000 M³. Saaledes raades der over ialt ca. 40000 M³ fortrinligt, kimfrit artesiske Kildevand, som, hentet op fra Dybder, varierende mellem 60 og 200 Fod, stedse har en behagelig kølig Temperatur og er særdeles velmagende.

I 1897 er der tilført Byen gennemsnitlig 27600 M³ i Døgnet eller ca. 78 L. pr. Individ*). Gennem lukkede Ledninger ledes Vandet til Byen. Ledningernes Længde er fra ca. 1 til ca. 2½ Mil. I korte Strækninger ere Ledningerne fra de enkelte Kilder aabne for Iltningens Skyld. Ti Vandet indeholder en ringe Mængde

*) Angaaende de enkelte Kilders Ydelser se i Vandinspektørens Beretning i „Staden Københavns Regnskab“ for 1897.

Jern. Af den Grund er det ogsaa nødvendigt at filtrere Vandet efter dets Ankomst til Byen, inden det distribueres. Det oprindeligt kimpfri og derfor ogsaa infektionsfri Vand bliver under Ledningen ind til Byen og Iltningen selvfølgelig udsat for at komme til at optage Bakterier, særligt Luftbakterier. Paa Grund af denne uundgaaelige Forurensning har Sundhedskommissionen fortsat med den fra Overfladevands-tiden (før 1892) etablerede kemiske og bakteriologiske Kontrol*), som i noget forkortet Form herved gengives. Den kemiske Undersøgelse er foretagen 1 Gang hver Maaned a) af det distribuerede Vand og b) af Blandinger af Vandet fra de forskellige Kilder samt c) afvekslende af de enkelte Kilders Vand. Den bakteriologiske Undersøgelse er foretagen 1 Gang ugentlig, idet der hver Gang er udtaget 2 Prøver af a) det filtrerede Vand fra Vandværket, b) af det filtrerede Vand fra forskellige Steder i Byen og c) af det ufiltrerede Vand. Begge Undersøgelser ere foretagne paa Sundhedskommissionens Laboratorium under Ledelse af en af Kredslægerne. Som Undersøgelserne vise, er det Antal Kim, som efter Filtreringen findes i Vandet, kun yderst ringe og konstant. De faa Gange, Kimmængden har været forhøjet, er det ved Ekstraprøve eller paa anden Maade for det meste lykkedes at paavise og fjerne Aarsagen til Forhøjelsen.

Ikke mindst Betydning har under de nuværende Forhold den bakteriologiske Kontrol med det ufiltrerede Vand ved dets Ankomst til Byen; thi man faar derved det paalideligste Maal paa Størrelsen af den uundgaaelige Forurensning, som det ved Fremvældningen og Oppumpningen *kimpfri* Vand ved Ledningen og Filtreringen nødvendigvis maa blive udsat for. Efter tidligere Aars Erfaringer har denne Forurensning sit ret konstante Udtryk i et Bakterieindhold af 400—800 Kim pro Kubikcentimeter.

Vandets kemiske Indhold.

	Gram i 10000 Gram										
	Inddampningsrest	Ammoniak (N H ₃)	Salpetersyre (H N O ₃)	Salpetersyring (N ₂ O ₃)	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halvbundet Kulsyre (C O ₂)	Fosforsyre (H ₃ P O ₄)	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)	Forbrugt Ilt til Iltning af organisk Stof
Det distribuerede Vand (efter Iltning og Filtrering)	3.840	0	Spor	0	0.374	0.218	1.307	0	1.440	0.216	0.021
Nogle af de væsentligste Kildeboringer											
Kildedalens, givende 26400 M ³ i Døgnet											
(Islev) X	11.200	0.015	Spor	0	4.056	0.387	1.984	0	1.240	0.807	0.023
XIII	3.280	Spor	Spor	0	0.312	0.101	1.404	0	1.640	0.216	0.019
XI	3.800	0	Spor	0	0.312	0.202	1.379	0	1.660	0.166	0.027
VII	4.160	Spor	Spor	0	0.374	0.135	1.646	0	1.660	0.403	0.019
III	4.160	0	Spor	0	0.374	0.218	1.694	0	1.520	0.252	0.024
Søndersøsænkningens, givende ca. 15800 M ³ i Døgnet											
samtlige Boringer	3.920	0	Spor	0	0.374	0.159	1.452	0	1.660	0.180	0.017

Samtlige Kildeboringers Vand indeholder desuden af opløste Jernforbindelser omtrent 0.032 Gram i 10000 Gram.

*) Resultaterne af denne gennem 10 Aar fortsatte Undersøgelse kan ventes offentliggjorte i Stads-lægens Aarsberetning for næste Aar.

Antal spiredygtige Kim i 1 Kubikcentimeter Vand.

	Ufiltreret Vand			Filtreret Vand					
	Smeltende Former	Ikke smeltende Former	Ialt	Fra Taphane paa Vandværket			Fra Husledning i Byen		
				Smeltende Former	Ikke smeltende Former	Ialt	Smeltende Former	Ikke smeltende Former	Ialt
Middeltal af to Kulturer i Gelatine									
Januar . . .	112	998	1110	2	9	11	1	14	15
	52	1208	1260	0	12	13	0	9	9
	65	865	930	2	13	15	2	7	9
	113	1312	1425	1	5	6	4	136	140
Februar . . .	37	668	705	1	9	10	2	9	11
	76	719	795	2	9	11	3	22	25
	173	922	1095	0	13	13	2	25	27
	255	1140	1395	3	15	18	17	223	240
Marts . . .	40	1715	1755	1	15	16	10	108	118
	92	1254	1346	1	13	14	1	17	18
	100	962	1062	0	15	15	1	15	16
	62	901	963	0	11	11	2	16	18
April . . .	47	711	758	2	18	20	1	22	23
	27	820	847	0	10	10	2	16	18
	50	873	923	1	11	12	1	14	15
	55	1371	1426	1	18	19	4	44	48
Maj	135	1197	1332	0	19	19	2	12	14
	51	669	720	0	24	24	1	14	15
	33	567	600	3	16	19	2	14	16
	42	930	972	2	24	26	1	19	20
Juni	112	1058	1170	3	37	40	2	21	23
	200	2300	2500	3	13	16	2	20	22
	138	912	1050	7	18	25	2	19	21
	150	908	1058	4	20	24	2	19	21
Juli	68	742	810	0	12	12	2	58	60
	112	2052	2164	2	30	32	3	143	146
	97	1028	1125	1	12	13	2	27	29
	135	1575	1710	5	32	37	3	23	26
August	113	1057	1170	2	30	32	4	42	46
	125	798	923	3	22	25	1	11	12
	22	445	467	0	29	29	0	18	18
	23	583	606	1	8	9	1	43	44
September . .	51	462	513	1	10	11	1	29	30
	123	1702	1825	1	10	11	1	28	29
	67	659	726	1	8	9	1	22	23
	120	1620	1740	1	13	14	0	17	17
Oktober . . .	50	400	450	0	10	10	0	16	16
	68	637	705	1	9	10	0	9	9
	80	565	645	0	9	9	3	33	36
	63	717	780	1	21	22	1	23	24
November . . .	43	692	735	7	161	168	5	140	145
	42	656	698	4	121	125	1	23	24
	27	625	652	1	11	12	1	32	33
	113	1132	1245	2	17	19	3	16	19
December . . .	112	1515	1627	1	17	18	2	13	15
	98	885	983	3	24	27	2	27	29
	97	863	960	1	13	14	0	12	12
	44	750	794	0	25	25	0	31	31

Det ses af Undersøgelsen, at denne Størrelse i Aaret 1897 har været overskredet i over Halvdelen af Prøverne. I en Del af Tilfældene har denne forøgede Kimmængde været begrundet i Arbejder paa og i Nærheden af Ledningen inden for Byens Grænser, særligt i dens Forløb langs den nye Aaboulevard, hvis Anlæg paa flere Steder er kommen til at interessere den store Vandledning. I andre Tilfælde har det ikke været muligt at paavise Grunden til Forøgelsen af Kimene, en Forøgelse, der, som Analysen viser, ikke er vedvarende. Sandsynligvis maa Aarsagen til slige forbigaaende Forøgelser af Kimtallet søges i tilfældige Forurensninger gennem de til Iltningens Fremme aabne Partier af Ledningen. I den nærmeste Fremtid ville venteligt nyere og bedre dækkede Iltningsapparater afløse disse mere primitive, der forøvrigt ere tilstrækkelige baade hvad Iltningen og ogsaa hvad Beskyttelsen mod farlige Forurensninger angaar.

Undersøgelser af Gaskogeapparaters Forbrændingsprodukter.

Paa Sundhedskommissionens Foranledning paabegyndtes i Slutningen af 1896 nogle Forsøg i Sundhedskommissionens Laboratorium angaaende de ved de almindelige Gaskogeapparater udviklede Forbrændingsprodukter.

Ved de i den Anledning anstillede foreløbige Forsøg benyttedes den her almindeligt anvendte Form af Gaskogeapparat, den saakaldte Lyoner-Model, som opstilledes i et Kvistværelse af ca. 1500 Kubikfods Rumfang med et Tagvindue (24"×28") og et trerammet Vindue (55"×55") og en Dør. Apparatet anbragtes i et almindeligt Komfurs Højde, og Forsøgene udførtes saavel uden anden Ventilation end den naturlige gennem Vindues- og Dørsprækker som med Ventilation ved et enkelt Vindues Aabning paa Klem (9 Centimeter).

Undersøgelserne gik ud paa at bestemme Mængden af den ved Forbrændingen udviklede Kulsyre og Svovlsyring, samt eventuelt af Kulilte, saafremt denne Luftart maatte vise sig at være til Stede. Bestemmelsen af Kulsyren skete efter Pettenkofers Metode efter 1 og flere Timers uafbrudt Benyttelse af Apparatet. Bestemmelsen af Svovlsyringen foretoges efter Collan's Metode (Tresenius: Zeitschrift für analytische Chemie, 1895, Pag. 148), Iltning ved Kromsyre. Den har kun kunnet udføres ved 5 à 6 Timers uafbrudt Benyttelse af Apparatet, da det paa Grund af den ringe Mængde Svovlsyring har været nødvendigt at arbejde med ca. 200 Liter Luft. — For Kulilte blev der gjort kvalitativ Prøve, dels ved at man lod den absorberes af Blod med paafølgende spektroskopisk Undersøgelse, dels ved at man sugede en stor Mængde Luft, ca. 150 Liter, gennem Palladium-Chlorure.

Forsøgene udførtes i et uopvarmet Værelse. Temperaturstigningen under Forsøgene var i ca. 6 Timer gennemsnitlig 10° C., hvorved Temperaturen gennemsnitlig bragtes op til ca. 18° C.

Resultatet af Forsøgene var dette, at der blandt Forbrændingsprodukterne ikke kunde paavises Kulilte, at Svovlsyring kun var til Stede som 0,00097 pro Mille (Minimum: 0,00084, Maximum: 0,00109) og ved samtidig Vinduesventilation 0,00047 pro Mille, og at Kulsyremængden, der før Forsøget var bestemt til 0,63 ‰, under dette steg til 2,23 (efter 1 Times Forløb), 2,28 (efter 3 Timer), 2,40 (efter 6 Timer), medens den i et Forsøg, som foretoges under Ventilation af Værelset ved et Vindue paa Klem, beløb sig til 1,78 ‰ (1,78 CC. i 1 Liter Luft).

Da de Forhold, hvorunder denne Række rent foreløbige Forsøg foretoges, imidlertid ikke svarede ganske til Forholdene i et almindeligt, mindre Køkken, anmodedes Laboratoriet om at anstille en ny Række Forsøg. Der anskaffedes da endnu

et Gaskogeapparat af samme Model og samme Størrelse, og for at komme de virkelige Forhold saa nær som muligt lejede Laboratoriet et lille Køkken hørende til en 2-Værelers Lejlighed. Størrelsen af dette Køkken var $9' 10'' \times 6' \times 8' 3''$ o: 487 Kubikfod. Det havde eet Vindue (Højde $5' 3''$, Bredde $1' 9''$ (delt i 2 Ruder, af hvilke den øverste ved en Stang kunde aabnes halvt ($9''$) eller helt ($22''$); den nederste Rude kunde aabnes helt. Over Komfuret fandtes en Ventil ($8'' \times 4''$), og Køkkenet havde 3 Døre. Apparaterne anbragtes paa Komfuret, og Forsøgene udførtes under varierede Ventilationsforhold og med eller uden Vandkedel paa Apparatet. Gasforbruget var gennemsnitlig for det ene Apparat ca. 15, for det andet ca. 17 Kubikfod i Timen.

Forsøgene, der foretoges i Tidsrummet fra 15de Maj til 17de Juni, gik ligesom de fornævnte ud paa at bestemme Mængden af den ved Forbrændingen dannede Kulsyre og Svovlsyring og at paavise eventuelt udviklet Kulilte, og Bestemmelserne foretoges efter de ved første Forsøgsrække anvendte Metoder.

Da det ved forudgaaende Forsøg med samtidig Benyttelse af begge Apparater og uden kunstig Ventilation havde vist sig, at Opholdet i Køkkenet meget hurtigt blev utaaleligt, mere paa Grund af Temperaturstigningen end paa Grund af den forøgede Kulsyremængde, ere Forsøgene overvejende blevne udførte med et enkelt Apparat ad Gangen.

Hvad først *Kulsyren* angaar, da fandtes ved samtidig Benyttelse af begge Apparater uden Ventilation i to Forsøg paa forskellige Dage følgende Forhold:

	Kulsyre	Temperaturstigning
1) Efter $\frac{3}{4}$ Time	ca. $16^{\circ} 00$	fra 22° — 46° C.
2) Efter 1 Time	ca. $14^{\circ} 00$	fra 15° — 49° C.,

medens der ved samtidig Anvendelse af begge Apparater og med Ventilation i 2 Forsøg paa forskellige Dage fandtes en Stigning af Kulsyremængden fra resp. $0,55$ til $0,83$ $\frac{0}{00}$ og fra $0,61$ til $1,14$ $\frac{0}{00}$, saaledes som det fremgaar af Tab. 1.

Tab. 1.

Forsøg-Nr.	Vinduet	Ventilen	Kedel paa Apparatet	Temperatur ved Forsøgets Begyndelse	Temperatur ved Forsøgets Slutning	Luftens Temperatur	Barometerstand	Promille Kulsyre 0° og 760 m/m Tryk				
								Før Forsøget	Efter Brænding i			
									$\frac{1}{4}$ Time	$\frac{1}{2}$ Time	$\frac{3}{4}$ Time	1 Time
22	Begge Ruder aabne	aaben	ikke anvendt	18	24	17	760	0.55	0.98	1.11	0.87	0.83
23	do.	do.	do.	18	25	17	760	0.61	1.01	1.03	1.19	1.14

Da Kulsyremængden allerede efter den første Time naaede eller nærmede sig Maksimum, foretoges der en Række Forsøg med Bestemmelser efter hvert Kvarter i Løbet af en Time med samtidig Anvendelse af forskellig stærk Ventilation eller uden saadan, med og uden Kedel paa Apparatet, og Forsøgene viste en i Reglen jævn Stigning af Kulsyremængden for hvert Kvarter, saaledes som det fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2.

Forsøg-Nr.	Vinduet	Ventilen	Kedel paa Apparatet	Temperatur ved Forsøgets Begyndelse	Temperatur ved Forsøgets Slutning	Luftens Temperatur	Barometerstand m/m	Promille Kulsyre 0° og 760 m/m Tryk				
								Før Forsøget	Efter Brænding i			
									1/4 Time	1/2 Time	3/4 Time	1 Time
9	lukket	lukket	anvendt	Cels. 16	Cels. 31	Cels. 17	760	0.47	4.60	7.09	8.29	9.16
10	do.	do.	ikke anvendt	21	28	21	770	0.53	4.94	6.10	7.52	—
11	do.	aaben	anvendt	20	28	21	770	0.51	3.24	4.64	5.56	5.58
12	do.	do.	do.	17	24	18	770	0.62	3.92	3.88	3.87	3.87
13	øverste Rude 1/2 aaben	do.	do.	15	25	14	760	0.55	1.58	1.73	1.97	2.15
14	do.	do.	do.	15	25	15	760	0.47	1.88	1.61	1.77	1.29
15	do.	do.	do.	20	27	20	770	0.56	2.16	2.16	1.94	2.04
16	do.	lukket	ikke anvendt	24	31	25	760	0.50	2.32	2.47	2.69	2.22
17	do.	do.	do.	20	30	17	765	0.61	2.18	2.30	2.31	2.20
18	øverste Rude helt aaben	aaben	anvendt	19	20	10	760	0.52	1.63	1.09	1.07	1.21
19	do.	do.	do.	18	24	19	770	0.67	2.23	2.25	2.25	2.34
20	begge Ruder helt aabne	do.	ikke anvendt	18	20	17	760	0.77	1.13	0.88	0.80	0.86
21	do.	do.	do.	17	20	15	760	0.60	0.75	0.75	0.71	0.76

Forsøgene ere gennemgaaende udførte dobbelt, det vil sige saavidt muligt under samme Forhold paa to forskellige Dage Af Forsøgene ses, saaledes som det fremgaar af den foregaaende og af hosstaaende Tabel, at Kulsyremængden har været

Tab. 3.

Forsøg-Nr.	Vinduet	Ventilen	Kedel paa Apparatet	Temperatur ved Forsøgets Begyndelse	Temperatur ved Forsøgets Slutning	Luftens Temperatur	Barometerstanden m/m	Promille Kulsyre beregnet med 0° og 760 m/m Tryk			
								Før Forsøget	Efter Brænding i		
									1 Time	2 Timer	6 Timer
1	lukket	lukket	anvendt	Cels. 18	Cels. 36	Cels. 17	770	0.61	7.57	3.43	3.07
2	do.	do.	ikke anvendt	17	47	16	765	1.22	8.89	11.84	11.39
3	do.	do.	anvendt	16	35	17	770	0.58	7.15	8.61	10.75
4	øverste Rude 1/2 aaben	do.	ikke anvendt	15	30	14	765	0.75	2.27	2.20	1.67
5	do.	aaben	do.	15	27	15	760	0.70	1.23	1.35	1.30
6	do.	do.	anvendt	15	27	14	760	0.58	1.52	1.85	1.37
7	do.	do.	do.	20	27	20	770	0.57	2.07	—	1.87
8	do.	do.	ikke anvendt	15	25	15	760	0.55	2.15	—	1.45

meget varierende, alt efter de forskellige Betingelser, under hvilke Forsøgene ere foretagne; men til Trods for, at mange forskellige tilfældige Omstændigheder, som f. Eks. mere eller mindre Gaaen med Døren til det tilstødende Værelse, det vekslende Vejrlig, særligt ved Forsøgene med aabentstaaende Vindue, vise dog Forsøgene god Overensstemmelse. At Tilfældigheder som de nævnte kunne spille en stor Rolle, ses f. Eks. af et Forsøg (Nr. 1), i hvilket der er fundet en betydeligt mindre Mængde Kulsyre efter 2 og 6 Timers Brænding af Gassen end efter 1 Times. Dette mærkelige Forhold skyldes øjensynligt den Omstændighed, at der i den første Time blev gaaet mindre med Døren end i de sidste Timer. Ved de senere Forsøg blev der derfor taget Hensyn hertil, saa at saadanne Tilfældigheder kunde undgaaes. I de første Dage blev der taget dobbelte Prøver ved hvert Forsøg (efter $\frac{1}{4}$ eller hele Timer); men senere blev der kun taget en enkelt hver Gang, da det viste sig, at de to Prøver altid stemmede saa nær sammen, at Forskellen var uden Betydning.

Kulsyremængden i Køkkenet før Forsøgenes Begyndelse viste sig (se Tabellen) nogenlunde konstant helt igennem. Naar der i et af Forsøgene, Forsøg Nr. 2, ikke som ellers fandtes $0,47-0,77 \frac{0}{100}$, men $1,2 \frac{0}{100}$, saa viste dette sig at skyldes den Omstændighed, at der den Dags Morgen en Timestid før Forsøget var bleven benyttet Gas i Køkkenet, uden at dette derefter var blevet luftet tilstrækkeligt ud.

Prøverne til Bestemmelsen af Kulsyremængden toges i Mandshøjde ved Køkkenbordet, ca. 2 Alen fra Komfuret; men der blev ogsaa i nogle af Forsøgene semtidigt taget Prøver umiddelbart over Komfuret, og i to saadanne Forsøg fandtes da:

	Ved Køkkenbordet	Over Komfuret
Promille Kulsyre	1,14	1,26
(0° og 760 Mm.)	1,37	1,74

hvoraf fremgaar, at Kulsyremængden vel var noget, men ikke betydeligt større ved Komfuret end ved Køkkenbordet. Løvrigt fremgaar det af Forsøgene, at Kulsyre-

Tab. 4.

Forsøg-Nr.	Vinduet	Ventilen	Kedel paa Apparatet	Temperatur ved Forsøgets Begyndelse		Barometerstand m/m	Cubik Centimeter Svovlsyrling beregnet ved 0° og 760 m/m		Forsøget foretaget med Kubikfod af Luften	Gassen brændte i Timer
				Cels.	Cels.		i 1 Liter	1000 Liter		
1	lukket	lukket	anvendt	13	28	765	0.00105	1.05	9.2	6 $\frac{1}{2}$
2	do.	do.	do.	18	26	770	0.00173	1.73	12.8	6 $\frac{1}{2}$
3	do.	do.	do.	18	42	770	0.00191	1.91	12.6	7
4	do.	do.	ikke anvendt	17	47	765	0.00354	3.54	12.1	5
5	do.	aaben	anvendt	17	32	770	0.00132	1.32	13.0	5
6	øverste Rude $\frac{1}{2}$ aaben	lukket	ikke anvendt	14	30	765	0.00100	1.00	16.0	6 $\frac{1}{2}$
7	do.	do.	do.	24	31	760	0.00166	1.66	7.0	3
8	do.	do.	do.	21	33	770	0.00133	1.33	8.0	5
9	do.	aaben	do.	15	27	760	0.00075	0.75	15.0	7
10	do.	do.	do.	15	27	760	0.00083	0.83	8.0	6
11	do.	do.	do.	14	25	760	0.00089	0.89	11.0	6

mængden har været meget forskellig alt efter de varierede Forhold, under hvilke Forsøgene foretoges. Ved manglende Ventilation kunde den saaledes efter 6 Timers Brænding stige indtil 10—12 ‰, medens den, naar Vinduet aabnedes, og Ventilen sættes i Virksomhed, holdt sig omkring 2 ‰, ved stærk Ventilation endog kun beløb sig til ca. 1 ‰ eller derunder. Derimod viste det sig at være af mindre Betydning, om der paa Gaskogeapparatet var anbragt en Kedel eller ej. Den største Rolle spillede som sagt Ventilationen.

Mængden af den udviklede *Svovlsyrling* var saa ringe, at Bestemmelsen af den kun kunde foretages med saa store Mængder af Luften, at Forsøgene varede fra 3—7 Timer. Den varierede, som det fremgaar af Tab. 4, ligeledes en Del efter Ventilationsforholdene, varierede fra 0,00075 til 0,00354 CC. i 1 Liter efter 6 Timers Brænding.

Til Paavisning af *Kulilte* blev der foretaget 15 Forsøg, og ved dem alle blev der anbragt en Kedel med koldt Vand paa Apparatet, umiddelbart før Prøverne af Luften blev tagne, og dette skete lige ved og over Apparatet. I et enkelt Forsøg anvendtes samtidigt begge Apparater. Man foretog Forsøgene dels ved at suge Luften gennem Palladium-Chlorure og dels ved at ryste Prøver af Luften med Blod til spektroskopisk Undersøgelse.

I intet Tilfælde paavistes *Kulilte*. I et enkelt Tilfælde anvendtes en Fugl, som uden Skade i 2½ Time i en afspærret Glasklokke befandt sig i den for Kulsyre og Svovlsyrling befriede Forbrændingsluft.

Oversigt over de ved **Sundhedskommissionens Desinfektionsanstalt** i 1897 besøgte Desinfektioner.

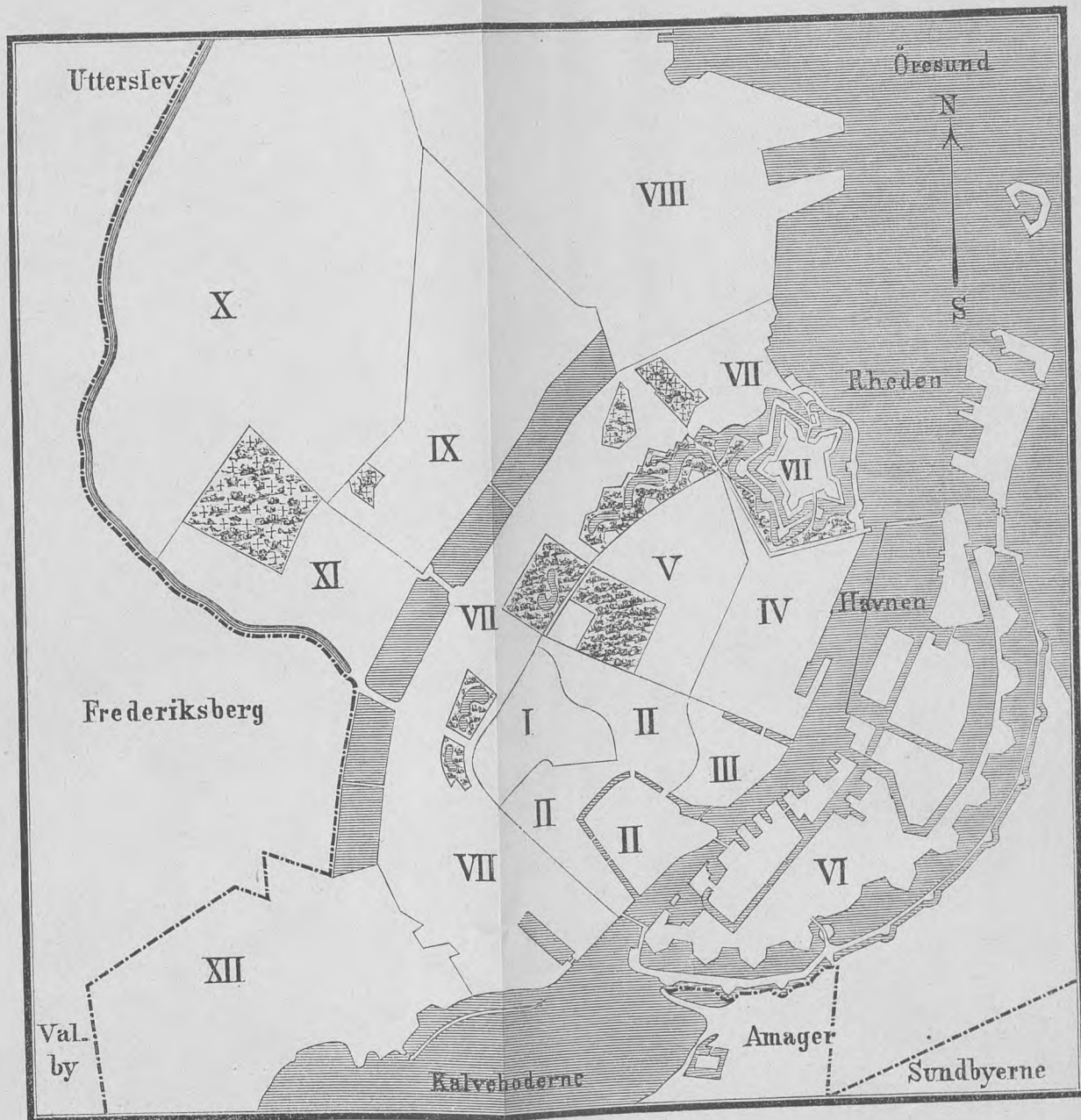
Maaned	Antal Begæringer	A. Desinfektion for offentlig Regning					B. Desinfektion for Ubemidl.				C. Desinfektion for privat Regning		
		Typh. & gastr. Fb.	Dift. & Croup	Skarlagensfb.	Tuberkulose	Forskell. Sygd.	Tuberkulose	Kræft	Fnat	Forskell. Sygd.	Tuberkulose	Kræft	Forskell. Sygd.
Januar . . .	195	16	61	66	-	1	21	4	7	4	5	1	9
Februar . . .	173	7	70	58	-	-	13	4	8	3	4	1	5
Marts . . .	224	4	65	81	-	-	25	4	17	7	9	1	11
April . . .	181	5	55	56	-	1	20	2	9	8	8	5	12
Maj . . .	144	2	60	39	-	5	18	3	2	3	6	-	6
Juni . . .	108	7	44	30	-	-	10	1	3	2	5	3	3
Juli . . .	130	10	39	48	-	1	11	3	3	3	5	3	4
August . . .	130	15	47	33	15	-	3	4	1	3	2	2	5
September . .	175	16	53	41	24	8	8	4	9	2	3	3	4
Oktober . . .	172	9	55	52	19	1	5	2	5	6	4	3	11
November . . .	205	12	69	71	19	-	3	3	5	7	3	1	12
December . . .	234	13	79	65	30	2	8	5	11	3	4	3	11
Ialt . . .	2071	116	697	640	107	19	145	39	80	51	58	26	93

København.

Ville de Copenhague.

Kvarterernes Beliggenhed. — Situation des quartiers

- I. Gamle Bys ældre Del.
- II. Gamle Bys yngre Del.
- III. Gammelholm.
- IV. St. Annæ Øster Kvarter.
- V. St. Annæ Vester Kvarter.
- VI. Christianshavn.

- VII. Voldkvarter.
- VIII. Østerbros Kvarter.
- IX. Blegdams Kvarter.
- X. Nørrebros Kvarter.
- XI. Blaagaards Kvarter.
- XII. Vesterbros Kvarter.

Københavns Mortalitet-

Causæ mortis.	I 1ste Aar								I 2det Aar		I 3die Aar		I 4de Aar		I 5te Aar	
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar		M. K.		M. K.		M. K.		M. K.	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
61. Encephalitis et Meningitis cerebialis	-	-	1	1	11	13	12	14	3	5	4	5	5	-	3	1
62. Apoplexia cerebri	2	1	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
63. Morbi cerebri chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
64. Morbus mentalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65. Tetanus	3	2	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	1	-
66. Trismus	3	2	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
67. Epilepsia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
68. Ecclampsia	21	20	8	7	37	20	66	47	4	2	-	1	-	-	-	-
69. Myelitis & Meningitis spinalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
70. Ataxia sive Tabes dorsalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71. Alii medullæ spinalis morbi chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
72. Laryngitis	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
73. Morbi laryngis chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
74. Pneumonia crouposa	-	-	-	-	2	6	2	6	4	3	2	-	1	-	-	-
75. Pleuritis, Empyema	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-
76. Bronchitis acuta simplex	1	-	1	6	7	1	9	7	1	-	1	-	-	-	-	-
77. Bronchitis capill. & Pneumon. catarrhalis	4	3	16	16	83	64	103	83	18	31	7	7	5	4	3	-
78. Bronchitis chronica & Bronchiectasis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
79. Emphysema pulmonum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80. Alii pulmonum morbi chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
81. Peri- & Endocarditis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
82. Morbus cordis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
83. Aneurysma Aortæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
84. Phlebitis (extra puerperium)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85. Ulcus perforans ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
86. Peritonitis (extra puerperium)	1	1	-	-	1	-	2	1	-	-	1	1	-	-	-	-
87. Enteritis, Colitis, Typhlitis	1	1	23	9	34	23	58	33	5	5	-	-	-	-	-	-
88. Ileus	-	-	-	-	3	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-
89. Hernia incarcerata	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
90. Cirrhosis hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91. Echinococcus hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
92. Cholelithiasis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
93. Nephritis acuta & chronica	-	-	1	-	3	2	4	2	1	-	-	-	1	1	-	-
94. Lithiasis renalis & vesicalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
95. Cystitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
96. Stricture urethræ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
97. Hypertrophia prostatae	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
98. Tumor ovarii, Hydrops ovarii	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
99. Alii morbi abdominales chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100. Hydrops ex ignota causa ortus	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
101. Alii morbi organorum interiorum	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
102. Phlegmone, Abscessus	1	2	-	1	1	1	2	4	-	-	-	2	-	-	-	-
103. Caries & Necrosis ossium	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
104. Arthritidis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105. Fractura colli femoris	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
106. Gangræna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
107. Carbunculus & Furunculus malignus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
108. Alii externarum partium morbi	-	2	-	-	-	1	-	3	1	1	-	1	-	-	-	-
109. Marasmus senilis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
110. Atrophia infantilis	30	15	52	30	38	21	120	66	1	3	-	-	-	-	-	-
111. In partu aut brevi post eandem mortuæ (Fb. puerp. excl.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
112. Mors repentina sine nota causa	14	6	10	9	12	7	36	22	-	1	-	-	-	-	-	-
113. Causa mort. vel male vel omn. non indicata	15	9	6	12	15	11	36	32	3	3	2	1	2	1	-	-
Omnes mortis causæ	279	211	224	197	450	353	953	761	138	138	55	51	39	35	22	26

Deraf døde uden Lægebehandling (Mors medico non vocato obveniens)
Mdk. 322. Kvk. 249. Ialt 571.

Tabel for 1897. (Fortsat).

5-10 Aar		10-15 Aar		15-20 Aar		20-25 Aar		25-35 Aar		35-45 Aar		45-55 Aar		55-65 Aar		65-75 Aar		75-85 Aar		85 Aar og derover		Af ubekendt Alder		Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr.	
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	Begge Køn		
5	8	1	1	1	2	-	-	4	2	2	-	1	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	41	43		84
-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	7	-	13	13	23	17	25	33	27	26	2	7	-	-	-	102	100	202	62.
-	1	-	-	1	-	1	-	3	3	7	5	11	10	14	11	15	13	14	11	-	4	-	-	67	58	125	63.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4	3	7	64.	
-	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	10	65.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	5	66.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	67.	
-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	51	124	68.	
-	-	2	-	-	-	1	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	3	4	7	69.	
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	3	-	2	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	9	3	12	70.	
-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	4	-	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	8	4	12	71.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	72.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	73.	
-	1	-	3	3	4	3	7	5	17	5	17	5	11	10	11	16	5	3	-	2	-	-	-	80	66	146	74.	
1	-	-	-	1	3	-	-	1	2	-	-	-	-	2	1	1	4	1	3	-	-	-	-	15	10	25	75.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	6	1	-	-	-	15	18	33	76.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	6	1	-	-	-	161	209	370	77.	
-	2	-	1	-	-	-	1	1	-	4	1	5	3	6	7	25	9	36	4	4	-	-	-	28	35	63	78.	
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2	4	3	4	10	11	5	14	3	1	-	-	-	22	26	48	79.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	8	7	10	9	1	7	-	2	-	-	-	20	15	35	80.	
-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	1	-	7	3	6	4	2	4	-	1	-	-	1	3	4	81.	
-	-	1	8	3	5	6	4	11	11	24	14	27	27	36	41	58	46	24	52	3	7	-	-	195	217	412	82.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	4	1	5	83.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	4	2	6	84.	
-	-	-	-	1	-	4	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	1	10	11	85.	
2	2	-	3	2	4	3	5	5	2	12	1	4	4	4	2	6	4	-	2	-	1	-	-	30	39	69	86.	
1	-	2	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	71	40	111	87.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	3	3	1	-	1	-	-	-	14	7	21	88.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	3	1	2	-	-	-	-	-	4	6	10	89.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	8	1	7	1	5	-	1	2	-	1	-	-	23	5	28	90.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	91.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	2	-	3	-	2	-	-	4	9	13	92.	
-	4	1	1	-	1	1	1	6	3	8	6	12	13	16	11	13	15	7	10	-	2	-	-	74	66	140	93.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	2	1	1	-	-	-	-	-	6	2	8	94.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	25	8			

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
3. Febris typhoidea	1	1	2	-	2	3	-	5	1	1	2	4	22
4. Diphtheria	9	5	3	6	1	-	4	5	4	2	8	13	60
5. Croup	2	4	2	5	1	1	-	-	1	1	4	4	25
6. Scarlatina	3	2	6	-	3	-	-	-	-	2	1	3	20
7. Morbilli	22	7	11	1	2	-	-	-	1	-	1	-	45
8. Tussis convulsiva	5	6	3	-	5	5	5	4	2	1	4	3	43
9. Febris puerperalis	1	1	1	1	1	3	-	-	1	3	1	4	17
10. Erysipelas	2	2	3	-	2	1	-	2	1	3	-	1	17
11. Febris rheumatica	1	4	3	-	3	7	2	4	2	-	2	2	30
12. Pneumonia crouposa	13	13	12	13	22	11	17	10	6	7	8	14	146
13. Bronchopneum & Bronchit. capill.	70	47	43	36	23	32	19	18	21	12	21	28	370
14. Cholerae & Catarrh. intestinalis acut.	11	5	17	21	33	31	50	134	101	43	16	17	479
15. Alii morbi epidemici*)	15	40	21	14	10	8	8	7	10	8	10	7	158
16. Tuberculosis	76	86	76	103	77	79	60	59	66	58	67	63	870
17. Cancer	42	36	37	37	43	29	42	49	36	42	35	42	470
18. Syphilis	2	1	2	3	2	2	1	3	3	4	1	3	27
19. Alcoholismus	7	4	5	4	7	4	5	10	9	3	6	6	70
20. Alii morbi constitut.	8	9	16	14	11	9	12	10	2	9	10	13	123
21. Eclampsia	16	15	12	9	12	9	11	14	5	9	8	4	124
22. Apoplexia cerebri	28	20	17	13	17	17	18	10	8	13	22	19	202
23. Alii morbi cerebri & med. spinal.	27	23	28	29	29	16	14	16	19	21	22	21	265
24. Mb. cordis	38	34	33	41	39	45	38	35	18	38	37	31	427
25. Pleuritis	3	1	3	-	3	2	1	4	-	5	1	2	25
26. Alii morbi pectoris	12	25	12	18	11	9	9	11	10	8	10	14	149
27. Peritonitis (puerperal excl.).	5	6	3	6	11	3	6	6	6	2	8	7	69
28. Nephritis acuta & chron.	9	11	14	13	17	18	10	12	13	9	6	8	140
29. Alii morbi abdominis	17	23	30	23	18	13	22	24	33	43	17	23	286
30. Morbi externar. part.	5	8	10	7	7	3	9	7	6	6	6	6	80
31. Suicidium	5	8	10	12	18	8	7	6	5	4	8	12	103
32. Alii casus mortiferi	12	8	8	17	5	15	22	16	7	8	16	18	152
33. Vitia innata	25	38	25	23	18	30	20	23	22	14	14	25	277
34. Atrophia infantilis	10	10	9	8	18	13	20	24	33	16	18	11	190
35. Marasmus senilis	15	24	16	16	18	13	13	12	10	16	11	26	190
36. Causa mort. non indic.	32	31	24	30	28	18	23	23	19	21	30	27	306
Summa	549	558	517	523	517	457	468	563	481	432	431	482	5978

*) Herunder Influenza 67, Meningitis cerebro-spinalis epid. 13, Bronchitis acuta simplex 33.

Mortalitetstabel for 1897.

Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster Kvarter	St. Annæ Vester Kvarter	Christianshavn	Indenfor ældre Voldlinie	Voldkvarteret	Østerbrokvarteret	Blegdamskvarteret	Nørrebrokvarteret	Blaagaardskvarteret	Vesterbrokvarteret	Udenfor ældre Voldlinie	Uden Bolig	Udenbyes	Rheden	
I	II	III	IV	V	VI		VII	VIII	IX	X	XI	XII					
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.
1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.
-	1	-	-	3	3	7	7	3	1	1	1	-	13	-	1	1	3.
4	10	2	2	5	1	24	5	6	5	4	4	10	34	1	1	-	4.
-	2	1	-	4	-	7	2	3	2	2	4	5	18	-	-	-	5.
-	2	-	-	1	1	4	1	2	2	-	1	10	16	-	-	-	6.
1	1	-	-	2	4	8	2	4	13	3	6	9	37	-	-	-	7.
-	2	-	1	3	3	9	4	3	7	4	3	13	34	-	-	-	8.
1	-	1	-	1	-	3	1	2	1	4	3	2	13	-	1	-	9.
-	3	-	1	1	2	7	2	1	1	2	2	1	9	-	1	-	10.
3	2	-	1	4	2	12	4	1	3	4	4	2	18	-	-	-	11.
3	18	4	3	16	13	57	15	13	9	13	13	20	83	3	2	1	12.
9	26	4	4	24	24	91	27	25	43	40	54	86	275	-	4	-	13.
9	25	1	7	41	39	122	37	48	64	37	59	110	355	1	1	-	14.
6	16	1	3	13	11	50	20	13	10	11	25	24	103	-	4	1	15.
25	97	11	20	89	40	282	62	69	95	86	120	138	570	4	12	2	16.
22	49	11	10	48	29	169	54	29	33	46	55	57	274	-	26	1	17.
1	3	1	3	5	2	15	1	1	2	1	2	5	12	-	-	-	18.
1	11	-	-	8	2	22	3	2	5	2	9	17	38	6	2	2	19.
4	10	2	3	11	2	32	11	7	10	11	25	23	87	-	4	-	20.
1	4	1	2	9	8	25	7	6	8	20	26	32	99	-	-	-	21.
12	30	8	6	17	12	85	13	18	10	26	19	25	111	-	6	-	22.
11	24	3	9	19	18	84	22	14	25	47	32	33	173	1	7	-	23.
24	50	6	12	41	23	156	37	23	28	81	44	52	265	-	6	-	24.
1	3	-	-	7	-	11	4	1	2	1	4	1	13	-	1	-	25.
8	14	5	4	20	13	64	12	3	8	23	13	22	81	-	4	-	26.
-	5	1	3	7	1	17	12	4	7	2	3	19	48	1	4	-	27.
3	15	2	1	15	8	44	11	13	13	20	13	17	87	-	9	-	28.
12	24	7	8	26	20	97	24	18	33	34	23	43	175	-	13	1	29.
2	10	2	1	6	6	27	5	4	13	11	7	10	50	-	4	-	30.
2	11	-	2	13	5	33	15	10	9	4	4	19	61	5	2	2	31.
3	17	2	6	16	15	59	12	11	10	9	11	18	71	2	12	8	32.
10	17	2	34	32	14	109	21	21	20	22	30	54	168	-	-	-	33.
6	3	1	3	23	12	48	12	13	25	21	26	43	140	-	2	-	34.
11	29	1	7	7	15	70	16	7	13	32	18	33	119	-	1	-	35.
15	34	3	11	31	21	115	26	9	20	27	36	63	181	3	5	-	36.
211	568	83	167	568	369	1966	507	407	551	651	699	1016	3831	27	135	19	

Tab. 4. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i København i Aaret 1897.

	Dødfødte Morts-nés		Dødsfald — Décès							Ægte- skaber Mari- ages	2839.		
	Ægte. Légitimes	Uægte. Illégitimes	Ialt. Total	Af 1000 Døde. Mortalité sur 1000 habitants	Dødsfald efter Alderen. Décès par âge							Af 1000 ere Taux corre- spondants sur 1000 habitants	fødté — Natalité
					0—1	1—5	5—15	15—65	65 og derover				
Hele København. Total	206	88	5978	17.3	1714	504	224	2170	1363				
1. Gamle Bys ældre Del	7	2	211	14.3	37	5	11	72	86				
2. Gamle Bys yngre Del	9	5	568	18.7	89	32	25	242	180				
3. Gammelholm	2	1	83	11.2	8	6	4	40	25				
4. St. Annæ Øster Kvarter	30	30	167	17.0	60	9	5	53	40				
5. St. Annæ Vester Kvarter	16	16	568	18.9	166	50	17	237	98				
6. Christianshavn	10	5	369	18.5	108	34	17	132	78				
Indenfor ældre Voldlinie. La ville	74	59	1966	17.5	468	136	79	776	507				
7. Voldkvarteret	13	2	507	11.4	111	33	12	230	121				
8. Østerbro	17	1	407	15.3	144	36	21	133	73				
9. Blegdamskvarteret	22	5	551	14.6	201	72	14	173	91				
10. Nørrebro	13	4	651	25.2	156	45	25	179	246				
11. Blaagaardskvarteret	17	7	699	18.8	243	65	32	224	135				
12. Vesterbro	50	10	1016	16.9	382	114	39	312	169				
Udenfor ældre Voldlinie. Les faubourgs	132	29	3831	16.5	1237	365	143	1251	835				
Uden Bolig.			27		1	-	1	22	-				
Udenbys			135		8	3	1	102	21				
Havn og Rhed			19		-	-	-	19	-				
Levendefødte — Vivants-nés													
										Ialt Total	9947		
										Køn — Sexe	4778		
										M.	5169		
										F.	4778		
										Uægte. Illégitimes	2280		
										Ægte. Légitimes	7667		

Tab. 5. Oversigt over epidemiske Sygdomstilfælde, anmeldte af Lægerne i (Morbidity épidémique d'après l'indication obligatoire des médecins).

Morbi epidemici.	Gamle Bys ældre Del ca. 14,800 Indb.	Gamle Bys yngre Del ca. 30,300 Indb.	Gammelholm ca. 7,400 Indb.	St. Annæ Øster Kvarter ca. 9,800 Indb.	St. Annæ Vester Kvarter ca. 30,100 Indb.	Christianshavns ca. 20,000 Indb.	Indenfor ældre Voldlinie La ville s.s. 112,400 Indb.	Voldkvarteret ca. 44,500 Indb.	Østerbro ca. 26,600 Indb.	Blegdamskvarteret ca. 37,700 Indb.	Nørrebro ca. 25,800 Indb.	Blaagaardskvarteret ca. 37,200 Indb.	Vesterbro ca. 60,200 Indb.	Udenfor ældre Voldlinie Les faubourgs, ca. 232,000	Havnen og Rheden	Deraf behandlede paa Hospital		
																Paa civile Hospitaler	Paa Garnisonshosp.	Tilsammen
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Febris typhoidea	7	15	6	5	19	17	69	24	18	12	10	7	40	111	18	153	6	159
6. Meningit. cerebrosp. epid.	-	4	-	1	11	7	23	4	1	4	1	-	1	11	-	14	16	30
7. Diphtheria	53	131	39	37	111	61	432	182	171	246	98	117	217	1031	7	935	21	956
8. Croup	1	13	3	1	13	3	34	16	15	22	22	17	26	118	-	122	-	122
9. Scarlatina	39	98	16	29	116	69	367	137	139	165	123	145	352	1061	6	738	57	795
10. Morbilli	78	140	39	76	149	84	566	230	369	213	107	128	361	1408	6	94	9	103
11. Influenza*)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12. Varicellæ	22	48	19	27	35	10	161	69	36	-	-	-	-	268	1	27	1	28
13. Tussis convulsiva	10	37	15	13	58	26	159	61	32	28	14	40	70	313	-	19	-	19
14. Angina parotidea	20	68	12	26	156	113	395	104	42	37	20	53	141	397	29	10	166	176
15. Febris intermittens	-	-	1	1	4	2	8	4	-	-	-	1	2	7	-	-	-	-
16. Febris puerperalis	1	4	2	5	26	7	45	9	3	9	8	9	9	47	-	21	-	21
17. Erysipelas	36	76	11	24	89	78	314	108	66	65	77	64	106	486	10	191	86	277
18. Febris rheumatica	47	107	24	38	141	86	443	117	78	89	84	116	161	645	21	328	61	389
19. Pneumonia crouposa	39	84	12	23	104	61	323	92	106	115	103	76	162	654	11	269	51	320
20. Tracheo-Bronchitis	312	613	244	313	978	791	3251	776	1013	724	566	884	1325	5288	58	50	195	245
21. Bronchopn. & Bronchit. cap.	63	77	15	23	82	56	316	103	121	102	118	124	213	781	5	53	6	59
22. Angina tonsillaris	362	692	209	318	840	503	2924	1253	961	695	421	655	1188	5173	142	180	463	643
23. Cholérine & Catarrh. int. ac.	308	533	162	178	594	586	2361	754	711	609	440	691	1280	4485	38	91	24	115
Summa morb. epidem.	1398	2740	829	1138	3526	2560	12191	4043	3882	3174	2226	3179	5780	22284	353	3296	1162	4458
Alii morbi.																		
24. Gonorrhoea																1079	212	1291
25. Ulcus venereum																111	61	172
26. Syphilis acquisit. (e coit. imp.)																487	25	512
27. Syphilis (acquisit.) insons																10	1	11
28. Syphilis congenita																27	-	27
29. Scabies																-	-	-
30. Delirium tremens																399	1	400
Ialt																5409	1462	6871

København i Aaret 1897, fordelte efter Alder, Køn, Maaneder og Lokaltet. (Morbidity épidémique d'après l'indication obligatoire des médecins).

Fra 0-1 Aar	Fra 1-5 Aar	Fra 5-15 Aar	Fra 15-65 Aar		Over 65 Aar		Ialt Total	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Hele Aaret		
			Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder																
-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.
-	12	53	82	51	-	-	198	11	6	7	9	4	23	22	32	30	20	17	17	198	5.	
1	3	5	22	3	-	-	34	1	3	6	2	13	4	1	-	1	-	1	2	34	6.	
10	364	554	169	372	-	1	1470	141	120	123	118	108	104	89	97	123	137	155	155	1470	7.	
11	111	39	-	-	-	-	152	15	17	13	9	10	12	2	7	11	12	23	21	152	8.	
17	372	793	130	122	-	-	1434	158	136	150	108	68	78	121	82	104	122	157	150	1434	9.	
112	899	817	59	93	-	-	1980	798	286	296	121	82	77	28	21	79	73	80	39	1980	10.	
54	401	742	2349	2885	96	218	6745	1480	3068	939	258	130	70	47	24	73	121	271	264	6745	11.	
20	130	267	5	8	-	-	430	52	41	58	54	31	14	6	2	9	4	58	101	430	12.	
80	264	118	3	7	-	-	472	61	49	51	29	19	43	21	21	41	27	54	56	472	13.	
1	96	420	247	56	-	1	821	64	70	178	136	106	71	50	22	28	31	34	31	821	14.	
-	1	-	3	8	2	1	15	1	2	1	2	1	-	1	-	5	1	-	1	15	15.	
-	-	-	-	92	-	-	92	12	3	7	9	7	11	1	5	10	11	9	7	92	16.	
14	20	73	302	336	18	47	810	61	73	62	62	66	75	78	51	60	71	72	79	810	17.	
1	7	180	546	358	11	6	1109	96	82	134	101	93	87	77	101	76	80	89	93	1109	18.	
22	143	211	361	190	27	34	988	95	89	86	92	122	127	75	48	55	44	68	87	988	19.	
713	1721	1409	1757	2347	230	420	8597	1385	1170	770	693	620	603	364	233	535	795	830	689	8597	20.	
295	379	112	122	122	22	50	1102	171	152	86	86	80	113	87	44	61	68	83	71	1102	21.	
42	1016	2945	1786	2408	23	19	8239	696	676	689	650	758	653	560	545	618	727	916	751	8239	22.	
1813	1287	633	1179	1636	95	241	6884	266	277	265	309	373	700	633	1605	1085	585	486	300	6884	23.	
3206	7226	9362	9123	11094	524	1038	41573	5564	6320	3921	2849	2691	2865	2263	2940	3004	2839	3403	2914	41573		
3	17	5	3291	1107	3	-	4426	384	337	376	335	342	322	315	407	425	384	431	368	4426	24.	
-	-	-	682	79	-	1	762	59	54	72	61	43	54	54	50	86	80	86	63	762	25.	
-	-	-	971	392	1	-	1364	119	117	141	120	89	96	81	80	118	116	158	129	1364	26.	
2	3	5	10	15	-	-	35	4	4	6	1	3	2	3	2	1	1	5	3	35	27.	
56	4	1	-	-	-	-	61	7	4	7	12	4	-	6	1	6	7	4	3	61	28.	
6	64	138	194	88	7	1	498	37	51	71	43	23	31	18	26	46	45	53	54	498	29.	
-	-	-	484	34	2	-	520	47	68	33	40	48	30	34	39	33	43	56	49	520	30.	

*) Bopæl ikke opgivet for anmeldte Influenzatilfælde.

Tab. 6. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1897.

København. Ville de Copenhague.			Befolkning. Population						1. Jan. 1895.		Af 1000 Individer døde i 1897		Areal i Tdr Land
			Beregnet 1. Juli, 1897	Af 100 fandtes i	Af 100 vare **)					Beboelses- tæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede	af epide- miske Sygdomme	af alle Døds- aarsager tilsammen	
					0-1 Aar	1-5 Aar	5-15 Aar	15-65 Aar	over 65 Aar				
Hele Byen. Total . . . . . Rhed og Havn (la rade et le port) incl.			345000	100.0	2.6	8.4	19.3	64.5	5.0	1.67	4.1	17.3 *)	4140
Quartiers	Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	14800	4.3	1.5	5.3	15.3	70.5	7.1	1.16	2.5	14.3	} 440	
	— II. Gamle Bys yngre Del	30300	8.8	1.7	6.2	16.0	69.1	6.8	1.15	3.6	18.7		
	— III. Gammelholm	7400	2.1	1.6	5.3	14.3	73.0	5.0	0.94	1.8	11.2		
	— IV. St. Annæ Øster . . .	9800	2.8	1.5	4.6	13.2	74.7	5.3	0.88	2.2	17.0		
	— V. St. Annæ Vester . . .	30100	8.7	2.4	7.9	18.6	65.7	5.2	2.27	3.9	18.9		
	— VI. Christianshavn	20000	5.8	2.6	8.4	20.4	63.7	4.8	1.84	5.2	18.5		
Indenfor gamle Voldlinie. La ville . . .			112400	32.6	2.0	6.7	17.0	68.2	5.8	1.36	3.6	17.5	1200
Quartiers	Kvarter VII. Voldkvarteret . . .	44500	12.9	2.0	6.3	15.1	71.3	5.1	1.39	2.9	11.4	} 1930	
	— VIII. Østerbro	26600	7.7	3.1	10.0	21.5	61.4	3.8	1.69	4.6	15.3		
	— IX. Blegdam	37700	10.9	3.2	10.3	20.9	61.4	4.0	2.11	4.2	14.6		
	— X. Nørrebro	25800	7.5	3.4	11.4	24.5	53.6	6.9	2.52	4.8	25.2		
	— XI. Blaagaard	37200	10.8	3.0	9.2	21.1	61.8	4.8	2.26	4.8	18.8		
	— XII. Vesterbro	60200	17.4	3.1	10.3	21.9	60.8	3.7	1.99	4.8	16.9		
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs			232000	67.2	2.9	9.4	20.5	62.4	4.6	1.89	4.5	16.5	2940
Calculée le 1. Julliet 1897.			Propor- tion pour 100	0-1	1-5	5-15	15-65	65-	Densité de la population (habitants par 40 mètres car- rés de l'aire des logements)	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie	
				Proportion pour 100 par âge **)						Mortalité de l'an 1897 sur 1000 habitants			

Kvarter I.: St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.
 Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snarens Kvarter.
 Kvarter III.: Gammelholms Rode.
 Kvarter IV.: Nyhavns, Marmorkirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
 Kvarter V.: Gothersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nybodens Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelser Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode
 Kvarter VII.: Tivolis Rode, Reventlovsgades, Vandværkets, Ørstedsparkens, Peblingesøens, Frederiksborggades, Kommunehospitalets, Øster-volds Kvarter.
 Kvarter VIII.: Østerbros, Kalkbrænderiets, Øresunds, St. Jacobs og Strand-vejens Rode.
 Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Rode.
 Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Fælled Rode.
 Kvarter XI.: Blaagaards og Kirkegaards Rode.
 Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Istedgades, Sorte Hests, Enghavevejs, St. Matthæus, Vesterfælled og Kvægtorvets Rode.

*) I hele Byens Dødelighed ere indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. — Y compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

**) Talt (recensé) 1. Febr. 1895.

AARSBERETNING

ANGAAENDE

SUNDHEDSTILSTANDEN I KØBENHAVN

FOR

1898

AF

E. M. HOFF,
Stadslæge.

KØBENHAVN.

P. M. KELLERS BOGTRYKKERI.

1899.

I følge Folketællingen d. 1. Februar 1895 udgjorde Københavns Befolkning da 333714 Individuer. — Gennemsnitsfolketallet, som for 1895 ansloges til 335700, for 1896 til 340500 og for 1897 til 345000, kan for 1898 ansættes til 349000.

Sundhedstilstanden var i 1898 i det hele god; af epidemiske Sygdomme havde kun Kighosten en noget større Udbredelse. Ialt anmeldtes fra praktiserende Læger 47339 Sygdomstilfælde paa Stadens Grund, deraf 38967 Tilfælde af egentlige epidemiske Sygdomme, hvilket Tal, som det ses af følgende Oversigt, er lavere end for noget af de sidste 20 Aar. Morbiditetskvotienten for epidemiske Sygdomme bliver herefter i 1898 112 p. M. (i Gennemsnit for de nærmest forudgaaende 10 Aar 161 p. M.)

	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Alle anmeldte Sygdomstilfælde	Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme	Paa 1000 Beboere faldt af epidemiske Sygdomme
1877	222000	39350	32594	150
1878	226000	38433	31259	140
1879	232000	56144	47238	203
1880	240000	48352	40239	168
1881	250000	48445	39505	158
1882	255000	55029	46195	181
1883	263000	49290	39221	142
1884	274000	57878	47285	173
1885	284000	47499	36775	129
1886	289000	54971	44359	153
1887	295000	59889	50603	171
1888	303500	49807	41354	136
1889	308600	66336	58376	189
1890	314600	61894	54142	172
1891	319000	75005	67708	212
1892	323000	60626	53371	165
1893	327000	65893	58191	178
1894	331300	61918	54860	165
1895	335700	57764	50981	152
1896	340500	48163	41074	121
1897	345000	49239	41573	121
1898	349000	47340	38968	112

Det gennemsnitlig for hver Dag anmeldte Antal Sygdomstilfælde var som almindeligt lavest ved Midsummerstid, Tilvæksten i Vintermaanederne dog ikke saa betydelig som i Reglen. Følgende Oversigt viser Sygeanmeldelsernes Antal for hver Dag maanedsvis for de sidste 14 Aar:

	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
1886—1895	208	176	193	155	151	143	130	130	144	144	174	267
1895	165	157	427	141	103	102	81	79	96	98	105	119
1896	150	130	145	107	97	111	91	108	109	143	192	196
1897	201	248	149	115	105	113	89	114	124	113	140	116
1898	133	129	137	148	152	122	88	98	126	123	152	149

Indenfor de enkelte „hygiejniske Kvarterer“ varierede *de epidemiske Sygdommes* Udbredelse, som det ses af følgende Oversigt, mellem 90 anmeldte Tilfælde for hver 1000 Indbyggere (Blaagaardskvarteret) og 146 pr. 1000 Indbyggere (Østerbrokvarteret), Dødeligheden af epidemiske Sygdomme mellem 2,1 p. M. (St. Annæ Øster Kvarter) og 6,1 p. M. (Nørrebro).

Paa 1000 Beboere	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Udenfor Voldlinien	Hele Byen	
	Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Grammelholm	St. Annæ Øster	St. Annæ Vester	Christians- havn									Indenfor Voldlinien
Anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme . .	105	108	111	118	132	124	118	96	146	101	98	90	100	103	108
Dødsfald af epid. Sygd. (Tab 2, Nr. 1—15) . .	4,0	4,0	2,6	2,1	5,7	5,2	4,5	2,4	3,2	5,0	6,1	5,5	5,0	4,5	4,5

I denne Opgørelse er Influenza (for hvilken Sygdom Bopæl ikke altid opgives) ikke medregnet; den spillede iøvrigt i 1898 ingen Rolle. Ialt anmeldtes (foruden 1178 Influenzatilfælde) 37790 Tilfælde af epidemiske Sygdomme, 2: 108 p. M. af Befolkningen (i den indre By 118 p. M., udenfor Voldlinien 103 p. M.) med 1583 Dødsfald 2: 4,5 p. M. af Befolkningen (Dødelighedskvotienten for de epidemiske Sygdomme ens for den indre og den ydre Bydel).

Ialt døde i Aarets Løb paa Stadens Grund 6156 Personer 2: med den kalkulerede Middelbefolkning 17,6 p. M. eller med Fradrag af 172 paa Hospitalerne døde men ikke i Staden hjemmehørende Personer 17,1 p. M.

I Tab. 5 gives en samlet Oversigt over de i Aarets Løb anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, derunder ogsaa over Tilfældenes Fordeling paa Byens Kvarterer, om hvis Beliggenhed og Udstrækning det vedføjede Oversigtskort samt Noten under Tab. 6 giver fornøden Oplysning.

Tab. 1—4 indeholder Oversigter over de i Aarets Løb indtrufne Dødsfalds Fordeling paa Dødsårsager, Aldersklasser, Bydele og Maaneder m. m.; Tab. 6 giver de enkelte Kvarterers Dødelighed i Forhold til Folkemængden og dennes Fordeling paa Aldersklasser [Kvarterernes Folketal kalkuleret til medio 1898; Aldersklassernes Folketal efter Tællingen d. 1. Februar 1895].

Angaaende de enkelte *epidemiske Sygdommes* Optraeden skal til det i Tabellerne oplyste knyttes følgende Bemærkninger:

Kopper (Variolæ), **Blodgang** (Dysenteria), **Kolera** (Cholera asiatica) og **Plettyfus** (Typhus exanthematicus) optraadte ikke i Staden; fra et forbisejlende Skib indlagdes i Februar en Patient paa Øresundshospitalet til Observation for Dysenteria.

Af **tyfoid Feber** (Febris typhoidea) anmeldtes i 1898 ialt 286 Tilfælde, 2: 0,8 p. M. af Befolkningen, med 34 Dødsfald, 2: 11,9 for hver 100 Angrebne. Følgende Oversigt giver Sygelighedskvotienten og den relative Dødelighed af tyfoid Feber i de sidste 10 Aar:

	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898
<i>Angrebne</i> af tyfoiid F'b.										
% ₀₀ af Befolkningen	2,9	1,0	0,9	0,8	0,8	1,1	1,8	0,7	0,6	0,8
<i>Døde</i> af tyfoiid Feber										
% ₀ af anmeldte Tilf.	6,1	8,2	9,3	8,4	9,8	6,0	9,0	10,2	11,1	11,9

Den langt overvejende Del af Tilfældene i 1898 faldt paa Aarets sidste Halvdel — 228, medens første Halvaar kun har 58 Tilfælde; og Tilvæksten mod de nærmest forudgaaende Aar skyldes fortrinsvis en betydelig Akkumulation i August—September og en mindre Opblussen i November—December; i begge disse Tilfælde lykkedes det med overvejende Sandsynlighed at godtgøre, at den temporære og til Dels ogsaa lokalt begrænsede Tilvækst i Anmeldelsernes Antal skyldtes Smitteudbredelse gennem Mælkeudsalg.

Det oplystes, at der i August Maanedes Begyndelse var optraadt flere Tilfælde af tyfoiid Feber i Utterslev navnlig hos en Mælkeforpagter og paa en Gaard, hvorfra denne fik Mælk. Fra Mælkeforpagteren fordeltes Mælken dels til en halv Snes forskellige Udsalgssteder her i Byen, dels til private og overalt, hvor Mælken forhandlede, optraadte Tyfoiidfebertilfælde; Flertallet af de Tilfælde, der kunne udledes fra Utterslev epidemien grupperede sig dog om to Udsalgssteder paa Nørrebro, hvor ogsaa Personer i selve Mælkeforretningen vare blevne smittede (42 Tilf.); en anden lille Gruppe af 7 spredtboende Personer viste sig at være Stamgæster i et Spisekvarter, der forsynedes med Mælk direkte fra Mejeriet i Utterslev. Ialt kunde i Aarets 30—38. Uge af 129 anmeldte Tyfoiidfebertilfælde de 68, (i 34—36. Uge af 65 Tilfælde de 48) direkte eller indirekte henføres til Utterslev. I Henhold til Sundhedsvedtægtens § 38 udstedtes der af Sundhedskommissionen Forbud mod Tilførsel af Mælk til Staden først fra ovennævnte Gaard (²⁶/₈) senere fra Mælkeforpagteren i Utterslev (⁵/₉), og disse Forbud forblev i Kraft indtil Slutningen af September. Blandt de herhenhørende Tilfælde forekom ialt 6 Dødsfald, alle voksne Kvinder. —

Den anden Mælkeepidemi optraadte i November—December Maaned, og Tilfældene grupperede sig tæt omkring Fiolstræde, hvor et Brændevisbrænderis Mælkeudsalg maa antages at have været Fokus. I selve Brænderiet angrebes Ejeren, en Datter og to Karle, ialt 4 voksne Personer, af hvilke de 3 døde, og for 12—15 i det nærmeste Nabolag optrædende Tilfælde kunde det oplyses, at de angrebne havde faaet Mælk fra Brænderiet. Det forbødes Mælkeudsalget i Fiolstræde at forhandle raa Mælk men tillodes derimod at forhandle Mælken i kogt Tilstand, og ved daglig Undersøgelse i Sundhedskommissionens Laboratorium (*Storch's* Prøve) kontrolleredes det, at det givne Paabud virkelig overholdtes. — Der optraadte ikke herefter Tilfælde, som kunde sættes i Forbindelse med Mælkeudsalget. Udenfor Arnestedet var Epidemien i det hele mild.

Efterat den **epidemiske Hjernerygmarvsbetændelse** (Meningitis cerebrospinalis epidemica) siden Epidemien i 1886 kun er optraadt sporadisk eller i ethvert Fald kun med ringe epidemisk Udbredelse, opstod der i Forsommeren 1898 en Epidemi af samme Omfang som i 1886 og nok saa ondartet.

Følgende Oversigt viser Antallet af anmeldte Tilfælde og Dødsfald af Cerebrospinalmeningitis siden 1886:

	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898
<i>Syge</i> . .	172	27	15	9	25	44	44	44	12	16	36	34	161
<i>Døde</i> . .	80	24	9	0	10	34	25	22	4	9	19	13	83

Ialt er der altsaa i disse 13 Aar anmeldt 639 Tilfælde med 332 døde, o: c. 52 % af de angrebne.

Efter at der i de første 3 Maaneder i 1898 var optraadt ialt 17 Tilfælde, tog Epidemien i Slutningen af April ret pludseligt Tilløb og kulminerede allerede i Maj med 65 anmeldte Tilfælde; i Juni Maaned sank Anmeldelsernes Antal til 35 og i Juli til 14. Ialt anmeldtes i Aarets 4 Kvartaler henholdsvis 17 — 111 — 22 og 11 Tilfælde; Epidemiens Optraeden og Kulmination falder altsaa paa en noget mildere og mere fremrykket Aarstid, end Tilfældet ellers hyppigst er. Som det fremgaar af Tab. 5, vare Tilfældene jævnt fordelte over alle Byens Kvarterer, som Regel lod der sig ikke rejse nogensomhelst begrundet Formodning om Forbindelse mellem de enkelte Tilfælde. Til nærmere Oplysning om, hvor ligeligt Epidemien i 1898 hjemsøgte de forskellige Bydele, findes vedføjet et Kort over Staden, paa hvilket hvert enkelt Tilfælde er indført*); det eneste Sted, hvor Kortet viser en mindre Ophobning af Tilfælde, er Sølvgadens Kaserne, fra hvilken der ialt anmeldtes 14 Tilfælde, hvoraf 13 blandt det værnepligtige Mandskab (det fjortende et Underofficersbarn); fra Byens andre Kaserner anmeldtes 4 Tilfælde, (Artillerikasernen 1, Gardehusarkasernen 1, Livgardens Kaserne 2).

Som sædvanlig viste de yngre Aldersklasser størst Modtagelighed for Sygdommen, ingen Aldersklasse Uimodtagelighed. Sammenholdes Fordelingen af 100

Alder	100 Personer Tælling 1/2 95	100 Mening. Tilf. 1898	100 Mening. Dødsfald 1898
0—1	3	6	6
1—5	8	22	25
5—15	19	36	34
15—65	65	34	31
over 65	5	2	4
Ialt	100	100	100

Meningitistilfælde med den ved Tællingen 1895 fundne Fordeling paa Aldersklasser af 100 Personer af Befolkningen, skønnes Aldersklasserne 5—15 og navnlig 1—5 Aar at have leveret et uforholdsmæssig stort Kontingent til Sygdommen.

Af de 161 i Aarets Løb angrebne vare ialt 93 Mænd, 68 Kvinder; Forskellen mellem de to Køn skyldes næsten udelukkende Aldersklassen 15—65 Aar, der leverede et Kontingent af 44 Mænd mod kun 11 Kvinder; den med Alderen indtrædende Formindskelse af Modtagelighed synes altsaa at give sig tidligere til Kende hos Kvinder end hos Mænd.

Ifølge Dødsattesterne forefaldt der i 1898 ialt 83 Dødsfald af Cerebrospinalmeningitis; at der desuden kan skjule sig enkelte Tilfælde under Diagnosen Meningitis simplex eller Meningitis tuberculosa, lader sig næppe bestride. Den samlede Dødelighed er altsaa ganske betydelig, ca. 51,5 pCt. af de angrebne, men dog ikke væsentlig afvigende fra det for denne Sygdom sædvanlige eller fra Forholdet i hele den før-ommeldte Periode 1886—1898. Af 93 angrebne af Mandkøn døde 46, af 68 angrebne af Kvindekøn døde 37; af de 15 fra Garnisonen anmeldte Tilfælde endte de 7 letalt. Dødeligheden synes i alt væsentligt at fordele sig paa Køn og Aldersklasser i samme indbyrdes Forhold som Sygeanmeldelserne; følgende Oversigt viser Antallet af anmeldte og Antallet af døde i de forskellige Aldersklasser:

	0—1 Aar		1—5 Aar		5—15 Aar		15—65 Aar		over 65 Aar	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Anmeldte Syge	5	4	16	19	27	32	44	11	1	2
Døde . . .	3	2	9	12	13	15	20	6	1	2

*) Paa dette Kort bliver at udslætte et Tilfælde i Istedgade 18, der ved senere Obduktion viste sig ikke at være Cerebrospinalmeningitis, samt at tilføje to Tilfælde henholdsvis i Nausensgade 47 og Smedegade 21, om hvilke Anmeldelse ikke er modtaget fra vedkommende Læge, men hvis Eksistens fremgaar af de senere til Stadslægekantoret indløbne Dødsattester.

Da Mortalitetstabellen desværre ikke har nogen særlig Rubrik for den epidemiske Cerebrospinalmeningitis) gives i nedenstaaende Tabel en noget udførligere Oversigt over Dødsfaldenes Fordeling paa Køn og Aldersklasser ordnet maanedsvist:

1898	Anmeldte Syge	Døde af Cerebrospinalmeningitis										Ialt døde		
		0—1		1—5		5—15		15—25		25—65			over 65	
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		M.	K.
Januar . . .	7	-	-	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	4
Februar . . .	5	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
Marts	5	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	3
April	14	-	-	1	-	1	5	-	-	1	1	-	-	9
Maj	62	-	1	2	5	2	5	7	-	3	-	-	-	25
Juni	35	1	1	2	3	3	3	2	1	1	1	-	-	18
Juli	14	1	-	3	1	3	2	2	-	-	-	-	1	3
August	5	-	-	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	4
September . .	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oktober . . .	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
November . .	7	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	2
December . .	3	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
	161	3	2	9	12	13	15	13	3	7	3	1	2	83
				5	21	28		16		10		3		
pr. 10000 Mennesker . .		5,7		7,4		4,4		2,8		0,6		1,8		2,5
pr. 100 Syge		55,6		60,0		47,5		47,3		100,3				51,5

Tages Antallet af døde i Forhold til Aldersklassernes Befolkning (Tælling $\frac{1}{2}$ 95) ses det, at der pr. 10000 Mennesker døde i Aldersklassen 0—1 Aar 5,7, i Alderen 1—5 Aar 7,4, i Alderen 5—15 Aar 4,4, i Alderen 15—25 Aar 2,8, i Alderen 25—65 Aar 0,6, over 65 Aar 1,8 (alle Aldersklasser tilsammen 2,5). — Selv med Hensyntagen til at Tallene for Meningitisdødsfald i det hele og særlig for nogle Aldersklasser ere meget smaa, og at Befolkningens Fordeling paa Aldersklasser kan være ændret noget siden 1895, ses det dog ogsaa her, at de yngre Aldersklasser og særlig 1—5 Aars Alderen forholdsvis leverer det største Kontingent.

Af samtlige anmeldte 161 Tilfælde behandledes 116 paa Sygehus, deraf 14 paa Garnisonssygehuset.

[For et begrænset Antal Tilfældes Vedkommende blev der i Anmeldelsen eller Dødsattesten givet Oplysning om Tilfældets bakterielle Natur; med en enkelt Undtagelse var det *Diplococc. Weichselbaumii*, der opførtes som Sygdomsvækker].

Ondartet Halsyge (*Angina diphtheritica*) viser fremdeles Aftagen i Udbredelse og spiller nu en lidet fremtrædende Rolle; der anmeldtes i 1898 1328 Tilfælde, o: 3,8 pr. 1000 Indbyggere, med 65 Dødsfald, o: 4,9 pCt. af de angrebne. Af **Strubehoste** (Croup) anmeldtes 185 Tilfælde med 21 Dødsfald, o: 11,4 pCt. af de angrebne. — Af Difteri faldt 144 Tilfælde med 6 Dødsfald paa Aldersklasserne over 15 Aar. Samtlige 185 Crouptilfælde forefaldt i Aldersklasserne under 15 Aar. [En Opgørelse af Difteri- og Croup-Dødeligheden for de sidste 20 Aar 1879—98 viser, at disse Sygdomme i denne Aarrække her i Staden have medført 4777 Dødsfald (mindste aarlige Antal i 1897 = 85, største aarlige Antal i 1891 = 518), hvis Fordeling paa Aldersklassen var: under 1 Aar 360, mellem 1 og 2 Aar 879, mellem 2 og 3 Aar 831, mellem 3 og 4 Aar 702, mellem 4 og 5 Aar 577, mellem 5 og 10 Aar 1043, mellem 10 og 15 Aar 190, mellem 15 og 20 Aar 59 og over 20 Aar 136]. De nævnte Sygdommes Udbredelse og Dødelighed i det nærmest forudgaaende Tiaar 1889—98 fremgaar af følgende Oversigt:

	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898
Anm. Tilf. af Difteri & Croup for hver 1000 Indbyggere	11,2	14,1	12,8	11,2	9,6	10,1	5,7	4,8	4,7	4,3
Døde af Diff. & Croup for hver 100 anmeldte	11,5	11,3	12,7	11,5	10,3	9,6	6,0	4,9	5,2	5,7

De anmeldte Tilfælde vare som sædvanligt nogenlunde jævnt fordelte paa Aaret, dog ligesom tidligere med en udpræget Tilvækst i de kolde Maaneder (højeste Maanedstal i Januar 152 + 17, laveste Maanedstal i Juni 77 + 12). Tilfældene forefaldt spredt over hele Byen uden udpræget lokal Ophobning, (største Sygeligheds-kvotient i Blegdamskvarteret 5,3 ‰, mindste i den gamle Bys ældre Del 2,8 ‰). — Af de anmeldte Difteritilfælde behandlede omtrent 72 pCt. og af de anmeldte Croup-tilfælde omtrent 87 pCt. paa Byens Epidemihospitaler.

I Slutningen af 1897 blev der af Kommunalbestyrelsen truffet Foranstaltning til, at enhver Læge i Staden kan faa Diagnosen i tvivlsomme Difteritilfælde gratis prøvet ved *bakteriologisk Undersøgelse* paa en i Blegdamshospitalets Laboratorium indrettet og af Hospitalets Læger administreret *Difteridiagnosestation*. De til Prøvetagning og Forsendelse fornødne Rekvisiter udleveres uden Vederlag paa Byens Apoteker, og Prøven sendes af vedkommende Læge med fornødne Oplysninger direkte til Hospitalet, hvorfra skriftlig Meddelelse om Undersøgelsens Resultat i Reglen inden 24 Timers Forløb tilstilles Forespørgeren. — I 1898 undersøgte Stationen 1082 fra Byen indsendte Kulturer, af hvilke 211 viste sig at indeholde Difteribaciller, medens Undersøgelsens Resultat i 871 Tilfælde var negativt; det tør formodes, at Hospitalet ved denne Foranstaltning er bleven befriet for Indlæggelse af en Del tvivlsomme Tilfælde til Observation.

Af **Skarlagensfeber** (Scarlatina) anmeldtes 2057 Tilfælde, o: 5,89 p. M. af Befolkningen, med 45 Dødsfald, o: 2,2 pCt. af de angrebne, af hvilke ikke mindre end 1269 behandlede paa Sygehus (deraf 12 paa Garnisonssygehusets Epidemifdeling). Af de angrebne tilhøre 243, af de døde 3 Aldersklasserne over 15 Aar. Ligesom gennem hele Aaret 1897 holdt det maanedlige Antal angrebne sig nogenlunde lavt i den første Del af 1898 — de første 3 Kvartaler have henholdsvis 377, 334 og 408 anmeldte Tilfælde —, men hen mod Aarets Slutning voksede Anmeldelsernes Antal raskt, og i Aarets sidste Kvartal anmeldtes ialt 938 Tilfælde. — Sygdommen optraadte overalt i Staden, dog med noget større Hyppighed i de perifere Bydele end i den indre By, henholdsvis 6,4 og 4,7 p. M. af Befolkningen. — Siden 1863 er der ialt i København anmeldt 48371 Skarlagensfebertilfælde med 3107 Dødsfald, nemlig:

1863—1867	5547	Tilfælde med	657	Dødsfald
1868—1873	5597	—	622	—
1874—1877	2272	—	163	—
1878—1883	6951	—	520	—
1884—1891	11499	—	612	—
1892—1897	14448	—	488	—
1898	2057	—	45	—

(Med Hensyn til ovenstaaende Inddeling i Perioder henvises til Aarsberetningen for 1897).

Om Sygdommens relative Hyppighed og Dødelighed i de sidste 10 Aar giver følgende Oversigt Oplysning:

	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898
<i>Anmeldte Tilf.</i> p. M. af Befolkningen.	3,6	6,5	4,4	2,6	9,9	16,4	5,5	4,5	4,2	5,9
<i>Døde</i> af Scarlatina pCt. af anmeldte	4,9	6,2	3,1	2,8	3,3	4,2	3,8	2,3	1,4	2,2

Den i Slutningen af 1898 begyndte Tilvækst i Anmeldelsernes Antal har fortsat sig ind i det følgende Aar (første Kvartal 1899 c. 1000 anmeldte).

Den Nedgang i Tilfældene af **Mæslinger** (Morbilli), som viste sig i de 3 sidste Fjerdingaar af 1897 fortsattes ind i 1898, og i de første 3 Kvartaler af Aaret anmeldtes henholdsvis kun 88, 49 og 101 Tilfælde, men ved Efteraarets Begyndelse blussede Sygdommen paany op, og i Aarets sidste Kvartal anmeldtes 1446 Tilfælde (første Kvartal 1899 c. 3000). Ialt anmeldtes i Aarets Løb 1684 Tilfælde med 32 Dødsfald (af hvilke de 30 faldt paa November—December). — Følgende Oversigt viser Forekomsten af Mæslinger i de sidste 10 Aar:

	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898
<i>Syge</i> p. M. af Befolkningen. . .	0,52	19,52	5,54	14,62	3,90	15,66	6,8	16,03	5,74	4,82
<i>Døde</i> pCt. af anmeldte	6,3	3,4	2,8	3,8	1,0	2,8	2,2	1,3	2,3	1,9

Forskellen mellem Mæslingernes og Skarlagensfeberens Optræden er iøjnefaldende. I de sidste 20 Aar, 1879—98, er der her i Staden anmeldt 32632 Tilfælde af Skarlagensfeber (med 1558 Dødsfald, $\approx$ 4,8 pCt.) og 71616 Tilfælde af Mæslinger (med 2471 Dødsfald, $\approx$ 3,5 pCt.), men Skarlagensfebertilfældene have været ganske anderledes jævnt fordelte paa hele Perioden end Mæslingetilfældene; i de epidemiske Aar have højst 8—10 p. M. af Befolkningen været angrebne af Skarlagensfeber, kun i et enkelt Aar (1894) 16 p. M., medens Mæslingerne stadig med et eller et Par Aars Mellemrum blusse op til Epidemier, under hvilke indtil 40—50 p. M. af Befolkningen angribes, for derefter i en kort Periode at træde fuldstændig i Skygge, til Tider tilsyneladende forsvinde. Det aarlige Antal anmeldte svinger for Skarlagensfeberens Vedkommende i den omhandlede Periode mellem 721 og 5428 — for Mæslingernes Vedkommende mellem 81 og 11748, og Maanedsmaksimum og Maanedsmaksimum er for Skarlagensfeberens Vedkommende henholdsvis 22 og 912, for Mæslingernes Vedkommende 0 og 4327.

La Grippe (Influenza) spillede i 1898 en meget lidet fremtrædende Rolle; der anmeldtes ialt kun 1178 Tilfælde (med 15 Dødsfald), altsaa et betydelig mindre Antal Tilfælde end i noget andet af de sidste 10 Aar.

Influenzatilfælde — Maanedsmaksimum				Influenzatilfælde — Maanedsmaksimum			
1889	12050	Decbr.	12050	1894	8848	Januar	5020
1890	5357	Januar	3273	1895	13563	Marts	9413
1891	25746	Decbr.	15405	1896	3436	Marts	911
1892	7111	Januar	4362	1897	6745	Februar	3068
1893	11725	Decbr.	6297	1898	1178	Januar	303

Ialt har der i de siden Influenzainvasionen i December 1889 forløbne Aar været anmeldt 96329 Tilfælde af Influenza med 1243 Dødsfald, hvis Fordeling paa Aar og Aldersklasser fremgaar af følgende Oversigter, der vise, at Sygdommen ikke har overvejende Udbredelse i nogen enkelt Aldersklasse, men derimod frembyder relativ stor Dødelighed i den spæde Alder og navnlig i de ældre Aldersklasser:

Anmeldte Influenzatilfælde.

	0—1	1—5	5—15	15—65		65 og derover		Ialt	Pro Mille af Befolkningen
				M.	K.	M.	K.		
1889	84	818	2799	3872	4270	84	123	12050	39,0
1890	80	516	799	1402	2308	70	162	5337	17,0
1891	391	2441	3667	7261	10523	490	963	25736	80,7
1892	161	832	1061	2051	3119	141	346	7711	23,9
1893	125	1013	1892	3315	4787	186	407	11725	36,2
1894	120	784	1237	2518	3640	166	383	8848	27,0
1895	140	882	1383	4192	5694	248	524	13563	40,4
1896	27	244	500	975	1526	52	112	3436	10,1
1897	54	401	742	2349	2885	96	218	6745	19,6
1898	11	88	179	358	500	10	32	1178	3,4
	1193	8019	14759	28293	39252	1543	3270	96329	
pCt. af alle syge	1,24	8,32	15,32	29,37	40,75	1,60	3,40		

Døde af Influenza.

	0—1	1—5	5—15	15—65		65 og derover		Ialt	Procent af anmeldte syge
				M.	K.	M.	K.		
1889	5	0	0	4	5	6	4	24	0,19
1890	7	7	1	10	13	6	17	61	1,14
1891	27	20	2	56	74	79	135	393	1,53
1892	20	15	6	32	36	46	104	259	3,36
1893	13	6	3	16	11	23	41	113	0,96
1894	11	1	0	19	23	32	50	136	1,54
1895	5	4	0	19	30	24	49	131	0,97
1896	2	1	1	4	7	11	18	44	1,28
1897	3	1	0	8	10	15	30	67	0,99
1898	3	0	1	0	1	5	5	15	1,27
	96	55	14	168	210	247	453	1243	
pCt. af syge i samme Al- dersklasse .	8,0	0,7	0,1	0,6	0,5	16,0	13,9	1,3	

Fordeling paa Aldersklasser:

	af 100 Personer ved Folketællingen d. 1. Febr. 1895	af 100 anmeldte Influenzatilfælde 1889—1898	af 100 Influenzadødsfald 1889—1898
0—1 Aar	2,6	1,3	7,7
1—5 Aar	8,4	8,3	4,4
5—15 Aar	19,4	15,3	1,2
15—65 Aar	64,6	70,1	30,4
65 Aar og derover	5,0	5,0	56,3
	100,0	100,0	100,0

Af Kolerine og akut Tarmkatar (Cholerine & Catarrhus intestinalis acutus) anmeldtes i 1898 ligeledes et mindre Antal Tilfælde end i noget af de nærmest forud-

gaaende 10 Aar, nemlig 5108 med 349 Dødsfald. Sygdommen forekom med det største Antal Tilfælde i September. Til Sammenligning anføres det aarlige Antal Kolerinetilfælde for hvert af de sidste 10 Aar tilligemed hvert Aars Maanedsmaksimum.

1889	10927	Juli	2666	1894	6000	August	1103
1890	7640	August	1145	1895	6985	September	1102
1891	7660	September	1125	1896	6929	August	1422
1892	8706	September	1936	1897	6884	August	1605
1893	10747	August	2301	1898	5108	September	925

Forholdet mellem Syge og Døde i samtlige Aldersklasser og i Aldersklassen 0—1 Aar fremgaar for de sidste 10 Aars Vedkommende af følgende Tabel:

Cholerine & Catarrhus intestinalis acutus.

	Alle Aldersklasser				Aldersklassen 0—1 Aar				
	Syge		Døde		Syge		Døde		
	Ialt	% af Befolkn.	Ialt	% af syge	Ialt	% af alle anmeldte	Ialt	% af syge 0—1 Aar	% af alle af Kolerine døde
1889	10927	35.4	590	5.4	2423	22.2	513	21.2	86.9
1890	7640	24.3	431	5.8	1843	24.1	376	20.4	87.2
1891	7260	22.8	444	6.1	1845	25.4	386	20.9	86.9
1892	8706	27.0	375	4.3	1885	21.6	333	17.6	88.8
1893	10747	32.9	673	6.3	2692	21.5	612	22.7	90.9
1894	6000	18.1	382	6.4	1652	27.5	340	20.6	89.0
1895	6985	20.8	382	5.5	1711	24.5	354	20.7	92.7
1896	6928	20.3	442	6.4	1801	26.0	412	22.9	93.2
1897	6884	20.0	479	6.9	1813	26.3	427	23.6	89.1
1898	5108	14.6	349	6.8	1296	25.4	321	24.8	92.0

Af **Barselseber** (Febris puerperalis) anmeldtes 91 Tilfælde med 23 Dødsfald.

Angaaende de øvrige epidemiske Sygdomme henvises til de medfølgende Tabeller, særlig Tab. 5 og Tab. 1.

Om **de meteorologiske Forhold** i 1898 findes Oplysning i medfølgende Tabel og Oversigt, der som sædvanlig skyldes det meteorologiske Instituts Velvillie.

Meteorologiske Data ved København (Meteorologisk Institut) i 1898.

1898.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Aaret
Middelvarme C°	3,6	1,6	1,8	4,5	9,8	14,1	14,1	15,0	13,2	8,5	6,0	4,7	8,2
Middelfugtighedsgrad i pCt.	87	83	84	78	78	74	76	79	80	83	89	85	81
Middellufttr. v. Havet (15° C.) i Mill.	766,0	755,3	756,9	761,9	757,5	760,2	758,3	762,2	763,3	762,3	760,5	757,3	760,1
Nedbør (Mill.)	39,0	48,2	63,9	52,2	92,2	88,3	58,2	48,7	58,3	8,2	29,3	68,3	656,3
Dage med Nedbør	17	20	20	11	20	13	18	8	12	9	18	23	189
" " Sne	2	11	16	2	-	-	-	-	-	1	2	4	38
" " Hagl	1	4	2	-	-	1	1	-	2	-	-	3	14
" " Torden	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	6
" " Storm	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5

Januar blev ualmindelig mild med vestlige Vinde og omtrent normal Nedbør. *Februar* blev mild med sydvestlige Vinde og rigelig Nedbør. *Marts* fik omtrent normal Temperatur med østlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *April* blev temmelig kold med østlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *Maj* fik normal Varme med sydvestlige Vinde og meget rigelig Nedbør. *Juni* fik omtrent normal Middelvarme med vestlige Vinde og rigelig Nedbør. *Juli* blev meget kold med ualmindelig hyppige vestlige til nordlige Vinde og normal Nedbør. *August* fik normal Varme og Nedbør med vestlige Vinde. *September* fik normal Varme og Nedbør med nordvestlige Vinde. *Oktober* fik normal Varme med østlige til sydlige Vinde og meget lille Nedbør. *November* blev meget mild med vestlige til sydlige Vinde og lille Nedbør. *December* blev ualmindelig mild og meget regnfuld med vestlige til sydvestlige Vinde. *Aaret* blev temmelig varmt med overvejende vestlige Vinde og stor Nedbør.

Af **veneriske Sygdomme** (Gonorrhoea, Ulcus venereum, Syphilis) anmeldtes et lidt større Antal end de foregaaende Aar, ialt 7100 (mod henholdsvis 6093, 5887, 5747, 6073 og 6648 i Aarene 1893—1897); deraf Gonorré 4644 Tilfælde (mod henholdsvis 4413, 4051, 3976, 4224 og 4426 Tilfælde i Aarene 1893—1897), Ulcus venereum 768 Tilfælde (mod henholdsvis 640, 658, 440, 529 og 762 Tilfælde i Aarene 1893—1897); Syphilis e coitu imp. 1532 Tilfælde (mod henholdsvis 973, 1071, 1239, 1202 og 1364 Tilfælde i Aarene 1893—1897), Syphilis congenita 77 Tilfælde (mod henholdsvis 37, 61, 59, 74 og 61 Tilfælde i Aarene 1893—1897), Syphilis insons 79 Tilfælde (mod henholdsvis 30, 36, 33, 44 og 35 Tilfælde i Aarene 1893—1897). Det samlede Antal Syphilitilfælde udgør altsaa 1688, af hvilke 706 behandlede paa Sygehus, deraf 26 paa Garnisonssygehuset. Af Gonorrétilfældene behandlede 1416 paa Sygehus, deraf 141 paa Garnisonssygehuset (af Ulcus venereum 181, hvoraf 77 paa Garnisonssygehuset). — Med Hensyn til de Mangler, hvoraf Opgørelsen af de veneriske Sygdomme i København som en Følge af Sygelisternes nuværende Affattelse lider, henvises til Bemærkninger i Aarsberetningen for 1896.

Af **Fnat** (Scabies) anmeldtes i 1898 619 Tilfælde.

Af **Drankergalskab** (Delirium tremens) anmeldtes 653 Tilfælde; af disse behandlede 488 paa Hospital (deraf 4 paa Garnisonssygehuset); af de anmeldte vare 36 Kvinder. Alkoholisme opførtes i 59 Tilfælde som Dødsårsag. (Alcoholism. chr. 30, Delir. trem. 27, Mors in ebrietate 2).

Lungetuberkulosen. (Lov af 11. Maj 1897 og dens Gennemførelse i København i 1897—1898). Lov af 11. Maj 1897 om Tillæg til Loven af 30. Marts 1892 indeholder en Række Bestemmelser, der dels sigte til 1) at tilvejebringe Oplysninger om *Lungetuberkulosis* Udbredelse her i Landet, dels til 2) gennem Desinfektion af Gang- og Sengklæder og Lokaler at bekæmpe denne Sygdoms Udbredelse.

1) Hvad det første Formaals angaar, indeholder Lovens § 3 Paalæg til Lægerne om at indgive Beretning om de Tilfælde af Lungesvindst, de ved Lovens Ikrafttræden den 31. Juli havde under Behandling, og om de nye Tilfælde af Lungetuberkulose, de efter den Tid faa under Behandling. I Henhold til det kgl. Sundhedskollegiums Cirkulærer af 6. Juli 1897 afgaves de førstnævnte Indberetninger paa særlige Skemata, de senere Indberetninger paa de sædvanlige ugentlige Sygelister, Skema A.

For Københavns Vedkommende anmeldtes ialt den 31. Juli 1897 1027 Tilfælde, i Maanederne August—December 1897 721 Tilfælde og i Aaret 1898 1235 Tilfælde af Lungtuberkulose; da gentagne Anmeldelser af samme Patient ikke ere udelukkede,

KJÖBENHAVN

MED

NÆRMESTE OMEGN

1897.

Udarbejdet ved Foranstaltning af Københavns Kommune.

og da senere Ændringer af den oprindelig stillede Diagnose ikke kunne ventes anmeldte, saaledes som for de Sygdommes Vedkommende, hvor hvert enkelt Tilfælde anmeldes for sig nominativ, maa de anførte Tal selvfølgelig tages med alt Forbehold.

Fordelingen af de anførte Tilfælde paa Aldersklasser fremgaar af følgende Tabel:

	0—1	1—5	5—15	15—65		65 og derover		Ialt
				M.	K.	M.	K.	
31. Juli 1897	-	9	50	454	478	15	21	1027
1. Aug.—31. Decbr. 1897	3	11	36	361	294	8	8	721
1898	3	25	108	629	458	7	5	1235
	6	45	194	1444	1230	30	34	2983
	245			2674		64		

I 1897 døde i København 625, i 1898 611 Personer af Lungesvindstot. Dødeligheden af Lungesvindstot i København opgives*) for hvert Femaar i Perioden 1835—94 pr. 1000 Mennesker: 1835—39 til 3,62, 1840—44 til 3,44, 1845—49 til 3,37, 1850—54 til 3,04, 1855—59 til 2,96, 1860—64 til 3,07, 1865—69 til 2,97, 1870—74 til 3,42, 1875—79 til 3,14, 1880—84 til 2,89, 1885—89 til 2,51, 1890—94 til 2,05, var i 1895 (661) 2,0, i 1896 (648) 1,9, i 1897 (625) 1,8 og i 1898 (611) 1,8. Den tidligere paaviste Nedgang i Dødeligheden af Lungetuberkulose finder altsaa fremdeles Sted. Da den samlede Dødelighed i de senere Aar har været forholdsvis lav, viser der sig derimod i disse Aar en Afbrydelse i den Formindskelse af Lungetuberkulosens Andel i den samlede Dødelighed, som lader sig paavise i de forudgaaende 25 Aar; medens Lungetuberkulosens procentvise Andel i Dødeligheden i 1835—39 var 13,67, 1840—44 13,00, 1845—49 var 12,08, 1850—54 var 11,83**), 1855—59 var 11,33, 1860—64 var 12,05, 1865—69 var 12,86, 1870—74 var 14,31, 1875—79 var 12,92, 1880—84 var 12,40, 1885—89 var 11,28, 1890—94 var 9,90*) var den i 1895 10,7, i 1896, da Dødeligheden var usædvanlig lav, 11,5, i 1897 10,5 og i 1898 9,9.

2) § 1 i Loven af 11. Maj 1897 bemyndiger Sundhedskommissionen til at paabyde og foranstalte Desinfektion af Lokaler, der af Personer, som ere døde af Lungetuberkulose, have været benyttede til varigt Ophold, saavel som af disse Personers Gang- og Sengklæder, der ikke før Desinfektionen maa sendes til Vaskeri eller Reparation, sælges, bortgives eller udlaanes til andre***).

For at sætte Sundhedskommissionen i Stand til, naar den maatte finde det fornødent, at iværksætte Desinfektion, træffer Lovens § 2 Bestemmelse om, at ethvert Dødsfald af Lungetuberkulose skal anmeldes for Kommissionen enten af den Læge, der har haft Vedkommende under Behandling, eller, dersom afdøde ikke har været under Lægebehandling, af den Læge, der foretager Ligsynet.

I Bekendtgørelse af 14. Juli 1897 bringer Københavns Sundhedskommission til offentlig Kundskab, at Desinfektion efter Dødsfald af Lungetuberkulose efter 31. s. M. paa Begæring af en Læge (Blanket A) vil blive udført for offentlig Regning gennem Sundhedskommissionens Desinfektionsanstalt efter lignende Regler som andre i Henhold til Lov af 30. Marts 1892 foranstaltede Desinfektioner, medens derimod al anden Desinfektion efter Tuberkulose (f. Eks. i Tilfælde af Flytning) finder Sted efter

*) J. Lehmann i Tidsskrift for Sundhedspleje (under Trykning).

**) 4663 Koleradødsfald ikke medregnede.

***) Hvorledes dette sidste Paabud kan overholdes, naar Sundhedskommissionen ikke benytter sig af sin Bemyndigelse til at paabyde Desinfektion, er ikke klart.

samme Regler som tidligere, d. v. s. enten som Desinfektion for ubemidlede (Blanket B) eller mod Betaling (Blanket C).

Som umiddelbar Virkning af Loven sporedes der straks nogen Opgang i Antallet af Desinfektioner, men dog næppe saa betydelig, som man kunde have ventet det. Gennem Sundhedskommissionens Desinfektionsanstalt besørgetes i Aarene 1891—98 følgende Antal Desinfektioner efter Lungetuberkulose:

	Døde i København af Lungetuberkul.	Desinfektion i Henhold til Lov af 11/5 1897 (Blanket A)	Desinfektioner for Ubemidlede (Blanket B)	Betalt Desinfektion (Blanket C)	Desinfektioner Ialt
1891	680	—	124	69	193
1892	634	—	149	53	202
1893	610	—	146	48	194
1894	660	—	133	58	191
1895	661	—	167	74	241
1896	648	—	186	52	238
1897	625	107*)	145	58	310
1898	611	327	51	49	427

Medens der før Lovens Ikrafttræden i Aarene 1891—96 var udført henholdsvis 193, 202, 194, 191, 241 og 238 Desinfektioner efter Tuberkulose, derunder altsaa Desinfektioner saavel efter Dødsfald som i andre Tilfælde, udførtes der i 1897 efter 1. August 107 Desinfektioner efter Rekvisition i Henhold til Lov af 11. Maj 1897 — Blanket A — og i hele Aarets Løb 203 Desinfektioner efter Rekvisition paa Blanket B og C, og i 1898, da Loven har kunnet virke hele Aaret, 327 Desinfektioner efter Rekvisition paa Blanket A og 100 andre Desinfektioner, ialt 427. — Kun i de førstnævnte 327 Tilfælde kan Desinfektionen antages at være foretaget efter Dødsfald, og da der i Løbet af 1898 er forefaldet 611 Dødsfald af Lungetuberkulose — altsaa omtrent et dobbelt saa stort Antal, synes Lovens Hensigt altsaa for saa vidt kun i ringe Omfang at være opnaaet. I alle anmeldte Tilfælde, i hvilke Desinfektion ikke ses at være rekvireret af vedkommende Læge, undersøges Forholdene i Hjemmet af paagældende Kredslæge, og gratis Desinfektion af Lejlighed og Effekter bliver da efter Omstændighederne enten tilbudt eller, hvor særlige Forhold kræve det, paabudt.

Som det fremgaar af den nedenfor meddelte Oversigt, stiller Forholdene sig endnu ugunstigere med Hensyn til den i Lovens § 2 paabudte Anmeldelse af Dødsfald, end for Desinfektionernes Vedkommende.

I 1897 anmeldtes efter 1. August, som det ses, ialt kun 31 af 226 stedfundne Dødsfald for Sundhedskommissionen, og da Forholdet ikke syntes at blive bedre i Begyndelsen af 1898, fandt Kommissionen i Marts 1898 Anledning til ved et Cirkulære til Lægerne at henlede disses Opmærksomhed paa Lovens Bestemmelser og samtidig stille særlige Brevblanketter (der udleveres fra Stadslægkontoret og Politistationerne) til Lægernes Disposition ved Anmeldelsen. I disse Blanketter spørges udtrykkelig, om Desinfektion er foranstaltet og i benægtende Fald (til Vejledning for vedkommende Kredslæge) om Grunden til, at det ikke er sket. En Fremgang i Anmeldelsernes Antal sporedes derefter tydeligt, men ikke desmindre beløber det samlede Antal Anmeldelser for 1898 sig kun til 269, medens Dødsfaldenes Antal var 611.

Siden Begyndelsen af 1899 afkræves udeblevne Anmeldelser i hvert enkelt Tilfælde vedkommende Læge, hvorved efterhaanden en større Nøjagtighed i An-

*) Efter 1. August.

	Anmeldte Sygdoms-tilfælde Lov ¹¹ / ₅ 97 § 3	Døde af Lungetuberk. ifølge Dødsattester		Anmeldte Dødsfald af Lungetuberk. Lov ¹¹ / ₅ 97 § 2		Desinfektioner efter Lungetuberkulose			
		Ialt	Deraf paa Hospit.	Ialt	Fra Hospit.	Blanket A	Blanket B	Blanket C	Ialt
1897 August	220	39	-	4	-	15	3	2	20
September	143	49	-	8	-	24	8	3	35
Oktober	139	47	-	4	-	19	5	4	28
November	119	45	-	6	-	19	3	3	25
December	100	46	-	9	-	30	8	4	42
I. August til 31. December 1897	721	226	-	31	-	107	27	16	150
1898 Januar	130	51	29	3	-	27	5	1	33
Februar	106	58	32	2	-	26	3	5	34
Marts	107	53	29	12	1	26	5	3	34
April	112	74	34	49	14	38	6	6	50
Maj	145	59	25	39	11	33	6	4	43
Juni	99	60	34	35	17	34	2	6	42
Juli	59	30	11	15	3	18	4	5	27
August	84	41	18	20	6	27	2	3	32
September	101	38	23	21	10	20	3	3	26
Oktober	101	46	25	24	9	23	1	8	32
November	122	46	20	26	7	27	7	2	36
December	69	55	29	23	8	28	7	3	38
Ialt 1898	1235	611	309	269	86	327	51	49	427

meddelserne tør ventes opnaaet, men da denne Henvendelse til Lægen kun kan finde Sted paa Grundlag af de til Stadslægekantoret indløbende Dødsattester, og da disse først modtages efter kortere eller længere Tids Forløb, kan Lovens Forlangende om, at Anmeldelsen skal ske „snarest muligt“, ikke derved siges at ske Fyldest, og Anmeldelsens egentlige Formaal at muliggøre hurtig Iværksættelse af Desinfektionsforanstaltninger opnaas kun ufuldkomment; Desinfektionen anses med Rette for mindre nyttig, og møder derfor ogsaa lettere Modstand, jo længere Tid der er hengaaet efter Dødsfaldet; ikke sjældent have de paarørende allerede benyttet afdødes Klæder o. s. v., og i en Del Tilfælde viser Familien sig i Mellemtiden at være flyttet, og undertiden ikke til at opspore.

Grundene til det paaviste forholdsvis ringe Udbytte af Loven turde være forskellige.

I en Del Tilfælde har vedkommende Læge mulig ikke bevaret de her omhandlede Lovbestemmelser i Erindringen, i andre Tilfælde kan mulig Tvivl m. H. t. Diagnosen eller andre Betæneligheder bære Skyld for Undladelsen af at foretage Anmeldelse og at rekvirere Desinfektion; Læger, der ere bekendte med den paa Frederiksberg trufne Ordning, kunne mulig fejlagtig gaa ud fra, at Anmeldelsesforpligtelsen ogsaa her i Byen er fyldestgjort ved Indgivelse af Desinfektionsbægning*) o. s. v.

Som det ses af ovenstaaende Tabel, forefaldt i 1898 omtrent Halvdelen af samtlige Svindsotdødsfald, 309 af 611 paa Stadens Hospitaler, og særlig for disses Vedkommende ses Anmeldelsespligten at være bleven mangelfuldt opfyldt, idet der af disse 309 Tilfælde kun indløb Anmeldelse om 86, o: circa 28 %, medens der af

*) Herpaa kunde den Omstændighed synes at tyde, at Desinfektionernes Antal er noget større end Anmeldelsernes.

de i Byen forefaldne 302 Tilfælde modtoges Anmeldelse om 183, o: circa 61 %. Forklaringen herfor er vel dels den, at Ansvaret for Iagttagelsen af den omhandlede Lovbestemmelse paa Hospitalerne fordeles paa flere Hænder og derfor lettere forflygtiges, dels mulig ogsaa den Antagelse fra Hospitalslægerne Side, at der, naar afdøde i længere Tid, Uger eller Maaneder har været borte fra sit Hjem, ikke vil blive Tale om Desinfektion, og at Anmeldelsen derfor kan untlades. Denne Antagelse kan muligvis af og til holde Stik, men ikke altid, og Spørgsmaalet om, hvorvidt der er Anledning til at foranstalte Desinfektion, lader sig kun afgøre efter en Undersøgelse af Forholdene i Hjemmet i hvert enkelt Tilfælde; men Betingelsen for, at Kredslægen skal kunne foretage denne Undersøgelse er, at Anmeldelse finder Sted — og selvfølgelig helst saa tidligt som muligt.

Selv om Anmeldelser om alle forefaldende Tilfælde indløb rettidig, vilde der altid blive en Del Tilfælde, i hvilke Desinfektion ikke finder Sted. Overfor den Modstand, der ikke sjældent mødes fra de paagældendes Side — og som snart motiveres ved Hensyn til Ulejligheden eller overdreven Frygt for Værdiforringelse af de paagældende Effekter ved Desinfektionen, snart bundet i manglende Forstaaelse af Desinfektionens Nytte, vil Desinfektion i ethvert Fald for Tiden ikke af Sundhedskommissionen blive fremtvunget, med mindre særlige Omstændigheder tale derfor.

I det væsentlige synes altsaa de foran anførte Tal nærmest at tale for, at det magre Udbytte af Loven skyldes mangelfuld Medvirken fra Lægestandens Side, hvad der maa undre saa meget mere, som Initiativet til Loven skyldes Lægestandens Repræsentation. Det maa vel indrømmes, at Loven kun delvis byder, hvad man havde ønsket, og at den paa flere Punkter lider af Mangler; men naar det f. Eks. særlig beklages, at Loven kun byder Adgang til Desinfektion i Tilfælde af Dødsfald, maa det dog ikke glemmes, at Desinfektion efter Tuberkulose under andre Omstændigheder kan opnaas, dels mod Betaling, dels navnlig som Desinfektion for ubemidlede, og det er næppe undgaaet Lægerne Opmærksomhed, at det af Kommunen i sidstnævnte Øjemed bevilgede betydelige Beløb forvaltes med stor Liberalitet; men desuagtet er der, som det ses, i 1898 kun i et halvt Hundrede Tilfælde begæret Desinfektion efter Tuberkulose paa denne Konto. (Blanket B).

Konsekvent Udnyttelse af Tuberkuloseovens Bestemmelser vil betegne et Fremskridt, om end kun af begrænset Betydning. Ved Siden deraf maa der endnu i adskillige Forhold paaregnes virksom Bistand fra det offentlige Side: Paabud om obligatorisk Anvendelse af Spyttbakker i offentlige Lokaler, Sporvogne, Jærnbanevogne etc. vil kunne gøre Nytte baade direkte, ved at gøre Opholdet paa de nævnte Steder mindre utiltalende, og indirekte, ved at opdrage Publikum til ogsaa andetsteds at afstaa fra hensynsløs Anbringelse af Ekspektoratet; fra Sundhedskommissionens Side maatte man i Hh. t. Lov af 23. Maj 1873 § 21 ønske Bestemmelser gennemført om Renlighed og hygiejniske Foranstaltninger i Fabrikker og større Værkstedlokaler; f. T. haves kun Bestemmelser af denne Art for Tobaksfabrikkers, Bageriers og Klude-sorteringslokalers Vedkommende; i adskillige andre Virksomheder, hvor Støv og Smuds let samler sig paa Gulvet eller i Arbejdsredskaber — eller hvor Forholdene og Beskæftigelsen iøvrigt give Anledning til Smitteudbredelse: i Bogtrykkerier og Sætterier, i Væverier, Skræder- og Skomagerværksteder m. m. fl. maatte ligeledes Foranstaltninger af den omhandlede Art anses for ønskelige.

Men den væsentligste Betingelse for en Formindskelse af Infektionsfaren er sikkert, at der efterhaanden bibringes Patienterne og deres Omgivelser den rette Forstaaelse af Sygdommens Natur, af Smittefaren og af Midlerne til at afværge den, en Forstaaelse, der ligesaa vel skulde udelukke hensynsløs Rigorisme overfor dem, hvem

Sygdommen har mærket, som umuliggøre uforstandig Tilsidesættelse af elementære Forsigtighedsregler.

I saa Henseende er der endnu adskilligt tilbage at udrette for Lægestanden som Helhed, og ikke mindst for hver enkelt Læge paa hans Omraade.

Ifølge de fra Københavns Politi modtagne Optællinger af de ugentlig fra Kirkebetjentene fremkomne Anmeldelser fandtes Antallet af *levendefødte Børn* i 1898 at beløbe sig til 10160 $\circ$: 29,11 p. M. af Befolkningen.

Af de levendefødte Børn vare 5251 af Mandkøn og 4909 af Kvindkøn, $\circ$: henholdsvis 51,7 og 48,3 pCt. af det samlede Antal; 7752 vare ægtefødte, 2408 uægtefødte, $\circ$: henholdsvis 76,3 og 23,7 pCt. af det samlede Antal. Gennemsnitlig fødtes daglig 27,8 Børn. — Foruden de anførte 10160 levendefødte Børn fødtes 273 dødfødte Børn, 148 af Mandkøn, 125 af Kvindkøn, 192 ægtefødte, 81 uægtefødte. — Forskellen mellem levendefødte og dødfødte Børn, med Hensyn til Køn og Legitimitet fremgaar af hosstaaende Sammenstilling.

Efterfølgende Tabel viser Antallet af Vielser, Fødsler og Dødfødsler i 1898 fordelte efter Maaneder samt Gennemsnitsantallet pr. Dag for hele Aaret og for hver af Aarets Maaneder:

1898	Ægteskaber		Levendefødte										Dødfødte									
			Mandkøn				Kvindkøn				Ægtefødte		Uægtefødte		Tilsammen		Legitimitet		Køn		Tilsammen	
	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ialt	pr. Dag	Ægte	Uægte	M.	K.	Ialt	pr. Dag
	Januar .	163	5,3	344	98	442	14,0	339	105	444	14,3	683	22,0	203	6,5	886	28,5	15	7	8	14	22
Februar .	166	6,0	339	104	443	15,3	308	94	402	14,3	647	23,1	198	7,1	845	30,2	17	5	13	9	22	0,8
Marts . .	166	5,4	320	100	420	13,5	340	102	442	14,3	660	21,3	202	6,5	862	27,3	20	5	15	10	25	0,8
Aptil . .	218	7,3	324	90	414	13,8	280	85	365	12,2	604	20,1	175	5,8	779	25,9	4	10	9	5	14	0,5
Maj . . .	380	12,3	306	132	438	14,1	306	95	401	12,5	612	19,7	227	7,3	839	27,0	13	4	12	5	17	0,5
Juni . . .	222	7,4	322	99	421	14,0	295	79	374	12,5	617	20,6	178	5,9	795	26,5	17	14	15	16	31	1,0
Juli . . .	202	6,5	330	112	442	14,3	305	95	400	12,9	635	20,5	207	6,7	842	27,2	11	8	8	11	19	0,6
August .	187	6,0	346	108	454	14,6	344	128	472	15,2	690	22,3	236	7,8	926	29,9	21	8	18	11	29	0,9
Septbr. .	170	5,7	297	81	378	12,3	265	77	342	11,4	562	18,7	158	5,3	720	24,0	24	6	17	13	30	1,0
Oktbr. . .	336	10,3	404	136	540	17,4	350	108	458	14,8	754	24,3	244	7,9	998	32,2	20	3	13	10	23	0,7
Novbr. . .	376	12,5	323	98	421	14,0	294	98	392	13,1	617	20,5	196	6,5	813	27,1	16	5	10	11	21	0,7
Decbr. . .	346	11,3	349	89	438	14,1	322	95	417	13,5	671	21,6	184	6,0	855	27,6	14	6	10	10	20	0,6
	2932	8,0	4004	1247	5251	14,4	3748	1161	4909	13,4	7752	21,3	2408	6,6	10160	27,8	192	81	148	125	273	0,7

Ægteskaberne fordele sig som sædvanlig med det største Antal i 4de Kvartal, 36 pCt. af alle Aarets Ægteskaber, og det næststørste Antal i 2det Kvartal, 28 pCt.; derefter kommer 3die Kvartal med 19 og 1ste Kvartal med 17 pCt.

I Aaret 1898 afgik 6156 Personer ved Døden, hvorefter Dødelighedskvotienten med den beregnede Gennemsnitsfolkemængde af 349000 bliver 17,64 p. M. Heri er indbefattet 172 Personer, der ere afgaaede ved Døden paa Byens Hospitaler, men ikke vare hjemmehørende i Byen; fraregnes disse, saa at det samlede Antal Dødsfald berregnes til 5984, reduceres Kvotienten til 17,15 p. M. Det daglige Antal Dødsfald bliver gennemsnitlig for 1ste og 3die Kvartal mellem 15 og 16, 4de Kvartal mellem 16 og 17, 2det Kvartal henved 20, hele Aaret ca. 17; for Maaneden med størst Dødelighed (April) ca. 22 og for Maaneden med mindst Dødelighed (August) ca. 14.

Overskuddet af Fødsler over Dødsfald udgjorde 4004.

Aar	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte	Ægteskaber		Levendefødte				Dødsfald (Dødfødsler excl.)							
		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Ialt	p. m. af Befolk- ningen	Udenfor Ægteskab		Ialt	p. m. af Befolk- ningen	I Aldersklassen 0—1 Aar			Uægtefødte		
						Ialt	p. c. af alle Levende- fødte			Ialt	p. c. af Levende- fødte	p. c. af alle Dødsfald	Ialt	p. c. af alle Dødsfald i 1 Aar	p. c. af uægte Levende- fødte
1877	222000	2168	9.76	8049	36.26	1497	18.60	4913	22.13	1704	21.17	34.68	559	32.30	55.70
1878	226000	2109	9.33	8267	36.58	1557	18.95	4888	21.62	1729	20.91	35.37	602	34.82	
1879	232000	2044	8.81	8466	36.49	1659	19.60	5998	25.85	1826	21.57	30.44	568	31.11	
1880	240000	2159	9.00	8725	36.35	1663	19.06	5876	24.48	1919	21.99	32.66	652	33.98	
1881	250000	2350	9.40	9269	37.08	1784	19.25	5277	21.10	1647	17.77	31.21	532	32.30	
1882	255000	2501	9.80	9687	37.99	1933	19.25	6290	24.66	2282	23.56	36.28	761	33.35	
1883	263000	2635	10.01	9822	37.35	1917	19.51	5777	21.97	2039	20.76	35.29	676	33.15	
1884	274000	2804	12.33	10539	38.46	1974	18.73	6423	23.44	2275	21.59	35.42	751	33.01	
1885	284000	2578	9.07	10852	38.15	2166	19.99	5731	20.18	1828	16.87	31.89	639	34.95	
1886	289000	2499	8.63	10847	37.46	2094	19.30	6696	23.17	2431	22.41	36.30	774	31.84	
1887	295000	2244	7.61	10616	36.02	1970	18.55	6982	23.67	2191	20.64	31.38	675	30.81	
1888	303500	2508	8.26	10577	34.81	2013	19.03	6577	21.67	2086	19.72	31.71	625	29.96	
1889	308600	2632	8.52	10955	35.50	2154	19.66	6700	21.71	2184	19.90	32.60	664	30.40	
1890	314600	2698	8.58	10464	33.29	2013	19.24	6694	21.28	1978	18.90	29.55	637	32.20	
1891	319000	2541	7.97	10330	32.28	2054	19.88	7004	21.96	1865	18.05	26.63	576	30.88	
1892	323000	2412	7.47	9934	30.76	2062	20.75	6602	20.44	1860	18.72	28.17	530	28.49	
1893	327000	2660	8.13	10100	30.89	2211	21.89	6849	20.94	2214	21.92	32.33	661	29.86	
1894	331300	2507	7.57	10064	30.38	2217	22.03	6378	19.25	1775	17.64	27.83	562	31.67	
1895	335700	2665	7.94	10135	30.19	2274	22.44	6163	18.35	1835	18.11	29.77	585	31.88	
1896	340500	2785	8.18	10205	29.97	2320	22.73	5635	16.55	1694	16.60	30.06	534	31.52	
1897	345000	2839	8.23	9947	28.83	2280	22.92	5978	17.33	1714	17.23	28.67	587	34.25	
1898	349000	2932	8.00	10160	29.11	2408	23.70	6156	17.64	1690	16.63	27.45	559	33.08	
														23.21	
														28.41	

Af spæde Børn under 1 Aar døde 1690 v: 16,6 pCt. af samtlige levendefødte v: den laveste hidtil iagttagne Dødelighed i første Leveaar [16,6 pCt. i 1896]. Den procentvise Fordeling af Dødeligheden paa de forskellige Aldersklasser, sammenlignet med de tilsvarende Forhold i de nærmest foregaaende Aar, fremgaar iøvrigt af nedenstaaende tabellariske Oversigt:

	0—1 Aar	1—4	5—14	15—64	65 og derover
1889	32,6	12,6	5,7	32,4	16,7
1890	29,5	15,8	6,0	31,4	18,1
1891	26,6	13,5	5,2	32,6	21,9
1892	28,2	15,1	4,7	32,4	19,6
1893	32,3	12,3	5,0	31,6	18,1
1894	27,8	12,6	6,0	34,0	19,6
1895	29,8	10,4	4,3	35,5	20,0
1896	30,1	8,8	3,8	36,0	21,3
1897	28,7	8,4	3,7	36,3	22,9
1898	27,5	9,8	4,1	36,8	21,8
Gennemsnitlig	29,3	12,1	4,9	33,8	19,9

Som det ses af nedenstaaende Oversigt vedvarer den i tidligere Aarsberetninger paaviste Aftagen af det første Leveaars Dødelighed, og det ses, at denne Nedgang særlig kommer de uægtefødte Børn til gode.

	Levendefødte			Døde i første Leveaar			Do. i % af Levendefødte		
	ægtefødte	uægtefødte	Ialt	ægtefødte	uægtefødte	Ialt	ægtefødte	uægtefødte	Ialt
1877—1886	76259	18244	94503	13166	6514	19680	17.26	35.70	20.83
1887—1896	82092	21288	103380	13633	6049	19682	16.61	28.11	19.04
1897	7667	2280	9947	1127	587	1714	14.70	25.75	17.23
1898	7752	2408	10160	1131	559	1690	14.59	23.21	16.63

For en Række udenlandske Byer findes nedenfor en Sammenstilling af Fødslerne og Dødsfaldenes relative Hyppighed i 1897. Oplysningerne ere som sædvanlig hentede fra den af „Registrar General“ offentliggjorte „Annual Summary of births, deaths and causes of death in London and other great towns 1898“.

Stæder	Af 1000 Indbyggere		Stæder	Af 1000 Indbyggere	
	fødtes	døde		fødtes	døde
Christiania	—	16.8	Edinburg	27.5	19.7
Bryssel	24.5	16.8	Paris	23.6	19.7
Amsterdam	29.6	17.1	Wien	30.2	20.1
Berlin	26.7	17.3	Glasgow	33.6	21.2
Stockholm	26.2	17.3	Buda-Pesth	35.4	22.1
København	29.1	17.6	Prag	28.0	23.8
Hamborg	32.1	17.9	Breslau	35.4	24.8
Rom	22.4	17.9	München	36.4	25.1
Dresden	—	18.3	St. Petersborg	28.5	25.8
Rotterdam	36.2	18.6	Dublin	31.2	26.8
London	29.5	18.7	Triest	31.3	28.2
New York	—	19.1	Moskow	—	30.0

Paa Hospitalerne i København døde ialt 2395 Personer o: henved 39 pCt. af samtlige døde.

Paa Kommunehospitalet døde 975 (deraf paa Filialerne i St. Johannes Stiftelse 21, Kliniken i Nørre Alle 22, St. Josephs Hospital 18), paa Blegdamshospitalet 150, Øresundshospitalet 137, Vestre Hospital 0, St. Johannes Stiftelsen 337, Almindelig Hospital 242, Ladegaarden 37, Frederiks Hospital 260, Fødselsstiftelsen 57 (deraf 48 spæde Børn, 4 gynækologiske Patienter), Garnisonssygehuset 41, Dronning Louises Børnehospital 80, St. Josephs Hospital 79.

Mediko-legale Dødsattester, som skulle udstedes ved Selvmord, Dødsfald ved ulykkelige Hændelser samt over Personer, der findes døde, ere i 1898 indkomne i et Antal af 225, omtrent det samme som i de nærmest foregaaende Aar. — Af 100 Selvmord fuldbyrdedes 77 af Mænd, 23 af Kvinder; 2 Mænd og 3 Kvinder aflivede sig ved Drukning, 58 Mænd og 14 Kvinder ved Hængning, 5 Mænd ved Skydning og 1 Mand ved Snitsaar, 7 Mænd og 4 Kvinder ved Gift (deraf 2 mineralske Syrer, 3 Karbolsyre, 2 Opium, 1 Morfin, 1 Antifebrin, 1 Cyankalium, 1 Fosfor), 1 Mand ved Overkørsel, 2 Mænd og 2 Kvinder ved Nedstyrtning.

Ved Drab omkom 1 Mand; desuden er der som sædvanligt i Aarets Løb fundet nogle Lig af nyfødte Børn, der muligvis ere omkomne paa samme Maade.

Ved ulykkelig Hændelse er der omkommet 117 Personer, 89 Mænd og 28 Kvinder; adskillige af disse ere dog først efter flere Dages Forløb afgaaede ved Døden paa Hospitalerne, og der er i Anledning af saadanne Dødsfald kun udstedt 90 medikolegale Attester. Over 36 Personer, der fandtes døde, og af hvilke 5 vare vitterlige Drankere eller Individuer, som umiddelbart før Døden have været under stærk Paa-virkning af Spiritus, er der ligeledes udstedt mediko-legal Dødsattest.

Endnu skal her omtales en Klasse Dødsfald, som foreløbig ikke rigtig have hørt hjemme nogensteds, de **levendefødte Aborter**. Indtil 1896 behandlede ifølge Medicinalautoriteternes Anvisning ethvert før Udløbet af 28de Svangerskabsuge født, altsaa ikke levedygtigt Foster, uanset om det viste Tegn til Liv eller levede en kortere Tid efter Fødslen eller ej, som en „Abort“, d. v. s. det anmeldtes hverken som Fødsel eller som Dødsfald, men nedgravedes efter Døden uden Ceremoni, i Reglen kun efter Aftale med Graveren*). Paa det nævnte Tidspunkt afsluttedes imidlertid en mod en militær Person rejst Sag med en Krigsretsdom, hvorved statueredes, at levendefødte Fostre baade ifølge Skifteloven skulle anmeldes som fødte og ifølge Ligsynsloven behandles som døde, uanset om Fosteret er født før eller efter Udløbet af 28de Svangerskabsuge uden eller med Mulighed for at fortsætte Livet (se det kgl. Sundh. Koll.'s Forhandl. f 1895 Side 182—187). I Overensstemmelse med denne Dom udfærdigedes der paa Foranledning af Justitsministeriet, efter hvis Opfattelse et „Væsen“, der fødes levende af en Kvinde, ikke kan betragtes som en Abort (D. L. 5—2—30) under 11te Marts 1896 af Sundhedskollegiet Cirkulærer til Læger og Jordemødre, hvorved den Fortolkning, der af Krigsretten var gjort gældende, sloges fast. — Efter dette Tidspunkt udfærdiges der nu altsaa for ethvert før Udløbet af 28de Svangerskabsuge født Foster, som viser tydeligt Livstegn, naar det afgaar ved Døden, sædvanlig Dødsattest; men ifølge Medicinalautoriteternes Opfattelse bliver et Foster, der fødes saa tidligt, at Muligheden for Livets Fortsættelse ud over en ganske kort Tid anses for udelukket, ikke desmindre i lægelig Forstand at anse, ikke for et „Barn“ men for en „Abort“, og der har som en Følge deraf vistnok hersket nogen Usikkerhed m. H. t. Spørgsmaalet om disse Dødsfalds Indregistrering siden 1896. I København ere de ligesom tidligere ladet ude af Betragtning. Man har i saa Henseende henholdt sig til Sundhedskollegiets „Anvisning“ af 16de Decbr. 1875, i hvilken det udtrykkelig udtales, at Aborter ere Medicinalstatistiken aldeles uvedkommende; men det maa dog bemærkes, at denne Passus ikke genfindes i den reviderede „Anvisning“ af 25de April 1896, i hvilken det derimod udtrykkelig siges, at levendefødte „Aborter“ i enhver Henseende behandles som levendefødte „Børn“; der siges her ganske vist ikke, at dette ogsaa gælder i medicinalstatistisk Henseende, men naar der skal udstedes Dødsattest i sædvanlig Form, og naar disse Attester ikke nogensteds, særlig ikke i Instr. af 16. Decbr. 1889 udtrykkelig udelukkes fra Indregistrering, er det vel et Spørgsmaal, om det har været Sundhedskollegiets Hensigt ogsaa efter 1896 at holde de levendefødte Aborter ude fra Medicinalstatistiken. Det maa jo erindres, at de nu anmeldes som levendefødte „Børn“, og Konsekvensen heraf maa sikkert ogsaa blive, at de optages blandt de døde.

For Fremtiden ville de derfor blive optagne under Nomenklaturens Nr. 57 „Debilitas congenita“ men tillige opførte særskilt paa Tabellens Fod.

Da der nu imidlertid ikke for de forløbne Aar 1896—98 foreligger nogen Op-gørelse om disse Tilfælde, som dog vilde kunne være af ikke ringe legal Interesse, skal her for Københavns Vedkommende gives en kort Redegørelse for de i Treareet 1896—98 modtagne Attester af denne Kategori. Grænsen for disse Attester ligger altsaa

*) Her i Staden tillades nu ikke længere Nedgravning hverken af levendefødte eller dødfødte Aborter paa Kirkegaard uden efter Anvisning fra Begravelseskontoret, der udleveres mod Forevisning af Attest fra en Læge eller Jordemoder om, at en Abortering har fundet Sted.

opad ved Udgangen af 28de Svangerskabsuge, saavidt dette Tidspunkt lader sig fiksere*); nedadtil er Grænsen saa tidligt i Svangerskabet, som det overhovedet lader sig gøre at paavise tydeligt Tegn paa Liv hos Fosteret, hvilket vel sjældent er muligt før 18de Uge. Nogen nærmere Fortolkning af, hvad der forstaaes ved tydeligt Livstegn, er ikke givet; en Del Tilfælde ville sikkert i saa Henseende kunne give Anledning til Tvivl.

I Aarene 1896, 97 og 98 indløb til Stadslægekantoret hhv. 26—32 og 26, tilsammen 84 Dødsattester for levendefødte Aborter, der fordele sig paa Aarenes 12 Maaneder som følger: 7—7—9—4—4—7—5—10—6—13—7—5 = 84. I 4 af Tilfældene er Svangerskabstiden uangivet, i 47 Tilfælde angives Fødselen at have fundet Sted mellem 26. og 28. Svangerskabsuge, i 24 Tilfælde mellem 22. og 26. Svangerskabsuge, i 9 Tilfælde før 22. Svangerskabsuge; den korteste Svangerskabsopgivelse lyder paa „i 4. Maaned“ (Fosteret levede $\frac{1}{4}$ Time)**). For et af Fostrene opgives Kønnen ikke, af de øvrige vare 53 Drengene, 30 Piger (Forhold 1766:1000); 57 vare ægtefødte, 27 uægtefødte. Af de 84 Fostre vare 27 Tvillinger; af disse kom 24 til Verden ved 12 Fødsler, ved hvilke begge Tvillingaborter fødtes levende, 3 ved 3 Fødsler, ved hvilke den anden Tvillingabort fødtes uden Tegn til Liv. — Levetiden efter Fødselen opgives i 8 Tilfælde ikke, af de øvrige 76 Aborter levede 29 under 1 Time, 24 levede mellem 1 og 12 Timer, 11 mellem 12 og 24 Timer og 12 i 24 Timer eller derover; højeste opgivne Levetid er 48 Timer. Forholdet mellem den angivne Svangerskabsvarighed og Abortens Levetid efter Fødselen fremgaar af nedenstaaende Oversigt:

Fødselen fandt Sted	Aborten levede:					
	Uangivet	0—1 Time	1—12 Timer	12—24 Timer	24—48 Timer	
ikke opgivet	1	3	-	-	-	4
i 4. Maaned	-	1	-	-	-	1
i 5. Maaned	2	5	1	-	-	8
i 6. Maaned	3	9	6	3	3	24
i 7. Maaned	2	11	17	8	9	47
	8	29	24	11	12	84

Dødfødte i Staden København i Aaret 1898.

Fostrets Modenheds Grad								Med Tegn til Forraadnelse	Fødselen fuldførtes ved								Totalsum af dødf. Børn				
For tidlig født				Fuldbaaret					Na- turen	Instru- menter		Ven- ding		Frem- træk- ning		Ægte		Uægte		Til- sam- men	
Ægte		Uægte		Ægte		Uægte				M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
51	49	33	25	50	42	14	9	113	103	89	12	9	16	12	17	15	101	91	47	34	273

*) Ganske naturligt gives der ikke sjældent paa Dødsattesterne et vist Spillerum eller benyttes en ubestemt Svangerskabsangivelse, der tillader forskellig Tydning („Abort i 6.—7. Maaned“, „født 2—3 Maaneder for tidlig“ o. l.); hvor der har kunnet være Tvivl, ere Abortattesterne i Reglen her i Staden medtagne blandt de Attester, der indregistreres, o: Fosteret er ikke bleven betragtet som Abort men som et for tidligt født Barn og opført under Mortalitetstabellens Nr. 57 — Debilitas congenita.

**) Da de Betegnelser, hvormed Svangerskabsvarigheden angives paa Dødsattesten, som anført ofte tillade forskellig Tydning, har nogen Vilkaarlighed ved Indregistreringen ikke kunnet undgaaes paa dette Punkt.

Af ovenstaaende Oplysninger om 273 Dødfødsler i 1898 fremgaar det, at 115 (92 ægtefødte, 23 uægtefødte) Fostre vare fuldbaarne, medens 158 (100 ægtefødte, 58 uægtefødte) vare ufuldbaarne. Af Mandkøn fødtes 148, af Kvindekøn 125, men af de fuldbaarne Fostre vare 64 af Mandkøn, 51 af Kvindekøn, mod henholdsvis 84 og 74 af de ufuldbaarne.

I Sammenligning med det foregaaende Tiaar har Forholdet med Hensyn til Køn og Legitimitet stillet sig saaledes:

af 100 Dødfødte vare:			af 100 fuldbaarne Dødfødte vare		af 100 ufuldbaarne Dødfødte vare:	
	M.	K.	M.	K.	K.	M.
1888—97	54	46	59	41	50	50
1898	54	46	56	44	53	47
	ægte	uægte	ægte	uægte	ægte	uægte
1888—97	76	24	82	18	70	30
1898	70	30	80	20	63	37

Foruden de Oplysninger om Dødfødslernes Forløb, som fremgaar af Tabelerne, skal der endnu tilføjes et Uddrag af de Bemærkninger, som i Reglen findes paa Jordemødrenes Anmeldelser om dødfødte Børn: Sædestilling forekom 37 Gange, Fodstilling 19, Tvær- og Skraaleje 20 (deraf 4 med fremfalden Arm) Ansigt- og Pandestilling 3, Fremfald og Omslyngning af Navlesnoren henholdsvis 12 og 10, foreliggende Moderkage 16, snevert Bækken 8, langvarig og besværlig Fødsel 20, Syfilis 14, anden Sygdom hos Moderen 14, Blødning før og under Fødselen 5, Sindsbevægelse 1, Fald 3, habituel Dødfødsel 5 Gange. Tvillingfødsel forelaa 13 Gange.

Vaccination. 1) Paa den *kgl. Vaccinationanstalt* var der ved Aarets Begyndelse 6880 Portioner animal Lymfe i Behold, der fremstilledes i Aarets Løb 120015 Portioner, den indhøstede Vaccine var gennemgaaende god. Til Vaccination paa Anstalten medgik c 5000 Portioner, til Podning af Kalve 6840 Portioner, til Undersøgelse i Anstaltens Laboratorium 1350 Portioner, til fremmede Instituter 700 Portioner. Ialt udsendtes iøvrigt 86695 Portioner og havdes tilbage ved Aarets Udgang 10220 Portioner.

Af den udsendte Vaccine gik 1115 Portioner til Københavns kommunale Vaccinationsanstalt, 5185 Portioner til andre offentlige Institutioner og til praktiserende Læger i København saa at det samlede Forbrug af Vaccine her i Staden beløb sig til ca. 11300 Portioner.

Paa Anstalten vaccineredes 3595 Børn, hvoraf 3584 med positivt Anslag ca. 99,7 pCt. af Vaccinationerne (20952 Poderids gav 19931 Pustler, $\varnothing$: 95,1 pCt.). Iøvrigt henvises til den i „Ugeskrift for Læger“ offentliggjorte udførlige Beretning om Anstaltens Virksomhed.

2) Den *kommunale Vaccinationsanstalt paa Nørrebro* har i 1898 været holdt aaben hver Torsdag i Tiden fra den 28de April til den 3die November, hvilken sidste Dag kun benyttedes til at syne de vaccinerede. Der blev ialt behandlet 966 Individuer (mod 952 ifjor) eller gennemsnitlig 35,8 paa hver Vaccinationsdag. De svagest besøgte

Dage vare den 12te og 26de Maj og den 20de Oktober (1); den stærkest besøgte var den 4de August (110).

Alder i Aar	Drenge	Piger	Sum
0—1	6	9	15
1—2	21	23	44
2—3	58	31	89
3—4	43	40	83
4—5	67	54	121
5—6	52	43	95
6—7	157	182	339
7—8	84	80	164
8—9	1	2	3
9—10	1	2	3
	490	466	956

Af de behandlede vare de 956 ikke tidligere vaccinerede alle Børn, og de fordelte sig paa Aldersklasserne og Kønnene som vedføjede Skema viser. 11 mødte ikke til Eftersyn; hos de øvrige 945 kom der positivt Anslag hos alle; *det personlige Anslag var altsaa 100 %*. *Rids-anslaget var 99,2 %*. Komplikationer af nogen væsenlig Betydning forekom næsten ikke. (Adenitis axill. 1, Stærkt perivaccin. Erytem 1, Exantem paa den vaccinerede Arm 1).

10 Gange foretoges Revaccination, to Gange paa Individuer (Kvinder) over 60 Aar, 8 Gange paa Børn mellem 6 og 11 Aar.

Der benyttedes kun animal Vaccine fra den kgl. Vaccinationsanstalt, og der anvendtes de samme Forholdsregler som i de foregaaende Aar for at undgaa Infektion.

I **Københavns Garnison** optraadte i 1898 ifølge velvillig Meddelelse fra Hærens Lægekorps følgende Antal Tilfælde af de vigtigste epidemiske Sygdomme:

Af *epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse* angrebes 17, hvoraf 7 døde, 7 kaseredes og 3 helbredtes. Fra Kasernen i Baadsmannsstræde indlagdes paa Garnisonssygehuset 1 i Januar, fra Gardehusarregimentets Kaserne paa Toldbodvejen 1 i April, fra Livgardens Kaserne 2 i Maj. De øvrige 13 Tilfælde stammede alle fra Sølvgadens Kaserne, hvorfra 1 indlagdes paa Kommunehospitalet og 11 paa Garnisonssygehuset i Maj samt en samme Sted i Juni.

For *Fauresyge* behandlede paa Garnisonssygehuset 219 af Hæren, for *Influenza* 74 af Hæren og 9 af Søværnet, for *Rosen* 75 af Hæren og 1 af Søværnet, for *Skarlagensfeber* 7 af Hæren og 2 af Søværnet, for *Røddlinger* 121 af Hæren og 14 af Søværnet.

Difteri forekom i et betydelig større Antal Tilfælde end i de nærmest foregaaende Aar, idet den fandtes hos 116 af Hæren og hos 5 af Søværnet, ialt hos 121 med 1 Dødsfald.

For *Mæslinger* behandlede 7 af Hæren og 8 af Søværnet, for *Pneumoni* 55 af Hæren og 2 af Søværnet, med 3 Dødsfald, for *rheumatisk Feber* 77 af Hæren og 8 af Søværnet, med 1 Dødsfald, og for *tyfoid Feber* 15 af Hæren og 1 af Søværnet, med 3 Dødsfald.

Karantænevæsenet. Ifølge Meddelelse fra Karantænelægen er der i Aaret 1898 sket Anmeldelse om Sundhedstilstanden ombord paa 5560 Skibe (incl. Baade, Lystfartøjer og Orlogsskibe), som dels vare forbigaaende dels indgaaende, men alle

anmeldelsespligtige. Af disse bordedes paa Inderrheden uden Anmeldelse dels af Karantænebetjentene dels af Lægepersonalet 3486 Skibe. Antallet af de i Havn i regelmæssig Fart indgaaede Dampskibe fra udenrigske Steder, der ere fritagne for Anmeldelse til Karantænestationen ikke medindbefattet Dampskibe til Nordre Toldbod, var efter Opgivelse fra Toldvæsenet 4091 Skibe.

I. *Karantæne* har i Aarets Løb ikke været paabudt.

II. „*Almindeligt Eftersyn*“ i Henhold til Lov af 2/7 1880 2det Afsnit 1.

Foruden de fra Aarets Begyndelse eksisterende Paabud om „*Almindeligt Eftersyn*“ af Skibe fra Havne i Ægypten, Havnene ved det røde Hav og Havnene i Tonkin og Cochinchina samt Ostindien derunder de Nederlandsk-ostindiske Kolonier blev der d. 14de Februar paabudt Eftersyn for Skibe kommende fra Middlesborough (Variola), hvilket Eftersyn atter ophævedes d. 11te November.

Af det Antal Skibe, Mandskab og Passagerer, som ere inspicerede under nævnte Lov, var 33 Skibe, hvoraf 27 Dampskibe, 6 Sejlskibe, 624 Mand af Besætningen samt 35 Passagerer. Ved Eftersynet fandtes 2 Patienter med Morbus venereus og 1 med Laryngitis catarrhalis.

III. Om Patienter ankomne med Skibe som *ikke* vare underkastede „*Almindeligt Eftersyn*“ skete der Anmeldelse til Karantænestationen fra 98 Skibe, blandt hvis Patienter fandtes 24 Tilfælde af Mb. venereus, 14 kirurgiske Læsioner, 5 Febris typhoidea, 8 Enteritis, 1 Diphtheria, 3 Febris intermittens samt nogle Hudsygdomme og mindre betydelige Lidelser. — 4 Lig indbragtes.

Den offentlige Sundhedspleje. Til Oplysning om Tilsynet med den offentlige Sundhedspleje, om Kredslægepersonalets Virksomhed, om Tilsynet med Plejebørn, Virksomheden paa Sundhedskommissionens Laboratorium, den offentlige Desinfektion m. m. gives følgende Oversigter:

De af *Kredslægepersonalet* i 1898 udførte Undersøgelser og afgivne Erklæringer, Skøn etc. vare følgende:

	Undersøgelser	Erklæringer
I. <i>Tilsyn med epidemiske Sygdomme</i>	387	365
II. <i>Tilsyn med andre sanitære Forhold</i>	133	59
III. <i>Sundhedskommissionssager vedrørende:</i>		
a) Afløbsforhold og offentlig Renlighed, Vedtægtens Afsnit II og III	198	121
b) Latrinvæsen m. m., Vedtægtens Afsnit IV.	112	133
c) Fabriker og skadelige Næringsveje, Vedtægtens Afsnit V og X	154	146
d) Tilsyn med Næringsmidler, Vedtægtens Afsnit VI	332	1378
e) Boliger, Vedtægtens Afsnit VII og VIII	41	39
f) Smitsom Sygdom, Vedtægtens Afsnit IX	78	28
g) Plejebørn, Vedtægtens Afsnit XI.	1014	873
h) Andre Forhold	44	35
	2493	3177

Tilsyn med Plejebørn. Paa Grundlag af de Sundhedskommissionen tilgaaede Meddelelser giver første Kredsløge følgende Oversigt over Plejebørnsforholdet i 1898.

Ved Udgangen af 1897 fandtes, som i foregaaende Aars Beretning omtalt, 2403 Hjem, som havde Sundhedskommissionens Tilladelse til at have Plejebørn, deriblandt 1073, i hvilke der paa dette Tidspunkt ikke fandtes Plejebørn. — I Løbet af 1898 søgte 581 Personer om Plejetilladelse, deraf 86, der tidligere havde haft Tilladelsen; men af disse toge 24 deres Ansøgning tilbage, forinden en Afgørelse var truffet. I 104 Tilfælde nægtede Sundhedskommissionen at meddele den ansøgte Tilladelse. — Samtidig med at de øvrige 453 erholdt Tilladelsen, udgik af forskellige Grunde i Aarets Løb 608 tidligere tilladte Plejehjem. — Ved Udgangen af 1898 var Antallet af tilladte Plejehjem 2139, deraf 845 (o: ca. 39 pCt.), i hvilke ingen Plejebørn fandtes. — I de øvrige 1294 Plejehjem var der ved Aarets Udgang anbragt 1505 Plejebørn mod 1552 ved Aarets Begyndelse.

Tab. 1.	Antal Plejehjem				
	uden Børn	med 1 Barn	med 2 Børn	med 3 Børn	med over 3 Børn
1. Kreds	27	73	10	-	-
2. Kreds	67	159	7	2	2
3. Kreds	116	214	27	2	3
4. Kreds	9	85	14	3	-
5. Kreds	326	331	52	3	-
6. Kreds	300	257	40	9	1
Ialt	845	1119	150	19	6

I Løbet af Aaret ere 685 nye Plejebørn indregistrerede, medens samtidig 628 tidligere indregistrerede udgik og 107 døde.

Fordelingen paa Løgekredse og Aldersklasser af de nævnte 1505 Plejebørn fremgaar af Tab. 2.

Tab. 2.	Plejebørn i Alderen				Samlede Antal Plejebørn	Antal Plejehjem
	0—1 Aar	1—3 Aar	3—7 Aar	7—14 Aar		
1. Kreds	11	19	24	39	93	110
2. Kreds	23	34	52	80	189	237
3. Kreds	38	58	66	126	288	362
4. Kreds	21	17	37	47	122	111
5. Kreds	65	92	129	158	444	712
6. Kreds	52	75	112	130	369	607
Ialt	210	295	420	580	1505	2139

Det samlede Antal Dødsfald blandt de under Sundhedskommissionens Kontrol staaende Plejebørn var 107 (i 1897: 111).

Tab. 3.	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn								
	0-1	1-2	3-11	0-1	1	2	3	4	5-9	10-14												
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar												
	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.										
Akute Sygd. i Fordøjelsesorg.	3	1	9	5	5	7	17	13	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	18	13	31 4	35
Kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	-	-	2	2	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2		
Atrofi	3	3	2	2	2	1	7	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7	7	14 2	16
Rakitis.	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-		
Brystkatar	-	-	-	-	6	1	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	7 12	24
Kat. Lungebetændelse	-	-	2	-	1	3	3	3	1	3	-	-	-	-	1	1	-	-	5	7		
Krup. Lungebetændelse	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1 4	5
Lungetuberkulose	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	3	1		
Hjernebetændelse	-	-	-	-	3	1	3	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6 7	13
Krampe	1	-	1	2	1	2	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4		
Mæslinger	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1 7	9
Kighoste	-	-	-	1	3	-	3	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	5	2		
Pyæmi.	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1 1	2
Svag fra Fødselen	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2		
Ubekendt Dødsarsag	-	1	3	2	1	-	4	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	2 8	10
Ialt	7	5	20	16	25	16	52	37	3	7	2	-	-	1	2	2	1	-	60	47		
	12		36		41		89		10		2			3		3			107			

Dødelighedens Fordeling paa de forskellige Sygdomsgrupper er omtrent den samme som i de nærmest foregaaende Aar.

Tab. 4.	Under 1 Aar												Ialt	Begge Køn							
	0-1	1-2	3-11	0-1	1	2	3	4	5-9	10-14											
	Mnd.	Mnd.	Mnd.	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar	Aar											
	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.									
Januar	-	1	-	2	2	-	2	3	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	3	4	7 9 7
Februar	1	-	1	3	2	2	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5	
Marts	-	-	1	2	1	1	2	3	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	4	3	
April	-	-	1	-	3	1	4	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5	2	7 9 5
Maj	-	-	1	2	3	1	4	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5	
Juni	1	-	-	-	2	1	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4	1	
Juli	-	1	3	-	1	1	4	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	8 12 12
August	2	1	3	1	2	1	7	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	8	4	
September	-	-	3	2	3	3	6	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	6	
Oktober	2	-	4	2	4	1	10	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	3	13 9 9
November	1	1	2	-	3	-	6	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	
December	-	1	-	4	-	2	-	7	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	8	
Ialt	7	5	19	18	26	14	52	37	2	8	2	-	-	1	2	2	1	-	59	48	107
	12		37		40		89		10		2			3		3			107		

Dødeligheden var nogenlunde jævnt fordelt over hele Aaret og viste kun i Eftersommeren (Aug - Oktober) en mindre Stigning, som maa tilskrives Sygdomme i Fordøjelsesorganerne.

Tab. 5.	1886	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	11 Aar	
												1888—1898	
												Sum	gsntl.
I. Akute og kron. Sygd. i Fordøjelsesorg.	91	100	68	80	43	94	56	40	39	39	35	685	62
II. Rakit., Atrofi, Scroph., Debil cong. . .	46	67	72	49	36	38	31	21	22	20	18	420	38
III. Sygdomme i Respirationsvejene . . .	58	44	58	44	47	30	35	44	25	22	24	431	39
IV. Hjernesygdomme, Konvulsioner . . .	35	26	36	23	15	27	24	21	9	18	13	247	22
V. Infektionssygdomme	17	23	23	30	26	16	14	15	8	4	9	185	17
VI. Andre og ubekendte Dødsarsager . .	18	18	11	15	11	15	10	14	6	8	8	134	12
	265	278	268	241	178	220	170	155	109	111	107	2102	190

Ifølge Meddelelse fra **Sundhedskommissionens Laboratorium** har der i Aaret 1898 af Sundhedskommissionen været indsendt til Undersøgelse 1805 Prøver, om hvis Resultat der er afgivet Beretning i 356 Skrivelser.

Der har været foretaget:

1566 kemiske Undersøgelser.

90 mikroskopiske do.

279 bakteriologiske do.

De undersøgte Stoffer har været:

A. Vand.

I. kemisk og mikroskopisk Undersøgelse.

- a. Det filtrerede Vandledningsvand . . . . . 12 Prøver
 b. Taget fra Vandværkets Filtre . . . . . 12 —
 c. " " forskellige Søer og Kilder . . . . . 26 —
 d. " " en Brønd . . . . . 1 —

II. Bakteriologisk Undersøgelse.

- e. Det filtrerede Vand, taget paa Vandværket . . . . . 52 —
 f. Taget fra Vandværkets Filtre . . . . . 52 —
 g. " " Husledninger . . . . . 52 —

B. Fødemidler.

Sød Mælk. (Kvalitetsundersøgelse).

Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i København og Forstæder 788 Prøver.

Udtaget af Politiet som Staldprøver hos Leverandører. . . . . 63 —

Skummet Mælk. (Kvalitetsundersøgelse).

Indkøbt af Politiet i Udsalgssteder i København og Forstæder 28 —

Fløde. (Kvalitetsundersøgelse) . . . . . 29 —

Bakteriologisk Undersøgelse er foretaget med:

- Pasteuriseret Fløde . . . . . 6 Prøver.
 do. sød Mælk. . . . . 48 —
 do. sk. Mælk . . . . . 5 —
 do. blandet Børnemælk . . . . . 15 —

Undersøgelse for Pasteurisering ved Paraphenylendiaminprøven er foretaget med:

Pasteuriseret Fløde	42	Prøver.
do. sød Mælk	118	—
do. sk. Mælk	41	—
do. blandet Børnemælk	215	—

16 Prøver *Mælk* undersøgtes med Hensyn til de Forandringer, som Æggehvide-stofferne undergaa ved Opvarmning, som Grundlag for Bedømmelsen af den ved Pasteuriseringen anvendte Temperatur.

2 Prøver *Fløde*, 1 Prøve *sød Mælk* og 1 Prøve *skummet Mælk* undersøgtes med Hensyn til Egenskaben „lang“.

1 Prøve *Mælk* undersøgtes for fremmed Fedt.

655 Prøver *Mælk* undersøgtes for Borsyre, som fandtes i 35 Prøver. I 24 af disse er foretaget Bestemmelse af Mængden, hvorved der fandtes imellem 0,012 og 0,100 pCt. Borsyre.

Smør 3 Prøver, *Kødfars* 36 Prøver, *Øl* 20 Prøver, *Kaffe* 1 Prøve, *Ærter* 1 Prøve, *Ost* 2 Prøver, *Skinke* 1 Prøve, *Kandis* 1 Prøve.

C. Undersøgelser for Giftstoffer.

Legetøj 1 Prøve, *Hexeslange* 1 Prøve, *Tapet* 127 Prøver.

D. Andre Undersøgelser.

Karbolvand 1 Prøve, *Kulsyrebestemmelse* i Luft 74 Prøver, Forsøg med et *Berkefeldts Filter*, Undersøgelse af *Acetylgas*, fremstillet af forskellige Sorter *Kalciumkarbid*.

E. *Undersøgelser af Prøver, indsendte af forskellige under Københavns Magistrat sorterende Institutioner* i Henhold til Slutningsbestemmelsen i § 11 i Kontrakt af 23de Decbr. 1897.

Vandværket: 3 Prøver *Vand* til kemisk-mikroskop. Undersøgelse.

Alm. Hospital: 6 Prøver *Margarine* til Bedømmelse af Smørfedtindhold.

do. 3 do. *Mælk* „ do. „ Fedt.

Kbhvn's Tvangs-Arbejdsanstalt: 1 Prøve *Hvedemel* til Undersøgelse af Renhed.

do. 1 do. *Mælk* til Bestemmelse af Fedt.

St. Johs. Stiftelse: 1 Prøve *Smør* til Undersøgelse for Vand, Renhed og Konserveringsmidler.

St. Johs. Stiftelse: 3 Prøver *Mælk* til Bestemmelse af Fedt.

Der er bleven undersøgt ialt:

Vand	210	Prøver.
Mælk og Fløde	1266	—
Andre Fødemidler	73	—
For Giftstoffer	130	—
Diverse Stoffer	126	—

Ialt . . . . . 1805 Prøver.

Oversigt over Resultatet af de kemiske Undersøgelser af de paa Vandværket tagne Prøver af det filtrerede Vand, sammendraget af de maanedlige Undersøgelser, findes i nedenstaaende Tabeller:

Filtreret Vand	Gram i 10000 Gram									
	Inddampningsrest	Ammoniak	Salpetersyre	Salpetersyrling	Saltsyre (H Cl)	Svovlsyre (H ₂ S O ₄)	Fri og halv-bunden Kulisyre (C O ₂)	Fosforsyre	Kalk (Ca O)	Magnesia (Mg O)
Højeste Indhold.	4,600	-	Spor	-	0,749	0,260	1,258	-	1,440	0,295
Laveste do.	3,720	-	Spor	-	0,312	0,202	1,089	-	1,240	0,187

Indhold af organisk Stof.

	Iltforbrug: Gram i 10000 Gram.											
	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.
Filtreret Vand.	0,010	0,015	0,016	0,015	0,018	0,015	0,017	0,015	0,015	0,015	0,015	0,017
Ufiltreret do.	0,019	0,020	0,027	0,022	0,025	0,023	0,024	0,023	0,020	0,020	0,026	0,022

Med 2 Prøver Vand, som bleve tagne fra Islevbrønd og Hævertledningen ved Islevbro, er der bleven foretaget Undersøgelse for alle de i Vandet opløste Stoffer, selv saadanne, som kun indeholdes i meget ringe Mængde.

Ved den bakteriologiske Undersøgelse (Kimtælling) er der efter dobbelt udførte Forsøg fundet følgende Antal Kolonier i 1 Cub. Cent. af Vandet.

	Fra Vandværket		Fra Husledninger i Byen
	Filtreret	Ufiltreret	
Indtil 50 Kolonier	50 Prøver	- Prøver	48 Prøver
50—100 —	2 —	- —	4 —
100—500 —	- —	2 —	- —
500—1000 —	- —	32 —	- —
over 1000 —	- —	18 —	- —
	52 Prøver	52 Prøver	52 Prøver

De i Aarets Løb foretagne Pladespredninger have stadig været Genstand for Undersøgelse med Hensyn til, om der maatte forefindes Tyfusbaciller eller andre ikke tidligere iagttagne Bakterierformer, hvilket i enkelte Tilfælde har medført Isoleering, uden at der dog er fundet saadanne.

Indholdet af faste Stoffer og Fedt i *Mælken* har stillet sig paa følgende Maade:

Faste Stoffer			Fedt		
Indhold i pCt.	Sød Mælk	Skummet Mælk	Indhold i pCt.	Sød Mælk	Skummet Mælk
			0,2—0,4	-	5
			0,4—0,6	-	23
			0,6—0,8	-	3
9 ¹ / ₂ —10	-	30	0,8—1,0	1	-
10—10 ¹ / ₂	2	2	1—1 ¹ / ₂	1	1
10 ¹ / ₂ —11	5	-	1 ¹ / ₂ —2	4	-
11—11 ¹ / ₂	32	-	2—2 ¹ / ₂	25	-
11 ¹ / ₂ —12	145	-	2 ¹ / ₂ —3	195	-
12—12 ¹ / ₂	352	-	3—3 ¹ / ₂	395	-
12 ¹ / ₂ —13	218	-	3 ¹ / ₂ —4	174	-
13—13 ¹ / ₂	61	-	4—4 ¹ / ₂	32	-
13 ¹ / ₂ —14	20	-	4 ¹ / ₂ —5	11	-
14—14 ¹ / ₂	11	-	5—5 ¹ / ₂	8	-
14 ¹ / ₂ —15	5	-	5 ¹ / ₂ —6	4	-
15 ¹ / ₂ —16	2	-	6—6 ¹ / ₂	2	-
16 ¹ / ₂ —17	1	-	6 ¹ / ₂ —7	2	-
Antal Prøver	854	32	Antal Prøver	854	32

For sød Mælk har saaledes Indholdet af

Faste Stoffer ligget mellem 11¹/₂—13 pCt. i 713 Prøver o. 84 pCt. af alle Prøverne.

—	—	under	11 ¹ / ₂	—	—	39	—	—	4	—	—
—	—	over	13	—	—	100	—	—	12	—	—
Fedt	—	mellem	2 ¹ / ₂ —4	—	—	762	—	—	89	—	—
—	—	under	2 ¹ / ₂	—	—	31	—	—	4	—	—
—	—	over	4	—	—	59	—	—	7	—	—

Ved bakteriologisk Undersøgelse af den pasteuriserede Mælk og Fløde fandtes følgende:

Antal Kolonier i 1 Cub. Cent.	Fløde	Sød Mælk	Skummet Mælk	Blandet Børnemælk
0—10	-	-	-	5
10—35	-	1	-	10
50—100	1	-	1	-
100—500	1	-	2	-
500—1000	1	1	-	-
1000—5000	2	2	-	-
10000—20000	-	4	-	-
20000—50000	1	2	-	-
50000—100000	-	2	1	-
100000—1 Mill.	-	19	1	-
1 Mill.—5 Mill.	-	13	-	-
5 Mill.—10 Mill.	-	1	-	-
over 10 Mill.	-	3	-	-
Ialt	6	48	5	15

3 Prøver *Smør*, som formodedes at være forfalskede med Margarine, befandtes alle at være rent *Smør*.

Af 36 Prøver *Kødfars* undersøgtes 26 Prøver til Bestemmelse af Mængden af tilsat Mel og Konserveringsstoffer. I dem alle fandtes Hvedemel, fra 6—13³/₄ pCt., i 2 Prøver fandtes Borsyre, henholdsvis 0,2 og 0,7 pCt. 10 Prøver undersøgtes for Indhold af svovlsyret Natron, som fandtes i 6 Prøver i Mængder fra 0,1—0,2 pCt.

20 Prøver *Øl*, forskellige Sorter af saa vel overgæret som undergæret *Øl*, undersøgtes med Hensyn til Indhold af Alkohol og Extrakt med nærmere Adskillelse

af Extraktbestanddelene. 1 Prøve *brændt malet Kaffe*, som formodedes at være forfalsket, befandt at være fri for fremmed Tilsætning.

1 Prøve af *Ærter*, som formodedes at have foranlediget dermed fodrede Duers Død, undersøgtes for uorganiske Giftstoffer, som ikke forefandt. Et hvidt Pulver, hvormed Ærterne vare overtrukne, var kulsure Alkalier.

2 Prøver *Ost*. 1 Prøve undersøgtes for uorganiske Giftstoffer, hvorefter ingen forefandt. 1 Prøve, som formentes at have foranlediget Sygdomstilfælde, blev undersøgt for organisk Gifte. Af uorganiske Giftstoffer paavistes ingen. Tilstedeværelse af Alkaloider konstateredes ikke, hvorimod der paavistes Ptomainer, men om disses Egenskaber som farlige eller ufarlige kunde der ikke ved den kemiske Undersøgelse skaffes Oplysning.

1 *Skinke* undersøgtes for Borsyre og andre af de almindeligere Konserveringsmidler, hvorefter der imidlertid hverken udvendig eller i det indre af Skinken paavistes Tilstedeværelse.

1 Prøve *Kandissukker* undersøgtes for uorganiske Giftstoffer, hvorefter ingen forefandt.

1 Stykke *Legetøj* undersøgtes for giftige uorganiske Farvestoffer, hvorefter ingen forefandt.

1 Stykke *Hexeslange* indeholdt ikke Kvægsølvforbindelser og, med Undtagelse af et Spor af Arsenik, iøvrigt ingen uorganiske Giftstoffer.

127 Prøver *Tapetpapir*. 124 Prøver vare arsenikfri; i 3 Prøver fandtes Arsenik, i den ene indeholdtes 5 Milligram Arsensyring paa 1 □ Al. („svagt Spor“), i de to over 10 Miligram Arsensyring paa 1 □ Al. („arsenikholdigt“).

1 Prøve *Karbolvand* undersøgtes til Bestemmelse af Karbolsyre, hvorefter der fandtes 3½ pCt.

74 Prøver *Luft*, som bleve tagne i to herværende Fabrikker paa forskellige Dage og paa forskellig Tid af Dagen, undersøgtes for Indholdet af Kulsyre, dels efter Pettenkofers Methode og dels med Petterssons Apparat.

1 *Berkefeldts Filter*, anbragt paa en Husledning. Der blev i et Tidsrum af 96 Dage, i hvilket Filtret hver Dag var i Virksomhed i 6 Timer, 24 Gange foretaget bakteriologisk Undersøgelse (Kimtælling) af Vandet direkte fra Ledningen og fra Filtret, hvorunder Filtreringshastigheden fra Tid til anden blev bestemt.

Acetylgas. Til Fremstilling anvendtes dels et af „Acetylen-Kompagniet“ leveret Apparat, dels et for Undersøgelserne sammenstillet Glasapparat.

Der er foretaget 16 Forsøg til Bestemmelse af Fosforbrinte, Svovlbrinte og Ammoniak ved Filtrering af sidstnævnte og ved Vægtbestemmelse efter Iltning af Fosfor og Svovl med Chlornatron. Der viste sig en ret betydelig Forskel i den af forskelligt Karbid fremstillede Acetylgas, som det fremgaar af de sammenstillede Tal i den afgivne udførlige Beretning.

Under Henvisning til Bemærkningerne i Aarsberetningen for 1897 Side 24, meddeles endnu i Tilslutning til det foregaaende, dels Oplysninger om den fra Sundhedskommissionens Side førte *Kontrol med Drikkevand* (5te Kredslæge) dels Bemærkninger om *Tilsynet med Kød Kødvarer, Pølser o.l.* (Veterinærlægen) dels endelig en udførligere Fremstilling af Undersøgelser der i Aarets Løb ere foranstaltede af Sundhedskommissionen om *Acetylgassens Forbrændingsprodukter* (1ste Kredslæge) og om *Husfiltres Anbringelse paa Vandledningsrør* i private Huse (5te Kredslæge).

Acetylenets Forbrændingsprodukter.

Den stigende Anvendelse af Acetylenet som Belysningsmiddel har i det forløbne Aar været Anledning til, at der stilledes Sundhedskommissionens Laboratorium den Opgave at belyse Spørgsmaalet om, i hvilken Grad Luften forurenes ved Acetylenets Forbrændingsprodukter. Uagtet Undersøgelser i dette Øjemed ogsaa ere foretagne andetsteds (bl. a. af Lewès, Hempel, Vertess), fandtes det ikke overflødigt at underkaste Spørgsmaalet en ny Drøftelse, særlig under Hensyn til, at det til Acetylenets Fremstilling anvendte Kalciumkarbid ikke er noget konstant Fabrikat, men kan være i forskellig Grad forurenet.

Den foreliggende Laboratorieberetning drager en Sammenligning mellem Acetylenet og almindelig Belysningsgas. Af denne fremgaar, at Acetylenet tilsyneladende leverer en større Mængde Forbrændingsprodukter end Gas. Medens 1 Kbm. Acetylen leverer 1 Kbm. Vanddampe og 2 Kbm. Kulsyre, giver 1 Kbm. Belysningsgas 1,25 Kbm. Vanddampe og kun 0,5 Kbm. Kulsyre. Men tager man Hensyn til Lysstyrken og beregner, at en almindelig Snitbrænder, som bruger 5 Kubikfod (140 Liter) Gas i Timen, giver en Lysstyrke af 15 Normallys (∴ 15 Lystimer), og at en Acetylenflamme, som forbruger 5 Kubikfod Acetylen i Timen, giver 250 Lystimer, saa ville Forbrændingsprodukterne, som udvikles pr. Lystime, være, udtrykt i Liter:

	Kulsyre.	Vanddampe.
Gas	4,7	11,7
Acetylen.	1,12	0,56

Selv naar Gassen udnyttes paa bedste Maade ved Auerske Brændere, og man gaar ud fra et Forbrug af 2½ Liter Gas pr. Lystime, vil der pr. Lystime udvikles 1,25 Liter Kulsyre og 3,13 Liter Vanddampe. Ved lige Lysstyrke giver altsaa Acetylenet en langt mindre Mængde Forbrændingsprodukter end almindelig Belysningsgas.

En Sammenligning, som tog Hensyn til Forbruget af Ht, vilde falde endnu mere ud til Gunst for Acetylenet, ved hvis Forbrænding ikke halvt saa megen Luft bliver ubrugelig for Aandedrættet som ved Forbrænding af Gas med lige saa stor Lysvirkning.

Ved en i Laboratoriet foretaget Undersøgelserække var Opmærksomheden særlig rettet paa at paavise Mængden af de sundhedsskadelige Luftarter: Fosforbrinte, Svovlbrinte og Ammoniak i den af forskellige Slags Kalciumkarbid fremstillede Acetylen. Fosforbrinte forbrænder i Acetylenet til Fosforsyre, som danner graa, lette Skyer i Luften og udbreder en karakteristisk Lugt, Svovlbrinte forbrænder til Svovlsyre, og Ammoniak danner ved Forbrænding med Acetylen skadelige salpetersyrlige Dampe.

Ved Undersøgelsen anvendtes dels svensk, dels tysk Kalciumkarbid til Acetylenets Fremstilling. I den Acetylen, som var udviklet af *svensk* Kalciumkarbid, fandtes i Rumfangsprocent:

af Fosforbrinte mellem 0,0026 og 0,0068 pCt.
- Svovlbrinte — 0,0026 - 0,139 -
- Ammoniak — 0 - 0,050 -

I Acetylen af *tysk* Kalciumkarbid fandtes:

af Fosforbrinte mellem 0,0170 og 0,0206 pCt.
- Svovlbrinte — 0,016 - 0,053 -
- Ammoniak ved et enkelt Forsøg 0,094 -

Det veylende Indhold af Svovlbrinte og Ammoniak i Acetylen af samme Karbid hidrører ikke blot fra Karbidets Uensartethed, men ogsaa fra Mængden af

tilstedeværende Vand, som absorberer disse Luftarter, og for Svovlbrintens Vedkommende tillige af det dannede Kalkhydrat.

Det viste sig altsaa at Acetylen, fremstillet af tysk Kalciumkarbid, indeholdt betydelig mere Fosforbrinte end Acetylen af svensk Karbid, gennemgaaende endog et saa stort Rumfangsprocent, at dens Anvendelse i urensset Tilstand til Oplysning af lukkede Rum maa anses for utilladelig. *Vértess* (Gesundheitsingenieur 1898, Nr. 14) udtaler, uagtet han er en varm Talsmand for dette Belysningsmiddel, at Acetylen, som indeholder mere end 0,01 pCt. Fosforbrinte, burde forbydes til saadan Anvendelse.

Ved enkelte Forsøg med Udvaskning af Acetylen af svensk Kalciumkarbid ved Hjælp af saltsurt Kobberklorid bragtes Indholdet af Fosforbrinte ned til 0,0006 og af Svovlbrinte til 0,0048 og ved Rensning med en Opløsning af Klorkalk Fosforbrinteindholdet til 0,0026 og Svovlbrinte til 0,0033 pCt.

Udførlig Tabel over de foretagne Forsøg findes nedenfor, hvor Indholdet af Fosforbrinte og Svovlbrinte er opgivet i den Mængde Acetylen, der er udviklet af et Kilogram Karbid, og desuden som Rumfangsprocent af Acetylenen. Mængden af Acetylen er beregnet til 300 Liter pr. Kilogram Karbid.

Nr.	Karbid	Fosforbrinte (H ₃ P)		Svovlbrinte (H ₂ S)		Ammoniak (N H ₃)		I Acetylenen Rumfangsprocent		
		Gram pr. 1 Kilo Karbid	C C pr. 300 Liter Acetylen	Gram pr. 1 Kilo Karbid	C C pr. 300 Liter Acetylen	Gram pr. 1 Kilo Karbid	C C pr. 300 Liter Acetylen	Fosfor- brinte	Svovl- brinte	Ammo- niak
1	svensk	0.0312	20.59	0.030	19.80	0	0	0.0068	0.0066	0
2	do.	0.012	7.92	0.012	7.92	0	0	0.0026	0.0026	0
3	do.	0.0228	15.05	0.014	9.20	—	—	0.0050	0.0030	—
4	do.	0.0144	9.50	0.060	39.60	—	—	0.0031	0.0130	—
5	do.	0.0312	20.59	0.027	17.82	—	—	0.0068	0.0059	—
6	do.	0.030	19.80	0.474	312.84	0.119	156.8	0.0066	0.104	0.050
7	do.	0.029	19.14	0.635	419.10	—	—	0.0065	0.189	—
8	do.	0.030	19.80	0.189	124.74	—	—	0.0066	0.042	—
9	do.	—	—	1.87	123.42	—	—	—	0.041	—
10	tysk	0.078	51.48	0.082	54.12	0.214	282.0	0.0170	0.018	0.094
11	do.	0.081	53.46	0.228	150.48	—	—	0.0178	0.050	—
12	do.	0.078	51.48	0.073	48.18	—	—	0.0170	0.016	—
13	do.	0.093	61.38	0.088	58.08	—	—	0.0206	0.019	—
14	do.	0.081	53.46	0.242	159.72	—	—	0.0178	0.053	—
Efter Rensning med saltsurt Kobberklorid										
15	svensk	0.003	1.90	0.022	14.5	—	—	0.0006	0.0048	—
Efter Rensning med Klorkalk										
16	svensk	0.012	7.92	0.015	9.90	—	—	0.0026	0.0033	—

Forsøg 1—5 ere foretagne med et af de brugelige automatiske Udviklingsapparater, Forsøg 6—16 med et for Undersøgelserne sammenstillet Glasapparat.

Undersøgelserne ville blive fortsatte.

Bemærkninger om Tilsynet med Kød, Kødvarer, Pølser o. lign. i København i 1898.

De ret vide Grænser, som Sundhedsvedtægtens §§ 31—39 drager for Sundhedskommissionens Virksomhed paa Kødtilsynets Omraade, har i Aarenes Løb foranlediget, at dette er bleven temmelig forskelligartet.

Angaaende Kontrollen paa det offentlige Slagtehus samt paa de af Magistraten bestemte Kontrolsteder, jfr. § 32, henvises til Magistratens aarlige Beretning. Her skal derfor kun omtales det Tilsyn, der føres i selve Byen udenfor de nævnte Kontrolsteder.

Et saadant Tilsyn føres 1) af *Sundhedspolitiets Betjente og Sundhedskommissionens Dyr læge* med alt her i Byen til Forhandling bestemt Kød, Kødvarer, Pølser o. s. v. dets Tilberedning, Opbevaring m. m.;

2. af *Dyr læger ansatte af Sundhedskommissionen*, med de *indenbys Svineslagterier*;

3. af *Dyr læger ansatte af Sundhedskommissionen og under Overtilsyn af Sundhedskommissionens Dyr læge med de udenbys Pølsefabrikker*, der have Tilladelse til at indføre Pølser til Forhandling her i Staden, samt

4. af *Dyr læger — hvis Valg skal stadfæstes af Sundhedskommissionen —, med de udenbys Provinsslakterier*, der have Tilladelse til at indføre Indmad og og Affald paa visse nærmere Betingelser.

1. *Det daglige Tilsyn med Kødvarer m. m. i København*, udføres af 4 Politibetjente, der udelukkende beskæftige sig med Kødundersøgelse og før deres Ansættelse have modtaget Uddannelse i dette Fag i en tilnærmelsesvis lignende Udstrækning som læge Kødundersøgere modtage flere Steder i Udlandet. Ved den udelukkende daglige Beskæftigelse med Kødundersøgelse opnaa disse Mænd en betydelig Øvelse i at bedømme Kødvarer, hvilket blandt andet har vist sig derved, at de i Aarenes Løb meget sjældent beslæglægge Kødvarer til nærmere Undersøgelse af Dyr lægen, uden at denne har kunnet bekræfte Beslæglæggelsens Berettigelse. Ligesom overalt i Tyskland kan de læge Kødundersøgere ikke paa egen Haand foretage den endelige Kassation, men denne indankes for Dyr lægen, naar det da ikke drejer sig om ganske ringe Kvantiteter paa mindre end 5 Kilo, og Kassationen allerede paa dette Tidspunkt billiges af Ejeren.

Ved større Kvantiteter eller naar Ejeren ikke billiger Kassationen af mindre Partier tilkaldes Sundhedskommissionens Dyr læge, som derefter meddeler om Varen efter Dyr lægens Undersøgelse er utjenlig til Menneskeføde, eller bør overlades Ejeren til fri Afbenyttelse. I første Tilfælde tilintetgøres Varen enten straks, ved mindre Partier, indtil 5 Kilo ved Sønderskæring og Overhældning med Petroleum, eller for større Partiers Vedkommende paa Destruktionsanstalten.

Finder Ejeren sig ikke tilfreds med Dyr lægens Undersøgelse og Afgørelse, kan Sagen indankes for Sundhedskommissionen. Men i alle Tilfælde, selv de ubetydeligste, afgiver Dyr lægen en detailleret og begrundet Erklæring om sin Undersøgelse og det deraf følgende Resultat, hvilken Erklæring straks tilstilles Sundhedskommissionen.

Saafernt Ejeren ytrer Ønske om, at der gives ham Lejlighed til at udnytte hele Partiet eller Dele af dette til *teknisk Brug* kan dette tillades, efter nærmere Henvendelse til Sundhedspolitiets Chef, saafremt det kan konstateres, at Varen kun benyttes hertil.

Paa denne Vis er den nævnte Kontrol udført siden Sundhedsvedtægten traadte i Kraft i 1888.

Kontrollen udøves altsaa *i første Instans* af en eller flere særlig uddannede Kød-kontrollører, der besidder stor Øvelse, *i anden Instans* af Sundhedskommissionens

Dyrlæge, og endelig i *trede Instans*, saafremt Ejeren udtaler Ønske herom, af Sundhedskommissionen.

Politibetjentenes Undersøgelse strækker sig til samtlige Udsalgslokaler, Fabrikslokaler og Opbevaringslokaler, hvori forefindes Kødvarer, og gaar hovedsagelig ud paa at konstatere, hvorvidt det *uforarbejdede Kød* er forsynet med de forskellige Stempelmærker, der angiver, at Kød eller Organer have passeret Københavns Kød-kontrol eller hidrører fra de indenbys Svineslagterier, og for *de forarbejdede Kødvarers* Vedkommende, forsaavidt disse ikke ere tilvirkede her i Byen, at de da ere forsynede med Plumbemærke fra de udenbys af Sundhedskommissionen kontrollerede Pølsefabrikker eller Svineslagterier.

Men ved Siden heraf undersøges tillige om Kødvarerne, ved at henligge, ere undergaaede saadanne Forandringer, at de maa betragtes som utjenlige til Menneskeføde eller ere behandlede paa en mere eller mindre urenlig Maade, samt hvorvidt Lokalerne tilfredsstille de Fordringer som Sundhedsvedtægten stiller.

Af nedenstaaende Skema vil det ses, at der af de fire Kødkontrolbetjente i 1898 ialt er foretaget 27699 Eftersyn, der i 142 Tilfælde have givet Anledning til, at Sager ere henviste til Rettens Behandling paa Grund af ulovlig Indførsel af Kødvarer, der ikke have været kontrollerede, eller paa Grund af Tilstedeværelsen af for-dærvede Varer i Udsalgslokalerne.

Oversigt over Kødkontrolbetjentenes Virksomhed i 1898.

Maaned	Antal		Antal Eftersyn		Antal Rapporter over			Antal idømte Bøder	Bødernes Størrelse
	Slagtere	Høkere	Slagtere	Høkere	Slagtere	Høkere	Mellem-handlere		
Januar . . .	286	698	751	1370	1	18	1	7	90 Kr.
Februar . . .	286	698	717	1467	1	10	11	5	66 —
Marts . . .	286	697	778	1603	5	17	10	9	141 —
April . . .	287	700	747	1351	10	7	11	8	69 —
Maj . . .	287	699	762	1362	14	17	5	10	161 —
Juni . . .	297	676	824	1610	19	17	12	10	177 —
Juli . . .	297	677	751	1501	6	23	5	4	76 —
August . . .	296	678	731	1417	10	17	4	3	74 —
September .	296	676	811	1656	15	19	3	6	39 —
Oktober . .	294	693	855	1563	22	16	6	13	78 —
November . .	294	696	871	1691	7	19	7	15	228 —
December . .	301	664	865	1645	6	22	9	21	260 —
Tilsammen .			27699		116	202	84	108	1459 Kr.
						402			

Et Sted, der leverer et ret betydeligt Kontingent til de kasserede Varer, er Jernbanens Pakhuse. Her er der ofte foretaget Kassationer af Kød kroppe og da navnlig Heste- og Kalvekroppe, der ved den ydre Besigtigelse frembød et saa mistænkeligt Udseende, at selv den mindre kyndige Lægmand straks maatte være paa det rene med, at Ejeren næppe tilsigtede at lade slige Kød kroppe fremstille for Kontrollen, da denne upaatvilelig vilde kassere dem, men meget mere maatte det antages, at de nævnte Kroppe skulle forsøges indsmuglede udenom Kontrollen.

Nu er Antallet af Kassationer paa Banegaardene indskrænket en Del, dog sikkerlig ikke fordi Indsmuglingen er ophørt, men fordi Importørerne paa Grund af den skarpe Kontrol her i Staden se deres Fordel ved at indføre dem over Jernbanestationen paa Frederiksberg, hvor ingen Kontrol finder Sted.

Det Forhold, at Landets næststørste By, vor Naboby, staar ganske blottet for al Kødkontrol, er paa mange Maader en af de væsentligste Kilder til Indsmugling af usundt og ukontrolleret Kød til København.

Af andre særlige Kødvarer, der ret hyppigt kommer til Undersøgelse, skal nævnes russiske og finske Gæs. Fra Rusland og Finland finder der i de senere Aar en meget betydelig Indførsel Sted af slagtet Fjerkræ og da navnlig Gæs. Naar disse ere vel behandlede og ere nedpakkede paa en Aarstid, da de ere blevne stivfrosne, frembyde de et særdeles smukt Udseende og afgive et sundt Næringsmiddel, der næppe staar tilbage for vort indenlandske Fjerkræ. Anderledes, naar Varen er sjustet og malpropt behandlet, naar Indpakningen ikke er foretaget med stor Omhu, og først og fremmest naar Forsendelsen er sket i en frostfri Periode. Saa taaler Fjerkræ ikke den lange Sammenstuvning, de mugner først paa Overfladen og i Løbet af kort Tid angribes de dybere liggende Dele, Forraadnelsen indtræder i mere eller mindre fremtrædende Grad.

Navnlig i de to sidste milde Vintre er der ofte kasseret af disse Produkter.

En Del Undersøgelser af forarbejdede Varer, Pølser, Kødfars o. lign. er foretaget med Hensyn til *Tilblanding af fremmede Stoffer, Hvedemel eller Kartoffelmel Farvestoffer og konserverede Stoffer.*

Der er i et ikke ringe Antal Tilfælde konstateret Tilstedeværelsen af *Melstof i Kød- og Medisterpølse*, indtil langt over 10 pCt., og saadanne Tilblandinger i større Mængde ere af Retten erkendte for ulovmedholdelige, hvorfor vedkommende Sælgere ere idømte Bøder.

Ogsaa Tilsætning af *Farvestoffer og konserverende Stoffer* navnlig Borsyre er oftere konstateret.

2. *Kontrollen med de indenbys Svin slagterier.* Tidligere var der 3 saadanne Slagterier i Virksomhed, medens der i 1898 i alt væsentligt kun har været et. Af nedenstaaende Skema vil Kontrollens Resultat fremgaa:

Antal levende Svin tilførte Slagterierne	Antal slagtede Svin tilførte Slagterierne	Kasserede paa Grund af Tuberkulose					Kasserede p. Gr. af andre sygelige Tilstande				
		Total kasserede Svinekroppe	Delvis kasserede Svinekroppe	Antal			Total kasserede Svinekroppe	Delvis kasserede Svinekroppe	Antal		
				Hjertes	Lunger	Levre			Hjertes	Lunger	Levre
9798	1853	3	4	85	85	86	4	2	199	124	133

3. *Kontrollen med de udenbys Pøsefabrikker.* Af saadanne Fabrikker haves for Tiden 7, der kontrolleres af 2 Dyrlæger under Overtilsyn af Sundhedskommissionens Dyrlæge.

Nedenstaaende Skema viser Kontrollens Udførelse for samtlige 7 Fabrikker:

Kød, Organer og Tarme, tilført Fabrikkerne i 1898.

Heste-Kroppe	Oxe-Kroppe	Oxe- $\frac{1}{4}$ Kroppe	Kalve-Kroppe	Kalve $\frac{1}{2}$ Kroppe	Faare-Kroppe	Faare-Stykker	Svine Kroppe	Svine-Stykker	Hjerteslag Lunges Levre Hjertes	Tarme
23	2373	402 $\frac{1}{4}$	4916	34 $\frac{1}{2}$	4526	16082	421 $\frac{1}{2}$	198492	af 1756 Oxer 3 Heste	af 2085 Oxer 3 Heste

Desuden er der indført 10664 Svinelevre fra kontrollerede Svin slagterier.

Kasseret Kød, Organer, Tarme i 1897.

	Kasseret Kød af									Kasseret Slagteaffald	
	Heste	Oxer		Kalve		Faar		Svin		Hjerteslag m. m. Lunger og Levere	Tarme og andet Indhylningsstof
	Krop- pe	Krop- pe	Stk. til Vægt g	Krop- pe	Stk. til Vægt g	Krop- pe	Stk. til Vægt g	Krop- pe	Stk. til Vægt g		
Tuberkulose . . .	-	15	2140	8	-	-	-	4	-	242	
Andre Aarsager	2	22 ³ / ₄	520	230 ³ / ₄	-	6	284	4	45	28	2 „Gang“ Tarme
Ialt . . .	2	37 ³ / ₄	2660	238 ³ / ₄	-	6	284	8	45	270	2 „Gang“ Tarme

4. *Kontrollen med de udenbyes Svineslagterier.* I 1898 har 7 Provins-slagterierne haft Sundhedskommissionens Tilladelse til at indføre Indmad og Affald til København, paa visse nærmere Betingelser som man dog ikke her nærmere skal omtale, kun skal nævnes, at Kontrollen i sin Helhed foreløbig tilsigter blot at de fra Slagterierne hertil indførte Produkter tilfredsstiller de samme Fordringer, der stilles til alt andet her til København indført Kød, og saaledes blandt andet ogsaa passerer den herværende Kontrol paa Kontrolstationerne.

Kontrollens Virksomhed i de 7 Slagterier ses af nedenstaaende Tabel:

Antal levende Svin tilførte Slagterierne	Antal slagtede Svin tilførte Slagterierne	Kasserede paa Grund af Tuberkulose						Kasserede paa Grund af andre sygelige Tilstande					
		Total kasserede Svinekroppe	Delvis kasserede Svinekroppe	Antal				Total kasserede Svinekroppe	Delvis kasserede Svinekroppe	Antal			
				Hjerteslag	Lunger	Levre	Nyrer			Hjerteslag	Lunger	Levre	Nyrer
166739	c. 20	85	993	672	2278	2499	18	39	189	1142	1652	517	406

Paa et enkelt Slagteri, hvor der er foretaget Trikinundersøgelse er der forefunden 4 Svin lidende af Trikinose blandt 1800 undersøgte Svin.

Sundhedskommissionens Kontrol med Drikkevandet.

I Aaret 1898 er der tilført Byen ialt 10,276,670 Kubikmeter (78,102,700 Tdr.) Vand. Det gennemsnitlige Forbrug pr. Døgn var 28,170 M.³, (214,000 Tdr.) eller 5 pCt. højere end i 1897.

Det største Forbrug indtraf Lørdag d. 11te Juni og var 37,525 M.³ (285,200 Tdr.), det mindste Forbrug Søndag d. 25de Decbr. og udgjorde 16,660 M.³ (126,600 Tdr.). Det daglige Gjennemsnitsforbrug pr. Individ har i 1898 været 81 Liter (83,4 Potter) i 1897 78 Liter.

Vandets Kvalitet er stadigt den samme; den hele Mængde skaffes frem gennem *artesiske Boringer*, og er ved Fremkomsten kimfri. Alle Boringer give Vand ved Selvtryk. For en Del af Boringernes Vedkommende pumpes der paa Borerøret for at forøge Udbyttet efter Aarstidens Behov. Iøvrigt henvises der angaaende Vandets kemiske Indhold, samt angaaende andre Forhold af sanitær Interesse til Aarsberetningen 1897.

Antal spiredygtige Kim i 1 Kubikeentimeter Vand.

	Ufiltreret Vand			Filtreret Vand					
	Smeltende Former	Ikke smeltende Former	Ialt	Fra Taphane paa Vandværket			Fra Husledning i Byen		
				Smeltende Former	Ikke smeltende Former	Ialt	Smeltende Former	Ikke smeltende Former	Ialt
Middeltal af to Kulturer i Gelatine									
Januar	69	486	555	-	13	13	1	18	19
	80	580	660	1	15	16	-	12	12
	c. 200	c. 2300	c. 2500	1	13	14	-	19	19
	112	555	667	-	10	10	-	10	10
Februar . . .	c. 300	c. 3200	c. 3500	-	12	12	1	12	13
	53	787	840	-	8	8	1	10	11
	c. 100	c. 2400	c. 2500	1	12	13	1	8	9
		over 20000		-	10	10	-	6	6
Marts	67	1058	1125	1	10	11	-	9	9
	78	778	848	1	11	12	-	11	11
	50	498	548	1	14	15	-	19	19
	39	531	570	1	9	10	-	15	15
April	112	1208	1320	1	12	13	2	16	18
	97	1080	1177	-	12	12	1	12	12
	40	c. 3000	3000	1	8	9	4	35	39
	68	532	600	1	20	21	3	30	33
Maj	150	600	750	3	16	19	2	23	25
	76	495	571	1	32	33	3	44	47
	142	848	990	1	10	11	-	22	22
	54	546	600	1	12	13	1	15	16
Juni	40	444	484	1	15	16	1	12	13
	57	775	832	2	22	24	2	30	32
	51	778	829	4	20	24	7	58	65
	70	1775	1845	4	58	62	3	54	57
Juli	112	525	637	2	19	21	1	24	25
	97	525	622	1	16	17	2	19	21
	83	502	585	1	14	15	2	20	22
	49	588	637	2	19	21	3	36	39
August	54	621	675	1	15	16	1	14	15
	45	772	817	2	15	17	-	13	13
	57	357	414	1	15	16	1	23	24
	58	422	480	2	11	13	1	13	14
September . .	69	511	580	2	15	17	1	21	22
	70	455	525	-	17	17	1	26	27
	72	663	735	2	18	20	1	12	13
	75	532	607	-	16	16	1	19	20
Oktober . . .	112	698	810	2	12	14	1	18	19
	58	587	645	1	11	12	1	13	14
	112	1193	1305	1	12	13	-	23	23
	117	708	825	1	8	9	1	19	20
November . .	150	968	1118	3	18	21	-	17	17
	112	788	900	1	23	24	2	26	28
	114	1011	1125	1	16	17	2	30	32
	113	1177	1290	1	8	9	-	13	13
December . .	128	1725	1853	-	14	14	1	63	64
	120	1177	1297	1	11	12	1	14	15
	142	915	1057	2	17	19	2	22	24
	142	803	945	1	13	14	2	18	20

Sundhedskommissionens Laboratorium har som tidligere 1 Gang maanedlig foretaget kemisk Undersøgelse af de enkelte Kilders og det blandede Vand. Indholdet viser ikke nogen Forandring, ligesom heller ikke Vandets Løb gennem de lukkede ca. 2 $\frac{1}{2}$ Mil lange Ledninger paavirker det kemiske Indhold.

Et langt finere Maal paa de uundgaaelige Forurensninger, som Vandets Transport og Jernets Iltning og Frafiltrering medfører, ere derimod de bakteriologiske Undersøgelser, der foretages 1 Gang ugentligt.

Det kimfri Kildevand viser sig efter Iltningen og Ledningen til Byen at indeholde 4—800 Bakterier pr. Kubikcentimeter, sjældent og kun under særegne Forhold flere. Det filtrerede Vands Kimindhold bevæger sig saa at sige konstant, mellem 10—20 pro Kubikcentimeter. Kun 2 Gange i Aaret 1898 har Kimantallet i det filtrerede Vand været over 25, og da kun 33 og 62.

I de Prøver, som ere tagne omkring i *Byen* er der fundet et lidt højere Antal Kim. Dog ogsaa heri er der kun 11 Gange funden flere end 25 Kim pro Kubikcentimeter, og det højeste Antal er 65.

I foranstaaende Tabel er anført Eukeltprøverne fra hele Aaret. Københavns Vand er saaledes hvad Infektionsmuligheden angaar omtrent idealt, og det bydes i Byens samtlige Beboelseshuse i en Renlighedstilstand, som kun meget faa Byer naa op til, ingen overgaaer. En yderligere Forbedring ved Anvendelse af Husfiltre (Chamberland-Berkefeld-Kuntze) er derfor ikke blot unyttig, men i de fleste Tilfælde bevirke slige Husfiltre endog en Forurensning af Vandet. En Undersøgelse og Erklæring angaaende et saadant Husfilter findes nedenfor.

Angaaende Husfiltres Anbringelse paa Vandledningsrør i private Huse.

I Anledning af en Forespørgsel fra Magistraten dat. 1ste November 1897 blev der paa Sundhedskommissionens Laboratorium foretaget en Række Forsøg med et Berkefelds-Filter. Laboratoriets Beretning desangaaende er saalydende:

Det af Vandværkets Arbejdere i Sundhedskommissionens Laboratorium anbragte Berkefelds-Filter var i Virksomhed i 96 Dage, hver Dag i 6 Timer. Filtreringshastigheden prøvedes til forskellige Tider, hvorved fandtes, at

d. 29de November	filtreredes	10 Liter	i ca. 3	Minutter.	
- 11te December	do.	do.	- -	5	—
- 30te do.	do.	do.	- -	13	—
- 12te Januar	do.	do.	- -	20	—
- 4de Februar	do.	do.	- -	30	—
- 26de Marts	do.	do.	- -	60	—

Den samtidige Undersøgelse af Vand fra Ledningens Hane og af Vand, der havde passeret Berkefelds Filter, gav det i Tabellen Side 40 angivne Resultat.

Ved at tilstille Magistraten denne Beretning knyttede Sundhedskommissionen dertil de Bemærkninger, hvortil følgende Udtalelse fra 5te Kredslæge gav Anledning:

Som de ret talrige Forsøg vise, var det anvendte af Forhandleren leverede Berkefelds Filter *ikke kimtæt*; det skal bemærkes at Filtret, inden det sattes i Gang, var bleven forsvarlig steriliseret. I de første 14 Dage gik omtrent Halvdelen af de i Københavns Ledningsvand værende Kim igennem. Filtret lod i den Tid passere igennem sig ved det almindelige Tryk i Ledningen 2—3 Liter i Minuttet. I Løbet af de næste 4 Uger forøges Filtreffeekten saaledes, at det gennem Filtret passerede

Antal Kim i 1 Kubikcentimeter Vand.

Dato for Prøvens Udsaaning	Fra Ledningen		Fra Filtret	
	Ialt	Heraf smeltende	Ialt	Heraf smeltende
Den 29. November 1898.	30	2	16	1
" 1. December —	24	1	12	-
" 3. — —	19	-	7	-
" 6. — —	17	1	10	-
" 9. — —	52	5	11	1
" 11. — —	34	2	19	1
" 14. — —	35	2	10	-
" 17. — —	20	2	7	-
" 20. — —	8	-	3	-
" 23. — —	17	1	3	-
" 30. — —	20	-	2	-
" 4. Januar 1899.	26	2	4	-
" 7. — —	24	2	1	-
" 14. — —	16	2	1	-
" 19. — —	17	4	-	-
" 26. — —	18	-	1	-
" 4. Februar —	9	-	-	-
" 9. — —	12	1	-	-
" 17. — —	14	-	3	-
" 25. — —	5	-	3	-
" 2. Marts —	14	1	1	-
" 12. — —	19	-	1	-
" 19. — —	9	-	1	-
" 26. — —	17	1	5	-

Vand d. 19de Januar, d. 26de Januar, d. 4de Februar og 9de Februar, kun indeholdt 0, 1, 0 og 0 Bakterier pro 1 c. cm., medens Ledningsvandet til samme Tid viste 17, 18, 9 og 12 pro. 1 c. cm. Filtrets Ydeevne var da sunken til ca. $\frac{1}{3}$ Liter Vand i Minuttet.

Fra nu af tiltager Kimantallet atter i Filtrets Vand; det vil sige: [der sker her som ved alle andre Filtre en Gennemvoksning. D. 26de Marts var der i Filtrets Vand 5 og i Ledningsvandet 17 Kim pro. c. cm., d. 17de Februar var der 3 Kim i Filtrets Vand, Antallet er i Stigning og vil efter Erfaringen stadig forøges. Med andre Ord: Filtret tilfører efterhaanden Vandet, som passerer det, flere Kim, end det holder tilbage. Noget som altid viser sig med Tiden for alle disse Husfiltres Vedkommende.

Dette Berkefelds Filter har saaledes ikke vist sig saa effektivt som Chamberlands Filter almindelig viser sig. (Dog foreligger der Undersøgelser, som vise, at de Berkefeldske kunne være kimtætte fra Begyndelsen af; men ogsaa da kun i nogen Tid indtil Gennemvoksningen er sket).

Chamberlands Filter er tidligere gentagne Gange prøvet; det viser sig næsten stedse at være kimtæt og præsterer saaledes sterilt Vand, men rigtig nok kun i meget ringe Mængde, omtrent 1 Liter i *Timen*, med Københavns Vandtryk. I cirka 10—14 Dage holder det gennem Chamberlands Filter filtrerende Vand sig kimfri; derefter optræde Bakterierne i stadigt stigende Antal, indtil Filtret har arbejdet sig træt, (eller tæt).

Kuntzes Filter formaar overhovedet ikke at tilbageholde noget fra Københavns Vand, og da det ikke taaler Udglødning, bringer det straks eller efter kort Tids Brug alene Forurensning til det Vand, der passerer det.

Det prøvede Berkefelds Filter viste i en usædvanlig lang Tid en relativ god Filtereffekt, idet det varede 10 Uger, inden det viste sig at være gennemgroet af Bakterier.

Hvad saaledes Spørgsmaalet angaaende disse Filtres Virkning i Almindelighed angaar, da maa for Chamberlands og Berkefelds Filtrenes Vedkommende efter de foretagne Undersøgelser dette besvares derhen, *at disse to Filtre for kortere eller længere Tid (2—10 Uger) ere istand til at præstere en betydelig* (og for stærkt forurenset Vand fortrinlig) *Filtreringseffekt og endog give kimfrit Vand i flere Dage, men efter nogen Tids Brug blive de begge gennemvoksede af de tilbageholdte Bakterier og tilføre da det Vand, der passerer dem, flere Kim end der holdes tilbage paa deres Overflade.*

Naar Filtret er bleven saaledes gennemvokset, maa det renses, men denne Rensning lader sig ikke udføre af privat Mand, idet der til en Sterilisering udfordres Dampning og Glødning af Cylinderen. Derfor blive under almindelige Forhold efter kort Tids god Effekt ogsaa disse to Filtre til ret betydelige og eventuelt farlige Forurensningskilder for det Vand, som de skulde rense. I Almindelighed bringe de saaledes Brugeren snarere Skade end Gavn. Særligt gælder dette for Københavns Vedkommende. Større Opslemninger, som overhovedet ikke findes i vort Vand, holdes fuldstændigt tilbage. Københavns kimrene, *infektionsfri* Kildevand distribueres i en saa ren Tilstand, at den *ringe* Forbedring, som et Chamberlands eller et Berkefelds Filter maaske et Par Uger igennem kan præstere, *unyttig og overflødig* som en saadan Forbedring er, langt fra kan veje op mod den Forurensning, som Filtrene senere, hvis de ikke passes paa kyndig Vis, hvad man sikkert kan forudsætte almindeligvis ikke vil ske, ville tilføre det Vand, der passerer dem.

Kuntzes Filter gør kun Skade, ikke en Gang som de andre en forbigaaende om end overflødig Forbedring.

Foruden Forsøgene om Filtereffekten blev der med det opstillede Berkefelds Filter, efter at det havde gaaet i 96 Dage, prøvet, om man ved at udlade en stærk Vandstrøm fra den samme Ledning, som Filtret var stukket til, kunde aspirere de paa Filtrets Yderside tilbageholdte og opsamlede Forurensninger ind i Ledningen igen, og saaledes muligen bevirke en Forurensning af det i Ledningen cirkulerende Vand. En saadan Effekt *kunde ikke paavises*, tvertimod det viste sig, at selv om Skruehanen paa den egentlige Ledning pludseligt aabnedes ad Maximum, blev Filtret ved at fungere; ganske vist formindskedes Vandydelsen fra Filtret til omtrent det halve; men at Filtret overhovedet alligevel gav Vand, viser, at der ikke indtraadte nogen Regurgitation. Den ubetydeligt forøgede Kimholdighed af det under disse Forsøg prøvede Ledningsvand (21—20—34—24 Kim pro Kubikcentimeter) er vist kun en Følge af, at den stærke Vandstrøm har revet noget mere med af de i Ledningen, særligt i Gummislangen hængende Forurensninger. I kort Resumé bliver altsaa følgende Undersøgelsens Resultat:

1. De omspurgte Filtre — ligesom enhver anden hidtil kendt privat Forbedrings-Methode af Københavns Drikkevand — ere med den nuværende Vandforsyning *overflødig*, og de

2. kunne — hvad mere er, ville i Almindelighed — efter faa Ugers Brug *forurene* Ledningernes rene infektionsfri Kildevand saaledes, at det *ringe* Bakte-riehold (10—20 pro c. cm.) i Ledningernes Vand kan stige ubegrænset.

3. De paa Filtret opsamlede Forurensninger kunne ved stærk Aftapning fra 1½" Ledning ikke suges tilbage i det cirkulerende Vand. Om sligt kunde ske ved endnu stærkere Vandforbrug, event. ved Gadeskylning kan ikke afgøres. Hvis der ikke findes Anledning til at forbyde slige Filtres Anbringelse paa Husledninger, vilde det være rigtigst ved Bekendtgørelse at oplyse *Publikum om deres Overflødighed og event. Skadelighed.*

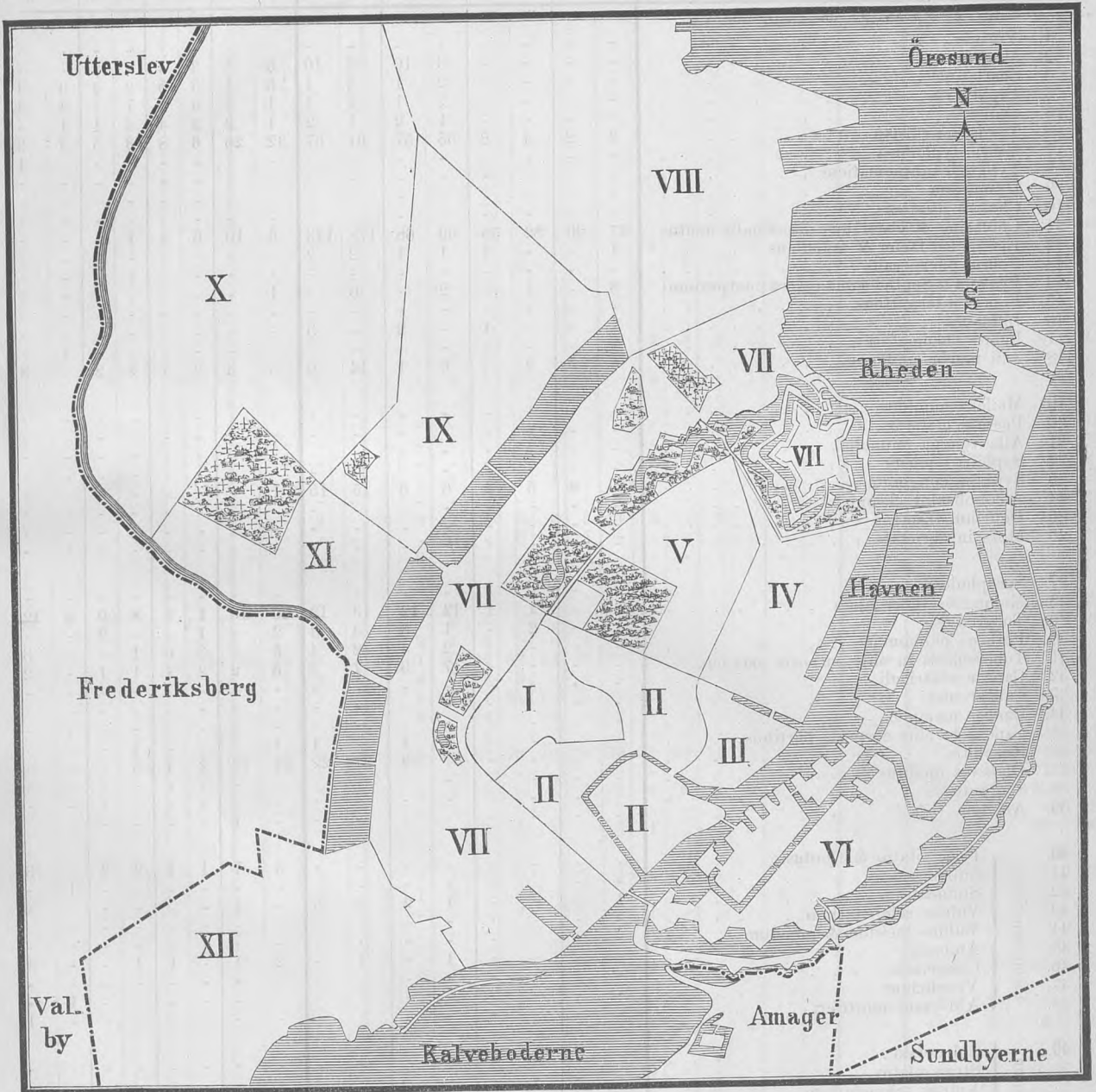
Oversigt over de ved **Sundhedskommissionens Desinfektionsanstalt** i 1898 be-
sørgede Desinfektioner.

Maaned	Antal Begæ- ringer	A.						B.				C.		
		Desinfektion for offentlig Regning						Desinfektion for Ubemidlede				Desinfektion for privat Regning		
		Typh. & gastr. Fb.	Dift. & Croup.	Skarla- gensfb.	Tuber- kulose	Mening- cereb. sp	Kopper	Tuber- kulose	Kræft	Fnat	Forskell. Sygd.	Tuber- kulose	Kræft	Forskell. Sygd.
Januar . . .	203	2	78	52	27	1	-	5	6	11	5	1	3	12
Februar . . .	193	8	63	58	26	3	-	3	3	9	3	5	4	8
Marts . . .	181	4	61	50	26	6	-	5	4	5	7	3	3	7
April . . .	191	12	46	42	38	12	-	6	2	7	9	6	1	10
Maj . . .	202	8	44	56	33	30	-	6	3	4	6	4	3	5
Juni . . .	207	5	42	60	34	38	4	2	3	7	2	6	1	3
Juli . . .	159	12	41	37	18	18	-	4	7	5	4	5	2	6
August . . .	185	38	46	41	27	5	-	2	7	3	6	3	3	4
September . .	203	41	44	62	20	3	-	3	6	6	4	3	1	10
Oktober . . .	234	29	64	84	23	1	-	1	8	2	5	8	-	9
November . .	274	12	55	126	27	1	-	7	6	18	6	2	5	9
December . .	271	17	57	124	28	2	-	7	6	8	1	3	4	14
	2503	188	641	792	327	120	4	51	61	85	58	49	30	97

København.

Ville de Copenhague.

Kvarterernes Beliggenhed. — Situation des quartiers.

- I. Gamle Bys ældre Del.
- II. Gamle Bys yngre Del.
- III. Gammelholm.
- IV. St. Annæ Øster Kvarter.
- V. St. Annæ Vester Kvarter.
- VI. Gammelholm.

- VII. Voldkvarter.
- VIII. Østerbros Kvarter.
- IX. Blegdams Kvarter.
- X. Nørrebros Kvarter.
- XI. Blaagaards Kvarter.
- XII. Vesterbros Kvarter.

Tab. 1.

Københavns Mortalitet

Tabel for 1898.

Cause mortis.	I 1ste Aar								I 2det Aar	I 3die Aar	I 4de Aar	I 5te Aar
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar					
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.				
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Morbilli	-	-	-	-	3	10	3	10	5	5	2	4
3. Scarlatina	-	-	-	-	2	1	2	1	5	1	5	5
4. Diphtheria	-	-	-	-	2	1	2	1	1	5	6	5
5. Croup	-	-	-	-	1	2	1	2	1	3	3	4
6. Tussis convulsiva	2	2	4	8	55	57	61	67	32	26	6	8
7. Febris typhoidea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. Typhus exanthematicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. Cholera asiatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11. Cholerae & Catarrhus intestinalis acutus	27	20	82	55	69	68	178	143	6	10	3	1
12. Erysipelas faciei & ambulans	1	-	-	1	1	1	2	2	-	-	-	-
13. Febris puerperalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14. Pyæmia & Septicæmia (extra puerperium)	3	-	1	-	2	-	6	-	1	-	-	-
15. Febris intermittens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16. Influenza	-	-	-	1	-	2	-	3	-	-	-	-
17. Febris rheumatica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
18. Alii morbi epidemici	6	5	2	-	6	1	14	6	5	3	2	7
19. Malleus humidus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20. Pustula maligna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21. Alia venena animalia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22. Syphilis aquisita	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
23. Syphilis congenita	4	8	5	4	6	3	15	15	1	-	-	-
24. Alcoholismus chronicus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25. Delirium tremens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26. Mors in ebrietate	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27. Scrophulosis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
28. Meningitis tuberculosa	-	-	1	1	12	12	13	13	20	18	1	3
29. Tuberculosis	-	-	2	-	1	3	3	3	2	1	1	2
30. Phthisis pulmonum	-	-	-	-	2	4	2	4	5	3	3	6
31. Tuberculosis in aliis corporis partibus	-	-	-	-	7	3	7	3	3	2	2	1
32. Cancer ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
33. Cancer uteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
34. Cancer mammæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
35. Cancer in aliis corporis partibus	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	1
36. Rhachitis	-	-	-	-	37	22	37	22	24	12	2	1
37. Diabetes mellitus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
38. Scorbutus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39. Anæmia	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
40. Præcipitatio & Contusio	-	-	-	-	-	-	-	3	1	1	1	2
41. Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
42. Suffocatio	1	3	-	-	1	2	2	5	-	1	-	-
43. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
44. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
45. Ambustio	-	-	-	-	1	-	1	-	2	1	-	1
46. Congelatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
47. Veneficium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
48. Alii casus mortiferi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
49. Submersio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50. Strangulatio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
51. Vulnus sclopetarium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
52. Vulnus incisum & punctum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
53. Venenum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
54. Alii suicidii modi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
55. Homicidium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
56. Cyanosis	6	3	-	-	-	-	6	3	-	-	-	-
57. Debilitas congenita	95	64	9	13	3	3	107	80	-	-	-	-
58. Spina bifida	2	-	2	1	2	1	6	2	-	-	-	-
59. Atelectasis pulmonum	12	12	-	-	-	-	12	12	-	-	-	-
60. Alia vitia innata	11	12	2	1	5	1	18	14	1	-	-	-

5-10 Aar		10-15 Aar		15-20 Aar		20-25 Aar		25-35 Aar		35-45 Aar		45-55 Aar		55-65 Aar		65-75 Aar		75-85 Aar		85 Aar og derover		Af ubekendt Alder			Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr.	
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	Begge Køn			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		1.
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	22	32	2.
6	1	1	2	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	21	45	3.	
7	7	2	1	2	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	30	65	4.		
7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	11	21	5.		
3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	108	112	220	6.		
1	-	-	1	2	3	5	2	5	3	1	3	2	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	17	17	34	7.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10.	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	192	157	349	11.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7	3	10	12.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	23	13.	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1	1	3	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	15	7	22	14.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15.	
4	3	3	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	3	2	1	-	-	-	-	5	10	15	16.	
9	8	6	3	5	3	8	-	4	-	4	1	2	1	2	2	2	2	3	-	1	-	-	-	15	14	29	17.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63	41	104	18.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21.	
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	7	11	22.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	15	31	23.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	4	2	7	1	3	2	5	1	2	-	1	-	-	-	24	6	30	24.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	15	-	6	1	1	-	-	-	-	-	-	-	26	1	27	25.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	26.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27.	
17	9	2	6	-	1	1	-	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	74	81	155	28.	
4	2	-	1	-	3	3	2	1	1	2	1	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	13	29	29.	
7	4	10	13	20	22	33	20	73	61	90	44	69	34	32	20	10	14	4	4	-	-	-	-	359	252	611	30.		
3	2	3	2	1	1	2	2	1	4	1	2	3	-	4	1	-	-	1	1	-	-	-	-	32	24	56	31.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	4	1	21	11	35	22	27	15	5	18	-	-	-	94	68	162	32.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	14	-	14	-	12	-	5	-	1	-	-	-	-	-	48	48	33.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	4	-	7	-	9	-	9	-	3	-	-	-	-	32	32	34.	
-	2	-	-	4	1	4	-	5	5	9	19	28	25	48	39	31	29	11	21	1	5	-	-	143	147	290	35.		
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	65	36	101	36.	
-	-	-	-	2	-	1	-	3	3	7	2	5	2	3	3	6	8	2	-	-	-	-	-	-	29	18	47	37.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38.	
-	1	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	3	5	5	3	3	1	1	-	-	-	-	-	1	12	16	28	39.	

Københavns Mortalitet-

Tabel for 1898. (Fortsat).

Causæ mortis.	I 1ste Aar								I 2det Aar		I 3die Aar		I 4de Aar		I 5te Aar	
	i 1ste Maaned		i 2.-3. Maaned		i 4.-12. Maaned		Tilsammen i 1ste Aar		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
61. Encephalitis & Meningitis cerebialis	-	-	-	1	8	5	8	6	7	3	2	2	-	1	1	4
62. Apoplexia cerebri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
63. Morbi cerebri chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-
64. Morbus mentalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65. Tetanus	2	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	1	-
66. Trismus	2	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
67. Epilepsia	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
68. Ecclampsia	20	10	9	9	27	14	56	33	5	1	1	-	-	1	1	-
69. Myelitis & Meningitis spinalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
70. Ataxia sive Tabes dorsalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71. Alii medullæ spinalis morbi chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
72. Laryngitis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
73. Morbi laryngis chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
74. Pneumonia crouposa	-	2	-	-	5	5	5	7	3	3	2	1	-	1	-	-
75. Pleuritis, Empyema	-	-	-	-	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
76. Bronchitis acuta simplex	4	1	2	3	6	6	12	10	1	1	-	-	-	-	-	-
77. Bronchitis capill. & Pneumon. catarrhalis	9	8	21	25	114	84	144	117	33	34	8	4	-	2	1	2
78. Bronchitis chronica & Bronchiectasis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
79. Emphysema pulmonum	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80. Alii pulmonum morbi chronici	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
81. Peri- & Endocarditis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
82. Morbus cordis	1	1	1	-	1	-	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-
83. Aneurysma Aortæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
84. Phlebitis (extra puerperium)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85. Ulcus perforans ventriculi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
86. Peritonitis (extra puerperium)	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
87. Enteritis, Colitis, Typhlitis	1	1	12	11	32	32	45	44	2	4	2	-	-	1	-	-
88. Ileus	-	-	1	-	3	2	4	2	-	-	1	-	-	-	1	-
89. Hernia incarcerata	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
90. Cirrhosis hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91. Echinococcus hepatis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
92. Cholelithiasis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
93. Nephritis acuta & chronica	1	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
94. Lithiasis renalis & vesicalis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
95. Cystitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
96. Strictura urethræ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
97. Hypertrophie prostatae	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
98. Tumor ovarii, Hydrops ovarii	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
99. Alii morbi abdominalis chronici	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100. Hydrops ex ignota causa ortus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101. Alii morbi organorum interiorum	1	-	-	-	4	1	5	1	1	-	1	-	-	-	-	-
102. Phlegmone, Abscessus	-	-	2	-	1	1	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-
103. Caries & Necrosis ossium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
104. Arthrititis	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105. Fractura colli femoris	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
106. Gangræna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
107. Carbunculus & Furunculus malignus	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
108. Alii externarum partium morbi	-	2	-	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
109. Marasmus senilis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
110. Atrophia infantilis	23	19	38	26	25	26	86	71	1	4	-	-	-	-	-	-
111. In partu aut brevi post eandem mortuæ (Fb. puerp. excl.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
112. Mors repentina sine nota causa	9	7	9	4	5	4	23	15	3	-	-	-	-	1	-	-
113. Causa mort. vel male vel omn. non indicata	14	8	7	6	14	6	35	20	5	2	1	2	-	-	-	1
Omnes mortis causæ	258	193	213	170	468	338	939	751	183	145	55	69	37	41	31	45

Deraf døde uden Lægebehandling (Mors medico non vocato obveniens)
Mdk. 325. Kvk. 264. Ialt. 589.

5-10 Aar		10-15 Aar		15-20 Aar		20-25 Aar		25-35 Aar		35-45 Aar		45-55 Aar		55-65 Aar		65-75 Aar		75-85 Aar		85 Aar og derover		Af ube- kendt Alder		Tilsammen af alle Aldere			Dødsårsag Nr.	
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	Begge Køn		
8	5	2	2	3	-	-	1	-	1	-	-	2	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	37	26		63
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	109	99	208	62.
-	1	-	-	1	2	1	2	3	2	6	7	6	8	11	9	15	9	7	10	-	4	-	-	52	55	107	63.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	1	3	2	-	1	-	1	-	-	-	-	7	5	12	64.	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7	65.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	4	66.	
-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	2	1	1	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	8	5	13	67.	
2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	67	37	104	68.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	2	4	6	69.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	3	-	2	-	1	-	-	-	-	-	10	-	10	70.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	2	1	1	-	1	-	-	-	-	2	6	8	71.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	72.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73.
-	1	-	-	-	1	6	10	1	11	3	12	6	16	7	5	21	1	10	1	3	-	-	-	72	65	137	74.	
1	-	-	-	1	1	-	-	2	-	3	-	2	-	3	1	1	-	4	1	-	1	-	-	19	5	24	75.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	1	3	-	-	-	-	16	16	32	76.	
2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	3	3	3	3	8	12	16	19	22	-	7	-	-	-	225	220	445	77.	
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	2	5	8	7	13	17	14	17	3	4	-	-	45	51	96	78.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	3	6	3	6	14	4	3	-	1	-	-	21	28	49	79.	
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	1	5	1	3	6	10	2	4	-	1	-	-	19	22	41	80.	
-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	4	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	7	7	14	81.	
2	4	4	11	7	4	5	7	6	9	13	25	27	31	38	43	29	59	24	33	2	8	-	-	160	236	396	82.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	4	-	1	1	-	-	-	-	7	2	9	83.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	4	5	9	84.	
-	-	-	1	-	-	1	4	-	2	-	1	3	-	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	6	10	16	85.	
-	2	-	2	2	1	5	2	3	11	-	5	5	6	2	3	3	3	1	1	-	-	-	-	22	37	59	86.	
-	-	1	-	-	-	1	3	-	1	-	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	-	-	62	54	116	87.	
-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	2	-	-	-	1	2	3	2	1	2	-	2	-	-	11	16	27	88.	
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	-	1	1	1	4	1	3	-	-	-	-	4	10	14	89.	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	1	5	2	4	4	3	2	-	-	-	-	-	-	21	9	30	90.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	91.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	3	-	-	-	-	-	2	9	11	92.	
-	4	-	3	3	1	1	-	5	4	10	6	13	10	20	7	13	13	9	7	1	3	-	-	77	61	138	93.	

Tab. 2. Udtog af Københavns

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Ialt
1. Variolæ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Dysenteria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Febris typhoidea	-	1	-	2	-	2	3	6	10	2	4	4	34
4. Diphtheria	9	5	11	6	4	3	2	3	7	4	7	4	65
5. Croup	2	1	3	1	2	1	1	-	1	3	4	2	21
6. Scarlatina	5	4	2	1	1	5	-	1	2	7	9	8	45
7. Morbilli	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	17	13	32
8. Tussis convulsiva	6	12	12	17	26	21	27	31	28	19	10	11	220
9. Febris puerperalis	2	2	2	1	4	2	-	-	-	1	4	5	23
10. Erysipelas	1	2	3	-	1	1	1	-	1	-	-	-	10
11. Febris rheumatica	4	3	-	1	4	4	1	2	3	4	1	2	29
12. Pneumonia crouposa	13	9	9	21	28	19	2	2	9	9	9	7	137
13. Bronchopneum & Bronchit. capill.	21	22	48	83	74	43	14	18	22	33	18	49	445
14. Cholericæ & Catarrh. intestinalis acut.	13	8	12	15	21	28	30	37	83	61	16	25	349
15. Alii morbi epidemici*)	12	9	11	22	37	25	17	8	6	10	6	10	173
16. Tuberculosis	63	83	81	94	80	86	55	52	58	68	58	73	851
17. Cancer	50	33	37	44	45	36	49	40	44	54	48	52	532
18. Syphilis	1	1	4	3	4	4	3	1	3	7	6	5	42
19. Alcoholismus	2	2	1	6	4	9	5	8	5	5	4	8	59
20. Alii morbi constitut.	12	11	17	36	17	13	6	8	10	16	10	20	176
21. Eclampsia	7	7	7	13	14	10	6	10	8	5	6	11	104
22. Apoplexia cerebri	21	18	15	20	16	25	15	13	12	16	18	19	208
23. Alii morbi cerebri & med. spinal.	17	19	10	38	27	12	20	17	26	12	14	18	230
24. Mb. cordis	36	41	34	35	39	42	30	34	23	49	34	27	424
25. Pleuritis	1	1	2	4	4	3	4	2	-	2	1	-	24
26. Alii morbi pectoris	19	15	21	15	13	15	13	11	11	16	25	17	191
27. Peritonitis (puerperal excl).	3	7	9	3	7	6	4	3	2	4	4	7	59
28. Nephritis acuta & chron.	12	14	5	13	15	12	13	14	12	6	14	8	138
29. Alii morbi abdominis	26	24	30	40	24	17	30	23	35	26	24	26	325
30. Morbi extenar. part.	9	3	4	8	7	6	8	5	4	6	2	4	66
31. Suicidium	10	12	5	9	4	13	10	5	8	7	8	7	98
32. Alii casus mortiferi	12	6	14	6	12	7	10	15	15	8	6	9	120
33. Vitia innata	24	21	24	28	25	12	20	23	20	29	14	23	263
34. Atrophia infantilis	17	10	9	15	14	9	14	10	21	16	17	10	162
35. Marasmus senilis	14	21	25	26	27	15	19	15	19	11	12	16	220
36. Causa mort. non indic.	34	18	24	24	29	17	25	21	15	23	26	25	281
Summa	479	445	492	650	629	523	457	438	523	539	456	525	6156

Mortalitetstabel for 1898.

Gamle Bys ældre Del	Gamle Bys yngre Del	Gammelholm	St. Annæ Øster Kvarter	St. Annæ Vester Kvarter	Christianshavn	Indenfor ældre Voldlinie	Voldkvarteret	Østerbrokvarteret	Blegdamskvarteret	Nørrebrokvarteret	Blaagaardskvarteret	Vesterbrokvarteret	Udenfor ældre Voldlinie	Uden Bolig	Udenbyes	Rheden	
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII						
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.
7	4	-	-	2	7	20	-	1	7	3	1	1	13	-	-	1	3.
4	11	-	1	5	3	24	5	5	4	8	6	13	41	-	-	-	4.
1	2	1	-	1	-	5	2	-	3	1	8	2	16	-	-	-	5.
-	5	-	-	5	-	10	4	2	8	6	2	13	35	-	-	-	6.
4	5	-	-	2	-	11	3	-	3	2	6	7	21	-	-	-	7.
2	12	2	2	29	17	64	13	16	31	21	30	43	154	-	2	-	8.
1	-	1	2	5	3	12	2	-	1	1	4	3	11	-	-	-	9.
-	-	1	-	1	-	2	5	-	1	1	-	-	7	1	-	-	10.
-	2	1	1	6	1	11	3	-	2	4	5	3	17	-	1	-	11.
3	12	2	2	23	8	50	13	9	19	9	14	22	86	1	-	-	12.
16	30	6	5	40	31	128	30	23	51	63	66	80	313	-	4	-	13.
11	20	2	2	39	22	87	16	25	40	29	55	93	258	2	2	-	14.
9	23	3	5	23	13	76	10	9	20	13	14	29	95	1	1	-	15.
39	69	8	-	83	55	263	62	64	92	97	117	128	560	6	20	2	16.
32	63	10	13	38	26	182	52	23	39	60	53	74	301	2	46	1	17.
-	6	-	5	10	3	24	1	-	3	4	2	6	16	-	2	-	18.
3	1	-	1	9	5	19	3	4	6	5	5	10	33	5	2	-	19.
6	19	-	1	18	6	50	16	7	26	6	25	34	114	1	10	1	20.
4	10	-	1	12	11	38	3	2	6	13	13	29	66	-	-	-	21.
8	26	6	4	7	15	66	32	18	18	22	20	30	140	1	1	-	22.
13	22	2	7	24	17	85	17	10	14	28	23	46	138	1	6	-	23.
21	42	10	12	41	25	151	48	22	42	56	36	56	260	-	13	-	24.
2	6	1	-	4	-	13	1	2	2	2	3	1	11	-	-	-	25.
7	24	2	3	15	21	72	15	13	14	25	20	30	117	-	2	-	26.
-	6	-	2	5	4	17	5	6	8	4	7	7	37	-	5	-	27.
6	10	3	6	17	9	51	17	6	7	18	13	15	76	-	10	1	28.
5	36	5	7	25	20	98	27	16	39	28	51	46	207	1	19	-	29.
1	6	1	1	6	4	19	5	3	7	9	10	7	41	-	5	1	30.
3	7	4	2	5	8	29	10	4	11	5	10	20	60	4	5	-	31.
1	9	3	3	8	12	36	6	12	13	7	12	18	68	2	8	6	32.
5	15	2	35	22	13	92	18	12	23	34	33	50	170	-	1	-	33.
6	11	-	3	17	12	49	4	8	15	24	29	32	112	-	-	1	34.
9	33	7	6	14	7	76	25	9	8	53	25	23	143	1	-	-	35.
13	40	4	7	26	10	100	19	11	20	30	38	49	167	2	7	5	36.
242	587	87	148	578	388	2030	492	342	603	691	756	1020	3904	31	172	19	

*) Herunder Influenza 15, Meningitis cerebro-spinalis epid. 83, Bronchitis acuta simplex 32.

Tab. 4. Oversigt over Fødsler og Dødsfald i København i Aaret 1898.

	Dødfødte Morts-nés		Dødsfald — Décès								Ægte- skaber Mari- ages	2932		
	Ægte Légitimes	Uægte Illégitimes	Ialt Total	Af 1000 Indb. døde Mortalité sur 1000 habitants	Dødsfald efter Alderen Décès par âge								Af 1000 ere Taux corre- spondants sur 1000 habitants	Af ube- kendt Alder
					0-1	1-5	6-15	15-65	65 og derover	Af ube- kendt Alder				
Hele København. Total	192	81	6156	17.6	1690	606	254	2267	1337	2				
1. Gamle Bys ældre Del	5	1	242	16.7	48	13	5	112	64	-	Ialt Total	10160		
2. Gamle Bys yngre Del	12	8	587	19.3	120	47	21	223	176	-				
3. Gammelholm	1	2	87	11.9	9	6	4	36	32	-	Køn — Sexe M. F.	4909		
4. St. Annæ Øster Kvarter	19	22	148	15.4	55	6	4	47	36	-				
5. St. Annæ Vester Kvarter	10	15	578	19.3	173	60	22	224	99	-	Uægte Illégitimes	2408		
6. Christianshavn	10	4	388	19.4	102	38	17	150	81	-				
Indenfor ældre Voldlinie. La ville.	57	52	2030	18.2	507	170	73	792	488	-	Ægte Légitimes	7052		
7. Voldkvarteret	14	1	492	10.9	92	34	18	211	137	-				
8. Østerbro	13	1	342	12.4	81	45	18	124	74	-	Uden Bolig	31		
9. Blegdamskvarteret	23	9	603	15.8	203	78	27	197	98	-				
10. Nørrebro	18	1	691	26.0	179	58	29	182	243	-	Udenbys	172		
11. Blaagaardskvarteret	25	3	756	19.8	260	92	42	246	116	-				
12. Vesterbro	42	14	1020	16.6	358	121	42	342	156	1	Havn og Rhed	19		
Udenfor ældre Voldlinie. Les faubourgs. . .	135	29	3904	16.5	1173	428	176	1302	824	1				
Uden Bolig			31		2	1	-	24	4	-				
Udenbys			172		7	7	5	131	21	1				
Havn og Rhed			19		1	-	-	18	-	-				

Tab. 6. Oversigt over Befolknings-, Beboelses- og Dødelighedsforhold i ethvert af Stadens hygiejniske Kvarterer i Aaret 1898.

København. Ville de Copenhague.		Befolkning. Population							1. Jan. 1895.	Af 1000 Individer døde i 1898		Areal i Tdr. Land	
		Beregnet 1. Juli. 1898	Af 100 fandtes i	Af 100 vare **)						Beboelses- tæthed: paa 100 □ Al. Etageareal boede	af epide- miske Sygdomme		af alle Døds- aarsager tilsammen
				0—1 Aar	1—5 Aar	5—15 Aar	15—65 Aar	over 65 Aar					
Hele Byen. Total . . . . . Rhed og Havn (la rade et le port) incl.		349000	100.0	2.6	8.4	19.3	64.5	5.0	1.67	4.5	17.6 *)	4140	
Quartiers	Kvarter I. Gamle Bys ældre Del	14500	4.2	1.5	5.3	15.3	70.5	7.1	1.16	4.0	16.7	} 440	
	— II. Gamle Bys yngre Del	30000	8.6	1.7	6.2	16.0	69.1	6.8	1.15	4.0	19.3		
	— III. Gammelholm	7300	2.1	1.6	5.3	14.3	73.0	5.0	0.94	2.6	11.9		
	— IV. St. Annæ Øster . . .	9600	2.8	1.5	4.6	13.2	74.7	5.3	0.88	2.1	15.4		
	— V. St. Annæ Vester . . .	30000	8.6	2.4	7.9	18.6	65.7	5.2	2.27	5.7	19.3		
	— VI. Christianshavn . . .	20000	5.7	2.6	8.4	20.4	63.7	4.8	1.84	5.2	19.4		760
Indenfor gamle Voldlinie. La ville . .		111400	31.9	2.0	6.7	17.0	68.2	5.8	1.36	4.5	18.2	1200	
Quartiers	Kvarter VII. Voldkvarteret . . .	45000	12.9	2.0	6.3	15.1	71.3	5.1	1.39	2.4	10.9	} 610	
	— VIII. Østerbro	28000	8.0	3.1	10.0	21.5	61.4	3.8	1.69	3.2	12.4		
	— IX. Blegdam	38000	10.9	3.2	10.3	20.9	61.4	4.0	2.11	5.0	15.8		
	— X. Nørrebro	26500	7.6	3.4	11.4	24.5	53.6	6.9	2.52	6.1	26.0		
	— XI. Blaagaard	38000	10.9	3.0	9.2	21.1	61.8	4.8	2.26	5.5	19.8		
	— XII. Vesterbro	61500	17.6	3.1	10.3	21.9	60.8	3.7	1.99	5.0	16.6		400
Udenfor gamle Voldlinie. Les faubourgs		237000	67.9	2.9	9.4	20.5	62.4	4.6	1.89	4.5	16.5	2940	
		Calculée le 1. Juillet 1898.	Propor- tion pour 100	0—1	1—5	5—15	15—65	65—	Densité de la population (habitants par 40 mètres car- rés de l'aire des logements)	Maladies épidémiques	Toutes les causes de décès	Superficie	
				Proportion pour 100 par âge **)						Mortalité de l'an 1898 sur 1000 habitants			

Kvarter I.: St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter.
 Kvarter II.: Nikolaj, Gammelstrands, Slotsholms, Raadhusets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagtens, Trinitatis og Reformert Kirkes Rode samt Snarens Kvarter.
 Kvarter III.: Gammelholms Rode.
 Kvarter IV.: Nyhavns, Marmorkirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals og Toldbodens Rode.
 Kvarter V.: Gothersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospi-
 tals og Nybodens Rode samt Nyboder.

Kvarter VI.: Frederiks Kirkes, Frelsers Kirkes, Amagerbro og Nyholms Rode.
 Kvarter VII.: Tivolis Rode, Reventlovsgades, Vandværkets, Ørstedsparkens, Peblingesøens, Frederiksborggades, Kommunehospitalets, Øster-
 volds Kvarter.
 Kvarter VIII.: Østerbros, Kalkbrænderiets, Øresunds, St Jacobs og Strand-
 vejens Rode.
 Kvarter IX.: Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Rode.
 Kvarter X.: Havremarkens, Lersøens og Fælled Rode.
 Kvarter XI.: Blaagaards og Kirkegaardens Rode.
 Kvarter XII.: Gl. Kongevejs, Gasværkets, Skydebanens, Istedgades, Sorte Hests,
 Enghavevejs, St. Matthæus, Vesterfælled og Kvægtorvets Rode

*) I hele Byens Dødelighed ere indbefattede de udenbys boende Personer, der ere døde paa Hospitalerne. — Y compris les personnes transportées des autres communes aux hôpitaux.

***) Talt (recensé) 1. Febr. 1895.